ION D. SÎRBU

Lupul și Catedrala

ROMAN

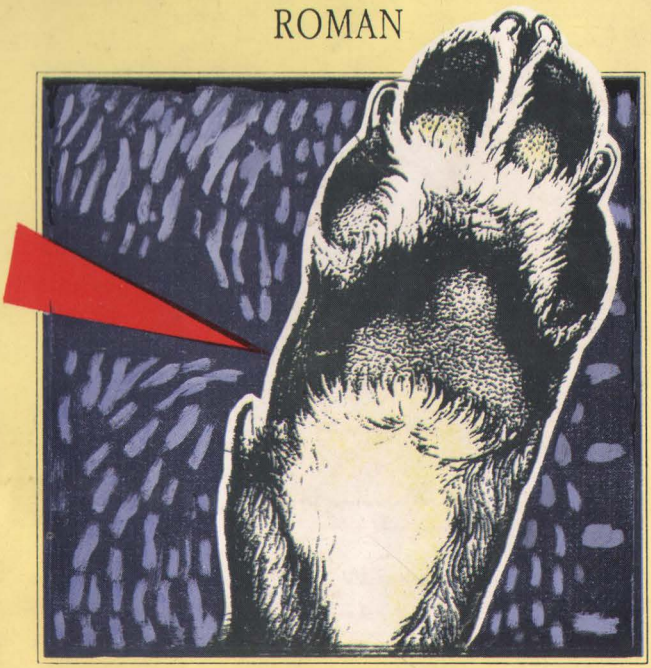

EDITURA CASA ȘCOALELOR

ION D. SÎRBU

Lupul şi catedrala

Această carte a fost editată cu sprijinul
FUNDAŢIEI SOROS PENTRU O SOCIETATE DESCHISĂ

Coperta: Matei Şerban
Consilier editorial: Maria Graciov

© Editura „Casa Şcoalelor", 1995

ISBN 973-95876-8-2

ION D. SÎRBU

Lupul și catedrala

ROMAN

Ediție îngrijită de Maria Graciov

EDITURA CASA ȘCOALELOR
1995

Soției mele, Lizi.

I

Toată ziua sunt nervos, la oamenii din jur mă uit cu teamă și suspiciune, ferindu-mă cît pot de cei care încearcă să mă privească în ochi. Ocolesc copacii, băncile (mai ales pe cele din lemn); evit cozile, aglomerările, strada o trec în fugă. Am permanenta impresie că cineva mă urmărește, că acest cineva îmi vrea răul, că un nevăzut deget mă tot arată celor în drept. Nu am făcut nimic rău, sunt un om cinstit, cerul mi-e martor: citesc regulat ziarele, tac și aplaud smerit la toate ședințele, îmi iubesc soția (care e legitimă) și nu bîrfesc pe nimeni: nici pe prieteni, nici pe dușmani, nici pe șefii mei, care îmi sunt și prieteni și dușmani. (Așa cum se și cade să fie!) Și cu toate acestea, de o bucată de vreme încoace, mă simt în nesiguranță, crește în nervii mei o ciupercă veninoasă, ecoul unei ancestrale culpe sau boli, pe care părinții mei, din țărănească ignoranță, au uitat sau au neglijat să o trateze din timp. Încerc, de cîteva ori pe zi, senzația că acum-acum sau nu peste mult mi se va întîmpla o mare nenorocire. Nu mai am încredere în nimeni, mi se pare că toată lumean *știe* (ce să știe?), că toată lumea *vede* (ce să vadă?), că, de îndată ce întorc spatele, grupuri compacte de colegi și străini mă comentează și mă judecă. Cînd trec pe străzi, îmi controlez în vitrine mersul și ținuta, acasă mă uit pe ascuns în oglinzile nevesti-mii în speranța că poate-poate zăresc în jurul frunții mele aura albastră a răului, în spatele meu, umbra dubioasă a cuiva.

Nimic și nimeni. Nimic, în afară de senzația de dimineață, cînd mă doare, la pieptănat, părul și cînd hainele cele mai purtate îmi par străine și ostile. Pielea mi-a devenit hiperiritabilă, orice picătură de transpirație mă înnebunește de scîrbă, orice fir de mătreață pe rever îmi provoacă o stare de vomă. Nu am ulcer și totuși stomacul mi-l simt unde și cît este; nu sunt cardiac, inima mi-o aud bătîndu-mi tam-tamul în timpane. Mă opresc deseori în mijlocul camerei (pe

care, de trei luni, am golit-o de tablouri, fotografii înrămate, icoane), mă uit la pereţii goi şi încerc să descifrez în şerpuirile decorative ale zugrăvelii un mesaj ascuns, o taină sau un blestem. Şi, dacă mă uit mult şi foarte concentrat, la un moment dat totul, fiecare urmă de cui sau crăpătură a tencuielii, prinde viaţă şi începe să mişte, să mişte, să mişte. (Deşi, ca pregătire, sunt inginer constructor, în cîmpul muncii figurez ca şef de birou la ICRAL.) Nimeni nu a înţeles obstinaţia cu care am susţinut, în şedinţele noastre de analiză a muncii, zugrăveala *uni*, considerînd că orice model desenat sau pictat pe perete devine un pretext de reînviere, de developare, de actualizare a unor obsesii atît de greu îngropate... Peretele alb, am strigat eu atunci, sau vernil, sau *bleu,* sau *rose-foncé* — acestea sunt culorile simple ale epocii noastre atît de complicate. Simple, odihnitoare, anticomplexante... Să terminăm o dată pentru totdeauna cu viermuiala bronz-aur-argint a tapetelor romantice din secolul trecut... Să terminăm cu hieroglifele, cuneiformele, azbuchile decorative ale epocilor burghezo-moşiereşti... Strămoşii noştri, ţărănimea noastră săracă iubesc şi se ataşează instinctual de culoarea simplă: pereţi albi, uneori albaştri sau galbeni, niciodată roşii... (Pe chestia asta a trebuit să am o discuţie cu şeful meu de cadre: dar m-a înţeles, toată povestea a fost uitată, eu am scăpat cu faţa curată, fără urmări în dosar.)

Soţia mea a primit, prin repartiţie, o garsonieră în bloc: cameră, bucătărie şi baie. De multe ori, fiind singur acasă, mă opresc în mijlocul dormitorului, îmi ţin respiraţia şi privesc în jur. Linişte, linişte — deşi îmi aud clar zvîcnetul sîngelui prin vine. Ştiu că uşile mele scîrţîie toate, că arcurile celor două fotolii pe puncte au plesnit şi acum sforile tapiţeriei atîrnă ca nişte intestine... Văd prin geamul camerei acel copac stingher din curtea interioară: de mai mulţi ani e uscat, ştiu că e definitiv şi iremediabil uscat şi totuşi, de cîte ori îl privesc, îmi vine să bocesc fără cuvinte. Dar nu plîng: mă mulţumesc să curm acest moment de tîmpire sentimentală impunîndu-mi să merg cu ochii închişi spre bucătărie şi acolo să caut prin sertare, orbeşte, un cui de doi ţoli. De ce cu ochii închişi, de ce tocmai un cui de doi ţoli nu pot explica. Nu pot şi nici nu vreau: orice explicaţie pretinde o altă explicaţie, care, la rîndul ei, cere sau impune o ultimă şi dureroasă explicaţie... Deşertăciune, în secolul în care am

nimerit, numele tău se cheamă explicaţie. Ştiinţifică... Caut un cui fiindcă sunt nervos, fiindcă sunt nefericit, fiindcă sunt. Îl caut cu ochii închişi ca să-l găsesc mai greu şi să mă bucur mai mult, şi îl vreau de doi ţoli, fiindcă în casa mea nu există alt gen de cuie! E clar, sper!

Apoi soseşte nevastă-mea. Vine din oraş, vine de undeva, vine de la cinema sau din vizite, vine. Mili (aşa o alint eu, ca fată se numea Emilia Ardeleanu). Are douăzeci şi opt de ani mărturisiţi, origine socială sănătoasă, bacalaureat, lucrează ca plasatoare la teatru, în timpul liber croşetează. Tot ce avem prin casă e din zestrea ei. Eu nu am adus în această căsnicie (suntem împreună de cinci ani, ne-am căsătorit, aşadar, în 1951) decît cîteva duzini de cărţi de specialitate (tehnică), un patefon şi un cort pentru excursii. Nu l-am folosit decît în aşa-zisa lună de miere, pe care am petrecut-o certîndu-ne prin frumoşii munţi ai Sebeşului. Încolo, nimic. Leafa, originea socială tot sănătoasă (fiu de ţăran sărac, orfan de război)... şi cinstea. Mai ales cinstea. De cele mai multe ori, nevastă-mea vine acasă obosită, sastisită, sătulă de oameni şi omenire. Trebuie să vadă un spectacol de zeci de ori. Acelaşi spectacol. A ajuns să spună că nu se mai joacă decît o singură piesă, aceeaşi, chiar dacă i se schimbă titlul la premiere; la treizeci de ani ai ei are idei ciudate Mili, cred eu. E femeie frumoasă, chiar foarte frumoasă, nu e bine să vadă mai mult de o piesă pe an (şi aceea comedie, dacă e posibil!), dar în cazul ei n-ai ce face, e vorba de pîine, de cîmpul fatal al muncii, de ani ce trebuie adunaţi, fiindcă bătrîneţea vine indiferent dacă credem sau nu credem în ziua de mîine sau în viaţa de apoi... Nu? Aşa că soseşte grăbită, se dezbracă repede, face un duş, mănîncă în picioare ce apucă, îmi zice din obişnuinţă, automat cumva: tu ce ai mîncat, ce ai mai făcut astăzi, eu îi răspund tot aşa, bine mersi, nimic deosebit, şi după acest ritual de seară tîrzie urmează momentul — pentru mine, cel mai greu; clipa în care eu, în pijama curată, ea, în cămaşă de noapte pembé, ne facem cruce ortodoxă, oftăm şi ea zice: stinge tu!

În clipa aceea am ocazia (şi obligaţia de taină!) să arunc o ultimă privire pe albeaţa imaculată a cearşafurilor şi pernelor noastre. În timp ce mîna mea se întinde spre comutator, în acea infimă clipă fac un efort de a-mi umple ochii speriaţi cu mîngîierea promiţătoare

a patului. Ca şi scufundătorii în mare cînd trag mult aer în piept, ca şi rătăcitorii prin Sahara, cînd beau apă la ultimul izvor, în ultima oază — tot aşa şi eu, înainte de a stinge cele trei becuri ale lustrei noastre, îmi umplu fiinţa cu liniştea şi pacea aparentă a olandelor din zestrea soţiei mele.

Sting apoi... Prin geamul deschis aud căldura meridională a oraşului culcîndu-se pe caldarîmuri, văd parcă pe întuneric ochii scăpărători ai bufniţelor (sau liliecilor) ce se ascund sub acoperişul Muzeului de artă. Pomul meu uscat nu mai scîrţîie acum: vîntul, nici el, nu mai bate. Nu mai picură (pic-pic) nici robinetul din baie, la zece se opreşte apa în întreg municipiul. Vecina noastră de sus, ceferista, pare a nu fi acasă: pare numai — mai nou are un amant în vîrstă, foarte serios şi foarte roşu la faţă, cuprins, se zice, de cele mai onorabile intenţii: s-a şi mutat la ea, dar deocamdată nu e înscris în cartea de imobil; aşa că fac dragoste pe şoptite, e ca şi cînd nici n-ar fi acasă. Acum un an venea la ea unul de la circulaţie. Cînd îşi începeau repertoriul amoros, aveai impresia că deasupra se filmează asaltul de la Călugăreni... Nici radioul de alături (care bate regulat morsele literei V) nu se mai aude.

E pace în lume, pace în blocul meu, de ce nu ar putea fi pace şi în bietul meu suflet!? Pomii, prin grădini, şi-au scuturat de mult florile planificate, campania de colectivizare merge bine, filiala noastră a înfiinţat trei noi subfiliale de Autodeservire la domiciliu (!). Mili doarme, vorba ei, „ca o ceaşcă de iaurt". Mama, slavă Domnului, e sănătoasă. Copii nu avem, nici nu aştept, soţia mea e cam stearpă. Luna asta luăm primele pe anul trecut. Îmi voi cumpăra un fulgarin cehoslovac. Poate şi o umbrelă. Nemţească. Sau poloneză. Un beţiv a chiuit undeva, departe: chiuitul beţivilor tîrzii face bine celor care sunt cuminţi, care nu beau şi care dorm acasă, alături de soţiile lor curate şi legitime... Trece peste coama copacilor din parcul muzeului un vînt ca o şoaptă romantică, discretă. Stelele, cuminţi, tac şi ele. Lună, tu, stăpîna mării...

Aşa vine somnul. Pelerină largă, neagră, dulce. Meritată. Nu voi visa maşini negre, închise şi grăbite: nici nu există asemenea maşini. Voi uita în somn şi de înmormîntarea penibilă, ţigănească pe care am văzut-o astăzi; mai am pînă la moarte, abia voi împlini la iarnă treizeci şi trei de ani, sunt sănătos, optimist, harnic. Chiar şi

bun român, cînd mi se permite. Am avut o zi grea, mîine va fi altfel, cu totul altfel: mă voi scula odihnit, vesel, convins şi încrezător. Voi lucra cît şapte. Şi dacă îl întîlnesc pe porcul acela de Apostol, îi ard două palme ţărăneşti. Să ştie că... Să nu uite că... Să se teamă şi în somn de...

Totdeauna la unu noaptea. Totdeauna.

Întîi am senzaţia subconştientă că apele calde ale toropitului meu sînge se tulbură. Pe urmă, din adîncimile oceanului, se înalţă ca un pescăruş strigătul de groază, acelaşi mut strigăt de groază: „Iarăşi? Iarăşi?..." Mă trezesc pe jumătate: îmi vine să plîng, lacrimile sunt gata (acolo, sub pleoape), alături de spaima ce nu mă părăsise nici o clipă. Repet: „Iarăşi? Iarăşi?" — deşi ar trebui să urlu: „De ce ? De ce?" Deocamdată însă şi lacrimile, şi revolta sunt mute, eu nefiind dezlipit sau desprins din apele calme ale somnului. Simt totuşi clar, fără echivoc, fără putinţă de tăgadă, că mă arde gîtul, că mi-au luat foc braţele, că perna e jăratic. Caut pe întuneric nasturele veiozei noastre. Aprind. Între timp somnul a fugit, am mintea limpede, mă simt ca un ostaş la atac, ca un vînător la pîndă. Dulceaţa albă a cearşafului îmi zîmbeşte ironic, teatral. Întîi mă uit de sus, cumva de departe. Nimic, absolut nimic. Dar pielea pe mine continuă să ardă, iar sufletul — bietul meu suflet, chinuitul meu suflet de funcţionar nefericit şi neînţeles — clocoteşte de mînie. Încep să caut. Nu mă las înşelat de aparenţa cinstită a albiturilor mele, răul totdeauna se ascunde, înşală. Întorc cu grijă perna: nimic. Întorc şi faţa plapumei, întorc tot, tot, cu mare grijă. Inutil.

— Unde eşti? întreb, şi îmi simt cuvintele ca nişte săbii, ca nişte pistoale. Unde eşti, bestie setoasă, de ce nu mi te arăţi?

Apoi purced la căutarea adevărată. Mai metodică, mai ştiinţifică. Cu multă delicateţe, desfac fiecare cută a albiturilor din sectorul meu de divan-studio. (Nevastă-mea are un somn de plumb, e născută în zodia racului, lucrează serile, uneori şi noaptea.) Caut încet, prudent, cu respiraţia reţinută. Nu mai înjur, nu mai sîsîi. Caut, caut. Sunt la pîndă, am pornit la vînătoare, ancestrale instincte de codru sau junglă, de mamifer biped carnivor, de om al peşterilor îmi vin în ajutor; ca un arc peste ere întregi de civilizaţie şi morală, mi se împrumută acum o tactică şi o strategie vechi cît lumea şi

afurisite cît toată istoria modernă şi contemporană. Am răbdare. Sunt *„sapiens"*. Mîinile nu-mi tremură şi nici mînia din inima mea nu mai clocoteşte. Zîmbesc chiar: zîmbetul crimei, al setei de sînge, al nostalgiei somnului pierdut. Buricele degetelor mele au preluat funcţiunile creierului mare, ochii urmăresc un duşman de moarte, dinte pentru dinte, sînge pentru sînge. Acest duşman al meu trebuie ucis fără milă. Atît ştiu. Şi îmi ajunge... Acum nu mai sunt nici bun, nici rău, nici prost, nici înţelept: am uitat tot ce am învăţat în şcoală, am uitat toate cărţile citite, toate filmele, toate cîntecele revoluţionar-patriotice. Nu mai am nici mamă, nici soţie, nici diplomă de inginer. Constructor. Nu mai am nici idealuri — indiferent că sunt sau nu obligatorii.

Întregul univers e o cameră imensă ce mă apasă, întreaga istorie a omenirii, timpul în sine, s-a concentrat în tictacul deşteptătorului nostru, ce arată orele unu. Unu şi cinci minute... Nu mai există probleme, evenimente, idealuri. Adio, cultură! Adio, civilizaţie! Voi fi nevoit să pun pe foc toate cărţile mele vechi, toate tablourile de familie, întreaga mobilă. Domnilor, iubiţi tovarăşi, nu am nevoie de nimic, nu am nevoie de nimeni. Sunt la capătul deznădejdilor, la capătul oricărui mugur de speranţă. Un luntraş mă aşteaptă, am banul pregătit. Socotelile, toate, s-au încheiat. Asta e, ce să-i faci, asta e şi altfel nici că se mai poate.

...În fiecare noapte, la orele unu (foarte rar la unu şi jumătate), ca şi astăzi, de pildă, voi fi trezit din cel mai dulce şi mai meritat somn. Voi fi trezit cu gîtul, cu braţele, cu coapsele în flăcări. Pot să urlu la lună, pot să implor stelele, pot să-mi iau cele mai juste angajamente de viitor, pot chiar să proferez cele mai cumplite blesteme către cerul acesta indiferent şi nepăsător: rezultatul va fi neschimbat, acelaşi în fiecare noapte. În timp ce, plîngînd de ciudă şi neputinţă, îmi voi scoate pentru percheziţie cele două piese ale pijamalei, voi şopti spre acel Nimeni al nopţilor mele mereu şi mereu aceeaşi absurdă întrebare: „Unde eşti, bestie? Bestie setoasă după sîngele meu..."

Da. Este cît se poate de ridicol. Sunt gol-puşcă în mijlocul camerei mele. Este ora... dar să lăsăm asta. Lampa arde. Eu vorbesc singur. Şi am lacrimi în ochi. Soţia mea mă priveşte, trezită din somn. Cu milă? Cu groază mă priveşte? Sau numai cu scîrbă?

— Iar?

În clipa asta, o urăsc de moarte. Cum poate să mă întrebe aşa? Ea nu vede că...? Nu simte cum...?

— Iar! îi răspund, stăpînindu-mi cu greu mînia.

Se uită la pernă, la cearşaf. (Nu e complet trează.) Nu vede nimic, bineînţeles. Nimic.

— Ţi se pare, conchide căscînd. Ai obsesii!

Şi se culcă. Şi adoarme pe loc. Iar eu rămîn caraghios, vertical de caraghios, ca o gazetă de perete pe un şantier părăsit, ridicol ca într-un coşmar în care constaţi că ţi s-au furat toate hainele şi ai rămas gol-goluţ într-o gară de triaj, sau într-o sală de bal, sau în grădina Mitropoliei, iarna... Mă îmbrac *lento,* controlînd, verificînd, cusătură cu cusătură, totul. Răcoarea pijamalei aerisite mă bucură. Aprind o ţigară. Sting lampa. Ca nişte fire de telegraf în vînt îmi zbîrnîie toţi nervii: jarul ţigării ritmează mînia mea, capul mi-l simt dublat şi gol. În locul inimii bate ceasul neobosit al insomniei.

Acum e dimineaţă. Nu e de mirare că mă uit împăienjenit la toate. Autobuzul nostru de vechi cartier mi se pare un monstru viu, recent decupat dintr-un desen animat... Pe toţi oamenii îi văd palizi, obosiţi, parcă nimeni nu a dormit azi-noapte. Sau paloarea asta generală nu e decît reflexul în propria mea tristeţe a luminii soarelui de dimineaţă? Ce culoare are sculatul din somn? Ce culoare au datoria, sănătatea, liniştea sufletească? Habar n-am! Ştiu atît că entuziasmul de funcţionar, de om al muncii socialiste, are culoarea celor bolnavi de ficat. Sau de rîie. Venerică. Poftim, toţi cască, unii se mai scarpină şi acum. Mulţi încearcă să mai fure un pic de somn agăţîndu-şi mîinile păroase de bară... Ciudat, constat, femeile pe care le întîlnesc sunt toate gravide — palide, pistruiate şi gravide — , copiii mi se par orfani şi subnutriţi.

La birou miroase a naftalină, deşi am cîteva colege care se parfumează de parcă ar fi din Giurgiu. Şeful soseşte grăbit, aferat, cu cearcăne şi probleme, ca de obicei. De la primele ore aflu noutăţi: vom pierde meciul de duminica viitoare, iar s-a prăbuşit un avion, la „Central" a sosit un film cu partizani, la „Patria", unul cu ororile fascismului. Sau invers.

Completez sîrguincios borderouri şi referate, devize şi rapoarte. Suntem făcuţi din automatisme, nu ştiu care deştept, vorbindu-ne

în cadrul universității populare, ne-a demonstrat științific, riguros materialist, că omul ar fi cel mai prețios capital din lume, dar are defectul că e o mașină ce se strică și des, și foarte ușor, ajunge repede la reparații capitale; a fost creată sublim, dar, din păcate, fără piese de schimb. Personal, nu mă simt mașină, nu cred în reparațiile capitale: consider, mai degrabă, că aș fi pasăre pierdută de stol, oaie rătăcită de turmă, cîine blînd ajuns, nu se știe cum, în pădurea crîncenă a lupilor...

Dar aceste mizere lamentări biblice aparțin, de fapt, nopților mele, adică acelor zone de hotar dintre vis și realitate care fac trecerea între o zi grea care s-a terminat și o noapte și mai grea ce nu a început încă. La birou se instalează în reflexele mele o formă de subinteligență contabilă, destul de promptă și eficace; în comparație cu frumoasa doamnă Steriade (prezumtiva amantă a directorului centralei noastre) sau cu spilcuitul Ivanovici, specialist în loto-prono-sport, sau cu deșteptul de Stănculescu, randamentul meu de serviciu, e de-a dreptul scandalos. Lucrez ca o uzină bine unsă — în inginerul-locomotivă e un cal, în capul calului e un computer și în computer e o biată furnică, copleșită de rușine că a ajuns contopist în loc să-și valorifice diploma pe șantiere sau în vreo uzină. Cred totuși că am și puțin talent de a organiza logic și curgător lucrările ce aparțin sectorului meu. Restul sunt monotonie, rutină și multă, foarte multă plictiseală. Atît.

Așadar, cu munca în sine aș sta onorabil. Probemele adevărate încep dincolo de ecuator, în emisfera singurătății. De cîte ori trec — fără să vreau, fără să vreau — hotarul dintre haina de zi și pijamaua de noapte (dintre omul vertical și cel orizontal), dintre „mine" în plină lumină și același „mine" în deplin întuneric — ei bine, de fiecare dată în ființa mea se instalează un demon al vinovăției (fără vină), al alarmei fără rost, al revoltei stupide și total inutile. Și acum, la birou, Dincu ne relatează ultima sa escapadă erotică în mahalaua deocheată Baba Novac, Ivanovici cască și își curăță unghiile veșnic negre — totul ar fi în ordine, totul ar fi așa cum a lăsat bunul Dumnezeu lucrurile acestei lumi plicticoase și fanariote; aș putea rîde degajat și superior (ha, ha!), aș putea să-i împrumut pronoexpresului cutia mea cu scobitori („ajutor neprecupețit la..."), mi s-ar permite chiar o ironică observație legată de absența doamnei Lidia

Steriade, pariind, de pildă, că la întoarcere va exclama: „Vai ce fum! Vai ce fum! Ia să deschideţi imediat geamurile!“ Fiindcă, de cîte ori revine din „audienţă“, doamna asta elegantă simte nevoia să dea ordine. Mefisto, bătrînul meu prieten de cîrciumă şi ploaie, are obiceiul să sublinieze caracterul infecţios al puterii spunînd: „Autoritatea se poate lua şi ca o boală venerică: printr-un simplu sărut sau un banal grăbit act sexual...“.

Toate aceste tonice amănunte şi gesturi ar fi posibile — şi acum, şi totdeauna — dacă nu mi-ar aluneca memoria, dacă puterea mea de a asocia şi imagina n-ar avea clei. Mereu sar de pe linie, întorcînd spatele la oameni şi luînd-o razna prin porumbiştea obsesiilor. Asta este!

Cercurile negre, cercurile roşii, cercurile nopţii. Blestemate cercuri. Închid ochii şi îmi revăd camera. Magice antene mă obligă să simt şi să presimt cum mii de fiinţe vii şi inteligente, necruţătoare şi barbare mă pîndesc de prin ascunsele unghere ale duşumelei, tavanului, celor patru pereţi. Pielea mi se înfioară: gîndurile scrîşnite — chiar şi fără ajutorul modestei mele culturi de licean, odinioară — se filtrează şi se resorb prin şira spinării către acel nodul nervos central în care se localizează scîrba şi oroarea, spaima şi dezgustul. Tot ce e legat de sînge, prin sînge. Mă gîndesc la migraţia popoarelor, la ciumă şi holeră, la nu mai ţin minte ce victimă neolatină, mexicană, care, în urma unui eşec politic, uns cu miere şi dezbrăcat de haine, fu legat deasupra unui muşuroi de furnici roşii... Văd, în continuare, defilînd cadavre pline cu viermi, muşte ţe-ţe, ţînţari anofel, lipitori şi coropişniţe, trecînd în cîrduri medievale Carpaţii noştri dragi, strigînd : „Ura“ şi „Moarte lor, moarte lor!“...

Nu se poate, îmi zic mai apoi, nu se poate, e absurd. Am avut procesul de la Nürnberg, am inventat şi bomba, şi antibomba de hidrogen, avem şi un fel de ONU, şi se aude şi de o aşa-zisă declaraţie a drepturilor omului... Nu se poate, e inadmisibil! Nu se poate să nu putem inventa ceva care să ne scape definitiv de ploşniţe (fiindcă de *ploşniţe*, numai de *ploşniţe* e vorba!), nu se poate să nu se găsească, pe plan naţional şi internaţional, un remediu împotriva acestor bestii setoase după sîngele şi liniştea mea. Trăim — scriu chiar şi ziarele — într-un ev aprins, într-un secol al luminilor, al progresului, al tot felul de emancipări ştiinţifice şi sociale; nu se

poate să nu se descopere un mijloc, o otravă sau măcar un neutralizator temporar al acestor insecte carnivore, antropofage, iraţionale şi dogmatice. Oameni buni: avem dreptul sacrosanct şi imprescriptibil de a dispune de derma şi epiderma noastră: *habeas corpus**. Chiar şi în cea mai înaintată Constituţie din lume este stipulat dreptul oamenilor muncii de a putea dormi în pace, odihnindu-se fiecare după nevoile şi după capacitatea sa. Şi atunci? De unde aceste spaime ale nopţii? Aceste criminale insomnii? Aceste treziri din somn, cuprinşi de rece sudoare şi tremur al cărnii, determinate doar de simpla obsesie că iar e ora unu, iar voi fi vizitat, iar voi fi vînatul ce nu poate nici să fugă, nici să se apere...

Linişte, domnilor! La o parte, umbre ale nopţii! Acum sunt la birou, am de lucru. Trebuie să completez, în mare grabă, tot restul de referate şi borderouri cu cereri şi scăderi. Mă grăbesc fiindcă, ştiu din experienţă, aproape de amiază mă prinde somnul. Mi se înmoaie carnea, o dulce căldură urcă spre pleoapele-mi roşii de nesomn. Îmi dau lacrimile, bietele mele oase simt nevoia să se întindă. Aş da acum o chenzină pentru un divan, o împărăţie pentru un pod cu paie sau fîn proaspăt cosit. Soţia mi-aş da-o pentru o oră de somn normal şi curat...

Trebuie să-mi reţin căscatul acesta neprincipial şi demascator. Mă uit atent la colegii mei de birou. Anastasescu e rebusist, tainele colegilor săi nu-l interesează, el îşi are fericirea ascunsă în sertarul întredeschis, care constă acum în definiţia de pe orizontală: „cînd merge, cîntă; cînd stă, pute" (şapte litere, se termină cu „at"). Stănculescu îşi numără banii, porcul de Băleanu scrie cu religioasă gravitate obişnuita sa notă informativă, obişnuitul său raport semiconfidenţial. El este omul şefului, a fost, este şi va fi totdeauna omul şefului zilei. Ivanovici, dezinvolt şi şmecher, s-a volatilizat, acum e la colţul sportiv al microbiştilor, comentează cu alţi ipochimeni şansele echipei locale. Toţi par ocupaţi sau preocupaţi — şi totuşi, mie mi se pare că, pe ascuns, mă urmăresc şi mă fixează. Mă fură din colţul ochilor, vor să afle ce şi cum... Ce vor de la mine? Lucrez co-

* Ai trupul tău (rămîi stăpîn pe trupul tău) (lat.). Denumirea unei celebre legi engleze care îi dă acuzatului dreptul să aştepte în libertate judecata, în schimbul achitării unei cauţiuni.

rect, lucrez repede, lucrez şi în locul porcului de Băleanu; ce-i priveşte viaţa mea particulară? Viaţa mea de noapte? (Ce ironie: „viaţă de noapte" pentru un pîrlit de conţopist care se culcă treaz — cu sau fără soţie — în fiecare seară fix la orele zece, după ştiri!)

...În sfîrşit, poate că oboseala e de vină. Oboseala şi singurătatea. Dar nu pot să nu observ că privirile unora dintre colegi sunt de-a dreptul sfredelitoare. Şi obraznice. Nu-i nimic. Istoria e lungă, pînă la urmă se va vedea că tot eu am avut dreptate. (Ce fel de dreptate, nu ştiu: voi afla în cincinalul viitor, după moarte sau niciodată.) N-are rost să mă frămînt, marile întrebări — mi-a spus mie cineva care ştie şase limbi şi ruseşte — de aceea sunt mari pentru că nu li se poate răspunde, şi nu li se poate răspunde fiindcă ele trebuie să rămînă mari şi numai întrebări. Nici statele mari şi nici geniile nu ar fi posibile — tot deşteptul ăla poliglot mi-a spus — fără cîteva asemenea întrebări care complică taina lumii şi obligă oamenii simpli să se mire, să ofteze şi să mărşăluiască optimişti înainte, sus, pe culmi de progres, pace, fericire. Prin fire, nu sunt un tip combativ, totdeauna cînd iau cuvîntul la şedinţele de analiză mă bîlbîi, abia dacă spun un sfert din cîte aş putea să spun; la defilări, de pildă, niciodată nu mă înfig la steag sau emblemă, mă mulţumesc cu un portret oarecare, mai mic, pe acesta îl port conştiincios şi discret, fericit că mi-am făcut datoria şi nefericit că nimeni nu a observat că strig corect, că zîmbesc, că duc şi eu ceva în mîini. E-hei, asta e viaţa, vorba nevesti-mii, decît să ne plîngem degeaba, mai bine să tăcem grămadă şi să tragem apa după noi...

Gînd la gînd. La telefon, chiar ea, Mili.

— Am căutat peste tot, îmi spune. Nu am găsit nimic.

— Nu urla, îi spun, nu sunt surd. Ai căutat peste tot?

— Bine-nţeles.

— Eşti mioapă: ţi-ai pus ochelarii?

— Eşti tîmpit, îmi răspunde ea.

— Ai dat cu...?

Tac. Nu pot continua. Nu trebuie să se afle. Trec, aşadar, pe un limbaj ceva mai sibilinic.

— Ai dat cu medicamentele pe care ţi le-am indicat eu?

— Sigur că da, îmi ţipă ea în ureche, sunt ameţită de gaze, îmi iau foc plămînii. Eu totuşi cred că tu ai obsesii. Nu dormi destul, nu

visezi ce trebuie sau cine știe cu cine visezi!? Eu nu simt nimic, niciodată nu am fost pișcată. Deși sunt mult mai sensibilă decît tine.

Trîntesc receptorul. Idioata, îmi zic. Idioata, a uitat ce am găsit în spatele tablourilor? A uitat că a trebuit să-i evacuez în pivniță pe majoritatea clasicilor numai din cauza legăturilor vechi, din cauză că începuseră să miroasă suspect? Am nasul fin, am crescut la țară, simt în nări cînd o carte devine necurată, e destul să mă uit la cotorul ei și, pe loc, văd acele minuscule cuibare de ouă depuse cu grijă în cleiul sau cusătura volumului, indiferent dacă autorul este sau nu aprobat în școli. Ce mă interesează pe mine că ea „simte", că pe ea, vezi Doamne, o ocolesc vizitele nocturne? E aici o problemă pe care nici știința cea mai... din lume nu a reușit să o lămurească deocamdată. Nici nu e ușor să înțelegi acest mister: de ce sunt preferați unii, în timp ce alții sunt lăsați în pace? Ce lege a inegalității guvernează gustul acestor bestii nocturne, că vin numai la carnea mea, numai pe mine mă mușcă, mă sug, mă devoră? Uneori mă apucă o adevărată nebunie: îmi vine — mai ales cînd sunt la un meci sau la o plenară cu mulți oameni — îmi vine să mă urc pe ceva înalt, un gard, un stîlp, o tribună, și de acolo să strig tare: „Măi, fraților, ascultați comanda la mine: cei pe care vă mănîncă ploșnițele treceți, rogu-vă, în dreapta; ceilalți, pe care nu-i mănîncă, în stînga!" În felul ăsta, aș vrea să văd ce avem comun, noi, victimele!? Vreun miros special, vreo sclipire neobișnuită în privire, o formulă mai deosebită a sîngelui sau vreo drăcie ascunsă în jungla sistemului nervos central sau periferic? Poate e vorba de o calitate, poate e vorba de un defect, un grav defect ereditar. Rămas nedepistat. Cine poate ști? Ne tragem din daci și romani, te pomenești că pe unii din strămoși îi mîncau, pe alții îi lăsau în pace... Dar peste trupul brav al țării mele au trecut și o mulțime de năvălitori. Nu cumva!?... Nici nu îndrăznesc să mă gîndesc la așa ceva, orice fugă înapoi în istorie, chiar și în cea contemporană, mă umple de frică și ameteală... Adevărul este că — acum îmi aduc aminte — tata, înainte de a pleca în război, nu înjura soarta sau gradații, ci i se plîngea mamei de „blestematele astea de stelnițe". Stelnițe. Pe vremea aceea nu știam ce înseamnă acest cuvînt, credeam că e ceva în legătură cu cerul, un fel de mîncărime care apare noaptea, dar care, cum spunea mama, se vindecă dacă te ungi cu gaz și cu sare pe acolo unde pie-

lea se blîndeşte... Bietul tata — Dumnezeu să-l ierte —, probabil de la el am moştenit acest dulce sînge al meu, această teribilă sensibilitate ce mă face ca şi în somnul cel mai adînc să simt imediat dacă ceva sau cineva se apropie şi se lipeşte duşmănos de amărîta mea piele de inginer român.

II

Imobilul în care locuiesc de cînd m-am căsătorit (s-ar putea spune şi aşa: blocul în care se găseşte garsoniera *pentru care* m-am căsătorit cu Mili) este o clădire veche, avînd un aspect nobil şi sever. Vopsit în gri-verde, închide pe o latură una din străzile istorice ale urbei noastre. Este construit în formă de „U" şi are cinci etaje. Ziua, privită de departe, această fostă casă de raport zidită de un fost ministru liberal apare astăzi ca o cucoană bătrînă, de modă veche, plecată la talcioc, dar nu ca să vîndă, ci ca să cumpere. Nu are nimic de cazarmă în ea, deşi a fost ridicată într-o epocă în care toată lumea se pregătea pentru cel de-al doilea război mondial. Din contră: cornişele, porţile boltite, stucatura geamurilor exterioare, precum şi răcoarea stătută şi acră a scărilor (largi, ţepene, anume concepute pentru alarme aeriene sau cutremure de pămînt), pe lîngă o anumită duioşie nemţească şi un practicism fanariot, îţi sugerează, mai ales acum, cu criza asta apocaliptică de locuinţe, un sentiment de soliditate şi bunăstare nepăsătoare; de bătrînesc, dar solid şi temeinic. Desigur, dacă te apropii şi studiezi mai atent anatomia pereţilor exteriori (care se zugrăvesc de către noi, ICRAL-ul local, ori de cîte ori se anunţă vizita vreunui demnitar sau înalt prieten pe linie de ajutor dezinteresat sau alianţă veşnică), atunci poţi observa o anume oboseală; un fel de tristeţe, de lasă-mă-să-te-las, de parcă întreaga zidărie e igrasiată de plictis, boală şi bătrîneţe, incapabilă să-şi mai ascundă vîrsta, gata să-şi ceară singură, peste noapte, fie demolarea, fie transformarea revoluţionară într-o cazarmă sau internat de tip nou. Fiind în formă de „U", închide între laturi o curte in-

terioară. O curte galbenă, în care urlă o sută de copii, se răscrăcărează spre cerul nostru răbdător trei lăzi de gunoi (veşnic pline), în care se bat covoarele, se usucă lenjeria, vine poştaşul, olteanul care aduce brînza de vaci şi usturoiul şi în care, cînd plouă, se rotunjesc nişte băltoace ca la ţară: privite de sus (geamul camerei noastre dă înspre această curte), aceste ochiuri de apă sau noroi, în care se bălăcesc copiii fericiţi ai celor de la demisol, par nişte nestemate de peruzea sau rubin: depinde de ora şi unghiul în care se reflectă soarele în ele... Singura fiinţă vegetală ce a supravieţuit oarecum în mijlocul acestei curţi este un pom singuratic, după unii păr sălbatic, după alţii plop corcit cu mesteacăn. E viu numai pe jumătate, crengile de jos, cele mai groase şi mai mari, fiind uscate şi scheletice; abia spre vîrf, din îmbrăţişarea de moarte a acestor negre ramuri, ţîşnesc ridicol spre cer, în fiecare primăvară, cîteva mlădiţe tinere, naive şi încrezătoare, continuînd să înflorească, să înverzească, să trăiască şi să se bucure de viaţă şi lumină de parcă nu s-a întîmplat nimic rău cu restul crengilor şi chiar cu rădăcina mumă. De multe ori, contemplînd de la fereastră acest orfan copac (în care copiii se agaţă ca nişte veverite), îmi vine în minte o stampă veche pe care am văzut-o în casa naşei mele, doamna Aurora, diriginta poştei din comuna noastră. Tabloul la care mă refer, înrămat în negru şi aur, reprezenta un schelet (moartea, mi s-a explicat) care ţinea în braţe trupul duios al unei fecioare goale ce cînta din flaut... Privită însă atent şi de aproape, tulpina scorojită şi scobită de bătrîneţe a copacului părea un paradis al unor furnici roşii (ce aleargă tot timpul, de parcă ar fi înnebunite de o alarmă, de parcă s-a anunţat sfîrşitul lumii), precum şi al altor insecte mici, verzi, gelatinoase, ce stau lipite de crengile mai tinere, înecate într-o zeamă vîscoasă de culoarea marmeladei de caise. Aceste insecte (habar nu am cum se cheamă) nu se mişcă, nu par a comunica între ele. Dacă le dezlipeşti şi le întorci cu un băţ de chibrit, dezvelesc spre lumină o burtă albă, scîrboasă, şi nişte picioare ce se agită leneş, ca într-o epilepsie tragică sau stupidă. Mai spre vară se transformă în omizi păroase, flămînde, iar spre iarnă devin un fel de bube cornoase, total indiferente faţă de tot ce se întîmplă în jur. Cineva mi-a atras atenţia — parcă am învăţat despre aşa ceva la zoologie, în liceu — că trebuie neapărat să existe şi un sezon, poate doar cîteva zile, cînd aceste fiinţe devin

fluturi sau ceva asemănător. Fluturi de zi, de noapte — cine poate şti?... fluturi galbeni, albi sau negri... Nu am vocaţie de naturalist. Cine a copilărit la ţară ia natura aşa cum este, nu face o problemă din fluturi sau alte gîngănii. Mai mult, trebuie să mărturisesc că am oroare de tot ce e prea mic, de tot ce nu poate fi văzut cu ochiul liber şi de departe. O singură dată m-am uitat prin ocularul unui microscop de şcoală, să văd şi eu o picătură de apă. M-am îngrozit, era să leşin de scîrbă şi spaimă. Ce am văzut eu acolo, îmi revine numai în vis, cînd am febră mare, cînd sunt foarte hărţuit de amintiri sau lucrări restante. Mie îmi plac lucrurile mari şi limpezi — asta, cred eu, din cauza prea multor lecturi de aventuri şi călătorii —, îmi plac acele lucruri care pot fi privite de sus sau de departe, cum sunt munţii sau lanurile din Bărăgan, cerul şi norii îmi plac, tocmai fiindcă nu depind de oameni, nu se ascund, nu te pîndesc din întuneric sau cine ştie de unde: din contră, te umplu de măreţie, te fac mai om şi, chiar dacă te înfioară prin taina lor, cel puţin nu te urmăresc în somn sau la birou, cînd ţi se pare că tu însuţi ai devenit o furnică sau o omidă, şi colegii tăi rîd şi se uită la tine ca la un cîine rîios... E mai sigur pentru orice individ — ce zic individ, asta e prea mult: pentru orice funcţionar, aşa e corect spus —, e mai sigur dacă se bazează în viaţă numai pe ceea ce este, aşa şi atîta cît este. Să lase dracului iluzia, sau visul cu ceea ce trebuie să fie, sau cu ceea ce nu sunt de acord nici în ruptul capului. Asta o spun, fiindcă asta am învăţat-o şi la cursurile politice ale Politehnicii, şi la ciclurile de *Scurtă istorie* de mai tîrziu. Şi în asta cred. Sincer, fără frică. Şi, dacă cred în realitatea reală şi realistă, dacă sunt convins că totul e calm şi limpede în jurul meu, şi dacă m-am convins singur că nu există nici un fel de metempsihoză (decît la insecte, broaşte şi uneori la lichele) ori viaţă de apoi (decît pentru genii şi martiri), atunci nu înţeleg, zău dacă înţeleg, ce m-a determinat să-mi cumpăr, totuşi...o lupă. Da, o lupă.

Eram iar după o noapte de nesomn, aveam febră şi mă şi certasem cu Mili (care, de cînd s-a schimbat directorul teatrului şi i s-a mărit norma, vine mereu tîrziu acasă, întoarsă pe dos, iritată şi răsucită, de parcă eu aş fi de vină că soldaţii şi elevii mănîncă seminţe în sală chiar şi în serile cînd se joacă scriitori pozitivi şi chiar contemporani), dracu ştie de ce mă certasem, în fond nici nu eram sigur

dacă ea mi-a stricat ziua sau porcul acela de Băleanu (care, de cînd a stabilit că e rudă cu fostul mare inchizitor P. P. Apostol, se comportă cu noi ca un zbir lituan). Ieşisem în oraş ca să mă liniştesc şi să uit. Eram foarte plictisit, simţeam în piept un fel de apăsare — pentru mine, semnul unor ascunse, dar foarte curînd acute (deşi difuze) nefericiri. Cînd vezi multă lume alergînd după cumpărături, te mai linişteşti, te mai înduioşezi. Zici: fiecare cu ale lui, cine nu are necazuri minte, iar cine minte nu o duce mult, face ulcer duodenal, sau psihoză depresivă, sau, ce e şi mai rău, ajunge ca bătrînul meu prieten Mefisto, să scrie lunar cîte o scrisoare către bunul Dumnezeu... Fiecare cu aia a mă-sii, mi-am zis, în timp ce priveam cît de poetic apune soarele peste clopotniţa veche a bisericii Sfîntul Gheorghe. Aşa, în dorul lelii, o luai spre Tîrgu-Vechi, prin piaţa turcească, îmi place să aud cum strigă juveţii ăia de vînd lubeniţe. Vuietul pieţelor ţărăneşti e altfel seara: te mută din modernul secol XX înapoi în evul mediu, în acele vremuri de restrişte şi exploatare în care doar pieţele şi catedralele erau libere şi democratice. În fiecare din noi doarme un ţăran care vinde speriat nişte lubeniţe greu vandabile, în fiecare din noi mai există un pic de feudalism ce nu a fost încă lichidat.

Umblam, aşadar, hai-hui prin bazar, căscînd gura la acele mici şi foarte orientale prăvălii în care se vînd solduri, se primesc comenzi pentru rame sau coroane mortuare, unde mai poţi vedea un ceasornicar evreu care îi confundă pe nemţi cu ruşii pravoslavnici, ori un cizmar greco-catolic gata oricînd să discute cu tine despre greşelile guvernului Iorga sau Averescu. Nu aveam de gînd să cumpăr ceva, nici bani nu prea aveam, doar cotizaţia de sindicat pe care uitasem s-o achit şi doi poli, raţia mea de rezervă pentru bere şi ţigări. Băteau clopotele, mă gîndeam la mama, cînd, dintr-o dată, ochii mi se opriră într-o vitrină veche şi prăfuită. Cumplit de tristă şi pustie vitrină — de parcă ar fi fost tot ce a mai rămas după un bombardament sau după moartea unui biet grefier văduv — şi totuşi, aici, între un patefon secular, o pereche de patine ruginite şi o colecţie de lacăte fanariote, am zărit, cochet culcată pe o pernă de catifea roşie, strălucitoare şi magică aşa cum pot fi numai oglinzile, cristalele şi tot ce derivă din şi prin lumină, am zărit, doamnelor şi domnilor... o lupă. O lupă splendidă, cu mîner argintat, cu o lentilă de

aproape zece centimetri în diametru. Strălucea şi părea nouă-nouţă. Ce a fost în capul meu, nu ştiu: parcă am primit ordin de undeva să o cumpăr. Şi-am şi cumpărat-o. Nici nu a costat prea mult, vreo cincizeci de lei. Baba care mi-a vîndut-o nu s-a uitat în ochii mei, părea că se roagă sau că vorbeşte singură. Am întrebat-o de unde o are — dar ea a făcut un gest de lehamite: „taci, mi-a şoptit, taci şi cumpăr-o pînă nu e prea tîrziu". M-a dat afară din prăvălie şi a tras oblonul de parcă, de parcă...

Am zis că am primit un fel de ordin ca să o cumpăr. Mint! Ce fel de ordin şi de la cine? Sunt un om lucid, umblu cu bani număraţi, nu îmi pot permite să cumpăr tot ce-mi sare în ochi, tot ce străluceşte şi îmbie. Ş-apoi, mai ales serile, cînd mă plimb liber şi singur, mă simt totdeauna mai conştient şi mai stăpîn. Cum să accept un ordin, oricît de sus ar veni el? Nici Cerul (dacă există!) nu are voie să se amestece în treburile mele interne, seara, în Tîrgu-Vechi, ordonîndu-mi aşa, tam-nesam, „tovarăşe, ţi-am repartizat de sus o lupă, cumpăr-o imediat şi ai grijă de ea: răspunzi cu capul!" (Nici Cerul. Am zis. Sper să fiu crezut pe cuvînt de onoare.)

Apariţia acestei lupe în viaţa mea a fost, probabil, o simplă întîmplare, poate şi capriciul unui ceas de grea singurătate şi gol. Cine ştie? Poate că obiectul acesta e un indiciu sau un semn că nu absolut tot ce facem şi gîndim trebuie planificat şi controlat aşa cum îmi controlez eu actele de bancă sau cum mă verifică şi mă controlează pe mine marele şi teribilul inspector de la Centrală, tovarăşul Bibi Victor. În orice caz, ceva, ca un semn de vinovăţie, îmi dădea tîrcoale. Ascunsesem „instrumentul" în buzunarul de la spate şi îl simţeam lipindu-se de mine ca o ispită, ca un păcat ce nu trebuie mărturisit nimănui, cu nici un preţ. Acasă, ca să nu dea nevastă-mea de ea, am dosit-o în fundul unui sertar. Întreagă această aventură din jurul lupei mi se pare astăzi o naivă copilărie — dar îmi dau seama că în acele dificile zile m-am simţit ca un adevărat copil care a şterpelit o jucărie dragă şi acum se bucură numai gîndindu-se că o are şi că e bine ascunsă. Ştiam că e acolo şi că străluceşte pe întuneric. Că străluceşte şi mă aşteaptă. Eram singurul din cartier care aveam o asemenea bijuterie, de acum numai eu voi cunoaşte de aproape, de foarte aproape, atît pe vizitatorii mei nocturni cît şi taina bătrînului copac din curtea blocului nostru.

În nopțile mele de „insomnii" sau în acele ore de birou cînd nu se mai face odată ora trei, cînd mi se închid ochii de oboseală și somn, parcă primesc puteri proaspete și necunoscute numai la gîndul că într-o zi voi privi lumea, bineînțeles — prin apele curate și adînci ale acestei lupe. Este ca și cînd, printr-o simplă vrăjitorie, se obține gratuit un pașaport către toate zările și țările necunoscute și interzise. Ca un Gulliver voi intra în aceste regate sau arhipelaguri, unde, conform visurilor mele utopice, am să fac puțină ordine și multă dreptate.

Dar amînam mereu clipa în care s-o iau în mînă, în care s-o ating sau să schițez intenția de a privi prin ea. Lupa rămînea o vagă eventualitate, un fel de rezervă tactică a măruntei mele subexistențe. Știind că o am, o priveam acum altfel pe Mili cînd se farda și se parfuma înainte de a merge la spectacol sau în protocol. Și cu totul altfel mă comportam cu aceeași Mili în nopțile în care, pe întuneric și oarecum hoțește, o posedam grăbit, fără cuvinte, fără nici un prolog sau epilog sentimental...

Într-o noapte, după o furtună ce trecuse repede, mă îmbrăcai pe furiș, îmi luai lupa din sertar și coborîi în curte. Cerul era curat, ploaia îl spălase: norii, sub lună, se grăbeau spre păduri și munți. Nu am scris niciodată poezie. Chiar și gîndul la vreun sonet sau psalm, în situația mea de fost inginer și actual contabil, constituia o epigramă de un ridicol garantat. Nu am scris poezie fiindcă mi-a fost rușine, fiindcă mi s-a părut întotdeauna că cei ce scriu sau își citesc poeziile se dezvăluie, se dezgolesc cumva în public. Dar, în acea noapte de după furtună, nici eu nu știu cum, ajunsei dintr-o dată foarte aproape de niște cuvinte, de cîteva cuvinte numai, pe care, dacă, dacă aș fi reușit să le șoptesc doar, chiar de nu m-ar fi auzit nimeni, aș fi reușit, sunt convins, să exprim ceva din frumusețea deznădăjduită a acestei nopți, ceva din misterul legăturii dintre mine, de pildă, și acest copac nenorocit sau acele înalte streșini, sau palida lună care se arată și se ascunde ca o țigancă tînără și hoață. În mîna dreaptă însă... aveam lupa. Nu întîmplător în mîna dreaptă și nu întîmplător o lupă. Desigur, vor spune acei prieteni ai mei care, de fapt, îmi sunt dușmani, ce să cauți noaptea, după ploaie, într-o curte de casă veche, înarmat cu o lupă de savant? Caraghios, le-aș răspunde eu, nu am luat lupa ca să caut sau să descopăr ceva cu ajuto-

rul ei: am luat-o ca să nu fiu singur, ca să nu-mi fie frică; am luat-o fiindcă e dreptul meu, e arma mea nevinovată prin care voi lupta împotriva necunoscutului, împotriva necunoscuţilor, împotriva chiar a acelor inconştiente şi iresponsabile bestii care îmi fură somnul şi îmi umplu pielea şi viaţa cu scîrbă şi durere...

Încerc să explic ceea ce eu însumi nu înţeleg: după miezul nopţii nici o logică de zi nu mai este valabilă. Iar o logică de noapte nu există, nu-i aşa!? Deocamdată, cel puţin. Decît să mă frămînt, încurcîndu-mă în rădăcini şi sîrme ghimpate, mai bine să privesc mai de aproape derma acestui bătrîn frate al meu, copacul. Nu e prea multă lumină, totuşi văd atîta cît doresc să văd. Coaja, prin lentila măritoare a lupei mele, îmi apare ca un peisaj lunar, ca o hartă a lumii văzută în relief şi foarte de sus. Munţi, văi, cratere, deşerturi, albii de fluvii secate, coaste abrupte, clinuri acoperite de o mătreaţă albă asemenea cenuşii ce o scuipă vulcanii în timpul lor liber. Dar nu numai atît: culoarea aceasta slinoasă îmi răsuceşte amintirile. Mă văd desculţ, trăgînd de funia jugului (hăis Duman, cea Joian), lîngă piciorul meu sclipeşte grăsimea caldă şi vie a brazdei proaspete: simt în spate răsuflarea caldă a boilor şi îl aud pe tata icnind în coarnele plugului şi înjurînd din cînd în cînd — nu de mînie sau de necaz, ci aşa, în general. Înjurătura asta face parte din sacrul ritual al muncii: nici boii, nici bunul Dumnezeu nu iau în serios aceste creştineşti drăcuieli de circumstanţă, aratul unui ogor, oricît de sărac ar fi el, seamănă cu o rugăciune, cu o cîntare sau o bucurie apropiată de păcat şi de ispita muierii.

Ceea ce vedeam eu sub lupa mea era doar în parte asemănător brazdei întoarse primăvara sau toamna. Mai degrabă, îmi ziceam, totul aduce a cîmp pîrjolit şi crăpat după o secetă lungă: de aici nu va mai răsări nimic, nici un fier de plug nu are să mai poată rupe coaja asta zbîrcită, uscată şi bătrînă. Aşa trebuie să arate, ziceam eu, deşerturile din Alabama sau Kalahari: aşa va arăta şi pămîntul nostru în caz că aţîţătorii la un nou război (porcii de imperialişti!) vor dezlănţui un cataclism atomic împotriva iubitorilor de pace, împotriva noastră, a tuturor ce au semnat apelul de la Stockholm... Priveam, priveam şi nu mă săturam de privit. Dacă cineva m-ar fi zărit, cu siguranţă ar fi rămas convins că sunt sărit de pe linie, că sunt nebun sadea, că numai datorită teatrului pe care îl jucăm şi eu

și nevastă-mea la serviciu și acasă am reușit să scap pînă acum de internarea cu forța... Prostii, pentru o insomnie și o lupă nici dracu nu se sesizează: totul e o ciudățenie a mea, un fel de *hobby* socialist, total nevinovat, prin asta nu aduc nici un prejudiciu legilor și idealurilor republicii mele dragi.

Dar unde sunt furnicile roșii, prietenele mele și acele gingașe omizi verzi, atît de moi și de leneșe? Nu zăresc nici o vietate. Insectele la ora asta dorm, ele nu suferă de insomnii: fiind niște biete gîngănii, nici sînge nu au — așa că noaptea se pot odihni, printr-un somn de invidiat, se pot și înmulți, totul depinde de lege, de fire, de programare.

Îmi lipesc urechea de scoarța aspră a tulpinei. Ascult. La început, nimic. Îmi astup o ureche, ca să anulez vuietul și vibrația surdă a orașului. Acum — ei da, acum e cu totul altceva. Aud, aud. Un scîrțîit greoi ca un fel de geamăt, asemănător cu scrîșnetul unei uși cu balamale foarte ruginite. Ce poate fi? Probabil ecoul, în lemnul tulpinei, al chinului de moarte din acele crengi ce s-au uscat, dar încă nu au murit de tot. Își reamintesc, regretă, reclamă. Speră. Te pomenești că geamătul acesta dureros nu este decît sinteza zgomotului pe care miile de cari le fac în timp ce sapă și rod, fără milă sau iertare, carnea acestui biet arbore? Ciudat: cînd, în copilărie, mi-am lipit urechea de un stîlp de telegraf sau, mai tîrziu, cînd un prieten m-a pus să ascult vuietul dintr-o scoică indiană, acele sunete mi s-au părut atunci venite din cer, aduceau cu ele taina stelelor, a depărtărilor pure, a mărilor și a vîntului ce înalță și mînă spre maluri coame înspumate de valuri albastre...

Ceea ce auzeam acum — sau mi se părea că aud — aducea mai degrabă a infern, a loc al unor cazne veșnice. Așa trebuie să fi răsunat pivnițele spaniole ale acelui teribil Torquemada, despre care am citit eu o carte proastă, dar îngrozitoare. Dar dacă totul e numai o părere? Dar dacă ce aud nu este decît o simplă obsesie, cum susține Mili? Asta ar însemna că pe timpanul meu nu vibrează tragedia ascunsă a acestui amărît arbore, ci se traduc, ca pe o diagramă, propria mea durere, propriile mele griji și spaime. Dar ipoteza asta subiectivă se exclude, nu ține: iată, nu adie nici un fir de vînt (îmi iau pulsul, inima îmi bate regulat, perfect), și totuși aud clar scrîșnetul dinlăuntrul acestei nenorocite fosile vegetale.

O pasăre de noapte şi-a luat zborul, cîrîind speriată. Îi urmăresc fîlfîitul negru. Cîteva pisici cu ochi sclipitori apar pe zidul înalt al muzeului, apoi dispar şi ele. Cît să fie ceasul? De cît timp stau aici, sub acest orfan copac? Habar nu am. Mă simt bine! Aud fluieratul unui tren ce pleacă; nu am prea călătorit, trenurile acestea ce se topesc în noapte îmi sugerează distanţe, gări, plecări evocîndu-mi voiaje lungi (ca ale scriitorilor noştri din secolul trecut) prin ţări pline de istorie, huzur şi arte, chiar dacă ele sunt situate acum într-un lagăr atît de duşmănos nouă.

E timpul să mă întorc, Mili se poate trezi şi cine ştie ce va crede văzînd că sunt plecat. Îmi vîr lupa în buzunar şi caut cu privirea cele două ferestre de la etajul trei ale garsonierei noastre. Le zăresc, sunt întunecate, deci totul e în regulă. Dar, privind mai atent, tot mai atent, din ce în ce mai atent şi mai mirat, observ ceva ce mi se pare cu totul bizar, cu totul inexplicabil. Da! E trecut de mult de miezul nopţii, în blocul nostru toată lumea lucrează ziua, normal ar fi ca acum să doarmă cu toţii, să se odihnească fiecare după capacitatea sa, fiecare după meritele sale. Nu? Ei bine, lucrurile stau cu totul altfel. Privesc şi nu-mi vine să cred: lumina se aprinde cînd la un geam, cînd la altul; unele camere rămîn luminate, altele se întunecă brusc, ca, numai după cîteva minute, becurile să se aprindă iară. Aveam impresia că cineva, undeva, se joacă pe claviatura unor butoane ale neliniştii.

Am făcut practică într-o uzină electrică. Acolo am văzut un fel de pupitru pe care se aprindeau şi se stingeau continuu nişte beculeţe colorate: m-au emoţionat nu ca o minune tehnică (am dat şi eu două examene de electrotehnică), ci ca un fel de metaforă ce-mi sugera că există, dincolo de om, o inteligenţă care comandă de departe acest dans al luminilor. Am rămas foarte ţăran în gîndire, pentru mine magnetismul, electricitatea, gravitatea, energia atomică, într-un cuvînt, tot ce mişcă şi are o putere se traduce în termeni de viaţă, de vieţuire. Cred că pămîntul e viu şi că i-am extras o parte din energia nervoasă ca să o folosim în industrie şi progres. Ce va fi, îmi zic, dacă vom reuşi să separăm şi să extragem instinctele şi forţa cruzimii din lumea animală? Poate că le-am şi separat, folosindu-le, fără să ne dăm seama, în sectoarele agresive ale poeziei, filosofiei, agitaţiei şi propagandei...

Ce văd eu pe fațada interioară a blocului nostru burghezo-moșieresc nu este pupitrul științific al unei uzine. Clădirea, sumbră și grea, pare că doarme — și totuși, cînd în dreapta, cînd în stînga, la diferite etajé, intermitent și continuu, în bucătării sau dormitoare (mai ales în dormitoare) se aprinde brusc lumina. Perdeaua tremură oleacă, umbre se agită, ireal proiectate pe tavan, apoi lumina se stinge brusc, pentru ca același joc să reînceapă la alt etaj, la alte geamuri.

Am mai întîrziat o oră în umbra copacului meu. Porniseră pe străzi mașinile salubrității, orașul se trezea din somnul său leneș, balcanic. Cerul deschidea o geană roșie în direcția gării. Tremuram de frig, deși eram transpirat de emoție. Mi se părea că fusesem martor — unicul martor — la o mare taină, la o miraculoasă descoperire. Îmi tremura inima de bucurie. Îmi venea să strig: „nu sunt singur, nu sunt singurul!", să adun oamenii în jurul meu și să le povestesc în gura mare ce am văzut. Dar, gîndind mai serios, mi-am dat seama că e vorba de o problemă cu implicații: nu ar fi nici just și nici politic ca tocmai eu, care nu am nici un fel de greutate socială sau măcar profesională, tocmai eu, care aprind cel mai des lămpile din camera mea, să vin și să acuz niște oameni care se descurcă și ei cum pot, discret și modest, fără scandal sau agitație inutilă. Nu? Hotărîsem deci să-mi văd de paiul și bîrna din ochii mei, să tac, să ascund, să nu spun nimănui nimic. O indiscreție ar periclita întreaga existență a blocului: și, în primul rînd, propria mea existență, cu toate că, în noaptea aceea, singurele geamuri ce s-au comportat normal, rămînînd în permanență în întuneric, au fost chiar geamurile garsonierei mele. Șarpele, cînd îl doare capul, iese la drum și defilează, un funcționar ce s-ar încumeta să facă observații și analize critice generale ar da de înțeles că se crede vrednic să se lupte cu balaurul din poveste. Insomniile rațiunii nasc monștri, nu am văzut nimic, nu știu nimic, trăiască pacea și bastionul ei.

Nu m-am mai întors să mă culc în pat. Aveam în bucătărie o mică sofa. M-am așezat pe marginea ei și, în timp ce mă dezbrăcam cu grijă, ca să nu fac zgomot, începui să mă gîndesc. Altfel. Din alt punct de vedere. Mai serios. Mai documentat. Faptul că nu eram singurul, că mulți alți concetățeni ai mei aveau și ei probleme cu...

Mili (are un sistem nervos de pisică sălbatică) mă simțise totuși. Mă pomenii cu ea în bucătărie, aprinzînd furioasă lampa. Avea

părul prins în bigudiuri — cum o priveam acum de jos, mi se părea că seamănă (ce idioţie!) cu statuia libertăţii americane.

— Unde ai fost, mizerabile? îşi începu ea paşnicul interogatoriu.

— Afară, i-am răspuns. Sub copac.

— Sub copac? Ce ai putut tu să faci sub copac timp de patru ore? Noaptea?

— Nimic. Am gîndit!

— La ce, dacă îmi permiţi să te întreb?

— N-aş putea să spun precis. La toate şi la nimic.

— Eşti nebun! Complet nebun!

— Poate. Dar nu sunt singurul.

Şi am încercat să schiţez un fel de rîs. Credeam că am umor, credeam că mă va înţelege şi mă va ierta. În fond, cu ce greşisem? Cui greşisem? Dar ea părea venită din altă lume, se uita la mine ca la o fiară, ca la o scîrbă.

— Ai să ajungi mai rău ca Vasilescu! mi-a spus apoi şi a ieşit trîntind uşa bucătăriei.

Nu ştiam cine a fost acest Vasilescu pe care mi-l dădea ca exemplu negativ. Nici nu mi se părea important să aflu. Eram destul de necăjit, de tulburat şi răvăşit, mai ales că o auzeam plîngînd dincolo. „Nu plînge din cauza mea, mi-am zis, acum profită şi plînge în contul meu." Şi mie îmi venea să plîng, simţeam asta în gît şi sub frunte. Dar la mine lacrima se porneşte mai greu. Un inginer care e şi contabil la vopsele are, în loc de inimă, un borderou, fiind obligat să-şi păstreze lacrimile fie la bancă, fie la magazia de materiale perisabile.

Am stins lampa şi, îmbrăcat cum eram, m-am trîntit pe divan. Am adormit pe loc. Nici nu mi-aduc aminte să fi visat, ca de obicei, ceva. După luni de zile, aceste cîteva ore de somn adevărat şi total mi s-au părut un dar ceresc, o adevărată minune.

III

Au trecut, după acea memorabilă noapte, cîteva zile, cîteva săptămîni, cine mai ştie cîte. Viaţa unui funcţionar e ritmată nu de

evoluția vegetației din jur sau de creșterea și descreșterea Lunii, ci de ritmul lucrărilor de birou, de regularitatea fatală a ședințelor și mai ales de zilele în care se încasează chenzina. În plus, față de aceste patriotice habitudini, în cazul meu special s-a fost instalat și un timp anex, un fel de calendar, de ceasornic cu totul personal, care avea darul de a mă scoate din timpul normal al colegilor mei, mutîndu-mă într-o cu totul diferită curgere a vieții. Cei care se culcă în mod obișnuit și se scoală dimineața odihniți și chiar voioși, aceia pot să spună: „ura, începe o zi de muncă, trăiască cincinalul, trăiască lupta pentru fericire și pace!". Pentru acești cetățeni, orele sunt ore, drumul e drum și soarele care răsare și apune e soare și nu altceva. Dar eu — iertată să-mi fie sinceritatea, sau fantezia, sau infatuarea —, eu acum sunt altfel. Nu încep și nu termin o zi: de fapt, eu continuu o zi care e noapte și o noapte care e zi: le continuu cu încăpățînare, cu eroism, ca și cînd asta ar fi datoria mea suplimentară, un fel de impozit în plus pentru bietul meu destin. Semăn cu cineva care se întoarce din prizonierat pe o șosea de țară, nesfîrșită, semăn cu o placă de patefon în care acul nu mai poate ieși din rotundul unui singur șanț, semăn cu o plavie ruptă din grindă și tîrîtă de ape leneșe spre nu se știe unde.

Am aflat și eu, ca și ceilalți colegi ai mei, că echipa de fotbal a municipiului nostru a cîștigat cu brio un foarte dificil campionat; am citit și am comentat în amănunt despre groaznica nenorocire de pe strada Venus 18; am fost la dispensar și mi-am făcut un foarte dureros vaccin; am văzut cîteva filme (foarte juste, foarte educative, foarte sovietice), am participat la un miting spontan, la o campanie de strîns borcane și sticle etcetera, etcetera. Am făcut multe lucruri în aceste zile, am mîncat și am băut, am salutat și am răspuns la saluturi, am început un roman de actualitate și am terminat un roman de Tolstoi. Într-o seară, sub un geam, am ascultat un întreg concert pentru flaut și orchestră și mi-a plăcut. Teribil cît mi-a plăcut, cum m-a întors pe dos. Altă dată, am luat cuvîntul la o ședință sindicală și am spus, pare-se, lucruri foarte corecte. M-am tuns mai scurt, am cumpărat o cravată în dungi discrete. Și cămașă albă, să nu uit.

Dar toate aceste mărunte și banale evenimente le-am realizat doar cu o mică parte din ființa mea. Cu un alt eu — ar zice deșteptul

acela poliglot care ne vine pe linie de cultură ca să ne vorbească despre om, dar mereu în general, mereu numai în general —, cu un alt eu, o altă conştiinţă. (Nu ştiu filosofie şi detest orice gargariseală în gol sau papagal de zile mari.) Fapt e că lucrurile, cristalizîndu-se, îmi apar acum ca o arenă de circ roman în care sunt aşteptaţi şi fiarele, şi gladiatorii. Acolo, la mijloc — mă refer nu la arenă, ci la gîndurile mele —, pîlpîie permanent o grijă sau o aşteptare dureroasă. Eu stau pe bordură, văd şi înţeleg totul, dar, fiindcă ştiu de unde mi se trag toate ponoasele... tac. Nu spun nimănui nimic, tac şi ziua, tac mai ales noaptea, cînd sunt singur (şi o aştept pe Mili). Vorba vine că o aştept. De cîteva luni m-am mutat în bucătărie şi dorm acolo singur, între aragaz şi chiuvetă. Nici nu a trebuit să-i explic ce şi cum, această strămutare a mea a venit de la sine. Nici ea nu se miră, nici eu nu mă revolt, sunt chiar mulţumit că pot fi singur în acele ore din noapte cînd... cînd... În curte nu am mai coborît, nu are nici un rost, copacul meu îl văd din geamul bucătăriei, eu îi spun totul, el mă înţelege perfect. Înainte de a-mi stinge mica veioză de care am făcut rost, schiţez spre el un gest prietenesc, complice, îi spun *„Servus, colega!"*, şi am pe undeva siguranţa că mă aude şi mă compătimeşte.

Nu mai folosesc pijamale. Complică inutil lucrurile. Mă culc numai în chiloţi, fumez o ultimă ţigară, apoi fac „clic", stingînd lampa. Cîtva timp mă distrez ascultînd sunetele atît de specifice ale ţevilor: caloriferul sfîrîie într-un fel, conducta de apă cu totul altfel. Trece şi o ţeavă mai groasă prin zid, gîlgîie urît, dar după orele unsprezece încetează. Vecina mea de sus, ceferista, cîntă uneori în baie — dar numai în serile în care e vizitată în mare secret de acel domn cu intenţii serioase, care, după ce va obţine divorţul, o va lua, în sfîrşit, de nevastă.

Ce fac eu? Nimic. Stau pe întuneric şi aştept. Nu mă enervez, nu-mi pierd răbdarea; mi-am impus un anumit calm, o tactică chiar a acestui calm. Aştept. Ceasul de mînă mi l-am atîrnat la cap, într-un cui. Bate. Aştept. Pe largile bulevarde aleargă acum ultimele autobuze, cineva fluieră strident, cred că e paznicul de la muzeu, o femeie ţipă în curte: „Carmen! Carmen!", poate să treacă şi un avion pe cer, asta măreşte frumuseţea vieţii — dar pînă la urmă totul se linişteşte. Şi eu rămîn cu adevărat singur.

De obicei — subliniez, de obicei — vine singură. Foarte rar în doi sau în grup mai numeros. Vine dinspre țevi, din găuri, de după dulap sau chiar din divanul pe care stau întins. Dar, curios, vine totdeauna din aceeași direcție. Nord-est, nord-nord-est. Coboară pe lîngă ureche (pe întuneric total), coboară tacticos pe linia cutelor perinei mele transpirate, vine, mă recunoaște, alege, judecă, face mofturi, apoi se decide. Și mușcă. Eu o simt din timp (*homo sum**, dar...), am antenele, radarurile mele specializate, o simt cu mult înainte ca ea să-și înfigă trompa în vreunul din porii speriați ai pielii mele. Mi-am reeducat instinctele de maimuță stinse sau cele atrofiate de om al peșterilor, astfel că sosirea dumneaei nu mai putea fi o surpriză; nici înțepătura nu mă mai arde ca la începuturi, tocmai fiindcă o așteptam; și, fiindcă o așteptam, era ca și cînd aș fi acceptat-o. Nu mai înjuram, nu mă mai revoltam.

Am auzit (sau am citit undeva) că au existat în sclavagism mai multe secte mistice care propovăduiau resemnarea în fața răului, împăcarea cu durerea și cu moartea. Chiar și cu exploatarea sclavagistă a omului de către om. Refuz cu indignare — deși sunt român curat — să fiu cumva asemănat cu acești retrograzi, victime ale obscurantismului. Dacă rabd și accept să fiu mușcat și supt, o fac din două motive: întîi, fiindcă eu cred că răul se combate prin mai rău; răul trebuie lăsat să se desfășoare în voie, numai astfel el devine un bumerang care se întoarce împotriva sa însuși — și, în al doilea rînd, fiindcă mă simt chemat și ispitit să studiez ca un om de știință propriul meu caz. Procedez și ca un țăran hîrșit în rele, dar și ca un savant. Savant progresist, bine-nțeles, care, cunoscînd anumite fenomene-efect, caută ca, prin observație și experiment, sinteză și analiză, să descopere fenomenul-cauză. Gîndit și pătruns, totul devine limpede ca lumina zilei — deși această „vînătoare" cu totul neobișnuită are loc totdeauna pe întuneric și numai noaptea.

Așadar, stau și aștept, simt sau presimt cînd și de unde vine. Nu o pot împiedica să vină: ea are ordin să mă atace, eu am datoria superioară de a mă apăra. Accept conștient mușcătura, nu-mi mișc locul rănit, îmi păstrez calmul, zîmbesc chiar pe întuneric. Apoi,

* Sunt om (lat.).

încet, fin, întind mîna liberă şi „clic", aprind brusc veioza. În felul acesta inteligent nu scapă, nu are cum să scape.

La începuturi, le striveam direct la locul crimei. Dar Mili, care îmi spală albiturile, fiind din naştere o colerică destul de vulgară, mi-a atras atenţia că va refuza să-mi spele feţele de perină şi cearşafurile pline de aceste scîrboase virgule de sînge: „parcă ai fi femeie, îmi spunea, şi ţi-ai fi aranjat să-ţi ai periodul direct prin pori". Avea dreptate, de ce să nu recunoaştem: o gămălie din asta plină de sînge poate murdări unu pînă la doi centimetri pătraţi de pînză curată. Dacă admit că în fiecare noapte prind minimum trei exemplare medii (au fost nopţi — foarte calde, e adevărat — în care am realizat pînă la zece capturi) şi dacă înmulţim acest produs cu şapte, adică numărul zilelor după care mi se schimbă albiturile patului, se poate deduce uşor cam cum arătau giulgiurile în care îmi petreceam orele de binemeritată odihnă.

*Volens, nolens**, a trebuit să mă decid să le prind şi să le sacrific în altă parte. La început îmi era silă — orice început e greu — le culegeam de pe cearşaf cu bucăţi de carton sau cu un cuţitaş ce îl avem pregătit anume. Cu vremea însă, experienţa mea a evoluat în aşa fel, încît scîrba iniţială ce o aveam faţă de aceste fiinţe a dispărut, făcînd treptat loc unei indiferenţe obiective, mai bine zis unei curiozităţi angajate şi lucide. Ajunsesem la convingerea că aproape optzeci la sută din volumul celei prinse după faptă era alcătuit din propriul meu sînge; restul — se vede clar prin lupa mea — nu erau decît nişte picioare, o trompă de sondaj şi o magazie de acumulare a rezervoarelor de alimente. Ştiind acest lucru, nu-mi era greu acum să le prind direct cu mîna şi să le sacrific după bunul meu plac, respectînd în acelaşi timp regulile elementare de igienă şi morală, fără de care nu se poate, nu-i aşa!?

Au un miros specific, greu de definit, dar foarte pătrunzător şi ultrarezistent la aerisire. Nu au cap sau, cel puţin, au un cap insignifiant şi, cu toate acestea, paraziţii aceştia posedă o inteligenţă ieşită din comun. Cînd le ţin prizoniere între buricele degetelor, simţindu-le zvîcnetul elanului vital, palpitarea disperată a instinctului de conservare, nu pot să nu mă gîndesc la formidabila forţă şi în-

* Vrând. nevrând (lat.).

ţelepciune a naturii care le-a creat (cu sute de milioane de ani înaintea omului) şi care le-a înarmat pentru o supravieţuire fantastică.

Se îneacă greu, am impresia că se prefac numai că s-au înecat şi trăiesc foarte comod şi sub apă. Aşa că am fost nevoit să-mi cumpăr o lampă Bunzen, cu spirt, la focul căreia victimele mele au parte de o moarte rapidă şi totală. Sunt o fire duioasă, de cîte ori aprind o flacără sau privesc în jarul unui rug aprins, mă simt năpădit de un fel de emoţie copilărească, blîndă, aproape religioasă. Înainte de a le arunca în foc, îmi vine să le cer iertare; din adîncul fîntînii care este inconştientul nostru (termenul de „inconştient" a fost reabilitat de academicienii noştri), se ridică spre buzele mele un fel de cîntec, de mută lamentaţie, ca şi cînd nu aş arde pe rug o puturoasă de ploşniţă parazită şi antropofagă, ci aş oficia cine ştie ce jertfă solemnă în cadrul unui ritual religios păgîn.

Sting apoi lumina, oftez şi aştept din nou. Ca să-mi umplu timpul şi să-mi ocup imaginaţia (care lucrează nopţile cu o putere triplă faţă de orele de zi, cînd nici nu se prea apelează la serviciile ei), încerc să reconstitui, pur teoretic şi abstract, lumea din care vine spre mine. Ce tainică vrajă sau chemare există în fiinţa mea, pe ce unde necunoscute se transmite mirosul dulce al cărnii mele, ca să poată el pătrunde în acele minuscule cotloane unde ele vegetează, gîndesc sau visează, se roagă sau se planifică, în aşteptarea semnalului? Văd în faţa ochilor poduri şi pivniţe vechi, lăzi sparte, ţevi de mult uitate, tencuieli scorojite; văd rumeguş roz de lemn semiputred, mobile rupte, cîrpe de tot felul, bizare umflături sub varul sau vopseaua zidurilor; canale, minuscule tunele, duşumele misterios aranjate pentru o întreagă strategie a circulaţiei camuflate, totul cu ştiinţă amenajat pentru atac şi retragere pe poziţii dinainte pregătite. Aud semnale ciudate, mă gîndesc că, dincolo de capacităţile mele senzoriale, o imensă plasă de infrastructură vibrează şi comunică, printr-un cod de nimeni ştiut în afară de ele: informaţii, date, coordonate, consemne. Mai ştii? În acest întuneric în care eu, un biet *homo sapiens*, nu văd nimic, alte fiinţe gînditoare, din altă ordine şi categorie a vieţii, se mişcă inteligent, conform unui plan complex, pe baza unei experienţe mult mai vechi decît este cea a foarte proaspetei noastre civilizaţii. Ştiu şi cunosc drumul spre mine: poate că sunt conştiente de riscul tragic al eroismului lor. Aşteaptă în ascun-

ătoare, fără să ceară sau să caute de mîncare; aşteaptă acolo, alide, plate şi uscate, lipite de corpuri necomestibile, ca nişte ino- ente pistrui ale materiei, avîndu-şi întreaga viaţă concentrată într-o ingură voinţă, într-o unică, imensă încăpăţînare; aşteaptă noaptea, ra sau clipa cînd le vine rîndul şi cînd, în sfîrşit, pot pleca să-şi ndeplinească misiunea.

Şi atunci, fără să se fi antrenat sau instruit, fără să dispună de o artă şi o busolă, cu o precizie diabolică, mult superioară navelor au avioanelor ce sunt conduse de piloţi automaţi, aceste gămălii pe are abia le vezi cu ochiul liber ies din neant, urcă, ocolesc, pătrund, e lasă cu paraşuta, caută, aleg, calculează, găsesc, ezită, se hotă- ăsc... şi înţeapă. Nimic nu le poate împiedica zelul, convingerea, piritul de sacrificiu. Ordinul e ordin, zarurile sunt aruncate, ţipătul e kamikadze a răsunat: ţelul, sensul, fericirea, datoria lor este un ingur por al pielii mele, un anume por în care îşi vor injecta otrava nisterioasă, ca apoi să pompeze pînă la absurd cît mai mult din sîn- ele meu obosit.

Nu le pot compara cu ţînţarii, furnicile, termitele: acestea atacă n grup, năvălind la întîmplare. Ploşniţa vine singură, de foarte de- arte, ghidată nu se ştie cum. Vine pentru prima şi ultima oară. oate că, în felul lor, ştiu că le aşteaptă moartea, poate că în religia au morala lor acest elan spre aventură şi moarte să constituie forma upremă de fericire şi noblețe. Nu pot să-mi dau seama. Totul mi se are absurd şi demenţial. Am citit undeva că cei închişi în celule, otal izolaţi de lume şi de oameni, mor mai degrabă din cauza gîn- lurilor pe care le nasc şi le umflă memoria şi fantezia lor (mai ales tunci cînd ochiul sau urechea sunt scoase din uz), decît din cauza ătăilor sau a înfometării. Cît pot, încerc să diminuez intensitatea icestor maladive meditaţii pe întuneric, dar mi-e imposibil să le limin total. Nu pot pentru că, alături de imensa mea revoltă şi ură, e adaugă la aceste gînduri şi un dram obiectiv de sinceră admiraţie. ncerc, de pildă, luînd în consideraţie mărimea şi iuţeala picioarelor or, să calculez proporţional uriaşa lungime şi complexitate a dru- nului pe care trebuie să-l parcurgă. Numai ocolirea gulerului pija- nalei mele, pentru o gînganie minusculă şi lentă (lungimea icioarelor între 0,10 şi 0,30 centimetri, viteza maximă 10 cen- imetri pe minut) ridică o problemă de alpinism superioară, cred eu,

celor care ziua şi înarmaţi cu cele mai moderne ustensile încearcă s escaladeze Everestul; iar o călătorie întreagă, de sub parchet, să z cem, şi pînă la gîtul meu strîns ferit de un cearşaf ce aproape m sufocă, realizează, *mutatis-mutandis**, o performanţă egală cu o e pediţie arctică sau cu o traversare pe jos a lui Matto Grosso...

Mai spre miezul nopţii, generalizările mele devenind mai fl ente din cauza oboselii, încerc, aşa, de dragul artei, să le închipui colonii, în cuiburi sau legiuni, ierarhizate pe generaţii, mărimi categorii de faimă şi experienţă. Bănuiesc că sunt prezente peste t că există şi activează în tot blocul, în tot oraşul chiar. Cred că n cartierele cele mai aristocratice nu sunt total scutite de vizitele l Poate că sunt mii, milioane, cine poate să le cunoască numărul (ţ are şi natura secretele ei militare), poate că se iubesc între ele, poa că se şi invidiază unele pe altele. Fiindcă unele exemplare (de pild cele care scapă de vigilenţa mea ucigătoare) se pot considera er norocoşi, reîntorşi din expediţie umflaţi de pradă şi acoperiţi de gl rie. Multe din ele mor anonime, ucise chiar la locul naşterii, înain de a fi avut şansa unei campanii. Fac amor, aşază în paturi cleioas bine camuflate, colonii de ouă ce se clocesc singure. Pînă cresc c de cît, se hrănesc din nimic: din propria lor substanţă, sau entel chie, sau esenţă; par a se hrăni din aer, sau pur şi simplu sunt di naştere bursierele unei direcţiuni superioare prin care materia, aliat cu viaţa, caută să-i pedepsească pe oameni pentru îngîmfarea sau l şitatea lor. Cine se poate descurca într-o asemenea ecuaţie în care f nalitatea morală a lumii noastre devine vecină cu crima şi nebunia?

Un fapt rămîne sigur: ştiu să aştepte, îşi cunosc meseria, misiu nea, rostul pe lume. Cresc din nimic — şi aşteaptă: ora, ordinul, it nerarul, victima. O sticlă de „Plotox" nu mai este de mult o nenor cire. Mor cîteva mii, se nasc în locul lor alte zeci şi sute de mi Transmit ereditar experienţe, imunităţi, chiar şi o anumită artă războiului, care pentru ele reprezintă ţelul suprem. Au — cine poat şti? — chiar şi o mîndrie rasială, o istorie, o religie. Sau te pome nești că preoţii sau dascălii lor le spun cum că lumea asta este u dar pe care zeii li l-au făcut lor şi numai lor şi că oamenii (acest hoituri vii de carne transpirată şi păroasă) nu sunt decît niş

* Schimbînd ceea ce trebuie schimbat (lat.).

ıonştri mezozoici, uzurpatori ai dreptului lor la stăpînire univer-ılă; ei trebuie să fie exterminaţi fără milă, fără încetare, fără nici o ıdoială că acest lung război va fi cîştigat de ele. Fiindcă... fiindcă! roul care îşi lasă dîra de sînge (de sînge capturat) pe cearşaful meu ste un martir, un fel de sfînt, el trebuie adorat şi glorificat prin rtfe şi epopei...

Cam în felul acesta şi cu asemenea idei îmi petrec eu nopţile în ica mea bucătărie. Spre orele trei, pornesc iar să mîrîie conducte-, ţevile, să se audă mai clar liniştea vie a oraşului care începe să se ezească. Istoria merge înainte, eu am prins-o de mult pe a treia, pe cincea, consider norma îndeplinită. Cu depăşiri. De acum, oboseа-îmi aleargă prin sînge ca un alcool parşiv şi vesel, îmi vine să cînt icesne sau marşuri, mai aţipesc, mai am şi cîte un vis scurt şi spe-os. Abia aştept instalarea dimineţii. Baia rece, săpunul de bărbier-, chinul atît de uman cu lama „Kazbek".

Ştiu că toate, dar absolut toate aceste anomalii ale vieţii mele ar utea fi schimbate, dacă... Dar mie îmi lipseşte exact acel ceva ce ebuie să răspundă acestui dacă. Mă pot lamenta, nu pot trece la ac-une. Fiindcă sunt neputincios, fiindcă nu văd ieşirea din impas, indcă pînă şi gîndul unei hotărîri categorice mă umple de îndoieli, hamite şi plictis. Am momente înalte, erotice: iată, îmi zic, iată raşul meu drag, iată confraţii mei iubiţi, iată, în zare, pădurile stră-ıoşeşti ale patriei mele adorate. Iată şi viitorul meu fericit!

Toate ar fi în cea mai perfectă ordine, dacă nu ar apărea, după ecare dram de încurajare şi optimism, rînjetul acela scîrbos şi nace în care teama, ruşinea şi oboseala se amestecă lent, continuu, un foc bun, cu un foarte ascuţit şi dureros sentiment de vinovăţie.)a, de vinovăţie. Mă simt culpabil şi murdar, purtător al unei ruşi-oase taine: ştiu că am fost angajat, fără voia mea, într-un afurisit ízboi, şi acest război e total şi fără de sfîrşit. Am ucis — voi fi şi eu cis! Punct. Sunt vinovat că m-am născut om, cu o anumită carne, u un anume sînge. Am fost trecut pe o listă, cercetat, catalogat. S-u făcut inventarul şi analiza mediului în care trăiesc, se ştie în ce arsonieră stau, în ce pat mă culc, ce grupă sangvină are Mili, din ce mn e fasonată mobila etc. Undeva — cine ştie în ce misterios for l întunericului — poate că s-a pronunţat de mult sentinţa mea de

condamnare, am fost marcat, poate că un organ foarte esențial din trupul sau sufletul meu a și fost ucis.

Bineînțeles, toate aceste cutanate griji rămîn ascunse în culisele memoriei. Cînd intru în biroul serviciului meu, par un bărbat tînăr (în definitiv, abia voi împlini treizeci și trei de ani), sănătos și spiritual. Bun coleg, excelent subaltern, un tovarăș de nădejde și mai ales... „fără probleme". Îmi ocup scaunul, deschid sertarul. Cu un ac, discret, scobesc și cercetez încheieturile. Nimic. Respir adînc și încep să lucrez. Rîd (fals), glumesc (fals), îmi impun un fel de optimism autogestionat (tot fals). Dar — cred și sper — nimeni din jur nu bagă de seamă această ipocrizie a mea, totul decurge normal. Un funcționar este un fel de hibrid rezultat din sinteza dintre un ceasornic și un asin. În plus, eu încerc să-mi exersez critic spiritul de observație, ca orice semiintelectual, trag cu urechea la ce trebuie, mă feresc să aud ceea ce mi se pare suspect sau periculos, știu să stau în banca mea, n-am ambiții, nu calc pe coada nimănui... Doar în clipele de oboseală sau plictis, cînd închid ochii, îmi răsare în memorie imaginea unui copac singuratic, într-o curte de bloc, năpădit de furnici negre și roșii, murind eroic și filosofic în îmbrățișarea de foc a acelor milioane de insecte năvălitoare care-l devoră fără milă, fără rușine sau căință.

Nu este vorba de o simplă obsesie, de o alergie sau idiosincrazie, să-i spunem, existențială. Citesc și eu cărți de știință, mai știu și un pic de logică și psihologie. Pavlov și Secenov sunt favoriții mei, îi citez cu plăcere și chiar cu competență, mai ales la ședințele sindicale. Îmi dau seama că oroarea fizică ce mi-o provoacă, de pildă, icrele de Manciuria nu e decît o simplă repulsie asociativă: iar dacă, la cinema, simt dintr-o dată nevoia să mă scarpin (fiind doar transpirat), alung, prin autosugestie, din mintea mea imaginea fizică a unei cauze „de altă natură". Toate aceste mărunte hachițe se explică prin oboseală și prea numeroasele mele nopți pierdute. Nervii mi s-au subțiat, sunt asemenea unei harfe eoliene, cel mai mic gînd rău mă face să vibrez, să tremur și să nu mai fiu normal. Nu duc lipsă de luciditate: cred că ceea ce mă determină să greșesc (sau să am sentimentul că am greșit) este exact efortul meu continuu de a mă controla. Cei mai mulți oameni comit erori tocmai cînd sunt mai controlați. Știu asta de la cazarmă, din timpul stagiului militar: în ziua

în care se anunţa inspecţie de sus, toate ne ieşeau alandala. Toţi ne pierdeam capul, cele mai elementare reflexe se deranjau, ne mişcam ca într-un coşmar, bîlbîiam chiar şi la comenzile pe care le cunoşteam şi în vis. De ce? De teamă, din cauza emoţiei, a spaimei.

Îmi aduc aminte, în anul trei de facultate (îmi vine greu să vorbesc de acest capitol urît din viaţa mea) aveam un coleg de cămin medicinist, un flăcău de o rară frumuseţe. Părea a fi un prinţ, aşa îi şi spuneam, mai ales că avea şi un nume aproape voievodal. Cineva — nu ştiu cine şi pentru care motiv — i-a scos vorba că e ... morfinoman. (Avea, e adevărat, nişte ochi de cadînă indiană.) Omul era total nevinovat: de unde morfină la un student în timpul războiului? Într-un oraş studenţesc, ar fi fost imposibil să faci un pas greşit, necum să practici un viciu ce presupune bani, taină şi, mai ales, izolare de gura lumii. Totuşi bîrfa s-a lăţit, s-a răspîndit. Încerca el să ne explice, să ne demonstreze că nu e cazul, că aşa şi pe dincolo, nimeni nu-l credea, ba mai mult, cu cît se încăpăţîna să se dezvinovăţească mai zgomotos, cu atît parcă devenea mai suspect. A durat toată povestea aceasta aproape un an; începură şi fetele, chiar şi unii profesori să se uite mai atent la pupilele lui. (Eu eram singurul care ştiam sigur că e nevinovat, totuşi nici eu *nu am făcut ce trebuia să fac* ca să sting incendiul început.) Într-o zi, părăsit de toţi, n-a mai putut îndura şi... şi-a făcut singur prima injecţie. Pierdut a fost. Definitiv pierdut. Anul trecut s-a sinucis, aruncîndu-se de la etajul unei clinici unde se încerca dezintoxicarea lui. (Numai la judecata de apoi am să recunosc că acea primă injecţie şi-a făcut-o în parc; fiind de faţă subsemnatul şi marea sa dragoste, Maria. Dar asta e o altă poveste.)

Nu-mi dau seama de ce m-am apucat să evoc acest nefericit caz, nu are nici o legătură directă cu mine, eu nefiind, neputînd fi considerat „un caz". Deocamdată. Nimeni nu cunoaşte micul meu secret — chiar şi Mili, soţia mea, crede că sunt niţel sărit (din cauza vopselelor şi a persecuţiilor porcului de Băleanu). Toată povestea cu ploşniţele, zice ea, a ploşniţelor care „vin şi ţi se arată numai ţie şi numai după orele unu trecute fix", nu ar fi altceva decît un pretext meschin prin care mă feresc de a mai dormi în acelaşi pat cu ea. Ştie ea ce ştie, nu înghite gogoşi... Dar, fiindcă totuşi ţine la mine (neam căsătorit dintr-un fel de dragoste de tip nou), hai să-mi facă

hatîrul, să mă creadă, să mă ajute tovărășește. Am dat cu Plotox peste tot, de două ori pe săptămînă: am aerisit și am curățit pînă ne-a luat dracul. Am trecut prin control tot ce ni s-a părut suspect: cărți vechi, tablouri, scoarțe. Am dus în pivniță două taburete și un fotoliu ce le primise Mili cadou de la mătușa ei, cîrciumăreasă în Arad. Am pus vată îmbibată cu verde de Paris (de Paris, fir-ar al dracului!) în toate găurile, am astupat cu ghips amestecat cu păr de sticlă tot ce ni s-a părut a fi posibile ascunzători, peșteri sau tunele pentru vizitatorii mei; seara mă ungeam cu spirt camforat, de miroseam ca un cadavru gata de disecție; am făcut, cu alte cuvinte, tot ce poate face și întreprinde o ființă rațională în condițiile materiale și istorice date.

Fără rezultat. Fără nici o ameliorare. Aș zice, din contră. Fiindcă, în loc să-mi limpezesc atitudinea față de acești paraziți, am început să-mi vîr în cap că răul vine din altă parte, din cu totul altă parte decît cred eu. Răul, îmi zic și acum, răul originar constă în faptul că nu pot uita nici o clipă că *am*, că *sunt*, că *pe mine* (anume pe mine!) în fiecare noapte *mă*... Pricepeți? Aici e miezul problemei. De ce tocmai pe mine? Ce am făcut, cu ce am greșit, din ce motive a început acest război? Și, fără vină, mă simt vinovat față de toată lumea. Și față de Mili, față de vecini, față de colegii mei de birou. Față de întreaga civilizație și mai ales față de epoca glorioasă în care am norocul să muncesc și chiar să trăiesc.

Ar trebui să tai nodul gordian, să-l tai cu o sabie (dar cine mai are azi o sabie?), ar trebui să ies într-o frumoasă zi în Forum, acolo să ridic mîna și să strig tare: „Fraților, oameni buni și nebuni, sunt cumplit de nefericit din cauza blestematelor de plosnițe. Din cauza lor nu dorm, din cauza lor muncesc prost, din cauza lor sunt certat cu lumea, cu soția mea, cu mine însumi, din cauza lor am ajuns un neom. Ajutați-mă, salvați sufletul meu!..."

Ei și, ce aș rezolva cu asta? Unii ar rîde, alții ar zice șoptit: „cine nu are!?", majoritatea ar pleca la treburile lor, înjurîndu-mă și scuipînd de scîrbă și deochi. Aș rămîne singur în piață, în imensa piață a lumii, geamurile tuturor blocurilor noastre socialiste s-ar închide, toți oamenii mi-ar întoarce spatele. Din ziua aceea aș ajunge să fiu arătat cu degetul, colegii nu s-ar mai așeza lîngă mine la ședințe, dosarul meu nevinovat și roz ar fi mutat pe un alt raft, organele ar începe să se intereseze de mine. Copiii ar ajunge să mă arate

cu degetul cînd trec pe stradă: „Uite-l pe nenea, îl mănîncă pielea!" Soţia mea ar fi prima care, aflînd (şi ce nu se poate afla cînd lucrezi într-un teatru?), ar face o criză cu lacrimi şi amare reproşuri, directorul meu m-ar tutui mîrlăneşte şi m-ar trimite pe teren cine ştie după ce potcoave de cai morţi, mamei i s-ar lua cartela de văduvă de război, aş fi chemat la concentrare, la muncă voluntară, la munci silnice (tot voluntare), şi aşa în vecii vecilor amin... Şi, în timp ce aceste nenorociri ar fierbe în cazanul iadului de mine construit, *ele*, ele, care ştiu totul şi ceva în plus, ele ar veni spre biata mea piele şi mai curajoase ca pînă acum, ar veni încolonate şi păşind vitejeşte, fiind de-acum convinse, cu probe şi martori, că am rămas singur, teribil de singur, de vinovat şi singur: un biet rumîn năcăjit, în faţa unei năvăliri barbare bine organizate.

M-am gîndit să scriu o scrisoare, un documentat şi serios memoriu către Înalta Noastră Academie de Ştiinţe şi Umanioare: l-am şi schiţat, dar la recitire mi-am dat seama că ceea ce scrisesem nu era decît o penibilă lamentaţie, o plîngere sau, cum spun ţăranii noştri, „o lăcrămaţie". Iată cam cum a ieşit de sub amarul condeiului meu acest act pe care l-aş fi dorit sobru, convingător, foarte cetăţenesc şi obiectiv:

„Tovarăşi Academicieni, scriam eu foarte frumos, vedem uriaşe progrese peste tot: avem tractoare noi peste haturi, combine şi combinaturi, avioane şi radaruri: pătrundem şi exploatăm (unii în scopuri exclusiv paşnice, alţii doar în scopuri de război) secretele intime ale atomului, demascăm ştiinţific tainele ascunse pînă acum ale naturii, schimbăm şi bazele trecutului istoric şi suprastructura viitorului lumii, lichidăm cu exploatarea, cu diferenţa dintre clase, caste şi rase, desţelenim pămînturi virgine (spre binele nostru, dar mai ales spre şi mai binele generaţiilor viitoare), toate bune şi frumoase, sunt mîndru şi voios, dar, într-un moment de grea cumpănă şi disperare neantagonistă, îndrăznesc să vă întreb: cum stăm cu fericirea şi liniştea oamenilor muncii? Am scăpat de foamete, de război, de inegalitate şi inechitate juridică. Dar ce am făcut, tovarăşi savanţi emeriţi, ce am făcut ca să scăpăm de ploşniţe (*cimex lectularia*), aceste rămăşiţe sclavagist-feudale care se înmulţesc pe zi ce trece, subminîndu-ne liniştea legală a nopţilor noastre şi ameninţînd, prin numărul şi cruzimea lor, înseşi bazele libertăţii şi inde-

pendenței noastre, individuale și colective? O ploșniță, stimați tovarăși, scriam eu în continuare, înseamnă nopți de insomnie, de neputincioasă revoltă, înseamnă oboseală, spaimă, silă și tremur nervos; război pierdut înseamnă, idealuri compromise pe ușa din dos, sînge nevinovat stors picătură cu picătură; rușine, umilință, resemnare, inimă murdărită și amară. Eu, ca cetățean liber și ca funcționar credincios, vă rog, vă implor, *inventați ceva și împotriva lor*. Un gaz, un suc, o formulă (poate fi și magică), orice, numai să ne scăpați de aceste fiare anonime. Redați-mi somnul sănătos de om al muncii, redați-mi optimismul socialist al dimineților curate, libertatea și umorul pentru care au luptat atîta bravii noștri înaintași..."

Ei? Să fim cinstiți și drepți: trimițînd un asemenea memoriu la Academie, nu mi-aș complica inutil existența? În primul rînd că nu ar ajunge la Academie, ci exact unde nu doresc eu; în al doilea rînd, bravii noștri academicieni lucrează și ei după un plan, eu cred că programul lor de cercetări științifice e alcătuit pentru cel puțin zece ani de acum încolo. Cine are timp să se ocupe de insomniile mele, de vînătoarea și braconajul meu? Nimeni. M-ar considera un nebun, un provocator sau un alarmist suspect? M-ar considera dat în urmărire, control, verificare suplimentară? Da. Și mi-aș rata astfel cariera, buletinul de oraș, pensia etc. Bineînțeles. E clar — toată ideea cu acest idiot memoriu a fost determinată de acele tulburări psihice pe care mi le provocau exact ploșnițele împotriva cărora mă plîngeam. Memoriul era opera lor, perfidă și indirectă, un asemenea act trimis se întorcea ca bumerangul împotriva mea. Nu?

După cîteva nopți de analize critice și autocritice, am dat foc (pe lampa Bunzen) celor peste douăzeci de pagini scrise mărunt și foarte ortografic. Ardeau bietele coli exact cum ardeau și victimele prinse asupra faptului. Afară bătea vîntul cel rău din nord, frunzele încă verzi cădeau destul de jalnic din pomul singurătăților mele. Deschisesem geamul bucătăriei ca să iasă fumul incinerării. Curtea blocului era pustie, doar pe acoperișul de ardezie al muzeului, niște pisici mult prea erotice își miorlăiau sub lună intențiile. Tușeam, fumul literaturii mele jertfite mă înneca. Îmi dădură și lacrimile — pe urmă, dacă tot mi se umpluseră ochii, am și plîns un pic. Am plîns încet, delicat, fără ostentație și fără pretenții. Priveam norii ce se călătoreau spre Balcani, mă gîndeam la viața mea care se trece și ea,

la mama, şi la copilăria mea mă gîndeam şi la toate acele lirice prostii ce-ţi trec prin cap atunci cînd priveşti mai atent în jur, cînd îţi dai seama cît de prost eşti sau cînd îţi numeri anii pustii sau pustiiţi. Recunosc, am plîns, dar nu am scos o vorbă, nici un cuvînt nu s-a rostit (jur!), nici măcar vreo înjurătură sau reproş neprincipial. Nu am blestemat, nu am pomenit nume de om, nume de zeu, nume de ştab. Pur şi simplu am stat la geam, am privit în gol şi am plîns. Atît. Oraşul era de mult culcat, Mili, în somn, cine ştie ce savante calcule făcea (avea, săraca, o vorbă, care-mi plăcea deosebit: „iubitule, poate să ningă, poate să plouă, eu tot la bani mă gîndesc!"), nu se ivise nici un fel de necaz special la birou, nici o pată specială pe dosarul meu de cadre — şi eu, ca un erou negativ, plîngeam nătîng în geamul bucătăriei. (Culmea ironiei: acest plîns mi-a priit, m-am simţit după aceea ca şi cînd aş fi avut parte de o sauna finlandeză, ca şi cînd aş fi făcut dragoste cu o femeie străină, nouă şi zdravănă ca o zmeoaică.)

Cînd totul se termină, mă dezbrăcai şi mă culcai gol peste cearşaful rece. Stinsei lampa. Apoi, cu sufletul dospit de poezie şi înţelepciune, de înfrîngere şi resemnare, rostii tare: „Poftiţi, doamnelor şi domnilor, vă aştept: serviţi-vă în voie. Carnea şi sufletul meu vă stau la dispoziţie!"

Am adormit ca atins de bagheta unui vrăjitor. Cred că — după cîte îmi amintesc — această noapte a fost unica în care am avut parte de un somn netulburat, neîntors: am dormit ca un cubanez obosit după un lung pescuit pe furtună...

IV

Tot oraşul acesta e plin de cîrciumi — şi toate cîrciumile sunt pline de beţivi. Pe unde te duci, pe unde te-ntorci — mai ales serile cînd ieşi de la diferite şedinţe — te loveşti, fără să vrei, de această omenire care bea, vorbeşte, se umflă... şi uită. Războiul s-a terminat de zece ani, noi şi măreţe idealuri frămîntă şi chinuie acum lu-

mea, dar iată, în umbra acestor idealuri curg fluvii de alcool și de vorbe fără șir. Parcă-i un făcut, pe fiecare stradă sau uliță vezi așa: o alimentară, o tutungerie, două buticuri loto-pronosport și, neapărat, cel puțin trei cîrciumi. Mîncare, speranțe, minciună — iată, îmi spune bunul meu ortac de cîrciumă, profesorul Mefisto, triunghiul suprem al nevoilor umane. Deși speranța (impozitul pe prostie și naivitate) nu ar fi decît materia primă ce stă la baza decepțiilor viitoare, deși alcoolul nu rezolvă nimic, iluzia fericirii de azi nefiind decît începutul melancoliei și depresiunilor de mîine —, uite, oamenii totuși se încăpățînează să-și anestezieze burțile și sufletele cu paliative și otrăvuri. Cîrciumile sunt o sublume, o treaptă spre un mic infern inițiatic, poate o ipostază în evoluția și involuția noastră, cine știe; adevărurile nu pot fi găsite decît prin foarte lungi, amețite și amețitoare ocoluri făcute prin tărîmurile amarnice ale autominților. De multe ori mă gîndesc că, așa cum încă nu știu ce minuni chimice și alchimice au loc permanent în sîngele meu, tot așa societatea, luată în mare, nu știe, habar nu are, cîte minciuni frumoase și urîte adevăruri se spun și se consumă în subconștientul afumat și blestemat al cîrciumilor, birturilor, bufetelor de tot felul...

Cu Mili sunt certat de o lună; nici nu știu de ce ne-am certat, cauza inițială s-a uitat de mult; între noi nu a rămas decît cearta în sine, cearta ca element component, alături de oxigen și azot, al aerului pe care îl respiră orice căsnicie modernă (dacă vrea să fie și contemporană). Am și uitat de cînd dorm în bucătărie, de cînd nu m-am mai apropiat de cămașa ei de noapte, de cînd nu am mai mîncat civilizat, ca oamenii. Îmi spăl singur ciorapii, batistele, consum conserve de fasole (ca la armată), iar cînd sunt liber după-mesele, merg și vizionez, cu o răbdare de înger, toate filmele cu partizani viteji și sondori harnici. Totuși, uneori, mai ales în serile în care ies de la ședințe (de la acele ședințe la care, iarăși și iarăși, nu am luat cuvîntul, deși aș fi avut ceva de spus, nu cine știe ce, ia, colo un mic adevăr despre stupida inutilitate a unor hîrtii, a unor posturi, a unor iscălituri), un demon al libertății și păcatului mă îndeamnă să-mi număr banii și să-mi zic: „Bravo, am aproape douăzeci de lei (salariul meu tarifar fiind de exact 613 lei și cîțiva bani), am și țigări destule" — apoi, ridicîndu-mi gulerul la pardesiul-palton, o iau agale și fluierînd spre Bufetul 13.

Nu mă duc niciodată la restaurant (avem în municipiu cîteva, mai precis două, ambele de categoria lux a-ntîia), nu mă duc nu fiindcă am ceva împotriva lor, Doamne ferește, nici pentru că prețurile sunt mai pipărate decît la birturile populare; cred că le evit dintr-un vag sentiment de inferioritate și dispreț, rămășiță țărănească a acelui spirit de clasă care nu poate dispărea total nici după cea mai totală revoluție. Și mai e ceva: acolo se vorbește în șoaptă, oamenii se suspectează unii pe alții, chelnerii au aere de ambasadori și spioni, iar picolițele te examinează de parcă ar vrea să afle ce bani, ce studii, ce planuri de viitor ai... În birturi e altceva, există o democrație a rachiurilor ieftine și a vinațului oțețit. Fără să mai vorbim de duhul faustic al halbei de bere, cu spumă supranormativă, servită direct pe scîndura mesei, cu degetul chelnerului spălat în lichidul lingav și lînced; o solniță cu scobitori, o farfurie cu gogonele verzi, îmbătrînite în oțetul așteptării, un conviv oarecare (un singuratic și un neînțeles ca și tine): iată tot ce-ți trebuie într-o seară în care nu poți vedea cerul și nici nu ai chef să mergi acasă sau să te plimbi prin parcul plin de cîini vagabonzi și de perechi care, din cauza crizei de locuințe, se anatomizează reciproc în umbra teilor sau pe băncile primăriei.

Intrînd în iadul de fum și gălăgie, mă simt dintr-o dată (ca la o expoziție de pictură abstractă) dezlegat de orice obligație în ceea ce privește perspectiva, formele, spațiul și culoarea. Linii și figuri, figuri și linii, oameni reduși la propria lor caricatură; vorbe fără șir, laviuri de grupuri agitîndu-se ca în ceață sau coșmar. Infinitul mic, precum un conștiincios greier, cîntă în creierul mare al unui tonomat răgușit și dictator. Miroase a grătar, a deșertăciune, a levant haiducesc; doi tineri de culoarea lămîilor culese înainte de vreme trec pe lîngă mine, sunt amețiți, el o ține de sîni, ea îi caută urechile. Îi urmăresc din ușă, sunt fericiți, vai de capul lor. Bulevardul e pustiu, lîngă un pom — un cîine, lîngă alt pom — un intelectual ce-și vomează surplusul de conștiință. Trei femei bătrîne și grase, fără dinți, fumînd chiștoace, trec discutînd țigănește și lipind afișe: concerte, teatru, conferințe, toate populare. Un sergent ce nu se vede cu ochiul liber fluieră îndelung; un altul îi răspunde de la marginea lumii (noastre). Trec în mare grabă niște negre mașini, apoi o hardughie a salubrității spală totul, mutînd murdăria din centru spre margini.

Vasăzică, am douăzeci de lei și un pachet de țigări „Olt"; copii nu am, de dormit nu pot dormi, așa că — tralala — tot e război undeva în lume, tralala, tot un mediocru speriat rămîn, tralala, tot nu voi ajunge ștab sau măcar șef de birou; Mili a fost văzută într-o Volgă neagră alături de un tip ce semăna cu Gogol sau alt clasic de-al nostru; ce importanță are? Secolul acesta încă nu și-a spus ultimul său cuvînt, nici eu nu mi l-am spus pe al meu, am douăzeci de lei cîștigați în mod cinstit, în viața mea nu am fost într-o Volgă, sunt împotriva bombei atomice, sunt pentru pace și progres în lume și cosmos, trăiască Bufetul 13...

Aici se intră ca într-un coșmar. Fumul e rotund, capetele-s rotunde, muzica e rotundă și ea. Mesele, scaunele, oamenii îmi apar învălmășiți ca după bombardament sau cutremur. Toți se agită, toți vorbesc, toți sunt veseli. Deși nimeni nu rîde. Chelnerii de aici seamănă cu moartea, sunt ca niște schelete, n-ar zîmbi nici dacă le-ai da o mie de lei bacșiș, pleacă și vin, umblă încet de parcă nu demult au fost castrați, aduc băuturi de culoarea rubinului: rom popular, pelin popular, salam popular. Au ochii roșii bieții chelneri, îți fac socoteala pe hîrtii de ambalaj, te încasează, nu te cunosc, nu-i interesezi, se comportă ca niște marțieni scîrbiți, căzuți din farfuria lor zburătoare direct în serviciul teapeleului orășenesc. Dacă încerci să te uiți mai atent în ochii lor înroșiți, poți citi acolo o ură nesfîrșită față de tot ce e în legătură cu mîncarea, băutura și veselia clienților.

Cineva a început să doinească la o masă, prietenii îi pun mîna la gură, cîntatul e interzis în localurile publice, scrie asta și pe pereți. Ăla se liniștește, e proaspăt venit de la țară, înjură ciobănește și sparge o sticlă. Nu-i nimic, ce contează în economia universului sau a secolului o sticlă spartă?...

O fată blondă, foarte ofilită și foarte blondă, trece pe lîngă mine, mă ia prietenește de ureche și-mi spune, cu ochii năclăiți de băutură: „Unde ai dispărut aseară, Ieronime? Ești un porc, Ieronime, dar eu te-am iertat, Ieronime...". Mă desfac greu din îmbrățișarea ei, nu mă cheamă Ieronim, aseară nu am fost nicăieri, nu pot fi porc nici dacă vreau. Trec apoi printre mese; dacă am numai un pol, nu voi putea comanda nici un fel de mîncare, voi lua un rom mare, eventual cîteva alune, important este să găsesc o masă, un colț de

masă, unde să pot sta fără să fiu deranjat, fără să-mi complic existenţa.

Mai mult de formă, dintr-un fel de perversitate a românului lefter, mă opresc lîngă aşa-zisul frigider al bufetului, mă fac a fi interesat de ce e în vitrină: iată chiftele orfane, tip Piatra-Olt, iată şi un peşte trist înecat în sos spermatic, iată şi nişte gogoşari umflaţi de ulei şi sînge. Cu eleganţă, întreb fetiţa ce serveşte (are ochi de ciută speriată, doi dinţi îmbrăcaţi în viplă, de fudulie): „Cum, nu aveţi icre de Manciuria?" Nu are, nici nu a avut vreodată, se uită fata la mine de parcă aş fi un capitalist. Ce contează? Bine că nu are icre de Manciuria, tot restul e o simplă problemă de umor şi noroc. Caut un loc liber; tonomatul, eliberat de cineva, urlă „La Spania, la Spania", nu am nimic împotrivă, şi acolo sunt oameni, şi acolo, în casele vechi, sunt încuibate falange de ploşniţe, urle cît vor, eu am de băut un rom dublu, atît; rău nimănui nu i-am făcut, îmi respect contractul social, convingerile mele sunt juste şi la zi, caut o masă liberă, vin de la o şedinţă la care nu am luat cuvîntul, dar am susţinut cuvîntul celor în drept, acasă nu am ce căuta pînă la orele unu şi treizeci, m-am şmecherit şi eu, nu mă cheamă Ieronim, deşi numele ăsta mi se potriveşte, cum o fi arătînd şi Spania asta, ea a inventat şi taurii, şi inchiziţia.

...Iată, cineva îmi face semn, ei da, nici nu se poate să fie altcineva, e nepreţuitul meu prieten, profesorul Mefisto (îl cheamă de fapt altfel, am uitat cum, toată lumea îi spune Mefisto, mai ales cei care nu au auzit niciodată de Goethe sau de Faust), mă invită să vin să mă aşez lîngă el. E vesel şi roşu la faţă, numai ochii şi-i are plînşi ca întotdeauna.

Afară a început să bată un vînt cu lapoviţă. Aici, în înghesuiala acestui colţ, ferit de răutatea vremuielii de afară, aici e bine, e pace. Ne simţim ca pe o insulă, nu ne doare capul, nici usturoi nu am mîncat, nici în biserică nu am fluierat, nu mai are nici un rost să ne asta împotriva vîntului. Taraba cu băuturi e aproape, am anii lui Cristos, am şi douăzeci de lei, Volga aceea neagră în care e plimbată (de voie sau de nevoie) Mili, în zilele ei de *relache*, mă lasă rece. Nemuritor şi rece — parcă aşa spunea Singurul, cel pe care l-am iubit curat şi împotriva profesorului de română, unicul idol şi profet al chinuitoarelor mele tinereţi.

Mi s-a adus romul, e roşu-rubiniu, iată şi sticla cu sifon, şi solniţa, şi felia de pîine căzăcească. Totul e în ordine. Profesorul mă priveşte lung, cu dragoste, dar îngrijorat, parcă zice: „ştiam, ştiam!"; îşi sărează, conform obiceiului său nemţesc, buza halbei de bere. Gustăm cu evlavie romul, ne scuturăm de scîrbă, apoi el începe...

Nu mă pricep la filosofie, o consider un fel de... — să mă ierte cei sensibili la ureche — un fel de onanie a minţii, predică în pustiu şi amăgire cu vorbe a proştilor şi şmecherilor, din care avem mai mulţi decît e nevoie. Fiind inginer ca pregătire de bază — inginer constructor, precizez —, avînd şi o temeinică practică în contabilitate, pentru mine toată filosofia pe care am tocit-o în ultimii ani de facultate se reduce la cele patru legi din broşura lui Stalin, aceste legi fiind suficiente ca să ne explicăm tot ce nu înţelegem din lume, viaţă şi istorie. Legile, după cîte am auzit, s-au mai schimbat, s-au mai demodat, memoria mea însă le reţine fidel. Nu fac caz de ele, nici nu le folosesc, stau bine acolo, în magazia mea de cultură generală. Din acest punct de vedere cel puţin, mă simt pur, virgin, necontaminat de nici o contradicţie, neispitit de nici un fel de întrebare sau, Doamne fereşte, vreo idee generală... Mefisto, bucuros de absenţa mea prezentă, acum, că eu eram treaz şi el uşor atins în aripă, mi se pare a fi ca o babă ce desface ca să refacă un jerseu vechi. Alege lîna pe culori, o răsuceşte în ghem, mi-o arată, apoi îmi explică: iată, asta e albă, asta ar fi neagră, aici e modelul aprioric, uite care ne sunt andrelele, priveşte şi modelul ideal pe care îl avem undeva în noi... dar... dar... din păcate, jerseul viitor nu poate fi închipuit, nici gîndit pînă la limită, există în transcendenţă nişte cenzuri, categorii negative, acestea neagă empiricul, ne obligă la ocoluri, la ficţiuni şi metafore...

Mă plictiseşte cumplit. Nu mă interesează nici lîna, nici culorile lui; eu lucrez cu cifre, lumea întreagă lucrează cu cifre, cu acte şi iscălituri în regulă, planificat: nu ştiu să „croşetez" noţiuni şi metafore, mă doare-n cot de transcendenţele sale. Pentru mine, de pildă, dacă vine aşa, din senin, un om şi mă întreabă cine sunt, ce vreau, dacă ştiu sau nu ştiu ce este adevărata fericire sau desăvîrşire, un asemenea individ, din punctul meu de vedere, e un golan, un porc, un provocator sau turnător ordinar; îl bag în origini, eu vreau să-mi văd liniştit de devizele şi borderourile mele, nu sunt şarpe să

ies la drum numai fiindcă mă doare capul şi mi-e dor de transcendenţă. Eu atîta vreau: vreau să fiu lăsat în pace şi vreau să fiu crezut că nu vreau mai mult. Am eu grijile mele, bucătăria mea. Numai eu ştiu cîte geamuri nu dorm noaptea, numai eu cunosc semnificaţia „transcendentă" a virgulelor de sînge de pe cearşafurile mele, arsura mult prea imanentă a pielii şi durerea nervoasă a celulelor ce urlă după un pic de somn. Ce-mi vine babalîcul ăsta (pe care totuşi îl respect şi-l iubesc), ce vine el să-mi toarne gogoşi despre libertate şi condiţia umană, despre cunoaştere şi mîntuire prin luciditate şi dragoste!?...

Mă duc să fac un pipi, pe drum îmi număr banii, mai am pentru un rom, asta e important, asta şi faptul că afară a început să ningă, dar şi ninsoarea asta e o înşelătorie, un fel de metaforă mincinoasă a ploii. Directorul meu s-a mutat într-o vilă boierească, a făcut rost şi de un Ford vechi, la care, zice el, învaţă în particular mecanică şi management. Bravo lui, construieşte şi el cu un ceas mai devreme, s-a înscris şi la seral, nu este deloc exclus să ajungă universitar în cîţiva ani, uns cum este cu toate vopselele... Mili, fără să-mi spună de ce, şi-a „tradus" părul în roşu vîlvoi, intră apă în pantofii mei microporoşi, în Japonia iar a fost cutremur, luna asta ne-am ars de prime, Ivanovici şi-a bătut şi nevasta, şi soacra...

Angelicul meu prieten Mefisto nici nu a observat că am fost plecat, se încruntă, gesticulează, geme: fărîme se face acum să-mi dovedească *logic* faptul că toţi suntem nişte bieţi indivizi, nimeni nu e persoană, şi asta din cauza unor false personalităţi; dacă aplicăm o curbă (pe care mi-o şi desenează pe un şervet de hîrtie) a unui oarecare neamţ, pe nume Gauss, constatăm cu spaimă că natura, fatalmente, creează în aşa fel, încît trei sferturi din omenire e alcătuită din cretini, fricoşi şi proşti...

Să-i ia dracu, îmi strică plăcerea acestui rom, care şi aşa are gust de terebentină. Mai bine ar tăcea şi m-ar lăsa să-l înţeleg pe tenorul de la tonomat, care oftează că la un pas de fericire a pierdut esenţialul. (Nu se poate distinge clar ce a pierdut — în orice caz, ceva care nu are nimic comun cu structurile axiologice ale jerseelor transcendentale.) Doamne, îmi zic, cît de jalnic şi descurajant poate fi un filosof care bea bere într-un birt de clasa a treia şi pe care nu-l ascultă şi nu-l mai înţelege nimeni! Bietul Mefisto! Acum douăzeci

de ani, la Paris sau Viena, l-a bătut pe umeri unul din geniile europene de atunci, iar el a intrat într-o transă sau halucinație din care nu s-a trezit nici pînă astăzi. „Da, așa e, recunoaște chiar el în serile cînd are umor autocritic, am înghițit o rază de lumină și am înțepenit..." Visează, vorbește, scrie, uită, își aduce aminte, se bucură, se întristează, amenință, iartă, se revoltă, vorbește, scrie, se dezumflă, moare, visează, plînge, rîde, iubește pe toată lumea, nu mai iubește pe nimeni, vai de curul nostru, vai de curul lor, *vanitas vanitatum, miserere, miserere,* ce e de făcut, hai la lupta cea mare, totul e pierdut, chiar și onoarea, *entweder-oder*, ori-ori, nu trageți, elza și aragonul ei de lume, ura, trăiască moartea...

Se sfarmă, bietul bătrînel, de parcă în el s-ar fi concentrat vinovăția ultimului secol, de parcă el ar ști unde s-a spart butoiul supremelor valori, ce se scurg acum fără ca nimeni să poată opri această cumplită nenorocire. Nu vede, nu vede și nu poate să înțeleagă, săracul, că de trei mii de ani nimeni nu a aplicat practic (cu excepția comuniștilor de azi) o iotă din filosofie; oamenii s-au iubit și s-au urît fiecare pe legea lui, propria sa fantomă, aici, în acest birt mohorît, la această masă, nu e decît simbolul rotund și perfect al inutilității și ridicolului oricărui efort de a mai emite judecăți și de a mai încerca soluții. Are nenorocitul de Mefisto o catedră de biologie la un liceu, o catedră incompletă; o completează, prin mila și sila autorităților, cu cîteva ore de muzică. „Asta e filosofia în fond, maestre, îi spun eu cînd vreau să fiu răutăcios, biologie cu puțină muzică..." Să se considere fericit, eu nu am parte decît de contabilizarea materialelor de zugrăvit și vopsit. Și de un fel de biologie nocturnă, pe care nu o doresc nici dușmanilor mei.

Bem cea mai proastă bere din Balcani, cel mai prost rom din Marea Caraibilor, dar le compensăm cu spirit și elevație: vorbe înalte, citate nemțești, scheme grecești, formule internaționale, lozinci protocreștine și postrevoluționare, tranca-fleanca mere acre: suntem, dar nu suntem, libertatea e necesitate înțeleasă de unii, dar neînțeleasă de alții, am putea să ajungem ceea ce vrem să fim, dacă nu am fi exact ce nu avem voie să fim, pentru că viața e moarte și moartea o simplă reintrare în neantul inițial; peste capul nostru apasă legile cumplite ale istoriei, iar peste capul bietei istorii apasă imperativul categoric al legilor economice, lupta de clasă, lupta din-

tre marile şi micile popoare, lupta între proşti şi deştepţi etcetera; dar, privită din alt punct de vedere, putem foarte liniştiţi să considerăm istoria ca un balaur pe care noi l-am crescut la sîn şi care ne va înghiţi pe toţi — pe unii repede şi fără milă, pe alţii mai domol, în rate, dîndu-le răgazul, de pildă, unora să-şi scrie memoriile, altora să-şi mai facă niţel de cap, ucigînd cîteva milioane de oameni pentru a-şi putea astfel asigura un strop de nemurire şi glorie...

„În fiecare din noi există un Napoleon fără noroc!" îmi declară prietenul meu acum. Nu pot să rîd de el pentru că am un mare respect pentru dulcea Franţă, care ne-a dat, în afară de marii săi gînditori şi poeţi, şi acele trei idei sau etape fără de care, se vede, nu se poate: Bastilia, ghilotina şi Napoleon. Şi iar Bastilia, ghilotina şi Napoleon. Şi iar...

Dar ceea ce mi se pare şi mai bizar în fiinţa lui Mefisto e faptul că — spun unele guri rele —, în serile cînd nu se duce la tavernă spre a-şi consuma berea cu rom, se deplasează singur în luncă, îmbrăcat ca de duminică, şi acolo, la cinci kilometri de oraş, într-un frumos şi pustiu luminiş, se aşază pe o piatră albă; aici — foarte academic, foarte serios — îşi scoate fişele, ochelarii şi-şi ţine, chiar şi pe întuneric, prelegerea. Copacilor, norilor, vîntului. Vorbeşte o oră-două, apoi se întoarce liniştit şi fericit acasă la el. A doua zi îşi vede mai departe de biologia şi de muzica lui. (Fir-ar a dracului bestia blondă! A trecut pe la spatele meu şi m-a ciupit de gît!) Se zice că l-au părăsit mai multe femei, i-a ars casa, i s-a volatilizat catedra universitară pe care a ocupat-o cîţiva ani, undeva, prin nordul ţării; a stat, *dicitur*, şi la pîrnaie cîţiva ani frumoşi (pentru o măruntă eroare judiciară), a fost, bine-nţeles, reabilitat, dar şi-a serbat reabilitarea într-un fel care iar l-ar fi compromis. Acum îi place să spună oricui are chef să-l asculte că aşteaptă moartea (are el convingerea că, în clipa în care se termină biologia, începe muzica sferelor). Se bucură că pleacă, oamenii nu i-au fost niciodată semeni adevăraţi. Semeni i-au fost numai copacii, doar ei pot să fie prieteni curaţi şi sinceri. Păcat că nu beau, păcat că nu se pot apăra bînd şi îmbătîndu-se.

Obişnuiţii cîrciumilor ştiu că, la un moment dat al nopţii, toate zgomotele se schimbă, întregul halou al sălii se mută în altă gamă. Şi nervii, şi afectele, şi muzica — totul se întoarce ca o mănuşă, ca

o clepsidră. E ca și cînd cineva, sus, schimbă brusc lungimea de undă; se lărgesc formele, trece un șarpe prin șira spinării, o dîră de ceață se mută-n priviri. După o succesiune de acumulări cantitative, acum... Nu! Nu e vorba de nici un fel de salt calitativ: din contră. Totul rămîne ca și mai înainte, doar punctele de vedere afective se schimbă brusc. Apele încep să curgă în sus, indiferența devine dragoste și plictisul cel mai crunt o duioasă nevoie de compasiune și generoasă împăcare cu tot universul.

Îl priveam acum pe nobilul și înțeleptul meu prieten de rom și bere cu dragoste și căldură. Își înmuia degetul în solniță, mînca scobitori, ofta, gemea, dintr-o mapă de mușama, veche și neagră (de care nu se despărțea niciodată) scotea la iveală fel de fel de caiete dictando pline de însemnări, schițe, tabele ciudate. Îmi demonstra ceva? Nu-l mai ascultam. Nici el nu mai vorbea cu mine, ci cu acele biete caiete, dar amîndoi ne simțeam ca frații, fiind și foarte fericiți că soarta a vrut să ne așeze la aceeași masă.

(El cu ale lui, eu cu ale mele. Fiecare cu copacul său, fiecare cu insomniile sale. Suntem ca niște roți dințate, mușcăm unii din alții, ne punem reciproc în mișcare, mișcăm și vorbele, ideile, destinele noastre, dar de întrepătruns nu ne putem întrepătrunde niciodată. Pielea mea este hotarul meu, tot ce e dincolo de ea îmi este străin și advers. Cuvintele altora îmi par un simplu acompaniament, un fel de „La Spania, la Spania", nimic mai mult. Adevăratele taine, intimele dureri rămîn ascunse, nu se pot traduce, nici comunica. Poate că nici nu e bine să fie exprimate și trăite în afară, există o lege a discreției în natură, numai proștii, ratații și unele femei mediocre simt mereu nevoia să-și descarce așa-zisa inimă. Ce ar fi, să presupunem, dacă, acum și aici, m-aș apuca să mă spovedesc acestui trist maniac al ideilor generale — mai ales că suntem amîndoi după cîteva etilicuri consumate pe stomacul gol —, ce ar fi, zău, dacă aș începe să-i povestesc că eu, în fiecare noapte, după orele unu... Ar rîde, cu siguranță, și rîsul lui m-ar durea nespus. Fără îndoială. Dar mie îmi place durerea, durerea mi se pare un substitut al suferinței, e de preferat să te doară ceva decît să suferi pentru cineva, așa că... Ce ar fi dacă, totuși, profitînd de fumul acru și ticălos al acestei taverne, de vîntul umed și murdar ce se izbește de vitrine, ca un banal fapt divers, simplu de tot, mi-aș destăinui secretul chinuitelor mele nopți?)

— Ştiţi, domnule profesor, îl întrerupsei brusc din avîntata sa monologare, ştiţi cu ce seamănă responsabilul acestui local?

Profesorul Mefisto mă privi lung, cu milă, probabil că lui îi păream un proaspăt picat din lună.

— Cu ce? mă întrebă politicos.

Responsabilul în cauză o înghesuia autoritar pe nenorocita Maricică de la frigiderul bufetului. Fata plîngea amarnic, îi lipseau cîteva bonuri, ea a servit, dar chelnerii, vulpi bătrîne, date dracului, n-au pontat, ea nu are cum să deconteze, lipsesc trei plachii, doi ficaţi şi o lămîie...

— Cu o ploşniţă! am declarat eu ritos, privindu-l în albul ochilor. Da, acest responsabil, după părerea mea, seamănă cu o ploşniţă.

Profesorul tăcea, gîndea. Închise ochii, trase de mai multe ori mult aer în piept. Oftă.

— Toţi suntem nişte ploşniţe, în ultimă analiză, îmi spuse pînă la urmă.

— Nu vă înţeleg, domnule profesor!

— Tinere: una e să fii ca o ploşniţă şi alta e să fii chiar ploşniţă.

— De acord, am acceptat eu. Dar responsabilul...

— Lasă responsabilul. În clipa în care ai pronunţat cuvîntul „ploşniţă", eu meditam exact la acest concept mai mult decît simbolic. Ha, ha, gînd la gînd! *Extra sensorial perception** E.S.P.

Mă cuprinse groaza. Îmi venea să urlu, să rîd, să-i sparg o halbă în cap.

— Nu se poate! Dumneavoastră îmi vorbeaţi de dogme, de fanatism. Ce legătură au aceste filosofice probleme cu ploşniţele mele?

— Au. Recunosc: vorbeam de dogme şi dogmatici şi, paralel, mă gîndeam la ploşniţe. Dogmele sunt setoase de sînge, dogmaticii te chinuie, asemănarea cu ploşniţele e, totuşi, puţin trasă de păr şi anacronică.

— Domnule profesor, eu voiam să mă refer la ploşniţele reale, la cele care nu sunt nişte simboluri sau metafore, ci nişte foarte afurisite insecte care...

— Exact. Aş putea să te contrazic foarte uşor: simbolurile, iubite domnule inginer, sunt uneori mai reale şi mai chinuitoare decît

* Percepţii extrasenzoriale (engl.).

orice insectă, fiară sau microb. Ai puţintică răbdare, nu sări în sus, bănuiesc cam ce te doare. Dar, înainte de a-ţi vorbi despre semnificaţia religioasă sau sociologică a acestor insecte parazite, permite-mi să-ţi dărîm niţeluş categoria dumitale pur deterministă: ai vorbit de ploşniţe — şi iată, ploşniţele, ca istorie şi studiu, sunt în geanta mea.

— Exclus!

Rîzînd foarte bine dispus, ca şi cînd îmi servea poanta unei farse sau glume, Mefisto scoate din mapa sa cîteva foi bătute la maşină. Ca un avocat, îmi întinse foile rugîndu-mă să le citesc.

Le-am citit. Se învîrtea lumea în jurul meu, mă simţeam plutind pe o măturâ de vrăjitoare, smuls din realitate şi proiectat mult înapoi, în istorie şi mitologie. Totul mi se părea uluitor de nou, de actual şi miraculos. O istorie bufonă a ploşniţelor: o hermeneutică a simbolului ei, şi chiar o politică a acestui termen istoric*.

---

* Am transcris chiar în noaptea aceea cele două pagini. Iată-le, merită să le păstrez, completează perfect atît cunoştinţele mele în legătură cu ploşniţele *reale* ce mă chinuie, cît şi morala istorică privind ideea de parazit.

Articolul ce mi l-a împrunutat profesorul Mefisto era un capitol dintr-o carte, se intitula: *Cimex lectularius (ploşniţa) sau despre minunile patului*. Iată fragmentele transcrise de mine:

Marcus Terentius Varro, unul dintre savanţii antichităţii romane, îndemnat de Cicero, a scris *Historia Cimicis lectularii. Res memorabiles* (*Istoria păduchelui de pat. Lucruri memorabile*), lucrare, din păcate, pierdută. De la un capăt la altul, opera sa era o aluzie transparentă la Lucius Sergius Catilina, trăitor în sec. I î.e.n., supranumit „Ploşniţa Romei". Nu vreau să vă stric plăcerea de a descoperi singuri voluptăţile intelectuale ale acestui moralist al epocii sale, de la care ne-a rămas *Res rusticae* şi *Rerum humanarum et divinarum antiquitates*, în care, înainte de Th. Ribot, sunt descrise bolile personalităţii. Voi rezuma doar începutul operei pierdute. Istoria lumii este plină de gloria, splendoarea şi celebritatea nobilei ginte a lighioanei ce suge hemoglobina umanităţii, numită *Cimex lectularius*, adică ploşniţa. Ea a băut pe săturate sîngele nobil, din mitologie pînă în zoologie şi istorie, de la zeii şi zeiţele Olimpului pînă în palatele împăraţilor şi regilor, astfel încît acest parazit reprezintă puntea cea mai evidentă între sublim şi trivialitate. Varro avea dreptate!...

Descriindu-ne ploşniţa, Varro a descoperit că nici o ţară nu poate fi guvernată de cineva care stă în pat. Nobilii mîncau, dormeau şi dictau din pat. În latineşte, patului i se zice *lectus* (cu genitivul *lecti*). De la acest cuvînt s-au format uluitoare noţiuni, ca *intellectualis* (atributul de a sta în pat), apoi *lectio librorum* (lectura din pat a cărţilor), *litteris lectis* şi *perlectis*, toate activităţi leneşe, de aşternut. Nobilii paraziţi care trăiau pe cheltuiala Prytaneului, benchetuind cu magistraţii proverbial de venali, purtau diploma de *lectus convialis*, adică „la pat, pe viaţă", deci trîntori ce nu cunoşteau munca. Orice individ care murea, sărac sau bogat, devenea subit *Intelectualist*, în sensul că avea nevoie de un pat pentru a de-

— Autorul acestor drolatice meditaţii despre ploşniţe, ţinu profesorul să mă lumineze, este un bătrîn şi brav coleg al meu de „pension". I-am tradus cîteva texte latineşti; a ţinut, trimiţîndu-mi aceste pagini, să-şi arate recunoştinţa şi, în acelaşi timp, să-mi satisfacă curiozitatea. Azi am mai întîlnit un coleg, fost colonel, care mi-a ţinut o interesantă locuţiune tot despre aceste misterioase *Cimex lectularius*. Şi, acum, vii dumneata, un tînăr şi vrednic inginer de tip nou, şi mă întrebi ce cred eu despre ele? Dacă nu aş fi la cîrciumă şi nu aş fi băut, aş crede că sunt beat şi halucinez. Da!

Ar fi fost oarecum firesc, citind paginile bufone şi ascultîndu-l pe acest bătrîn plutaş peste Stixul cîrciumilor, să mă simt lovit în moalele capului de un pumn aproape metafizic. Dar sosi la timp chelnerul cap-de-mort şi ne aduse încă un rînd de otrăvuri. Tăceam amîndoi. Coborîră încă două octave vocile şi zumzetul din jur. În

---

ceda, pat care se numea *lectus funereus*. Toţi cei plini de bani se declarau *intellectuali* (fiindcă distincţia socială supremă era aceea de a sta în pat: *lectus-lecti, intellectivus, intellectus*.) Marcus Terentius Varro a cutezat să scrie că din pat n-ai să cunoşti niciodată lumea şi, ca ignorant, nu o vei putea guverna. Dacă nu munceşti, degeaba filosofezi!

Curînd după aceea, la Roma expresia de *cimex lectularius* devine un termen politic.

...Dar cînd Catilina a revenit la Roma şi i-a văzut pe Aurelius Gotta şi pe Torquatus Manlias ajunşi consuli, ros de invidie şi de ambiţia grandoarei, a început el să-i numească pe aceştia... ploşniţe. Iulius Caesar, care dorea răsturnarea aristocraţilor, s-a unit cu Catilina, atacînd şi el ploşniţele... Cicero s-a supărat şi a strigat în plin senat: „Ba voi sunteţi ploşniţe!" ...Poporul, care nu înţelegea nimic din vrajba celor mari, a înfrumuseţat amintirea lui Catilina zicînd: „A cerut iertarea datoriilor ţărăneşti: a fost o ploşniţă, dar cel puţin a murit sub un drapel curat..." ...Victor Hugo a scris că „orice rege e un parazit". În acelaşi timp, un tribunal al Senei condamnă la daune-interese pe aceia care au, care răspîndesc sau care doar pronunţă cuvîntul ploşniţă. Şi asta, în 1874, capătă putere jurisprudenţială. Dovadă că pînă şi cele mai inteligente popoare pot avea momente de cretinitate, mai ales după un glorios război pierdut şi în primele zile de republică.

Chiar şi antichitatea avea paraziţi. Ameţită de transport oniric, Venus (de pildă) nici nu ştia cu cine îl făcuse pe Cupidon: cu zeul Marte, cu Vulcan sau cu oricare dintre contemporanii ei. Prozatorul Apuleius a descris-o pe Venus, sublimă ca o statuie, scărpinîndu-se pînă la sînge de *cimex lectularius*, spre bucuria Dianei. Dar — scrie tot el — pasărea aceea albă şi răutăcioasă care e pescăruşul s-a înduioşat de suferinţele ei, a furat din cerul înstelat un mic astru din care a construit pentru Venus o lămpiţă de noptieră, ştiind că paraziţii fug de lumină. Astfel a scăpat zeiţa de *cimex lectularius*. (Citate din *Fauna bufonă*, vol.II, de Romulus Dianu pp. 142–143, Editura Albatros.) (*N.a.*)

timp ce ne goleam îngînduraţi paharele, se făcu un fel de linişte; ceţurile se risipiră, mă simţeam ca pe vîrful alb al unui munte şi priveam spre un golf albastru în care aşteptau corăbii spaniole gata de plecare spre Lumea Nouă.

Bine-nţeles, i-am povestit tot, tot, tot. Cum au început să vină, cîte sosesc (în medie), ce formă, ce miros au, ce am încercat să întreprind împotriva năvălirii lor. I-am arătat urmele de pe gît, de pe antrebraţ; i-am vorbit despre bucătăria mea, despre lupă şi lampa mea Bunsen; despre pomul din curte i-am povestit, despre orele plumburii ale nopţilor de chin, despre Volga neagră în care este plimbată Mili de către un tip bătrîior ce seamănă cu un clasic româno-sovietic; de spaime i-am vorbit, de pisicile negre, înmormîntările negre, acele negre maşini care trec vuind prin obsesiile mele negre. I-am amintit de ţevile de apă şi calorifer, de icrele manciuriene, de porcul de Băleanu şi de somnul ce mă ucide la birou.

Cînd terminai lunga şi, pentru mine, tragica-mi confesiune, localul se golise fără să ne dăm seama. Femei bătrîne, cu aere de văduve fără pensie, aşezau scaunele peste mese. Aşa cum le vedeam acum, cu picioarele în aer, aşteptam ca ele să înceapă să mişte, să se agite. Profesorul îmi spunea: *Alles Vergängliche ist nur ein Gleichnis*, şi tot el îmi traducea: tot ce e trecător e numai o comparaţie. Nu înţelegeam, eram sătul de teorie, voiam ca cineva să mă sfătuiască, să mă lumineze şi să mă ajute.

— Tinere, nu te uita la mine ca la un salvator. Iată o notă de ziar, este opera camaradului meu, a apărut în zilele trecute în presa noastră centrală. Ascultă, te priveşte direct, m-ar privi şi pe mine dacă nu aş fi avut noroc să întîlnesc nişte zîne care m-au curăţit şi mîntuit de orice fel de paraziţi. Citesc: „Cercetările întreprinse de bacteriologul brazilian Carlos Chagas au dus la concluzia că ploşniţa pădurii, aşa-numita *gancho*, este purtătoarea unui parazit care, inoculat în corpul omenesc, atacă muşchii inimii şi provoacă în cele din urmă moartea. Această descoperire explică şi unele descrieri din jurnalul argentinian al marelui naturalist Charles Darwin. Amănuntele furnizate despre anumite insecte şi indispoziţiile fizice de care suferea în perioada respectivă îndreptăţesc presupunerea specialiştilor că moartea lui Darwin, intervenită la 19 aprilie 1882, a fost provocată de maladia Chagas, după numele savantului care a identi-

ficat-o. În Argentina, unde boala este foarte răspîndită, o zonă de 2,5 milioane kmp a fost declarată regiune «infestată» de ploşniţe. Un serviciu special se ocupă de combaterea flagelului numit gancho.*" Interesant, ce zici?

Chelnerul Frankenstein ne privea cu ochi de şarpe cobra, era cît se poate de clar că trebuie să ne facem plata şi să ne cărăm. Orice rugăminte pentru un ultim ţoi de rom, oricît de umil sau ştiinţific am fi formulat-o noi, s-ar fi izbit, ca un val albastru, de indiferenţa de neclintit a acestui promontoriu al tuturor păcatelor noastre.

Plătirăm generos, apoi, ca nişte soldaţi trimişi în patrulare, ieşirăm vitejeşte în zatul nopţii de afară. Ploua mocănește, cu cîini şi pisici ploua. Vîntul, murdar şi obraznic, ne sălta pălăriile pleoştite.

— Ei, îl întrebai după ce reuşirăm să ne adăpostim sub bolta unei porţi, ce părere aveţi?

— Eşti pierdut, amice. Nu ştiu de ce, nu-mi dau seama cum, ceea ce simt este că eşti definitiv pierdut.

Îl scuturai de guler. Eram îngrozit.

— Cum? Cum?

— Ai început să mori. Tinereţea este vîrsta la care mergem dea-ndărătelea spre moarte. Apoi, într-o frumoasă zi, deodată, ne întoarcem cu faţa spre ea. Din clipa aceea începe lunga noastră agonie.

— Nu se poate! strigam eu pe Calea Unirii. Din cauza lor?

— Dragă dobitocule, ele sunt doar un simbol. Un simptom.

— Toată lumea are ploşniţe. Dumneata, profesore, nu ai avut niciodată?

— Droaie, hoarde, divizii întregi. Pînă la un moment dat. Apoi deodată au încetat. Acum mă ocolesc. Mă respectă.

— De ce? De ce?

Ţigara, în sfîrşit, se aprinse.

— Fiindcă eu, dragă prietene, am murit de mult. Pe mine, dacă, din greşeală, într-o noapte, una rătăcită m-ar muşca, a doua zi biata parazită ar exploda ca o grenadă.

L-am înjurat. Era beat, credeam că nu înţelesese nimic din convorbirea noastră. Mînios şi disperat, îi întorsei spatele.

— Şi pe fratele tău Pătru îl muşcau!

---

* Informaţie publicată în *Scînteia* din 2 august 1974.

Mă făcui că nu-l aud. Vîntul bătea furios, mă izbea în față, nu eram nici treaz, nici beat, cum e mai rău. Blestemînd vremea și vremurile, o luai grăbit și cuminte spre casă.

Nu era deloc simplu să înaintezi. Străzile tremurau de frig, cerul negru și slinos se răsturnase în băltoace, tot orașul părea o pisică rîioasă, zgribulită sub un felinar chior. În alte nopți, la această oră, mai puteai zări grupuri de beți vociferînd spart sau muierlîc la colțurile luminate; sau tinere perechi ascunzîndu-și micul păcat în penumbra economiilor noastre de curent electric... Acum, nimic. Doar burlane guturale, afișe populare smulse și cîteva firme luminoase ce se încăpățînau a-și mai ține sufletul.

Scara blocului nostru mirosea a varză foarte acră. Ușile, tăcute și somnoroase. Doar la etajul doi, un bec eroic își îndeplinea nobila misiune.

Deschisei ușa mea încet și intrai, pîș-pîș, ca un hoț. Toată casa duhnea a „Plotox". Simții dintr-o dată că îmi plesnesc plămînii, că ochii mi se înroșesc ca ai cîinilor, că tot ce reușise să șteargă romul de pe tabula memoriei mele revenise acum scris cu roșu și cu litere mari.

Mili, scumpa mea consoartă, mă aștepta în mijlocul camerei. Odaia era răsturnată, covoarele, întoarse. Ea stătea în picioare, în vîrful picioarelor, pe unicul nostru taburet (verde) și plîngea amarnic. Mai precis, lăcrăma amarnic, iar în mîini ținea o cutie din plexiglas transparent pentru medicamente. Ținea cutia asta așa cum se ține o otravă mortală sau o bombă oricînd gata să explodeze. Acum lăcrămam și eu. Îmi arătă cutia. Nu vedeam nimic. O deschise cu scîrbă și, cu degetul, îmi arătă pe fundul rotund al plasticului, două pete rozalii, nemișcate.

— Două!? exclamai idiot, de parcă aș fi fost nemulțumit.

— Două, țipă ea, și pe loc simții că începe să mă doară stomacul.

— De unde? întrebai, făcînd turul de orizont al pereților goi.

— Din icoana maică-tii.

— Vezi? profitai eu de conjunctura favorabilă mie. Nu credeai: ziceai că sunt nebun.

— Ai băut, preciză ea cu altă voce și coborî de pe taburet.

— Doar două romuri... Şi, idiot, adăugai: Eu două, tu două, ele două.

Nu mă auzea. Era şi ea cuprinsă acum de acel diabolic duh al vînătoarei.

— De unde vin? Unde se ascund? Cine le trimite?

— ...Aceasta-i întrebarea!

— ...Că am dat peste tot. Trei kilograme de „Plotox" am pulverizat.

— Se simte. Şi acum unde ne culcăm?

— În bucătăria *ta*! Iar de mîine o iau de la început. Nu mă las pînă nu le topesc. Cu mine nu le merge. Eu m-am născut în Arad...

Ne aranjarăm — după ce uşile despărţitoare fură bine închise — în spaţiul foarte restrîns al bucătăriei. Mili se culcă pe sofa, eu pe jos, aşternînd pe cimentul de sub chiuvetă două pături şi un palton de iarnă. Lumina nu am stins-o, ne temeam. În urechi auzeam cîntecul misterios al ţevilor de calorifer; ţîrîia dulce robinetul şi din cînd în cînd, din baie, se auzea un gîlgîit înecat ca al unui om care a înghiţit greşit şi acum încearcă şi nu reuşeşte să tuşească. Aerul ardea şi aici. Respiram tot mai des, nasul şi gîtul mi le simţeam inflamate.

Mă gîndeam la un film pe care îl văzusem în copilărie despre un atac cu gaze la Verdun. Nemţii reuşiseră să se strecoare pînă sub crenelul unui fort francez. Fără să fie observaţi, vîrîseră pe ambrazură o ţeavă elastică, monstruoasă. Aveam vreo zece ani cînd am văzut acest film, ţin totuşi minte şi azi cum ţeava aceea se termina cu o măciulie ciuruită ce semăna cu un ochi de muscă la microscop. Şi, deodată, gazul (în film se vedea ca un fel de fum alb, ca o ceaţă leneşă) începu să se scurgă din ochiul acela de muscă. Să curgă şi să se prelingă, înecînd cazemata şi sufocîndu-i pe bieţii soldaţi... După atîţia ani, după trecerea celui de-al doilea război mondial, imaginea aceasta mi-a rămas săpată în memorie. Poate că, pentru prima dată, am realizat clar sentimentul imediat şi groaznic al morţii: al unei morţi ce vine pe ascuns, se strecoară în cazemata vieţii tale paşnice, ca un cap de fiară; umple aerul de otravă, nu se aude, nu se vede, şi totuşi oamenii cad unul după celălalt, rupîndu-şi hainele de pe ei, zvîrcolindu-se şi blestemînd.

Nici Mili nu putea adormi. De trei ori o zării ridicîndu-se în picioare, cercetînd, cu lămpiţa lui Venus, petele nemişcate de pe pereţi. Mă făceam că dorm, dar îmi venea să rîd. O satisfacţie copilărească mă încerca. „Ehei, fetiţo! îmi venea să-i zic, eşti abia o începătoare, habar nu ai de Catilina, de Darwin, mai ai mult pînă mă vei putea ajunge din urmă..."

Tîrziu, totuşi, aţipii, deşi mă dureau rău coastele din cauza cimentului. De astă dată nu am visat cu fratele meu, nici cu şeful de cadre care mă chema la el cînd eu eram gol-puşcă. Nu! Am visat ceva foarte confuz, un fel de glob de aur, ca în Bolintineanu. Eram închis în el, nu aveam aer şi nici uşi sau ferestre pe care să pot evada. Blonda care mă credea a fi Ieronimul ei se apropia de mine ca o ventuză umedă şi sîngerie. Îmi căuta gîtul, pieptul, coapsele. Nu mă săruta, mă cerceta numai; şi nu cu ochii ei albaştri de beţivă stricată, ci cu degetele ei ca de păianjen, cu vîrfurile acestor degete ce mă umpleau şi de groază, şi de plăcere.

V

Mă sculai totuşi bine, chiar foarte bine dispus. Mili dormea îngereşte, îmi venea s-o sărut, să-i spun la ureche vorbe mici şi dulci. Oasele mă dureau, e adevărat — chiar şi nervii, sub şfichiul rece al duşului, mi-i simţeam tremurînd uşor. Mintea însă îmi era limpede, voinţa elastică şi precisă. Ştiam că trebuie să lupt. Nu am voie să mă las copleşit de presimţiri: e ridicol să-ţi nenorocești viaţa, unica ta viaţă, din cauza unor mizerabili paraziţi. Trăim într-un secol minunat, cercetăm, cunoaştem, supunem şi chiar exploatăm (în scopuri paşnice) forţele îndărătnice ale Naturii. Peste tot şi peste toţi a fost ridicat steagul victorios al progresului şi al fericirii. Popoare înrobite se eliberează rînd pe rînd, locuri pustii sunt colonizate cu oameni şi animale noi, mortalitatea infantilă, tuberculoza, foametea şi analfabetismul, suferinţele mistice şi politice sunt în curs de lichidare... („Să dau un telefon la birou, să spun că am treabă la bancă; Stăn-

culescu să mă semneze în condică, Popovici să-mi acopere masa cu dosare, să se creadă că...") Vasăzică, lumea e destul de frumoasă, mai ales cînd o priveşti de sus şi, aşa, în general; eu sunt tînăr, leafa, atît cît este, îmi ajunge. Am o locuinţă (Mili a obţinut-o: nu spun cum!) de-a dreptul de invidiat: bucătărioară, băiţă, gaze. Soţia mea e teribil de frumoasă şi distinsă, foarte apreciată la locul ei de muncă. În oraşul nostru se vor construi şi uzine, şi fabrici, şi noi cartiere. Moderne. Mai mult decît atît: vom deveni centru universitar — şi, cu această ocazie, cu siguranţă echipa noastră de fotbal va promova ştiinţific în divizia A.

Coborîi scările fluierînd, cuprins de acea bărbătească voinţă ce caracterizează pe cei tineri, viteji şi neînfrînţi.

O luai direct spre biroul administraţiei blocului nostru. Nu fusesem pe aici niciodată, de plata chiriei şi a întreţinerii se ocupa exclusiv nevastă-mea. Dar ştiam unde este (la demisolul intrării C), găsii uşa respectivă, intrai.

— Noroc bun, tovarăşe, salutai energic, dar şi cu nonşalanţă. Ce mai faceţi? Parcă s-a mai lăsat frigul.

— Aşa se pare, îmi răspunse un bătrînel demodat, totuşi foarte curăţel şi blînd.

— Recolta, îi spusei în continuare, mai ales cea de porumb, se pare că va fi excelentă.

— Se poate, răspunse bătrînelul fără să se uite la mine.

— Mă îngrijorează doar cartofii. Dacă nu plouă...

Linişte. Soarta cartofilor nu părea să-l intereseze. E cazul, mi-am zis, să nu-i mai dau tîrcoale ca vulpea, să trec direct la problemă.

— De n-ar fi dăunătorii. Domnule, am un prieten agronom, mi-a spus el, confidenţial! Noi, orăşenii, habar nu avem cîte pagube ne fac dăunătorii. Milioane, zeci de milioane de lei...

Chiar şi problema atît de acută a dăunătorilor părea să-l lase străin şi indiferent. Ascuţea cu atîta minuţie un creion chimic dintre cele două războaie, încît parcă de vîrful acestuia ar fi depins bugetul republicii noastre dragi.

Ce era să fac? Diplomatic, împins de necesităţi, schimbai brusc tactica. Atacai.

— Tovarăşe administrator, dumneata ai cunoştinţă că în blocul nostru există... ploşniţe?

El termină ascuțitul creionului. Chimic. Aduna acum firimiturile. Una cîte una.

— Ploșnițe? Ați găsit și dumneavoastră ?

Ezitai pentru moment. Mă gîndeam la bunul renume al soției mele. Dacă se află la teatru? Sau în Arad? ...Nici mie, personal, nu mi-ar conveni să intru în gura spurcată a colectivului de la birou. Dracul nu doarme, nici biserici nu construiește. Totuși, cu administratorul blocului meu (drag) nu pot discuta vag și în general despre această, vai, atît de arzătoare problemă. Sării, așadar, cu capul în bulboană.

— Da, domnule: am găsit. Două. Azi-noapte.

Și, scoțînd din buzunar cutia de plexiglas, îi arătai cele două pete minuscule ce dormeau liniștite pe fundul transparent.

Abia dacă îmi aruncă o scurtă privire. Parcă zîmbea. Reținut.

— Stați excelent, domnule, îmi zise și oftă ușor teatral. Eu într-o singură seară, aici, la birou, am numărat o coloană de vreo două sute de exemplare. Mult mai mari și mai solide decît ați prins dumneavoastră.

— Și ce ați făcut? întrebai descumpănit. Mă uitam cu groază în jur, mi se părea că mii de ochi ne spionează din umbră.

— Ce puteam să fac? Am raportat. Mai sus.

— Și?

— Centrul știe: e plin și acolo.

Simții nevoia să mă așez. Nu aveam pe ce.

— Bine, dar măsuri, măsuri concrete nu se iau?

— Degeaba!

— Cum degeaba? mă înfuriai. Trăim o epocă măreață, construim tractoare, oameni de tip nou, lansăm sateliți în jurul pămîntului, vom zbura în Lună... Ce naiba, domnule! Nu le putem veni de hac acestor bestii, acestor criminale ortoptere parazite?

— Heteroptere, dacă îmi permiteți.

— ...Doar n-om fi niște primitivi, nu mai locuim în caverne!

— În caverne, preciză cu pedanterie, nu existau plosnițe. Vă garantez.

— De unde știți? sării înfuriat, deși știam că astfel ne îndepărtăm de esențial.

Creionul chimic fu aşezat după ureche. Acum, administratorul tăia meticulos o foaie de plombagină. Pentru bonier.

— Poate e bine să aflaţi, îmi spuse cu oarecare ezitare sau lene: Am fost colonel în vechea armată română. Acum sunt invalid, pensionar.

Nu mi s-a părut un argument. E plină lumea şi de colonei, şi de invalizi de tot felul. Chiar şi de invalizi din cauza coloneilor. Aşa că...

— Ei şi? îl înfruntai.

— Ştiu istorie.

Mă enervai. Nu-mi plac oamenii care se laudă.

— Ce are a face istoria, tovarăşe, cu ploşniţele mele?

— Hm, zîmbi bătrînul şi îşi scoase ochelarii.

Acum observai: avea un ochi de sticlă, şi acest ochi de sticlă mă privea foarte insistent.

— Există, tinere domn, continuă el nu fără oarecare morgă în ton şi accent, există o istorie pe care o fac oamenii. Între ei. Nu? Regi, împăraţi, dictatori, războaie, revoluţii etcetera. Politică, intrigi, tot felul de chestii... Buuun! Dar mai există şi o altă istorie, o infraistorie, o para- sau antiistorie pe care nu o cunoaştem, dar care, din păcate, e la fel de cumplită ca şi cea a noastră.

— Nu înţeleg.

— Normal: nu aţi studiat problema.

— Dumneavoastră aţi studiat-o?

— Bine-nţeles. Cu toată temeinicia. Vreau să zic, în limitele modestelor mele posibilităţi.

Nu mai zîmbea, aveam impresia că mă priveşte cu milă. Ceva ca un mercur rece mi se urca pe şira spinării, instalîndu-se sub rădăcinile părului meu frumos şi corect pieptănat.

— ...Să vă explic, continuă bătrînul. În linii mari, firesţe, fiindcă problema e foarte vastă şi afurisit de complicată.

— Zău!?

— Da. Degeaba zîmbiţi răutăcios, e aşa cum vă spun eu. Numai inconştienţa şi ignoranţa ne salvează de disperare... Dumneata ai auzit de microbi? De bacterii, de viruşi? Desigur, ai auzit, pari un om cu şcoală. Dar sunt convins că nu ai încercat niciodată să-ţi imaginezi — istoric, geografic, moral — cam cum arată omenirea noas-

tră înecată şi pierdută în oceanul imens al acestor microorganisme. La o statistică serioasă, în faţa lor, domnule, civilizaţia noastră întreagă este un fleac, un moft, o eroare...

— Totuşi...

— Stai! Ai auzit, sper, că ciuma zisă neagră a fost înlocuită, între secolele XI şi XIII, de ciuma bubonică. Ei bine, te invit să-ţi imaginezi ce luptă s-a dat, pe plan mondial, între cei doi microbi... Problema hegemoniei, a spaţiului vital, stimate domn, nu este o invenţie a oamenilor, nu: orice politică începe cu Lamarck şi Darwin.

— Ciuma, după cîte ştiu, a dispărut, totuşi.

— Deocamdată. Poate că rezervele respective de microbi stau în expectativă, pîndind clipa şi locul unei noi invazii: poate că au loc structurale modernizări ale puterii de atac, adaptate condiţiilor superioare de apărare ale omului zilelor noastre: poate — şi eu, personal, spre această ipoteză înclin —, poate că ceea ce s-a numit, în anul 1000, ciumă neagră, brună, bubonică, n-are importanţă, se va numi în anul 2000... să zicem, cancer, schizofrenie, radiaţie sau progres ştiinţific! *Natura fecit saltus**, crede-mă, dracul e doctor în sociologie, citeşte enciclopedii, e prezent la toate congresele pacifiste, dar şi la toate experimentele nucleare...

— Nu pot să cred.

— Deocamdată, aici, la mine, e dreptul dumitale de a crede sau de a nu crede. De mult m-am convins că verbul „a crede" nu este decît un sinonim şi un paliativ al verbului „a ucide"... Dar să-ţi servesc alt exemplu. Ascultă. Toate documentele istoriei ne atestă că, pînă aproape de Marea Revoluţie Franceză, şobolanii care stăpîneau în subsolurile Europei erau negri. Da, domnule, negri ca păcura. A avut loc — nu pot şti din ce cauze — o invazie de şobolani cenuşii; strămoşii ăstora îi vedem şi astăzi. Încet, încet, şobolanii aceştia cenuşii — veniţi, după unele teorii, din Asia, după alte teorii, tot din Asia —, deşi lipsiţi de orice experienţă în ceea ce priveşte viaţa din subsolurile burgurilor europene, i-au învins, i-au distrus, i-au anihilat complet pe fraţii lor negri. I-au aruncat pur şi simplu în Atlantic. Se pare că — nu sunt absolut sigur — din vechea specie de şobolani negri ar mai fi doar cîteva exemplare prin California. Sunt considerate raritäţi şi stau sub protecţia legii. În Europa, însă, nici urmă de ei: la noi domină şobolanii cenuşii.

---

* Natura face salturi (în evoluţia ei) (lat.).

— Cum „domină", domnule? Mă faci să rîd.

— În felul lor, bine-nţeles. Specialiştii, de pildă, afirmă un amănunt bizar: aş zice, revelator, dacă nu de-a dreptul apocaliptic. Se susţine că toate, dar absolut toate metropolele europene, chiar şi cele noi-nouţe, cum este Berlinul de exemplu, sunt clădite peste imense colonii de şobolani cenuşii. Se pare că, fii atent acum... cuantumul lor, al şobolanilor, este riguros egal cu numărul oamenilor ce locuiesc deasupra. Nu e de rîs, domnule! În copilăria mea creştinească, credeam că fiecare om are un înger păzitor al său. Iată, la bătrîneţe, sunt nevoit să constat că fiecărui om îi corespunde undeva... un şobolan. Cenuşiu. Se ascunde sub acest fapt o lege, poate chiar un principiu al unei anumite compensaţii: am zice, în limbaj militar, un ontologic echilibru tactic şi strategic. Luăm noi măsuri drastice de stîrpirea lor? Iau şi ei contramăsuri de adaptare şi înmulţire!

— Groaznic!

— În India, domnul meu, o spune limpede lordul Beverly în celebra sa lucrare (pe care nu se poate să n-o fi citit), la ora asta mor de foame de zece ori mai mulţi oameni decît şobolani. În *Upanişade* se descrie un război al şobolanilor sacri: ei sunt cei care cîştigă pînă la urmă, nu oamenii. Interesant, nu!? În China...

— Să lăsăm China.

— S-o lăsăm... Totuşi, cînd te gîndeşti că e şi asta o lume care are legi, tradiţie, destin — fără voie te simţi mai mic, mai relativ. Nu? Că n-ai să-mi spui, domnule, că e plăcut, în calitatea ta de om superior şi conştient, să fii obligat a recunoaşte că fiecărui individ antropoid-biped-*sapiens* îi corespunde undeva — într-o pivniţă, canal sau veche magazie — un anume cloţan. Cenuşiu. Planificat. De sus. Fiindcă, în conformitate cu acest fatal principiu al echilibrului statistic, dacă noi reuşim să otrăvim, să zicem, un milion dintre ei, atunci, automat şi obligatoriu, sau începe un război şi mor un milion de oameni, sau fiecare şobolan femelă îşi măreşte corespunzător planul de amor şi natalitate. Nemţii au inventat stricnina: şobolanii, pe loc, l-au adus la putere pe Hitler. Ce spui, nu ţi se pare că totul e cît se poate de logic?

— De logic, ar fi logic. Absurd, dar logic. Sper, totuşi, în sinea mea, ca viitorul să depăşească această stupiditate logică. Sper!

— Suntem naivi, domnul meu: naivitatea e tot o secreţie glandulară, ne ajută să vedem în roz ceea ce e, de fapt, foarte, foarte cenuşiu. Dacă aţi fi trăit pe vremea Comunei din Paris, aţi fi gîndit cu totul altfel: aţi fi stat la coadă la o gură de canal şi, macerat de foame, v-aţi fi rugat cam aşa: „Doamne, ajută-mă să-l prind; doar Tu, în marea Ta înţelepciune, ai aranjat ca fiecare din noi să aibă dreptul la cel puţin un şobolan proaspăt..."

— Îmi vine rău, domnule!

— Din cauza tinereţii. Are să-ţi treacă. Ce să-i faci? Ţi-am spus, sunt un amărît de colonel pensionar. Istoria e pasiunea mea. De pildă — ascultă atent, cazul acesta e deosebit de convingător —, în timpul războaielor napoleoniene, lordul Fortin, şeful amiralităţii din Gibraltar, a ordonat, imediat după Trafalgar, să se desfacă bucată cu bucată, cu mare grijă, vasul de escortă „Victory". Ce a constatat? Că pe acest model de vas militar al Maiestăţii sale regelui existau exact atîţia şobolani cîţi oameni — marinari, soldaţi şi ofiţeri — călătoriseră la bord. Faptul acesta e atestat de istorie. Am certitudinea că cei care au debarcat pe noile pămînturi, de pe „Mayflower" sau „Bounty", au debarcat cu cuantumul corespunzător de şobolani, care i-au însoţit la drum şi care, de atunci, nu i-au mai părăsit niciodată... Sau, fiindcă văd că te laşi foarte greu convins, să-mi dai voie să-ţi citez un exemplu mai românesc. Şi mai actual. În mina Petrila, de pildă...

— Vă implor: să lăsăm şi mina Petrila!

— Perfect. Să privim atunci spre Bucureştii Vechi. Cronicarii lui Vodă Caragea vorbesc de o fantastică înmulţire a şobolanilor, asta prin 1815: după o lungă experienţă valahă, toată lumea era convinsă că această înmulţire a rozătoarelor nu poate fi decît preludiul unei noi ocupaţii turceşti. Sau ruseşti. Pe dracu: se apropia, domnule, ciuma, care, din punctul de vedere al naturii, e sinonimă totdeauna cu o ocupaţie străină, cu un război, cu o zaveră.

— Vă rog, să lăsăm şi ciumele!

— Din partea mea, oricînd. Dacă te indispune sau dacă ţi s-a făcut frică, putem renunţa complet la şobolani. Mai ales că ei, şobolanii, sunt acum ocupaţi cu stîrpirea şoarecilor.

---

* Natura face salturi (în evoluţia ei) (lat.).

— A şoarecilor? Cum asta?

— Simplu. Se petrece ceva asemănător cu lupta ce a avut loc între cei negri şi cei cenuşii. Atunci — condiţiile erau de aşa natură — a învins specia care venea dinspre cîmpuri. Acum, din păcate, va fi exact invers. Legile naturii, ca şi cele ale istoriei, sunt reversibile, contradicţiile fac parte din însăşi esenţa vieţii, răul învinge chiar şi acolo unde nu există nici un fel de morală.

— Nu pricep. Ce se va întîmpla cu şoarecii?

— Domnule — noi nu vom apuca ziua aceea —, în mileniul viitor, dacă va mai fi viaţă pe Terra noastră, eu am certitudinea că ceea ce noi numim azi „şoareci" vor dispărea total. Deşi, deocamdată cel puţin, lupta pare a se da cu forţe egale. Dar, în viitor, şobolanii, care vin cu o formidabilă experienţă citadină, vor înlătura specia şoarecilor rurali, fiindcă aceştia, deşi mai numeroşi şi mai bine hrăniţi, nu vor putea face faţă invaziei brutale a celor de la oraş. Între un vînător cu arc şi săgeată şi altul cu puşcă şi lunetă, între un tractor şi un cal, între o moară de apă şi o moară electrică, e clar care are sorţi de izbîndă. Apropo, fiindcă veni vorba de mori, să-ţi spun ceva: morile vechi de la ţară erau pline de şoareci; morile noi, cu valţuri, nu mai au parte de şoareci, ele sunt bîntuite de şobolani aproape specializaţi. O şură de ţară e un cuibar ideal pentru şoricei; transform-o, domnule, în garaj, şi vor apărea automat şobolanii. Şi asta nu în secole sau ani: în cîteva săptămîni, ţi-o spun eu.

Administratorul meu îşi curăţa acum ochelarii. Părea emoţionat, simţeam eu că nu-i e total indiferent ce se va întîmpla, în mileniul viitor, cu aceşti şoareci atît de simpatici. Prin Mickey Mouse s-a născut o adevărată mitologie, chiar şi marile puteri se văd uneori sub chipul unui şoarece mic şi deştept, păcălind un motan mare şi prost. O omenire întreagă de bătrîni, copii, de copii bătrîni văd în aceşti şoareci mici şi slabi un simbol al speranţei, al posibilităţii ca şi cea mai a dracului pisică să poată fi păcălită şi chiar pedepsită. În istoria desenelor animate, într-adevăr, nu găseşti urmă de şobolan. Aceştia apar, ca figuranţi, doar în acele sinistre filme naturaliste în care e vorba de războaie, de misterele Parisului, de închisorile medievale.

— Domnule administrator, îmi sunteți deosebit de simpatic, mă închin în fața cunoștințelor dumneavoastră, dar, dacă nu vă e cu supărare, tare v-aș ruga să revenim la... plosnițele noastre.

Aceste cuvinte i le spuneam în timp ce, cu umilință și un fel de subită disperare, încercam să-i strîng mîinile osoase, acoperite cu pete hepatice maronii.

Nu păru că mă aude. Avea gîndurile duse departe, sacra febră a științei coborîse peste capul său albit de colonel pensionar.

— Tinere domn, îl auzii, dumneata ai gîndaci de bucătărie?

— Doamne ferește! Asta îmi mai lipsește!

— Eu am. Și-i observ de aproape. Chiar și pe acest minor plan al existenței are loc o discretă tragedie. Dispar — cu mare regret trebuie să ți-o spun — dispar, domnule, gîndacii cafenii. Sunt, bieții, din ce în ce mai rari, din ce în ce mai timorați. În locul lor au apărut gîndacii negri: știi, gîndacii aceia moi, pe care, cînd calci, nici nu pocnesc măcar..., ei bine, aceste uriașe, deloc inteligente artropode sunt în plină expansiune. În curînd, peste cîteva generații numai, cafeniii vor dispărea complet. (De altfel, în Ardeal li se spune „șvabi".). Copiii, nepoții noștri n-or să-i mai poată întîlni decît în literatură sau în cine știe ce insectar uitat... Păcat de ei, erau incomparabil mai agili și grațioși decît parveniții ăștia pe care mi-e și silă să calc, și mai silă să-i otrăvesc.

Eram de aceeași părere cu el. Așteptam însă urmarea. Odată coborîți la fauna bucătăriilor, nu se putea să nu ajungem și la necazurile mele.

— Plătiți tot? mă întrebă oficial bătrînul colonel și, cu o mînă versată, începu să caute într-un registru gros.

— Ce să plătesc?

— Păi... chiria, întreținerea, gunoiul, taxa de înfrumusețare a orașului. Doar pentru asta ați venit, nu!?

Începeam să mă simt din nou foarte idiot. Idiot și pieziș.

— Nu, recunoscui roșind. Tovarășe, dragă domnule, nu are rost să mă ascund după vișin, eu pentru *astea* am venit! Și, timid, cu multă jenă, îi arătai din nou cutia de plexiglas în care țineam prizonierele ultimei nopți.

— A, da! Am uitat.

— Mi-am dat seama. Acum, că știți, dacă ați binevoi, v-aș ruga...

— Nu vă alarmaţi. N-are rost. Veniţi să vă arăt ceva.

Mă trase de mînecă şi mă trecu de cealaltă parte a pupitrului oficial. Aprinse un bec şi-mi arătă sus, pe perete, un carton pătrat ce părea a camufla o gaură de horn nefolosită.

— Vedeţi ceva?

— Nimic.

— Perfect. Uitaţi-vă acum!

Cu o iscusinţă de vechi specialist, aproximativ cu ritualul cu care apicultorii scot rama cu faguri plini din stup, omul meu desprinse cartonul şi, întorcîndu-l cu mare grijă, mi-l vîrî sub ochi.

— Nici acum nu văd nimic deosebit.

Aveam lupa la mine. Am scos-o din buzunar. Bătrînul avea şi el o lupă în sertar, a scos-o. Nici unul din noi nu se miră de bizara întîlnire a două lupe: era o metaforă de confrerie, o coincidenţă în gusturi, manii, soartă.

Dar nici cu lupa nu zăream nimic. Nimic deosebit. Murdărie, pete, urme de var învechit. Bătrînul îmi zîmbea acum cu toată dantura sa de colonel (invalid).

— Nu v-aţi format încă ochiul cîmpului. Să vă ajut!

Deşi precizarea cu acel „încă" nu mă prea entuziasma, era limpede că omul ştie carte şi are cunoştinţe cu totul ieşite din comun. Acum lucra ca un chirurg oftalmolog: într-o mînă cu lupa, în cealaltă cu o pensetă fină (din acelea pe care Mili le foloseşte pentru smulsul sprîncenelor). Cartonul fu frecat uşor, uşor. Cu lupa mea urmăream de sus totul. Parcă aş fi asistat la o interesantă scamatorie.

— Ei, priviţi mai de aproape acum!

Apropiai lupa de carton, apoi ochiul meu de lupă. La început nu prea putui distinge mare lucru: jucau apele, imaginile nu se închegau. Apoi, deodată, auzii un gong surd în inimă: lumea toată se învîrti pe loc, pielea prinse să-mi tremure. *Vedeam.* Nu una, nu zece; o puzderie, un furnicar. De toate mărimile, de toate culorile. Penseta le rîcîia, ele se desprindeau din materie ca un fel de mătreaţă ce învia, se trezeau din somn şi, mînioase, alergau care încotro. Cartonul dispăruse, sub lupă vedeam acum un peisaj lunar, fantastic şi, în acest peisaj, nişte suprafeţe ovale, rotunde, nişte cerculeţe palide şi roz prindeau viaţă, se mişcau, căutau alarmate. Toată pielea mi-o simţeam încinsă, ochii mă dureau; iar mă închipuiam,

ca și în noaptea trecută, mic de tot, neputincios, nenorocit, pierdut. Și foarte, foarte vinovat. Pentru tot și toate.

— De ce nu le ucideți? urlai ca ieșit din minți. Trebuie distruse, strivite fără milă! Arse de vii!

— N-are rost, îmi șopti cu blîndețe colonelul: Vin altele. Mai flămînde, mai puternice.

— În cazul acesta...

— Asta e situația, tovarășe locatar. Casa asta veche în care stăm e plină ciucure. Suntem pur și simplu luați cu asalt. Ceea ce v-am arătat pe acel carton de acolo este recolta genetică a unei singure perechi. O femelă de *Cimex lectularius* (acesta e numele științific cu care ploșnița noastră figurează în atlasele entomologice) depune, cam la o lună o dată, în medie circa o sută-două de ouă microscopice. Se ouă, domnule, ca o mitralieră. Ouăle se lipesc de orice materie și cresc singure. Se hrănesc din sine, din propria vitalitate. Sar peste etapa de pupă: cînd sunt abia cît un vîrf de ac, și-au și început cariera. *Nota bene:* sunt singurele insecte — ce mai, sunt singurele ființe — care pot trăi din nimic, pot trăi rozînd lemne, cărți, zid sau cărămidă; ca, deodată, fără nici un curs pregătitor, fără nici un antrenament prealabil, să treacă la pomparea aproape savantă a sîngelui uman. Da. Au un uluitor simț de orientare — busolă, lunetă, barometru, sextant —, văd pe întuneric, au curaj, inițiativă individuală, prudență, șiretenie, calcul. Omului, ca ființă rațională, superdotată, îi trebuie douăzeci de ani de educație și instrucție ca să poată merge pe front, cu o pușcă pe umeri. O asemenea *Cimex* (*lectularius* înseamnă „de pat"; dar eu cred că-i putem spune *lecturarius* fiindcă între lectură și pat, la romani, era o strînsă legătură logică — și apoi, aceste ființe nu vin noaptea să doarmă cu noi, *vin să ne citească*, mă înțelegi!?), așadar, cum îți spuneam, o asemenea *cimex-lector* e capabilă, la prima ei ieșire pe teren, în lume, la prima ei vînătoare cu alte cuvinte, să se comporte ca un savant într-o expediție, ca un militar pe front, ca un intelectual pornit să facă repede și neapărat carieră: se orientează, alege, calculează, se ascunde, atacă pe întuneric, pompează cu anestezic etcetera, etcetera. Nu e formidabil, fantastic, extraordinar?

— Așa e! Aveți perfectă dreptate.

— ...Mai mult decît atît: iubite *colega,* eu am pe undeva mai mult decît bănuiala că cimexurile noastre sunt organizate în colonii, cazărmi, lagăre: uneori se mută, le-am văzut mărşăluind în şir indian, în ordine, ca termitele, ca furnicile. Au, probabil, şefii lor, tradiţia, ştiinţa lor ereditară. Iată, de pildă, în lumea vegetală: se cunosc pe puţin o mie cinci sute de specii de ploşniţe. Aş zice că fiecare floare, fiecare copac, fiecare fruct îşi are ploşniţa sa predestinată. Există mii de specii subacvatice, o puzderie, crede-mă, fac parte din echilibrul ecologic în bălţi, rîuri, oceane. Astea ale noastre pot sta toată viaţa lipite de o fibră de lemn, de un cotor de carte veche de cărămidă, parchet sau asfalt. Da, da — nu-ţi înşir gogoriţe: blocul nostru îţi poate servi de argument. Mai mult decît atît: personal, sunt convins, afirm în faţa oricui vrea să mă asculte că, nu peste mult, vor fi atacate şi metalele. În viitorul secol, ascultă-mă pe mine, vor avea şi maşinile, şi computerele, şi radarurile ploşniţele lor...

Oftai cu jale. Din străfundul inimii mele progresiste.

— Domnule, îi şoptii înfricoşat la ureche, nu cumva am înnebunit amîndoi?

Mă privi scrutător, prelung, sever. Părea amărît, obosit. Fără îndoială, întrebarea mea jignise ceva din etosul său de invalid pensionar.

— Dă-mi, te rog, cutia dumitale, îmi zise, întinzînd spre mine o mînă de stafie.

I-o dădui. Întîi îi scoase capacul; apoi, luînd de pe perete nu ştiu ce ordonanţă a Sfatului, o întoarse şi începu să vîneze în spaţiul dintre sticlă şi ramă. Îmi aşeză în cutie vreo zece specimene pe care le considera el a fi mai reuşite şi mai reprezentative. Avea dreptate: exemplarele lui păreau uriaşe în raport cu cele două victime vînate de Mili în valpurgica noapte trecută.

— Poftim, îmi zise, restituindu-mi cutia. Faptele vorbesc.

— Ce să fac cu ele, domnule administrator?

— Nimic. Să le priveşti. Să le studiezi. Să te temi şi să meditezi despre teamă, dacă ai timp şi energie superfluă.

— Iertaţi-mă, tovarăşe, o luai eu mai oficial, mie totul mi se pare a fi o curată murdărie şi ruşine. Da. O ruşine, o gravă neglijenţă, o bătaie de joc la adresa oamenilor muncii, la adresa victoriilor noastre. În calitatea pentru care eşti plătit aici...

— O jumătate de normă, domnule locatar: de ploşniţe mă ocup doar în timpul liber, din proprie bunăvoinţă.

— Totuşi, chiar şi aşa, în faţa unei asemenea invazii, datoria dumitale ar fi să sesizezi organele, nu?! Să iei măsuri, să iniţiezi o campanie, să tragi un semnal de alarmă!

— Ştiu, ştiu, ai şi dumneata dreptate. Uite aici: un dosar întreg de corespondenţă cu Sanepidul. Am organizat pînă acum exact cinci campanii de deparazitare. Primele măsuri le-am luat acum trei ani: pe acea vreme se semnalaseră abia cîteva exemplare. O simplă avangardă venită în recunoaştere. Sau în excursie. Şi acum? Poftim, ai văzut cu ochii matale cam cîte sunt, cam cîte ar mai putea să fie. „Colonii de lumi pierdute, vin din sure văi de haos, pe cărări necunoscute..."

Îmi pierdui răbdarea. Explodai.

— Lasă, tovarăşe, poezia: atîta mai avem sfînt. Mai bine ia nişte măsuri concrete. Trebuie iniţiată o nouă campanie, mai mult decît atît, un nou război. Da! Pe baze şi mai realiste, şi mai ştiinţifice, şi mai revoluţionare. Aceste ploşniţe nu mă lasă să dorm. Îmi taie cheful de muncă, îmi fură libertatea de a putea dormi şi visa ca orice om obosit. Domnule, află că am început să mă îndoiesc: cuprinzi dumneata consecinţele unei asemenea nenorociri?

— De acord, aveţi perfectă dreptate. Îmi soseşte săptămîna viitoare o întreagă echipă de şoc, condusă de un doctor şi un chimist universitar.

— Nu păreţi prea încrezător!

— Ce să fac? Din fire, după acest nenorocit război, am devenit foarte sceptic. În tinereţe credeam în orice pasăre ce zbura, acum mă îndoiesc pînă şi de mine însumi. Cum să vă explic? Sub noi este o pivniţă, sus e un pod imens: sute de ţevi, de metri pătraţi de parchet, mii, zeci de mii de ascunzişuri posibile. Să admitem, prin absurd, că reuşim să le ucidem pe toate. Vin imediat altele din vecini: din blocul, din cartierul, din oraşul, din ţara vecină... De altfel, în paranteză, îţi comunic că aşa-zisul nostru „Plotox" este o otravă de mult depăşită. Da, domnule! Nu mai merge, nu se mai înghite: în loc să ucidă, înveseleşte doar duşmanul.

— Nu mai spune!

— Ce te miri, domnule!? Mai auzi astăzi de teribilul DDT? Nu! De ce? A fost depăşit! Insectele vizate au devenit imune faţă de el. Aparţine epocii duioase a cavaleriei uşoare. Pentru că, din păcate, şi în lumea asta există o cursă nebunească a înarmărilor.

— Formidabil!

— DDT-ul măcar şi-a făcut onorabil datoria. Au dispărut, în mare parte, puricii şi păduchii de odinioară. (Dacă nu cumva e vorba de o simplă retragere strategică pe poziţii dinainte pregătite!) Deşi, s-o recunoaştem, un purice, în comparaţie cu o plosniţă, e o dulce poezie. Un vis. O romanţă. Puricele avea haz, avea bun-simţ, avea şi umor. Lucra pe cont propriu, din personală iniţiativă. O fecioară scoţîndu-şi cămaşa de noapte ca să-şi vîneze obraznicul vizitator avea de departe mai mult farmec decît avem noi, fără pijama şi înarmaţi cu cîte o lupă şcolărească! Nu crezi? Şi-apoi, puricii nu trăiau în colonii! Preferau cîinii, viaţa la ţară, lunile de vară. Pe cînd „amicii" noştri *Cimex,* precum vezi...

— Da, domnule! Totuşi: vă mai întreb o dată: nu se poate face ceva definitiv, categoric, împotriva lor?

— Nu ştiu. Sunt un biet pensionar. Depăşit. Fac şi eu ce pot.

— Tovarăşe, mă oţărîi, eu voi reclama mai sus. Mie nu-mi ajunge să le văd, să le admir şi să le număr: eu voi lupta pînă în pînzele albe.

— N-aveţi decît: războiul e declarat, pînze albe sper că aveţi. Acolo, în cutia aceea, deţineţi şi un număr minim de ostatici. Prizonieri. De război. La noapte, vă propun să fluturaţi o batistă albă. Iată — veţi auzi din toate cotloanele camerei dumneavoastră —, iată vine-un sol de pace... Ha, ha, ha!

Cu acest rîs de-a dreptul hidos şi cinic, fui convins definitiv că administratorul blocului nostru nu e chiar în toate minţile. Rîdea ca la teatru, rîdea ca pe vremuri, cu o poftă tinerească, revoltătoare. Mă bătea pe umeri — cu degetul său de cadavru îmi arăta cutia pe care, nu ştiu de ce, uitasem s-o vîr în buzunarul vestei.

Deodată se opri şi-mi trase şmechereşte cu ochiul intact.

— Vrei să-ţi spun un secret? Dar să rămînă între noi.

— Vreau. Vă dau cuvîntul meu de onoare...

— Ştii latineşte, sper: *ad augusta, per angusta**. Asta e!

---

* Pe căi înguste (spinoase), la fapte strălucite (lat.).

— Știu latinește, dar nu înțeleg. Vasăzică...

— Spre culmi, folosind căile înguste. La măreție, prin mișelie; la victorie, prin lașitate; la curaj, prin frică... Totul se reduce la o problemă — să nu te sperie cuvîntul — ...metafizică.

— Să fim serioși: ploșnițele și metafizica!?

— E vorba de o teorie cu totul personală. Rezultat al unor meditații făcute de un om care știe cîte ceva din lumea asta. Ai răbdare și ascultă. Nu e nevoie să înțelegi imediat totul — așa ceva nici nu e posibil. În asemenea probleme grele și complicate e nevoie de timp, de skepsis, de puțin noroc. Și de un dram de har... Dar îți voi explica băbește, simplu: m-a înțeles el Benone Popescu, care e cavalerist, cum să nu înțelegi matale, care pari născut civil și chiar nițel intelectual!?

— Mersi. Mor de curiozitate.

— Închipuiește-ți, iubite amice, că ar exista undeva un abstract Stat-Major al Morții. Opus, să zicem, unui alt Stat-Major, al Vieții. Comandamentul acesta al morții are o sarcină, un plan al său, nu? Trebuie, indiferent cum și prin ce mijloace, să-și realizeze acest plan. Altfel se duce dracului echilibrul ontologic al lumii, se instalează viața fără de moarte, și asta ar fi o nenorocire groaznică și pentru cei morți, și pentru cei vii. Nu?

— Pînă aici e clar.

— Ei bine, vii dumneata și inventezi, să zicem, penicilina. Dintr-o dată anulezi un sector întreg de producție. Ce face Ministerul Morții? Nu mai are tuberculoși, sifilitici, infecți și infectați? Se profilează pe cancer, pe infarct, pe ce poate!... Vii tu cu idei frumoase, cu lupta pentru pace, inventezi bomba cu hidrogen și termini astfel brusc cu posibilitatea unor războaie mondiale, ciclice, obișnuite? Hop, apar automobilul, aviația, accidentele de circulație. Nu ajung? Avem și alcool, și droguri, și dogme. Nu ajung? Reinventăm luptele religioase, luptele politice, războaiele de eliberare. Nu ajung? Otrăvim aerul, apele, solul, poluăm și iradiem pînă și respirația copiilor. Nu ajung? Trimitem în cosmos...

— Destul, destul! Ce legătură au toate aceste chestii mondiale cu ploșnițele ce mă vizitează noaptea în patul meu?

Mă apucă de revere și mă scutură cu putere.

— De unde ştii, colocatarule, că nu există o legătură mai directă între o ploşniţă şi un om, decît între Soare şi umbra noastră pe această Terra? Fă un efort, gîndeşte-te puţin, ceva mai în mare, mai în sus. Poate că există un cuantum de nelinişte ce trebuie menţinut în omenire, un coeficient „n" de nesiguranţă, neputinţă, relativitate, fără de care am deveni şi mai tirani, şi mai proşti, şi mai periculos de distructivi...

— Concret, concret! urla acum inginerul contabil din mine.

— ...Concret!? Cînd ai trecut de şaizeci de ani, ca mine, cuvîntul acesta, „concret", este cel mai abstract concept din lume. Să încerc totuşi... O ploşniţă, *filius meus*, o ploşniţă deşteaptă şi eficace înseamnă, în economia psihologică a lumii, o oră de insomnie, o picătură de sînge oxigenat, cîteva sute de scărpinături şi tot atîtea înjurături mînioase, defulante. În ceruri sau în iad, toate aceste elemente de microsuferinţă umană se calculează în sume astronomice. Înmulţeşte dumneata, ca să te convingi singur, chinurile familiei tale (declanşate de două ipochimene de-a dreptul ridicole, într-o singură noapte) cu numărul nopţilor ce te mai aşteaptă, cu numărul celor care îndură ca şi tine (chiar dacă nu îndrăznesc deocamdată să se plîngă), cu numărul rezervelor de ploşniţărie ce stau gata să intre în dispozitivul de atac — şi vei înţelege că problema devine uriaşă, teribilă şi că totul de-acum trebuie privit sub semnul unor reale, deşi simbolice, premoniţiuni. „Statul-Major" de care ţi-am vorbit — la figurat, desigur — recurge la toate mijloacele ca să poată îndeplini, în condiţiile lumii date, norma sa, de care depinde totul. Micşorîndu-se cauzele de moarte clinică, se recurge la sisteme de distrugere mai sofisticate. În locul distrugerilor în masă, a apărut distrugerea cu de-a măruntul.

Nu-l puteam urmări. Îmi lipsea suflul. Şi curajul.

— Domnule, te respect mult, simt că te pricepi şi eşti foarte documentat. Eu, fiind un om simplu şi modest, m-aş mulţumi — dacă ar fi să-mi pun o întrebare-cheie — să aflu un singur lucru: de ce pe unii îi mănîncă — de pildă pe mine —, şi de alţii nici că le pasă?

— Înţeleg.

— Mă gîndesc la nevastă-mea. Doarme în acelaşi pat cu mine. Eu ard ca pus pe grătar, îmi vine să-mi sfîşii carnea de pe mine, fac

niște blînde cît o monedă de trei lei, în timp ce ea doarme ca o ceașcă de iaurt, ca o carte interzisă.

— Unde lucrează?

— La teatru. În teatru. E plasatoare gradul II.

— Ciudat... Deh, domnule, întrebarea dumitale e deosebit de importantă. Nu o dată m-am gîndit și eu la această serioasă diferențiere — bizară selecție, mistică opțiune — pe care o aplică vizitatoarele noastre. Am încercat anchete, statistici, scheme; pe profesiuni, categorii de fire, temperament și chiar de caracter; pe grupe sangvine, sex, origine etnică, socială, convingeri religioase sau politice. Am consultat și un specialist în zodiace astrologice, un futurolog, trei neuropsihiatri. Fără nici un rezultat. Cîteva mici indicații — de pildă, se pare că sfinții, artiștii mari și dictatorii mărunți ar fi ocoliți de pișcături. Nu pun mare temei pe asemenea riscante concluzii: totul e relativ în lume, inclusiv teoria relativității. Dacă un mare artist, de pildă, este și un mare cabotin (ceea ce se întîmplă destul de des), atunci poate că ploșnițele îl ocolesc fiindcă e un mare impostor, și nu pentru că ar fi un mare artist. Sau sfînt. Sau un mic etcetera. Problema are mii de fețe, noi o cercetăm din punct de vedere uman, taina se ascunde probabil în ganglionul moral al acestor heteroptere. Sau în străfundurile oceanice ale genezei și devenirii acelei *„natura naturans"* de care vorbeau și Kant, și Darwin. În Oltenia dumneavoastră, țăranii le spun stelnițe. De ce? Fiindcă pornesc la atac după răsărirea stelelor, fiindcă vin din stele sau fiindcă...? Mai departe nu merg cu întrebările. Și conchid: fiecare om cu steaua lui, pe unii îi pișcă, pe alții nu — Dumnezeu cu mila!

— Teribilă taină! recunoscui. Dar, dacă tot ne-am apucat să ne destăinuim, aș vrea să vă întreb: pe dumneavoastră, care păreți a ști mai totul despre ele, vă ...?

— Da și nu. În tinerețe, prin internate, cazărmi, lagăre, mă înnebuneau, nu alta. Acum, cu rare excepții, mă lasă în pace.

— Ei, ce înțelegeți dumneavoastră prin „rare excepții"?

— Știu eu ce să-ți spun? De cîte ori mă visez cu vreuna din fostele mele iubite din junețe, spre dimineață mă trezesc scărpinîndu-mă. Dar exemplul acesta e stupid, neconcludent. Toți camarazii mei — care mai supraviețuiesc — se laudă că visează femei. Și totuși nici unul din ei nu a putut stabili o legătură cauzală între aces-

te vise nevinovate şi ploşniţele din familie. Un fapt e cert: *cimex* preferă sîngele tînăr, numai în cazuri cu totul speciale recurge şi la rable de tipul meu.

— Perfect. Dar soţia mea e tînără! Şi focoasă! Şi din Arad!

— Te cred, te cred. De aceea îţi spun, domnule, aici se pare că intervine o necunoscută ce aparţine destinului însuşi. Unii au noroc în viaţă, alţii nu au, unii cad mereu în picioare, alţii trag tot timpul mîţa de coadă, unii au fost şefi şi înainte de război, sunt şefi şi astăzi: asta e viaţa, unii sună la uşă după apariţia stelelor, alţii tremură auzind soneria. Fiecare cu norocul său, fiecare cu aia a mă-sii, fiecare cu steaua şi cu stelniţa lui...

— Concluzia?

— Pe unii îi mănîncă, pe alţii nu! Simplu ca bună ziua.

Acum rîdeam amîndoi. Ajunsesem exact de unde am plecat.

— Totuşi, trebuie să existe un criteriu, o raţiune în această diferenţiere!

— Bine-nţeles. Dar cine poate şti care? N-ar fi exclus să se aplice şi în lumea acestor inteligenţi paraziţi principiul strategic *divide et impera**. Pricepi? Dacă i-ar mușca pe toţi, oamenii s-ar solidariza şi ar lua măsuri general valabile. Radicale. Dar aşa, unii suferă şi tac, alţii nu suferă şi îşi văd de treburi. Unele cartiere colcăie, altele, mai cu derogare, sunt ocolite, ferite, cruţate. Natura, dragă tinere, este uneori diabolic de rafinată, perversă chiar. Vezi matale, a trecut o noapte, soţul nu a închis ochii, soţia, în schimb, cum sugestiv ai spus-o, a dormit ca o ceaşcă de iaurt. Nu ţi se pare că dimineaţa nu o mai iubeşti atîta, că îţi e niţel străină, că, nefiind solidară cu suferinţele tale, te şi înşală cumva!? În selecţia asta a lectulariilor noastre, eu întrevăd o problemă de prudenţă, de şiretenie a naturii. De dribling psihologic. Pariez pe ce vrei că şeful serviciului sanitar nu a mai văzut o ploşniţă de pe vremea originii sale sănătoase. Iar ministrul sănătăţii — ce să mai vorbim? — cred că nici nu ştie că există asemenea cazuri de hemofilie în Valahia noastră Veche!

— Prostie, dobitocie, elucubraţie mistico-pesimistă! Refuz! Refuz, în numele secolului şi poporului meu, o asemenea teorie!

---

* Dezbină şi stăpîneşte (lat.).

(Dracul știe ce mă apucase? Parcă eram la o defilare și îmi venise rîndul să-mi strig lozinca planificată! Furia mea, țîșnită din subconștient, avea o altă adresă, dezarmarea și confuzia mea se chemau, probabil, cu totul altfel.)

— Bine faci că refuzi, îmi spuse colonelul. Mai ales că o faci și în numele poporului. Eu, întru cît mă privește, fiind un biet senil și un mare naiv, îmi pot permite luxul de a gîndi liber despre moarte: despre moartea asta care mi se pare cumplit de obligatorie, teribil de democrată și afurisit de bună contabilă. Și, dacă îmi acorzi răgazul unei confidențe, al unei confidențe cu totul particulare, ei bine, află, iubite *colega,* stimate muritor de rînd, moartea începe cu insomnii, spaime cu ochii deschiși în întuneric, așteptînd. Cu sentimentul acela absurd și greu că lupta e inutilă, că sfîrșitul e aproape, că viermele ce te va lua în primire își pregătește procesul-verbal. Gîndul morții face parte din moartea însăși, frica de murire, ca și febra într-o boală, semnalizează sosirea sub ziduri a steagurilor negre. Am citit într-o carte americană sau sovietică (în problema morții, ambele tabere sunt de aceeași părere) despre următoarea observație științifică: s-a constatat că absolut toate animalele cu care se experimentează în laboratoare — cîini, iepuri, cobai, maimuțe etcetera — secretă, înainte de a fi disecate, înainte de a fi ucise „științific", ceva ca un fel de anestezic al morții. Pisica ce se joacă cu șoarecele o face din milă: ca să-i dea răgazul necesar să-și secrete sucurile prin care nu va mai simți frica și nici nu va suferi în clipa în care... Chiar și copacii, înainte de a fi tăiați, își întorc frunzele spre neant, amorțind. Șarpele, hipnotizînd pasărea, ce face? Carnea unei găini sfîșiate de o vulpe are alt gust decît carnea uneia care s-a lăsat prinsă de mîna ce o hrănise pînă atunci cu dragoste. Războiul e teribil, îngrozitor, josnic de criminal nu atît pentru că cere hecatombe de trupuri, ci mai ales fiindcă acei copii (le spunem „flăcăi" din ipocrizie) nu știu, habar nu au ce e moartea, fiecare în parte speră să scape de glonț, de schijă... Mor, nenorociții, fără anestezic; chiar cînd strigă „ura, ura!", în atac vitejesc cu baioneta sau cu pistolul automat, mor de fapt ca și cînd ar fi fost împușcați pe la spate, mor neavizați, neanunțați, mult mai stupid decît iepurii la o vînătoare boierească (lătrăturile cîinilor au rolul de a le excita hipotalamusul sau glanda pineală, pentru ca ființa lor să fie pregătită de jertfă. Pe cînd la bieții soldați...).

Auzeam clopote, tînguitoare fanfare de înmormîntare: mi se părea că am redevenit elev, că am fost scos la tablă, că stau ca un tîmpit cu creta în mînă, neavînd habar de acea ecuaţie. Muream de ruşine, lecţia asta nu o învăţasem, nici nu auzisem de ea; lecţia asta nu există în manualele şcolare, nici în cursurile universitare, lecţia asta nu o cunosc nici profesorii, nici savanţii emeriţi...

— Nimic nu e mai groaznic, îmi vorbea ochiul de sticlă, crede-mă, decît sentimentul că eşti neputincios, că nu dispui de nici un mijloc de a evada, de a înlătura răul acesta din ce în ce mai acut şi mai dureros. Te scoli noaptea (nu-i aşa?), aprinzi lampa, îţi arde pielea, îţi arde sufletul, şi tu, stăpînul cerului şi al pămîntului, stăpînul lumii întregi, stai ca un prost şi nu ştii ce să faci, ce să mai faci, unde să fugi, de la cine să ceri ajutor...

Lecţia continua, bătrînul se încălzise, era în temă, era şi posedat, îmi vorbea ca unul din acei nebuni profeţi care nu numai că prezic sfîrşitul lumii, dar sunt ei înşişi un sindrom al acestui inevitabil, tragicomic sfîrşit.

— Moartea, tinere, nu vine intempestiv, nu intră fără să bată la uşă. Nici chiar moartea prin accident sau crimă, ţi-o spun eu, nu se întîmplă fără un anume prolog în ceruri sau pe pămînt. De obicei însă ea vine încet, ca o săgeată mută trasă pe la spate, ca un reumatism al anilor: e politicoasă, discretă şi amicală, prin mii de semne te face atent că urmează marea cotitură... Azi un junghi, mîine o tremurătură, o uitare. Apoi urmează cîteva nopţi albe, cîteva nopţi de bilanţ negativ, cîteva nopţi cimex-lectulare. Eşti ajutat să te desparţi pe rînd de pomi, de prieteni, de lucruri. De copii şi cer înstelat. De mica libertate de a te da neştiutor în lanţuri. Cad frunzele, curg apele, copiii se înstrăinează. Iar noi...

Nu mai puteam suporta.

— Vă rog, vă implor, dacă ţineţi puţin la mine, la tinereţea mea, la mama care m-a născut, la tatăl meu, care a murit eroic pe front, vă conjur, spuneţi-mi dacă există undeva vreo salvare! Mă simt ca şi cînd aş fi gol, uns cu miere şi aruncat într-un furnicar flămînd.

— Există o singură salvare!

— Care? Spuneţi-mi!

— Un armistiţiu.

Picam din cer.

— Un armistiţiu? Cu cine?

— Asta n-o mai ştiu. Orice filosofie e un armistiţiu cu moartea, orice religie e un armistiţiu cu gîndul morţii. Faţă-n faţă cu stelniţele dumneavoastră, singur ca un anahoret, va trebui să cercetaţi, să *vă* cercetaţi, la nimeni să nu spuneţi nimic: nici soţiei, nici prietenilor, nimănui. Vă aşteaptă un tunel lung: de frică, de laşităţi mărunte. Nu-i nimic, grijile, frica, spaima, groaza, cutremurările, panica, disperarea, toate fac parte din alaiul acestui armistiţiu. Eu nu am reuşit, mărturisesc, nu am fost destul de vrednic. Continuu încă să mă tîrguiesc şi să mă mint. Să sper. Dar dumneata eşti tînăr, suficient de prostănac ca să mergi înainte, suficient de deştept ca să înţelegi la timp şi corect semnele şi însemnele ce ţi se vor arăta. *Tout le reste est silence.**

Nu ştiu cum de nu l-am ucis. Nu ştiu cum am reuşit să ies întreg din acel birou al administraţiei blocului meu. Nu ştiu cum am ajuns la serviciu şi ce am îndrugat acolo ca să-mi maschez întîrzierea. Ţin minte doar atît, că am desfăcut registrul de materiale perisabile şi, făcîndu-mă că verific cifrele, de fapt contemplan, prin deschizătura sertarului, cutia mea cu... Cu! Priveam acele nemişcate pete, nemişcarea vie a acelor pete. Priveam şi mă gîndeam. Afară începuse, în plin martie, o ninsoare ca în abecedare. Ar fi trebuit să privesc prin geam, să-mi aduc aminte de bucuriile pure ale copilăriei şi ale satului. Dar nu mai aveam ochi pentru curăţia albilor fulgi de nea, eram hipnotic angajat în contemplarea blestematei mele cutii, plină acum cu...

Rămăsesem singur, pe un cîmp pustiu şi advers, faţă în faţă cu o taină ce venea spre mine ca o negură, ca o ameninţare.

VI

Mi s-a întîmplat, nu o dată, să iau din greşeală alt autobuz decît cel care mă duce de obicei acasă. Să urc în el, să merg două-trei

* Tot restul e tăcere (fr.).

staţii, ca, la un moment dat, privind pe geam, să constat că străzile, casele, oamenii (chiar şi călătorii) sunt cu totul diferiţi şi alţii decît cei cu care eram obişnuit. De fiecare dată, în asemenea ocazii, un fior al înstrăinării, o stupidă frică mă încercau, de parcă nu maşina sau cartierul ar fi fost schimbate, ci eu, cel care priveam pe geam şi nu îndrăzneam să cobor la prima staţie... Odată, la birou, după nu ştiu ce reorganizare (reorganizările fiind, la noi, o formă mai blîndă de nenorocire şi haos), mi-a fost înlocuită masa la care lucrez de ani de zile. Voind să deschid sertarele, constatai cu spaimă că nici una din cheile mele nu se potrivea. *Nu se mai potrivea.* Pînă să-mi dau seama că e vorba de o simplă substituire, trecui prin cîteva clipe de stupoare şi buimăceală. Nu înţelegeam ce s-a putut petrece în absenţa mea, că sertarele nu mi se mai deschideau. Tremuram cu cheile în mînă; începui să transpir şi să înjur (pe dinlăuntru), mi se năzărea că greşisem şi biroul, şi sertarul, şi ora. Şi ţara, şi secolul... Norocul meu că venisem între primii la slujbă, nimeni nu asistase la revolta mea. Doar Maria, femeia noastră de serviciu, rîdea ca o proastă şi se mira că nu-mi recunosc biroul ce fusese mutat mai aproape de geam... Într-o noapte (în urmă cu cîteva săptămîni), din greşeală, în loc să urc la etajul trei, unde locuiesc, mă oprii la etajul doi. Garsonierele sunt absolut identice, simetria de bloc te poate oricînd deruta. Uşa fiind deschisă, intrai. Nu eram pilit, veneam de la o şedinţă sindicală prelungită din cauza unui film documentar despre sondorii din Apşeron. Îmi scosei paltonul şi, ca de obicei, strigai din antreu: „Eşti acasă, Mili?" Toate acestea i se pot întîmpla oricui, există un automatism reflex al gesturilor şi comportamentului cotidian. Dar ceea ce mi s-a părut a nu fi deloc în ordine a fost faptul că, mult înainte de a observa schimbarea de decor — absenţa cuierului, paltoanele total străine, zugrăveala în verde strident —, m-a izbit senzaţia de penibil, de alarmă la nivelul stomacului şi al şirei spinării. Nu realizam faptul banal că am încurcat etajele, ci spaima că *iar* am căzut în cursă, că *mie* (şi numai mie) mi se întîmplă cele ce nu ar trebui să i se întîmple nimănui...

Îmi recapitulez toate aceste neimportante rătăciri ca să-mi explic, cît de cît, starea incomodă, şuie şi dureroasă în care plutesc de o bună bucată de vreme. Mă opresc, de pildă, la colţul străzii şi nu mă pot hotărî încotro s-o iau. Parcă uit că eu sunt eu, că vin de un-

deva şi am treabă în altă parte. Mă uit la ceas şi nu înregistrez timpul, stau de vorbă cu cineva şi, după ce mă despart, îmi dau seama că nu am fost deloc atent la ce am discutat cu respectiva persoană. La birou lucrez ca o maşină, iar acasă de multe ori mă apucă spaima la gîndul că am încurcat borcanele, că am calculat greşit sau că, în locul obişnuitelor formule de raport, am scris aiurea, cine ştie ce neghiobii (sau chiar mai rău). Nu am controlul timpului meu, goluri ciudate îmi apar peste zi, deşi ştiu că, fizic cel puţin, nu comit nici un fel de abatere de la regulile unei comportări civice normale, sănătoase şi juste: chiar dacă, să zicem, intru la un film şi abia după o oră bag de seamă că eu acest film l-am văzut în urmă doar cu trei zile. Şi ce-i cu asta? Nu toţi cei care se duc la cinematograf o fac doar de dragul eroilor şi eroismelor. Unii se mai duc şi pentru că le place întunericul din sală, anonimatul sau limba străină în care se vorbeşte în film; sau, pur şi simplu, se duc ca să uite că există şi că viaţa trece aşa cum trece. Le face bine să se simtă liberi şi fără nici o obligaţie pentru ridicola sumă de doi lei. Totuşi, între noi fie vorba, cred că merg prea des la cinema. Nu cred că e sănătos să văd un film de război sau cu partizani de mai multe ori. Nu e bine şi nici moral, mesajul filmului devine contrarul său cînd se repetă sau cînd îl ştii pe dinafară.

(De ce îmi vine acum în minte acel rîu din munţii copilăriei mele, care, tot la doi ani, dispărea sub pămînt, ca să apară hăt, la treizeci de kilometri, după ce călătorea prin văgăuni şi peşteri? De ce îmi aduc aminte de unchiul meu Vasile, care nu se întorcea în sat decît în anii de secetă sau grindini!? În rest, nici Dumnezeu nu ştia pe unde îşi ducea viaţa, din ce trăia anume şi cu cine...).

„Sunt obosit, îmi zic, asta-i: plătesc pentru nopţile mele de insomnie, plătesc mai ales pentru rătăcirile imaginaţiei mele total antiinginereşti, pentru acele interzise şi suspecte tărîmuri în care mă aventurez fără autorizaţie şi fără suficientă pregătire şi nivel ideologic. E timpul să mă adun, să mă redresez, aşa nu mai merge..."

Uşor de zis, toate poveştile acestea mefistofelice cu liberul arbitru sunt nişte aiureli: parcă poate fi vorba de un singur arbitru? Pe dracu! În mine, despre actele mele hotărăsc o droaie de arbitri, fiecare pe legea lui, fiecare cu libertatea şi puterea lui. Iar eu stau la mijloc, îi ascult pe fiecare, încep să nu mai înţeleg nimic, să ame-

ţesc, şi atunci e cît se poate de logic să urc într-o maşină greşită sau să intru în primul birt popular ce-mi cade în cale. Mili m-a mirosit, ea crede că am luat-o razna din cauză că nu dorm cu ea şi stau prea mult în curte lîngă pomul acela uscat. Să creadă ea ce vrea. De multe ori mi se pare că e o necunoscută, îmi vine chiar să rîd gîndindu-mă ce-ar fi să-i spun aşa: „Scuzaţi, dumneavoastră cine sunteţi, cu ce ocazie în casa mea?"... Ar fi ceva! Cred că ar chema miliţia. Adevărul e că nici casa nu mi se mai pare a fi chiar a mea. Dulapul parcă şi-a schimbat culoarea, covorul nostru ţărănesc e altul (precis e altul!), cărţile pe care le-am citit îmi apar uneori complet străine. Deschid geamul bucătăriei, privesc pisicile din curte, ascult uguitul urît al guguştiucilor din podul muzeului, dar toate acestea nu-mi evocă nimic, nici ca amintire şi nici ca regret. Unde sunt? mă întreb ca un idiot. Cum am ajuns eu aici? Ce caut în acest oraş, sub acest cer, în acest secol măreţ, responsabil cu varul şi vopselele la ICRAL?... Îmi dau seama că toate acestea sunt simple simptome de cretinizare, dar faptul că întrebările revin tot mai des, tot mai perfid şi mai în coadă de peşte înseamnă că ceva s-a deranjat în mecanismul ceasornicului, pendula merge, dar arătătoarele nu mai indică ora, indică altceva, dar acest *altceva* e mai bine să rămînă nerostit, nedefinit, de nimeni ştiut...

Sunt mai ales furios pe tonul acesta liturgic în care îmi depăn litaniile de seară. Am o formaţie inginerească, raţionalistă şi sănătoasă. Nu mă îmbată nimeni cu apă rece (fără aprobarea mea), ştiu să zic la nevoie „hai sictir!" (cui, unde şi cînd se poate), am simţul ridicolului şi bunul-simţ al cotidianului permis. Nu am scris o poezie în viaţa mea, nici măcar la ziarul nostru de perete: nu ştiu nici o romanţă, mie la beţii nu-mi vine să cînt, mie îmi vine să bocesc. Pentru mine vrăjelile subiectiviste, sufletul şi complicii săi nu fac două parale: îmi place enorm să citesc, dar asta e treaba personală a „fratelui meu vitreg", cum zice aiuritul de Mefisto. Nu dau eu două bancuri pipărate, bune, pe întreaga critică a raţiunii pure. Ce să mă înfoi ca varza: nu am avut nici o problemă specială cu viaţa. Am făcut şcoală la timp, cu cartea nu m-am omorît, diploma mi-am luat-o onorabil. Nu lucrez chiar în profesie, nu întorc lumea pe dos, nici nu ard gazul de pomană. Sunt mai deştept decît proştii din jurul meu, mai prost decît proştii care reuşesc să facă pe deştepţii. Mă întind cît

mi-e plapuma și mă strîng cît mi-e chenzina. Șefii mă știu, nu le creez probleme fiindcă nu am nici un fel de ambiții; mă aplec cît trebuie, șarpe de dudău fie alții, nu rîvnesc nici la blidul și nici la dosarul vecinului — cu o condiție: să nu fiu călcat pe coadă cînd îmi am și eu duminica. Atît.

Nici de însurătoare nu am a mă plînge: la timp, ca orice om, cu o fată, hm, așa și așa. Bună. Am cunoscut-o la defilarea de 1 Mai, la 23 August ne logodirăm, la 7 Noiembrie făcurăm și așa-zisa nuntă. Mai corect și mai politic nici că se poate, nu? Nu e ea prea deșteaptă, nici cu hărnicia nu se omoară, îi cam sclipesc ochii la vitrine, cînd visează frumos numără bani, dar încolo mă scutește de aiureli și ambiții. Gătește și spală cu scîrbă, dar destul de bine. E frumoasă, picant de frumoasă. Ca o figurină japoneză, ca o păstoriță de Grigorescu. Uneori, cînd cad pe gînduri, mi se năzare mie, așa, că nu ar fi ea tocmai ușă de biserică. Nici nu poate să fie, lucrează într-un teatru (care mai e și național pe deasupra), acolo și ușile, și cortina, și fotoliile toate miros a păcat și minciună; dar, dacă nu se află, înseamnă că nici nu e nimic. Astăzi, gelozia e un lux mic-burghez, ar fi ca și cînd te-ai angaja să faci voluntar încă trei norme de suferință pe lună. Nu are rost și nici în firea mea nu e să mă omor cu bănuieli și urmăriri detectiviste.

Ce e aia dragoste? N-o știe nimeni exact. Pînă ești tînăr oftezi, cum treci de treizeci de ani începi să rîvnești numai la muierile altora. E-hei, am oftat și eu după una care lucra la poșta din sat, era să mă tai în cuțite pentru ea. Nu am apucat, s-a măritat fata și a plecat la timp cu unul de era specialist în cașcavaluri elvețiene. I-am uitat și numele. Ba nu i l-am uitat, o chema Norica. Rătăcise la noi de prin părțile Sibiului, avea ochi verzi ca de pisică sălbatică, mergea pe drum de nu stîrnea nici cîinii și nici praful: ca o regină călca, o iubea țărîna, îi sărutam urma pașilor... În căsnicie, dragostea e asigurată ca și masa la cantină: te servești singur, cînd vrei, cît vrei, după aceea adio, du-te, nevastă, în baie, că de-aia plătim apă caldă. Aprinzi o țigară sau te întorci pe cealaltă latură. Totul în lumea asta nu e decît muncă și plictiseală, numai eroii romanelor vechi știu să vorbească frumos și să sufere convingător de parcă i-a făcut Dumnezeu anume ca să repare mediocritatea și pustiul vieții de contopist.

...Avem un frigider „Fram", pe rate, mobila e achitată, suntem destul de bine îmbrăcaţi: am două costume bune, nici Ivanovici sau Stănculescu, care ciupesc amîndoi destul de gras, nu au mai multe... Tata a murit demult, Dumnezeu să-l ierte; nu am avut necazuri că a murit în Răsărit. Mama a rămas în casa noastră, îi trimit cincizeci de lei pe lună, creşte curcani şi raţe, se descurcă. Copii nu am, Mili îmi zice că e stearpă: treaba ei. Deocamdată nu prea-mi vine să pun piciorul în prag, nu mi-s boii acasă. Prieteni? Dracu ştie! În oraşul acesta, măreţ dar ticălos, falnic dar afurisit, nu poţi să fii sigur de nimeni şi de nimic. Calităţile sunt defecte şi defectele toate sunt formidabile calităţi. Eu, totuşi, cred că am vreo doi-trei amici cu care nu mă tem să merg la birt sau meci. De altceva ce aş mai avea nevoie? De confesiuni? De autoanalize? De speranţe la negru? Nu am nevoie, domnule: radio nu ascult, ziare nu citesc, din punct de vedere politic îmi ajunge să ştiu că proştii de americani n-or să vină niciodată, iar deşteptii de ruşi nu vor pleca niciodată. Trăiască lupta pentru pace, trăiască viitorul luminos, jos cu exploatarea omului de către om, jos cu imperialiştii de tot felul. În materie de cultură generală, îmi ajunge prietenul meu Mefisto, ăsta a făcut şi filosofie, şi puşcărie, a fost şi comunist în ilegalitate, şi şomer în plină legalitate, aşa că pentru mine este o enciclopedie istorică, ştiind el mai tot ce trebuie să ştie un bătrîn care nu are nici o şansă să apuce pensia... Duşmani nu cred să am, nici nu am avut ocazia să mi-i fac, am stat cuminte în banca mea, nu am lins şi nu am turnat pe nimeni. La cap nu m-am legat nici cînd m-a durut, gura mi-am ţinut-o în frîu, m-am uitat atent să nu calc pe bătătura cui nu trebuie, nici să cad ca un fraier în groapa cu vipere vigilente. Nu-s bisericos, cruce îmi fac numai cînd mi-e frică sau la zile mari. Şi asta nu pentru că aş crede în viaţa de dincolo (îmi ajunge cea de aici!), ci mai mult aşa, pentru sufletul tatii şi pentru gîndul că într-o zi — indiferent de ce cred eu sau ce nu cred alţii — moartea vine şi te înghesuie fără milă într-un cimitir creştinesc, laolaltă cu moşii tăi, care nu prea ştiu carte şi care, cînd e vorba de cele sfinte, nici de glumă nu pricep...

Ăsta aş fi: un om dintr-o mie, o nulitate cu un pic de moţ. Am treizeci şi trei de ani neîmpliniţi, dantură perfectă, ştiu destul de bine franţuzeşte, urmez regulat şi lecţiile de limba rusă fără profesor. Îmi pregătesc actele de intrare în partid. Lupt pentru pace, pen-

tru progres, urăsc cît trebuie aţîţătorii la un nou război, cred în veşnicia prieteniei dintre diferitele mari popoare (care ne sunt fraţi sau surori mai mari), zic „bogdaproste" la chenzină şi „ura" la primă; nu am suferit de nici o boală ruşinoasă, nu am avut în familie nici un legionar sau ţionist. Economii nu am mai mult de un salariu sau două: la ce să adun bani? Şi de unde? Nu am reuşit să repar măcar acoperişul casei bătrîneşti, aşa cum ar fi dorit mama: nu am de unde. În fond, dacă mă gîndesc bine, are perfectă dreptate soţia mea, care susţine că trăim meschin, că ne mîncăm de sub unghie ca să părem sătui şi fericiţi, *ca să putem face faţă.* Faţă la ce? La cine?

Nu am fost în viaţa mea pe un vapor şi nici într-un avion. Marea încă nu am apucat s-o văd, o ştiu doar din filme şi ilustrate. Nici mînăstirile din Moldova nu le-am văzut. Nici Clujul sau măcar Brăila. Nu că nu aş fi putut merge să le văd: aş fi putut, concedii am, o mie–două de lei punem şi noi deoparte. Dar Mili a avut mereu cheltuieli, ba o nuntă, ba o înmormîntare... Aceste misterioase obligaţii de Arad costă, nu glumă. Nu luăm niciodată concediul împreună: ea are optsprezece zile, totdeauna vara, o dată cu personalul din teatru. Eu, cînd apuc. Uneori mă aranjează şefii mei de plec în vilegiatură cînd în toată ţara e numai lapoviţă şi ninsoare. Nu are importanţă: un meci tare, o bere rece, o partidă de table şi un banc bun mie-mi ajung. Cu o carte pe săptămînă îmi fac şi plinul cultural.

Şi totuşi... De cînd au apărut blestematele mele insomnii-*cimex,* şi mai ales de cînd am descoperit pomul din curtea noastră, parcă am început să regret că nu am trăit altfel, altcîndva, altundeva; că nu am văzut ţări şi mări îndepărtate, că nu am învăţat destul ca să pot pricepe, mai de sus şi mai dinlăuntru, noimele lumii şi ale vieţii. Mă pomenesc că mă dor copiii altora; mă opresc uneori ca un prost după gardul grădiniţei (al „şcolii de copii mici de stat" cum scrie pe firmă), stau şi mă uit la mogîldeţele acelea care se joacă în nisip şi se dau în scrînciob... Şi la iarbă, şi la nori, şi la păsări am început să mă uit mai cu mirare, de parcă pînă acum nu ştiam că există. Simt eu, ce mai, ştiu sigur că în mine se sapă o fîntînă. O fîntînă adîncă spre nişte ape necunoscute şi periculoase. Scot cu ciutura mîl murdar, caut să văd ce e, mă afund tot mai rău, mă copilăresc, mă pierd. Tata, săracu, avea vorba aia că viaţa-i ca o ulcea, ai scăpat-o? s-a dus! nu o mai poţi nici ciobui şi nici schimba. Te po-

menești că și ulceaua mea s-a crăpat undeva și acum, pe nesimțite, mă golesc de zile și de nădejdi: ca o salcie mă simt uneori, căreia, mult înainte de soroc, niște răufăcători i-au pus foc în scorbură și acum arde mocnit. Frunzele, neștiutoare, pălesc, viața se duce în vînt, o dată cu fumul acru al răului și al nimicirii.

Visez femei. În timpul acelui scurt și înghesuit somn de dimineață, am diferite relații extraconjugale, care, de cele mai multe ori, mă murdăresc și mă întristează. E stupid, zic eu: să fii căsătorit cu o femeie ca Mili (un sex organizat estetic și financiar), iar tu să dormi ca sfîntul Anton, în bucătărie, singur, visînd incestuos, ca în peșteri sau sclavagism. Mefisto afirma că întreaga carieră erotică a unui individ depinde de forma în care a decurs „prologul", adică prima revelație sexuală. Trăind la țară, i-am mărturisit, am avut ocazia să cunosc direct și de aproape „împerecherea": la păsări, la animale... Ca elev de liceu, recunosc, am primit o măciucă. Aveam cincisprezece sau șaisprezece ani, eram încă „necules", chiar dacă la fel cu orice tînăr de vîrsta mea, în taină, jucam ping-pong de unul singur. Profesorul de română (un savant și un mare orator pe care îl admiram) ne uitase caietele de teze acasă. M-a trimis pe mine să i le aduc. Știam unde stă. M-am dus, am bătut la ușă, nu mi-a răspuns nimeni. Am trecut prin antreu, unde am auzit niște gemete teribile. În dormitor — ușa era deschisă — soția tînără a profesorului nostru, intelectuala distinsă a tîrgului, se zvîrcolea în brațele vînjoase ale profesorului nostru de istorie, un urangutan și păros, și bîlbîit. Am avut, fără îndoială, un șoc. Mefisto rîdea, zicea că acesta a fost un simplu șoc istoric: ceea ce am văzut nu era decît o metaforă patriotică... În ultima clasă de liceu, îi spusei, am acceptat, în sfîrșit, să fiu dus de colegii mei la un bordel clandestin de mahala. Cum a decurs această „revelație"? Simplu — adică stupid și penibil. Într-o cameră verde, o femeie verde, pe un divan murdar (dar verde) se dezbrăcase verde. Avea un trup gras și verde și o gură scîrboasă, tot verde. A avut loc un act. Verde-crud. După aceea m-am pomenit că stau în mijlocul camerei, uimit și golit, ușurat, dar nenorocit. Nu mai eram verde. Femeia mă simțise, lătra spre mine: „Ce stai ca un viței?" „Ce să fac?" întrebai eu. „Spală-te", zise ea, nu vezi ligheanul? Am mers la lighean. Și m-am spălat. *Pe față.*

Astă-seară, la teatru e premieră: o piesă nouă, am văzut afișele prin oraș; ceva cu sectoristul de suflete sau sufletul sectoristului — în orice caz o piesă foarte bună și actuală. Mili, care e obligată să asiste și la repetițiile generale, îmi zice că nu ar strica să mă duc s-o văd: autorul e foarte pozitiv, un fotbalist autodidact, dar genial și cutremurător. Piesa are și un personaj comic, de el poți rîde în voie — iar în rolul femeii cinstite joacă cea mai bună actriță a noastră, Carmen Lenis, care e o revelație. În actul trei, cînd se descoperă că ea, de fapt, nu-l iubește pe escroc, ci pe vrednicul meteorolog, toată lumea plînge în sală. Iar cînd se află că, de fapt, acest meteorolog i-a fost planificat de către sectorul respectiv, lumea e de-a dreptul prăbușită de fericire și încîntare.

Păi, dacă e premieră astă-seară, înseamnă că la teatru se lasă sigur cu un banchet greu: după... șefii de la Cultură adoră și premierele și pe Carmen, dar mai ales banchetele la care se spun bancuri cu olteni și ardeleni în cosmos. TAPL-ul vine în persoană cu votcă și bere să-i servească pe actori — și cu coniacuri și cafea pe invitații distinși care beau în cabinetul istoric al directorului. Nevastă-mea e cu votca și cu berea. Serviciul ăsta intră în norma ei, asta mi-a spus-o chiar șeful contabil. „Domnule, află că picioarele, sînii și zîmbetele plasatoarelor noastre fac parte din inventarul teatrului!..." Așa că Mili va sosi iar spre dimineață, mahmură și mirosind cumplit a bufet popular. Ce pot să fac? Ce aș avea să-i reproșez? Protocolul? Protocolul e sfînt, în fața lui nu crîcnești, toți tovarășii de la regiune, inclusiv inspectorii bețivi din capitală, fac parte din protocol. Succesul unei premiere — se știe doar — depinde în mare măsură de felul în care s-au simțit organele la protocolul de după... Îmi trece prin fața ochilor Volga aceea neagră în care a fost văzută Mili, nu lîngă șofer, ci lîngă un ștab ce semăna cu Walter Ulbricht. Ei și?

În viața fiecărei căsnicii trebuie să existe o cartelă de nepăsare și de mă-doare-n-cot. Altfel ori îs ceartă continuă și bătaie, ori totul mocnește ca jarul sub cenușă, ca, într-o frumoasă zi, cea mai invidiată căsnicie să sară în aer cu un scandal de pomină. Uite, de pildă, cazul Constandineștilor: ziceai că-s numai miere și bigi-bigi, toată ziua erau bot în bot, și la coada de lapte așteptau ținîndu-se de gît — ca, într-o zi, lumea să afle că ea de ani de zile era amanta unui

sculptor neoficial, iar el dispărea cîte trei zile în cartierele deocheate unde nu se ştie ce făcea, dar unii spun că se lăsa bătut cu biciul de diferite paţaule şi le şi plătea pentru asta. Acum s-au despărţit, împărţind şi mobila, şi copiii. Iată cel mai bun exemplu că aparenţele înşală şi că apele cele mai limpezi ascund şi mîlul cel mai murdar în străfunduri. Aşa cum nu este deloc exclus ca despre doi şefi de state, care sub ochii lumii se înjură ca la uşa cortului, să aflăm într-o bună zi că de fapt se iubesc, se admiră reciproc, au şi pus la cale împreună un plan de eliberare a tuturor popoarelor nealiniate sau subdezvoltate. „În lume sunt multe minuni, ca omul ticălos nu e nici una", zice Sofocle.

Cu Mili nu mă cert: între noi un „lasă-mă-n apele mele!" sau „ce te bagi: ţi s-a făcut de coarne de-adevăratelea!?" are darul să stingă de la început orice fel de ciondăneală conjugală. La noi cearta se duce pe tăcute: eu citesc în ochii ei dispreţul şi indiferenţa ce o are faţă de mediocritatea mea materială şi profesională, ea nu se poate să nu simtă că o consider o gîscă, o maimuţică de bulevard (are o minte de vitrină şi un caracter de hangiţă la drumul mare). Dar toate acestea nu ne împiedică să ne respectăm reciproc, să trăim în pace şi onor, avînd chiar zile în care ne privim cu dragoste şi chiar să facem dragoste, nu din obişnuinţă sau plictis, ci din plăcere şi imaginaţie.

Deşi studioul nostru din dormitor e liber în această noapte, eu tot în bucătărie mă pregătesc de culcare. Lupa, penseta, lampa Bunsen le am pregătite pe un scăunaş, alături. Cutia cu „prizonieri" e şi ea la îndemînă. (Nu mai reţin decît exemplarele pline cu sînge: vreau să văd cam cît timp le trebuie să-şi asimileze hrana pompată, dacă transferă altor semeni — puilor sau fraţilor mai fără noroc — ceva din plusul lor, cum îşi schimbă culoarea pe măsură ce îşi termină rezervele, de ce grad de mobilitate dispun în tot acest timp. Şi încă ceva: aş dori să ştiu dacă pot muri de foame, fiindcă, pînă acum, nici una din ele nu dă semne că ar fi epuizată sau în comă. Viaţa din ele se concentrează într-un singur punct, probabil în stomac, acolo stă ea la pîndă sau în aşteptare, restul fiinţei mi se pare că doarme şi probabil visează. Bănuiesc numai acest lucru pentru că, graţie lupei mele, am reuşit să constat că antenele lor nu încetează să vibreze niciodată, nici ziua şi nici noaptea. Bine-nţeles, vi-

brează imperceptibil, doar spre vîrfuri, dar vibrează continuu. Ceea ce înseamnă, fără doar și poate, că sistemul lor nervos e activ și că aparenta lor nemișcare poate fi numai o tactică, un camuflaj, o simplă măsură de economie a energiei vitale.)

Afară bate un vînt urît, ca în filmele cu nemți și partizani. Se clatină felinarul de la muzeu. Sfîrîie plăcut elementii fierbinți ai caloriferului. Am făcut un duș strașnic, pijamaua mea de culoarea cerului miroase plăcut a levănțică și săpun „Nivea". Nu sunt obosit, n-am mai băut de o veșnicie, nervii mei se bucură pentru muntele care începe. Am zis „muntele" anume, fiindcă, de multă vreme, consider fiecare noapte un urcuș, un fel de planare pe o elipsă ce-și micșorează tot mai mult cercurile. Cînd ajung în vîrf, înseamnă că am ajuns la limita disperării oboselii mele: urmează atunci căderea în gol, acel țipăt al sîngelui istovit cu care mă scufund în apele fără vise ale somnului grăbit și concentrat de dimineață.

Este ora unu, încă nici nu mi-am început vînătoarea, și aud scîrțiind ușa antreului. „Ce s-a întîmplat? mă întreb. Te pomenești că s-a spart protocolul!?" Stau pe întuneric, încercînd să ghicesc ce face nevastă-mea. Curios, nici ea nu a aprins lampa: nu o aud nici trebăluind la dulapul cu haine. Nici în baie nu a intrat, acolo toate robinetele fluieră și cîntă cînd le deschizi. Ceva nu e în ordine, liniștea asta nu o caracterizează pe Mili, cea mai sangvină din colericele ce mi-a fost dat să cunosc. Ea știe că nu dorm la ora aceasta: de ce nu mă strigă (cum are obiceiul), de ce nu vine să vadă dacă sunt acasă sau nu!?

Parcă mi-e frică să merg dincolo, nici mie nu-mi place să fiu deranjat în nopțile în care am probleme. Cu vremea, fiecare om ajunge să-și acopere ființa cu o carapace de singurătate și egoism de care nu e bine să te atingi nici de afară, nici dinlăuntru. Avem noi, vertebratele, un schelet de susținere, dar poate că prin evoluție și progres s-a format și un nevăzut schelet exterior, așa cum au broaștele țestoase sau gîndacii serioși. Omul e singurul animal care se îmbracă: este și singurul care minte și se disimulează: nu este oare asta un semn că e vulnerabil nu numai față de frig sau arșiță, ci și față de ochiul (acest „cumplit cristal"), față de ochiul rău al semenilor?

Mili nu face parte din specia atît de răspîndită a femeilor complicate, care îşi purică micile drame de inimă sau ovar în trei oglinzi concave şi colorate: de cele mai multe ori, cînd are vreo supărare specială, o lichidează cu o înjurătură şi cu un „regret, dar n-am cuvinte!" Foarte rar ajunge la confidenţe — dar şi atunci se rezumă la „o scrîntii, să văd acum în faţa cui mi-oi scoate cămaşa" sau, şi mai deseori, la un foarte categoric „sictir, neamule, lasă-mă-n ţăstul meu, vezi-ţi de steaua ta!"

Îmi încălţai papucii de paşă, tuşii tare, ca să se afle că vin şi compunîndu-mi un aer colegial, degajat şi prietenos, intrai în dormitorul nostru. Aprinsei lustra. Mili, în palton, nemişcată, zăcea cu ochii închişi în fotoliul albastru. Avea faţa răvăşită — parcă plînsese, parcă nu se scuturase bine de ninsoare — căciula ei cazacă era pe jos, cred că o adusese în mîini, părul ei fiind ud şi în totală dezordine.

Nu-i făcui nici o observaţie, ştiam că acum cel mai cuminte lucru este să mă fac că nu mă mir de nimic.

— Să-ţi scot pantofii, Mili, îngăimai timid şi mă aplecai spre şoşonii ei.

Deschise ochii şi mă privi ca pe un străin, ca pe un obiect fără nume şi fără întrebuinţare. Niciodată în anii căsniciei noastre nu i-am zărit în privire această formă de scîrbă şi lehamite. Nu era beată, ştiam asta, chiar dacă nu era exclus să fi gustat un coniac sau două. Cînd se pilea, foarte rar de altfel, Mili îşi pierdea iuţeala privirii, ochii i se ungeau cu un fel de ceaţă orientală, aşa ceva am văzut doar la unele armence sau evreice pe care le-am cunoscut în studenţie. Acum însă mă privea rece, tăios, de parcă ar fi vrut să treacă prin mine. Buzele ei palide (nu mai era fardată) tremurau subţiate. Greu, de parcă ar fi durut-o fiecare cuvînt, reuşi să-mi spună doar atît:

— Lasă-mă în pace. Te rog.

Nu puteam să plec. Ceva mă ţintuise locului.

— Ce s-a întîmplat, Mili?

Plictisită de moarte, închise ochii oftînd şi îşi rezemă capul de speteaza fotoliului.

— Cu ce drept mă întrebi?

Încercai să iau lucrurile în glumă.

— Păi, după unii autori, aş fi soţul tău. Legitim.

Se ridică în picioare. Nu se clătina. Mă apucă de reverele pijamalei mele (albastre).

— După unii autori ai fi, într-adevăr, soţul meu. Legitim. Dar după modesta mea părere, de muiere proastă şi nenorocită, ştii ce eşti? ...Eşti o tîrîtură, un vierme, un laş gîndac de bucătărie. Asta eşti! S-o ştii!

Mă înecam: un rău total îmi încrîncena pînă şi pielea.

— Mili, scrîşnii înfuriat, cum îndrăzneşti...?

— Ieşi afară, urlă de astă dată ca ieşită din minţi. Ieşi, că altfel...

Am ieşit. Ce era să fac? Pereţii blocului sunt subţiri, noaptea se aude fiecare cuvînt. Lumea e rea. Un ţăran căruia i-a dispărut ultima capră are o singură dorinţă: să moară şi capra vecinului.

Am auzit-o apoi plîngînd sufocat şi mînioasă. Dar nu multă vreme. Ca un făcut, prin nu ştiu ce absurdă minune, fui cuprins de îndată de un somn total. Şi am şi dormit, ca un dobitoc, am dormit neîntors, nici ceasul nu l-am auzit, dimineaţa.

VII

Nu totul trebuie rostit, există şi adevăruri pe care e bine, e chiar recomandabil, să le ocolim. Odată spus, orice cuvînt, chiar dacă nu l-ai auzit decît tu singur, rămîne un cuvînt care există, care trăieşte, care poate fi oricînd depistat şi adus în vreo instanţă. Nu este nici pe departe adevărat că o idee neexprimată în vreun limbaj oarecare rămîne o simplă intenţie, un fel de gîdilătură la nivelul raţiunii sau al imaginaţiei: nu este adevărat. Marile idei — după a mea părere — sunt cele care, cunoscînd realitatea, te lasă în pace, necerînd dreptul la cuvînt, la expresie: marile idei sunt cele care, prin înţelepciune şi prudenţă, pot să existe ca potenţionalitate, mulţumindu-se deocamdată cu o stare larvară, seminală. Omenirea dispune la ora asta de o imensă cantitate de idei de rezervă: avem atîţia clasici, încît vor fi

necesare multe decenii ca să-i putem epuiza sau depăşi. Personal, mă simt ghiftuit de idei, sătul pînă-n gît de idei; am sentimentul că nici nu mai pot asimila formule noi; mie mi se pare că a trăi în mijlocul unui ideal comun presupune că eşti scutit automat de ispita de a mai visa pe de lături sau suplimentar. Cuvîntul este o cursă pentru şoarecii proşti: aromele slăninei sau caşcavalului care te îmbie să vii, să mueşti — ca apoi să se termine întreaga aventură cu fatala îndoială (puşcărie) sau certitudine (moarte).

În concluzie, cred că nu e cazul să am o explicaţie cu Mili. Poate că ar fi bine şi pentru ea să nu povestească la nimeni (nici chiar soţului ei) cele ce s-au petrecut în noaptea premierei cu şeful sectorului, mai ales că faptele erau consumate, definitiv şi iremediabil, iar eu — indiferent de cum aş judeca, în caz că aş şti tot adevărul — nu aş putea, nu aş mai putea nicicum să scap de convingerea intimă că Mili are perfectă dreptate cînd îmi spune că sunt un vierme şi un laş gîndac de bucătărie. Am şi eu în bine ascunsa mea memorie (mai bine nu le-aş avea) cîteva mici povestioare pe care, dacă Dumnezeu mă va ajuta, le voi trece sub tăcere pînă şi la judecata de apoi.

În fiecare casă există o pivniţă — crede Mili —, o pivniţă ascunsă în care e definitiv îngropat un greu secret: şi în fiecare memorie — cred eu — trebuie să existe un sertar zăvorît, a cărui cheie unică ai azvîrlit-o în fluviul uitării. Am citit eu (şi nu am uitat) ce a păţit bărbierul guraliv care ştia că bogatul şi puternicul rege Midas are urechi de măgar. Mili e prea mîndră şi mult prea afurisită ca să simtă ea nevoia să împartă cu tine o taină sau un secret. Mai ales că vede ea clar, zi de zi şi noapte de noapte, că eu însumi mă învălui în gogoaşa de sîrmă ghimpată a unei dureri pe care nu o pot împărţi cu nimeni. Voi lăsa, în consecinţă, lucrurile în soarta lor; după orice ploaie, pămîntul înghite şi stropii de apă, şi lumina pe care o conţin. Să se uite, să se pulverizeze totul: nimeni nu ştie nimic, nimeni nu acuză, nimeni nu se apără; în imensa singurătate şi indiferenţă a unei nopţi din marea istorie a omenirii, ţipătul ei, privirea aceea de femeie trădată sau înjunghiată pe la spate nu contează mai mult decît tragedia unei biete muşte fosforescente căzute în plasa unui păianjen planificat de la sector.

Nu sunt un cinic, posed şi eu o cartelă republicană de milă şi onoare: dar una e mila pe care o simţi şi alta e mila pe care o mani-

feşti în afară; una e onoarea din creierul tău (cel mare sau cel mic) şi alta e onoarea ce te mînă spre duel sau înjurături în public. Războiul ne-a învăţat că orice jertfă e inutilă, că un viteaz care a murit eroic rămîne pe veci şi pentru toată lumea, în cel mai bun caz, un nume sau un basm de educat patriotic noile generaţii; cei mai mulţi se transformă însă în nişte cifre statistice anonime, care şi ele abia aşteaptă viitorul război spre a fi depăşite şi ridiculizate. Dacă ceea ce a păţit Mili în noaptea trecută atinge, să zicem, onoarea mea de soţ şi bărbat, asta înseamnă că sunt deja pus în faţa unor fapte penibile pe care nu le mai pot îndrepta şi care, pentru bunul renume al soţiei mele, e mai bine să rămînă ascunse; dacă am fost atins, să presupunem, în libertatea sau drepturile constituţionale ale calităţii mele de cetăţean, asta, fără îndoială, m-ar pune pe gînduri: dacă nu aş fi convins că cei care au violentat-o sau au jignit-o (fizic sau psihic) nu ar fi nişte tovarăşi care ştiu, mai bine decît mine, ce scrie în Constituţie şi cum se respectă legile ţării. Dar ei ştiu, aşa încît, oricum o întorc, tot pentru neintervenţie rămîn (tot un laş gîndac de bucătărie mă dovedesc a fi). Nu? Dar dacă e vorba de treburi legate de teatru sau de actori, cine e prost — dacă nu e obligat de pîine sau profesie — să intre voluntar în cuşca cu maimuţe otrăvitoare a unei menajerii sau în salonul de la balamuc pe care scrie clar: „Nebuni periculoşi"?...

Pe vremuri primitiv sclavagiste, îmi spune Mefisto, preotul era fiinţa cea mai temută, cea mai sîngeroasă: fiindcă aducea jertfe zeilor. Astăzi, sacrificii umane nu mai au loc decît în teatru: şi nu sunt sacrificii de sînge, ci de caracter. Ceea ce, după părerea mea, e mult mai grav. Detest actorii, mi se par nişte suflete de garderobă, miros de departe a ipocrizie şi vanitate. Nu au nimic comun nici cu firea mea şi nici cu temperamentul bunei mele Mili: care, orice aş zice eu, rămîne o forţă în felul ei. Are ea o gură spurcată, dar de bună e bună: poţi s-o pui pe rană, nu infectează, vindecă sigur. Eu îi sunt superior numai pe dinlăuntru, cînd mă foarfec de unul singur: ea circulă la lumina zilei, ce-i în guşă şi-n căpuşă, trece direct de pe un trotuar pe altul, fără să se teamă, fără să se uite împrejur. Pentru ea lumea e foarte simplă. Există fraieri şi deştepţi, proşti şi şmecheri, pricepuţi şi ageamii. Trebuie să-i cunoşti de la distanţă, ca să-i şi ţii la distanţă.

Mi-aduc aminte, pe vremea aşa-zisei noastre logodne, nu aveam unde să ne întîlnim, într-o noapte am întîrziat în părculeţul catedralei ortodoxe. Deodată, de lîngă un boschet, apăru un caraliu de noapte, care ne puse lanterna în ochi şi ne ceru buletinele. Eu mă pierdui, nu ştiam dacă am sau nu am buletinul în regulă, dacă am sau nu dreptul legal să mă sărut cu logodnica mea în grădina unei mitropolii? Dar Mili, fără să-şi coboare braţele de după gîtul meu, îl repezi de nu se văzu: „Mărine, îi spuse în dialect local, nu vezi, măi neamule, că am mîinile ocupate? Scoate singur buletinele, noi aveam treabă, planul cincinal nu aşteaptă!..." Se vede că avea umor miliţianul fiindcă rîse şi ne lăsă în pace. Dar Mili mă simţise de fricos, mi-a şi spus-o: „Drăguţule, tu ai păscut gîştele în cimitir!". Nu eram fricos — dar, pe vremea aceea, ca şi astăzi de altfel, orice problemă legată de buletin putea avea urmări...

Găsii foarte uşor căminul de bătrîni „Reînvierea", o instituţie pe care o finanţează popii din oraş şi din jur. Mefisto, conform înţelegerii, mă aştepta în fundul unei curţi vechi, la gura unei pivniţe bine mascate de nişte tufe de zarzări, acoperiţi acum de chiciură. Era după cinci seara, felinarele oraşului încă nu fuseseră aprinse, peste case plutea o lumină indigo, foarte rece. Ne salutarăm zîmbind conspirativ. Mă luă de braţ şi, în timp ce băteam de trei ori în uşa grea, bătrînul profesor îmi spuse: „Frăţioare, aşa cred eu că arată raiul beţivilor!"...

Un moşneag, pe jumătate călugăr, pe jumătate invalid de război (avea un picior de lemn), ne deschise, înclinîndu-se în faţa lui Mefisto — de parcă acesta ar fi fost cel puţin arhimandrit. Ne conduse pe nişte trepte ce coborau abrupt într-o boltă prelungă, mărginită de firide în care erau butoaie ce păreau unse şi vopsite proaspăt. Pivniţa se lărgea, auzirăm un murmur ca de stup iarna şi, deodată, obişnuindu-ni-se ochii cu lumina slabă a două lumînări de ceară verde, îi zărirăm şi pe ceilalţi clienţi ai acestei semiclandestine crame popeşti. Zic semiclandestine pentru că, dintr-o dată, îmi dădui seama că, între cele vreo cinci sau şase grupuri ce degustau în umbra marilor butoaie, cîteva figuri mi s-au părut a fi din acelea care la defilare stau în tribuna unu sau doi. Dar călugărul şchiop (îşi cunoştea şi clienţii, şi meseria) ne făcu semn din ochi să tăcem, să nu ne temem, totul aici se face cu aprobarea tacită a primăriei. „Nu salutaţi pe ni-

meni, nu recunoașteți pe nimeni, cei care intră aici își uită și titlurile, și puterea la ușă!" Ne așezarăm pe două scăunele ca de stînă, în latura unui butoi oval, pe care, cu stîngace litere chirilizate, scria modest: „Vin bisericesc, rizling, Golul Drîncii, 1954".

— Cum ai descoperit, domnule profesor, raiul acesta?

Îmi răspunse în șoaptă.

— Fiule, în somn mi-a apărut un arhanghel negru. Mă crezi?

L-am crezut. Călugărul pivnicer ne aduse o farfurie cu covrigei mărunți, foarte sărați. Și două ulcele nesmălțuite. Pline.

— Să o chem și pe Preoteasă? ne întrebă, fără să clipească.

Mefisto nu părea hotărît, își făcea de lucru aranjînd butoiașul ce ne servea de masă.

— S-a gătit, insista călugărul gazdă. Și-a pus rochia liliachie. Știa că veniți astă-seară.

— De unde știa?

— Eu i-am spus, fie-mi cu iertare: nu a mai băut de mult, ieri dimineață a trecut pe aici, presimțea că am o veste pentru ea. A cîntat, dar nu știu ce fel de cîntece. Nici pricesne nu erau și nici cîntece de lume. I-am dat să guste de la mine: nu a vrut. Zicea: „Eu îl aștept pe domnul și stăpînul meu, numai el are dreptul să mă cinstească".

Mefisto oftă ca un om ce nu are încotro. Apoi, făcînd o plecăciune orientală, pronunță cu ochii la cer:

— Să vină! Scrie în Deuteronom: „A mea este răzbunarea și eu voi răsplăti/ Cînd va începe să-i alunece piciorul/ Căci ziua nenorocirii lui aproape este/ Și ceea ce îl așteaptă nu va zăbovi".

— Cîntarea lui Moise, capitol 32, verset 35... Vă promit că nu are să cînte și nici mult nu va zăbovi.

— Bine. O așteptăm. Spune-i că sunt cu fiul meu și că îl cheamă Ezechiel... Ca să nu se sperie.

Sunt locuri și momente care nu-ți îngăduie nici mirare și nici întrebări. De pildă, în bisericile altor religii, în muzeele sau colibele altor neamuri; la nunțile sau înmormîntările din satele pierdute în ceața munților.

Mefisto îmi explică, totuși:

— Nu te mira că te-am numit fiul meu și te-am botezat Ezechiel. Într-o bună zi vei înțelege. Acest profet Ezechiel a fost obsesia mea pe vremea cînd vedeam în ingineri salvatorii lumii. Eze-

chiel a fost martorul a două uriaşe dezastre: dărîmarea Ierusalimului şi robia babiloniană. Dar, între aceste nenorociri, blestemîndu-şi propriul popor pentru greşelile sale, a avut viziunea aproape inginerească a unor nave cosmice ce ne-au vizitat. Deşi era preot, s-a comportat ca un învăţător: Marx îl citează tocmai fiindcă acest profet ştiinţific credea în rolul pozitiv şi salvator al suferinţei în robie. Istoria oricărui popor, chiar şi a oricărui individ lucid, pendulează între o cetate ce se dărîmă definitiv şi o robie ce trezeşte în noi dorul după libertate şi patrie. Să-mi trăieşti, Ezechiel, cred că a început demolarea zidurilor întunericului tău. *Prosit!*

Vinul din faţa mea nu avea culoare, dar aroma lui parşivă şi aspră urca spre nări ca fumul dintr-o cădelniţă: din cauza spirturilor false, a berii amestecate cu rom din mătură, băute de-a valma în birturi lumpenproletare, papilele olfactive destinate amiroaselor mi-erau atrofiate: acum, în această veche cramă, mă simţeam intrat, fără lună, fără lumînare, într-un iatac al păgînelor ispite. O rochie de mătase foşnea alături, undeva, la balcon, cîţiva îngeri muzicali îşi pregăteau lăutele.

— Aşteaptă, îmi şoptea Mefisto. Nu gusta încă. Preoteasa va dori să te binecuvînteze... De altfel, trebuie să ştii, vinul nu trebuie băut niciodată în pripă. Dacă îţi apleci urechea peste gura ulcelei, poţi auzi cum sfîrîie. Există un stadiu de mînie al vinului turnat în cupă. Ca tot ce are legătură magică sau mitologică cu sîngele şi, în acelaşi timp cu soarele de pe cer. Trebuie lăsat să se liniştească, să se împace cu lutul ars al ulcelei. Grecii vechi ştiau asta: îndoiau vinul cu apă, soarele cu luna, memoria cu uitarea. Şi viaţa cu moartea. Un vin liniştit şi împăcat e o poartă deschisă spre cer... sau spre iad. Elinii nu aveau cîrciumi: cred că romanii au inventat cîrciuma. Grecii beau ca să poată filosofa mai liber: romanii, ca să poată face politică sau ca să poată ucide fără remuşcări. Noi... le cam amestecăm: bem ca să uităm filosofia, ca să uităm şi politica şi ca să putem ucide în noi duşmanul cel mai mare şi mai periculos: luciditatea noastră.

Ca orice pivniţă, mirosea şi aici a mucegai şi a drojdie: pardoseala era acoperită de un strat gros de calcar roşu mărunţit. Scîrţîia plăcut ori de cîte ori trecea spre întuneric călugărul chelar. De la celelalte grupuri nu se auzea pînă la noi decît un murmur vag, ca

atunci cînd prinzi la radio un post foarte slab şi foarte confuz. Rar de tot plesnea cîte un rîs mai vioi, totdeauna de femeie. Nimeni nu fuma, ciudat, nici eu nu simţeam nevoia să aprind o ţigară. Bătrînul meu amic ţinea între amîndouă palmele pocalul său, de parcă ar fi vrut să-l încălzească: privea spre tavanul bolţii, unde umezeala şi veacurile îşi desenaseră cu măiestrie misterioasa frescă autobiografică. Zîmbea. Acum nu mai semăna cu un satir, părea mai degrabă unul dintre acei naivi sfinţi valahi care pot fi văzuţi în tinzile vechilor mînăstiri.

— Pe această vestală ce va veni la masa noastră — şi căreia în acest aşezămînt i se spune „Preoteasa" — o cheamă altfel. Eu în anul acesta îi spun „Estera": pe vremea cînd am răpit-o din spitalul de nebuni o numeam Irina. Dacă apuc anul viitor, atunci am s-o strig cu un nume mai casnic: Penelope.

— Aţi răpit-o dintr-un spital de nebuni?

— Vorba vine. Poate că ea m-a răpit pe mine: între doi oameni cum suntem noi, nu se ştie niciodată care e mai nebun şi care e doar un biet rătăcit. Pe ea au internat-o colegii ei în spital. Poveste tristă şi aproape neverosimilă. Estera mea a fost, în prima ei tinereţe, unul din cele mai extraordinare talente teatrale. Juca într-un teatru naţional, care a şi uitat-o foarte repede, cu toate că a contribuit din plin la îmbolnăvirea ei. Nu am văzut-o niciodată pe scenă: pe vremea cînd era în plină glorie — asta prin '38 sau '39 — eu trăiam ascuns la nişte prieteni şi studiam limba ebraică. Am făcut cunoştinţă cu ea la spital. Doctorii, care îmi erau prieteni, mi-au arătat fişa ei de creaţie: Ifigenii, Antigone, Casandre... dar şi, la numai douăzeci de ani ai ei, Medeea, Hecuba, Andromaca. Am auzit-o recitînd şi, după ce am cunoscut-o mai de aproape, mi-am dat seama de tragedia acestei mari tragediene. A căzut victimă — este părerea doctorului Petrică-Sandu, şi sunt întru totul de acord cu ea — propriilor sale roluri: distanţa între ea şi cuvinte, dintre ea şi metafora personajelor întrupate s-a dizolvat şi, deodată, s-a trezit în plină şi pură literatură. Ieşind definitiv din real, s-a topit în ficţiune, fiind înghiţită de aceasta. Doctorii numesc această boală „schizofrenie" — eu detest şi termenul (care e fals şi echivoc), şi comentariul medical (ce mi se pare teribil de simplist). În cazul actorilor, avem totdeauna de-a face — pe scenă, cel puţin — cu puţină nebunie liber acceptată. Dar

instinctul de conservare logică a fiinţei e destul de atent ca să pună un hotar clar între real şi imaginar, între viaţă şi jocul de-a viaţa. De aceea, sănătatea bunilor actori depinde în mare parte de doza de instinct şi egotism prin care reuşesc să se izoleze şi să se ferească de ispita nocivă a iradiaţiilor teribile ce-i învăluie în periculoasa lor meserie. Cuvintele, domnule inginer, nu sunt un joc cu mărgele de sticlă, nu sunt nici clăbuci de săpun ai spiritului sau focul de artificii pe care îl poate oricînd realiza o minciună adevărată, dacă e spusă frumos şi dacă e, mai ales, iscălită şi cu un strop de sînge. Nu! Cuvintele sunt forţe, au magnetismul şi vraja lor: de unii se lipesc, de alţii se leapădă, în unii se zbenguie, pe alţii îi violează şi-i ucid. Azi sunt convins că divina mea Estera a fost nesfîrşit de mult iubită de cuvinte: a fost — şi este şi azi — o sublimă victimă a acestei dragoste. Zic „victimă", deşi aici ar trebui să fiu prudent şi temător. Nu suntem oare cu toţii noi, oamenii, victimele cuvintelor în care credem, victimele cuvintelor altora în care nu credem sau, pur şi simplu, victimele faptului că am pierdut adevărata legătură cu numenul de dincolo de sunete, semne şi cîntec!? Una din cele mai cumplite consecinţe ale ultimului război mi se pare a fi acest climat cu totul duşmănos în care nu se mai poate avea încredere în cuvinte şi în care, *horror**, nici cuvintele nu mai pot avea încredere în oameni.

„Doamne, începui să mă rog în sinea mea, ajută-mă să-l înţeleg. Ameţesc, mă clatin, cad. O singură dată, la teatru, m-a încercat un fior tainic. Nu în timpul spectacolului, ci înainte. Cînd se făcu linişte, apoi întuneric, după foarte multă vreme am simţit cortina ridicîndu-se. Am simţit, nu am văzut. Uitaseră — mi-a explicat Mili rîzînd —,uitaseră în seara aceea să bată gongul. Şi, fără gong, pe întuneric, cortina e ca o poartă spre necunoscut.

— Iartă-mă, magistre, i-am spus, cred că am înţeles esenţialul: dar de ce i se spune „Preoteasa"? A fost măritată?

— Taci, îmi ordonă bătrînul.

Şi, cu privirea, mă invită să privesc spre treptele de piatră albă ale intrării.

Estera era înaltă, slabă, numai ochi: părea, probabil, foarte înaltă din cauza rochiei lungi (din catifea mov) şi foarte slabă fiindcă, în

* Oroare (engl.).

afară de ochii pe care îi vopsise și îi desenase foarte strident, fața ei era de o paloare aproape transparentă. Cobora ca o regină, privind în gol, ținîndu-și cu mîna trena rochiei, în cealaltă mînă jucîndu-și șiragul de mărgele galbene de chihlimbar. Un voal de dantelă albă îi acoperea părul foarte negru: în această a ei primă lumină, nu știu de ce, mi s-a părut tînără și puternică. Venea de sus, venea din întuneric, călugărul o aștepta pe ultima treaptă. Aici, fără cuvînt, se închină smerit și nu se îndreptă pînă cînd ea, Preoteasa sau Vestala focului sacru, nu-i făcu semn să se îndrepte. Murmurele din pivniță încetară. Cineva se ridică în picioare (probabil o cunoștea mai de aproape), ceilalți clienți îi urmară gestul. Ea privi o dată peste toți, închise pentru o clipă ochii de parcă ar fi avut un spasm ascuns de durere, apoi, coborînd și ultima treaptă, veni drept spre colțul nostru.

Ne ridicarăm și noi în picioare. Eu tremuram — de emoție, de bucurie, nu știu —, Mefisto o privea în ochi și părea încremenit. Nu s-a rostit nici un cuvînt: ea s-a oprit lîngă noi, ne-a privit cu mare atenție, apoi, foarte vag, foarte de departe parcă, ne-a și zîmbit. Nu știu dacă a fost un zîmbet sau altceva; de multe ori, privind statui vechi în cărțile mele de istorie, m-am întrebat dacă zîmbetul acelor străvechi opere de artă are ceva comun cu ceea ce înțelegeam noi astăzi prin zîmbet. Copiii care abia s-au născut și încă nici nu văd uneori zîmbesc, totuși. Cui? Morții nu zîmbesc, singura mască veselă mi se pare a fi fost cea a lui Voltaire. Deși zîmbetul adevărat nu are nimic comun nici cu veselia și nici cu rîsul. Noi, la fotograf, cînd ni se spune să zîmbim, de fapt rînjim, arătîndu-ne dantura. Zîmbetul mi se pare a fi o mare taină, are dreptate dascălul acesta de lîngă mine cînd urlă nopțile pe stradă, după ora închiderii: „Omenirea a ajuns de rîs fiindcă nu mai știe să rîdă și a ajuns de plîns fiindcă a uitat să zîmbească!"

— Sunt fericită, Anacharsis, îi spuse Profesorului, că te-ai întors sănătos din antichitate și că ai binevoit să vii să mă vezi. Te-am visat de trei ori. Urît. Ieri te-am chemat.

— Am venit, Estera. Nu mai locuiesc în antichitate, locuiesc în Luncă, aproape de țigănie. Uite aici, acesta ar fi ultimul meu fiu. Să-i spunem Ezechiel. Ce zici?

Estera mă privi. Mă temeam cumplit că va vedea totul. Dar, se pare, ea se uita prin mine dincolo. La celălalt. La cel pe care îl ascundeam, îngropat sub frică, în fundul grădinii.

— Este foarte confuz şi foarte încărcat, spuse Preoteasa, fără să mă slăbească din priviri.

— Ai dreptate, zise Mefisto, aşa este: dar ştie să sufere. Nu doarme nopţile. Îi pare rău. Gîndeşte.

— E încurcat într-un rug neaprins; toiag nu are, din liră nu va cînta niciodată. E plin de cifre şi golit de nume.

— A moştenit o cheie curată. Şi tu ştii că această cheie e bună.

— Ezechiel poate să însemne „e inutil, nu mai speraţi", fiindcă el ştia că ceea ce s-a dărîmat rămîne dărîmat şi că robia va fi foarte lungă. Ezechiel mai înseamnă „Ierusalaimul a murit, Nabucodonosor a înnebunit şi paşte ca o vită, învăţaţi să înlocuiţi rugăciunea cu blestemul". Ezechiel acesta e necopt, nu-mi spune nimic, în ochii lui tulburi nu citesc decît atît: „eu sunt cel care mă chinui". Dar el nu este decît „cel care chinuie".

— Cheia, Estera, cheia. E curată şi bună. De aceea am să te rog să-l botezi. Eu nu am puterea. Nu mai am puterea.

— Ştiu, Anacharsis, ştiu... Dar astăzi nici eu nu pot să-l primesc. În ultima vreme...

Tăcut, ca o nălucă, apăru la masă călugărul chelar. Aducea în mîini o cupă de cristal acoperită de o basma ţărănească, frumos lucrată, cu rîuri negre şi roşii.

— Mulţumesc, Sofronie, şopti Estera, mă voi ruga pentru sufletul tău.

După ce Sofronie se retrase, ea făcu semn să ne aşezăm. Un scaun înalt, cu speteze sculptate, era rezemat de zid. Mefisto îl întoarse şi doamna noastră — după ce cu multă grijă îşi aranjă falduriile rochiei — se aşază în unghiul cel mai ferit al colţului nostru.

— Rosteşte-ne închinarea, Estera! Altfel nu putem bea.

Estera ridică solemn potirul ei plin. Îl dezveli şi, închizîndu-şi ochii, rosti un fel de rugăciune. Ciudat, mi s-a părut că semnul crucii nu a fost făcut, iar limba în care îşi rostea litania nu semăna cu nici una din limbile pe care le-am auzit vreodată. Cînd termină, deschise ochii şi turnă cîte un strop în ulcelele noastre.

— Acum, robilor, ne spuse, puteți bea. Demonii ce vă însoțesc s-au dus să se culce. Noaptea va fi lungă.

Am băut. Vinul era altfel. Nici nu părea a fi vin.

— Ezechiel, îmi spuse profesorul, să nu fii mîhnit fiindcă Estera nu a putut să te primească. Are motivele ei. Încă nu ești copt, din punctul ei de vedere. Dar — și acum Mefisto se adresă direct Preotesei noastre — nu-i așa, Estera, că nu peste mult va putea fi ajutat să ajungă la primul pod?

— La primul pod a și ajuns. Este la mijlocul lui. Dar ceea ce mi se pare ciudat și mă sperie este că acest tînăr nu știe privi nici în sus, nici în jos, nici înainte și nici înapoi. Stă în mijlocul podului și se uită ca un cerșetor într-o oglindă spartă. Și falsă.

— E inginer!

— De ce stă pe loc? Nu vede că oglinda lui e mincinoasă?

— E contabil.

— E fricos!

— Estera, și eu am fost fricos. La vîrsta lui.

— Tu ai fost temător: e cu totul altceva!

— S-au schimbat și vremurile, Estera.

— Vremea stă pe loc. Noi ne schimbăm. Din păcate.

Acum îl examina atent pe Mefisto. Îi venise rîndul, simțeam că acum el e cel așezat sub lupă.

— Ești murdar, Anacharsis: cămășile tale sunt ca ale unui pictor abstract. Urîtul îți dă tîrcoale, ai nori în jurul frunții, ficatul tău e scobit nu de un vultur, ci de un vierme mizerabil.

— Știu, știu! Cruță-mă, te implor!

— ...Visezi șoareci sfîșiați în amurg, faetoane roșii și ape murdare în care putrezesc frunze de aur, frunze de argint. Știi foarte bine că altarul nostru e pustiu, că jertfe și rugăciuni nu am făcut de mult: zeii noștri au toate motivele să se simtă părăsiți. Și jigniți.

— Am jurat, Estera, că acolo nu mă voi mai întoarce niciodată!

— Te vei întoarce. Dar nu singur. Cu mine. Am trei mii de lei adunați. Aștept să te hotărăști.

Eram departe de ei doi, pe celălalt mal, aveam noroc cu acest vin, în care puteam privi fără să mă văd. Mi se părea că ei doi continuau o discuție (și o viață) niciodată întreruptă de tot. Cinicul meu profesor și amic nu mai avea nimic din acel leonin patos cu care mă

obişnuise în nopţile în care stăteam pe lîngă halbele cu bere şi ţoiurile de rom sălbatic. Acum părea un copil pe care îl ceartă — cu severitate, dar şi cu dragoste — mama sau sora lui.

— Ai mai coborît? întrebă Mefisto, după ce ni se umplură ulcelele.

— De trei ori, răspunse Estera. Numai de trei ori. Şi de fiecare dată drumul a fost tot mai greu.

Se părea că o doare inima, suspina lung, fiecare cuvînt se rostea greu, cu mare efort.

— Anacharsis, plîng mult în ultima vreme: şi din cauza ta, şi din cauza Troiei pierdute. Dar mai mult din cauza Lui.

— Nu vrea să te mai vadă?

— N-aş putea spune asta. Cobor pe serpentinele ştiute. La cotituri, fiarele, cele trei fiare, mă lasă să trec, nici o vamă nu-mi mai pretind. Şi lumina din opaiţ îmi arde drept, fără fum şi fără miros. Aud limpede atît vocea mea, cît şi vocile celor ce mă îngînă de sub pămînt: dar acolo unde ştiam noi că este o apă mică şi foarte curată, acum s-a născut o mocirlă plină de broaşte mici, galbene şi de lipitori dungate. Mi-e frică şi mi-e scîrbă tocmai fiindcă despre lipitori şi broaşte nu m-ai învăţat nimic.

— Fiindcă nu ştiu nimic despre ele: în tinereţile noastre ele nu au existat.

— Aşa este! ...Iar acolo unde ar trebui să se rostească primul imn, bate acum un vînt rece, îmi clănţăne dinţii. Şi miroase a bureţi şi a cadavru.

— Dar el te-aşteaptă. Nu?

— Nu. Eu îl aştept. Cînt cu ochii închişi, aprind vasele cu ierburi, execut frumos şi corect dansul cel sacru al chemării: totul aşa cum m-ai învăţat. Abia tîrziu, după ore sau zile (nu-mi dau seama!), apare şi El. Vine cu harfa în mîini, dar de cîntat nu mai cîntă... Nu mai cîntă şi nici nu mă mai priveşte cu seninătate. Se uită la mine ca la o străină, parcă mă şi mustră, parcă ar fi supărat că l-am trezit din somn. Înainte — îţi aduci aminte, nu? — în spatele lui erau văluri de ceaţă colorată, ca la un apus de soare frumos: acum, totul e vînăt şi mov-închis, de parcă cerul ar fi bolnav de gangrenă.

Estera plîngea. Fără să geamă sau să se zguduie. Plîngea mut, cu lacrimi grele, şiroinde. Anacharsis îi săruta mîinile, avea şi el la-

crimi în ochi. Nu mai știam cum mă cheamă, eu nu mai eram eu. Aș fi fost poate cineva sau ceva, dacă m-ar fi chemat într-adevăr Ezechiel, dacă Estera s-ar fi uitat la mine, dacă Mefisto nu ar fi plîns ca un copil vinovat. Înțelegeam totuși (poate din cauza acestui vin vrăjit) că El, cel pentru care aducem jertfe, cîntăm și dansăm, El, din motive pe care nu le cunoaștem, vine foarte greu, vine în silă, se uită la noi tot în silă.

— Anacharsis, iubitule, îți spun toate acestea nu ca să te amărăsc. Dar cui altcuiva să le povestesc? Cui? Lumea e rea, Irina a fost ucisă, mintea mea nu e sănătoasă. Dar atîta știu: nu peste mult voi rămîne *acolo*. Și nu aș vrea, pentru nimic în lume, să rămîn acolo singură. Fără tine. De aceea te-am chemat. Ca să-ți spun prin ce chinuri trec și să te rog: hai să mergem împreună acolo! Să purificăm piatra, să liniștim duhurile. Să-l mulțumim și pe El. Că, fără El, nici tu și nici eu nu ne vom putea găsi liniștea sau liniștirea.

— Sunt un păcătos, Estera! Sufletul meu e putred. Un diavol verde îmi licitează soarta în talciocul țiganilor. Mi-am ars și mi-am băut harul. Mă simt murdar, căzut definitiv din palmele lui luminoase.

— Eu sunt curată pentru amîndoi. Și prima oară cînd ne-am dus, tu te temeai, erai tot murdar și confuz ca acum: dar ai avut destulă minte și voință ca să îmi arăți semnele și să mă înveți cele nouă chei și trepte. Atît. Atît ai făcut tu atunci, Anacharsis: calea am străbătut-o *eu* — iar El, pentru meritele mele, ne-a primit pe amîndoi. Așa este? Recunoaște.

— Așa este. Recunosc. Tocmai de aceea îți spun: acolo nu ne mai putem întoarce niciodată.

Femeia se cutremură ca lovită. Își acoperi fața cu mîinile, degetele îi tremurau, mi se părea că geme, că se vaietă.

— Estera, continuă cu blîndețe Anacharsis, află că de două ori am fost de atunci să caut peștera aceea a noastră. Nu există. Nu mai există. Poate că nu a existat niciodată. Călătoria aceea am făcut-o în vis. O farsă a timpului împotriva dragostei noastre.

— Minți, trădătorule, și e trist că minți în fața acestui hilot nenorocit; în afară de o cheie a fratelui său, o cheie cu care nu a deschis pînă acum nici o măcar o singură ușă, nu are nimic, nimic. Îți pot înșira, cu ochii deschiși, numele apelor peste care am trecut: și

numele pe care îl aveau, şi numele cu care le-am botezat noi. Ţin minte sălciile sub care am poposit peste noapte, satele pe care le-am ocolit şi schitul acela din a cărui catapeteasmă furii luaseră şi vînduseră icoanele toate... Gura peşterii era ascunsă de tufe de alun şi soc. Le-am dat la o parte. Îmi spuneai: „Ai grijă să nu rupem nici o creangă, să nu rănim nici o frunză. Aici totul are memorie şi inimă..." Am intrat apoi şi, înlăuntru, aerul era greu ca în criptele egiptene. Ne-am scos sandalele, tu ai aprins cu cremene cele două opaiţe de lut: ai izbit cremenea o dată şi ai spus primul nume. Ai lovit a doua oară şi i-ai rostit numele de taină. Şi abia cînd ai reuşit să-i rosteşti numele de jertfă a sărit scînteia şi iasca s-a încins. Vrei să spui că toate acestea le-am visat? Vrei să spui că cele trei săli de peşteră prin care am trecut — sala chemării, sala liniştii şi sala scufundării — sunt simple halucinaţii ale minţii mele bolnave? Mi-e milă de tine, Anacharsis, un înger al războinării ţi-a întunecat mintea şi ţi-a furat toate amintirile. Sunt mai în măsură să ştiu care e hotarul dintre vis şi realitate, dintre o peşteră în care am trăit şi am fost fericită şi o cîrciumă popească în care doar îmi reamintesc de ea. Atunci am trăit, iubitule: acum halucinăm, tînărul acesta e o sfoară de fum, Sofronie un înger cu coarne şi copite, iar tu nu eşti decît o jalnică ruină, doar caprele te caută, şi şopîrlele, ca să-şi facă baia de soare. Îţi simt pînă aici carnea mirosind a berbec necurat, ochii ţi-s tulburi, mîna îţi tremură: nu e de mirare că nu mai vezi, că nu mai poţi vedea, crede şi a te reîntoarce.

— Estera, stăpîneşte-te! Mă judeci greşit. Ţi-am mai spus-o şi o repet: am fost de două ori *acolo*! Peştera am găsit-o, intrarea nu părea a fi fost descoperită sau cercetată. Am trecut prin cele trei săli boltite. Dar...

— Nu ai mai găsit vatra.

— Nici vatra, nici lespedea pe care noi am crezut a fi altarul lui, nici oalele de jertfă, nimic. Nu am găsit nici măcar peretele roşu care ascundea firida cu trepte. După a treia sală, picioarele mele desculţe s-au înfundat în nisip umed: am mai pătruns cît am putut, dar peste tot era apă, o apă neagră, nemişcată, care, cu cît înaintam, mi se părea tot mai caldă şi mai rău mirositoare. Am strigat tare, peştera nu avea ecou, am încercat să lovesc cu toiagul în pereţii din stînga, să văd dacă sună a gol: nimic. Totul părea şi apărea altfel,

peștera exista, dar nu semăna decît pe din afară cu peștera noastră. Ceea ce am găsit era doar o vagă asemănare cu ceea ce a fost în visul nostru. Acesta e adevărul...

— Acesta e adevărul *tău*! Adevărul *tău, acum*! Adevărul din peștera *ta, de acum*! El nu are nimic comun cu adevărul-adevărat și cu peștera *mea*. Fiindcă eu am rămas curată, Anacharsis: fiindcă eu, dacă vreau, în fiecare noapte, mă pot întoarce acolo. Și găsesc totul neschimbat. Știu că am murit și rătăcesc, știu că nu am murit și doar mă amăgesc cu ieșirea din rătăcire. Dar eu simt cu palmele peretele acela roșu, tălpile mele își amintesc de acele trepte în jos ce le-au însîngerat, aud în urechi clipocitul apei curate, ce curge, nu stă și putrezește. Toate le găsesc ca atunci — numai pe El nu-l mai pot găsi. Rugăciunile mele și dansul nu mai au puterea și vechimea pe care o aveau pe vremea cînd eram tînără și curată. Știu și cauza acestei agonii a mele. Mă ating zilnic de oameni care mint sau poftesc urît, lucrez la odăjdii care nu știu de se vor sfinți odată. Beau tot mai des și mai mult din această cupă, deși vinul nu e nici curat și nici prea bisericesc... De aceea sunt disperată, Anacharsis, mi s-a făcut frică, mă cuprinde groaza la gîndul că aș putea ajunge cum ai ajuns tu: adică să mă trezesc din vis și să încep a mă îndoi de tot ce am cunoscut vreodată...

— Te-ai și trezit, Estera! Nu bagi de seamă? Noi nu mai visăm de zece ani: noi vorbim, treji, despre un vis pe care ni se pare că l-am avut cîndva. Nu e nimic anormal în asta, a fi om înseamnă și o continuă și tot mai dureroasă trezire din visul primordial: chiar și omenirea, cînd a acceptat să intre în istorie, a acceptat implicit să se trezească din visul peșterilor umede. Și El, cînd s-a hotărît să se întrupeze și să fie om, a schimbat visul veșniciei cu speranța în nemurirea visului. Fericirea Lui a devenit un cuvînt ce nu mai spune nimic — iar adevărul, ca tot ce este omenesc, moare răstignit nu între doi tîlhari, ca în vremurile bune, ci pentru doi tîlhari.

— Unul dintre tîlhari ești tu; și celălalt e cel ce îți seamănă.

— Am o casetă de plumb, Estera; acolo am ascuns o parte din secretele noastre. Acolo e notat tot ce nu ar fi trebuit să uit. Am vrut să îngrop caseta asta, acolo, știi tu unde... Dar m-am gîndit...

— Lasă! La primăvară. De astă dată sunt hotărîtă: plec cu tine și nu mă las pînă cînd nu voi vedea cu ochii mei apa aceea neagră și

puturoasă. Şi nici atunci nu voi crede: mă voi întoarce şi-l voi căuta, în Cluj, pe doctorul Arthur.

— A murit. S-a sinucis. Doar ştii!

— Îl voi căuta pe cel în care s-a întrupat sufletul nefericit al doctorului Arthur şi-l voi ruga să-mi facă şocuri cu insulină: să-mi facă şocuri pînă cînd sau voi muri pe muşamaua murdară a spitalului, sau îmi voi recîştiga lumina pierdută.

Părintele Sofronie se apropie şi, aplecîndu-se peste masă, şopti ceva la urechea profesorului Mefisto. Acesta se ridică grăbit, îşi aranjă ţinuta şi, făcîndu-ne semn că se va întoarce repede, dispăru pe treptele care urcau spre ieşire.

Estera îl urmărea şi parcă îi venea să rîdă.

— Sofronie, zise, îl vezi cît e de slugarnic? Aleargă ca un cîine.

— Soră scumpă, nu-l judeca: îl cheamă părintele protoereu.

— Ca să-l judece pentru biblioteca aceea iudaică! A promis să o inventarieze, să o sorteze: dar la jumătate a obosit şi a lăsat totul baltă.

— Oameni suntem, încercă Sofronie să-şi apere clientul. Domnul profesor nu lucrează chiar ca o albină, dar lucrează totuşi foarte mult. Părintele protoereu e foarte mulţumit. Domnul profesor, deşi nu e teolog, este singurul din acest oraş care cunoaşte ebraica. Biblioteca ce ne-a fost dată în păstrare conţine cărţi foarte vechi şi deosebit de valoroase.

— Sofronie, vorbeşti de aceste cărţi de parcă ar fi tacîmuri de argint sau aur. Biblioteca aceea m-a umplut de teamă şi ruşine cînd am văzut-o. E grea şi sfîntă. Şi e încărcată de sîngele celor ucişi în timpul războiului. Profesorul nu mai e destul de limpede ca să poată citi acele texte vechi: bea prin cîrciumi sordide cu diferiţi fii rătăcitori, se însoţeşte cu fel de fel de indivizi, ca acest fals Ezechiel, aici de faţă. Pe Ana, nepoata mea curată şi luminoasă, nu mai îndrăzneşte să o privească în ochi, deşi îi predă lecţii de logică şi geometrie. A început să citească ziarele, să asculte diferite posturi de radio, spurcîndu-se şi ticăloşindu-se. Şi atunci, te întreb, nu e normal ca acele bătrîne cărţi să nu-l mai primească nici măcar în apropierea lor? Înainte vreme, cînd eu l-am cunoscut, cărţile de care avea nevoie veneau singure şi-i băteau la uşă. Acum îl vor părăsi şi abece-

darele, şi atlasul, şi dicţionarele, toate. Numai eu ştiu cîţi îngeri şi cîţi demoni se luptă în el...

— Soră, banii pe care i-a cîştigat lucrînd la această inventariere i-a vărsat la cămin, în contul dumneavoastră. Nu a reţinut nici un leu.

— Iar eu nu am cheltuit nimic din aceşti bani: am pensie de boală, brodez, ţes, eu îmi cîştig pîinea şi casa de aici. Banii lui i-am pus deoparte. Va avea nevoie de ei. Înainte sau după moarte.

— Aşa este! De aceea vă stimează şi vă iubeşte toată lumea. Să vă mai aduc vin?

— Mie, nu! Adu-i acestui Cain care se dă drept Ezechiel.

Nu mai eram chiar atît de speriat ca la început. Aflînd că Vestala noastră îşi cîştigă pîinea muncind (ca şi noi, muritorii de rînd), deodată îmi dispăru sfiala şi teama de la început.

— Soră Estera, îi spusei (voce mică, ochi nevinovaţi), eu, vă jur, pînă astăzi nu ştiam că mă cheamă şi Ezechiel. Acest nume mi se pare o poreclă sau o batjocură. Dar nu sunt supărat: sunt inginer, nu am citit Biblia, nici nu aş putea să o înţeleg. De altfel, nici opera aceea pe care toată lumea o laudă, *Faust* de Goethe, eu nu am apucat să o citesc. Se aude că un mare dascăl ardelean o traduce acum. La comanda directă a conducerii statului şi poporului muncitor. Nu am citit *Faust* şi totuşi îi spun Mefisto domnului profesor. Deşi ştiu că nu-l cheamă aşa.

Preoteasa îşi subţie privirea şi, cu degetele ei reci, îmi atinse fruntea.

— „Şi el a chemat", începu ea să-mi recite, cu ochii închişi, fără să-şi dezlipească degetele de pe tîmpla mea, „pe omul acela care era îmbrăcat cu haină de in şi avea o călimară la brîu. Şi i-a spus: treci prin mijlocul cetăţii şi fă un semn pe fruntea oamenilor care suspină şi gem..."

Iar mă cuprinse frica.

— Am semnul? Se vede?

— Semnele nu se văd şi nici nu se arată. Semnele ascund. Există şi semne care arată şi care explică: cuvintele, de pildă. Sau frunzele. Sau spuma mărilor. Dar semnul pe care eu îl caut pe fruntea ta vine din întunericul fiinţei. Eşti rupt în două, Ezechiel cel mic şi fals. Cheia ce o ai în mînă nici nu e a ta. *E a fratelui tău*. Maică-ta

te strigă şi te visează urît. Nevastă-ta nu vrea să-ţi primească sămînţa. Vinul ce-l bei te minte şi te amăgeşte. Dar cel mai beat eşti la trezie. Atunci abia simţi că ţi-ai murdărit copilăria, că ţi-ai pierdut dramul de cer pe care ţi l-a lăsat moştenire bunul tău tată. ...Mi-e scîrbă de tine, Ezechiel, fiindcă mi-e milă de tine. Fruntea ta tînără şi frumoasă ascunde îndărăt o ladă de gunoaie...

Sosi Sofronie. Spre marele meu noroc. Privi spre masa noastră, se pare că înţelese totul. Înainte de a-mi umple pocalul, fără cuvînt, turnă un pic de vin peste degetele Vestalei.

— Eu am grijă de focul din vatră, eu nu dorm nopţile ca să păzesc jarul sfînt. Vinul tău, Sofronie, îmi astîmpără arsurile. Ştiu, ghicesc în ochii tăi rugămintea acestei ore de vin valah: voi recita *Melcul*. Îndată. Dar, mai întîi, lasă-mă să termin judecarea acestui inginer-iudă.

— Mă jigniţi, doamnă!

— Bea, Ezechiel, ai norocul că cineva, acolo, sus, te iubeşte. Umbra ta e bună, în colţul ochiului tău de beţiv începător văd zorii unei dimineţi foarte curate. Nu te jignesc, Ezechiel, eşti iubit de Mefisto, de Ursu şi chiar de mine. Cifrele din capul tău pot să înmugurească şi chiar să înflorească într-o zi. Dar eşti nătîng, melc nătîng.

Beţia mă atinse ca o lovitură de lance. Deodată şi bine. Nu mă clătinam, nu-mi venea să urlu sau să plîng: eram beat ca şi cînd aş fi fost *aquis submersus**; eram fericit şi nu ştiam de ce. Preoteasa mă sărută uşor pe frunte, îmi spuse în şoaptă: „Lupule, ascultă tu povestea unui melc nătîng" — şi, ridicîndu-se de lîngă mine, ca o mare actriţă, în mijlocul unor aplauze discrete, dar unanime, se urcă pe un fel de estradă şi, fără să anunţe titlul poemului, nici numele autorului (la început cu ochii închişi, mai apoi cu ei foarte, foarte deschişi) începu să recite.

Mefisto (cînd apăruse?) avea ochii măriţi de uimire şi plăcere. Îmi făcu semn să fiu atent, goli ulcica de vin, acum toată atenţia noastră era îndreptată spre ochii, mîinile şi verbul extraordinar al unei foste tragediene.

Nu sunt acasă în poezie, pentru mine *Moartea lui Fulger* şi *Luceafărul* reprezintă culmea pe care am reuşit să o cuprind şi să o

* Înecat (lat.).

înțeleg pe deplin. Ceea ce auzeam acum mă întorcea înapoi într-un fel de copilărie bătrînă, mi se părea că stau lîngă un foc de vatră și cineva, afară, în zăpadă și ninsoare, îmi povestește molcom o întîmplare mai cumplită decît orice în lume. Mefisto se uita transfigurat spre femeia care recita la lumina unei lumînări verzi, îmi transmitea o emoție ce nu putea fi numai poetică sau folclorică: „nu trebuia să ieșim de sub pămînt, Lupule, îmi șoptea cu lacrimi în ochi, ascultă, ai să-nțelegi că nu trebuia să ieșim din păduri, am greșit, am greșit secolul, nu vine nici un fel de primăvară, ninsori mult mai rele și mai grele vin, nu trebuia, nu trebuia..." În el exploda, în disperare și lacrimă, acest „nu trebuia"; dinspre estrada recitatoarei, asemenea valurilor ritmice ale unui imens ocean, soseau spre mintea mea înmuiată de vin și surprize jucăușele și gravele cuvinte prin care, dintr-un simplu descînt copilăresc, se prefigura mitul imposibilei întoarceri, tragedia unei muriri stupide prin greșeală sau păcălire:

„Trebuia să dormi ca ieri,
Surd la cînt și îmbieri,
Să tragi alt oblon de var
Între trup, și ce-i afar'...
— Vezi?
Ieșișî la un descîntec;
Iarna ți-a mușcat din pîntec...
Ai pornit spre lunci și crîng,
Dar pornișî cu cornul stîng,
Melc nătîng,
Melc nătîng!"

Eram atît de beat, că înțelegeam totul, atît de fericit, că nu mai înțelegeam nimic. Melc nătîng, melc nătîng — vinul devenise verde, Mefisto se înălța la cer ca un fum de jetfă. Preoteasa își termină poemul tot în șoaptă, tot cu ochii închișî. Sfîrșitul lumii era aproape, istoria e un cerc, în centrul lui e moartea. Nu trebuia să ieșim din păduri, eram veșnici acolo sub frunze, barbarii continuă cu ispitirea lor, melc, melc, codobelc, ai dreptate, domnule profesor Mefisto, nu trebuia să coborîm din codrii și văgăunile noastre sălbatice, dar sigure.

Sărutam acum mîinile albe şi subţiri ale Vestalei. Ea îmi ştergea lacrimile de beţiv fără talent.

— Am reuşit, totuşi, să fac un bine, îmi spunea ea cu duioşie, iată: plîngi fără să ştii ce este suferinţa, scoţi fum fără ca în vatra ta să fi fost aprins vreun foc. E bine! La noapte vei dormi ca un iezer: în somn, cineva te va ajuta să rupi una din peceţi. Tinere, înainte de toate va trebui să înveţi să citeşti. Să te citeşti.

Apoi, şterse cu grijă cupa ei de cristal şi o depuse în mîna cuviosului Sofronie. Murmură, cu ochii închişi, o scurtă rugăciune, tot în limba aceea necunoscută, îl sărută pe Mefisto, care continua să lăcrămeze, şi, aşa cum sosise la noi, se îndreptă spre ieşire. Înainte de a călca pe prima treaptă, îşi învălui capul în dantela voalului. Fără să salute pe cineva, fără să se grăbească, auzind probabil acordurile grave şi lente ale unei muzici cereşti, urcă uşor, în ritmul nevăzutei orchestre, şi dispăru ca o arătare sub bolta întunecată a scării.

Lumea devenea rotundă şi bună, tavanul pivniţei cobora ca Duhul Sfînt. Mă sărutam cu un ştab ce vorbea cu accent, cu o femeie despletită ce mă credea romancier. Mefisto scria de-ale lui în caietul cu coperţi de vinilin negru, nu mă clătinam şi totuşi eram căzut în fluviu şi înotam în sus, căutîndu-mi satul, părinţii, slava şi otrava trecutului mort.

Nu mai ţin minte cum am ajuns acasă. Şi nici ce am făcut pe drum. Ştiu atîta, că în noaptea aceea am dormit buştean şi nu am visat absolut nimic.

VIII

Viitorul aparţine celor care nu au nervi; celor care reuşesc să-şi stăpînească — sau măcar să îşi ascundă — acele penibile şi aproape permanente dureri ce au loc undeva în zona stomacului, fără să aibă nimic comun cu funcţiunea digestivă a acestuia. Eu nu înţeleg care au putut să fie motivele reale — materialist-istorice — care i-au

determinat pe poeţii din secolele trecute să declare inima drept centrul din care şi prin care iradiază întreaga noastră viaţă afectivă. Personal — i-am spus-o şi mentorului meu Mefisto, într-o seară cînd ne prinsese o razie în restaurantul „deschis şi noaptea" al gării —, personal, consider stomacul, şi nu inima, organul prin intermediul căruia pot afla cam ce vînturi bat în tainiţele sistemului meu nervos central. Senzaţia aceasta de sfîrşeală, de vagă, dar continuă tremurătură, de leşin interior, ce premerge (sub formă de frică sau de presimţire) unor accidente reale sau imaginare din amărîta mea viaţă, nu are nimic comun cu ce am mîncat sau nu am mîncat în ziua respectivă. Cînd îmi imaginez acest stomac, de cîine pribeag şi orfan, nu-l văd nici sub forma unei — să zicem — măsele cariate, nici imaginea ceva mai plastică a unui iepure de cîmp prins într-o capcană; mai degrabă mă gîndesc la o imagine a pămîntului, a Terrei, văzută de sus şi de departe; nori grei vînzolindu-se misterios peste uriaşe oceane, nervuri magnetice prinzînd, ca nişte demonice gheare, o biată fiinţă nevinovată ce se zbate fără speranţă şi fără glas. „Vai de curul tău, mi-a spus Mefisto, ai o structură de muiere dificilă, nervii ăştia de stomac nu-i caracterizează nici pe învingători, nici pe învinşi, nici pe stăpîni, nici pe sclavi, ei mai degrabă semnalizează starea ta hibridă, condiţia idioată de a nu fi niciodată nici călare, dar nici pe jos; mai mult decît atît, situaţia parasimpatică a unui ins jalnic care şi-a pierdut şi busola, şi vitejia, care nu poate nici plînge, nici înjura... Radarele sale sunt defectate, alarmează numai, fără să arate. Vai de sufletul tău, nenorocitule... Mie, continuă profesorul (după al treilea rachiu de drojdie), mie să nu-mi înjuri dumneata măreţii poeţi ai romantismului: asta e specialitatea mea, eu am ce am cu romantismul, nu te priveşte; şi-apoi — ţi-o spun în mare taină — nu este exclus ca în secolele trecute aceste pulsaţii nervoase subafective să fi fost simţite de-adevăratelea undeva sus, în zona inimii. Ele au coborît ceva mai jos, nu fără temeinice motive psihosociale, noi le simţim în regiunea stomacului, are şi asta o semnificaţie, fii fără grijă; s-ar putea întîmpla, de pildă, ca americanii, după acest victorios război pe care l-au pierdut, să-şi simtă angoasele ca un curcubeu cu gheare ce le chinuieşte nu stomacul, nici inima, ci tocmai... testiculele. Mai ştii? Pe front am cunoscut ţărani care, înainte de atac, din cauza fricii sau a presimţiri-

lor rele, aveau dureri ca de măsea stricată — unde crezi? la noadă, domnule, în nervul final ce încheie cariera verticală a şirei spinării. Am încercat şi eu această formă de durere, te asigur, e cumplită. Iar din punct de vedere riguros filosofic, complexitatea tragică a localizării spaimei tocmai în regiunea cea mai... să zicem modestă (dacă nu ridicolă) trebuie să ne dea de gîndit. Expresia foarte românească „mă doare-n cot!" nu e o simplă vorbă în vînt: e o dorinţă, o recomandare, un ideal pentru cineva care vrea să se detaşeze stoic de obsesii şi întrebări. Te doare stomacul — dar durerea aceasta nu are nimic comun nici cu secreţiile gastrice, nici cu vreun ulcer la duoden sau cu vreo tulburare a metabolismului. Atunci ce este? Incertitudine? Frică? Vinovăţie? Poate. Eu cred că orice asemenea sindrom nevrotic este, de fapt, un semnal psihic: undeva, în pivniţele inconştientului tău, Marele Controlor sau Marele Inchizitor nu a găsit registrele tale în regulă; sau pur şi simplu nu le-a găsit fiindcă tu le-ai dosit cu mare grijă. Te doare vinovăţia (mai ales cea nevinovată), te doare frica (mai ales cea fără motiv), te doare grija (mai ales cea care nu are nume)."

„Ce prostie!" am exclamat eu. „Ce vinovăţie, cum vinovăţie? În viaţa mea nu am furat nici măcar un fir de aţă, nu am omorît pe nimeni, dosarele mele trebuie să fie curate ca lacrima; şi totuşi, mai ales în primele ore de birou, mă apucă nefericirea asta stomacală; mă simt ca un arici (făcut ghem în jurul centrului său gravitaţional) pe care o nevăzută vulpe îl rostogoleşte spre fatala baltă; sau căruia, nu se ştie de ce, în curînd, i se vor smulge, unul cîte unul, toate acele armurii sale defensive. Faptul că nu dorm nopţile — se ştie din ce mizerabile motive — nu are cum să-mi creeze, în faţa lumii, vreun sentiment de culpă. Respect contractul social al lumii noastre, nu corectez ortografic pagina de istorie pe care figurez ca simplu figurant, nici în somn nu-mi permit să am idei ce nu cadrează cu condiţia mea de tip nou — atunci de unde şi cu ce drept această stare de rîie sau mai ştiu eu ce altă boală ruşinoasă? Vorbeşti, profesore, de ţărani — ei, află că am verificat: maică-mea, cînd se plîngea că o doare inima de soarta fratelui meu Pătru, durerea tot sub stomac o simţea..." „Contabile de var şi vopsele, a strigat la mine Mefisto (era beat, rachiul ceferiştilor este cel mai al dracului rachiu din republica noastră dragă), maică-ta ştie de ce o doare inima, suferinţa

ei are un nume, iar ea sub stomac nu are fiere sau maţe subţiri: mamă fiind, acolo undeva are pîntecul în care v-a zămislit, şi acest pîntec are voie să se zbuciume. Ea poate să plîngă, să se roage sau să blesteme: asta e cu totul altceva; confunzi, tinere, un izvor cu o peşteră, confunzi un rîu cu misterioasele mîluri freatice care-l dublează pe sub pămînt..."

Nu are nici un rost să-mi rememorez tocmai azi aceste tîmpite elucubraţii de alcool şi pierzanie. Iar aşa-zisa „metodă de resemnare ştiinţifică" a colegului meu Ivanovici, care susţine că, în fiecare dimineaţă, înainte ca şeful să-şi înceapă mizeria de la om la om, e bine să stai zece minute cu ochii închişi, spunînd pe dinlăuntru, fără oprire, „bastionul păcii e...", la mine nu a dat nici un rezultat pozitiv. Din contră, cu cît mă gîndesc mai intens la bastioane şi pace, cu atît mai mult creşte tensiunea nervoasă din plexul meu solar. La care se adaugă afurisita mea fantezie, reacţionara-mi memorie, cu toată magazia sa de monştri ai timpului pierdut.

Azi trebuie să las dracului orice metodă de mîngîiere ştiinţifică, am nevoie să mă pregătesc, cu calm şi inteligenţă, pentru inevitabila audienţă la directorul nostru. Acum nu mai e vorba de stomac, ploşniţe sau insomnii: răspund cu capul de cincizeci de vagoane de var care s-au volatilizat pe teren, dar care continuă să plutească prin scriptele mele, şi de o mulţime de alte materiale, ca să nu vorbesc de cele aproape treizeci de kilograme de vopsea-bronz, aduse pe valută din Polonia, care, în modul cel mai misterios şi foarte suspect (dat fiind faptul că nu există categorie de muncitori mai pusă pe hoţii decît bravii noştri zugravi şi vopsitori de stat), au dispărut şi ele fără urmă pe teren, dar cu cifre în registrele mele. Şeful ştie, eu ştiu, şeful ştie că eu ştiu, toată lumea ştie că noi ştim, şi totuşi nimeni nu ştie cum şi unde s-au volatilizat aceste importante bunuri socialiste. Acum, cunoscută fiind supunerea ce mă caracterizează, ar trebui să le topesc în rapoarte de scăderi, să le fac rătăcite şi în scripte, apoi să mă prefac că plouă, că nici usturoi nu am mîncat, nici şarpe de dudău nu sunt ca să mă leg la cap şi să ies la drum în calea directorului meu. Dar uite, nici eu nu ştiu prin ce minune, mă făcui deodată al dracului: mie să nu-mi strige nici Mili şi nici altcineva că sunt tîrîtură, gîndac de bucătărie, căcat în ploaie sau mai ştiu eu cum altfel. Poţi să-mi tot zîmbeşti, frumoasă doamnă

Steriade, eşti fermecătoare, ştiu eu însă foarte bine cîţi bani fac
iceste drăgălăşenii teleghidate. Eu sunt funcţionar al acestui stat,
im o diplomă luată la zi şi nu pe puncte, ştiu ce este o cifră şi ce se
iscunde (sau se fofilează) printre alineatele unui şmecheresc pro-
es-verbal, pe care eu va trebui să-l iscălesc primul. Şi asta fără să
nă duc pe teren, fără să văd cu ochii mei ce s-a zugrăvit şi, mai ales,
ără să dau ochi şi să pun întrebări acelor echipe care îmi umflă
levizele şi îmi trimit borderouri şi rapoarte fanteziste de scăzămînt
au repartizare. Nu sunt eu un viteaz, am aproape treizeci şi trei de
ni, am văzut destule ca să pot învăţa lecţia aceea cu fluieratul în
iserică şi cu scuipatul împotriva vîntului. Are şi prudenţa o limită,
u vreau ca ea să se confunde cu laşitate profesională: toate nenoro-
irile din lume — am citit eu asta undeva — s-au tras de la faptul că
işte subalterni laşi şi poltroni nu au avut curajul să ia taurul hoţiei
e coarne. Nu depinde soarta lumii sau a hotarelor ţării mele (dragi)
e varul şi vopselele mele, ştiu; dar nu vreau ca obrazul (sau dosa-
ul) meu să poată fi compromis din cauza unui bilanţ fals. Cît timp
răiesc — aşa cum trăiesc — din modestul meu salariu (chiar dacă
Iili îi spune „sălăriuţ"), vreau să trăiesc fără să-mi fie teamă că mi
e sună noaptea la uşă.

Dacă totuşi mă încearcă din ce în ce mai rău leşinul acesta duo-
enal, e numai din cauză că nu-mi aduc deloc aminte cum am ajuns
zi-noapte acasă, după ce, ca într-o ceaţă vînătă, părăsii pivniţa
opilor. Vinul a fost ceresc, simt şi acum un parfum deosebit în
erul gurii, dar beţia ce a urmat a fost şi ea cumva cerească. Nu cred
ă fi intrat în vorbă cu cineva suspect de la altă masă, nici pe drum
u mi se pare c-a ieşit cu scandal sau bătaie. Nu am obiceiul să cînt
au să proferez injurii atunci cînd mă transpun *in floribus**; şi totuşi,
ntr-un colţ uitat al nopţii trecute, ceva parcă mă rîcîie, ceva îmi
optește că aseară, după ce a căzut neagra cortină a beţiei, nu aş fi
ers chiar în linie dreaptă acasă, spre bucătăria mea. Cutia cu pri-
onieri o aveam intactă în buzunarul de la spate al pantalonilor,
olo îmi ţin şi banii, cînd îi am: deci cu ele nu s-a întîmplat nimic.
arcă am stat de vorbă cu cineva după ce am părăsit pivniţa. Cu ci-
e? Şi despre ce i-am putut vorbi acestui necunoscut, noaptea, în

* Literal: în flori. Figurat: bine dispus (de băutură) (lat.).

cartierul teologic, mult după orele legale de închidere a localurilc fie sfinte, fie oficiale!?

În sfîrşit, tovarăşa Steriade, zîmbindu-mi pozitiv, tovărăşeşt cu un gest glumeţ, şugubăţ, dar uşor ameninţător, îmi făcu semn d uşa cabinetului să viu la ea. Mă ridicai, îmi aranjai cravata, îmi co trolai ţinuta (dacă sunt încheiat la toţi nasturii, dacă am batistă, ch brituri, ţigări etc.), mă făcui că nu observ rînjetul de dihor al cre nului de Băleanu — apoi, îndreptîndu-mi spinarea caracterului, tr gînd mult aer în piept, ca la *damen-vahl**, trecui dincolo, ştiind de acum zarurile au fost aruncate nu de mine, ci de zeii din ceruri.

— Nu vrei, îmi spune doamna Steriade, să trecem pe teras Ador soarele acesta de iarnă; degeaba, noi, românii, suntem totu nişte meridionali, nu putem fără soare. Pe urmă, e bine să aerisi acest cabinet, şefului (a dracului muiere! în intimitate îi spu Costi!), pe bună dreptate, nu-i place mirosul de tutun; dar ce p face? Într-o anticameră vin fel de fel de oameni, toţi fumează „Ca paţi" sau „Mărăşeşti", poţi să le interzici? Şi eu fumez, numai opt gări, şi acelea „Doina"; soţul meu, în schimb, bea la tiutiun m abitir decît un şef de trib indian... E simpatic aici, nu-i aşa? Oraş e ca o pictură, nici nu-ţi vine să crezi cît de serios se construieşte el, priveşte oamenii, de sus par nişte furnici grăbite. Iartă-mă că plictisesc cu entuziasmele mele... Ce să-i faci? Sunt atît de rare c pele în care mai putem privi şi altceva decît eternele noastre mape dosare... Ştiu, ştiu — lasă-mă să mă obişnuiesc cu felul dumitale a tăcea, de a fi încruntat. Nu e bine, suntem tineri, viaţa mer înainte, trebuie să privim lucrurile în mare; şi dacă se poate, de s şi mai detaşat... Nu, nu, ferească Sfîntul, nici prin gînd nu-mi tre să te prelucrez în vreo direcţie oarecare: nu e asta în firea mea, intră nici în atribuţiile mele, eu am doar sarcina ca, după ce şef termină cu inspectorul Morcovescu (un tehnocrat de modă vech foarte, foarte periculos), să te introduc la el imediat. ...Nu, nu m spus pentru ce, habar nu am, ştiu că acum e bătaia peştelui cu lanţul anual, avem cu toţii, nu-i aşa? interesul ca instituţia să ia bine şi mai ales curat... Aseară însă, fără voia mea, în timp ce a cultam muzică (soţul meu, fost cadru universitar, adoră muzica, m

* Alegerea doamnelor (germ.).

es pe clasicii ruşi), dintr-o dată m-am gîndit la dumneata şi mi-am at seama că, deşi ştiu o mulţime de lucruri despre viaţa dumitale, e fapt nu te cunosc deloc. Vreau să spun că nu te cunosc cu adeărat, în profunzime, ceea ce e cu totul altceva. Nu? Vina e a mea, ınt o fiinţă dificilă, împrăştiată, se bîrfesc atîtea pe seama mea! ar nu-mi pasă, consider bîrfa un gen literar valoros, şi bîrfitorii ebuie să trăiască, construiesc şi ei acelaşi viitor ca şi noi, cei tăcuţi prudenţi. Îmi pare bine că eşti de acord cu mine, eu simt intelienţa de la o poştă, iar pe un om cinstit îl miros din clipa în care a oborît în gară. Toată lumea bîrfeşte, aş vrea să-mi arăţi o singură ersoană din jurul nostru care să nu fi încăput vreodată pe seama ıor guri rele, total neprincipiale; în afară de Şeful cel Mare, pe ca-, cred ei, nici Dumnezeu nu îndrăzneşte să-l numească, necum să-l itice, mă înţelegi? — noi, oamenii de rînd, suntem supuşi să fim ıpuşi să ne supunem răutăţii oamenilor. Chiar şi socialismul îşi are rfitorii lui — aşa că ce să mă mai mir cînd se vîntură ba una, ba ta despre relaţiile dintre mine şi şefii mei ierarhici?! Nu?... Jur că ı ştiu de ce te cheamă! De dimineaţă a venit montat, l-au frecat la lefon şi cei de la Sfat — vorba aia, cămaşa e mai aproape de mine ecît este sufletul — acum, de unde să scoatem noi, care răspundem oar de municipiu, toate materialele ce s-au irosit pe întreaga giune!? Cine e de vină că varul nestins se poate stinge — şi cine oate opri ploile să cadă peste rampele în care cefereul ne-a descărt cota de humă şi liante!? Totul, nu-i aşa, pare simplu cînd nu vezi faţa ta decît o cifră despuiată de orice răspundere; dar ia să ne dicăm ochii din scripte şi să privim lumea mai în general (dar şi cu n anume sentiment de solidaritate cu acest ICRAL care ne asigură iinea şi viitorul), oare nu cumva totul are să ne apară dintr-o dată ıtr-o lumină mai justă, mai practică şi chiar mai progresistă? u?...

Ascultînd-o fără să clipesc, cu aerul meu de viţel şi blînd şi aiv, nu puteam să n-o admir pe această femeie, a cărei foarte eleantă şi nuanţată locuţie îmi dădea sentimentul unor ploi musonice, are, cu siguranţă, pînă la urmă nu se poate să nu mă înece. Ştiam că oacă teatru, că toată această lungă şi în aparenţă nevinovată bliloghie nu are alt scop decît — vorba lui Ivanovici — să „fezaneze victima". Ea ştie perfect că de azi-dimineaţă aştept cu sufletul

la gură să fiu chemat, cunoaşte de la sursă problema actelor rămas fără acoperire, cred că bănuieşte chiar şi felul în care mă muşc acum de inimă o vulpe furată, ştie tot; Costi, care nu e prea vorbăre cu subalternii, atîta i-o fi spus: „Vezi, Lidia, vine deşteptul acela, un încăpăţînat retrograd, fierbe-l tu oleacă în oală seacă, pe urm las' pe mine, am eu ac de cojocul lui..." Cred că aşa i-a spus, sau p aproape, nu are nici o importanţă. E încă frumoasă această doamn Steriade, ştie să fumeze, ştie să privească, să se lase privită. E î ordine cu inventarul fizic, aş zice, lucrează cu farmecul ei la toţ parametrii anteplanificaţi; acum, că nu stă coşcovită lîngă maşina e de scris, pare o cucoană dintr-un distins salon bucureştean. Are tre priviri în ochii ei de culoarea mierei, una cu care te măsoară, alta c care te îmbie şi te cheamă şi a treia cu care poate oricînd să te sfîşi sau să te dea în stambă. Pare ea îmbrăcată „simplu, tovărăşeşte" dar, dacă te uiţi mai atent, îţi dai imediat seama că fiecare amănun vestimentar al ei e de cea mai bună şi străină calitate; pînă şi aces parfum suav care mă învăluie acum pare a veni din altă cultură, a secol. Alt lagăr. Altfel, e deosebit de activă în toate sectoarele: e organizează defilările, întrunirile tovărăşeşti, chiar şi pomul d iarnă: ia cuvîntul, vorbeşte în numele femeilor din instituţie, n asigură că inima acestora e alături de conducere şi de cincinal, atî la bine, cît şi la rău. Ştie perfect franţuzeşte şi englezeşte, dar s- înscris la limba rusă, unde e cea mai bună din seria ei. Stănculesc crede că lucrează tare fiindcă are o fiică dintr-o altă căsătorie camu flată la Bucureşti. Pe soţul ei, care a fost condamnat, a reuşit să- scoată de la Canal sau din mină. Cu asemenea dosar, nu e de ajun să facă pe idioata în faţa unor imbecili, trebuie să tragă şi cîtev sfori grele, să se agite şi în culise, cu cărţi de pocher ascunse su portjartierul ei italian... „Află de la mine, îmi spunea acelaşi Stăn culescu (care ştie tot şi ceva în plus), că, într-o instituţie ca a noas tră, un prost-prost, să zicem, care se crede geniu e mai puţin pe riculos decît o femeie ca Lidia, care ştie că nu are de pierdut nimi şi care, pe deasupra, dispune şi de un creier şlefuit şi de nişte ovar hiperlucide..."

E clar, toată lumea simte că ea joacă un teatru afurisit, culme este că tupeul ei — calculat fanatic şi calculat prostesc — era îm pins la asemenea limite, încît ar fi fost imprudent să fie pusă l

punct de cineva din prezidiu: ştia pe dinafară *Scurta istorie*, toate lozincile, purta, încadrat într-un medalion, chipul cel mai infailibil din Republică. Şi, pe lîngă toate aceste virtuţi fier-beton, această frumoasă doamnă mie îmi făcea impresia că e o excelentă mamă şi soţie. Poate că a devenit o curtezană doar din nevoia de a-şi salva familia, poate că acum e chiar îndrăgostită de jocul şi prefăcătoria ei. Încercam să mi-o închipui dezbrăcată, în pat, lîngă părosul şef al nostru, Roşculeţ; sau alături de acel vermoid inspector din minister care s-a îndrăgostit de ea anul trecut, ameninţînd-o că se sinucide dacă ea nu... Dar acum se pare că pe ordinea de zi e acest mistreţ, Roşculeţ, cel cu care voi avea de dat micul meu război de la Plevna. Oare ce pot să-şi vorbească... înainte? Cum se alintă, cum îşi consumă ţigara-concluzie-după? „Eşti un idiot, îmi explica Mircea Stănculescu: actele sexuale, la acest nivel, au loc fără cuvinte, în fugă, hoţeşte. Vigilent. În picioare, sau în cel mai bun caz, pe o jumătate de canapea oficială. Vorbe nu se rostesc: în asemenea situaţii e foarte dificil, dacă nu chiar imposibil să rămîi just, să nu te abaţi de la linie. Poate că însuşi gîndul nestatutar şi neprincipial al actului obligă pe parteneri la o conversaţie severă, tangenţial politică, tocmai pentru a se asigura cît de cît un alibi teoretic, în caz că păcatul (abatere de la normele moralei sociale) ar urma să fie analizat de organe superioare."

Prostii, aşa ceva mi se pare total idiot şi imposibil. Mili mi-a povestit odată că o foarte vampoasă actriţă a teatrului, care, după diferitele protocoale, avea oarecum sarcina să ispitească trupeşte pe şeful cronicarilor dramatici (o adevărată eminenţă cenuşie a presei de specialitate), a declarat în public, la un chef, că acest temut şi teribil şef de rubrică permanentă, după ce o dezbrăca scrîşnind din dinţi, o punea să strige: „hai la lupta cea mare!"... În evul mediu, femeile credincioase îşi acopereau faţa cu cămaşa de noapte, îşi luau rozariul în palme şi abia după aceea acceptau insistenţele, păgîne şi păcătoase, ale soţilor lor... Această cărnoasă şi plină de nuri doamnă Steriade nu pare a-şi acoperi ochii — şi cred că nu are nici motive să stingă lampa. Seamănă — cînd priveşte nostalgic ceţurile dinspre cîmpie — cu efigia arhicunoscută a Reginei Maria (mama răniţilor). Pe sub aceste false stambe de serviciu, ghiceam desuuri picante. Mă uit tîmp în ochii ei de mare jucătoare de pocher,

simt cum îmi ia tensiunea supuşeniei, gradul de frică, tăria caracterului şi vitejia incoruptibilităţii, simt cum mă verifică, mă măsoară, cum, mai ales, mă pîndeşte din umbra acestor perdele de fum care sunt vorbele, vorbele, vorbele ei...

— Tinere domn, îmi spune (cu o subliniată ironie *encien régime**), dumneata placi femeilor, de asta sunt sigură. Placi nu fiindcă ai fi cine ştie ce crud animal de pradă, placi fiindcă ele simt cum se degajă din ochii şi tăcerile tale un fel de chemare, o foame, un ţipăt frumos. Trăieşti periculos, tinere, dacă am fi în altă ţară sau alt veac, ţi-aş recomanda să nu încerci a mai dansa pe sîrmă fără să fii asigurat, fie cu o bară solidă de echilibru şi artă, fie, în caz de cădere, de o plasă elastică, din sîrmă dialectică, în stare să te arunce din nou în sus... Zîmbeşti frumos, nici nu mă mir, ai dinţi adecvaţi, de primă generaţie după mămăligă şi vegetarianism creştin ortodox. Dincolo te aşteaptă şeful. Eu, în locul dumitale, mi-aş pregăti o lozincă tare, însoţită de o mică, umilă, autocritică — şi mai ales trei precise angajamente de viitor. Acestea singure îţi prelungesc contractul de muncă din prezent, anulînd trecutul care, de obicei, e ruşinos şi plin de pete... Suntem o ţară foarte săracă fiindcă suntem foarte bogaţi în resurse, istoria noastră devine pe zi ce trece tot mai măreaţă, nu are nici un rost să ne înecăm la mal din cauza unor cifre sterpe, lipsite de elan şi patriotism. Cine munceşte — greşeşte, o ştim cu toţii, dar e timpul să ne dăm seama că tot noi, cei care muncim, avem şi datoria să reparăm greşelile comise... Nu, nu — nu ai dreptate! Cînd e vorba de o instituţie ca a noastră, orice greşeală e colectivă: ar fi, aşadar, în interesul ultimului funcţionar să se dea peste cap, să facă chiar imposibilul, spre a salva obrazul curat al colectivului, obrazul şi mai curat al conducerii... Priveşte, rogu-te, acei nori de culoarea petrolului, nu ţi se pare că cerul pictează fără îndrumări şi directive? Mă gîndesc acum la un concert pentru flaut şi mică orchestră — vezi că şeful ştie unde ai băut azi-noapte —, ce păcat că fumul acestor fabrici în plin avînt înnegresc faţa imaculată a zăpezilor noastre...

Bang! Clopotul de alarmă a răsunat, acum e foarte important să nu-mi pierd cumpătul. Şarpele din burtă se zvîrcoleşte, asta e! Va-

* Vechiul regim (fr.). Formularea vizează orînduirea feudală.

săzică Roşculeţ ştie unde am băut azi-noapte: cum de a aflat atît de repede? Cine m-a turnat?... Am puţin noroc, Băleanu, care crapă de curiozitate, vine, chipurile, să ne ceară un foc. Înjură fabrica de chibrituri, înjură suedezii care au construit-o — dar cu ochii ar vrea să ne citească şi în intestine. Lidia îl cunoaşte, se aşază între el şi mine, îl serveşte cu un foc, îi dă şi o cutie împrumut, apoi îl cheamă deoparte: cu un foarte dozat aer conspirativ, îi şopteşte ceva la ureche. Boul se luminează, a înţeles, pleacă rînjind. Imbecilul ăsta turnătorissim e atît de abject, încît poate să-ţi ia nu numai pofta de viaţă, dar chiar şi încrederea în civilizaţia şi cultura europeană. Mă simt ca un cadavru pe care îl adulmecă de aproape o hienă flămîndă. Zîmbesc, totuşi, în continuare, ca un paltin ce nu ştie cum arată o secure sau un ferăstrău.

— Vezi? îmi spune Lidia, trăgîndu-mă prietenește de urechi. El e doar unul din „binevoitorii" tăi: Stănculescu ia mită în numele tău, Ivanovici, microbistul, îţi cercetează sertarul şi soţia, eu îl cunosc pe Mefisto etcetera. L-ai văzut pe Băleanu? Are o glandă ce secretă continuu o doză de ticăloşie suficientă să otrăvească toate fîntînile din raion. Îi servesc zilnic cîte o gumă de mestecat, asta îl împiedică să muşte; astăzi, de pildă, te va macera pe tine. Nu ştie, deocamdată, că azi-noapte, de gît cu un serios tovarăş ce lucrează în cultură şi propagandă, ai urlat în faţa acestei sobre clădiri: „Vreau să-l bat pe porcul de Băleanu, vreau să termin cu pramatia de Băleanu, jos cu ploşniţele din viaţa noastră!" Aşa ceva ai ţipat azi-noapte, ai noroc că şi tovarăşul respectiv ţipa la fel. Dar nu-ţi face griji, pe Băleanu îl are şeful la mînă, dacă vrea el, mîine îl vezi defilînd cu dantura lui în pahar. Dar... iartă-mă: parcă voiai să mă întrebi ceva!?

Acu-i acu, mi-am zis: un porumbel al Sfîntului Duh sau o agheasmă diavolească ar trebui să-mi vină în ajutor. *Audaces fortuna non juvat**. Curaj, îmi zic, nu mai am de pierdut decît lanţurile.

— Tovarăşă Steriade, nimic nu vă scapă, mă uluiţi, vreau într-adevăr să vă întreb ceva. Ascultîndu-vă atent, dar mai ales privindu-vă de aproape, mi-am dat seama de ce vinul pe care l-am băut aseară — excelent, ca aromă şi gust — nu a fost totuşi un vin com-

* Norocul nu-i ajută pe cei îndrăzneţi (lat.).

plet. Ar fi trebuit să-l beau cu o femeie frumoasă și inteligentă ca dumneavoastră. O mie de gînduri rare mi-au trecut prin inimă și minte: ele nu s-au rostit pentru că, în raza singurătății mele, lipseau vraja și ispita unor ochi care să mă îndemne la mărturisiri grave. Sunt întru totul de acord cu dumneavoastră în ceea ce privește frumusețea de pastel a acestui peisaj de iarnă; credeți-mă, mi-ar plăcea și mie un discret acompaniament muzical; personal, prefer violoncelul, mi se pare mai sincer și mai democratic decît flautul. Ființa dumneavoastră, așa cum e ea proiectată pe acel fundal de fum și negură, mi se traduce aici (îi indicai cu finețe regiunea inimii, chiar dacă eu tot în regiunea pancreasului simțeam ce simțeam) în limbajul dulce-amar al corzilor unui violoncel vienez...

Lovitură în plin. Femeia se uita la mine speriată, îngrozită, de parcă ar fi aflat că vreau s-o lovesc și s-o chinui. Întreaga ei expresie se traducea acum în altă limbă, în altă ordine de idei și scopuri. (Habar nu aveam că violoncelul ocupă un loc deosebit de tragic în viața ei!) Dar era puternică, cunoștea lecția, frica de a nu cădea în vreo cursă era mai puternică decît vanitatea sau curiozitatea lirică muierină. Mă bătu protector pe obraji:

— Nu te știam vrăjitor, tinere domn; și nici poet. Între vopsele, ciment, aspersoare și bidinele, îmi vine greu să cred că mai poate supraviețui vreun înger.

— Greșiți! De curînd am fost avansat: sunt arhanghel. Deocamdată doar în serviciul de noapte. Dar am toate promisiunile că în curînd...

Zîmbi frumos. Blînd, tandru. Cu cealaltă față a medaliei. Cu buzele ei de regină-mamă a răniților.

— Parcă era vorba de o întrebare: o aștept!

— Așa este, frumoasă doamnă Lidia. Vreau să vă uitați atent la această cutie de plexiglas. Înlăuntru dorm nemișcate cîteva ploșnițe prizoniere, un capriciu al nopților mele de arhanghel preavalah. Vă e scîrbă, v-ați înfiorat!? Nu e cazul: ziua, aceste bestii sunt cît se poate de pașnice.

— Ce urmărești, de ce mi le arăți?

— Doamnă, vreau să vă întreb: pe dumneavoastră... vă pișcă?

Se uita la mine total buimăcită, se uita și la cutia al cărei capac îl deșurubasem. Ochii ei trădau derută și spaimă. Începu să tremure, gura i se strînse, plînsul era aproape.

— Eşti inconştient, te joci cu focul!?

— E plin oraşul de ele: pe mine m-au adus la disperare. Vreau să ştiu dacă sunt singurul. Vreau...

Ţîrîi o sonerie răguşită.

— Şeful!

O prinsei de braţ.

— Am dreptul la un răspuns cinstit. Acum.

— Sunt ploşniţe şi ploşniţe. Acestea îl chinuiesc doar pe soţul meu!

— De ce? De ce? Asta vreau să aflu!

— Nu ştiu. Dar bănuiesc.

— Ce?

Soneria bîzîi din nou. Ceva mai nervos. Doamna Steriade mă privi sever în albul ochilor. Îşi ştergea ochii, tremura încă.

— Soţul meu e un laş. Nu ştie să moară.

Se întoarse şi dispăru după uşa capitonată a directorului Roşculeţ.

Mă aşezai pe scaunul ei. Şarpele din duodenul meu, trezit din somn, pleca acum să facă ocolul memoriei mele în cele cîteva momente ce mă mai despărţeau de hotărîtoarea confruntare cu directorul. Vasăzică, profesorul Ursu e un laş. Doamna Steriade — o ştie toată lumea — cu ani în urmă, divorţase de el, din motive uşor de imaginat. Toată lumea era convinsă că e vorba de obişnuitul divorţ ce se impune soţiilor unor deţinuţi grei. Aşa părea, mai ales că ea se zbătuse enorm, făcînd uriaşe sacrificii (ce fel de sacrificii?) ca să-l elibereze înainte de termen. A şi reuşit — ca pe urmă să refuze recăsătorirea. Trăiau marital împreună, dar ea (şi se zice că şi fetiţa ei din Bucureşti) purta numele de fată — deşi Steriazii fuseseră moşieri (dacă nu chiar boieri de veche stirpe fanariotă), în timp ce profesorul Ursu, mai ales cînd se-mbăta, îşi bubuia, *urbi et orbe**, originea sa de moţ sărac, descendent al unor luptători de la 48 şi chiar mai înainte. Dar păţise ceva în timpul detenţiei, nu se ştie ce... Mefisto, care îl cunoştea foarte bine, spunea că „i s-a rupt arcul"; în orice caz, cînd eu l-am cunoscut — la un revelion în cadrul instituţiei —, nu ştiu de ce, mi s-a părut că toată lumea îşi cam bate joc

* În oraş şi în lume (pretutindeni) (lat.).

de el. Nu-l lăsau să danseze cu propria soție: cum făcea doi pași cu ea, venea un garabete-golan, trimis de Roșculeț, și i-o cerea. Se vedea cît colo că și el, și Lidia știau de farsa ce li se organizase, dar nu aveau încotro.

Era acest Ion Ursu un bărbat de o rară frumusețe fizică, înalt, puternic, semăna cu Robert Taylor, rîdea întruna și bea cumplit, pahar după pahar. Vasăzică era un laș, nu știa să moară. Poate că... Nu e momentul să mă pierd în niște fleacuri chiar acum, cînd va trebui să intru în gura balaurului. Nu-ți trebuie cine știe ce cap de filosof ca să înțelegi că totul în lume e teribil de relativ și altfel și că, într-o, să zicem, altă ordine de idei, și prostia, și lașitatea pot să devină virtuți, care, ele singure, pot să-ți salveze viața, onoarea etcetera. Nu?

În orice caz, în ceea ce mă privește, voi fi intransigent. Voi cere o comisie specială (și din afara ICRAL-ului) să verifice pe teren dacă materialele în cauză s-au folosit în cadrul lucrărilor noastre publice sau ele „s-au volatilizat" la bursa neagră, rămînînd ca eu, acum, să iau de bune rapoartele unor brigadieri și magazineri pe care-i știu în organizată cîrdășie economică cu nu spun cine. Asta în primul rînd. În al doilea rînd, dacă mi se oferă posibilitatea unei tranzacții, voi fi foarte atent: nici să mă mînjesc inutil, nici să pot fi ars la un viitor control chemat chiar de cei care îmi flutură acum năframa-n vîrf de băț. (E bine, șarpele s-a mai liniștit, înseamnă că sunt pe drumul cel bun.)

Desigur, nu mi-ar strica să cunosc cîteva date negative despre bruta asta care, acum, împreună cu frumoasa, dar periculoasa Lidia, pune la cale cine știe ce rocadă. Nenorocirea face că, în general, despre șefii noștri, pînă în ziua în care asistăm la demascarea și dărîmarea lor oficială, nu știm mai nimic. Ăștia nu au origine socială, nu au părinți, nu au nici un fel de trecut. Toți fac pe muncitorii, toți îți dau a înțelege că ar fi fost, e-hei, între acei puțini care, în cruntă ilegalitate, au văzut clar drumul luminos. Roșculeț al nostru, de pildă, făcea o deosebită impresie la toate luările de cuvînt cu un simplu oftat. Dar ce oftat!? Fie la începutul discursului, fie, mai ales, cînd se apropia de finalul fierbinte al concluziilor, deodată cobora brusc tonul, clătina din cap și, oftînd cu obidă, spunea ca pentru sine (dar destul de tare ca să audă cei din prezidiu, ca și cei zeloși din primele

rînduri): „Nu ne-a fost uşor, tovarăşi!" Atît. Dar, prin această simplă şi foarte vagă exclamaţie, el punea între noi, oamenii de rînd, şi el, o întreagă istorie, o întreagă literatură, care era cu atît mai eficace, cu cît nimeni, vreodată, nu a îndrăznit să-l întrebe cine mai intră în acel plural căruia nu i-a fost uşor „atunci" şi care acum salută iertător, de sus, din tribună, pe cei care, fără să lupte, s-au pomenit într-o dimineaţă de august scoşi din pat şi aşezaţi direct la masa şi ospăţul socialismului biruitor. „Nu ne-a fost uşor, tovarăşi!" Parcă mie mi-a fost uşor? Parcă tatii i-a fost uşor!? De fratele meu, Pătru, nici să nu amintesc, că îmi vine rău.

Dacă bine mă gîndesc, eu aş fi pe departe mai sănătos din punct de vedere politic decît acest Roşculeţ, care ne-a fost trimis de sus într-un fel de exil, de muncă de jos. Ce a fost înainte? Unde a lucrat? E ardelean, cum se pretinde, sau oltean barat, cum se şopteşte? Dracu să-l pieptene! Cu cît îl foarfeci mai de-aproape, cu atît ceaţa devine mai deasă. Se zice că ar fi fost reangajat în armată şi deblocat prin anii 50; alţii susţin că ar fi vîndut cravate pe Lipscani şi ar fi stat la pîrnaie, dar nu pentru idei, ci pentru furt. Ivanovici se jură: ştie din familie că acest Roşculeţ Marcel ar fi avut frizerie la Tîrgu Jiu, cu acces profesional în celebrul lagăr de acolo. Uneori, se scăpa în felul următor: zicea: „Cum bine spunea prietenul meu, Nikos", dîndu-ne astfel a înţelege că e vorba nici mai mult, nici mai puţin decît de însuşi Nikos Beloiannis (despre care am constatat că, în afară de faptul că era numele unei străzi — fosta stradă Atena — nimeni nu ştia cine este şi ce rol a avut în istoria literaturii Balcanilor. Fapt este că acest Marcel ar fi un tip ţeapăn, şmecher, bun cunoscător al regulilor barbutului: chiar dacă trişează, aşii lui din mînecă sunt deocamdată valabili, bine văzuţi pînă sus de tot, la Regiune.

Uşa se deschise încet. Lidia mă pofti să intru. Şarpele tresări călcat pe coadă, eu îmi arborai aerul jovial de birocrat timid şi sărac cu duhul. În clipa aceasta, undeva, în Africa, se elibera de sub jugul colonialismului un brav şi vechi popor, bravii stahanovişti ucraineni predau cu o lună mai devreme un nou tronson din măreţul canal al prieteniei dintre Volga şi Don; porcii de americani continuă să trădeze pacea lumii, Mili continuă să se plimbe în acea neagră maşină oficială, iar eu intram la tovarăşul Marcel Ilarie Roşculeţ cu

moralul cel mai ridicat, cu conştiinţa cea mai curată (dar, din păcate, prea fezandat din cauza beţiei de azi-noapte şi a urletelor ce le-am proferat la geamul serviciului nostru de cadre).

Şeful nu trona în scaunul său de mitropolit, ci era întins într-unul din fotoliile de „audienţă apropiată". Fiindcă, se ştie, există trei feluri de audienţe: la uşă, cu mîna pe clanţă, în picioare, cu pălăria scăpată pe jos, cu şeful grăbit să meargă la treburi serioase; poftit politicos pînă între cele două fotolii, dar ţinut tot în picioare — şi ultima, cea mai fericită formă de audienţă, cînd şeful te poftește să stai jos, aşezîndu-se şi el, prietenește, nu la birou, ci în fotoliul din faţa ta. Şeful era dezbrăcat de vestă şi Lidia — o cu totul altă Lidie decît cea pe care am cunoscut-o eu pe balconul anticamerei — îi masa, cu dăruire şi pricepere, braţul drept.

Am rostit destul de tare salutul pe care îl premeditasem: „Noroc bun, tovarăşe director!" — dar nu mi se răspunse. Lidia părea absorbită de operaţiune, Roşculeţul Ilarie Marcel respira greu, cu ochii închişi. De plăcere sau de durere, nu-mi puteam da seama, faţa lui rumenă şi foarte bărbierită mi se părea a fi inundată de un fel de extaz ce putea fi şi erotic, şi religios. Ierte-mi Dumnezeu păcatul trufiei, fiind eu obligat să stau în picioare şi să înghit neputincios jignirea de a nu fi fost băgat în seamă, dintr-o dată îl văzui în faţa ochilor pe fie iertat bunul meu tată. Totdeauna în duminicile de toamnă, după ce venea de la biserică, avea obiceiul să dea drumul în curte porcului pe care îl îngrăşam pentru Ignat. Cu un băţ de alun (acelaşi băţ cu care ni se administrau, mie şi lui Pătru, bătăile picate din rai), tata îl freca pe burtă, vorbindu-i în acelaşi timp cu o tandreţe pe care nu o avea pentru nimeni în familie. Lui Ghiţă trebuie că-i plăcea grozav această părintească scărpinătură de sărbătoare, se răscăcăra şi grohăia molcom, clipea din ochi cu voluptate şi, fără nici o pudoare, îi oferea tatii, pe rînd, toate zonele roz ale burţii sale moi şi păroase...

Păroasă era şi mîna tovarăşului Roşculeţ, în ţipător contrast cu fineţea degetelor de pianistă ale frumoasei doamne Lidia. Acum, faţa lui mi se părea mai blîndă, mai destinsă, cu o asemenea umanizată moacă puteai să te duci liniştit la cîrciumă, nu aveai de ce să te mai temi. Totuşi, îmi zisei, ajunge cu această comedie, parcă el nu ştie că eu ştiu că întreg acest teatru cu reumatismul poliarticular nu

are decît un singur scop: să mă oblige la umilinţă, la vinovăţie, la recunoaşterea superiorităţii trecutului său politic. Ori de cîte ori simte că nu mai ajunge să spună „e-hei, nu ne-a fost uşor, tovarăşi!" (fiindcă placa asta s-a învechit, a intrat de mult în anecdotă), recurge la ceea ce Ivanovici numeşte „acatistul Bumbeşti-Livezeni". Ilarie Marcel îşi aduce aminte că, după cumplitele sacrificii pe care le-a făcut turnînd beton la tunelul 18, el şi numai el ştie ce înseamnă adevăratul reumatism: reumatismul just, patriotic, brigadieresc. (Deşi gurile rele spun că, în perioada acelor faimoase şantiere ale tineretului, şeful nostru făcea contrabandă cu sare prin porturile dunărene cu fraţii noştri sîrbi şi unguri.)

Trebuia, aşadar, să întrerup cumva acest masaj al trecutului glorios. Tuşii la octavă şi, cu toată seriozitatea de care eram capabil, rostii cu multă milă în glas:

— E-hei, tovarăşe director, nu v-a fost deloc uşor!

Deschise ochii şi se uită la mine. Blînd, cuvios, patern.

— Agnita-Botorca, tinere, rosti cu voce stinsă şi făcîndu-i semn Lidiei că ajunge.

Mă cam speriai, mutarea din Bumbeşti la Agnita nu era de bun augur. Însemna o linie nouă, o tactică ce mă lua pe nepregătite. Dar el continuă cu bonomie:

— Unguentul acesta, ai să te miri, nu e de la farmacie. Mulţumesc, tovarăşă Steriade, aţi fost foarte amabilă, lăsaţi-ne acum singuri, să nu ne deranjeze nimeni... Cum îţi spuneam, formula acestui preparat o ştiu de la un cioban bătrîn. În timpurile grele ale ilegalităţii, am fost nevoit să mă ascund la o stînă, acolo am văzut că ciobanii bătrîni se ungeau cu o alifie pe care ei singuri şi-o preparau. Cred că aşa se explică perfecta lor sănătate — deşi nici lor nu le-a fost uşor. Mai ales iarna. Formula ei milenară — cred că vechii daci au inventat-o — e simplă de tot: untură de urs în care se amestecă măduvă de vidră bătrînă. Amîndouă aceste animale ar trebui să aibă reumatism — şi totuşi nu au. E logic, nu-i aşa? că organismul lor posedă acel ceva ce refuză orice răceală sau igrasie. Nu? Stai, te rog, jos, poţi să-ţi aprinzi şi o ţigară, eu am fumat cam mult astăzi, am avut o zi deosebit de grea, mai fac o mică pauză. Cum îţi spuneam, formula o ştiam din ilegalitate şi, cu toate că reumatismul l-am contractat abia în anii „hei-rupului", nu am uitat-o niciodată.

Dar de unde să procuri azi untură de urs şi măduvă de vidră bătrînă? Norocul meu, prin noiembrie trecut, îl întîlnesc în gară pe Tovarăşul Prim. Pleca la vînătoare în Retezat. Asta e boala lui, vînătoarea. Mă strigă, zice: „Roşculeţ, băiatule, nu vii cu noi? Mi s-au promis un urs şi un ţap, parcă te lăudai că tragi bine!" Glumea, desigur! Parcă el nu ştia ce era pe capul meu? Îţi aduci aminte de fiertoarea ce am avut-o în toamna trecută, cînd peste noapte ni s-a dublat planul de zugrăvit faţade centrale. „Nu pot, Tovarăşe Prim, i-am spus, urşii mei pîndesc aici, în municipiu, dacă lipsesc o zi, îmi dau tot planul peste cap." Şi atunci, văzîndu-l atît de bine dispus şi ştiindu-l şi pe el bolnav de acelaşi fel de reumatism ca şi al meu, mi-am luat inima în dinţi şi, mai în glumă, mai în serios, îi povestii toată tărăşenia cu leacul acesta băbesc şi ciobănesc. M-a ascultat deosebit de atent, toată lumea se urcase deja în vagoane, el cu mine pe peron, ţinînd pe loc întregul accelerat de Deva. Cînd am terminat, mi-a spus: „Nu-ţi promit nimic sută la sută, frate Ilarie, dar, dacă voi putea, fac rost de cele necesare. Cunosc un pădurar — mi-a spus —, ţine atît de mult la mine, că dacă mîine îi cer untură de rinocer, din pămînt, din iarbă verde, îmi face rost..." Şi s-a ţinut de cuvînt: uite, cutia asta el mi-a trimis-o, telefonîndu-mi acasă că atît el, cît şi soacră-sa (pe care nici Herculanele şi nici Felixul n-au putut-o ajuta) s-au vindecat aproape complet. La mine merge ceva mai greu, anii nu iartă, în orice caz, cînd mă ung cu minunea asta, mă simt mai bine şi mai fără griji...

Nu eram nici eu născut ieri-alaltăieri, ştiam că, în limbajul codificat dintre un şef energic şi necruţător şi un subaltern dificil, această aleatorie poveste înseamnă nici mai mult, nici mai puţin decît următoarele: „Imbecilule, sunt mare şi tare, dacă mi te opui, te strivesc ca pe un păduche!". Pentru o clipă îmi trecu prin minte versiunea eroică a eventualei replici formulate în timp ce contemplam, de pe terasă, fumurile harnicei noastre industrii. „Tovarăşe director, ar fi trebuit să-i spun, zîmbindu-i cu superioritatea eroului pozitiv, mă bucur din inimă că aţi reuşit să faceţi rost, cu ajutorul conducerii noastre regionale, de acest miraculos medicament vînătoresc. În timp ce doamna Lidia vă masa cu atîta pricepere braţul suferind — mă refer la braţul Agnita-Botorca şi nu la cel Bumbeşti-Livezeni — am urmărit, fără să vreau, expresia feţei dumneavoastră: eraţi feri-

cit, tovarăşe director, vă dau cuvîntul meu că, de cînd vă cunosc, eu nu am avut ocazia să vă văd atît de... atît de... transfigurat. După cîte aţi îndurat pe acele şantiere de tineresc avînt, meritaţi din plin ca, acum, o mînă de zeiţă ca a secretarei dumneavoastră să vă ungă cu toate unsorile de urs şi de vidră. Cu toate acestea, dacă îmi permiteţi, am certitudinea că nu m-aţi chemat aici pentru ca să-mi vorbiţi despre diferite reumatisme muncitoreşti. Noi trebuie să lămurim, o dată pentru totdeauna, ce s-a întîmplat, în mod real, cu acele materiale — var, ciment, vopsele poloneze etc. — care mie îmi apar în fişe, dar care lipsesc total de pe teren..."

Cam aşa ar fi trebuit să iau eu taurul de coarne, devenind, cum scrie în *Scurta istorie,* din acuzat, acuzator. Dar sunt român şi la noi actele de curaj se nasc a doua zi după ce am fugit de urs. În buzunar am cîteva ploşniţe prizoniere (de care mă simt foarte legat), iar în stomac sau aproape de stomac întreţin cu casă şi masă un şarpe verde, ce suferă de cronice insomnii şi de o memorie demenţială. Lidia mă avertizase că se ştie deja cu cine şi unde am băut aseară, am trei perdele negre de vinovăţie indirectă în cuget — nu are rost ca acum să fac pe grozavul şi să fiu acela care deschide ostilităţile. Nu e bine. Adversarul trebuie lăsat să se desfăşoare, cine ştie ce noi elemente au intervenit între timp. Adevărul e că nimeni nu e uşă de biserică, toţi suntem vulnerabili, din micile păcate se naşte imensa împărăţie a tăcerii şi vinovăţiei. Avea dreptate Mefisto să urle aseară (a-ha, deci tot cu el am plecat de la pivniţa lui Sofronie cel şchiop), să urle pe Corso-ul Libertăţii, în gura mare, cum că: „Toţi suntem vinovaţi — numai pietrele sunt nevinovate!" Am o umbră în spatele meu, mă tot pişcă de memorie, aleluia ei de viaţă, tăcerea e de aur, tăcerea e capitalul cel mai preţios, capul plecat sabia îl scuipă, dar nu-l taie...

— Te apreciez, tovarăşe Lupu, îl auzii pe Şef, ai o frumoasă diplomă de inginer constructor, suntem informaţi că studiezi în timpul liber viaţa insectelor din patria noastră dragă. Bravo! Vei înţelege, aşadar, mai bine decît alţi tovarăşi, care nu văd dincolo de lungul nasului şi care cred că o lume ca a noastră se poate construi numai cu sacrificii materiale, nu şi cu mari concesii morale, dumneata vei pricepe ceea ce ni s-a explicat, mai zilele trecute, la o şedinţă închisă, strict confidenţială, şi anume că... Ai auzit, sper, de

tovarășul Vulcu, lucrează direct cu Cel Mare. N-ai auzit? Nu-i nimic, ți-am amintit numele lui tocmai fiindcă noi cu toții îl considerăm un teoretician cu adevărat revoluționar, deși e niţeluș cam evreu; a divorțat de soția sa din motive de principialitate — ce importanță are? — să nu fim subiectiviști, o viață are omul, doar n-o să fim chiar noi aceia care să ridicăm piatra și să lovim în tovarășul Vulcu numai fiindcă îi place să calce pe de lături sîmbătă seara! Nu? Ei bine, omul acesta are o memorie de speriat, știe pe dinafară o mie de citate — din clasici, bine-nțeles —, are și o capacitate nemaipomenită de a-și epura automat formulele care au ieșit din uz și de a le înlocui, din mers, cu altele care se poartă. Vrea să pară oltean, nu e, ți-o spun eu, un oltean nu poate trece niciodată dincolo de sîrmele ghimpate ale neologismelor și filosofiei, el, e-hei, e un adevărat atlet în materialism și campion în dialectica acestuia. Ei bine, acest Vulcu a făcut, printre altele, o afirmație pe care am reținut-o nu fiindcă mi-o notasem, ci fiindcă într-adevăr mi-a plăcut. Zicea — stai să-ți citez corect — ...așa, zicea că avem trei faze de parcurs. Prima, cea în care suntem acum, ar fi faza în care formele revoluționare domină conținuturile faptice ale realității; faza doua în care, din contra, conținuturile vor domina peste toate formele și formalitățile vechi — mă înțelegi? Și faza treia — pe care noi doi, din păcate, nu o vom mai apuca — în care, în sfîrșit, poporul suveran va dispune în voie și de forme, și de conținuturi, în așa fel încît aceste două extreme, contopindu-se, să realizeze acel ideal pe care clasicii l-au prevăzut, numindu-l „fericire universală". Mă bucur că aprobi, înseamnă că ai sesizat esențialul. Acum, vei înțelege de ce, în faza nenorocită în care ne găsim, e normal ca, de pildă, în cazul întreprinderii noastre, toate „cazurile" să pară probleme, cînd de fapt toate problemele nu sunt decît simple cazuri; și tot așa, e cît se poate de normal ca, în planificările noastre, să avem în vedere imperfecțiunea naturii umane, crudul adevăr fiind că 50 % din populația noastră e alcătuită din — ca să mă exprim cu finețe, ca să nu jignesc — din niște indivizi sub-inteligenți. Cretini, garabeți, papă-lapte, burtă-verde, gogomani, haple. Recunoști, nu? Și, în acelaș timp, dar în altă ordine de idei, circa 30 %, poate chiar mai mult, sunt hoți, șmecheri, lichele, pramatii. Mai adaugă procentul obligatoriu de escroci din naștere, de parveniți, de turnători și

şnapani, de demagogi şi filfîiţi, huidume, troale, fufe, tufe, sfertodocţi, căcănari, linge-blide. Adaugă la aceştia stocul de popi, ofiţeri, artişti — şi, uite dragul meu coleg, obţii frumos şi repede o imagine aproape *exhaostivă* şi *inhaostivă* a ceea ce noi, cînd ne grăbim la şedinţe, numim superficial *popor*. Un cuvînt sacru, nu-i aşa? POPOR! Dar ce se ascunde după acest cuvînt nu ştim decît noi, care lucrăm în mare şi principial. Stai, nu te pripi să mă contrazici! Problema e următoarea: oare ăştia nu trebuie să trăiască? Ăştia, pe care ţi i-am înşirat absolut la întîmplare, nu construiesc şi ei, în felul lor, cît şi cum pot, socialismul? Poţi oare să-i duci în Piaţa Libertăţii, să le tai capul cu o ghilotină franţuzească? Nu poţi, tovarăşe, ţi-o spun eu, care sunt şi un comunist vechi, şi o conştiinţă de tipul cel mai nou. Dacă ne-am pune să sacrificăm numai proştii şi lichelele — nu şi celelalte categorii negative — am risca pierderi demografice mai mari decît am avut după cele două războaie mondiale victorioase. Măreţia unică a concepţiei noastre revoluţionare, tovarăşe inginer, constă în fantasticul curaj şi uriaşa mărinimie cu care planificăm munca, ţinînd cont şi de procentul etnic de proşti, lichele şi mai ales de cei care fură din codrul avutului obştesc. Da, aşa să ştii! De ce crezi că magazinerii, chelnerii, gestionarii, doctorii au lefuri tarifare mici? Hm? De ce crezi că se planifică şedinţe de zece ore? Pentru cei care, fiind inteligenţi, ştiu să vorbească şi scurt? Sau să tacă lung? De unde, tovarăşe! Timp de trei milenii oamenii de o anumită categorie nu au avut acces la posturi înalte, la tribune, la ziare. Acum, aceşti oameni au! Dar, din păcate, au acces şi la bunurile republicii noastre dragi. Şi iată marea problemă: pentru noi, cei care vedem din înălţime şi în dimensiune oceanică istoria viitoare, nu numai a regiunii noastre, dar chiar a întregului mapamond: pe cine sacrificăm? Ideea, care e perfectă chiar şi atunci cînd mai greşim în numele ei, chiar şi atunci cînd, din cauza vanităţii noastre mic-burgheze, suntem împiedicaţi să vedem pădurea din cauza unor uscături? Sau sacrificăm acel număr mare de uscături fără de care nu se există nici popor şi nici mase largi? Este? Este!...

Mă îngrozii: Dumnezeule, e mai albastră situaţia decît credeam. Dacă Roşculeţul şi-a scos din tolbă artileria cu „nu vedem pădurea din cauza copacilor-uscături" (Stănculescu susţine că toată teoria asta statistică cu proştii şi lichelele şeful nostru a extras-o şi a

învățat-o pe dinafară dintr-un roman de Ilya Ehrenburg sau Makarenko), înseamnă că mie mi s-a pus de mămăligă. Cu cît ocolul teoretic al unui șef are o circumferință mai mare, cu atît mușcătura ce va urma va fi mai a dracului de rea și otrăvită. Doamna asta Lidia era mai deșteaptă decît bănuiam: cred că ea îi pregătea acestui Ilarie Marcel citatele de rostit la ședințe, poate că ea îl sfătuia și în ceea ce privește tactica și strategia de urmat în raporturile cu nenorociții de subalterni! Mi se serviseră citate deștepte din acest erou teoretic, Vulcu, dîndu-mi-se astfel ocazia să constat că sunt vierme, fiindcă nu înțeleg mersul înainte și în sus al istoriei și mai ales legătura dintre realitate și respect în contabilitate și ierarhia funcționărească. Acum, ochii de culoarea romului popular mă priveau fix, rece, cu o stăruitoare și hipnotizantă expresie de scîrbă și sictir.

Mă țineam tare. Nopțile mele de insomnie, copacul din curte, lupa, cine știe cum, mă antrenaseră fără voia mea într-un fel de încăpățînare ce îmi prindea bine acum. Simțeam în buzunar conturul cutiei cu prizoniere, auzeam vocea soției mele Mili cum mă face tîrîtură și vierme. Ca printre negri nori, îl vedeam pe Mefisto beat, gesticulînd și urlînd pe Calea Unirii: „Cain a avut dreptate!"...

Șeful zîmbea ca un crocodil și îmi flutura sub nas un formular de scăzămînt gata completat. Trebuia doar să-l semnez. Abia acum urma marea și adevărata încleștare, în clipele acestea în care nu se mai rostea nici un cuvînt — și, totuși, se spunea totul, fără menajamente, ca la ușa cortului. Am reușit să-i fac față, fără să clipesc din ochi, fără să recurg la țigară, tuse sau batistă. Fratele meu mă învățase: cînd te apropii de stînă și dulăii din ea năvălesc să te rupă, cel mai cuminte lucru este să te așezi și să începi și tu să latri. Cred că Pătru își bătuse joc de mine sfătuindu-mă astfel, eu totuși, acum, zîmbindu-i de departe, ușor — tot în sictir și în scîrbă —, nu făceam decît să aplic metoda lui.

Încleștarea noastră dură cam cît îi trebuie lui Mili, seara, ca să-și facă așa-zisa rugăciune. Să zicem un minut. Nici atît. Apoi, dintr-o dată, temperatura biroului directorial scăzu brusc sub zero grade. Foaia fu întoarsă, macazul schimbat, altă piesă se va juca de-acum înainte. Roșculeț — un adevărat artist în tehnica intimidării și șantajului de cabinet — deschise plictisit un dosar, pe care îl scoase cu grijă din seiful personal; îl răsfoi în mare și grea tăcere, citi un pic o

foaie, altă foaie, părea a le şti pe dinafară, nu astea îl interesau. Se opri pînă la urmă la o coală albastră. Mă ridicai respectuos în picioare. Coala era scrisă mărunt, cu mîna; cerneala folosită: violetă. Cunoşteam şi mîna, şi cerneala.

— Domnule, îmi comunică aproape gemînd, domnule coleg (nu mai eram „tovarăş", s-a terminat definitiv cu prietenia intelectuală, gata şi cu dulcea complicitate reumatismală, devenisem un „domnule" oarecare, adică un ins scos de pe banda progresului, aruncat în groapa cu lei sau în hazna, şters cu acid sulfuric de pe lista simpatiei de sus în jos, aleluia etc.), domnule coleg, cu regret, trebuie să-ţi comunic oficial că am primit azi-dimineaţă această scrisă reclamaţie. Nu spun de unde şi nici de la cine. Dar e bine să afli că această foaie, înainte de a sosi la mine, a fost citită şi de alte organe de stat. Mai puternice, mai vigilente decît sunt eu. Nu mă interesează, domnule, în ce local şi în ce tovărăşie ai băut azi-noapte: Constituţia republicii garantează libertatea fiecărui cetăţean în timpul său liber. Nu mă interesează nici preferinţa ce o manifeşti pentru diferiţi declasaţi, filosofi de pahar şi savanţi de puşcărie: fiecare cu gusturile sale. Aş trece, personal, şi peste faptul că ai lipsa de prudenţă de a te întoarce acasă după chef nu strecurîndu-te pe străzi dosnice, cum face orice cetăţean conştient şi disciplinat, ci hăulind pe Calea Unirii şi Libertăţii, unde, se ştie, sunt şi Instituţii Regionale, şi locuinţe naţionalizate în care locuiesc şi dorm cadre înalte şi foarte obosite... Nu sunt eu cel indicat să judec lozincile pe care le-ai strigat azi-noapte, nici motivul pentru care, fără să fi întrebat, ai spus sergentului că te cheamă Ezechiel şi că vrei să te îneci în rîul Vavilonului. Te priveşte. Şarpele, cînd îl doare capul, se îmbată şi începe să cînte. Dar ca şef al unei Întreprinderi de Stat, cu răspundere faţă de popor şi de şefii mei ierarhici, răspund şi de conduita morală şi ideologică a subalternilor mei. În consecinţă, voi fi nevoit să iau anumite măsuri.

— Am înţeles! Ce măsuri?

Dracu ştie de unde, din ce rezerve afurisite, zîmbetul meu nu se mai termina. Şarpele din burtă abia dacă îl mai simţeam: un fel de veselie, sucită şi şuie, mă făcea să cred că sunt sus, la munte, sub brazi, lîngă un tăpşan pe care pasc fără griji oile tatălui meu. Chiar şi un vers din copilărie — ce mă obsedează mai ales în timpul lucră-

rilor de bilanţ — mi se picura sub streaşină: „Care floare-nfloare, noaptea pe răcoare". Care floare? Mă gîndii aşa: acum, că mi-e totuna, să-l bag măcar în aia a mă-sii de ciocoi şi javră. Dar imediat îmi dădui seama că, în fond, acest Roşculeţ e un tip simpatic şi nenorocit: pentru leafa lui şi pentru cît îi mai pică pe de lături, joacă un menuet grozav de complicat şi de riscant.

— Încă nu ştiu, îl auzii spunîndu-mi, ce măsuri se vor hotărî în cazul dumitale. Cu mine ai cam încheiat socotelile. Deocamdată, iată ce ai de făcut: îţi scrii autobiografia. Cu mîna. Şi aici, nu acasă.

— Am scris, anul acesta, vreo trei autobiografii. Tot cu mîna.

Era plictisit, parcă voia să vomeze. Se uita în tavan şi se strîmba de parcă ar fi băut oţet.

— Ai scris cinci autobiografii, domnule, nu trei, cum crezi: dar toate seamănă între ele, ai acasă un text de bază pe care nu faci decît să-l copiezi de fiecare dată. Vezi că ştim? Ei bine, de astă dată doresc o autobiografie *din memorie:* sinceră, completă, autocritică, totală. Cu date şi persoane care să poată da referinţe. Vrem să vedem şi faţa necunoscută a Lunii. Vrem să ştim ce viperă am încălzit la sîn. Ne-am înţeles?

— Da. Îmi voi scrie a şasea autobiografie. Mîine v-o aduc.

— Nu, domnule: vei trece în anticameră, tovarăşa secretară are să-ţi dea cele necesare şi vei scrie, în sfîrşit, o autobiografie care să nu fie o compoziţie literară, ci un document de viaţă şi conştiinţă. Am zis!

Plutind, ieşii din cabinet. Uşa, după mine, se închise fără zgomot. Lidia mă privea zîmbind, ochii ei îmi aduceau aminte de marea pe care nu am văzut-o niciodată. Aproape cu tandreţe, mă luă de braţ şi mă trecu în cămăruţa unde pregătea cafelele. Îmi făcu semn să tac şi, complice, îmi întinse un pahar mare de coniac, pe care-l avea pregătit. Îl băui, simţeam cum devin deodată cît statuia aviatorilor. Terminai de sorbit ultimele picături, voiam să-i mulţumesc; ea mă privi uimită, grav — apoi, cuprinzîndu-mi gîtul cu braţe moi şi fierbinţi, mă sărută, cu ochii deschişi, pe buze. Picam din cer, nu înţelegeam nimic, sărutul acesta nu avea legătură cu nici o logică din lumea asta. Nici nu era sărut, semăna cu vinul lui Sofronie cel şchiop. Semăna cu un zbor spre sud, dar mai ales cu acel straniu fior

ce-l încercam cînd, beat fiind, mă încăpăţînam să privesc, prin lupă, stelele îndepărtate.

— Nu te speria, îmi spuse, Roşculeţ nu ştie nimic. Băleanu te-a turnat, azi-noapte erai ameţit, te credeai Ezechiel, dar de strigat nu ai strigat nici o lozincă răutăcioasă. Stai aici şi scrie. Calm, concentrat. După ce se cară şeful meu, eu voi rămîne cu tine. Voi încerca să-ţi dau să citeşti respectivul denunţ. Am o singură rugăminte: să-mi împrumuţi cutia aceea transparentă. Nu mă întreba de ce. Te rog. Poate într-o zi voi avea curajul să-ţi fac cîteva destăinuiri tangente cu drama ta. Cine ştie? Deocamdată însă trebuie să ştii: e bine să te temi de mine. Sunt foarte rea, foarte periculoasă şi foarte falsă. În afară de carnea asta a mea, totul e minciună şi trădare...

.....

Un pictor suprarealist şi decadent terminase la ora asta un frumos peisaj industrial în care doar anumite lucruri nu erau cu totul realiste. Coşurile fabricilor, antenele de radio, uriaşele magistrale electrice, toate apăreau în tabloul său turtite, aplecate aşa cum arată spicele îndoite de un vînt aspru. Pictorului îi plăcu această — chiar şi pentru el surprinzătoare — viziune, ştia de pe acum că tabloul nu va mai putea fi achiziţionat oficial: cu sentimentul de bucurie al pagubei fără de sfîrşit, pictă deasupra, în spaţiul norilor şi al fumului, cîţiva fluturi cap-de-mort, plecaţi în convoi, spre alte ţări sau mări necunoscute, transcendente. Prin aceste aripi colorate, prezentul fu depăşit; fluturii, de cînd e lumea, au fost simbolul combinat al veşniciei şi al efemerului. În vis. În vise. În coşmare şi halucinaţii. În febre, deliruri, spaime. În clipele în care ceasurile se opresc, zeii se culcă îmbătaţi de jertfe şi tămîie, omenirea începe să se scarpine, iar sfînta, marea, neruşinata Istorie e obligată să-şi măsoare pulsul şi să-şi numere firele cărunte, chelia, bătrîneţea. Numai blestemul şi înjurătura robilor şi săracilor mai pot să spargă presiunea acestui cer golit, idiot, total indiferent faţă de soartă... Mi-e dor, Pătrule, de ziua aceea în care ai prins cu mîna un păstrăv albastru şi mi l-ai pus în mînă. Trăiască în veci coniacul liber. Trăiască prietenia veşnică între mine şi... între mine şi... între... întru.

IX

Întotdeauna coala albă de hîrtie m-a inhibat. Nu din cauza examenelor de altădată: am făcut Politehnica într-o epocă tulbure, în care toate disciplinele, din cauza războiului, ca şi profesorii noştri, îşi aveau bagajele făcute; se mutau, temîndu-se şi de trecut, şi de viitor, oscilau între teorie şi practică, fără nici un orizont sau certitudine. Nici scrisori de dragoste nu am prea scris. Să oftez o noapte lîngă o pagină poetică, compunînd cu of şi lingoare cine ştie ce banal tango sau serenadă nu era în firea mea. Preferam să arunc cu pietricele în geamurile amorurilor din tinereţe, amăgindu-mi iubitele să vină cu mine prin parcuri sau dumbrăvi; acolo, le înghesuiam şi le smotoceam lupeşte, fără nici un acompaniament liric sau muzical. Era război, cred că şi fetele, din instinct naţional, preferau un bărbat la îndemînă, în locul unui vis albastru şi vag ce le scria cărţi poştale cu număr militar de undeva, din imensa stepă rusească. Nici Miliei nu cred să-i fi scris vreo aşa-zisă scrisoare de amor. Am cunoscut-o după o defilare, am invitat-o imediat la nişte mititei şi zaibăr negru; seara, cînd în oraş avea loc tradiţionala retragere cu torţe, ea era deja în patul meu, fuma din „Carpaţii" casei şi se interesa dacă am studii adevărate şi dacă nu am vreo pată specială în trecut... Cu toate acestea, nu mai ştiu precis de cînd, în anii grei ce au urmat după 1950, am început să simt tot mai acut şi mai adînc această frică, sau oroare, sau ură faţă de orice coală albă ce aştepta cu tupeu şi obrăznicie ca eu să încep aleluia aceea cu „părinţii mei, ţărani mijlocaşi, au trăit în cruntă exploatare, muncind din greu..." Nu pot să-mi dau seama de ce — este o chestiune de psihologie, dracu ştie —, în orice caz, am sentimentul că memoria mea se apără ca de foc de cuvînt şi de hîrtie. Nebunul acela de Mefisto a încercat să-mi explice: şi ştiinţele, şi muzeele, şi lista geniilor literare au fost transcrise; asta e legea aspră şi necruţătoare a oricărei revoluţii;

înainte de a-şi mînca propriii copii, cum a prevăzut Marx, ea trebuie să lichideze cu un anume trecut, tocmai pentru că vede clar şi sigur în faţă un anume viitor. Priveşte oraşul de sus, îmi spunea, priveşte-l ca un demon şchiop ce poate străpunge cu ochii acoperişurile caselor, şi vei observa mii şi mii de concetăţeni şi fraţi ai tăi, curbaţi peste mii şi mii de coli albe, înfundîndu-şi gîtu-n guler şi bumbacul în urechi, scriind, scriind, scriind. Astfel văzute lucrurile, la nivelul timpului uman reconsiderat, banalul act de a-ţi compune o cît mai inocentă şi obscură biografie devine un cosmic simbol de mutaţie ontologică, de cutremur metafizic: memoria însăşi a întregii lumi e pusă în ecuaţie, clepsidra valorilor fiind întoarsă de o mînă forte, anonimele, cele mai anonime destine sunt decorticate pe viu, un potop de vinovăţie socială se adună, se adună din infinitezimali stropi de adevăr sau intenţionată uitare. Scriu hamalii din gări, fostele prostituate, popii şi răspopiţii; scriu foştii milionari şi actualii speculanţi; scriu academicienii şi vidanjorii din serviciul de salubritate... Cu cea mai mare grijă scriu mai ales aceia care verifică şi analizează aceste autobiografii: fiindcă ale lor ajung ceva mai sus, la ele se uită cineva cu o lupă vigilentă şi dată dracului.

Eu ţin la Stănculescu, are un fel de veselie amară de escroc păgubos. „Toţi suntem nişte Sancho Panza, îmi spunea nu demult, călărim măgarul umblînd în aventură după un hidalgo ce ne-a promis o insulă a fericirii." Ei bine, deşi toată lumea ştie cine a fost tatăl său, că a deţinut acţiuni în petrol, el totuşi a avut curajul aproape nebunesc să scrie în autobiografie aşa: „tata a fost un simplu gazar"... „Nu cred că ai făcut bine, i-am spus, prin această ironică minciună nu ai făcut decît să te încarci cu un greu păcat politic: de acum, va trebui să fii mereu pregătit ca, într-o frumoasă zi, cînd nici nu te vei aştepta, să te pomeneşti în faţa unei comisii de verificare. Ai făcut dreptul, eu sunt inginer, permite-mi să-ţi citez una dintre legile lui Murphy: ceva ce se poate întîmpla — un accident, defecţiune sau rău —, dacă e posibil, se va şi întîmpla, dar nu cînd te aştepţi, ci în momentul cel mai rău. Ai priceput?" „Prostii, mi-a răspuns Stănculescu. Din clipa în care am devenit oricînd vulnerabil, scopul autobiografiei este atins. Am trecut prin marele botez, de-acum cota mea de griji şi insomnii e asigurată. Gîndul că ceva nu e în ordine acolo, în acel mistic dosar al meu, mă face să fiu

cuminte, temător, varză murată: pe zi ce trece, tot mai plin de gratitudine și devotament față de cei care mă lasă să trăiesc, să pasc o pîine în cîmpologia muncii, deși ar putea foarte ușor să mă demaște și să mă și poprească pentru cîțiva ani..."

Gîndesc prostii, afară s-a lăsat o negură de iarnă proastă. Șeful Roșculeț și-a îmbrăcat lodenul îmblănit (cu vidră) și, fără să se uite la mine (mai bine zis, trecîndu-mă definitiv în rîndul obiectelor inutile), îi spuse Lidiei: „Dacă mă caută cineva, sunt sus, la serviciul de cadre". Plecă fluierînd, trilili, tralala, voia să-mi arate că nici în cot nu-i pasă de mine și poziția mea. Pentru el aerul e compus din oxigen curat, fără azot, el nu are trecut, dosar și, chiar dacă îl are, acesta e plin numai de agnite, bumbești și alte rezerve din categoria „nu ne-a fost ușor, tovarăși!". Eu stau în fața acestei perfide coli albe și constat cît de frumos se desenează profilul Lidiei pe suprafața aburită a geamului. Croșetează.

Îmi plac mult femeile care croșetează, au o liniște caldă, ceva duios și meditativ, parcă întreaga lor ființă se eliberează de tot ce e în jur; se creează climatul în care apele se pot liniști, viorile făcînd loc amintirilor sau viselor, cine știe? Poate că marii pictori de madone își puneau modelele să croșeteze, numai astfel putînd să le mențină această expresie de cerească umilitate și duioșie. Cine știe? Mama, cînd torcea, avea scaunul ei. Totdeauna același scaun, cu trei picioare — și același loc în hodaie: între cuptorul alb și geamul cu mușcate și tufănele. Își ținea capul plecat spre dreapta, diagonala feței era paralelă cu a fusului și a caierului de lînă. Mișca din buze de parcă ar fi morfolit vreo rugăciune de numai trei cuvinte, un fel de „Doamne, iartă și păzește!": nici vorbă nu era de rugăciune, buzele i se mișcau din cauza unui ritm interior, care o muta din gînduri și griji în domoala rotire a stelelor, cumva alături de îngerii și pruncii care visează. Pe cît de crispată și de nervos-chinuitoare mi se arată orice muncă monotonă dictată de o mașină sau bandă rulantă, pe atît de liberă și cathartică îmi apărea acum — privind-o pe Lidia și gîndindu-mă la mama — ipostaza de țărancă tăcută, în casa și în rostul ei, niciodată obosită, necunoscînd plictiseala sau sila. Mama dărăcind cînepa, depănînd fasolele, bătînd cu maiul rufele în apa rece a pîrîului, pregătind noaptea urzeala albă a războiului — totdeauna tăcută, închisă, egală cu ea însăși.

Cînd s-a născut şi s-a împlinit limba asta română, dacă părinţii noştri mai mult au tăcut decît au vorovit? Aratul, semănatul, treieratul, tăiatul lemnelor la pădure, cioplitul lor, modelarea oalelor, arderea în cuptoare şi cîte şi mai cîte alte preocupări strămoşeşti, absolut toate s-au făcut în mare singurătate şi cu foarte puţine vorbe. De ciobănie nici nu mai amintesc. Stai în bît, priveşti ceaţa din văi, hăuli berbecul, mai îndemni din cînd în cînd cîinii. Atît. Cobori în sat la joc, îţi ocheşti o Ileană tăcută şi sfioasă, îi spui: „Hai, fă Ileano!", ea se uită în ochii tăi, pricepe ce trebuie să priceapă, îţi vine nevastă la casă, la vite. Îţi naşte şapte copii, fără vorbe de dragoste, fără analize şi psihanalize, fără bilanţuri sau rapoarte de activitate. Fără nici un angajament solemn. Mama îi spune tatii „omul meu". Simplu. Omul meu a zis, omul meu nu vrea să audă, omul meu e plecat în rezbel, dar are să se întoarcă... Omul meu. Poate că limba, cu toate cuvintele ei, rodeşte în mare tăcere: din această ţărănească tăcere ce se aseamănă cu ţărîna în care aşezi seminţele şi aştepti. Istoria — ar spune Mefisto, dacă ar fi acum în locul meu — se împarte în două mari perioade: prima în care s-a tăcut, s-a îndurat, s-a gîndit şi s-a rostuit limba cu toate ale ei daruri — şi a doua, cea de cînd am ieşit din păduri şi bordeie, în care vorbim uneori prea mult, alteori vorbim pe negînditele sau pur şi simplu trăncănim aiurea, fără să ne dăm seama că floarea cuvîntului se poate usca, poate chiar să şi moară: de oboseală, urît, secetă sau prostietate...

Iar am luat-o razna, iar îmi umblă mintea după vişin; nu am scris nici un rînd din rahatul ăsta de autobiografie. Ce să-i fac? Am eczeme pe memorie şi rîie în subconştient. Nu sunt curat, ăsta e adevărul, nu sunt curat nici în faţa oamenilor, nici în faţa lui Dumnezeu. Nici în faţa mamei mele. Ultima oară cînd am văzut-o eram în gară, lîngă fîntîna aceea pe care se zice că a săpat-o unul, Rogoz, neam de departe cu noi. Era nebun, striga „Cuza" în biserică, a şi murit aruncîndu-se din clopotniţă în ziua de Sfînta Maria Mică. Îmi era sete, mama a zis să rabd, că fîntîna nu mai e curată. Nici de departe nu a adus vorba despre fratele meu Pătru. Eu totuşi ştiam că amîndoi doar la el ne gîndim, din cauza lui mă simţeam ca un cîine prins de hingheri. Era în plină amiază şi totuşi cerul mi se păruse negru ca cerneala. Am avut noroc, trenul nu întîrzia, m-am grăbit să mă agăţ de scara unui vagon: „sărut mîna, mamă, i-am strigat, am

să-ţi trimit ochelari..." Ea se uita la mine cu milă şi dragoste, nici nu auzea ce-i spuneam, îşi lega broboada neagră, privindu-mă cu ochii ei de icoană afumată. Am tăcut şi eu — se făcuse o linişte mare şi rotundă în jurul nostru: nu mai eram agăţat de scara unui vagon, nici locomotiva nu fluiera, în lume rămăseserăm doar noi doi şi, între noi, dureroasa mea copilărie, cîţiva salcîmi scrofuloşi şi fîntîna aceea uitată de Dumnezeu şi de oameni. Atunci, în fărîma de clipă în care încremeniseră şi peisajul şi zgomotele lumii, ca din fundul unei peşteri tainice, am auzit clar aceste nemaipomenite vorbe pe care mama mi le-a spus fără să-şi mişte buzele, aproape în şoaptă: „Nu te teme, copilule, fiecare noapte vine cu lampa ei!"

Vasăzică: Subsemnatul... Însemnatul... Resemnatul... Consemnatul... Ne-nsemnatul... M-am născut fără voia mea, nici eu, nici părinţii mei nu au făcut cerere să viu pe lume. Nu mi s-a dat posibilitatea să-mi aleg nici părinţii, nici satul, nici neamul — nici măcar epoca în care aş fi vrut sau aş fi „corespuns" să trăiesc. M-am pomenit viu, în viaţă. Nu ştiu de unde am venit, habar nu am cu ce zestre, bună sau rea, am sosit. Am plîns mult în pruncie, mama zice că am avut viermi: am plîns şi cît am fost băietan în ograda tatii: curcile, gîscanul, cocoşul — pînă şi cîinele (care se chema Rex) — mă urmăreau cîrîind, zgîriind, muşcînd. O spaimă continuă mi-au fost anii de şcoală: mi-era frică de întuneric, de babe, de guşaţi — de toate umbrele ce se mişcau în jur. Nu am fost deloc curajos, nici prea deştept nu m-am dovedit a fi. Am căzut de pe prima gloabă pe care mă săltase fratele meu; vaca nu mă îngăduia la uger, cloşca se burzuluia de voiam să mîngîi un pui. Norii şi bulboanele rîului de sub arini, cînd le priveam îndelung, prindeau a se învîrti în cerc, ameţindu-mă. Mi-era groază de şerpi, deşi nu călcasem pe nici unul. Lipitorile, păianjenii, coropişniţele şi racii îi visez şi acum, transpirînd de spaimă. Cînd trebuia să trecem peste păpurişul bălţii, ca să ajungem la iezătura unde mama topea snopii de cînepă, fratele meu Pătru mă căra în spate, deşi nu era decît cu patru ani mai în vîrstă ca mine...

Deci:... Subsemnatul, după sincera mea părere, nu sunt numai un vierme sau un ridicol gîndac în bucătăria lumii, dar sunt şi un rahat în ploaie, un laş cu moţ, un nima-n drum; de la tata cetire, aş fi avut o şiră a spinării, dar am topit-o, vertebră cu vertebră, la foc

mic, în acest cazan care se cheamă şcoală, viaţă, carieră. Intelectuală. La oraş. Inginer de construcţii, fofilat la căldurică, în ICRAL. Şeful secţiei de ciori vopsite. Tovarăşi, jur pe conştiinţa cîtă o mai am că, dacă ar fi fost după mine, eu aş fi rămas fecior la plug, aş fi rămas la coasă; dar tata, măsurîndu-mă cu amărăciune în timp ce dejugam boii, i-a strigat mamei: „Tu, muiere, ce facem cu băiatul ăsta? E nătîng, beşleagă, anapoda. De nimic nu-i bun, i se înnoadă mînurile la lucru. Mă tem că n-o să avem încotro, va trebui să-l dăm la şcoli. Să-l facem domn..."

Uimit şi amuzat, observ că pe coala din faţa mea nu am scris decît un singur nume: Ezechiel. Sunt rupt în două, sunt rupt în trei, bine m-a ghicit Preoteasa. Am ajuns la mijlocul podului unu şi mi s-a şi terminat uleiul din opaiţ. Ieri-noapte am umblat hăulind pe Calea Unirii şi a Libertăţii, mă credeam zmău şi profet, voiam să iau istoria de gît şi să dau cu ea de pămînt. Acum, ca pedeapsă, va trebui să iau totul de la început: va trebui să mă nasc, să cresc, să greşesc şi să-mi recunosc cinstit cînd, cum, unde, de ce, cu cine, pentru cine, despre cine, faţă de cine...am comis acele greşeli pe care pînă acum, din laşitate mic-burgheză, sau, mai rău, din oportunism antisocial, sau, şi mai rău, din premeditată inducere în eroare a bravei noastre clase muncitoare (aliată veşnic cu ţărănimea săracă de la sate) le-am comis.

Cine m-a întreţinut la şcoală? Cum am reuşit să scap de front? De ce am preferat să lucrez în vacanţe ca simplu colector de napi în gara Coţofeni, cînd aş fi putut foarte uşor să ajung chiar şi brigadier pe unul din glorioasele noastre bumbeştilivezenuri? Ştiam oare că tatăl (şi chiar bunicul dinspre mamă) al soţiei mele a umblat cu pantahuza prin ţară, adunînd, chipurile, cărămizi pentru o biserică greco-catolică? De ce am ascuns faptul că prietenul meu din căminul studenţesc, Deliu Piatră, citea nopţile poezii antirevoluţionare franţuzeşti, deşi era fiu de acar sărac? De ce am omis din toate autobiografiile mele rolul pozitiv pe care l-am avut la procesul fratelui meu, Pătru? Condamnat la şapte ani muncă silnică. Şi confiscarea averii. Ce legături am şi ce discut nopţi în şir cu diferiţi foşti filosofi idealişti, care, nu fără anume scopuri duşmănos-cosmopolite, citesc în limbi capitaliste, plus latină, plus ebraică şi greacă sclavagistă? Am cîntat sau nu am cîntat, acum trei ani, în noaptea de revelion, de

gît cu toți mașiniștii beți din teatru (ascunși după decorurile din *Liubov Iarovaia*) imnul naționalist *Trei culori cunosc pe lume*? — și asta în timp ce soția mea, mult mai evoluată din punct de vedere politic, făcea voluntar de pază la pomul de iarnă, ca să nu se fure becurile și tombolele numerotate ale sindicatului!? Cui trimit bani la țară — și de ce mi se returnează acești bani? Ce cred despre lupta pentru pace? Dar despre gîndacii de Colorado? Ce posturi de radio ascult, ce posturi nu ascult? De ce? Cum stau cu angajamentele în cinstea zilei de 6 Martie?...

Pe coala din fața mea, în afară de fatidicul „Ezechiel", nici un alt cuvînt. Lidia privea peste umărul meu, îmi mîngîia părul de pe ceafă și rîdea. Ușor, argintiu, ca într-un salon, după o glumă fină a gazdei.

— Poftim, tovarășe Ezechiel, îmi șopti la ureche, o cafea de protocol și încă un pahar de coniac. Pari obosit. Nu mă mir — îți citesc pe frunte și la rădăcinile părului filmul mut al conștiinței. Taci! Bea!... Nu așa! Țărănește: încet, calm, cu ochii închiși. E un coniac excelent: „Segarcea", domeniile regale. Îl folosesc numai la „concluzii". Nu pricepi? Să-ți explic. L-am educat pe Roșculeț Ilarie Marcel — e doctor în materie de mici atenții ospitaliere —, de ce nu te-aș iniția și pe tine!? Ascultă! Coniacul, în procesul muncii de conducere, este de trei feluri: coniac de „bine ați venit, tovarăși, în întreprinderea noastră!" (tare, greu, aspru), coniac pentru faza dificilă „recunoaștem, mai avem lipsuri, dar..." (moale, bleg, săpunos), și coniacul regal, destinat momentului ce trebuie să nu fie uitat: al momentului în care procesul-verbal al inspecției a fost redactat și iscălit (totul a ieșit cît se poate de bine, istoria merge înainte, fotoliile rămîn neschimbate), încruntările fac loc zîmbetelor și simpatiei de la șef la șef, în această fază coniacul acesta regal poate fi închinat pentru ajutorul neprecupețit, pentru critica (evident) constructivă, pentru saltul calitativ pe care îl reprezintă această înaltă inspecție, în istoria scurtă, dar glorioasă a instituției noastre... Ai înțeles? Acest coniac trebuie să fie ca o romanță, ca un parfum, ca o duioasă declarație de amor... Rîzi, Ezechiel? Ăi fi tu cît un munte, cu treizeci și nu știu cîte măsele, dar de mușcat încă nu știi să muști. Semeni cu soțul meu, așa cum era pe vremea cînd, ca și tine, se dovedea incapabil să-și scrie singur autobiografia...

Prin geam, afară, amurg hibernal. Babe, pisici, pompieri mărşăluind vitejeşte spre teatru, aşa se călește oţelul, învăţătoarea din Şatrîi... Coniacul acesta era într-adevăr ceresc — încă un pahar şi iscălesc tot ce trebuie în legătură cu vagoanele acelea de var şi vopselele de bronz polonez sacrificate în lupta mea morală cu Roşculeţ et comp. Ar fi frumos dacă ar începe să ningă — îmi aduc aminte de tata cum a prins odată o vulpe vie. O ţinea de chică, tăvălind-o prin zăpadă, zicea să-i apuc coada şi s-o pup în fund, e ăsta un leac sigur împotriva ticăloşiei... Mîna Lidiei e moale, se şerpuie după urechile mele, miroase a Palmolive antebelic, de n-ar pica acum cineva, vreun Băleanu al vigilenţei interne, trebuie să mă uit în ochii acestei femei, trebuie să aflu de ce m-a sărutat aşa cum m-a sărutat.

— Ezechiel, îmi spune, cuprinzîndu-mă în braţe, se vorbeşte prin tîrg că ţi-ai cumpărat o lupă vrăjită. Şi că te uiţi cu ea, pe ascuns, la cîteva nevinovate ploşniţe pe care singur le-ai vînat. Mai bine-ţi cumpărai o lunetă telescopică: să te uiţi la steaua ta nenorocită, la soarele şi luna cui te-a făcut aşa, năuc, tîndală şi pieziş. Taci şi bea... Soţul meu, care a trecut prin apa Sîmbetei, avînd un doctorat în suferinţă şi infernologie, face dese crize de frică poliarticulară: el se uită invers: la cerul înstelat cu lupa — şi la păduchi şi ploşniţe cu luneta lui Galilei. Din prudenţă. Din punct de vedere. Dar tu, Ezechiel, eşti încă un novice în toate. Nici n-ai auzit măcar de Stix, necum să-ţi fi înmuiat picioarele de primă generaţie în apele lui... Bea-ţi paharul — lasă-ţi tu autobiografia s-o scrie stihiile acestei frumoase seri de iarnă. Vino dincolo, am să încerc să-ţi explic cîteva din acele elementare secrete de istorie pe care le ştie bine şi le vede clar sîngele meu dospit, de fanarioată zulie, dar pe care mintea ta de brînzar şi de ţuicar, obişnuit să nu vadă mai departe de gurguile opincilor, nu are cum să le bănuiască măcar... Nu-ţi fie frică, Ezechiel, îmi place să-ţi spun aşa, sună de parcă ai fi evadat din robia Vavilonului; dă-te-n mă-ta de şmecher, n-ai avut tu timp să-ţi înveţi ocenaşele de valah şi îmi umbli cu şperaclu la *Vechiul Testament*!? Ţi-am spus: nu ai de ce să te temi. La ora asta ICRAL-ul nostru dătător de pîine e pustiu ca o biserică în ziua de luni. Şeful nu are să revină — avem noi o înţelegere în acest sens. Nu pricepi? Nu-i nimic, cu cît pricepi mai puţin, cu atît vei fi crezut

mai priceput: fericiți sunt cei săraci cu duhul... Vino! Îmi place cum lucesc ochii tăi de lup flămînd și nedormit. Nu neg că mi-ar face plăcere să mă mușți, să-mi frîngi oleacă și carnea asta a mea care a început — din anumite motive economico-sociale — să preia funcțiile creierului. Care creier, la rîndul lui... Nu te hlizi, tîrlă da-co-romană: covorul acesta imens e din palatul Vorvorenilor. Bunica mea dinspre mamă era o Glogoveanu, din ramura severineană. Îi semăn — se spunea cînd eram mică: mă apucau uneori pandaliile. Ca și pe ea. Urcam goală pe șira de paie ca să strig precum țigăncile paparude, pe secetă, vara... Scoate-ți pantofii ăia pe puncte, scoate-ți și cravata sorcovă-morcovă — uite perinele din aceste boierești fotolii, așa, acum te vei putea întinde... Aduc și țigările, și coniacul: să fie pe aproape. Să știi, nu numai lumina vine de la răsărit: și știința dragostei, ca trecere și petrecere, ca artă și amăgire, tot de acolo ne vine... Trag la o parte perdelele, să poți vedea cît de frumos ninge. Culorile acestea mov-închis îmi aduc aminte de înmormîntarea mamei mele, a cerut ca și popii să poarte numai această culoare; spunea ea că totul e să poți ajunge să trăiești ca un curcubeu, să începi cu alb, s-o termini cu acest vînăt spre violet...

N-o mai ascultam. Coborîse vocea, murmurul prezenței ei mi se părea ca foșnetul de pănuși, ca trecerea printre trestii a unei vulpi albe, ca o cădere de ape în havuz. Priveam fericit și destins stolul de corbi ce se roteau departe, în jurul turnului ruină al vechii catedrale. La ora asta Mili, în uniforma aceea albastră de premilitărie, rupe biletele la intrarea în teatru. Se joacă *Mielul turbat* sau *Mitică Blajinul*. Mefisto, precis, își numără banii rămași de la ultima chenzină, iar Băleanu își scrie cotidianul, nevinovatul, micul său denunț. Fără de care nu e posibil nici apusul și nici răsăritul soarelui, nici mersul său înainte — și nici prezența lîngă mine a acestui trup de odaliscă, ce se dezbracă singură, dar cu mîinile mele.

— Nu te grăbi, Lupule-Ezechiel, hunii au plecat, turcii încă nu vin. Sărută-mă rar, ușor, cu ochii închiși; viața nu e făcută din vorbe, ți-o spun eu; Adam și Eva nu au păcătuit din cauza acelui măr interzis, ci fiindcă, în loc să facă dragoste, au început să vorbească. Stivuim între noi și dragoste o grămadă de vorbe — între noi și realitate o grămadă de minciuni, pe care tot din vorbe le extragem. A vorbi nu înseamnă a spune, a spune nu înseamnă a comunica, a co-

munica nu înseamnă a te comunia cu cineva... Prostii! Frazele acestea mi le spunea soţul meu pe vremea cînd credea că eu cred că el crede. ...Uşor, uşor, tinere Paşadia — doar ai văzut cum curge mierea, cum se alintă grîul în vînt, cum ţi se lipeşte de palme smocul de mătase al porumbului încă necopt... Sărută-mă lin, sărută-mă şi ascultă. Eşti un amant plătit, mă voi achita, bine-nţeles, cu vorbe.

Am sărutat-o lin şi am ascultat-o.

— Voi, ţăranii, nu aveţi simţul Istoriei, deşi aţi fi, după unii, materia primă a oricărei Istorii. Trăiţi cu nasul în ţărînă, ziua de mîine şi toamna ce vine ar fi extremele temporale ale imaginaţiei voastre. Mergeţi către viitor — iartă-mi aristocratica-mi finеţe — cu curul înainte, ştiţi despre rostul vostru în lume exact cît ştie Popa Prostu despre viaţa de apoi... Ce idee poate să aibă bobul de grîu despre cozonacul sau pîinea de poimîine? Nimic. Ce ştie mînzul din ogradă despre tătari sau despre drumul ce duce totdeauna spre Istanbul, chiar dacă ai luat-o spre Roma sau Viena? Sau Paris? Ce bănuieşte mărgeaua asta neagră despre colierul din care face parte sau despre gîtul meu, pe care îl răcoreşte acum? (Încet, încet — nu te grăbi. Abia am început lecţia.) Dar eu, care am în sîngele meu şi rafinament de Kiralină din Fanar, şi preacurvie de ţigancă ghicitoare în bobi, vezi, eu am înţeles, fără să fi citit clasici şi părinţi ai Revoluţiei, adulmecînd doar vînturile, descifrînd clăbucii unei ploi de vară, am înţeles că, vrem — nu vrem, indiferent dacă e logic sau absurd, că e drept sau nedrept, suntem cu toţii, lumea întreagă, secolul întreg, în pragul unei uriaşe revoluţii mondiale. Nu rîde, vorbesc cît se poate de serios. Nici măcar ruşii nu-şi dau seama de dimensiunea cosmică a revoluţiei în care, deocamdată, ei sunt în prima linie. La început, toată istoria, chiar şi cea biblică sau mitologică, nu a fost decît un simplu fenomen de cultură mediteraneană. Pe urmă, ea a devenit — vorbesc de istorie, sper că mă urmăreşti — o specialitate, chiar un monopol al Europei. Acum, şi Europa e depăşită, au intrat în horă Asia, Africa, Americile amîndouă. Nu mai e vorba de o simplă lozincă „Proletari din toate ţările, uniţi-vă!": forţe mult mai mari au intrat în joc. Uriaşe depozite de energii cosmice şi mai uriaşe zăcăminte de energii sociale, politice, religioase, de adevăruri şi dogme, de intoleranţe şi cruzimi refulate, de amărăciuni şi umiliri milenare se înregimentează acum asemenea soldaţilor de

plumb cu care mă jucam în copilărie și intră într-o vîltoare de dimensiuni aproape apocaliptice. Dacă ar fi să-ți explic în termeni juridici, tovarășe responsabil cu varul nestins și cu vopselele import-export, ar fi ca și cînd Patronul de sus de tot, după experiența celor două ultime războaie mondiale, s-ar fi răzgîndit brusc și, rupînd contractul social al speciei umane, a zis: „Să vă ia dracul, eu m-am săturat de voi, nu sunteți rentabili din punct de vedere moral, mi-am luat mîna de pe voi, descurcați-vă fără mine!..."

Parcă am auzit undeva, cîndva, de la cineva aceste teribile considerații. Vorbe, vorbe, vorbe — nici Lidia nu poate trăi fără să înoate ca o lebădă tîrzie în apa asta a tuturor îndoielilor.

— Nu bea din sticlă, mă Tudor Vladimirescu! Ai acolo un pahar. Umple-l numai atît cît e distanța între două buze ce se pregătesc pentru un lung sărut... Știu ce vrei să întrebi: care e semnul? Care e taina acestei magice, cosmice, supralumești întoarceri de clepsidră? Dă-mi și mie o gură din coniacul tău, vreau să-mi aprind și o țigară. Mersi. Îmi vine să rîd, tu nu l-ai citit pe surdul și absurdul ăsta pe care eu îl ador, îl cheamă Camil Petrescu. Are el un roman în care un amant îi ține o lecție de filosofie iubitei sale, care nu e decît o gîscă proastă... Vezi, suntem culcați și goi pe acest covor al Vorvorenilor, cu care mă înrudesc. Un oarecare Pavel Gheorghiu, nepot după mamă al posesoarei dinainte de naționalizare, revendică acest covor. Vom avea un proces, el îl va cîștiga. Mi-e cam văr acest Gheorghiu, a scris o carte despre un drum peste ape, nu-ți spun eu ce drum e ăla, întreabă tu pe alții; în sfîrșit, licheaua asta de văr al meu, care e și pește, și jandarm literar, în fiecare seară, după ce își bea rația de țuică scoțiană, se pune în genunchi și rostește următoarea rugăciune: „Doamne, sunt un rahat, un sperjur, o mare lichea: vreau să pun la încercare puterea ta de a ierta. Nimeni nu a fost mai rău ca mine, mîntuiește-mă după mare mila ta" ...Ești totuși grăbit, ciobanule! Nu, nu e nici un rău în asta, regret numai că nu mă privești în ochi. Ai înțelege că prima condiție ca să poți intra în această cumplit de nouă și de crudă lume este să fii gol. Gol, umilit și gol, ca un biet recrut la vizita dermato-venerică. ...Te-ai speriat, voinicule? Nu-i nimic, face și asta parte din lecție. Se intră gol, ca în viață, la naștere, ca în moarte, cînd te spală doftoroaiele satului... Oprește-te, viteazule! Nu suntem la Plevna... Lasă-mă,

andantino, să-ţi număr eu firele cărunte... Orice autobiografie, dacă eşti cît de cît lucid şi practic, nu e decît un simplu exerciţiu de dezgolire... Urmează imediat sentimentul funciar, complexul cvazireligios al păcatului originar... Fiecare om e vinovat. Fiecare. Vai de cel pur, de cel imaculat, ca Idiotul; sau ca Hristos: acela e cel mai vinovat dintre toţi. Cine nu a trădat niciodată, în trecut sau prezent, acela e pierdut: rugul sau crucea îl aşteaptă. Nu e cazul tău, nici al lui Roşculeţ; într-un anumit fel, vă asemănaţi... Gata, am tăcut, începe să mă doară fericirea, să mă sfîşie plăcerea. Calm, calm: nu zic că nu mi-ar face plăcere să mă pălmuieşti, orice femeie ştie că a fi bătută în timpul amorului înseamnă acordarea unei decoraţii pentru merite excepţionale în munca de... în munca de... Acum, te implor, priveşte-mă, Ezechiel, în adîncul ochilor: acum vreau să te topesc, să te ucid, să te fac să urli. Muşcă-mă. Lacrimile acestea de muiere buiacă şi moale nu ţi le voi ierta niciodată... Doamne, de ce? De ce?

Peste vreo două ore — cred că se făcuse ora 10 sau chiar mai mult — ne găseam amîndoi în anticameră, privind tăcuţi şi veseli acea albă coală pe care nu reuşisem să scriu decît un singur cuvînt: Ezechiel. Printre faldurile perdelelor albastre se zărea laptele ceţos al unei nopţi de iarnă bătute de lună (şi de Dumnezeu). Lidia era veselă (eu — *animal triste, post coitum**); mă tot muşca de ureche, parcă rîdea, parcă plîngea; dracu mai putea înţelege ceva din femeia asta, părea a fi făcută numai din deşeurile de minciună şi suferinţă ale acestei lumi din ce în ce mai complicate şi mai perverse. Cineva a scuturat bine eprubeta asta pe care ea o numeşte Revoluţie Mondială: acum, toate lichidele, toate valorile, toată dumnezeirea sunt învălmăşite şi amestecate; va trebui să treacă ceva vreme pînă cînd vom putea vedea — reaşezată pe densităţi şi justiţie — întreaga noastră fiertură istorică. Sau pînă cînd vom putea şti cu precizie că o nouă şi unică sinteză salvatoare ar fi posibilă dacă...

— Lidia, ce facem cu autobiografia mea? Ea, totuşi, trebuie scrisă cumva. Nu?

— *Formosus pastor***, de mîine te voi trece într-o rubrică nouă şi goală din tabelul marelui Mendeleev. Ca materie, ca ele-

* Animal trist, după împreunare (lat.).

** Frumosule păstor (lat.).

ment. Mi-ai plăcut mult, încă nu ţi-ai pierdut clorofila: deşi eşti şi tu un bărbat speriat — miroşi încă a pădure şi a bărbat ce ar putea fi viteaz. Dacă i s-ar crea condiţii... Dar, din păcate, de mîine, pentru mine — aceasta e legea necruţătoare a lumii noastre — vei fi o simplă literă de plumb dată la retopit. Tot ce s-a întîmplat şi tot ce s-a spus în noaptea aceasta (mai ales ceea ce s-a spus — fii atent!) va fi contabilizat la pierderi şi încadrat în acei 15 %, barem maxim de materiale alterate, scurse sau furate din vagon, în timpul transportului feroviar. Doar cunoşti dispoziţiile!

— Lidia, înţeleg, m-ai trecut în rîndul pierderilor planificate, nu am nimic împotrivă — te rog, totuşi, ajută-mă! Ce mama mă-sii să scriu în...

— ...Am să păstrez, entomologule, această cutie de plexiglas în care dorm şi visează cîteva ploşniţe nevinovate. Priveşte-le: nu au nevoie de mîncare, de mişcare, sunt prizoniere fără de speranţă; nu ştim dacă — pe cine ştie ce unde încă necunoscute — mai pot să comunice sau să semnalizeze clanului de care aparţin... Soţul meu are o teorie în legătură cu funcţia religioasă — da, religioasă — a acestor umile creaturi. Să nu-mi spui că nu-l cunoşti pe soţul meu: sau că-l cunoşti doar de la întrunirile noastre tovărăşeşti, la care, de obicei, se îmbată ca un porc... Ai tresărit, viteazule? Da, da: el este acel necunoscut, care, fără să-şi spună numele, într-o seară ca asta, la un rom cu bere, de faţă fiind şi marele învăţat Mefisto, ţi-a şoptit la ureche vestea cea mare: că fratele tău Pătru a murit... acolo.

M-am lăsat într-un scaun şi am început să plîng ca un copil. Nu eu plîngeam, vreau să spun că nu sufletul sau inima mea plîngea acum: nu. Carnea de pe mine, pielea de pe obraz, părul şi unghiile — cîinele din mine plîngea, urla, îşi zgîria faţa...

— Iubitule, nimic nu se pierde, nimic nu se cîştigă, nimic nu se transformă: totul se uită. Mai am un ultim pahar din coniacul „Bine aţi venit la noi, tovarăşi!". Bea-l!... Cutia asta o păstrez în amintirea lacrimilor tale. Conţinutul ei, voi avea eu de grijă, va ajunge într-un pat nou, dintr-o vilă veche, unde un Băleanu sau Stănculescu vor începe o viaţă nouă, într-un dormitor în care totul va fi nou, în afară de mobila „Empire", de care s-a făcut rost nu prin Consignaţia, ci graţie legăturilor faustiene pe care eu le întreţin cu vrăjitoarele şi vracii sabatului... Nu încerca să-mi povesteşti cum a

fost cu fratele tău: ştiu totul de la al meu soţ. Nu mă interesează! La ora asta, nimeni nu mai ştie cum arată adevărul dezbrăcat de aparenţe, scos din scutecele justificărilor, autominţirilor de circumstanţă... Nu eşti mai bun şi nici mai rău decît sunt eu, de pildă, sau acest Rastignac al vremurilor noi care te vrea în frigare, Roşculeţ Ilarie... Rupem foaia asta pe care scrie un nume de mare blestemător. Nu-l meriţi. Luăm o altă foaie şi, cu litere energice, sigure, de om care şi-a luat soarta în propriile mîini, vei scrie aşa: „Tovarăşe Roşculeţ (nu tovarăşe director, pricepi!?), am stat şi m-am gîndit mult la cele discutate cu dumneavoastră. Credeţi-mă, *nu mi-a fost deloc uşor*" (aşa, e bine că ai subliniat această emblematică expresie), deci: „nu mi-a fost deloc uşor să-mi dau seama că ştiţi tot adevărul. Că m-aţi recunoscut. Între 1946 şi 1947 nu am fost colector de napi în gara Coţofeni, aşa cum am declarat: am fost concentrat, ca grănicer, la postul din comuna Cenad, la graniţa cu Ungaria şi Iugoslavia. Din motive pe care nu am voie să le explic decît *anumitor organe speciale*, am fost nevoit să ascund activitatea mea din acel an. Am crezut că numai eu am memorie bună: constat că a dumneavoastră e de-a dreptul excepţională. Cu respect"... Şterge „cu respect" — dar aşa ca să poată vedea că te-ai răzgîndit. Scrie: „luptăm pentru pace!" Atît. Iscăleşte: „Inginer"... Ba nu! Nici o iscălitură, nici un titlu. Adaugă — uite un creion roşu — doar data: „20 februarie 1956".

Am scris exact cum îmi dictase Lidia. Nu mă mai simţeam nici cîrpă şi nici tîrîtură.

— Mulţumesc, i-am spus, nici nu îndrăznesc să te întreb ce rost are minciuna asta cu Cenadul... Şi-apoi, iartă-mă, Roşculeţ nu e un prost, sunt sigur că va ghici de îndată că această declaraţie a fost dictată de tine.

— Asta şi vreau. Într-un ceasornic sunt zeci de rotiţe. Tu îţi aperi varul şi vopselele poloneze. Şi taina legată de moartea fratelui tău, Pătru. Eu am războiul meu: mai greu, mai mare şi mult mai complicat decît îţi închipui... Nu cu Roşculeţ, fii liniştit: prin Roşculeţ, cu altcineva. Care... Dar ce-ar fi să te cari, tovarăşe? E ora 11 noaptea, nu sunt plătită nici pentru ore suplimentare de birou, nici pentru seminarul voluntar de *Scurtă istorie*...

Stinse luminile, închise uşile pe rînd. Coborînd treptele spre ieşire, mă oprii şi o luai în braţe. Uşor, cu teamă, cu tandreţe totuşi.

Nu mă respinse. Mă lăsă să o sărut lung, lung... Nici un cuvînt nu fu rostit; așa cum o simțeam prin paltonul ei îmblănit, mi se părea că tremură: nu de frig, de altceva.

Strada era prost luminată. Dar luna încă nu apusese, așa că întunericul era albastru și transparent. Foarte umed.

Lidia părea derutată: parcă nu știa încotro vrea s-o apuce.

— Draga mea, îi șoptii, lasă-mă să te conduc acasă.

— Ești naiv, domnule, îmi răspunse rîzînd: are cine să mă conducă.

De sub streașina picurîndă a casei de vizavi, se desprinse o înaltă umbră, îmbrăcată într-un loden foarte închis. Se apropie de noi, călcînd cu gijă peste băltoacele de noroi și lapoviță. Era domnul profesor Ilie Ursu, soțul Lidiei. Soțul de care era divorțată, dar cu care totuși trăia în aceeași casă. Se opri în fața noastră și, cu cea mai naturală voce din lume, ne salută cu voioșie:

— Bună seara! Am înghețat așteptîndu-vă.

De astă dată înghețai eu. Vasăzică...

— De cînd mă aștepți? interveni Lidia, în timp ce, cu perfectă și conjugală naturalețe, îl luă de braț.

— Să tot fie două ore.

— Pantofii ți-s găuriți: de ce nu ți-ai luat cizmele de cauciuc?

— Și cizmele sunt găurite.

Fără să-mi adreseze vreun cuvînt, fără să-mi întindă mîna, o luară spre casă, în direcția cartierului Severin. Nu înțelegeam nimic, stăteam în mijlocul drumului, în mijlocul nopții, uluit, tîmp și total depășit. Ca o cămilă picată din lună, într-o taiga siberiană, într-o plină iarnă arctică.

X

Are și creierul ăsta al nostru niște mecanisme necunoscute (încă) ce-i dau posibilitatea ca, în anume momente de încordare sau

suprasolicitare, să poată scoate din priză şalterul memoriei, fanteziei şi mai ales, al grijii de ziua de mîine.

Pe Mili nu o găsii în pat (cum ar fi fost logic): un bilet prins de colţul oglinzii îmi comunica, în stilul ei telegrafic: „Mănîncă ce găseşti, sunt în protocol!". În pro-to-col: e limpede. Mirosea în baie a parfum bulgăresc şi a urină uitată. Sutienul ei „de zi" atîrna pe sfoara de uscat ştergarele —alături de o pereche de ciorapi contorsionaţi; şi un chilot rozaliu, ce mi se păru, nici eu nu ştiu de ce, deosebit de vesel. Parcă o auzeam spunîndu-mi în fugă din antreu: „Neamule, nici tu nu eşti viţel, nici eu nu mi-s poartă nouă, nu te holba, cine pune prea multe întrebări dimineaţa nu mai poate să adoarmă seara. Din cauza răspunsurilor."

Am mîncat ce am găsit: nişte cîrnaţi populari, o felie de telemea de vacă slabă, două cepe albe şi iuţi ale dracului: mi-au dat lacrimile în timp ce mestecam privind ca un idiot straniile desene ale unui început de igrasie din colţul cu ţevi ale bucătăriei. Exact ca şi în copilărie, cînd, culcat pe spate în iarba aspră de pe Dealul Ciutei, priveam continua, nesfîrşita poveste a norilor ce se încolăceau pe cer... Mă doare sufletul — nu ştiu cum se formează calculii biliari sau vezicali, ştiu însă că, azi, o pietricică neagră s-a instalat în vezica mea morală. Nu ar fi deloc exclus, aşadar, ca acolo sus, în locul acelui crocodil care încearcă să mă sperie, să apară, maglavit, chipul amărît al tatălui meu, ameninţîndu-mă cu degetul. Eu cred că aşa se nasc „minunile": dintr-un păcat, o frică sau un blestem. Întîi ţi se arată un semn; apoi, acest semn începe să vorbească, să vorbească. Tu taci şi asculţi. Dar după aceea începi tu să vorbeşti, să vorbeşti — şi alţii tac şi ascultă smirnă. Aşa se nasc şi convingerile, şi religiile, şi sectele de tot felul. Am stat prin peşteri şi bordeie cîteva sute de mii de ani,îngroziţi de toate cîte ni se arătau şi pe lumină — dar, mai ales, pe întuneric. De numai trei mii de ani am început să judecăm. Logic. Matematic. Ştiinţific. Foarte frumos, foarte just — totuşi, la anumite ore ale nopţii, după ce consumi ţărăneşte nişte cepe albe, afurisite şi puturoase (*Alium caepa**, vitamina B), te întorci fără să vrei înapoi în peşterile paleolitice.

---

* Ceapă (lat.).

(Hm! Am rămas fără cutia cu prieteni. Nu-i nimic, are grijă misticul dispecerat al hemofililor să-mi trimită, în cinstea Lidiei, un nou comando de paraşutişti, flămînzi şi perfect instruiţi.)

Revin la protocol. Ce-ar fi — mă gîndeam înainte de a adormi —, ce ar fi să ies din peşteră şi, încins cu o blană de leu sau leopard (asemeni lui Tarzan, eroul favorit al adolescenţei mele), să năvălesc, cu o ghioagă în mînă, în protocolul Miliei? Ar fi grozav... Dar nu se poate: unde mai găseşti azi o blană de leu? Cine mai fabrică azi ghioage? Şi chiar dacă — să zicem — le-aş găsi, am eu curajul să intru în „saloon", la teatru, ca un viteaz, ca un cavaler jignit în onoarea de familist? Pe dracu! Suntem o generaţie de *papier-maché**, părinţii noştri ne-au mîncat toată cartela de vitejie; şi ce a mai rămas a intrat în plata datoriilor noastre de război. Nu? Culcă-te, boule Ezechiel, îngerul care ar fi trebuit să te salveze s-a reprofilat, e şofer, umblă prin cetate cu o maşină neagră, sperie, înjură şi mănîncă seminţe...

Orice intrare în adormire — la mine, cel puţin — înseamnă o coborîre în jos, pe nişte lunecoase trepte. În prima fază, de amurg, zgomotele lumii (sîsîitul caloriferului, gîlgîitul apei trase de ceferista de sus etc.) se amestecă, obsesiv şi capricios, cu dulcile chemări ale odihnei, ale întunericului de care avem atîta nevoie. Urmează imediat faza somnului adînc: acum fluviul a scăpat de estuar, se poate topi în îmbrăţişarea albastră — infinită şi liniştitoare — a oceanului. Nu ştiu cît durează acest somn — cel mai odihnitor şi cel mai total — tocmai fiindcă seamănă cu moartea... Dar am pe undeva convingerea că, în această fază de dormire, are loc o miraculoasă şi necunoscută încărcare a acumulatorului care îmi alimentează cu energie motoarele. Abia în faza a treia începi să visezi. Scurt, repede, îngrămădit. Nu ar fi exclus — deduc eu — ca şi ploşniţele să fie de două categorii: cele care — mai proaste, dar mai viteze — au sarcina să nu te lase să adormi şi altele, mai mature şi mai înţelepte, care îţi cercetează sîngele exact în timpul în care visezi. Nu pot să-mi dau seama dacă între vis şi prezenţa lor există vreun raport de reciprocitate. Ai acest anume vis fiindcă a sosit dumneaei în vizită sau dumneaei soseşte în vizită anume ca să-ţi citească şi să

* Hîrtie zdrenţuită (fr.). Aici: zdrenţe.

ţi-l taie cînd ţi-e lumea mai dragă? Şi moartea, dacă e să vorbim metaforic, nu e decît o rupere de peliculă sau o întrerupere de curent, nu?

Dar toate acestea nu au nici o importanţă. Ceea ce trebuie să constat eu — ca inteligenţă ce studiază şi se studiază — este faptul cert că, în ultimele săptămîni, exemplarele de avangardă s-au rărit (vreau să mă refer la exemplarele ce apar la zece minute după ce sting veioza). Aş zice chiar că au dispărut de tot. Sau m-am obişnuit eu cu ele, sau ele, pe mine, ca subiect-client, m-au înaintat în grad. Mai nou, nu mai prind decît un singur exemplar (foarte rar, două) e adevărat că acesta e matur, magnific, nobil şi resemnat; şi îl prind întotdeauna la o comandă ce o primesc în somn, în răstimpul scurt al unui vis de un tip anume. Ar fi ca şi cînd, în timpul derulării unui film, exact în clipa în care aştepţi deznodămîntul aventurii, dintr-o dată proiectarea se opreşte brusc şi, din întunericul sălii, auzi limpede o indicaţie calmă şi foarte precisă: „atenţie, băiete, sub sînul stîng (sau pe vertebra atlas) un duşman saturat!..." Nici nu trebuie să deschizi ochii, aprind doar veioza şi, cu mişcări lente, de şarpe în iarbă, o dibui, o prind, o aşez (fără ură sau înjurătură) într-un pahar, pe care, pentru orice eventualitate, îl acopăr cu buletinul meu.

Dar să nu mă pierd în amănunte tehnice. În noaptea postlidiană, am avut trei vise succesive. S-ar putea ca semnificaţia lor să fie hotărîtoare pentru destinul meu. Indivizii îşi scriu rar istoria vieţii lor. De obicei acesta e un favor al popoarelor. Ele îşi povestesc — mai mult sau mai puţin corect – cele ce au făptuit, cele ce s-au făptuit. *Ziua.* La lumina conştiinţei. Care de cele mai multe ori minte. Sau se minte. Nimeni nu s-a gîndit să scrie o istorie a ceea ce au visat popoarele. O istorie a celor opt ore de somn (o treime din timpul evoluţiei umane) în care, probabil, s-au spus şi s-au arătat, sub o formă mai învăluită, mai ceţoasă, toate durerile, spaimele, speranţele celor care au trudit, au murit în bătălii sau au fost spînzuraţi pentru o idee sau alta. Mefisto susţine că, după a sa părere, cele mai frumoase, mai lungi şi mai complete vise omenirea le-a avut în preistorie: într-o perioadă în care întregul limbaj se reducea la zece gesturi, douăzeci de mîrîieli, cincizeci de onomatopee şi maximum o sută de cuvinte... Exact strictul necesar ca indivizii să poată vîna, mînca, face copii şi a se bate între ei pentru supremaţie. În schimb,

avem toate motivele (arheologice, antropologice, mitologice) să presupunem că, în timpul somnului, creierul acestor pitecantropi în curs lent de sapienţizare era pur şi simplu bombardat de nişte vise nemaipomenite. Fiindcă şi visele, pare-se, ar fi de două feluri: vise-izvor (cele care ţîşnesc din adîncimile proprii) şi vise-ploaie, adică din acelea care par (repet: *par*) a fi trimise de undeva, nu ştim de unde.

Coincidenţa fantastică ce există, îmi spunea Mefisto, în legătură cu facerea lumii sau apariţia primului om, între diferite culturi ce nu au putut niciodată să comunice între ele trebuie să ne pună pe gînduri. În somn, cine ştie cum, se comunică liber şi în timp, şi în spaţiu. În somn, se ridică punţile cetăţilor, dispar graniţele, spaţiul, timpul, cenzurile, vămile şi are loc o formă liber-schimbistă de comunicaţie universală. Umblă visele prin sînge, prin eter, prin cosmos, cum umblă acum vorbele, cîntecele, imaginile prin hăul hertzian al văzduhurilor. Emitem şi receptăm. Apariţia limbii complicate, a literaturii, teologiilor, filosofiei şi ştiinţelor ne-au adus, fără nici o îndoială, marele favor de a păşi înainte pe scara progresului: în numai o sută de ani, am ajuns la un pas de culmea cea mai culme, adică fie aproape de pacea şi fericirea mondială, fie în situaţia de a distruge tot ce e viaţă pe această nenorocită şi ghinionistă planetuţă; dar, în acelaşi timp, se pare că, în ceea ce priveşte reveria (activitatea imagistică în timpul somnului) stăm cumplit de prost; au secat şi visele-izvoare, şi visele-ploaie; micile vise pe care le mai avem sunt vise de conţopişti obosiţi şi fricoşi; vise de foşti ţărani în curs de reciclare, de găgăuţi cu ceas deşteptător pe noptieră, cu neveste mirosind a ceapă, oţet şi permanganat..." Eu, de pildă — îmi argumenta Profesorul —, nu mai am decît un singur vis: acelaşi, sub mii de forme: că vreau să fug şi nu pot să fug, că vreau să scap şi nu pot să scap, că vreau să le spun şi nu pot vorbi. În vis am trecut prin cel puţin o mie de arestări — deşi închisoarea pe care am făcut-o eu a fost o simplă operetă traviata..." Cred că exagerează. Maică-mea, de pildă, ori de cîte ori o întîlnesc, are totdeauna cîte un vis de povestit. Iar seriozitatea cu care ţine la aceste vise, ca la nişte probleme tot atît de importante ca cea a banilor, a nepoţilor, a necazurilor ce le are în sat, înseamnă că, pentru ea, bătrîneţea, apropie-

rea de sfîrşit se manifestă printr-o colosală activitate de noapte a izvoarelor şi norilor vieţii ei.

În ceea ce mă priveşte, habar nu am cum stau: singurul element evident şi verificat constă în faptul (deosebit de alarmant) că abia de cînd mă vizitează prietenii mei nocturni am început să-mi cam dau seama care este graniţa dintre trezie şi somn, dintre viaţă şi paraviaţă — şi, mai ales, am reuşit să stabilesc, pe cadranul atenţiei mele, cam în ce moment al curbei onirice intervine vocea arbitrului nevăzut, adică aprinderea acelui bec roşu ce mă smulge de păr, ca de sub apă, şi-mi ordonă, ca unui pilot teleghidat, în ce parte a dermei să-l prind şi să-l distrug pe anonimul pompist al globulelor mele roşii şi albe. Asta e: nici un vis al meu nu se termină. Vreau să spun că mă trezesc totdeauna cu o zecime de întîmplare înainte de final, lucru care îmi provoacă o permanentă şi direct furioasă stare de tristeţe şi nesatisfacţie... De multe ori, retrăindu-mi visul avut (cu respectiva amară nemulţumire a inscripţiei: „urmarea în numărul viitor"), stăteam cu victima roşie plină de sîngele meu, urmărind-o cu lupa cum îşi tîrşîie burta cu cele şapte dungi paralele, şi mă întrebam, ca un dobitoc ce sunt: nu cumva „dumneaei" ştie finalul? Nu cumva în picătura de sînge pe care mi-a extorcat-o se află imprimate exact acele scene-surpriză pe care eu nu le voi cunoaşte niciodată?

Prostii! Toate gogoriţele acestea metafizice şi reacţionare, în legătură cu structura solară a sîngelui, cu visul ca formă de corespondenţă între principiul „yin" şi „yang", între simbolul solar şi cel selenar (luna, ştiut fiind, aparţine morţii), teoria cu somnul ca un fel de repetiţie, sau gimnastică, sau impozit, prin care ne legăm sau ne achităm atît faţă de întunericul din care provenim, cît mai ales faţă de întunericul spre care, fără nici un dubiu sau excepţie, ne scurgem — toate aceste misticisme antimaterialiste nu sunt bune decît pentru o discuţie lîngă o halbă de bere şi un ţoi de rom ce se pretinde a fi de Jamaica.

Stau strîmb, judec strîmb, pe un scaun strîmb, într-o noapte strîmbă — şi încerc, privind insistent în fundul paharului unde dorm, sătui şi cinici, indiferenţi, spionii celor trei vise pe care le-am avut. Încerc — înainte de a-mi face duşul matinal şi de a-mi începe ziua, ziua de om al muncii — să fixez pe hartă punctul trigonometric

în care mă găsesc. Imposibil! Sunt un simplu nimic în haos, un fîs moral şi social, un Vasilache în bîlciul lumii! Ştiu că sunt tangent la o serie întreagă de taine şi mistere, că, pe undeva mai sus, nişte roţi dinţate atotştiutoare (oare?) îmi macerează, cuvînt cu cuvînt, petele negre (sau petele lipsă) din autobiografie; de ce evit s-o recunosc cinstit, de ce nu-mi spun, o dată pentru totdeauna, că fiecare celulă din mine, fiecare neuron din sistemul meu sensibil urlă, urlă: „Pătru! Pătru!" Stau ca la rîul Vavilonului — dar, în loc să mă lamentez, rupîndu-mi hainele de pe mine, eu încerc să substitui marelui meu păcat cincizeci de vagoane de var rătăcit şi nişte saci de vopsele delapidate... Să fim serioşi, Ezechiel, fiecare om are noaptea şi bună dimineaţa pe care le merită!

Nimerii ziua cu apă caldă, făcui un duş prelung. Mă simţeam excelent. Fluieram şi mă bucuram de apa asta care mă curăţa. De mult — îmi spunea Profesorul — au încetat duşul şi baia zilnică să mai fie nişte mijloace pur igienice. Romanii, la baia lor publică, meditau sau ţeseau intrigi, înainte de a merge în Forum: în toată Asia — dar mai ales în misterioasa Indie — baia e un act de curăţire religioasă. În vechile mînăstiri occitane, îmbăierea unui călugăr însemna înaintarea sa în rang: acest ceremonial nu se putea concepe fără un cor de copii cîntînd psalmi după o perdea pe care era zugrăvit paradisul. Prima scaldă a nou-născutului (ca şi spălarea mortului, de altfel) reprezintă, în tradiţia satului nostru, momente solemne, încărcate de mister şi înfiorare. Apa este elementul primar, oricine ştie astăzi că prima celulă vie s-a născut, într-un moment de fericire materialistă, în fundul oceanelor; că fătul stă nouă luni în aia a mă-sii tot într-un mediu lichid, că luna indică nu numai ritmul periodului la femei, dar determină direct chiar şi fluxul şi refluxul din mări şi oceane...

Desigur, nevoia occidentalilor de a se îmbăia zilnic are la bază o habitudine civilizată de curăţire a dermei. La aceasta contribuie masiv şi instinctul vanitos de a începe printr-un contact direct cu toate acele lucitoare deşertăciuni de reclamă care sunt faianţa, săpunurile, sărurile şi loţiunile de tot felul. Din cauza acestor total absurde amăgiri de bogăţie şi lux, dichisuri ale societăţii de consum, te obligă să uiţi complet că, în esenţă, atît duşul de dimineaţă, cît şi cel de seara, în afară de sudoarea muncii, te spală *mai ales,*

primul, de murdăria obsesivă a viselor de peste noapte, al doilea de porcăriile pe care le-ai spus sau le-ai făcut peste zi. Dovadă că cel mai abitir se spală exact cei care lucrează fizic cel mai puţin. Judecătorii, gangsterii (Al Capone făcea patru băi pe zi), economiştii. Călăii, ziariştii, curvele. Ce-şi instalează mai întîi un caporal din America de Sud, după ce i-a reuşit lovitura de stat fascistă? Paza, telefonul... şi BAIA. Cea mai uriaşă neruşinare a Occidentului (îmi vitupera Mefisto, în timp ce mergeam împreună la baia turcească de aburi) constă în „invenţia practică" („un sacrilegiu, o apostazie!") de a plasa în blocurile ieftine WC-ul în spaţiul (şi timpul) consacrat curăţirii şi spălării. Socialismul — crede-mă — este în primul rînd un program în care curăţenia e un mijloc, iar curăţia (politică, morală, financiară) un scop. Nu suntem noi, românii, creatorii verbului „a curăţa" în sensul de a-i face de petrecanie? Nu folosim noi expresia „curat la suflet", chiar cînd nu mai ştim că, la origini, „curat" însemna „îngrijit"? „Eu — zicea — am rămas de modă veche: îmi fac nevoile în fundul grădinii, citind ziarul şi înjurînd pe pungaşii de doctori. Mă spăl pe faţă în lighean, arunc apa murdară întorcîndu-mă cu spatele către soare. O dată pe săptămînă, ca ruşii vechi, ca finlandezii, mă duc, cu un Horaţiu sub braţ, la baia turcească a oraşului. Ascultă-mă pe mine, inginerule: nenorocirile lumii moderne se nasc din cauză că, în foarte multe importante sectoare ale vieţii, confundăm mijloacele cu scopul. Caragiale ar putea fi considerat genial chiar dacă ar fi creat doar aceste două replici, în care este concentrat, istoric şi filosofic, întregul nostru destin balcano-european: «Ca românul, imparţial» şi «Curat-murdar!»..."

Eram gata îmbrăcat, îmi beam ceaiul de tei, încercam, ca orice funcţionar conştient, să intru în starea de „start", adică să-mi pregătesc, prin autosugestie, acea bună dispoziţie degajată prin care — bine ras, bine dispus — voi reuşi să semnez condica şi să-mi fac intrarea în birou ca şi cînd nimic nu s-ar fi întîmplat. (Roşculeţ, Lidia, nenorocitul de Ilie Ursu trebuie făcuţi să aparţină unui trecut foarte îndepărtat, eventual chiar şterşi din memorie.) Prezentul nu este decît un „ieri" uitat, tocmai pentru ca un „mîine" să poată fi şi posibil, şi asigurat.

Deodată, ca un apucat, mă întorsei de la geamul dormitorului şi, ca atras de un magnet, alergai spre bucătărie. Paharul era acolo,

sub chiuvetă, acoperit grijuliu cu buletinul meu de identitate. În pahar, nemișcate, ELE. Nu pot să le las aici, mi-am zis, să caut o cutie de plexiglas, trebuie să mai fie una printre cutiile de sulimanuri și medicamente ale Miliei. Am deschis sertarul acela de la măsuța oglinzii în care știam că-și ține ea fleacurile muierești.

Haos. Ațe, cîrpe, panglici, tuburi golite de ruj, nasturi, fermoare stricate, cartele vechi, mosorele, aspirine, bilete loto, o pudrieră spartă, iglițe, o forfecuță de unghii, cîteva alune, tirbușoane, o cutie goală de țigări „Kazbek", un prospect turistic: „Vizitați insula Ada-Kaleh" etcetera. Cam așa trebuie să fi fost Universul înainte de a fi venit Materia să spună: „Să se facă Lumină!". Mă amuza sertarul acesta, dezordinea de aici reprezentînd fața nevăzută a scumpei mele soții. Trebuia să recunosc că și eu — undeva în subconștient — aveam un asemenea sertar în care nu mi-ar face deloc plăcere să se cotrobăiască.

Eram gata să renunț la nevinovata mea percheziție matinală, cînd, deodată, în peștera sufletului meu, auzii răsunînd un „bang" uluitor. Țineam în mînă o cutie de carton, cu capacul rupt neglijent (în grabă, furios, pe întuneric!?). În cutie ar fi trebuit să fie șase, erau numai cinci prezervative. Da! Pre-zer-va-ti-ve. Din renumita marcă germană „Olla-Gumi". Le știam, le recunoșteam. Chiar dacă prima și ultima oară cînd le-am folosit a fost în timpul acelor trei luni de concentrare, pe care, ca orice student, a trebuit să le fac la o așa-zisă „școală de ofițeri" din spatele frontului. Asta în vara dinainte de 23 August. Duminicile, la orele 14, ofițerul de gardă ne trecea în revistă înainte de a ne da drumul în oraș. Controlul era sever: dacă eram bine bărbieriți, cizmele lustruite, gulerul rotund să nu fie trecut peste reverul închis al uniformei. Și la urmă, comanda germană: „Gumi-Kontrol!" La acest ordin, rîndul din față făcea trei pași înainte, rîndul din spate doar un pas înapoi. Astfel distanțați, fiecare elev-sergent (din cei circa o mie cîți eram în școala aceea de artilerie) întindeam automat ambele palme deschise în față. În palma dreaptă trebuia să fie „suta" — tariful standard al bursei de atunci — și în stînga... prezervativul. Nefolosit. Ofițerul de serviciu (elegant, pudrat, mirosind a drogherie) trecea grăbit printre coloane. Pentru sondaj, se oprea în fața a doi sau trei elevi mai suspecți de a fi șmecheri sau chiar olteni. Cu cravașa făcea un semn.

Sergentul aghiotant lua atunci micuţul plic din palma stîngă şi, printr-o ţeavă de trestie anume pregătită, sufla în cauciucul respectiv. Dacă pudra protectoare nu prezenta nici o zbîrcitură însemna că obiectul e virgin, deci totul e în regulă. Dacă se constata contrarul, urmau, fără murmur şi şovăire, trei zile de carceră şi corvoada obligatorie de a curăţi closetele turceşti ale întregului divizion de artilerie călăreaţă.

Nu se luminase bine de ziuă, becul din fundul curţii interioare ardea încă. Parcă ningea, parcă ploua — vreme rîioasă, bună pentru astmatici şi tuberculoşi. Voiam să amîn explozia din pieptul meu, ştiam că fitilul arde, iar dinamită aveam acolo o grămadă. Ţineam cutia cu... cu accesoriile de protocol ale soţiei mele. În palma stîngă, regulamentar. Cineva mă tăiase în două, ca la abator: inima bătea încă vie în partea stîngă, în dreapta ar fi trebuit să simt cuţitul sau baltagul mîndriei terfelite. Pe dracu! Mint! Eram anesteziat — toate glandele instinctului meu de memorie şi autopază nu secretau decît novocaină. Să tac, să tac, să înghit: bea, Grigore, agheasmă, mîndria e un lux, o dată în viaţă am acceptat să mănînc rahat şi iată, plătesc... Tu-i vremea vremuirii vremurilor! Plătesc în valută forte, şi ziua şi noaptea, şi cînd ninge şi cînd plouă, plătesc pe tăcute şi înghiţind, ca unul care nu numai că s-a turcit, nu numai că a acceptat să fie scopit, dar mai e obligat, din cînd în cînd, mai ales de zile mari, să strige „Aferim!“ în loc de „Sictir“.

Prietenul meu copacul scîrţii şi parcă se răsuci în balamale. Trei pisici, toate negre, o luară la fugă, ţîşnind speriate de lîngă lada de gunoi arhiplină. Un cîrd de ciori trecu în zbor planat peste acoperişul muzeului. Otrava verde urca în sîngele meu: explozia nu va mai avea loc, fuziunea nucleară a revoltei fusese schimbată, în interesul păcii şi liniştii, în lentă fisiune nucleară. Nu voi sări în aer, nu voi sparge toate geamurile, oglinzile, n-am să ies în stradă urlînd cu un gladium daco-roman în mînă: faza asta aparţine unei cartele de mult scoase din uz. Nu mă cheamă Ezechiel, nu mi s-a arătat nici un înger, n-am văzut dărîmarea vreunui templu; prin cetate dacă mai umblu, umblu nu ca să însemn pe cei însemnaţi, ci ca să arăt, cui ştie să citească, ce scrie pe fruntea mea de vierme şi tîrîtură... Asta e! De aceea nici nu mă mir că-mi vine să-i trag un rîs să se

cutremure tot blocul, un rîs din acela african, provocat de un microb înrudit şi cu ciuma, şi cu Sigmund Freud.

Căci, pe cinstitelea: să stai în mijlocul secolului XX, în plină epocă de revoluţie tehnico-industrială, în care, una după alta, popoarele coloniale sau colonialiste îşi scutură jugul milenar, cînd măreaţa şi cea mai înaintată ştiinţă din lume se pregăteşte pentru asaltul sputnic al cosmosului, să stai neputincios în faţa realităţii şi a istoriei, cu o cutie de prezervative nemţeşti în mînă, în timp ce, deşi e ora şase şi douăzeci, soţia ta legitimă încă nu s-a întors din protocol, iar pe tine, la birou, te aşteaptă un Roşculeţ-*tonans*, un Bălean-tumătorissim şi o autobiografie pe care nici nu ai început-o! Ce să mai vorbim? Să mori de rîs, să faci pe tine de atîta ianuarievici şi veselie.

Român sunt, român aş fi, nimic din ce e românesc nu-mi poate fi străin. *A me alienum puto.** Se spune că am avut un unchi după mamă, care, în loc să strige după ajutor sau să încerce să salveze ce se mai putea salva, s-a apucat să chiuie şi să joace. Şi nu era nebun, nu era deloc nebun. Mefisto îmi spunea că, atunci cînd intri la bătaie, plîngi, te vaieţi cît poţi, dar, cînd chinul şi durerile ajung la maximum, deodată îţi vine să săruţi şi să îmbrăţişezi cu dragoste, *cu dragoste*, cizma care îţi rupe coastele şi-ţi calcă măruntaiele. Există o dialectică şi în durere, negaţia negaţiei, saltul calitativ, rîsul în locul plînsului. Dracul se mai poate descurca în jungla asta care se cheamă psihologie, comportament, reflex condiţionat.

Rîsul acesta cu lacrimi îmi aminteşte de un bun prieten al meu din primii ani de facultate. (La ora asta, doarme somnul naivilor în fundul Dunării: dezertînd din armată, a vrut să treacă la Tito — asta pe vremea cînd Iosif Broz nu era nici Iudă şi nici călău, amicul meu, care se numea Deliu Piatră, crescut fiind lîngă Mureş, înota ca un peşte: şi totuşi, de cînd îi lumea, grănicerii au reflectoare şi puşti cu lunete — datoria-i datorie, aşa că *aquis submersus***, fie-i Dunărea uşoară!) Terminaserăm cu succes anul I sau II, ziceam să facem o excursie prin Munţii Apuseni, să vedem şi noi ţara asta de piatră în

* Expresia originală este *Homo sum, humani nihil a me alienum puto* (Sunt om şi nu mă simt străin de nimic din tot ce e omenesc) (lat.).

** Înecat (lat.).

care a curs atîta sînge şi au decurs atîtea revoluţii. Avea el nişte rude în Lupşa, un sat dumnezeiesc, undeva între Cîmpeni şi Baia de Arieş. Am bătut noi pe jos, timp de vreo zece zile, dealurile sărace în mîncare (bogate în istorie) dintre Alba Iulia şi Abrud — ne-am săturat de moţi şi de vestigii eroice. Am coborît în Lupşa. Avea Deliu aici vreo trei „vărușane", frumoase şi date dracului. Într-o sîmbătă am organizat un fel de bal la care, pînă dimineaţa, lîngă un patefon şi cinci plăci, am reuşit să-mi desfăşor toată arta de dansator neobosit şi modern. Am dormit excelent, în podul cu lucernă, cu o sticlă de ţuică prefriptă alături.

A doua zi după-masă, „hai la Arieş, să ne scăldăm!"... Nu există în lumea întreagă o apă mai curată, mai molcomă şi mai plină de culori decît apa asta a Arieşului, aşa cum am văzut-o eu, atunci, la Lupşa. Lăsarăm satul în urmă, trecurăm şi peste holdele de cucuruz din luncă. Urma o pajişte de mătase, cîteva poetice sălcii; în faţă, un perete vertical de bazalt şi, sub doi arini uriaşi, „scalda" satului. O răstoacă liniştită, lungă de vreo douăzeci–treizeci de metri şi lată de vreo zece. Rîul scobise pe sub copacii de pe mal şi se născuse astfel un fel de golf în care apa parcă stătea pe loc. Doar în partea dinspre stînci puteai vedea valurile ce se rostogoleau puternic spre un fel de prag din bîrne groase, construit, probabil, împotriva viiturilor de primăvară. Pe pajişte, toată inteligheņa tînără a satului: elevi, eleve, cîţiva funcţionari săltaţi, multe învăţătoare, tinere, dar foarte pudice şi sperioase.

Ca şi cu o seară înainte, eu şi prietenul meu Deliu am demonstrat tot ce ştiam în materie de înot. Fetele chicoteau, excitate parcă — de soare, de senzaţia teribilă a apei reci şi a nisipului pe care îl încercau intrînd cu picioarele lor albe doar pînă unde le permitea pudoarea să-şi salte rochiile sau catrinţele duminicale. Copiii se bălăceau, în legea lor, goi-puşcă, flăcăiandrii se voiniceau în izmene sumese; doar eu şi Deliu aveam ceea ce se cheamă costum de baie, adică nişte veşminte speciale care ne acordau, în ochii muieriştii de pe mal, dreptul de a folosi „scalda" pentru nişte exerciţii de înot academic — *crawl, brasse*, fluture, spate — total necunoscute pînă atunci în Lupşa strămoşească. Eu înotam mai ales *brasse*, cu capul sub apă, Deliu, mai subţirel fiind, prefera *crawl* — în orice caz,

amîndoi făceam o notă aparte în bălăceala şi broscăria veselă a acelei zile de neuitat.

Nenorocirile nu bat niciodată la uşă. Pe la a treia înmuiere, simţii deodată o foarte clară şi ultimativă senzaţie în partea în care funcţionează ritmic intestinul meu vidanjor. *Naturalia non sunt turpia** — ar fi zis romanii, dar eu pe atunci aveam douăzeci şi unu de ani, fusesem regele nedeclarat al balului, orice ieşire a mea din apă, *singur*, ar fi fost urmărită de toate fecioarele de pe mal. Şi totuşi... nevoia era imperativă, trecuseră douăzeci şi patru de ore de la ultima uşurare, aveam un metabolism de mînz tînăr, ce era să fac? Să ies şi să alerg suta de metri plat pînă la cea mai apropiată porumbiştе? Exclus! Să trec rîul şi să încerc să mă caţăr pe stîncile aproape verticale ale muntelui din faţă? Abia astfel aş fi atras atenţia amfiteatrului de sub arini. Mi-am zis: inteligenţa este *le moyen de se debrouiller d'affaires***. Buun! M-am prefăcut obosit şi — uşor, uşor — ca o broască ţestoasă, plutii, dus de curentul slab, pînă la capătul de jos al scăldătoarei. Aici, la cel puţin douăzeci de metri de locul unde se bulucea puştimea, arborînd aerul nevinovat al unuia ce cercetează „ştiinţific" o rocă aluvionară, reuşii, ca un scamator, să-mi scot sub apă, chiloţii. Şi... Într-o clipă mă simţii un om liber şi foarte fericit. Ca şi cînd nu s-ar fi întîmplat nimic, fără grabă, în cel mai clasic stil marinăresc, o luai în sus spre locul unde Deliu îşi continua demonstraţiile sale de *crawl* australian.

Deodată, parcă mă izbi în plin suflet un glonte dum-dum: întorsei capul. Cerule, la mai puţin de un metru în urma mea, cam deasupra spaţiului popliteu (a genunchilor), pe suprafaţa de safir a apei plutea, rotundă şi inconştientă, grămada brun-cafenie, fructul vinovat al uşurării mele clandestine. Încercai un sprint vitejesc înainte. Degeaba: materia respectivă, profitînd de nu ştiu ce fel de curent sau contracurent pe care îl provoca înaintarea mea (eram student la Politehnică, dar hidromecanică nu apucasem încă să fac), reuşea să se aţină automat după mine. Încercai să înot zvîrlugă sub apă pînă la limita de jos a scăldătoarei. Zadarnic. Parcă ar fi fost o jivină anume dresată, grămada venea în jos, dar se oprea în conul de vîrtej pe care îl provoca chiar corpul meu.

---

* Lucrurile firești nu sunt ruşinoase (lat.).

** (A fi inteligent înseamnă) a şti să te descurci (fr.).

Aveam eu douăzeci şi unu de ani, dar poveştile copilăriei erau încă proaspete în memorie. Deodată mi-am adus aminte de savantul acela care, într-un roman de Jules Verne, zburînd el spre Lună, nu reuşea să scape de cadavrul cîinelui său iubit, ce se ţinea scai de ghiuleaua în cauză. Concomitent, mă paraliza şi o altă teamă, mai cumplită: apa asta, îmi ziceam, e o apă sfîntă. E Arieşul strămoşilor mei, un fel de Iordan valah, de Mississippi sau Gange al bieţilor moţi; şi eu, ca un prost şi păgîn ce sunt, l-am spurcat. Ceea ce mă urmăreşte este pedeapsa larilor şi penaţilor locului — de-acum, toată viaţa va trebui să... Letiţia, cea mai frumoasă din verişoarele lui Deliu, mă urmărea cu privirea, grătarul era gata, nu mai aveam nici o scuză să rămîn în apă, mă simţeam groaznic...

Cînd i-am povestit Profesorului această nostimă aventură a mea, am încheiat spunîndu-i: „Nu cunoşteam legile hidromecanicii, nu ştiam fizică, de-aia m-am speriat!" Spre mirarea mea, deşi eram la a treia halbă cu rom, Mefisto oftă prelung, închise ochii şi îşi suflă nasul. „Tinere domn, îmi spuse, uitîndu-se undeva dincolo de mine, aventura dumitale nu e numai o problemă de mecanică sau fizică: este mai degrabă una morală sau chiar metafizică..." N-am priceput, bine-nţeles, nimic din acest răspuns al său — mai ales că, de îndată, parcă ar fi vrut să alunge o amintire dureroasă, începu să-mi vorbească, pe larg şi cu multe paranteze, despre dimensiunea coprofilică a umorului baroc german...

Suna ceasul deşteptător în bucătărie. Eu să-l fi tras aseară? Se lumina de ziuă. Durerea continua să-mi sfîşie fiinţa. Stăteam neputincios în pervazul geamului, cu „chestiile" delicte în palmă. Aşteptam răsăritul soarelui. Sau voiam să dau glas unei jeluiri fără cuvinte, unui blestem biblic care să ţină loc şi de rugăciune, şi de aia a mă-sii... Nu o uram pe Mili, ea era ea însăşi. Mă durea propria-mi ruşine, cancerul ascuns al unui rău incurabil, al unei diavoleşti capcane din care nu e scăpare. Există murdării ce nu se pot spăla, pe care şi apele refuză să le spele. Trădarea e ca o vîrşă, nu cunoaşte întoarcerea şi nici iertarea. Acolo, sub acel atotştiutor copac, văd mereu umbra fratelui meu Pătru. *Pe care l-am trădat!* El e Abel, eu sunt Cain. Fumul jertfei lui se ridică drept în sus, spre stele. Jertfa mea pute a hoit, fumul meu se tîrăşte ca şarpele prin mărăcini. Poate că aceste remuşcări şi chinuri ce mă urmăresc fac şi ele parte din procesul meu de reeducare. Oare oamenii, înainte de a fi folosiţi la

întreaga lor capacitate, trebuie să treacă, la fel ca şi metalele rare, printr-un fel de tunel de încercare, de călire, de bombardare cu diferite raze X sau Y, ca să se vadă dacă nu cumva ascund niscaiva fisuri nocive!?

Am aşezat pachetelul cu „recuzitele de protocol" ale soţiei mele exact în mijlocul patului ei nedesfăcut. Mi-am mutat prizonierii într-o cutie de chibrituri etanşă. Am luat, din rezervele mele ascunse, cincizeci de lei, cu intenţia nebuloasă ca diseară să mă matolesc cît mai departe de casă şi de problemele ei. Mă închinai, fără nici o urmă de perfidie, la icoana ce ne-o dăruise mama după nuntă. Pe urmă, ca şi cînd aş fi scăpat de cine ştie ce fel de greu necaz, înjurai, aşa, în general: „Da mai dă-o-n trăsnet de lume!" — după care, ca un voinic din poveste, plecai spre biroul ICRAL, unde mă aşteptau cîteva dosare confuze, cîteva probleme difuze şi mai multe lighioane flămînde, ce nu trebuiau să mă simtă nici speriat şi nici încolţit.

Alergai pe străzi ca un ieşit din minţi: nu atît ca să prind condica (trecuseră zece minute peste ora şapte), cît mai ales ca să scutur de pe pielea mea solzii verzi ai acestei dimineţi murdare şi ameninţătoare. Fuga înseamnă sănătate, tinereţe, uitare, uitare. Nimic nu e definitiv pierdut cît timp o mai poţi lua la goană peste mirişti, bulevarde, decenii; chiar dacă de istorie şi de tine însuţi nu poţi să scapi, iluzia că laşi în urmă hoitul unei ore blestemate şi vulturii pleşuvi ce ţi-au ciugulit ficatul face bine. Muşchii lucrează, sîngele se încălzeşte şi aleargă să irige acele vene capilare din memoria ta în care, chiar acum, sunt transcrise runele spaimei, păcatului, înmagazinîndu-se cu acte în regulă şi stresul ruşinii prin care ai trecut.

Un pustiu prevestitor de rele mă întîmpină chiar de la poartă. Cele trei rînduri de ferestre ale celor trei etaje păreau pustii: nimeni, să privească la geamuri, nici un fumător întîrziat prin curte — nici măcar vipera de Băleanu, cu nelipsitul său carnet în care-i nota pe toţi şi Totul, nu se vedea. Lămpile ardeau peste tot, doar în biroul Roşculeţului era întuneric.

Baci Firescu, portarul, îmi făcu semn să tac, strecurîndu-mi în palme un bilet şi şoptindu-mi grăbit: „Tunde-o, tovarăşe, eu nu te-am văzut, pe aici nu ai trecut!"

O şterg. Profit apoi de confuzia acestei ore — în care se face schimbul între întuneric şi lumină — şi mă strecor ca un hoţ spre ora-

şul vechi. Sub un portal turcesc, între o ladă de gunoi şi cîteva canistre suspecte, desfac biletul (scris la maşină) şi citesc următoarele:

Lupule,

bomba „Cenad" a explodat în altă parte, cu alt focos. Te sfătuiesc să dispari trei zile din bătaia tunurilor. Doctorul Petrică-Sandu e anunţat, îţi va elibera un certificat medical. Poate fi chiar şi cu diagnosticul „cefalee subacută virotică". Tratează-ţi depresiunea departe de ICRAL, de cîrciumi şi de prieteni sau colegi. Mă suni vineri seara, după şapte!

Nici o iscălitură. Doar un post-scriptum adăugat în fugă:

Citeşte atent, rupe, înghite şi uită acest bilet!!!

Ce puteam să fac? Biet om sub vremi, o luai agale spre spitalul de neuropsihiatrie, unde atoateînţelegătorul doctor Petrică-Sandu va trebui să constate — ce ironie! — că sufăr într-adevăr de... cefalee subacută virotică. O boală tipic românească, mai rea decît gripa sau oreionul, ceva intermediar între nevroza astenică şi rîie, angoasa tremendă şi frica hemoroidală; în orice caz, o boală ce nu poate fi nici controlată, nici combătută; trei zile reprezintă minimul pentru ca un bolnav cefalosubacut să poată să-şi revină suficient pentru a-şi putea da singur seama încotro mai poate s-o apuce: spre internare în spital, unde o cură de somnoterapie poate să-i cureţe memoria de traumele conflictuale, sau spre şeful de cadre, care — dacă e bine dispus — îi primeşte certificatul fără comentarii critice, ştiind şi el că, deocamdată, nici medicina cea mai înaintată din lume nu a reuşit să stăvilească ravagiile pe care le face boala asta postbelică ce se cheamă „cefalee subacută virotică subfebrilă".

XI

Biletul Lidiei, în loc să mă alarmeze, avu darul să mi se pară untdelemn peste apele mînioase din mine. Dacă aş fi primit într-o zi normală o asemenea înştiinţare, vulnerabil cum sunt, m-aş fi simţit

dintr-o dată răstignit pe un pat de cuie indian; dar acum, după evenimentele acestei dimineți de magnific încornorat, vestea că și în altă parte au loc explozii și implozii — sentimentul că nu eu sunt cel urmărit și nu mie mi se întîmplă cele mai mari nenorociri — mă făcu să mă întorc radios și felice spre mohoreala matinal-cretin-funcționărească a orașului și să mă simt ca un elev cu temele nefăcute care află că, în sfîrșit, cursurile se suspendă din cauze de tifos sau scarlatină.

Aș fi luat-o bucuros iar la fugă, dar simțeam în spate privirea deloc indiferentă a unui foarte frumos și brav milițian. Am citit undeva că omul, ca specie, este una dintre cele mai slab alergătoare animale: ca mijloc de escapare, prin fugă, rămîne mult în urma chiar și a unor antropoide total inferioare. Un fapt rămîne cert: s-ar putea întîmpla ca acest defect funciar să-l fi obligat la folosirea și a altor mijloace de apărare, de pildă ascunderea sau încercarea de a contrasperia pe urmăritori. Civilizația începe, probabil, în clipa în care ai scăpat de grija de a trebui s-o iei mereu la fugă. Cel ce aleargă nu-și mai pune întrebări, nu mai stă „pe gînduri"; limba, adică așa-zisa comunicare prin sunete, nu s-a putut naște decît în clipa în care, ridicîndu-ne noi frumos în două picioare, am avut condițiile necesare de siguranță ce ne permiteau să pălăvrăgim fără să ne fie frică de leopard, urs sau năvălitor barbar. În jocul copiilor, fuga nu se reduce la simplul instinct de a-și antrena pofta trupească de mișcare: e, mai degrabă, o recapitulare ontogenetică (parcă așa îi spune) a unei stări primitive de continuă alarmă. Maimuțele cele mai evoluate își petrec momentele pașnice în stare bipedă; dar, în clipa în care se dă alarma, întreaga comunitate revine la mersul în patru picioare și o șterge de rupe pămîntul. Panica (pe front, de pildă) e legată de fugă: nici nu se știe dacă întîi te sperii și apoi începi să alergi înapoi — sau dacă, luînd-o „la sănătoasa" (ciudată această tipic românească expresie), declanșezi, în același timp, sistemele de spaimă sau groază.

Nu e cazul meu, la mine ideea de fugă fiind ceva mai complicată, nu are nici o legătură cu alergarea în sine. E mai degrabă o metaforă: o formă prin care încerc să-mi explic de ce îmi vine mereu să fiu cît mai departe de locul unde mi s-a pus de mămăligă. Un iepure gonit de o vulpe, după ce a scăpat cu bine, *uită* în cîteva clipe de

spaima prin care a trecut. Are creierul astfel alcătuit, că i se şterge cu buretele pericolul morţii ce fusese atît de aproape. Altfel nici nu ar putea trăi, i-ar sta iarba în gît numai la gîndul că ar fi putut să se împiedice sau să i se puie un junghiu în şoldul stîng. Dar pe noi, oamenii, amintirile nu ne lasă să rumegăm în pace după ce am fost goniţi de vreo fiară sau lighioană. În caz de pericol, memoria şi imaginaţia (factori culturali prin excelenţă) sunt cei mai răi duşmani ai omenirii. Şarpele care hipnotizează o găină proastă nu face decît să-i transmită că o va înghiţi de vie: cu asta i-a şi înmuiat picioarele. Lidia...

Am continuat să flanez în oraşul vechi. Aveam timp berechet. Doctorul Petrică-Sandu, după cîte ştiam, nu cobora din secţii la dispensar înainte de ora unsprezece. Nu aveam, bine-nţeles, nici un interes să mă întîlnesc chiar acum cu vreunul din băgătorii mei de seamă. Nu ştiam ce s-a întîmplat cu Roşculeţ, nici nu doream să aflu. Soarta mea e în mîinile atotştiutoarei Lidia: dacă ea mi-a spus să stau trei zile departe de ICRAL, voi sta departe pînă şi de gîndul că am fost vreodată conţopist în această întreprindere.

Nu ploua, nu ningea. Vremea, chiar dacă nu mirosea încă a primăvară, mi se părea totuşi lîncedă şi ameţită: zăpada în oraş era pe ducă, înnegrită şi plînsă. Ciorile, în cîrduri rotunde, ţipînd, zburau spre plopii din luncă. Ţiganii care se strecurau spre oraş miroseau a fum şi vizuină.

Pe o vreme ca asta, tata ne lua pe amîndoi fraţii şi ne ducea sus, pe Obliştea, unde aveam şi noi vreo treizeci de pruni bătrîni. El, cu un hîrleţ, dezgropa din locuri numai de el ştiute hreanul păstrat bine sub zăpadă; noi, cu bidinele de sorg, trebuia să văruim „pînă la şolduri" trunchiurile zbîrcite ale prunilor. Urme de iepuri şi vulpi se vedeau peste tot: Pătru visa o puşcă de vînătoare cu două ţevi, eu mă uitam după cuiburile de mierlă, pe care le ştiam din vară. Satul era jos, ca sub apă. Din cauza negurilor şi a fumului vălmăşit, nu se vedeau decît turla bisericii şi cele cîteva troiţe mai mari din cimitirul vechi...

„Cînd te bate majurul cu centura la fund, ne povestea el rîzînd, toată şmecheria constă în asta: să strigi tare şi să laşi curul moale. Asta am învăţat-o eu de la unul, Felei, care a fost hoţ de valize şi a mîncat bătaie mai multă decît tot regimentul într-un an de concen-

trare. Să strigi tare, fiindcă strigătul te amorţeşte pe tine şi îl mai înmoaie pe călău. Şi să nu-ţi strîngi bucile, fiindcă astfel cureaua sfîşie numai, fără să rupă... Nu e bine să numeri. Asta e treaba executantului; nici să te rogi nu e bine, nu uşurează: la mare durere, orice rugăciune devine înjurătură sau blestem. Eu, ca soldat, de două ori am primit pedeapsă corporală, douăzeci şi cinci de trăgători. Prima oară era să-mi crape inima de durere. De ce? Fiindcă mă temeam de lovitură, fiindcă îmi număram loviturile. A doua oară a fost cu totul altfel: învăţasem lecţia, acum eu eram mai tare." „Cum?" întrebam noi uluiţi de destăinuirile lui. Tot ce era legat de viaţa de cazarmă a tatălui nostru mi se părea — mie cel puţin — ca ceva sosit din altă lume. „Cum? " ... Dar tata se făcea că se gîndeşte la altceva, rîdea singur ca de o glumă pe care numai el o cunoştea, uita de fiecare dată să ne dezvăluie secretul lui Felei.

Dracu s-o ia de viaţă, scormonesc exact ce nu trebuie, mai ales acum, cînd, în drum spre certificatul meu medical, cel mai cuminte lucru ar fi să încerc să uit tot, tot, tot: tot ce mă leagă de ploşniţe, de Mili, de Roşculeţ şi de Lidia. Să mă scutur de praf şi păienjeniş. Să lepăd în şanţ tot ce visez nopţile... Da, da! Să ocolesc parcul Mitropoliei. Nu-mi face nici o plăcere acum să văd o anume bancă, pe care — poate să fie vară toridă sau ger de crapă pietrele —, ca un făcut, se găsesc totdeauna doi tineri încolăciţi şi cuprinşi de gîfîită frenezie, aducîndu-mi astfel aminte cît de stupid se repetă istoria, cît de guguştiuc am putut să fiu pe acea vreme, cît de departe sunt anii în care credeam că sufletul femeilor începe cu portjartierul... („Olla-Gumi: *das Beste, das Sicherste, das Naturänlichste**!")

Gata, m-au zărit. Aici lucrează o echipă a noastră care, de vreo cîteva săptămîni, zugrăveşte şi repară o veche casă boierească — destinată încă nu se ştie precis cui sau pentru ce. Cinci huidume de foşti ţărani, calificaţi la locul de muncă, avîndu-l ca şef pe marele, pe misteriosul (unii spuneau „rechinul") Mihai Pascaly, unul din cei mai buni zugravi-vopsitori şi instalatori ce-i aveam în întreprindere. Nu ştiu prea multe despre el, dar am auzit că bunicul sau tatăl său avusese mai multe mori cu valţuri, prese de ulei, fabrici de spirt şi şlepuri pe Dunăre. Făcuse avere, dar palat în centru nu-şi clădise.

* Cea mai bună, cea mai sigură, cea mai asemănătoare naturii (germ.).

Sau nu apucase să-şi clădească. Lucra cu muncitori scutiţi de concentrare şi cu „bulgari" fugiţi de impozitele „neamţului" lor... Tatăl acestui Pascaly murise într-o noapte împuşcat de legionarii ce jefuiau prin cartierul său şi care, din cauza bărbii, îl luaseră drept evreu... Avusese doi băieţi şi o fată. Cel mare, Nicolae, ar fi murit, ca şef de organizaţie, în Rezistenţa franceză. În Lyon. Fata, profesoară de franceză sau spaniolă, s-a măritat cu un mocan braşovean, cu care, după lungi peregrinări prin lume, ar fi ajuns profesoară de limbi latine într-o universitate americană din Honolulu. Nu se mai ştia dacă trăieşte sau a murit în timpul războiului cu japonezii. Iar Mihai ăsta al nostru, talent genial al descurcării de tip balcanic, deşi avea un strălucit doctorat în Drept sau Istorie, luat la Paris sau Londra, fără să aştepte naţionalizarea, dar prevăzînd exact mersul evenimentelor, se prezentă la primul prim-secretar de partid din oraş şi predă, cu acte în regulă, toată moştenirea sa (plus rezervele de cocoşei ale familiei) puterii populare. Gurile rele spun că, totuşi, ar fi fost gata să fie înhăţat: dar, fiind cinstit sau numai foarte inteligent, Mihai Pascaly, de bunăvoie şi nesilit de nimeni, se prezentă la Sfat cu o bidinea în mînă, cerînd politicos să fie trimis, spre reabilitare de clasă, la munca de jos. A fost trimis, autorităţile aproape că l-au uitat; omul era harnic, îi umbla şi mintea, nu şi-a pierdut vremea: s-a calificat, ba mai mult, ajunse să fie apreciat ca un adevărat artist în meseria sa. Mulţi directori considerau ca un fel de cinste şi favor ca, la instalarea lor în vila ce le-a fost repartizată de popor, întreaga grijă a zugrăvitului, vopsitului, instalaţiilor să fie încredinţată maistrului Pascaly şi echipei sale. Cucoanele „din lumea bună", adică soţiile responsabililor de restaurante sau cantine, coafezele, ginecoloagele, gogoşăresele („Gaiţele de tip nou", cum le spunea Mili, pe care, ca muiere, o rodea invidia de clasă tocmai fiindcă la fiecare premieră avea ocazia să fixeze, dintr-o singură privire, categoria socială şi economică a familiilor, judecînd totul numai după discreţia parfumurilor, a bijuteriilor şi a desuurilor ingenios ascunse sub toaletele ufederiste), cum zic, aceste doamne se dădeau în vînt după serviciile multilateral necesare ale maistrului Mihai...

Toate aceste amănunte le ştiu numai în mică parte din bîrfele de prin birouri; legenda lui părea a fi însoţită de o obligatorie discreţie, cel care îi pomenea numele îşi lua automat (din prudenţă sau

frică) o ironică distanţă faţă de situaţia şi „afacerile" lui. Toţi bănuiau că lucrează în mare, Stănculescu îmi şoptise că mulţi din şefii şi controlorii săi „aveau mîna prinsă", că Pascaly are relaţii puternice sus de tot. Nici o anchetă sau control nu a reuşit să-i găsească cea mai nevinovată lipsă sau vină. Era singurul maistru ce putea să-ţi monteze jaluzele nemţeşti; dispunea şi de ţevi, şi de echipe, dar mai ales de autorizaţii pentru instalarea gazului metan în locuinţele mai ferite şi mai dificile — ce mai! omul nostru, într-o epocă de continuă şi generalizată spaimă faţă de tot ce ar fi putut mirosi cît de cît a afacere particulară, dispunea de relaţii, putere şi mijloace (absolut legale) care, *mutatis mutandis*, depăşeau în curaj, iniţiativă şi practică inteligentă proporţiile gigantice ale unor consorţii financiare din orice ţară capitalistă. Stătea — auzisem — în trei cămăruţe modeste, în Luncă, aproape de ţigănime. Fusese însurat. Nevastă-sa, o foarte frumoasă învăţătoare de prin părţile Sibiului, vrînd să meargă să-l viziteze în timp ce el era concentrat undeva în Moldova, avu nenorocirea să nimerească într-un vagon nemţesc cu tătari sau găgăuţi: fu găsită moartă, desfigurată, undeva în cîmp, pe lîngă Buzău. Avea o fiică foarte frumoasă, dar mută. Sau surdomută.

Toate aceste groaznice poveşti legate de personalitatea lui Mihai Pascaly le ştiam de la Mefisto, care, cînd îl apuca criza de „a retrăi istoria trăită", îl cita cu mare emoţie pe maistrul nostru, pe care îl considera un gînditor de excepţie, un socialist de falanster, un fel de geniu mafiot, sinteză între „ce n-a ştiut nici Iorga" şi „un Rockefeller al mahalalei Europei balcanizate"... De vreo trei sau patru ori i-am simţit prezenţa pe linia devizelor mele, dar, de întîlnit, nu-l întîlnisem: nu avusesem o ocazie directă. Într-un oraş ca al nostru, fiecare categorie socială evoluează, ca şi planetele, pe elipse riguros separate; foarte rar — şi numai printr-un riscant accident — poate avea loc o strămutare sau coliziune de volute. O revoluţie de-aia e revoluţie, ca să avem dreptul să schimbăm numele Soarelui, eventual să aşezăm, pe post de planetă, un satelit sau un meteor; dar, odată stabilite ierarhiile, nimănui nu-i convin confuzia şi egalitarismul mic-burghez; ne iubim, ne respectăm, defilăm dacă e nevoie cot la cot, dar pe burtă nu ne batem şi nici nu ne mai tutuim. Fiecare cu lungul nasului său, fiecare cu statul în banca sa. Şarpele,

de-l doare capul, iese pe bulevard şi strigă: „Sculaţi voi, oropsiţi ai soartei!".

Mihai Pascaly mă strigă din balconul casei unde lucra cu echipa sa. Îmi făcu semn să-l aştept, că are ceva să-mi spună. Mă rezemai de cel mai apropiat salcîm şi-mi aprinsei o ţigară. Omul venea legănat, cu un mers de marinar în tangaj. Foarte uşor ciupit de vărsat, avea o expresie de călugăr chinuit de post şi rugăciuni. Dantură de cinema, mîini de lăutar. Venea spre mine, fixîndu-mă cu ochii lui de viezure, fără să clipească, fără să-mi dea vreun semn că e surprins, că se bucură sau că se pregăteşte să mă bată. Ivanovici, vorbindu-mi despre el, îmi spunea că avea o tehnică specială de a te băga în buzunarul său în numai trei minute ... Purta un cojoc ţărănesc, larg desfăcut, pătat pe din afară de toate însemnele nobile ale muncii sale de zugrav şi vopsitor; pe dinăuntru, însă, acest cojoc (mai degrabă, o scurtă de vînătoare) era căptuşit cu o blană impecabilă de focă sau vidră. Pe dedesubt purta o salopetă ce părea a fi din mătase sau poplin; asemenea salopete nu am văzut decît pe scenă, la ansamblul armatei. Cămaşa, fără cravată, era albă, scrobită, puteai să-i pui papion şi să mergi la bal cu ea...

Se opri la cîţiva metri şi mă privi lung. Eram avizat, ştiam că acum e momentul cînd mă va băga sau nu în buzunar. Mă simţeam ars de privirea lui blîndă şi totuşi pătrunzătoare, realizam că omul acesta „mă vede" şi „mă ştie" — dar, în acelaşi timp, mă bucuram că nu mă încearcă nici o sfială sau teamă faţă de magnetica sa prezenţă. Îl înfruntai zîmbind, fără să-i spun vreo vorbă, fără să schiţez cel mai mic gest. Mă privi, mă privi — apoi, acest haiducesc examen fiind consumat, îşi scoase şi el o ţigară şi, neslăbindu-mă din priviri, îmi ceru foc. Oftînd, se aşeză apoi lîngă mine, ţărăneşte. Mă pofti să şed şi eu pe nişte conducte de canalizare.

— Ce-i cu Roşculeţ? mă întrebă.

— Nu ştiu; nu l-am văzut de ieri.

— Îl înhăţară... Păcat de el: avea stofă.

— Stofă de ce?

— De şef. Născut — nu făcut.

— Nu ştiu. Nu am nici un amestec în...

— Ştiu! S-a înfundat singur. A vrut să rupă mai multe gîturi deodată.

— Nu mă privește. Și nu știu de ce îmi spuneți toate aceste lucruri!

Se uită la mine, mă măsură, parcă îi venea să rîdă.

— Ba te privește! Erai la un pas să cazi într-o groapă cu cincizeci de vagoane de var nestins... Ai avut noroc cu doamna Lidia. Ei trebuie să-i săruți mîna. Și mie...

— Ție? De ce?

Anume îl tutuii: trebuia să micșorez distanța dintre noi.

— Sunt foarte bun prieten cu Profesorul; îl iubesc și îl stimez. Cunosc acest oraș ca nimeni altul: de la vlădică la opincă, de la primul-secretar pînă la bulibașa țigănimii. Profesorul e de departe cel mai luminat, are cea mai clarvăzătoare minte.

Tăcu, aruncă țigara. Cu un băț, începu să deseneze hieroglife în noroiul de pe marginea trotuarului.

— Nu pot să-mi dau seama încă, îmi spuse, dacă îi semeni sau nu. În orice caz, te înrudești cu el.

— Cum așa? Nu pricep.

— Nici nu trebuie... Uite, ai trecut prin codru — fluierînd ai trecut —, ai ucis un mistreț al dracului și nici nu ți-ai dat seama că e mistreț. Acum te duci la doctorul Petrică-Sandu — vezi că știu? —, te așteaptă acolo un certificat binemeritat. Diseară te îmbeți cu bere și jamaică — și toate astea fără să ai idee măcar c-ai umblat pe sîrmă, sub nasul unui balaur furios, care te pîndește de multă vreme...

Gata, mă nimeri: începui să simt că mă doare stomacul.

— Mîinile mele sunt curate, i-am spus. Conștiința, așijderea.

— Nu există mîini sută-n sută curate!... În ceea ce privește conștiințele, la asta nu mă pricep: asta ar fi specialitatea profesorului Mefisto, el e convins că în fiecare om se descompune, frumos și planificat, cîte un zeu din antichitate.

— Repet: mîinile mele sunt curate!

— ... Mie îmi place să-l ascult, mai ales după ce a băut — dar nu dincolo de primul prag. Îl asemui unui ocean ce habar nu are cît e de adînc și ce ascunde în întunericul de sub valuri. Tot de la el am auzit — poate că ți-a spus-o și dumitale — că oamenii, azi, se împart în trei categorii: în rîme, fiare și idioți lunatici... Eu aș fi o fiară, el, bine-nțeles, un idiot lunatic...

— Varul a fost furat! Şi vopselele poloneze. De asta sunt aproape sigur.

— Las-o încurcată!... Uite aici un plic. Îl vezi? Pe plic am scris eu, cu mîna mea, numele colegului şi prietenului dumitale Valentin Stănculescu... Îi predau lunar o mie de lei: partea ce vă revine după devizele pe care le alcătuiţi şi le semnaţi amîndoi. El susţine că îţi dă regulat jumătate din banii ăştia... Nu sări în sus, am ştiut din prima zi că habar nu ai, că eşti un biet figurant în afacerea asta.

— Jur! Jur pe viaţa mamei mele că...

— Vezi? Aşa a făcut şi Roşculeţ: nu numai că într-o bună zi a uitat să zică „să trăiţi!" cui trebuia, dar i-a venit aşa, din senin, pofta să muşte: şi a muşcat prea sus. Acum e la examenul laringologic, i se scoate din gît, cu forcepsul, osul cu pricina... Nu ştiu dacă mai poate fi salvat, nici nu ştiu dacă merită...

— Aş vrea să-mi spuneţi...

— Ezechiel, Ezechiel, vezi că nu e bine să mă tutuieşti?

— Iertaţi-mă, nu mai fac, dar vă rog din inimă, tocmai fiindcă sunt un idiot lunatic, să-mi spuneţi: unde am greşit? Cînd şi cum am greşit? De ce am scăpat ca prin urechile acului ...?

— Dacă îţi spun, te sperii; dacă te sperii, te vei comporta aiurea; vei deveni suspect, vei începe să crezi că eşti cu adevărat vinovat, că ai fluierat şi ai şi tras cu pistolul în biserică. Vei atrage urmăritorii, care te vor mirosi: orice om urmărit devine foarte repede vinovat de exact ce cred despre el urmăritorii săi.

— Şi atunci?

— Foarte simplu: îi fluturi plicul sub nasul acestui Valentin Stănculescu şi-i spui doar atît: „Frate, a înţărcat bălaia! " Şi nu-i dai nici o explicaţie, chiar dacă te ameninţă.

— Şi cu banii?

— Poţi să-i reţii!

— Nu pot. Şi nici nu vreau.

— Foarte bine, mă bucur. În cazul acesta, aş zice să-i facem cadou Preotesei noastre. Ce zici?

— O cunoaşteţi?

— Da. Dar nu vreau ca ea să ştie că eu...

— Atunci ce să-i spun? De unde vin banii aceştia?

— Nimic mai simplu: îi spui că ai fost la cimitir şi că, la poartă, un cerşetor te-a strigat pe nume, Ezechiel, şi te-a rugat să-i duci aceşti bani. Pentru EL.

— Am înţeles. Pentru EL. Oare mă va crede?

— Te va crede. Ea te-a „botezat", nu?

— Nu mai ştiu. Băusem mult. Nu-mi place că mi se spune Ezechiel.

— Nu ţi se spune: eşti. Pentru ea, cel puţin.

— Tare aş vrea să ştiu cine este acel EL, în care, se pare, crede şi Profesorul?

— A crezut. Cîndva. Acum se îndoieşte. Dar, dacă vrei să primeşti un sfat de la mine, ţi-aş spune: nu te întreba prea mult. Preoteasa, vestala noastră, e ca o scoică de sidef: ascunde o taină. S-o lăsăm cu taina ei. Noi să ne vedem de treabă, încercînd să-l scoatem din rahat pe marele Roşculeţ.

— Eu zic aşa: dacă a furat, să plătească!

— N-a furat! Nici nu putea să fure. N-avea cum. Tocmai aici e buba: dacă, să zicem, delapida nişte materiale, căutam să înapoiem aceste materiale — le găseam sau le justificam — şi omul ieşea basma curată. Dar el a făcut o gravă greşeală politică: a afirmat... că alţii fură. Şi a făcut această declaraţie din vanitate, nu din convingere. Deşi nu-i prost deloc şi, după cum probabil ştii, este şi uns cu destule unsori. Dar, într-un moment de nefericită mînie ideologică, s-a crezut a fi singurul comunist cinstit care are curajul revoluţionar să ţipe. Şi a ţipat, arătînd cu un deget mai sus decît îl ţineau curelele ... O clipă, şi explozia ar fi avut loc: dar momentul nu era copt, cel pe care-l viza era încă foarte tare, cei pe care contase, ştiindu-i la spatele său, intuiseră la timp pericolul şi trecuseră, cu arme şi bagaje, de partea şefului acuzat. Bomba Roşculeţ a făcut „fîs" şi, la ora asta, şeful nostru e la foarte mare ananghie.

— De ce vreţi neapărat să-l ajutaţi?

— Fiindcă, în fond, e totuşi cinstit. Fiindcă e într-adevăr nevinovat. Fiindcă în locul lui vine unul care va fi cu adevărat al dracului de javră. Bietul Roşculeţ juca teatru, îi plăceau vorbele mari, se cam îmbolnăvise de „cezarie ": începuse să creadă sincer că ICRAL-ul e buricul regiunii, iar el — Dumnezeul acestui buric. Asta l-a dus la îngîmfare, asta l-a făcut sensibil şi la linguşiri...

— „Nu ne-a fost uşor, tovarăşi!"

— Ei da: dar, află de la mine, fiecare din noi, într-un fel sau altul, cu voie sau fără voie, vorbim mai multe limbi deodată. Asta e epoca, altfel nici că se poate. Îi citesc pe Marx şi pe Lenin, crede-mă, nu vreau să îmbătrînesc pe întuneric. Totuşi, dimineaţa închin cu unii pentru botez, la amiaz' fac nunta cu alţii, iar seara îi pîrăsc pe toţi lui Dumnezeu... Ce mai!? Roşculeţ era ţăran, şi nu un ţăran oarecare. Într-o altă epocă ar fi ajuns vechil, arendaş, proprietar — şi, pînă la urmă, şi-ar fi făcut-o ţiitoare pe fata sau pe nevasta boierului; ştia să se caţăre, pricepea din vînt, repede, schimba foaia fără să clipească. Îşi mirosea duşmanii, era vătaf de căluşari, se ducea la şedinţe cum se duc alţii la horă sau la meci...

— Şi atunci, ce l-a pierdut? Unde a greşit?

— Dracu ştie... A început cu Agnita-Botorca, a luat-o pe limba asta. Nu-i stătea rău, unii îl şi credeau. „Tovarăşi, noi care..." — toate acestea l-au ajutat mult, mai ales într-o anume perioadă, în care români ilegalişti erau foarte puţini. Dar ce s-a întîmplat? Vezi dumneata, un ţăran, cînd urcă într-un copac ca să privească departe şi în sus, se descalţă şi-şi lasă opincile la rădăcină. Oricît de sus ar ajunge, oricît de departe ar privi, nu uită, nu are voie să uite de opinci. Celula nervoasă a noastră, a foştilor iobagi sau robi, nu prea rezistă la măriri şi putere. Roşculeţ — bun, foarte bun lăutar — a început să creadă că el a inventat melodia şi că e singurul care o fluieră corect. Mai mult decît atît: i s-a năzărit că alţii cîntă intenţionat fals şi că e de datoria lui să-i strunească şi să-i aducă pe calea cea justă. Saltul din opincă în bocanc nu e periculos, e chiar obligatoriu: cu condiţia să nu le aminteşti altora cît de urît le miros picioarele, cît de feudalistă le-a rămas mentalitatea. Trecerea de la sat la oraş este cel mai lung şi mai dificil drum din lume. Roşculeţ, neacceptînd ocolurile obligatorii, ce şi-a zis: „sunt deştept, sar cinci trepte deodată, a mea e lumea!..." Nici nu şi-a dat seama cînd a devenit ilegalist, vechi luptător, tovarăş de suferinţă cu ăla şi cu ăla... Voia să facă ordine peste tot, avea idei, nu-l mai încăpea ograda. A restructurat-o pe nevastă-sa, şi-a căftănit cumnaţii, vecinii...

— Pe Lidia!

— Nu. Doamna Lidia ar fi putut să-l strunească, să-i deschidă ochii la timp. Dar nu avea nici un interes, durerile ei erau în altă

parte, mult mai grave decît cariera temporară a şefului ei temporar... Altă nenorocire s-a întîmplat. Ai să rîzi, dar ceea ce îţi spun nu e o glumă: limba asta a noastră l-a prostit şi l-a amăgit, ducîndu-l în ispite...

— Nu pricep.

— Nici nu e uşor de priceput. Cum să-ţi explic? Vezi, omul, simţindu-se deştept şi din ce în ce mai meşter în luări de cuvînt, se îndrăgosti — nici nu-şi dădu seama cînd şi cum — de cîteva cuvinte rare. De mare efect. Începu să-i placă să vorbească „intelectual": relaţional, exhaustiv, intempestiv, fortuit — şi alte asemenea minuni la modă. Ce să-ţi spun? Cunosc multe ispite, dar la noi pasiunea pentru neologisme e cea mai cumplită. Tutunul, alcoolul, femeia — toate sunt plăceri, uneori chiar vicii — nu se compară însă cu patima asta a cuvintelor rare şi fistichii. Ceea ce a fost bonjurismul pentru tînăra şi progresista noastră boierime a devenit acum grozăvirea foştilor ţărani sau muncitori cu terminologia radicală, gongorică... Ruşii, ungurii, nemţii — ca să-ţi dau doar exemple din jurul nostru — nu împrumută cuvinte străine: le traduc. Noi le împrumutăm, fără să le traducem. Se presupune că ştim şi latineşte şi franţuzeşte un pic. Roşculeţ, crezînd că realizează un salt calitativ în sus, spre teoria şi practica marxistă, nu-şi dădea seama că, de fapt, el, de dimineaţa şi pînă seara tîrziu, nu făcea altceva decît să se chinuie, luptînd vitejeşte cu cîteva zorzoane verbale care îl şi vrăjeau, îl şi ameţeau. Faţă de inferiori devenise doar ridicol; asta nu ar fi fost decît una din ciudăţeniile ce se pot ierta unui şef, dacă în chestiunile de serviciu te lasă să respiri. Dar vezi, cei de la Regiune, mai-marii lui, n-au mai fost de aceeaşi părere. Cînd Roşculeţ se ridica să-şi facă raportul de activitate, devenea şi Marcel, şi Ilarie; în loc să se limiteze la fraze simple şi la cifre clare... el bătea cîmpii: pragmatism, alienare, suprasistem, decadentism, cromozomi. Îţi dai seama? Aşa ceva nu se poate ierta. „Tovarăşe, şi-or fi spus unii din cei din prezidiu, înţelegem Bumbeştii, Livezenii, admitem şi pe nu ne-a fost uşor, mă rog, astea fac parte din arsenalul luptei de clasă; dar cînd îmi vii şi-mi arunci cu vorbe mari în grădină, noi considerăm că ne iei de proşti şi vrei să ne dai lecţii..." Un cuvînt cum e, de pildă, „empiriocriticismul" nu e de nasul oricui: vine dumnealui cu o comisie să le arate muzeul pe care echipa mea îl

zugrăvise; şefii ăi mari ne laudă (aveau şi de ce, făcusem o treabă pe cinste), Roşculeţul îşi dă ochii peste cap şi ţine să adauge superior: „da, este o echipă bună, cu înalt nivel *morfologic* — păcat că suferă încă, pe ici, pe colo, de mici rămăşiţe subiectiviste şi chiar abstracţioniste"...

— Să mori de rîs, nu altceva! Mie mi-a ţinut odată o teorie întreagă despre nevoia dublei contabilităţi, a aparenţei şi a esenţei; vă spun sincer, nu am avut impresia că ar fi străin de termenii folosiţi. Din contră...

— E posibil. Ceea ce ţi-a spus mai fusese spus şi altora: era, de-acum, o poezie ştiută, verificată, din repertoriul permanent. Dar improvizaţiile, inovaţiile verbale îl ucid. Domnule, ispita vorbirii în deşert, de dragul vorbirii numai, e o boală veche, avînd rădăcini foarte adînci şi foarte afurisite: toate popoarele tinere trec prin ea, ca printr-o scarlatină obligatorie; la noi însă, uneori, ia forme grave, de pestă sau lepră incurabilă.

— Dar noi, după cîte ştiu, nu suntem un popor tînăr...

— Aşa e! Suntem un popor vechi, avem o limbă veche, defecte şi calităţi străvechi. Satul nostru e arhaic. Dar lumea în care am intrat, în care a trebuit să intrăm, e nouă de tot. La noi preistoria îşi dă mîna cu electronica, sclavagismul medieval se plimbă în pieţe şi bulevarde, feudalismul urcă şi coboară treptele de la primărie. Deocamdată — cel puţin în acest mare sat care e oraşul nostru modern —, toţi românaşii noştri suntem nişte ţărani travestiţi. Primă generaţie cu cravată, geantă şi toc rezervor. Întreabă-l — în această problemă, pe Profesorul nostru: e un adevărat specialist.

— Din cîte mi-am dat seama, şi dumneavoastră sunteţi foarte în temă. Cum de aţi...?

— Trag cu urechea, umblu cu ochii deschişi. Mai citesc uneori. Ispita mea e alta: dacă vom avea vreme, îţi voi explica. În orice caz, indiferent de ce şi cîte ai auzit de afacerile mele, acum, că ne-am cunoscut mai de aproape, îndrăznesc să-ţi declar cu toată sinceritatea: *eu nu fur* ! Chiar dacă cîştig — eu şi fiecare din echipa mea — cîte trei salarii. Uneori chiar mai mult. Dar nu fur!

— Atunci, cum?

— Îmi folosesc capul. Atît... Vezi moara aceea uriaşă? A clădit-o bunicul meu. E prima moară modernă din acest oraş şi din

toată regiunea. Bunicul meu a clădit-o, imediat după primul război. Merge şi acum. O ocolesc la mare distanţă, să nu fiu văzut pe aproape, şi mă rog sfintei Varvara, patroana morarilor, să o păzească, să nu se strice. Dacă eu fac cea mai mică greşeală sau abatere de la lege, ori se descoperă că mă întind mai mult decît mi-e plapuma, deodată îşi aduc aminte că am fost, că sunt, că aş putea fi... Bunicul meu, mocan zgîrcit, a mîncat aguridă, tata s-a ars cu ciorbă, eu suflu şi în iaurt. Cu dinţii strepeziţi.

Două camioane grele sosiră în faţa casei unde îi lucra echipa. Şoferii nu aparţineau întreprinderii noastre, aveau alte numere, străine.

— Vezi? îmi arătă camioanele. Nimeni nu ştie — sau nu vrea să ştie — că de trei luni nu avem în magazie nici humă şi nici ghips. *Eu am*! De la altă magazie.

— Pricep ... Îmi pare rău că trebuie să plec ... Plicul ăsta, nu ştiu cum să vă spun, mă încurcă totuşi. Nu-mi place să-mi complic viaţa. Am destule pe cap...

— Nici o grijă. Fă cum îţi spun. Stănculescu trebuie să ştie că ştii. Aşa e regula jocului... Ai avea dreptul să-i opreşti banii. Dar mă bucur că nu te tentează. Cu firea ce-o ai, e bine să te fereşti de orice mită. N-ai stofă de hoţ. Nici de afacerist.

— Îi voi da Preotesei noastre. Aşa cum ne-am înţeles.

— La revedere!

Îi întinsei mîna. Mi-o reţinu şi din nou mă privi lung, tăcut, ca şi cînd ar fi dorit să-mi transmită un mesaj, o încurajare. Deşi, nu puteam să nu observ, dincolo de transparenţa tăioasă a ochilor săi de culoarea măslinei crude plutea un fel de abur, un început de îndoială sau întrebare.

— Din păcate, îmi spuse zîmbindu-mi, de mîine şi ziua de astăzi se va adăuga la bunele vremuri de altădată; după cîte miros eu, şef în locul lui Roşculeţ — după care vom plînge, te asigur — va fi numit Băleanu. Care e şi prost, e şi curvă. Periculoasă. Va fi pentru el o promovare pentru care a consumat multă hîrtie velină. Ca orice vanitos semideştept, va veni cu idei radicale: să cureţe, să schimbe, să insufle un spirit nou, dinamic etcetera. Chiar dacă întreg acest zgomot se va reduce, pînă la urmă, la obişnuita reorganizare a amplasamentelor administrative: contabilitatea în locul ma-

gaziilor, serviciile comasate cu birourile tehnice. Portarul, dactilografa, registratoarea — schimbaţi. Sau rotaţi. Va introduce, chiar din prima lună, un nou sistem de pontaj, o altă tabulatură de chitanţiere, un suprasistem de control şi vigilenţă. După aceea se va instala în putere şi satisfacţii, va începe să privească mai în sus, să viseze o vilă, un cîine de rasă şi, neapărat, o puşcă englezească de vînătoare. Bine-nţeles, va continua să-şi trimită literatura săptămînală, fără să bănuiască măcar că, de acum, fiecare foaie pe care o scrie, în loc să treacă în dosarul celui vizat, se adună cu grijă în propriul dosar. Moartea ta prin tine, Bălene — orice lichea piere mîncată de lichele, orice prost piere mîncat de propriul hiperzel. Istoria ştie şi materialism şi ştie mai ales dialectică...

— Nu cred că va fi promovat Băleanu. E antipatic, toată lumea se fereşte de el.

— Tocmai de aceea. Dosarele, crede-mă, în felul lor, sunt ca nişte computere misterioase. Au raţiuni pe care raţiunea nu le cunoaşte: nu are cum. Faza prin care trece acum revoluţia mondială are nevoie, probabil, de şefi din tipul Băleanu. Moartea marelui învăţător al tuturor popoarelor a cutremurat pînă şi mersul stelelor: cum era să lase indiferent sistemul de selecţie al dosarelor de cadre, pe care chiar EL, marele dispărut, le-a inventat şi perfecţionat?

Treceau deasupra stoluri de vrăbii gureşe, nori grei se adunau la orizont, o săgeată vînătă pătrundea, din spate, în şira spinării mele.

— Nu vă înţeleg, îi spusei, privindu-l drept în ochi. Există totuşi o selecţie naturală a valorilor. După cîte ştiu, mergem în sus şi spre mai bine. Sau mă înşel?

Pascaly mă cuprinse în braţe, rîzînd cu o poftă tinerească, de zile mari.

— Îmi placi, domnule Lupu, îmi spuse. Eşti într-adevăr Ezechiel, profetul care nu-şi cunoştea propriul popor... Tinere domn, ca să te scot dintre ruinuri şi pustii evreieşti, aducîndu-te mai aproape de bordeiele şi sărăcia noastră balcanică, află că alchimia politică a Europei occidentale a încetat definitiv. Ne aflăm, pentru cel puţin cîteva sute de ani, în atanorul uriaş al Asiei pravo-trudnice. Ceea ce se fierbe acum în uriaşele cazane ale Istoriei, mutaţia ce are loc în măduva şi nucleul tuturor popoarelor intrate în horă reprezintă o schimbare atît de teribilă şi de uriaşă, încît trebuie să fii

sau un mare idiot naiv, sau un demagog de vitrină și latrină, ca să crezi că totul nu e decît un oarecare experiment social, perfect dirijat științific... Bagi într-o eprubetă un savant de tip american, un mecanic neamț și un șaman mongol — și-ți iese, la capătul cincinalului, un astronaut sovietic zîmbitor; amesteci un telal evreu de pe Lipscani cu un țigan din Arad și doi juveți olteni, cobilițari în toate, și, după ce i-ai fiert bine în zece ședințe și cîteva plenare bubuitoare, îți ies, ca din pălăria scamatorului, cîțiva propagandiști, doi directori șmecheri și-ți mai rămîne materie primă pentru cel puțin o duzină de băieți frumoși, severi și licențiați în drept... Transcrii *Internaționala* pentru Coran și instrumente afro-asiatice și obții cîțiva împărați socialiști, poligami și politruci... Nu rîde, Lupule! Să știi că nu glumesc și nu vorbesc în dodii.

— Parcă ați fi profesorul Mefisto! Ce sfaturi îmi dați?

— Niciodată nu dau sfaturi: am făcut atîtea greșeli în viața mea, încît...

...Totuși... Dacă aș fi, să zicem, fratele dumneavoastră mai mic și mai prost și m-ați vedea la ananghie și disperare, ce mi-ați spune să fac? În ce și în cine să mă încred?

— Cere-ți intrarea în partid! Americanii nu vin: din contră, se îndepărtează cu viteza întunericului de locul unde a explodat imensa lor prostie și inconștiență. Nu suntem un popor prea talentat în revoluții, nouă, pînă acum, nici o revoluție nu ne-a prea reușit. Dar aceasta de-acum, după a mea părere, era necesară. Și nu avem voie s-o ratăm. Crede-mă! Suntem înconjurați de popoare aprige, ambițioase: nu ne mai putem permite luxul de a merge pocnind din bici pe lîngă boi și doinind „codrule, codruțule". E nevoie de industrializare și modernizare a agriculturii. Și acestea, dacă nu sunt făcute de oameni inteligenți, cinstiți și mai ales foarte pricepuți, pot deveni o nenorocire mai mare și mai grea decît o ciumă sau o hunică ocupație.

— Nu pot intra în partid. Am un frate, Pătru, în... Mai bine zis, am avut un frate în pușcărie. A murit. Acolo.

— Am înțeles. E groaznic. Cine l-a ucis?

— Eu l-am ucis.

— Nu se poate!

— Fără să-mi dau seama! Am fost martorul acuzării în aşa-zisul său proces. Mi-ar face bine să vă pot povesti totul. Dar nu acum.

— Nu trebuie să povesteşti la nimeni. Du-te la Preoteasă. Roag-o pe ea să te asculte.

— E nebună. Ce pricepe ea din...?

— Pricepe! Tocmai fiindcă... Şi apoi, nici nu ai altceva mai bun de făcut. Cine a intrat în horă, trebuie să joace. Sau să moară!

— Am intrat în horă. Voi juca!

— Profesorul e de părere că acest cuvînt, „hora", la origini, înseamnă spaimă neagră, disperare şi moarte, întuneric. Dansul nostru în cerc nu e decît rămăşiţa magică a unei vrăji antice, prin care încercăm să ne îmblînzim „horra". Mamele noastre, la naştere, ne ridicau spre cer, strigînd: „Puia-Gaia". Apoi, cu cenuşă din vatră, făceau un cerc în jurul leagănului. Intratul la „horă" înseamnă intratul în viaţă, adică începutul luptei cu frica şi cu necazurile toate. După moarte, în tărîmul blajinilor, ne primesc bătrînii neamului: ei nu mai joacă, au scăpat de cerc şi de frică, sunt propria lor umbră. Pentru ei, istoria este o cădere din veşnicie în veşnicie — un fel de rătăcire în cerc în jurul unui copac al vieţii. Domnule Lupu, să ştii, nu avem prea mult noroc în istorie, suntem aşezaţi şui şi pieziş în Europa, am ieşit destul de tîrziu din păduri, la lumină, carte, stat modern. Ne lipseşte glanda fanatismului, mai uşor punem mîna pe un sictir sau o îndoială decît pe o dogmă sau program, mai ales dacă-s venite din vecini.

— Nu vă înţeleg!

— Nu e nimic. Nu sunt destul de clar. Nici nu e o oră potrivită pentru consideraţii de stil şi filosofie a istoriei. Iată, e niţică ceaţă, dar pădurea din marginea oraşului se vede. Zăpezile vor începe să se topească. Acum, frate Lupule, răsar prin măguri şi dumbrăvi ghioceii şi brînduşele. Vulpile îşi scot puii, ursul iese din peştera sau scorbura lui, lupii îşi dizolvă haita... Eu mai am de zugrăvit trei camere boiereşti. Dar asta nu mă împiedică să-ţi spun — acum, că suntem oarecum prieteni — că, în meseria mea de zugrav şi vopsitor, există un cuvînt pe care, cînd îl rostesc, îmi bate inima mai tare.

— Ce cuvînt?

— „Humă." Lucrez cu humă, zugrăvesc cu humă, fac rost de această argilă, prin intermediari foarte scumpi şi foarte escroci. Dar

pentru mine cuvîntul „humus" e ceva care sună ca dintr-o fîntînă, ca de sub temelia unei case vechi... Iată, mi-a sosit camionul cu humă, trebuie să plec, e vorba de un transport semioficial, o mînă spală pe alta: din humă suntem, prin humă trăim, în humă se va întoarce „humanitatea" toată. La revedere!...

Nu am făcut nici zece paşi (începuse iar să fulguie uşor), cînd, ca şi cînd aş fi ieşit de sub apă sau m-aş fi trezit dintr-o neagră beţie, am simţit că ceva se răsuceşte în fiinţa mea. O străluminare întunecoasă, o liberă vedere a lanţurilor şi robiei în care mă zbăteam singur, un fel de mutare spre alt continent, sub alte stele sau volute cereşti. Ridicol!

Un stol de ciori croncănind în arinii din mahala, o liotă de ţigani împingînd o căruţă pe care se răscrăcăra o scorbură de salcîm sau salcie, doi bătrîni pensionari, încălţaţi în şoşoni antebelici — iată realitatea reală, iată stilul şi filosofia ce mi se ofereau pe acest drum desfundat, umed şi deprimant. Şi totuşi, pe dinlăuntru ardea o bucurie nouă, o bucurie morală şi politică nouă, ce mă făcea să simt că, de acum înainte, totul va fi altcum şi altfel. Un om singur, îmi spuneam, *est toujours en mauvaise compagnie**! Dar cuvîntul „singurătate" nu cuprindea totul. Mă simţeam părăsit, nenorocit, înşelat: fără speranţă, fără nici o busolă. Dar şi fericit cumva, de parcă starea asta mi-ar fi smuls de pe suflet toate cîrpele murdare şi false ce ardeau, o dată cu casa, şi căsnicia mea. Nu mai aveam soţie, poate că nici serviciu nu mai aveam. Scăpasem de nopţile petrecute sub chiuveta bucătăriei. „Astăzi ne despărţim — îmi venea să cînt tangoul din timpul studenţiei — astăzi ne despărţim, cum s-au despărţit apele de uscat..."

Obosit, pribeag, mă aşezai pe o bancă, sub coroana grea a unei plute uriaşe cît un baobab. Prin faţa mea trecu un ciopor de oi, mirosind a iarnă, fum, sărăcie. Nu era o turmă-turmă: nu se vedeau nici cîinii, nici măgarul, nici clasicul cioban. Cu bici în loc de bîtă, ciobanul era mînat de un fel de căpcăun, o huidumă de bărbat, cu faţă roşie de beţiv şi ochi mici, de porc gras, sub o căciulă de astrahan, nouă şi sfidătoare.

Întotdeauna oile m-au cutremurat. Tata avusese vreo treizeci, le ţineam la o stînă sub Parîng, ne venea rîndul la muls trei zile în mai

* Este întotdeauna într-o societate proastă (fr.).

şi alte trei în septembrie. Iernau cînd în bălţile Dunării, cînd în pusta Sînnicolaului. Oaia e o amintire a sufletului meu, adevărata noastră istorie e mai legată de turme şi stîne decît de voievozi şi mitropoliţi. Sau cărturari. Sau ingineri, ajunşi contabili la materiale perisabile.

Strigai către gealatul cu bici:

— La munte? Nu e prea devreme?

Acela mă privi încruntat, scuipă galben şi-mi zise răstit:

— Pe dracu! Le duc la abator.

Mielul de Paşti ni-l aducea totdeauna bunicul. Datina era ca acest miel să fie depus în braţele celui mai mic fiu dintre copiii familiei. Simţeam şi acum căldura şi bucuria ce o încercam în timp ce ţineam mioara în braţe şi mama îi lega de gît o fundă roşie. O singură dată — fără voia tatii — am reuşit să asist, ascuns în podul cu fîn, la jertfirea unui asemenea miel pascal. Este cu totul altceva decît, de pildă, tăierea porcului de Ignat: m-am simţit bolnav, am făcut febră, mama a trebuit să mă descînte ca să încetez a mai plînge şi a mă mai zvîrcoli noaptea.

La poarta spitalului de neuropsihiatrie, reuşii să dau un telefon sus, în secţie. I-am spus doctorului Petrică-Sandu — pe care nu-l cunoşteam decît din auzite — că aş fi un fel de prieten cu profesorul Mefisto, că a vorbit pentru mine şi doamna Lidia Ursu, că... M-a recunoscut imediat, a zis să aştept: peste o jumătate de oră va putea coborî. I-am dictat cîteva din datele mele: Ion Lupu, inginer, ICRAL, 33 de ani etc.

Portarul mă privea cu oarecare respect, crescusem niţeluş în ochii săi. Ieşii în părculeţul spitalului.

— Puteţi să vă plimbaţi fără frică, îmi spuse portarul. Melancolicii nu sunt primejdioşi.

— Care melancolici? întrebai, oarecum surprins.

— Avem trei secţii, îmi explică portarul, care, judecînd după aspect, părea a fi un fost ofiţer deblocat. Secţia de furioşi sau periculoşi, secţia de maniaci şi secţia de melancolici depresivi. Furioşii nu au dreptul la plimbare în parc, maniacii de tot felul nu se pot plimba decît însoţiţi (fie de un paznic, fie de o rudă voinică), în schimb, melancolicii au voie să se plimbe şi dimineaţa, după ceai, şi seara, înainte de cină.

Erau vreo două duzini de bolnavi care se plimbau printre tufele de zadă şi brazi pitici, încă troieniţi de zăpada căzută peste noapte. Nu-şi vorbeau, nu se priveau.

Mie, îmbrăcat în scurta mea îmblănită, nu-mi era frig. Mă aşezai pe o bancă izolată. Mă aflam la marginea oraşului, se simţea vîntul ce bătea dinspre munţi, aerul părea tulbure, cerul nu se putea hotărî: să înceapă ploile de primăvară sau să continue ninsorile de iarnă tîrzie? Pe o asemenea vreme, cînd îl întrebam pe tata cum e afară, avea un singur cuvînt pe care nu l-am mai auzit la nimeni nici în şcoală, nici la oraş, niciodată: *mizguie*!

Mizguia cerul, mizguiau şi haoticele mele gînduri. Printre aceşti „melancolici depresivi", înfăşuraţi fiecare în halatul maro de spital sau lazaret, cu bocancii sau ghetele fără şireturi, neprivind în lături sau în sus, izolaţi fiecare în singurătatea unei totale şi indiferente tăceri, mă simţeam mutîndu-mă, încet-încet, pe o insulă pustie, plină de sălbăticiuni rare, de surprize şi pericole încă necunoscute. Frica cu care sosisem (fiindcă nici o clipă, după primirea biletului Lidiei, nu m-a părăsit un fel de grijă localizată în plexul solar), acum, aici, a devenit mai clară şi mai evidentă. Privind feţele nerase ale depresivilor mei colegi, simţeam că sunt şi eu urmărit şi pîndit din umbră de un rău necunoscut, ce m-ar putea învălui într-o plasă din care nu mai e nici o scăpare. Mefisto, care, ca fost filosof, era un client obişnuit al acestui spital, se interna cu entuziasmul şi plăcerea cu care alţii pleacă în vacanţe sau străinătate. El îmi explicase nu o dată, la un rom cu bere, că această concentrare de maniaci, furioşi şi melancolici — fosile ale stresurilor fostului război mondial — constituie cea mai strălucitoare metaforă a lumii şi a omenirii aşa cum nu ar trebui să fie, aşa cum totuşi ar putea să ajungă, mîine sau poimîine, dacă mai continuă să... În sat aveam un singur nebun, cerşea din casă în casă, nu zicea decît atît: „A murit Dumnezeu, bogdaproste!" Mă temeam de el, aşa cum mă temeam şi de cîinelelup al jandarmului de la post. Tîrşîitul în zăpada mută a acestor triste umbre, croncănitul corbilor flămînzi, privirea pustie şi plictisită a singurului paznic, adăpostit într-un fel de pavilion japonez decorativ, toate acestea se adăugau acum la rana care se chema Mili, sau Roşculeţ, sau Lidia. Sau Pascaly. În peştera durerii mele curgea un mîl negru, numai de mine ştiut; durerea asta se cheamă Pătru;

ploşniţele ce mă chinuie sunt doar mesagerii unei pedepse mai mari, care mă aşteaptă. Am la mine o mulţime de bani, istoria a trădat, eu am trădat, Mili mă trădează. Tata putrezeşte — fără nume, fără cruce — undeva în pustiul unei stepe în care nu ştiu ce căuta. Cuvîntul acesta, „melancolie", sună ca un flaut sau un corn englez, într-un codru plin de lacuri, nuferi galbeni, flori albastre. Şi fiare. Fiare. Fiare cu ochii roşii, fiare roşii ce vin noaptea să-mi ceară stropul de sînge şi somn, fiare ce mă muşcă de inimă ca o vulpe pe care, hoţeşte, o ascund de lume.

Doctorul Petrică-Sandu mă privea de mult. Zîmbea. Avea în mînă certificatul meu. Mă sculai, îl salutai respectuos. Îmi puse mîna pe umeri, obligîndu-mă să mă reaşez.

— Nu trebuie să intri la idei, domnule Lupu: nu toţi bolnavii pe care îi vezi sunt într-adevăr bolnavi. Doamne fereşte! Mai mult de jumătate din clienţii noştri sunt simpli simulanţi. Dar pentru noi orice simulant este un isteric incipient, inconştient. Din punct de vedere individual, mica sa şmecherie teatrală nu e periculoasă. Deocamdată. Dar poate deveni, în caz că se repetă. Masca nebuniei se lipeşte foarte uşor atît de sufletul individual, cît şi de cel colectiv şi se dezlipeşte după aceea teribil de greu şi niciodată complet.

— Eu nu simulez, domnule doctor: am un mare necaz de familie, altul de serviciu. Trebuie să lipsesc trei zile din cîmpul muncii. Altfel...

— Ştiu! Nu de la doamna Lidia — care îmi e bună prietenă —, nici de la profesorul Mefisto, care, pentru mine, este o adevărată lamaserie de cunoştinţe şi sinteze ... Eşti bolnav, domnule Lupu! Ai în privire o spaimă, pe frunte nişte ceţuri rele şi trei unghiuri false înscrise pe faţă. Teoria asta cu „unghiurile false" e a prietenului nostru Mefisto. Nu numai că ţi s-au înecat cîteva bărcuţe, că nu ţi-s boii acasă, dar ai în buzunar şi un briceag ce ar dori să taie. Mîna îţi tremură: asta, la vîrsta dumitale, înseamnă o lungă oboseală nervoasă. Nu mă priveşti în ochi, pentru că, deduc eu, ascunzi cîteva lucruri destul de urîte. Iscăleşte aici. Nu ai cerneală în tocul rezervor? Poftim tocul meu. Dacă continui să trăieşti aşa cum trăieşti, într-o zi te vor aduce aici sanitarii mei, legat şi în cămaşă de forţă. Nu te speria — tot ce-ţi spun ţine loc de reţetă. Fii calm, te cheamă Lupu, eşti de la munte, posezi rezerve uriaşe de sănătate sufleteas-

că, ascunse și încă neexploatate ... Uite, simulanții mei: îi vezi? Unii sunt simpli chiulangii nefericiți — ignorînd faptul că nefericirea și chiulul, cu acte de la noi, definesc un grav sindrom de neadaptare sau frustrare. Alții sunt diferiți semiintelectuali, cu dosare tarate, cu conștiințe sau origini profesionale suspecte, cu actele de la birou în neregulă. Avem și hoți care caută să se ascundă, urmăriți și urmăritori ce doresc să-și dribleze cumva destinul. Cel pe care îl vezi nemișcat, privind prin gardul nostru cu sîrmă ghimpată, este un fost dramaturg, incapabil să mai scrie. Toate personajele sale — conform unei legi a gravitației estetice — au căzut în ratare și neputință, într-un fel de *black hole*, o gaură neagră, din care nu se vor putea salva decît prin moarte. Da...

M-am uitat în ochii acestui alb-halat al cunoașterii și profeției. Mi se părea că rîde și plînge în același timp. În orice caz, am simțit că întîlnirea mea cu acest doctor Petrică-Sandu nu putea fi o simplă întîmplare.

— Iertați-mă că vă întreb, îi spusei, cum vă explicați acest mare număr de simulanți, de normali în curs de automutilare?

— Grea întrebare. Numărul destul de mare de oameni care se refugiază aici spre a căuta un fel de adăpost — o justificare sau măcar un certificat care să-i absolve cîtva timp de luptă și răspundere — reprezintă, din punct de vedere social și moral, un simptom de oarecare alarmă. Un spital de nebuni a fost totdeauna un azil pentru cei greu adaptabili. Dar în faza de evoluție și involuție a transformărilor sociale ce au loc la noi spitalul nostru a ajuns să preia un pic rolul pe care l-au avut, în evul mediu, mînăstirile, catacombele, esplanadele marilor catedrale. Acolo nebunii, poeții, cerșetorii și hoții de rînd găseau un adăpost, brațul cel lung al puterii lumești nu-i putea atinge, căci se aflau sub o sacră protecție... Aici îi protejează știința și morala medicală. Pînă la un punct, bine-nțeles. Dar deocamdată suntem un simplu fenomen social anex. Un fel de țeavă de eșapament, de canal colector, de maidan pentru deșeuri umane. De ce? Nu știu. Orice început de veac este în același timp și un sfîrșit de epocă. Orice tip de om nou se întrupează din jalea ruinurilor omului vechi. Noi suntem un spital în care alinăm, nu vindecăm; și alinăm suferințe și nu dureri. Durerile se pot opera, trata, vindeca — suferințele nu au leac, ele se pot doar amăgi, minți, amî-

na. A apărut un Dumnezeu în trei feţe: să-i zicem Marx, Freud, Einstein. Lumea fusese totdeauna împărţită între exploataţi şi exploatatori, acum li se adaugă cei refulaţi sau defulaţi în mase şi energii în aproape cosmică încleştare. Căzăturile acestei lumi foarte adevărate şi reale vin aici ca să mintă şi să se obişnuiască prin minţire. Dramaturgul acela — îl vezi? — seamănă cu un Beethovenaş ajuns prizonier la tătari din cauza alcoolului şi a cîntecelor interzise. Părerea lui, deosebit de interesantă, ar fi următoarea: excesiva politizare a teatrului, zice el, va duce obligatoriu la o excesivă teatralizare a vieţii politice; iar excesiva actorizare a marelui public va împinge actorii spre impostură şi fals; iar o excesivă tragicomedizare a problemelor sociale va obliga autorii să devină simpli gazetari de scenă sau textieri de viaţă uşoară şi fericită... Gîndind asemenea grozăvii, a făcut scurtcircuit la creier; deşi, ca tip biogenetic, ar fi fost destinat unei depresiuni maniacale, uite-l: contrazicînd toate pronosticurile, dumnealui evoluează acum spre o duioasă schizofrenie nu paranoică, ci ultraumilă şi modestă.

— Nu poate fi salvat?

— Aici, nu! Ai să rîzi, dar la ora asta doar puşcăriile vindecă şi paranoile, şi melancoliile secolului. Pacientul acesta al meu nu crede în nimic: nici în Dumnezeu, nici în filosofie, urăşte ideea de dragoste, îi vine rău cînd aude cuvîntul „intelectual " sau „artă". Ce e mai grav, din punctul meu de vedere, este faptul că, de la o vreme, a început să fie vizitat de îngeri negri şi demoni albi. Dialectica acestei maniheice, dar paradoxale viziuni înseamnă anticamera unor halucinaţii şi deliruri ce nu vor înceta nici dacă îl supunem la şocuri electrice sau cu insulină.

— De ce îmi spuneţi toate acestea, domnule doctor? Nu sunt un intelectual, credeţi-mă.

— Nici eu nu sunt un intelectual. În secolul nostru, specialiştii şi popii de tot felul au luat locul „inteligenţei " din secolul trecut. În ceea ce mă priveşte, mă consider a fi doar un medic lucid care îşi învinge propria deznădejde studiind nefericirile altora. Eram curios să ştiu de ce ţi-a pus mîna pe umeri profesorul Mefisto, de ce Preoteasa lui te-a botezat Ezechiel, de ce intervine pentru dumneata această nobilă doamnă, Lidia Ursu. Încolo, pentru mine eşti un oarecare bolnav venit după un certificat. Convorbirea noastră a fost o

simplă consultaţie de rutină. Ca om de ştiinţă, am fost curios să văd cum reacţionează pacienţii mei la anumiţi „reactivi " psihopatologici. Ce spui?

— Nu înţeleg!

— Există în acest oraş, există în fiecare mare oraş o serie de tipi care au darul de a atrage în cîmpul lor magnetic pe toţi aceia care sunt însemnaţi cu o tară, un dar, un blestem sau o binecuvîntare. Fenomenul acesta de polarizare a tristeţii şi a tragediilor ascunse l-aş putea trece la capitolul *Abyssus abyssum invocat**. Adică: un nebun atrage după el pe toţi cei care, potenţial, i se aseamănă. Dar fenomenul e mai general. Şi mai complicat din punct de vedere social. Fiindcă eu pot să adaug: poate că nu e vorba de instinctul acela care spune *similia similibus curantur*** nici de *contraria contrariibus*...***, ci de o banală şi veche zicală românească. Ea zice: cine se aseamănă se adună. Proverb foarte clar, de nobilă origine slavonă. Latinii, mai băşcălioşi, ziceau: *asinus asinum frecat*****, ceea ce era mai ironic şi mai plastic. Fiindcă în acest fenomen de atracţie şi destin al unor indivizi dificili intervine deseori şi o mare doză din ceea ce noi numim „prostie" sau „sminteală ". Prostia nu este contrariul inteligenţei, este doar o altă formă prin care lucrează în societate şireata şi parşiva raţiune a naturii-naturans...

— Sunt într-adevăr bolnav, domnule doctor. Nu dorm nopţile, vînez ploşniţe. Le studiez, încercînd să le înţeleg raţiunea de a fi. Fac vizite nocturne unui copac uscat din curtea blocului. Mi-am cumpărat o lupă. Nevastă-mea mă înşală. E plasatoare la teatru, trăieşte mai multe vieţi paralele, a învăţat să spună adevărul minţind şi să trăiască cu adevărat prin falsuri. Am pe conştiinţă un frate al meu, Pătru, pe care fără voia mea l-am trădat, contribuind astfel la condamnarea şi moartea lui. La birou am refuzat să iscălesc nişte deconturi false. De mai multă vreme, mă simţeam urmărit şi persecutat de Roşculeţ, şeful meu atotputernic, pentru ca azi-dimineaţă să aflu că steaua lui a explodat şi că, deocamdată, e bine să dispar

---

* Prăpastia cheamă prăpastie (lat.). Citat din Psalmi, 41, 9, cu sensul că o greşeală atrage în mod fatal o alta.

** Cele asemănătoare se tratează cu (leacuri) asemănătoare (lat.).

*** Cele contrare (se tratează) cu (leacuri) contrare (lat.).

**** Măgar pe măgar scarpină (lat.).

de la orizont. Nu ştiu dacă sunt călău sau victimă, sunt liber sau în curs de a fi arestat, dacă sunt normal sau pe cale de a înnebuni...

Abia mă mai stăpîneam. Mi-am scos din buzunar lupa, cutia cu ploşniţele ultimei vînători şi i le-am arătat. Ca un vinovat ce-şi goleşte în faţa legii buzunarele de infractor. Cîteva lacrimi scrîşnite mi s-au adunat în privirea cu care încercam să fac faţă inteligenţei pătrunzătoare a acestui doctor ce mă ghicise atît de exact.

A rîs ca de o glumă bună. M-a strîns uşor în braţe, spunîndu-mi: „ei, colega, colega!" Apoi, ţinîndu-şi mîna pe umerii mei, îmi ceru să facem cîţiva paşi alături.

— Ai spus, fără să vrei, o vorbă de aur: „nu mai ştiu dacă sunt călău sau victimă!" Ei bine, eu ştiu. Eşti şi călău, şi victimă. Deocamdată. Dar, se pare, aventura asta cu ploşniţele, lupa şi Mefisto te-a săltat calitativ în rîndul unor victime de soi. Aşa cred eu — şi, pentru acest fapt, te trec pe lista pacienţilor mei de inimă. Tinere domn, pe vremea cînd eu, la Cluj, studiam psihologie patologică (cu Nicolae Mărgineanu), se vorbea de un determinism biogenetic. Pe linie de fire, mai ales. Unii se năşteau introvertiţi, schizoizi, alţii extrovertiţi, isterici. În caz de îmbolnăvire psihică, primii făceau schizofrenie (care era incurabilă), ceilalţi, diferite forme de manii, unele foarte urîte, dar, din fericire, vindecabile... Asta ar fi fost situaţia ştiinţifică, în mare, pînă la cel de-al doilea război mondial: Janet, Freud, Adler, Jung, Kretschmer şi alţii... Dar iată că Revoluţia asta totală — de jos, de sus, din afară, dinlăuntru, de stînga, de dreapta etc. — a provocat o gravă tulburare pînă şi a genelor ereditare. Tipurile se confundă, bolile lor de asemenea. Legile eredităţii mendeliene sunt răsturnate, maniacii şi istericii, schizofrenicii şi melancolicii se amestecă, se încalecă; cred că şi în lumea celor „sănătoşi" abulicii se amalgamează cu volitivii, proştii cu inteligenţii, cinstiţii cu pramatiile. Conflictele socioprofesionale, de cadre, de justiţie devin mai importante decît toate conflictele clasice, adică psihologice, biologice, sexuale sau religioase. Încet, încet, prin practică şi lucidă observare, am ajuns la convingerea că, în imensa lor varietate de cazuri şi forme, atît sănătoşii din societatea noastră, cît şi aşa-zişii bolnavi, sunt de un tip cu totul nou şi evoluează spre forme, scheme şi sisteme total necunoscute de psihologia ce o ştiam noi. Nu m-am fixat încă asupra termenului, dar cred că denumirea

generală de DELIR este un numitor comun ce sintetizează extremele. Fiindcă în categoria aceasta intră şi cei cu mania persecuţiei, şi paranoicii suferind de mania grandoarei. Avem sus o secţie de nenorociţi care se tem de arestare, condamnare, moarte şi o altă secţie plină de procurori, agenţi, anchetatori, suferind, unii, de grandoare napoleoniană, alţii de complexul Javert, al poliţistului pînă în pînzele albe... Iată, domnule Lupu, cum lumea mea de aici mă obligă să împart lumea întreagă în urmăritori şi urmăriţi, în călăi şi victime. Unii îi creează pe alţii: călăul, dacă nu are o victimă, o inventează, victima, dacă nu e chinuită de un călău, şi-l imaginează. Marx, vorbind de alienare, a fost un geniu. Iluzia bisericească, despre bunătatea nativă a omului, s-a spulberat definitiv. Cel de-al doilea război mondial a demonstrat cruzimea bestială a naturii umane în toată splendoarea sa. Nemţii, avînd cincizeci de universităţi umaniste şi cinci sute de filosofi de cea mai etică formaţie, impun lumii întregi pistolul, lagărele, turnătoria şi crima ca metodă şi scop politic. Citesc despre Hitler şi Mussolini şi nu mă întreb „cum au fost posibili aceşti monştri? ", ci „cum au putut fi urmaţi şi suportaţi asemenea nebuni?" E foarte uşor să zic, aici, în acest spital: totul se reduce la antagonismul dintre grandoare şi persecuţie. Dar vine prietenul nostru Mefisto şi îmi demonstrează că, mai nou, în afară de indivizi-călăi şi indivizi-victime, există popoare-călăi şi popoare-victime. Da. Mai mult decît atît, delirul s-a extins, a devenit o forţă eshatologică, există chiar idei-călăi şi idei-victime, valori-călăi şi valori-victime, religii-călăi şi religii-victime.... E groaznic, mă simt o furnică europeană plasată între oceanul american şi cel asiatic. Sunt obligat, din motive morale, să accept materialismul istoric ca fiind unicul sistem capabil de a propune o soluţie. Capitalismul e victima acelui „ceea ce este — aşa cum este", în vreme ce socialismul spune: „ceea ce este, dar sub forma cum trebuie să fie!" În orice caz, tinere domn, durerea aparţine vieţii, suferinţa aparţine istoriei, mă tem ca nu cumva, prin pierderea controlului asupra propriilor noastre unelte de distrugere, să devenim de-a valma, cu toţii, servanţii distrugerii, ai morţii, din proprie iniţiativă şi cu mijloace prin excelenţă filosofice, psihologice şi — mai ales! — ştiinţifice...

— Mă îngroziţi. Înseamnă că nu mai am nici o şansă.

— Din contră. Eşti acum o victimă, dar te poţi mîntui. Nu sunt un tip religios, folosesc cuvîntul „mîntuire" ca metaforă pur morală. Te poţi salva, aş putea zice: dar salvarea aceasta conţine o mare doză de noroc, jertfă şi chiar miracol. Un mic procent — şi de călăi, şi de victime — se poate elibera şi purifica. Nu mai avem nici timpul necesar, nici cunoştinţele trebuincioase ca să putem opera, în mare, o psihanaliză socială, naţională, mondială. Asta ar fi treaba bunului Dumnezeu: dacă există, dacă îi e într-adevăr milă de noi, dacă ştie carte, aşa cum se afirmă. Noi putem, cel mult, să practicăm un fel de exerciţiu de luciditate, prin care, după ce ne facem datoria faţă de legi şi societate, să ne permitem a ne ridica, pentru cîteva clipe numai, deasupra soartei noastre neschimbabile, contemplînd-o — cînd duios, cînd critic — de sus, ca pe o hartă, ca un peisaj văzut din zepelin. Nu sunt doctor în luciditate, e specialitatea prietenului nostru Mefisto, a profesorului Ursu, a Preotesei.

— Ea nu e nebună? Vreau să zic...

— Nu. E cea mai normală dintre noi toţi. Doar că trăieşte în secolul V înainte de era noastră. Undeva în Creta, Elada sau Eghipet...

Doi dintre melancolicii, plimbăreţi solitari se încăierară subit. Pumni, gîfîieli, icneli. Se tăvăleau pe jos, încercînd fiecare să-l sugrume sau să-l muşte pe celălalt. Spectacolul era sinistru şi grotesc, nimic din scena asta nu arăta că cei doi ar fi oameni-oameni.

— Poftim, zise calm doctorul: doi abulici depresivi într-o criză colerică maniacală. Lasă-i în pace, se vor linişti imediat. Puseurile acestea de mînie şi ură au loc ciclic, conform unor determinări solare, hormonale, meteorologice, pe care nu le cunoaştem. Dar ştim vag că între crizele de furie ale melancolicilor noştri şi războaiele sau atentatele din lume există o legătură de ritm şi intensitate, care, după ce mai aflu şi ce scandaluri au izbucnit la consiliul nostru sanitar, mă face să nu pot dormi nopţile...

— Dar care este cauza? Mă refer la cauza cauzelor...

— Frica, stimate domn. Frica cea mare, frica medie, frica cea mică. Globul nostru terestru a început să se teamă. Îşi zice: dacă mă saltă vreun nebun de pe orbita mea? Dacă mi se schimbă polii magnetici? Dacă mi se termină pătura de ozon, dacă mă lasă baierele

gravității, dacă un accident atomic mă pulverizează în neant? Etc. Pădurile se tem de moarte, animalele sunt în pericol, echilibrul atît de savant dintre diferitele pături ale realității e pe cale să fie distrus. Logosfera noastră e dușmana biosferei, biosfera poate să atace omenirea, care pare și ucigașă, și sinucigașă, și creatoare de civilizație prin știință, și aducătoare de moarte, tot prin știință. Te miri că frica de ciumă, de barbari, de predicatori străini și vrăjitoare din evul mediu, a revenit sub forma unei frici mai rafinate și mai totale. Frica. Frica dumitale de ploșnițe, frica mea de inspectori furioși, frica lui Mefisto de eterna pușcărie. Frica. Toți acești depresivi (de la noi sau din Franța, Ghana, Vietnam) au la bază o traumă timorantă. Acesta ar fi adevărul și *causa causorum**. Dar mi-e frică s-o spun în ședințele noastre, mi-e frică s-o comunic directorului fricos din minister, mi-e frică chiar și de frica de frică. De frica ce o pot provoca sau inspira.

— Ploșnițele mele — vedeți-le — dorm, vegetează, ele nu cunosc frica.

— Nu se știe. Ploșnițele dumitale — după a mea părere — sunt un simbol arhetipal. Un simbol viu, care, spre nenorocul dumitale, în loc să rămînă o simplă metaforă, a devenit agresivă și setoasă de sînge. Un simbol-dogmă, un simbol-utopie, un simbol-alarmă. Fă-ți ordine în viața conjugală, schimbă-ți locul de muncă, fă economie de lupă, alcool, imaginație. Învață să speri. Despre speranța asta în bine și sănătate va trebui să ne seminarizăm reciproc cu prima ocazie viitoare. Ce zici?

Doctorul Petrică-Sandu mă bătu pe umeri ca pe un copil corigent ce trebuie încurajat. Apoi, grăbit foarte, dispăru, dînd la o parte bolnavii ce voiau să-l rețină, alergînd ca printre păpurișuri și trestii sălbatice... Dramaturgul se uita la mine, la cutia din mîna mea, părea că aflase totul despre tot. Mă luă de braț și mă conduse ceremonios spre poartă. Ca o taină mare, îmi conjuga în șoaptă: „eu sunt un căcat, tu ești un căcat, el este un căcat..."

Cred că avea dreptate. Eram!

---

* Cauza cauzelor (cauza tuturor lucrurilor) (lat.).

XII

Despletită, îmbrăcată în niște odăjdii bizare, Preoteasa stătea îngenuncheată în zăpadă, în grădina căminului „Renașterea" al arhiepiscopiei, alături de scorbura căzută, frîntă, a unei sălcii pletoase. Fusesem condus aici de o măicuță gîrbovită, ce plîngea. „Minune, îmi spunea, s-a întîmplat, în sfîrșit, minunea pe care o aștepta!" Nu înțelegeam nimic. La o respectuoasă distanță de cea care se ruga, descoperiți, într-o solemnă atitudine, ca la mort sau în biserică, stăteau profesorul Ursu, Mefisto, un masiv prelat ortodox și un tovarăș din conducerea superioară a urbei, pe care știam că îl cheamă Vulcu (ceea ce, în slavonă, înseamnă Lupu), dar nu Ion, ci Alfons. Răspundea, pare-mi-se, de probleme de cultură și ateism, l-am auzit conferențiind și mi s-a părut nu numai foarte învățat și cult, dar chiar convins de tot ce ne explica.

Mă alăturai acestui grup, scoțîndu-mi căciula. Mefisto îmi făcu semn să tac și să nu mă mir. Preoteasa, desculță, purta peste hainele ei de lucru un fel de tolă de brocart negru, pe care, cu litere din fir de aur, erau brodate semne sau desene ce mi se păreau a fi egiptene sau asiriene. Sau grecești. Cu mîinile ridicate, cînta un fel de imn în limba aceea necunoscută în care își rostise și rugăciunea de binecuvîntare a vinului ce l-am băut împreună, în pivnița acelui călugăr șchiop, Sofronie.

Era o liniște încremenită în grădina asta dosită. Vreo zece arbori, desfrunziți și ninși, păreau să asiste, ca și noi, la o criză de nebunie sau la un fel de ritual religios ieșit din comun. Veneam de la un spital de melancolici, răscolit și tulbure ca o mlaștină fierbinte. Aveam la mine o sumă de bani pe care ar fi trebuit să-i donez aici. Voiam să gîndesc, să-mi spun adevărul meu, să găsesc pe cineva căruia să-mi descarc inima. Ascultam acum melopeea misterioasă a

acestei femei posedate, mi se părea că totul e anormal şi străin, că scena la care asist e una de vis sau delir.

Sub norii balcaniei noastre păgîn-bizantine răsuna acum un fel de psalm sau bocet, înălţat spre nu ştiu ce zeitate şi în care din limbile de mult moarte. Cu raţiunea mea analizam ceea ce vedeam, dar cu inima plină de otrăvuri vechi şi ascunse mă simţeam cuprins de un fel de... melancolie, nu depresivă, ci caldă, plină de frumuseţe şi mîngîiere. Cîntecul nu era urlat sau ţipat, ci modulat armonios, într-o gamă orientală, probabil pentatonică, în orice caz, străveche şi foarte gravă. Mefisto lăcrăma din belşug, el era singurul care ştia mai multe despre misterul la care asistam. Profesorul Ursu se uita în pămînt, ieromonahul, cu ochii închişi, îşi murmura propria rugăciune, tovarăşul Vulcu părea şi intrigat, şi amuzat: nu înţelegea, nici nu avea voie să înţeleagă, dar era excitat, nervos, speriat.

Cîntarea se stinse ca un murmur prelung. Preoteasa îşi întoarse privirea spre noi, zîmbindu-ne blînd. Era atîta fericire şi lumină în ochii ei mari, emana atîta bunătate şi har, încît simţii cum toţi cei care o priveau de la această respectuoasă distanţă am fost atinşi de o săgeată aprinsă şi ardeam. Mefisto şi Ursu se apropiară de ea şi, cu delicateţe, o ajutară să se ridice. Ieromonahul Simeon îngenunche şi începu să bată mătănii. O măicuţă — ce stătuse ascunsă după gardul grădinii — îi aduse ciorapi albi şi pîslari. Preoteasa îi încălţă. Acceptă un palton pe umerii ei, dar din loc nu se mişcă. Ne făcu semn să ne apropiem.

— Fraţii mei, ne spuse, radiind de bucurie şi veste mare. De luni de zile, de ani de zile aştept de undeva un semn. Credeam că am fost uitată, credeam că am căzut din palmele Lui sfinte. Am postit mult, m-am rugat şi mai mult. Ieri, plimbîndu-mă cu această soră a mea, Filofteia, prin grădină, i-am spus aşa: „Priveşte, maică, ce ciudat! Toţi copacii şi-au lepădat frunzarul încă din toamnă. Suntem la sfîrşitul unei ierni grele, secetoase şi bolnave. Iată însă că această salcie plîngătoare, deşi are toate frunzele moarte — fiindcă sunt galbene-maronii şi unele chiar negre de tot —, nu şi-a lepădat nici o frunză. Nu e ciudat? i-am spus eu sorei Filofteia. E ca şi cînd acest copac refuză să se supună ordinelor firii!" Astea le-am spus eu sorei, care e aici de faţă şi poate să-mi fie martoră în faţa cerului şi a pămîntului.

Sora Filofteia plîngea şi aproba: era limpede că tot ce spunea Preoteasa noastră era adevărul-adevărat.

— Azi-dimineaţă, continuă aceasta, în timp ce îmi făceam rugăciunea, de geamul chiliei mele s-au izbit mai mulţi porumbei. Am deschis geamul, chemîndu-i să intre. Ca de obicei, i-am hrănit cu boabe de grîu, pe care mi le-au ciugulit din palme. Mai tîrziu, aşezîndu-mă lîngă stativul la care ţes, mi s-a părut că toate culorile covorului meu şi-au schimbat peste noapte nuanţele. Mie îmi plac culorile ţărăneşti, simple, voalate, discrete. Naturale. Sunetul de caval, violoncel sau flaut — acestea sunt culorile pe care le îmbin. Acum, covorul meu mi se părea zgomotos, ţipător, ca un sunet de trompetă sau ţambal. Am zis: sunt obosită şi deznădăjduită. Poate am şi febră. Şi am continuat să ţes... Acum o oră am auzit o voce în mine: „Îmbracă-te şi ieşi afară!" M-am speriat, dar am făcut întocmai. Am ieşit. În grădină totul era ca şi ieri: doar ninsoarea umedă ce căzuse peste noapte zăcea grea peste toate ramurile copacilor. M-am uitat mai atentă la salcia mea. Zic: „salcia mea", fiindcă e copacul aşezat chiar în dreptul ferestruicii chiliei mele: pe ea o văd de cîte ori mă uit afară, prin ea urmăresc trecerea vremii şi schimbarea anotimpurilor. Cu ea vorbesc: fiindcă eu sunt o nebună ce crede în simţirea şi inteligenţa copacilor, frunzelor, rădăcinilor. Uitîndu-mă la ea mai atent, mi s-a părut că are ceva să-mi spună. M-am apropiat — cu gîndul să-i mîngîi coaja bătrînă, să-i sărut o frunză moartă. Dar nu am apucat. În clipa aceea, cu un zgomot uriaş, ca o explozie sau trăsnet aproape, întreaga coroană a copacului s-a frînt şi a căzut bubuind aici, unde o vedeţi. Eram uluită, sub ochii mei avea loc o imensă, cumplită nenorocire... Şi atunci s-a întîmplat minunea. Iată, strig tare: *mi-nu-nea*! ... Aşa cum mă uitam spre scorbura căzută, cu mintea mea foarte clară, dar îngheţată de milă şi mirare, am văzut cum toate frunzele nelepădate ale salciei mele, frunzele care ieri erau galbene-muştar, maronii sau negre-argintii, acum — ca şi viorile unei orchestre moarte sau vocile unor actori ce au putrezit demult — toate frunzele acestea... *au înverzit*. Dar ce verde? Nu verdele blînd al frunzelor de salcie oarecare, ci, iată, un verde crud, un verde puternic, aproape sălbatic în tinereţea şi sănătatea sa. Vedeţi şi voi: luaţi, vă dau voie, cîte o frunză, puneţi-o la inimă, la frunte, duceţi-o acasă la copii. E un mare semn, un semn bun: pen-

tru mine — cea mai bună veste... Acesta e semnul ce-l aşteptam. De-acum, ştiu că voi muri curînd. Dar mai ştiu că, în clipa morţii, s-ar putea, ca şi această biată salcie, şi eu să...

— Taci! strigă Mefisto. Te rog să taci.

Preoteasa îl privea de departe, cu ochi strălucitori şi cu un fel de zîmbet superior şi rece.

— Procletule, îi spuse fără mînie, Anacharsis, trădătorule! Iată-ne pe amîndoi sub un copac al Lui. Ai auzit şi ai înţeles cîntecul ce i L-am cîntat: ştii ce mă aşteaptă. Ştii ce datorii ai faţă de mine!

— Ştiu! Dar nu trebuie să spui nimănui nimic. Totul se va petrece aşa cum ai orînduit tu.

— Nu mai am încredere în tine: miroşi a logică şi a raţiune. Gîndeşti ca să te îndoieşti, te îmbeţi ca să-ţi linişteşti îndoielile şi continui să raţionezi, doar-doar vei găsi undeva un gogoloş de certitudine sau linişte. Nu mai ai nici har şi nici dar. Spiritul tău e o broască rîioasă ce orăcăie într-o mocirlă plină de citate mincinoase şi adevăruri compromise. Dar, fiindcă numele noastre sunt legate, eu jurămîntul nu mi-l lapăd. Aşa că, aici — faţă de aceste amestecate feţe de muritori —, îţi repet testamentul meu. Ascultă-l. Şi, dacă nu-l vei urma întocmai, voi veni în fiecare noapte, ca o erinie turbată, să te chinui şi să te blestem... Sicriul meu e cumpărat: îl am depus la cuviosul Sofronie, în pivniţa lui. Am peste zece mii de lei economii; le vei primi de la prietenul şi ruda mea, maistrul Pascaly. El îţi va cumpăra şi un asin şi o căruţă. Voi avea grijă ca, două zile, să nu putrezesc şi nici să nu miros. Îmi vei pune sicriul în acea căruţă şi, după o scurtă slujbă de dezlegare aici, mă vei duce, numai pe drumuri de ţară, pînă aproape de peştera noastră. În două zile poţi ajunge acolo. Aprobările de trecere le vei avea şi de la spitalul de nebuni, şi de la primărie, şi de la Sfînta Mitropolie. Patru ciobani plătiţi să mă care pe umeri. În sala aşteptării nisipul e adînc: numai cu palmele şi unghiile, vei putea să-mi scurmi o groapă cît să mă acopere. Alege un loc unde e albie, m-ar bucura ca, la schimbarea cumpenei, să treacă peste mine argintul curat al unui rîu de munte. Dacă îţi vei mai aduce aminte de imnele mele de dragoste şi jertfă, să stai o zi şi să mă veghezi. Dacă nu, lasă-mă în pacea mea. Am jucat în multe tragedii, totdeauna am dispreţuit corul: el comentează, cîntă şi trece mai departe, la altă tragedie. Mă vei lăsa acolo doar

dacă El nu va considera că e cazul să te sacrific lîngă sufletul meu. Mă voi bucura ştiindu-te mort lîngă mine, şi nu într-un şanţ sau într-o academie. De voi putea, te voi ajuta să înverzeşti, ca salcia asta. Dar nu cred că vom binemerita... Jură-mi acum! Jură-mi că îmi vei respecta dorinţa şi că vei face totul aşa cum am poruncit!

— Jur! îl auzii pe Mefisto.

Era cenuşiu la faţă, tremura, mi se părea că îmbătrîneşte subit, că devine sub ochii noştri moşneag.

Preoteasa se aplecă şi culese mai multe crengi subţiri din coroana căzută a salciei. Veni spre noi cu ochi strălucitori, cu buzele şoptind cine ştie ce străină binecuvîntare. Ne întinse fiecăruia cîte o ramură, pe care o primirăm cu emoţie. Chiar şi tovarăşul Alfons se închină plin de respect. Pe Mefisto îl sărută pe frunte, în semn de pace şi iertare. În faţa mea — fiind şi cel mai tînăr, şi cel mai străin — se opri brusc. Îmi întinse creanga cu frunzele de culoarea măslinelor crude, mă lăsă să-i sărut mîna. Îmi ridică bărbia şi mă privi intens. Nu ştiu ce vedea, ce putea să vadă în mîlurile mele, dar deodată se întristă foarte. Apoi, clătinîndu-se, îmi şopti cu severitate:

— Lupule, azi e ziua ta: să nu te îmbeţi, să nu te îmbeţi, să nu te îmbeţi cumva!...

— N-am să mă îmbăt, îi spusei, vă promit...

Dar nu apucai să-mi termin jurarea: Preoteasa se clătină şi îşi acoperi faţa cu mîinile. Era gata să cadă. Profesorul Ursu, fiind cel mai aproape, o prinse la timp. Era leşinată.

Ne speriarăm. Mefisto, el singur, nu-şi pierdu capul. O luă în braţe (era încă foarte puternic, deşi trecuse de mult peste jumătatea secolului său) şi o duse jos, în chilia ei.

— Nu e nimic grav, ne spuse: un pic de inimă, un pic de ameţeală. Doctorul Petrică-Sandu va fi aici într-un sfert de ceas. Îi va administra ce trebuie şi mîine toate vor reintra în forma şi culoarea lor normală.

— Atunci, propuse bărbosul ieromonah, să mergem înapoi la sinagogă!

— Să mergem, hotărî şi tovarăşul Vulcu şi, ca pe nişte vechi cunoştinţe, ne luă de braţ, pe mine şi pe profesorul Ursu. Sunteţi, ne spuse, invitaţii mei!

Abia mai tîrziu am înțeles că la sinagoga veche — părăsită, dar nu pustie — avusese loc, în prezența unui reprezentant al Mitropoliei (era chiar acest ieromonah, căruia cu toții i se adresau cu „preacucernice părinte Simeon") și a unui reprezentant al puterii locale, tovarășul Alfons Vulcu, predarea, cu acte în regulă, a întregii biblioteci evreiești de pe lîngă sinagoga bibliotecii de teologie a Sfintei Mitropolii locale. Mefisto alcătuise un fel de inventar provizoriu, urmînd ca tot el, fiind un cunoscător destul de bun al limbii și scrierii iudaice, să alcătuiască mai tîrziu un catalog complet al tuturor titlurilor, în conformitate cu rigorile academice de cercetare și traducere.

— Trebuie să știi, domnule Lupu, îmi spuse profesorul Ursu de îndată ce am rămas singuri, că acest domn tovarăș Alfons Vulcu este o foarte apropiată cunoștință a Lidiei. Ține mult la ea și la fiica mea, Ruxandra, care stă la București, la o Vorvoreancă, soră a Lidiei, urmînd acolo pianul în particular. Originea ei e de două ori nesănătoasă: eu sunt un fost deținut politic, condamnat la mulți ani de muncă forțată, grațiat printr-un miracol de care nici nu doresc să-mi amintesc; mama ei este boieroaică din stirpea Vorvorenilor severineni, care se pretindeau a fi rude și cu Basarabii vechi, și cu Cantacuzinii mai noi — îți dai seama, ar fi cam greu ca Ruxandra să-și poată alcătui un dosar prin care să fie admisă într-un liceu de muzică... Vulcu m-a invitat la acest banchet iudeo-creștin probabil ca să-mi propună ceva.

— Dar ce să caut eu în galera asta? exclamai. Nu am nimic comun nici cu sinagoga și nici cu Mitropolia.

— Nu se știe niciodată, rîse profesorul Ursu. Nici Alfons ăsta nu e chiar ateu, nici Mefisto nu e evreu, nici preacucernicul nu pare a fi prea ascet și călugăr. Poate că nici dumneata nu ești lup, așa cum nici eu nu mai sunt urs. Sunt un fost Ursu, un fost profesor de armonie și solfegii, un fost bărbat al Lidiei... Trăim cu toții într-un fel de provizorat teatral, acompaniem — fără partitură, dar cu dirijor mondial — pe protagoniștii din tragicomedia ce se joacă — aceeași, mereu și mereu aceeași — în lumea întreagă.

Tăcurăm. Strada cobora în pantă, din castanii încărcați de zloată și chiciură picurau stropi de apă și smocuri de zăpadă. Cerul era

plumburiu, mohorît. Plictisit. Dar frig nu era şi nici vîntul de martie, mîncătorul de zăpadă, nu bătea.

— Domnule Ursu, îi spusei, eram foarte beat la acel revelion de acum trei ani. Cineva — care era şi el la fel de ameţit — a venit şi mi-a şoptit la ureche: „Fratele tău, Pătru Lupu, a murit în Deltă!" Atît. Pînă să realizez cruzimea acestei cumplite informaţii, pînă să mă scol de la masa chefului, nu am mai putut afla cine a fost persoana care mi-a adus această veste. Care — acum sunt sigur — e perfect adevărată. Alaltăieri, soţia dumneavoastră mi-a spus: „Soţul meu a fost acela care..."

— Da. Eu am fost.

— Cred că am dreptul să vă cer amănunte.

— Nu ai nici un drept. I-ai spus totul soţiei dumitale, ea a avut mijloacele de a mă depista. Am fost de trei ori chemat la stăpînire şi sfătuit politicos să uit complet această poveste. Pentru binele meu, pentru binele dumitale, pentru binele copiilor nenorocitului de Pătru Lupu: am uitat!

Tremuram. Mă înecam. Nu mai aveam aer.

— Şi acum, îl întrebai, acum de ce îmi spuneţi? Nu vă mai e frică?

— Nu ştiu. Salcia Preotesei m-a tulburat. Şi cuvintele ce ţi le-a spus: „astăzi e ziua ta, Lupule: să nu te îmbeţi!" Te văd într-o altă lumină, semeni astăzi cu fratele tău, pe care şi eu, şi Mefisto l-am iubit şi admirat.

— L-am trădat! Am depus împotriva lui. Fără să-mi dau seama.

— Prostii! Puşcăria, dragul meu coleg, în secolul nostru, nu mai este un accident juridic, o nenorocire socială. Nici cauza şi nici finalitatea sa nu poate fi dedusă studiind sau reconstituind dosarele penale, alcătuite, pe atunci, de formă, prin *ira et studio**. Dosarele noastre sunt una — adevărul nu-l mai ştie nimeni. După a mea părere, puşcăria e un act de destin. Un mister de iniţiere. Puşcăria nu aparţine istoriei şi nici politicii — decît la suprafaţă; dialectica ei e existenţială, oamenii care au parte de ea sunt aleşi, au un semn, ei din naştere poartă în sămînţa lor această condamnare la suferinţă şi experienţă. Din punct de vedere juridic este, pentru cei mai mulţi,

* Mînie şi părtinire (lat.).

un simplu act statistic, comandat de sus sau din afară. Din punct de vedere existenţial, însă, o astfel de aventură este o formă modernă de teofanie, de revelaţie a spiritului, care, prin noi, lua act de legile materiei şi ale istoriei. Pe un minim de suprafaţă, în centrul Patriei noastre, se concentrează un maximum de luciditate, suferinţă şi speranţă în mai bine. Şi eu, şi Mefisto am fost comunişti în ilegalitate: eu sunt fiu de moţ sărac, el e fiu de miner şi mai sărac. Eram doctori, eu în muzicologie, el în filosofie, cînd ne-au înhăţat. Află, tinere, că *acolo* am învăţat marxism, socialism, dialectică. De la ţărani şi muncitori, de la soldaţi şi studenţi. Societatea are nevoie de febrele şi de beţiile ei ca să se poată trezi din vise, utopii şi cruzimi postbelice. Azi sunt trei ani de cînd a murit Marele învăţător al tuturor popoarelor: o salcie frîntă a înverzit în fundul unei grădini. Nu înţeleg lacrimile ce le văd în ochii tăi, aşa cum nici tu nu vei înţelege că am fost foarte fericit acolo. Şi că am devenit om acolo. Chiar dacă am murit.

— Cum a murit Pătru?

— Frumos. Sublim. Stupid. Absurd. În orice caz, a avut parte de o moarte mult mai frumoasă decît mine.

— Nu înţeleg. Dumneavoastră sunteţi viu. Şi liber.

— Ezechiel, Ezechiel! Simt că deocamdată nu eşti copt pentru adevăr. Fratele tău era cu şapte clase spirituale şi morale peste tine. Avea forţă, bun-simţ, înţelepciune, deşi nu a încetat nici o clipă să fie un simplu ţăran de la munte, cu cîteva clase primare. Da! Dar acolo — nu ştiu dacă vei înţelege — are loc o ciudată selecţie, nu naturală, ci supranaturală: în numai cîteva luni se separă ce e grîu de ce e neghină, cel cinstit de cel lichea, cel înzestrat cu spirit de cel prost, cel cu har de cel cu şcoală numai. Am văzut soldaţi simpli judecîndu-şi generalii ce i-au condus pe front şi, crede-mă, ştiau ce spun. Am văzut ţărani gospodari criticînd miniştri şi profesori de agronomie, studenţi judecîndu-şi profesorii ca pe hoţii de cai, popi de la ţară afurisindu-şi înalţii prelaţi din mitropolii sau patriarhii pentru trădare, îmbuibare, hoţii. Da. Într-un anume fel, puşcăria noastră politică a fost un pelerinaj la un sfînt mormînt: nu la cel pe care-l crezi, ci la mormîntul unor sfinte speranţe sociale, în a căror şi pentru a căror înviere trăiam şi supravieţuiam. Gîndesc politic, gîndesc marxist — sunt obligat să ştiu dialectică şi materialism

istoric. Trei sunt acele situaţii limită ce mi se par mai grave decît moartea: războiul, puşcăria şi mina. Războiul ca ucidere în masă, puşcăria ca paralizie a libertăţii spaţiului şi timpului istoric, şi mina ca muncă în întuneric şi robie... Dar, dintre toate acestea, am datoria să-ţi spun, adevăratul iad e puşcăria ... Dar iadul acesta ne permitea nouă, celor salvaţi de animalitate şi frică, să participăm la cursurile unei academii libere. Era ca într-o mînăstire filosofică sau ca la şedinţele unui parlament în care dracii şi îngerii dezbăteau soarta viitorului mileniu, formula viitoarei lumi... Nu mă interesează dacă mă crezi sau nu. Ceea ce trebuie să ştii este că fratele tău, Pătru, a absolvit cu *summa cum laude* această înaltă şcoală. Avea stofă de mare gînditor, de prudent profet, de predicator moral. Dacă ar fi rămas în viaţă, ar fi fost, ar fi putut să fie, un ideal primar sau preşedinte de cooperativă. Eu şi Mefisto am fost în brigada lui: el ne-a salvat viaţa. Am fost martori la cutremurătoarea sa moarte.

— Doamne Dumnezeule! Cu profesorul Mefisto sunt prieten de doi ani, am băut de nenumărate ori împreună, niciodată nu a suflat o singură vorbă despre fratele meu...

— Aşa hotărîserăm. Să fim cu ochii pe tine, dar să nu-ţi spunem nimic. Nu aveam voie. Nici încredere în tine nu aveam. Eşti necopt, înfricoşat, fofilat — nu ţi-ai făcut ordine în propria ta viaţă şi familie. Am făcut greşeala de a-ţi şopti la ureche vestea morţii lui — eram şi eu foarte beat şi foarte muribund —, nu ştiam că-i vei povesti totul soţiei tale. Care, pe lîngă că rupe bilete la teatru, mai îndeplineşte, discret, şi nişte misiuni muiereşti, anexe şi rentabile. Nu ştiai?

— Bănuiam. Ştiam. Dar mi-am impus să mă fac că plouă. Din comoditate. Sau laşitate.

— Vezi? Astfel, dragă Ezechiel-cel-Mic, întîi va trebui, conform apocrifelor scripturi, să asişti cu ochii deschişi la dărîmarea Ierusalimului tău; abia după aceea — în conştientă robie babiloniană — vei avea voie să te înscrii la cuvînt. Stofă de profet nu ai, dar stofă de om cinstit s-ar putea să ai chiar mai mult decît e nevoie în zilele noastre.

— Este foarte uşor să devii profet, mi-a spus Mefisto nu demult. E destul să spui adevărul despre ziua de azi şi, peste zece sau

o sută de ani, toată lumea te va considera un mare ghicitor al viitorului. Un adevărat vizionar...

— Vezi? Iată acum adevărul de azi despre mine. Trebuie să ți-l spun înainte de a ne așeza la această masă de pace iudeo-ortodoxă... După moartea fratelui tău, Pătru Lupu, m-am înscris de bunăvoie să merg să lucrez la o mină. Ni s-a spus că o zi de lucru în acea mină de plumb va conta cît trei zile de detenție. Mai aveam șase ani de executat, mi-am zis: lucrez doi ani — eram tînăr, puternic, sănătos — și după aceea mă pot întoarce la fiica mea, Ruxandra, și la soția mea, Lidia. Am lucrat. Un an numai. Am fost grațiat. Abia după eliberare mi-am dat seama că mina aceea nu a fost numai de plumb. Iată, pe brațul meu poți vedea cîteva ciudate pete albe. Părul meu va cădea, dinții la fel. Sunt total impotent ca bărbat. Doctorii îmi spun că voi muri, în cel mult un an sau doi, de un fel de anemie pernicioasă. Vezi, dacă fratele tău ar fi trăit, el nu m-ar fi lăsat să merg la mină! Sunt sigur de asta!

Pămîntul, cerul, norii și copacii se clătinau de parcă ar fi fost amețiți de izbitura acestor crunte adevăruri. Și eu mă clătinam. Primisem o lovitură în moalele capului. Într-adevăr, vedeam în fața-mi zidurile cetății *mele* dărîmîndu-se, piatră după piatră. Toți știuseră despre mine totul: și Mili, și Mefisto, și Preoteasa. Chiar și Lidia. Chiar și acest falnic profesor Ursu. Numai eu — cu lupa și ploșnițele mele — pluteam ca un pai idiot pe rîul murdar al acestei revărsări de păcate și murdării.

— Cum a murit fratele meu? Vă implor...

— Are doi copii: un băiat, Ionuț, și o fetiță, Petruța. Trebuie să fie unul prin clasa a cincea, celălalt într-a șaptea. Te-ai interesat de soarta lor? O ajuți pe văduva fratelui tău, a fratelui care nu a avut despre tine decît vorbe de laudă și dragoste? Nu trăim, dragă Ezechiel, ca un EU între două paranteze: naștere și moarte. Trăim și în istorie, și în veșnicie. În datorie morală și dragoste frățească. Istoria este o abatere de la veșnicie — viața noastră nu are voie să fie o abatere de la jertfă și răspundere. Nu ție îți țin o lecție, ci mie! Și eu am datoria de a face totul ca Lidia și Ruxandra să-și poată salva viața ca existență, nu ca o simplă supraviețuire de azi pe mîine. Mă uit în ochii tăi, frate Ion Lupu, văd salcia Preotesei noastre, mă duc să mă îmbăt cu Mefisto la această tîrzie (prea tîrzie!) logodnă între

o sinagogă moartă şi o biserică ortodoxă muribundă. Mi s-a terminat untdelemnul, ard pe feştilă. Văd totul în negru. Pentru cel puţin o sută de ani înainte nu văd decît mici schimbări, nici o schimbare faţă de ieri sau alaltăieri.

— Totuşi, încercai să-l contrazic, mi se pare evident că se naşte, aici, la noi, o lume nouă, un om nou, o dreptate nouă. Construim o lume mai bună şi mai liberă. Mie aşa mi se pare.

— Mă bucur. Peste cîteva decenii, statul va dispărea, miliţienii la fel; vor dispărea absolut toate diferenţele de clasă, castă, clan sau etnie. Toţi vom fi egali, egalitatea de şanse va fi legea fundamentală a socialismului nostru. Va avea fiecare după munca sa, mai apoi după nevoile sale. Copilăria va fi un cîntec, maturitatea o bucurie continuă a muncii creatoare, bătrîneţea o vîrstă a amintirilor, decoraţiilor, aniversărilor glorioase... Să dea Dumnezeu! Eu nu voi apuca această epocă de aur şi lumină. Deocamdată, cu mintea cea de pe urmă a românului, mă întreb critic şi autocritic: ce facem cu lichelele, cu proştii şi cu nepricepuţii cărora, printr-un miracol ceresc, le-am creat condiţii cu totul excepţionale de a face carieră şi de a înlocui dictatura celor cinstiţi, inteligenţi şi pricepuţi? Ce măsuri de Deparazitare, Deratizare, Dezinfectare, ce măsuri D.D.D. are pregătite generaţia voastră ca să nu greşească cumva acest fatal start istoric? Fiindcă o eroare politică se poate face într-un singur an, dar repararea ei va cere cel puţin o jumătate de secol... Omul e scop, dragul meu, nu e mijloc. Omul e cheia de boltă a viitorului, iar poporul trebuie să fie sita şi frîna oricărei puteri. Fără omul ca scop şi poporul ca mijloc, nimic trainic şi bun nu se poate face.

— Totuşi, mă încăpăţînai, toate semnele indică un mare dezgheţ, o uriaşă cotitură antidogmatică, spre adevărul spus în gura mare, spre omenia ca ideal, spre progresul real, şi nu cel din lozinci. Chiar şi acel misterios discurs din congresul fraţilor noştri mai mari, al XX-lea, mie mi se pare un eveniment de proporţii cosmice. Este marea schimbare la faţă a lumii. Este trezirea din somnul dogmatic, somnul fricii şi al ignoranţei, al cultului de tip Lepeşinskaia, Lîsenko, Ehrenburg, Fadeev ... Începe o fază de curaj, adevăr şi libertate...

— Tinere Lupu, te invit să faci economie de vorbe mari. Spiritul decembrist poate fi desfiinţat şi compromis de antiteza ianuaristă. Libertatea, recunosc, este necesitate înţeleasă — dar numai

fiindcă şi necesitatea nu e decît o libertate în curs de a fi înţeleasă. În limba noastră, „libertate" e un neologism, un cuvînt împrumutat. Poporul îl ignoră. El a avut cuvîntul slavon „slobozenie", dar însemna cu totul altceva. Astăzi, poporul cunoaşte doar cuvîntul „liberare". Liberare din armată, din prizonierat, din puşcărie; liberare de cote, robotă, muncă voluntară... Liberarea mai ales de „starea de rumînie". Sper că ştii, acum două sute de ani, chiar mai puţin, se plăteau pe acilea pînă la cincizeci de galbeni turceşti sau coroane austriece pentru liberarea unui rumîn din „starea de rumînie". Adică de iobăgie. Şi cuvîntul „slav" vine, poate, de la cuvîntul „sclavie".

Un fel de tristeţe străină, ca o amăgitoare ceaţă, ne învăluia de sus. Lîngă mine călca zăpada un om ce ştia tot ce nu ştiam eu. Ştia tot ce ştiuse şi fratele meu. Pe acest Ilie Ursu, pe care toată lumea îl considera un biet alcoolic încornorat, acum, sub ochii mei orbi, trebuia să-l trec sub însemnele destinului. El era mica mea istorie, el era şi taina chinuitei mele vieţi.

Îl strînsei de braţ. Eram disperat.

— Lăsaţi-mă să vă povestesc cum l-am trădat. Aţi zis că l-aţi iubit. Să ştiţi: nu-l pot uita, îl visez nopţile, îl visez mai ales cînd nu pot dormi.

— Spune!

— Nu am ştiut că fusese arestat. Eram în practică încă, nimeni nu m-a anunţat. Într-o zi a venit la mine un tovarăş foarte politicos şi m-a „sfătuit " — acesta e termenul —, m-a sfătuit tovărăşeşte ca, pentru dosarul meu de tînăr inginer, să dau o declaraţie. Mai am vreo avere la ţară? Nu, am răspuns eu: fratele meu, Pătru, m-a întreţinut la şcoală, el a rămas stăpîn în gospodăria părinţilor mei. „Deci totul aparţine fratelui dumitale, Pătru Lupu?" m-a întrebat. „Exact!" am răspuns eu... Şi am dat o declaraţie scrisă în acest sens. Neştiind nimic despre acel amănunt de proprietate sentimentală ce a dus la drama fratelui meu. Pe scurt: e vorba de trei uriaşi brazi pe care un strămoş al nostru îi plantase în coasta dealului, la marginea livezii cu pruni... Dar cred că ştiţi toate astea de la el. Nu se poate să nu vă fi povestit.

— Acolo, numai proştii şi cei cu adevărat vinovaţi ţin să-şi depene istoria procesului lor. Nu ştiu nimic despre cei trei brazi.

— Satul nostru e într-o regiune de dealuri subcarpatice. Departe de zona brazilor şi fagilor. La noi predomină pădurile de arini, frasini, mesteceni, stejari. Dar cineva din neamul nostru, cine ştie pentru ce, a semănat trei brazi, care — ca prin minune — au crescut frumos, ca nişte adevăraţi uriaşi. Cel mai înalt, cînd eram copil, ziceam că e tata, al doilea era Pătru şi al treilea — cel mai scund, dar şi cel mai frumos — aş fi fost eu, Ionuţ al Lupului. A venit moda asta cu pomul de iarnă — la noi nici pomul de Crăciun nu intra în obiceiuri —, cei de la raionul nostru primiseră ordin să facă în centrul lor un pom de iarnă, împodobit cu beculeţe colorate şi în jur cu panoramă şi fel de fel de coşmelii cu pitici şi Mickey-Mauşi. „De unde brad?" au sărit cei de la raion. Şi atunci primarele nostru a zis: „Ştiu eu de unde". Şi a venit cu oamenii lui, cu miliţianul şi cu un ferăstrău şi au tăiat bradul cel mare. Pe tata. Fratele meu — asta o ştiu din cele povestite de mama, după proces — a protestat la primar, la raion, degeaba. Gardul, hatul, ograda individuală începuseră a fi considerate ca rămăşiţe ale vechii orînduiri. În anul ce a urmat, nici nu a mai fost nevoie de primar: au venit direct de la raion, cu un camion şi o remorcă şi l-au tăiat pe Pătru. Eu de toate acestea nu ştiam nimic — văzusem în vacanţe cioturile brazilor tăiaţi, am crezut că i-a tăiat fratele meu pentru focul de iarnă grea. Aveam alte griji pe acea vreme, nu stam să-l descos de necazuri pe al meu frate, pe care totdeauna l-am considerat a fi cel ce trebuie să-mi dea totul, fără să-mi ceară nimic. În anul ce a urmat, Pătru a ieşit cu toporul în faţa delegaţilor veniţi după bradul al treilea şi le-a spus aşa: „Aţi tăiat bradul care a fost al tatălui meu, v-am lăsat; aţi tăiat şi bradul meu, nu am zis nimic. Dar acest ultim brad e al fratelui meu, Ion, nu vă dau voie să-l tăiaţi. Mergeţi la el, acolo unde lucrează, aduceţi-l aici şi, dacă el vă învoieşte, eu nu mai zic nimic..." Asta a fost totul. A fost arestat. Mie mi s-a luat declaraţia de care v-am vorbit. Într-o zi, am primit o telegramă de la mama să vin urgent acasă. La gară nu m-a aşteptat mama, ci o maşină a procuraturii. Mi s-a citit declaraţia mea şi am fost invitat să o susţin în faţa procuraturii. Am protestat, deşi despre Pătru şi cauza lui nu mi s-a vorbit nimic. Cineva mi-a trăsnit două palme zdravene, spunîndu-mi să nu fac pe nebunul. M-am sperait. Sunt un laş, un netrebnic. Am intrat, împins din spate, în sala de şedinţe. Acolo, ca într-un fel de coşmar, am

declarat că nu am nici un fel de avere, că nu am pretenţie la nimic. „Deci nici la bradul care vă poartă numele?“ „Nici!“ — am declarat eu... abia după ce am semnat declaraţia, l-am zărit pe fratele meu. Şi, deodată, am înţeles că l-am trădat. Mă privea cu un fel de milă, scîrbă, lehamite. Am strigat: „Onorată instanţă, staţi, nu ştiam că e vorba de fratele meu! Vă rog să-mi explicaţi ... “ Numai Pătru mi-a răspuns, instanţa rîdea: „Pe cît eşti de deştept, Ioane, mi-a spus, pe atît eşti şi de prost! “ Şi mi-a întors spatele. Veronica, soţia lui, la ieşire, m-a scuipat şi mi-a spus: „Iudă, de ce nu l-ai şi sărutat!? “ Iar mama, care era vînătă de durere şi plîns, a făcut semnul crucii, de departe, de parcă aş fi plecat definitiv din viaţă...

Nu mai puteam vorbi. Ceva mă strîngea de gît, îmi ardeau ochii. Îmi venea să urlu.

Şi am urlat de a răsunat strada.

— Eu l-am trădat pe fratele meu, Pătru, din cauza mea a fost condamnat, el a apărat bradul numelui meu, eu ca o Iudă m-am lepădat de el. Dacă există Dumnezeu, ar trebui să mă trăsnească!

Ursu mă linişti, astupîndu-mi gura.

— Ai fost trăsnit. Fii sigur!

Acum treceam pe o stradă largă, pietruită. Tresării. Îmi ştersei lacrimile:

— Totul mi se pare ireal astăzi. Locuiesc de mulţi ani în acest oraş, pe strada asta nu am umblat niciodată. Totul mi se pare o halucinaţie. Iată, domnule Ursu, priviţi această uriaşă poartă de fostă cazarmă: eram flăcăiandru, elev prin ultimele clase de liceu, cînd am venit cu mama aici, chiar în acest loc. Am stat toată noaptea (era vară) aşteptîndu-l pe tata, care era concentrat în această cazarmă. Abia spre dimineaţă a putut să iasă. Era tuns chilug, mirosea a naftalină şi a unsoare de cizme. Am întins aici, lîngă acest gard, o faţă de masă. Tata a tăiat pîinea, mama, fără să scoată o vorbă, a împărţit slănina, ceapa, brînza. Am mîncat în tăcere. Apoi ei doi au vorbit molcom, despre vite, livadă, porumb, casă; despre Pătru, care urma să se încorporeze şi el. Abia cînd ne-am luat rămas bun, tata s-a uitat şi la mine, spunîndu-mi doar atît: „Mă Ioane, să nu te lepezi niciodată!“... A doua zi, l-am văzut sergent călare pe o gloabă de rechiziţie, comandînd un tun de cîmp. Noi fluturam batistele, îl strigam, dar erau acolo pe puţin cîteva sute de femei şi copii care

strigau şi ei. Tata ne-a căutat din privire, şi-a făcut cruce. Apoi, cu mînie, scuipă în lături, rostindu-şi înjurătura pe care i-o ştiam de mic copil „Aleluia şi Parîngu ei de viaţă!" A murit în primele zile ale războiului. Mama nu i-a putut găsi mormîntul...

Pe lîngă aceste tîrzielnice amintiri, deodată, alături de imaginea uitată a tatălui meu, nu ştiu cum, îmi adusei aminte că nu văzusem niciodată marea. Imensitatea aceea liniştitoare şi dumnezeiască, albastră şi vie, cu spuma valurilor ei ritmice, spălînd nisipul uituc al ţărmurilor. Da, va trebui să mă urc iar pe Parîng, Vulcan, Mîndra, să privesc de-acolo spre iezere, rovine, grohotişuri. „Nu am voie să mă lepăd!" Dacă am ajuns aşa cum am ajuns, e numai fiindcă mi-am trădat înălţimile şi albastrul pe care le aveam, ca zestre, din naştere.

— Vreau să aflu cum a murit fratele meu Pătru! murmurai ca un milog ce cerşeşte la o poartă străină. Vreau să...

Mă întrerupse brusc, prinzîndu-mi ambele braţe cu severitate. Nu ştiu ce fel de duşmănie şi ameninţare sclipea în ochii săi foarte întunecaţi.

— Ascultă, Lupule cel mic: trebuie să afli. Salcia care s-a frînt sub ochii Preotesei e o salcie plîngătoare. Numele ei latinesc este *Salix babylonica*. Ar fi un simbol al tristeţii, al lacrimilor fără de sfîrşit. Profetul acela, Ezechiel, cel care a văzut şi dărîmarea Ierusalimului de către oştile lui Nabuco şi ducerea poporului său în robia babiloneană, cred că şi-a rostit afuriseniile şi blestemele sub o asemenea babilonică salcie. Iuda s-a spînzurat de o salcie, după ce şi-a vîndut... „fratele". Vrăjitoarele Sabatului se adună sub o salcie. Ramurile ei elastice servesc pentru împletirea de coşuri, vîrşe, tot felul de curse de vînătoare.

— Nu am ştiut. Mă îngroziţi!

— ... Dar, în acelaşi timp, această *Salix* este ramura cu care se vine acasă de la biserică, în ziua de Florii. Înlocuieşte măslinul. Tot cu o ramură de salcie — şi nu de măslin — s-a întors şi porumbelul lui Noe. De ce? Fiindcă este cel mai frumos copac. Polenul de pe o singură ramură poate regenera toate sălciile din lume. Albinele i se închină, pictorii şi poeţii la fel; în China şi India, e confundat cu pomul vieţii, poate tocmai pentru această calitate de a putea renaşte în orice condiţii. Înfigi o creangă în pămînt, ea prinde rădăcini şi lăstăreşte. Oriunde. Rîurile o iubesc, salcia e aceea care ţine între ră-

dăcinile ei malul apei. În Tibet, examenul de absolvire a unei şcoli de meditaţie constă şi într-o probă legată de o ramură de salcie. Ucenicul trebuie să adoarmă pe zăpadă şi, dimineaţa, să se trezească avînd o ramură de salcie verde în mînă. Aveam ploşniţe în lagăr: un ţăran cu numele de Pătru ne-a învăţat că putem scăpa de ele dacă amestecăm între paiele strujacului frunze de salcie tînără... Da. Fiindcă frunzele ei nu cad, cum se întîmplă cu ceilalţi copaci: se ofilesc, se înnegresc, dar de căzut cad abia cînd simt sub coaja copacului mugurii viitoarei înfrunziri. Moartea e vecină cu viaţa, poate că face parte din substanţa vieţii. O frunză poate fi simbolul duratei spre moarte, dar şi simbolul posibil al eternei reîntoarceri.

— Totuşi, înverzirea bruscă a frunzelor, în clipa prăbuşirii, mi se pare cu totul neobişnuită.

— Să-i spunem: un mic miracol. Orice miracol nu e decît o metamorfoză neînţeleasă. Istoria poporului nostru — un miracol, opera lui Brîncuşi — o succesiune de miracole. Întîlnirea ta cu Mefisto — tot un miracol. Actul de la 23 August, cel mai mare miracol politic din cel de-al doilea război mondial... Aş putea să-ţi înşir un milion de miracole ce nu sunt decît metamorfoze, ce nu sunt decît schimbări neînţelese, ce nu sunt decît tot atîtea secrete, ce ascund o taină, învăluită în mister. Tinere, nu uita: nu ai voie să te îmbeţi, nu ai voie să te lepezi. Iată-i şi pe doctorul Petrică-Sandu şi Mefisto. Mergem la un ospăţ popesc. Eu mă voi îmbăta. Am voie. Şi voi încerca să mă şi lapăd. În primul rînd, de mine însumi.

Veneau gesticulînd şi discutînd în gura mare. Ne-au făcut semn să ne alăturăm lor. Nici eu şi nici profesorul Ursu nu eram atenţi la discuţia celor doi învăţaţi. Aşa cum eram îmbrăcaţi cu toţii, ca de la solduri, în paltoane sau scurte făcute din pături militare, încălţaţi cu bocanci cu talpă de cauciuc, cu fulare din lînă ţurcană, pălării vechi şi căciuli ponosite — ne înscriam armonios în sărăcia şi mizeria galiţiană a unei uliţi de cartier evreiesc din care plecaseră mai toţi evreii. Parcă eram stafii, umblînd printre ruinuri, umbre ale unui trecut ce nu mai avea nici puterea şi nici cheful de a reînvia şi de a o lua de la început. Zidurile scorojite ale caselor, gardurile dărîmate, obloanele închise cu drugi grei de fier ruginit, toate trimiteau spre o balcanie muribundă, spre o lume apusă, condamnată la demolare şi dispariţie.

Pe margini, plopii erau foarte înalţi şi foarte demni. Nici un cîine, fie el roşu sau negru, nu se arăta. Doar ciorile, în pîlcuri mute, zburau oblic, aiurea. Dinspre oraş se auzea o fanfară de înmormîntare. (Mi-era sete, apucai un pumn de zăpadă umedă, grea. Muşcai. Avea gust de fum şi cenuşă. Profesorul Ursu cînta încet, ca în stranã: „Din tinereţile mele, multe patimi se luptă cu mine...") Ajunserăm.

Peste drum se zărea faţada modestă, dar solemnă a sinagogii. Ne oprirăm uimiţi. În contrast cu clădirile din jur, frontonul ei apărea ca şi cînd ar fi fost terminat ieri sau alaltăieri. În rozeta maură a intrării, sus, strălucea steaua lui David. În poartă ne aşteptau doi evrei bătrîni, iar în curtea sinagogii îl putui zări pe călugărul Sofronie cărînd o plasă grea, plină cu sticle ca mierea, pe care scria, tipărit foarte simplu, doar atît: „Vin bisericesc".

XIII

Nu totul trebuie spus: nu totul poate fi spus. Nu totul trebuie înţeles — nici zeii nu sunt stăpîni peste toate tainele lumii. Nu totul trebuie gîndit, poate a sosit momentul în care trebuie să ne lăsăm a fi gîndiţi. (De cine?) Uneori, cărarea ce o căutăm vine singură la picioarele noastre, alteori dăm în gropi din cauza prea multelor cărări şi îndrumători. Orice om, copac, obiect sau cuvînt are o faţă cunoscută — ce poate fi pipăită sau definită raţional — şi o altă faţă prin care comunică doar cu adîncul fîntînilor, depărtarea stelelor sau tăcerea rădăcinii.

Am visat ploşniţe, am visat un melc nătîng. M-am trezit: constat că sunt o ploşniţă ce se crede un melc ce continuă să viseze şi să refuze să iasă din cochilie.

Eram cu toţii veseli, foarte veseli; se anunţa un chef, eram o societate aleasă, de oameni bine şi verificaţi. Şi totuşi, nu puteam să mă dezbăr de sentimentul că, nu departe, la colţ, sau pe o altă uliţă a acestui nefericit oraş, mă aşteaptă o nenorocire: Ezechiel va trebui

să vadă dărîmîndu-se zidurile Ierușalaimului său, pe poporul său dus în lungă și crudă robie. Dar eu nu eram profet, eram doar șeful secției de materiale perisabile de la ICRAL: atît eram — plus durerea ce o simțeam în piept din cauza morții fratelui meu, plus rușinea încercată din cauza trădărilor soției mele, plus frica de a-mi pierde slubja, plus gîndul că aș putea fi înhățat, plus confuzia ideologică din capul meu de premiant incult și primitiv, plus complexele ghicite în ochii mei de doctorul Petrică-Sandu, plus vorba aceea a Preotesei că aș fi tăiat în două și că nu pot trece nici măcar de mijlocul primului pod (care pod?), plus teama de blestemele mamei și ale Veronicăi, plus umbra tatălui meu, plus acest cer din care „mîzguie" o ninsoare ireală, plus acest profesor Ursu ce mi se pare un mort falnic care-și caută propria groapă, plus frica instinctuală ce o am față de popi, sinagogă, filosofi, plus plicul cu bani ai înțeleptului maistru Pascaly, plus, plus, plus...

Cei doi bătrîni enoriași (îmbrăcați în negru, cu pălării de fetru din secolul trecut al Poloniei sau Olandei) păreau a fi foarte triști, indiferenți și muți. Cu mare, nedisimulată scîrbă ne-au deschis ușa vechii sinagoge. Ne-am oprit cu toții în tindă. Aici, înlăuntru, toate păreau a fi foarte calde, curate, ordonate. Pereții erau scorojiți, inscripțiile în ebraică abia se mai descifrau — dar scaunele erau șterse de praf și soba de porțelan baroc respira a foc de lemne și căldură de tip vechi. Nu trebuia să fii un mare învățat ca să observi sau măcar să sesizezi climatul de aici: impresia de vechime, veșnicie, îndelungă răbdare, încăpățînare și urgisire a unui popor nefericit, urît de alții, persecutat de istorie. Pe fiecare metru pătrat se înghesuie cîte un secol de speranță și resemnare, înțelepciune și voință de a nu pieri. În tăcerea gravă și încremenită a acestui tainic interior, nu e de mirare că toată istoria pe care o învățasem eu — cu regi, împărați, voievozi și viteji martiri — părea minoră și teribil de nouă în fața inscripțiilor și simbolurilor ce aminteau, bănuiesc, robia egipteană, cea babiloniană, diaspora, pogromurile, holocaustul ultim — adică toate acele nenorociri pe care ți le poate trimite un Dumnezeu al tău care e cumplit de sever și de răzbunător și care, pe deasupra, îți drămuiește cu mare zgîrcenie pînă și promisiunile sau Canaanul...

Vorbind în șoaptă, Mefisto ne oferi cîteva explicații.

— Sinagoga aceasta e destul de nouă, a fost ridicată în mijlocul secolului trecut, pe fundamentele de piatră ale unei sinagogi mai vechi ce era pe atunci în afara oraşului. Stilul ei e amestecat: aici suntem la graniţa dintre evreii sefarzi, ce veneau din Ţările de Jos şi Portugalia, în drum spre Imperiul otoman, care-i chemase spre a-i înlocui pe grecii ce deveniseră naţionalişti şi eterişti — şi evreii aschenazi, sosiţi din Galiţia şi Ucraina, goniţi oarecum de acolo de antisemitismul austriac sau rusesc... În fund vedeţi Arca, acolo e singurul loc considerat sacru. Acolo se păstrează *Tora* sau *Cartea legilor*. În faţa Arcei se vede o tapiserie de o rară frumuseţe. Este de origine flamandă şi se cheamă „Parokhet". Ea acoperă locul unde e *Cartea*. În faţa ei e strana de citire. Iar în faţa Arcei (care e orientată spre Ierusalimul veşnic) se găseşte această estradă, ceva mai înaltă, încadrată de patru stîlpi. De fapt, de patru îngeri. De aici se vorbeşte poporului. O sinagogă e o simplă casă de rugăciuni: în afară de *Cartea legilor* şi de Arcă, nimic nu e considerat a fi sacru. Nici rabinul nu e un preot, nu are nici un fel de putere de sus: este doar un învăţător şi cunoscător al legilor. Un Cohen sau Navi. Aici se pot discuta şi probleme lumeşti, necazuri, procese, afaceri. Au loc judecăţi între diferiţi împricinaţi, cei care doresc să se spele de un păcat greu se urcă în „bimah" şi spun faţă de toată comunitatea ce au comis, cerînd să fie judecaţi, blamaţi sau pedepsiţi... Peretele dispre răsărit se cheamă „Mizrah vant" — este considerat un loc de mare cinste. Pentru femei este rezervat acest loc din spate. În timpul rugăciunii, bătrînii şi stîlpii comunităţii stau în dreapta şi în stînga Arcei, cu faţa către popor. Cine ajunge la această onoare e foarte aproape de moarte şi de Dumnezeu. Sunt interzise în sinagogă frivolităţile, bîrfa, mîncarea sau băutura, lauda sau linguşirea. Gluma e admisă, ca şi certurile de afaceri sau critica liberă a oricui... La sinagogă se vine în grabă, alergînd chiar, şi se pleacă încet, cu regret, pe gînduri...

Unul din cei doi enoriaşi, aprobînd din cap, se apropie zîmbind de şeful acestei ciudate comisii, tovarăşul Alfons Vulcu.

— Te cunoaştem, îi spuse, eşti evreu de-al nostru, bunicul tău s-a chemat Aaron Mordekai. Prin tine, această sinagogă va fi definitiv închisă.

— Închisă, dar nu dărîmată, răspunse prompt Alfons.

— Ai spus în şedinţă: „noi sprijinim religia aşa cum funia sprijină pe spînzurat". Ai spus sau nu ai spus aceste vorbe?

Alfons, pălind uşor, schiţă un gest de lehamite şi neputinţă.

— Am spus! răspunse el cu o voce calmă şi deosebit de blîndă.

Plutea în aer un pic de furtună; Mefisto, judecător imparţial, ridicîndu-şi mîinile, făcu un pas înainte.

— Să nu falsificăm adevărurile, zise. Comunitatea de aici a plecat, s-a risipit. Dar asta a făcut-o de bună voie şi nesilită de nimeni. În acest oraş, se ştie, nu au avut loc persecuţii fasciste, nici un evreu nu a fost deportat sau închis. În timpul războiului, e adevărat, evreii nu au avut dreptul de a face armata, au fost scoşi la zăpadă şi măturat străzile. Dar nu au fost obligaţi să poarte pe braţ banderola galbenă cu steaua lui David. Prăvăliile şi fabricile şi le-au păstrat, chiar dacă au fost obligaţi să accepte diferiţi şmecheri autohtoni ca administratori delegaţi. Au existat un liceu evreiesc, o bibliotecă şi un conservator particular. Cu asta ne putem lăuda — fiindcă popoarele din jurul nostru au comis diferite crime şi ucideri în masă. După război însă, pentru evrei a sosit o mare, uriaşă şi totală eliberare de fascism. Au primit dreptul de a se înscrie în partid, cu dosar de ilegalist, indiferent de originea socială, burgheză sau capitalistă. Numai oraşul nostru a dat mai mulţi miniştri, redactori-şefi, directori de ziare, teatre, edituri etcetera. Dacă, totuşi, comunitatea de aici a dispărut, la răspundere nu pot fi trase decît istoria, progresul, revoluţia. Şi, eventual, bunul Dumnezeu, care are ce are cu poporul său ales. Cu toate popoarele alese.

— Dar el, continuă să acuze evreul acela bătrîn, şi-a făcut cerere de plecare. De noi depinde de va fi primit sau nu în Israel. Vrea să se căsătorească cu fosta soţie a acestui profesor Ursu, care e creştin acum, deşi a fost cîndva un ateu roşu. Nouă nu ne place această amestecătură de convingeri, religii, sînge ...

Ursu voi să intervină, dar Alfons îl linişti. Era deosebit de calm, deloc mînios sau jignit.

— Itzak Sommer şi Baruch Danetti, eu autocritica pentru cererea mea de plecare am făcut-o în faţa comunităţii mele de partid, la cel mai înalt nivel. Am fost înţeles şi scutit de orice avertisment sau vot negativ. Sunt nepot de rabin, nu ascund asta, în tinereţe am cîntat nu o dată *Zmirot** de Sabat: acum sunt materialist, ateu şi — dacă vreţi — antisemit şi antisionist. După ce plec, îmi voi relua nu-

* Cîntece evreieşti tradiţionale de sîmbătă (ebr.).

mele strămoşilor — Alfons e o ironie la adresa regilor Spaniei, iar Vulcu e corespondentul lui Wolf, care e numele fratelui meu, ce deţine în RDG o funcţie politică importantă. Prin el — şi nu prin învoirea voastră — voi pleca din această ţară. Pe care nici nu o urăsc şi nici nu o detest. Dar de care îmi va fi cumplit dor. De ce plec? Pur şi simplu fiindcă sunt un evreu rătăcitor: am arat, am semănat — nu mă interesează nici secerişul şi nici pîinea cea albă şi nouă.

— Rabinul-şef, ţinu să adauge Mefisto, a luat sulul *Torei*. Împreună cu alte mii de asemenea suluri, cu aprobarea guvernului nostru, acestea vor fi duse în Israel. L-am rugat să ia şi cărţile. Nu a putut. Mi-a zis: „Cartea face parte din fiinţa neamului nostru, dar, dacă ar fi să luăm toate cărţile din sinagogile pe care le părăsim, ar însemna să acoperim cu cărţi întregul pămînt al ţării în care ne reîntoarcem. Nu se poate!" ...Am acceptat postul de custode al bibliotecii, care — o veţi vedea — este în clădirea din spate. Biblioteca este, deocamdată, preluată oficial de administraţia Mitropoliei.

— Preluată în custodie — zise ieromonahul Simeon — şi nu în proprietate. Cărţile sfinte nu au voie să-şi schimbe stăpînul. Nu se pot nici vinde. De îndată ce lucrurile se vor lămuri, ele vor trece fie în grija Academiei, fie la Facultatea de Teologie din capitală, unde se învaţă şi limba ebraică. Pînă atunci domnul profesor, căruia, nu ştiu de ce, îi spuneţi cu toţii Mefisto...

— Am făcut cîndva un mic contract cu un mărunt diavol. Şi un schimb de nume, glumi Mefisto.

— ...Cum zic, pînă atunci, domnul profesor Mefisto va avea grijă să întocmească un catalog detaliat, cu toate titlurile traduse corect. Este singurul care ştie...

— Mă descurc. Învăţ.

— ...Care ştie citi în limba ebraică veche şi mai nouă. De plătit, va fi plătit de noi: comunitatea — personal rabinul-şef din capitală — îi acordă dreptul la locuinţă, îi cumpără lemnele şi-i plăteşte deplasările necesare. Va primi, de asemeni, dicţionare şi enciclopedii, în nemţeşte şi englezeşte. Iar aceşti doi custozi au dreptul să aprindă lumînări şi să se roage în fiecare vineri seara, dar fără prea multă lume, doar cu cei de care ştie şi primăria.

— Totul e în ordine deci, zise Alfons. Numai evreii proşti se ceartă la despărţire. Domnule profesor, aşa cum aţi auzit, eu am

avut o copilărie foarte rabinică. Dar să citesc în ebraică nu am apucat să învăţ: pentru generaţia mea, adevăraţii profeţi au fost Marx, Freud, Einstein — mai mult decît, să zicem, Ieremia, Ezechiel sau Isaia. Aşa cum v-am mărturisit, sunt un evreu ateu, comunist, internaţionalist. Nu cred în rostul şi viitorul acestui stat Israel. Dar nu e cazul să discutăm, acum şi aici, această spinoasă problemă. Ceea ce vă rog — tocmai fiindcă sunt foarte emoţionat de vederea acestui lăcaş strămoşesc — este să-mi traduceţi în româneşte cîteva din inscripţiile de pe pereţi... Vă rog pe dumneavoastră, fiindcă fraţii mei Sommer şi Danetti, deşi se bat cu pumnul în piept că sunt tare credincioşi, se pricep mai bine să citească pagina bursei din *Times* sau *Frankfurter Rundschau*, decît aceste citate din *Tora* sau din *Vechiul Testament.*

Cei incriminaţi zîmbiră. Recunoşteau stilul, nu le displăcea nici îndrăzneala, deloc habotnică, a acestui puternic Alfons, fost Aaron.

Mefisto îşi puse pălăria pe cap, îl luă de braţ pe responsabilul Comitetului de cultură şi-l conduse pînă în faţa Sfintei Arce.

— Nu am reuşit să descifrez toate inscripţiile. De altfel, rostul multor asemenea scrieri este şi acela de a rămîne o taină. Puterea lor constă mai mult în faptul că au fost rostite şi scrise cu mii de ani în urmă, decît în a putea fi descifrate şi înţelese total. Iată, aici, deasupra Arcei, citesc o sentinţă legată de viaţa profetului Daniel: *„Mnei, Mnei, Thal, Ufarsim"*. E într-o limbă foarte veche, vă dau comentariul din *Talmud:* „Toate sunt numărate şi cîntărite!"

Alfons, ca un şcolar sîrguincios, repetă:

— Toate sunt numărate şi cîntărite! Ar fi groaznic, nu crezi?

— Aici, o inscripţie mai clară, dar nu ştiu de unde provine. Zice: „Luaţi cu voi cuvintele, plecaţi şi vă veţi întoarce la Mine!" Iar aici, tot o poruncă severă: „Mie îmi veţi fi robi, şi nu robii robilor Mei!"

— Am înţeles!

— Şi noi am înţeles, răspunseră cei doi bătrîni care îl urmau ca nişte umbre.

— Ultima inscripţie pe care am reuşit să o descifrez — şi pe care mi-am însuşit-o în întregime — este aceasta, de aici. Ea pare mai nouă, nu este exclus să fi fost scrisă imediat după al doilea război mondial. Este o părere. Să v-o traduc, cred că are să vă placă.

Zice aşa: *Să-ţi înşeli aproapele e un păcat, să-l înşeli pe Dumnezeu e o prostie; dar să te înşeli pe tine însuţi e o crimă!* Este singura inscripţie subliniată. Cu roşu.

Lovitura mi s-a părut directă, Alfons se clătină. Se stăpîni, zise *davke**, rîse puţin, apoi, întorcîndu-se spre noi, cei care urmăream totul fără să ne amestecăm, spuse:

— Dragi prieteni, fratele meu, care e mare ştab în RDG, mi-a scris nu demult: „A fi Om, astăzi, e o dramă; a fi evreu e o dramă în plus; a fi un evreu comunist e drama dramelor, iar a fi un comunist care s-a răzgîndit e o adevărată tragedie! " Nu l-am înţeles. Acum, parcă îi dau puţină dreptate. Vă mulţumesc, domnule Mefisto, vă asigur că nu voi uita nimic din lecţia de ebraică de astăzi. Dar, deocamdată, ajunge! Nu credeţi?

Ieşirăm tăcuţi. În curte, un bătrîn cu aer de pensionar sărac, înfofolit în cîrpe, crăpa nişte butuci ce nu demult fuseseră tăiaţi. În fundul curţii se vedeau cîţiva duzi sau castani. Tot acolo, ca o prelungire a sinagogii, văzurăm o casă mică, dar foarte curată şi îngrijită.

Intrarăm pe rînd. Mefisto — care părea a fi ca acasă la el — ne făcu semn să ne dezbrăcăm de paltoane. Era cald peste tot, camerele dădeau una în alta, uşile erau toate deschise. Sobele de teracotă erau calde, peste tot domnea o intimitate misterioasă şi severă.

— Aici, după cum puteţi vedea, avem două camere pline de cărţi vechi, ne explică Mefisto, arătîndu-ne pereţii acoperiţi de dulapuri de o formă neobişnuită. Nu vă miraţi de forma acestor rafturi: cărţile rare şi preţioase erau considerate persoane, fiinţe, ele se păstrau fiecare separat, într-o firidă a ei. Să nu se atingă de cartea vecină, să nu deranjeze şi să nu fie deranjată. De altfel, concepţia asta despre carte (ce se extinde şi asupra picturilor şi manuscriselor de artă) caracterizează întreaga tradiţie a Orientului. China, Tibetul, India, Samarkandul, Bagdadul foloseau acest sistem de păstrare şi izolare a textelor... În camera asta am cărţile liturgice, comentarii ale Legilor şi diferite scrieri legate de istoria marilor rabini. Acestea sunt accesibile, nu prezintă cine ştie ce dificultăţi în descifrare sau înţelegere. Dincoace însă am cîteva foarte rare — după a mea ştiinţă

---

* Totuşi (ebraică). Expresie semnificînd refuzul, neacceptarea, împotrivirea.

— cărți talmudice, un *Sepher* și chiar o copie *vulgata** a celebrului tratat de înaltă magie *Enchiridion*, carte ce i-a fost oferită de papa Leon al III-lea (un mare inițiat în magie) lui Carol cel Mare. Sunt un latin, spiritul talmudic îmi este străin. Totuși, celor care nu știu ce înseamnă această foarte prețioasă disciplină mistică și speculativă, filosofică și religioasă în același timp, trebuie să le spun că *Talmudul* este, în egală măsură, o logică și o metodă de gîndire, o cercetare și un stil de analiză critică... Există însă un talmudism antic — unul babilonean și altul ierusalimic — și un alt talmudism, dezvoltat în primele secole ale erei noastre. Posedăm traducerea germană a *Talmudului* babilonic făcut de Leon Goldschmidt, și o parte din traducerile în franțuzește ale *Talmudului* ierusalimic, făcute de un anonim, dar tradus din franceză în germană de un rabin cu numele de Schwob... Personal, cred că spiritul de analiză talmudică, așazisa „tăiere a firului de păr în patru", stă la baza întregii scolastici creștine și moderne. Prin evrei s-a născut Philon din Alexandria, părintele gnosticismului: arianismul, maniheismul, nestorianismul, dar și raționalismul metafizic al teologilor catolici, în frunte cu Thoma de Aquino sau Sfîntul Ioan Gură de Aur (urmaș ortodox al filosofului Plotin) datorează, indirect, mult, experienței talmudice. În epoca noastră, acest spirit sfredelitor și neliniștit mi se pare a fi prezent atît la misticii germani, cît mai ales la gînditorii materialiști, ca Marx, Lassale, Bernstein, Trotki și alții. Dar în această problemă — sunt în măsură să vă asigur —, prietenul și patronul nostru politic, tovarășul Vulcu, este mai în măsură să răspundă. Este un cărturar foarte citit, chiar dacă funcționează acolo unde funcționează...

Tot discutînd, într-o atmosferă de destinsă cordialitate, ne pomenirăm în ultima cameră a acestei case. Era o încăpere destul de largă, luminată oblic de sus, avînd un pat de fier, o masă de scris, două fotolii și o strană pentru lecturi în picioare. Alături strălucea o chicinetă americană (ultimul țipăt...) și, dincolo de ea, o sală de toaletă, cu un duș și un veceu, separate, dar ambele în faianță azură.

Părintele ieromonah Simeon, oprindu-se în capul mesei (pe care străluceau toate bunătățile unui ospăț iudeo-creștin), ceru tăcere și rosti cumpănit următoarele cuvinte:

* Latina tîrzie (vulgară).

— Pentru discuţii teologice şi filosoficeşti, pentru certuri politice sau religioase avem tot timpul: secolul acesta va fi deosebit de lung. Acum, împreună cu veliţii curatori ai sfintei sinagogi, am datoria ca, înainte de a ne aşeza să ne ospătăm din aceste bunătăţi ale pământului, să rostesc cuvenita binecuvîntare. M-am gîndit: o voi rosti în greaca veche, fiindcă aceasta e una din limbile favorite ale Cerului, alături de ebraică şi latină. Ne vom face şi cruce, fiindcă acest semn, mult înainte de Hristos, în tradiţia Vavilonului, semnifica cele patru fluvii ce se întretăiau în paradisul primilor oameni.

Rugăciunea fu rostită — apoi, oarecum uşuraţi, ne aşezarăm la masă. Cei doi curatori, domnii Sommer şi Danetti, ne urară poftă bună şi ne părăsiră, scuzîndu-se politicos. Mefisto îi conduse, părea că mai aveau anumite amănunte de lămurit. La masă — aşa s-a nimerit —, eu eram aşezat în faţa foarte abătutului profesor Ursu; ieromonahul şi Alfons Vulcu dominau cele două capete ale mesei noastre, iar Mefisto şi doctorul Petrică-Sandu, faţă în faţă, completau această adunare. Două locuri erau neocupate — dar ştiam de la Mefisto că aceste scaune au un caracter simbolic: sunt rezervate pentru cei doi îngeri (sau demoni) ce trebuie să ne patroneze întîlnirea, păzindu-ne de contrarii.

Două măicuţe bătrîne ne serveau în farfurioare mici gustări de tot felul: călugărul Sofronie, chelarul, cam aprins la faţă, ne turna în pahare. Deocamdată beam o ţuică aromată, uleioasă şi dulce. Probabil bătrînă şi foarte înşelătoare.

Cucernicul ieromonah Simeon domina acum: ortodoxia şi-o fi avînd defectele sale lumeşti, un singur lucru nu i se poate reproşa: că nu ştie să se bucure de darurile simple şi elementare ale acestei lumi. Într-o epocă în care spectrul foametei şi al înfometării postbelice era atît de prezent în lumea întreagă, o faţă bisericească rumenă şi goliardă e o adevărată binefacere. Catolicismul s-a rafinat, protestantismul a optat pentru hrănire sau simplă nutriţie ştiinţifică sau sportivă, cred că doar în acest Orient balcanic se mai păstrau bunele tradiţii ale ospăţului, ca bucurie şi spirituală, şi stomacală. Cuvîntul *symposion* a devenit altceva — chiar dacă la greci şi la romani presupunea o masă cu multă mîncare şi multe discuţii. Un ospăţ valah este o masă bogată (a unor săraci) la care nu se cere decît „să ne bucurăm şi să ne veselim!"... Ţuica era din altă lume, din alt secol,

așa ceva nu am gustat eu niciodată, deși eram dintr-o regiune unde sunt pruni și unde, mai la fiecare casă, exista cîte un cazan de aramă.

— Doctore Petrică, întrebă sfinția sa, păreți îngîndurat: sper că nu e din cauza Preotesei noastre?

— Părinte, nu sunt îngîndurat. Vă mărturisesc, e pentru prima oară că văd o sinagogă în interior. Eu sunt născut în acest oraș, am trecut de multe ori prin fața ei, dar n-am băgat-o de seamă... Iar inscripțiile ce ne-au fost traduse de prietenul meu Mefisto, vă mărturisesc, m-au emoționat. Sunt și rămîn un om de știință, dar prin însăși specialitatea mea — bolile sufletești — sunt obligat să fiu atent la tot ce e vechi, la tot ce e simbol sau lege...

— Să închinăm pentru ctitorii, vii sau morți, ai acestui lăcaș — iar apoi vă vom ruga să ne explicați, totuși, ce legătură vedeți între acest lăcaș și cazul bietei noastre „Preotese"!?

Gustarăm. Pe lîngă măslinele verzi (umplute cu ardei roșu) și cașul de oaie, dulce, apărură și diferite chifle, mici de tot, cu zacuscă, pește, icre de tot felul. Nici ciupercile murate nu lipseau și nici salatele cu smîntînă sau maioneză.

— Domnilor, începu doctorul Petrică, privind prin paharul chihlimbar spre lumina de sus a geamului ca de mansardă, faptul acesta al înverzirii bruște, în clipa morții, a salciei din grădina azilului mă depășește. Nu îndrăznesc să comentez fiindcă nici nu înțeleg bine ce s-a întîmplat. Sunt un om al observației — consider că ceea ce nu înțelegem trebuie să punem la dosar și să amînăm comentariile... Pentru mine, această fostă mare actriță de tragedie, pe care noi o numim „Preoteasa " (fiindcă ea a considerat totdeauna *scena* ca fiind un altar al cuvîntului), nu este un simplu „caz clinic". Doamne ferește. Cred că eu — și mulți din cei ce sunt de față aici — am putea învăța multe de la ea, avînd noi mai multă nevoie de lumina ei decît are ea nevoie de ajutorul sau știința noastră. Tare mă tem că va muri curînd: nu fiindcă inima ei ar fi prea slăbită, ci pentru că dorește mult să moară. Să treacă „dincolo ". Pentru ea, în mintea ei, există acest „dincolo ". Obsesia ei este legată de o peșteră în care, se pare, a avut o revelație ce i-a umplut viața, întunecîndu-i cugetul. Nu pot să-mi dau seama dacă sufletul ei s-a întors undeva în trecut, în Eleusis, Delphi sau Teba, de pildă, sau pur și simplu

cine ştie ce mit arhaic ai acestor munţi dorici i se arată sub forma a trei încăperi, în trei trepte, a trei grade de curăţie. Uneori vorbeşte de EL, dar nu am putut afla nicicum dacă acest EL este un zeu, o umbră sau o cîntare auzită numai de dînsa... Mefisto, care a însoţit-o în două dintre pelerinajele ei, refuză să mi se destăinuie. Nu-l pot forţa. Cred că e sub un jurămînt, şi acest jurămînt trebuie respectat, fie că e prea frumos, fie că e doar înspăimîntător... Am reuşit, cu mare greutate, să fac rost de un magnetofon: am înregistrat pe bandă cîteva dintre rugăciunile sau imnele ei, psalmodiate în acea limbă pe care nimeni, în acest oraş, nu a reuşit s-o identifice. Le-am trimis în capitală. Părerile specialiştilor pe care i-am consultat (elveţienii din jurul lui Jung fac şi ei cercetări în acest sens) diferă foarte mult: unii spun că e vorba de o limbă arhaică, medo-persană, alţii că ar fi vorba de un dialect dispărut al vechii limbi greceşti, din epoca homerică. Poveşti! Părerea mea este că ea comunică şi în spaţiu, şi în timp. Boala ei — care nu e boală, ci un ascuns miracol psihic — a dezvăluit fîntîna ascunsă prin care sufletul ei face legătura cu o lume ce, fie că există undeva, în mod real, în altă parte a globului, fie că a existat cîndva, cu cîteva milenii în urmă. Ea îşi reaminteşte doar. Suntem materialişti, ştim dialectică, rămînem credincioşi cursurilor de reciclare pe care le-am urmat: dar problema asta a „inconştientului" (individual sau colectiv) rămîne o problemă deschisă. O realitate — chiar dacă e interzisă, deocamdată. Poate că acest Carl Gustav Jung are pe undeva dreptate: în afara inconştientului fiecărui individ în parte, există şi un inconştient prin care ne legăm, pe sub pămînt cumva, de sufletul etniei, tribului, neamului sau seminţiei din care ne tragem rădăcinile. Blaga trebuie citit şi din punct de vedere medical sau psihologic. Ce ştim noi despre halucinaţiile noastre? Despre visele grele, despre gînguritul copiilor (care poate fi un limbaj paradisiac, universal, uitat de noi), cine poate spune ceva despre revelaţiile misticilor, despre călătoriile abstracte ale marilor filosofi sau artişti, despre ispitirile sau mîngîierile asceţilor din mînăstiri? Nimic. Preoteasa noastră e în graţia unor puteri necunoscute, transcendentale: a Thaliei, în sine, ca esenţă, fiindcă în jurul ei totul devine semn, prezicere, clarviziune. Ţipăt şi profeţie. Ea ne vede umbra ascunsă, cea de-a doua umbră ce o avem, ne poate ghici soarta. Este ca o harfă din care

cîntă un zeu ascuns — dar cîntecul acesta (de nimeni descifrat) mie mi se pare un cîntec de sfîrşit şi moarte. Nu al ei, nici al nostru sau al neamului nostru, ci al întregii omeniri, intrate în schizofrenia acestei nebunii reci şi duşmănoase, ce nu se va sfîrşi decît printr-un *ekpyrosis** universal...

— Domnul a dat, Domnul a luat, rosti popeşte Sfinţia sa. Să nu ne pierdem speranţa. Dumnezeu e creatorul nostru, diavolul ar fi distrugătorul nostru. Poate că în ceruri are loc un nou pariu moral: datoria noastră este de a accepta istoria ca o pedeapsă şi viaţa ca o cale de cunoaştere a plîngerii şi regretelor. Poate că salvarea lumii ne vine exact de unde nu ne aşteptăm: de la Revoluţia asta ateistă şi materialistă. Domnul îşi are tactica şi strategia Sa: ne izbeşte de pragul de sus, ca să-l băgăm în seamă pe cel de jos. Pe cei de jos. Salvarea lumii nu ne va veni de la puternicii ei, ci de la umiliţii şi obidiţii lumii. Cine ar fi crezut că Fiul Mariei, dintr-un umil cătun evreiesc, este Fiul lui Dumnezeu şi Mîntuitorul nostru? Cine ar fi crezut că un biet păstor de cămile, Mohamed, va primi lumina de sus şi va ajunge profetul lui Allah? Sau că un oarecare Vladimir Ulianov va găsi formula prin care să ridice pe cerul lumii o nouă stea? Iehova, Dumnezeu, Allah sunt feţele aceluiaşi spirit ce este şi creatorul, şi stăpînul, şi beneficiarul acestei lumi pe care o iubeşte şi pe care nu o va părăsi niciodată.

Mefisto rîdea amuzat, Ursu se încrunta mîrîind în paharul său. Petrică-Sandu se declară învins; doar tovarăşul Alfons Vulcu, mîncînd delicat şi bînd cu măsură, tăcea cu subînţelesuri.

Pe uşă, ca două umbre, apărură doi tovarăşi tineri, îmbrăcaţi în loden şi semănînd unul cu celălalt. Aveau figuri „paralelipipedice", cum zicea Mefisto, despre acest gen de ţărani de margine, ajunşi, peste noapte, orăşeni prin adopţiune. Nu zîmbeau, nu salutau. Se uitau la tovarăşul Alfons, care nu păru deloc surprins de apariţia lor.

— Ura, zise el, ridicînd paharul, iată îngerii mei păzitori. Nu vă temeţi, sunt băieţi buni, lucrează la Comitet, ca inspectori cu folclorul. Să-i invităm la ospăţ. Nu e numai pentru cine se pregăteşte, mai e şi pentru cine se nimereşte. Nu întîmplător. Nu? Brava, băieţi, le spuse, ştiu că v-a trimis tovarăşul Popescu, foarte bine a făcut.

* *Ekpyrosis,* sfîrşitul lumii prin ardere totală (gr.).

Fiţi cuminţi, mîncaţi civilizat. Aici se va discuta metafizică, auziţi? Me-ta-fi-zi-că! Nu vă băgaţi, nu vă pricepeţi, s-ar putea să vă ardeţi. Nu, nu! Aceste două locuri libere — conform legilor acestei sinagogi — sunt rezervate pentru doi îngeri. Voi, deocamdată, nu le puteţi ocupa scaunele. Uite, părintele Sofronie şi aceste cuvioase măicuţe vă vor aranja o masă mică, la care, în pace şi onor, veţi putea mînca şi bea în voie. După ce vă săturaţi, vă dau voie să jucaţi cărţi. Şeptic sau durac — ştiu că vă place. La birou nu vă permit, dar aici nu vă pot interzice această nevinovată plăcere.

Ca la comanda unui vrăjitor, într-o clipită, un colţ al camerei, chiar lîngă bucătărie, fu eliberat de mobilă. O masă mică şi două scăunele albe alcătuiră tot ce era necesar ca aceşti doi copii ai familiei noastre să se poată ospăta fără să-i deranjeze direct pe ceilalţi. Cariatizii păreau fericiţi — ne arătau dantura lor de munte şi mălai. Înainte de a se aşeza, strigară în cor, ca la armată: „Să trăiţi, tovarăşe preşedinte!" Paharele lor de ţuică erau cît cele de vin, cele de vin cît halbele de bere. Totul era în ordine, puteam să ne întoarcem la oile noastre.

Mefisto fu cel care reluă firul întrerupt:

— Sfinţia voastră a grăit ca din carte: cu luare-aminte şi cumpănă. Dar aici suntem în casa *Vechiului Testament* şi, ca un umil protocreştin ce sunt, mă simt dator să vă amintesc că Dumnezeul acestui vechi popor care sunt evreii, cel care îi vorbeşte lui Iov, de pildă, nu este un Dumnezeu ce se interesează de istorie şi politică: El nu este nici bun şi nici rău, este pur şi simplu Dumnezeu. Afirmaţia teologică în legătură cu pedepsirea celui rău şi recompensarea celui bun, la evrei, nu are nici o bază metafizică ... Justiţia nu este inclusă în schema universului — Dumnezeu nu poate fi considerat ca un şef de cadre ce se ocupă de dosarele noastre. Desigur, ştiu, e groaznic ce spun: e groaznic să crezi că totul, absolut totul, se plăteşte aici, în această viaţă.

Ni se serviră fripturi de pasăre, cartofi rumeni, castraveţi. Apărură sticle de vin bisericesc, Sofron se îngrijea, ca un servitor mut, de umplerea paharelor noastre.

— Fiul meu, iubite domnule profesor Mefisto! La acest Dumnezeu, cu care ne-am tot tîrguit în Vechiul Testament — gelos, egoist, rasist, intolerant şi dogmatic —, a trebuit să renunţăm. Nu a

adus decît nenorociri şi jale, chiar şi pentru poporul Său ales. A fost trimis Hristos, care a murit ca un sclav, pe cruce. De-acum orice suferinţă are un rost şi un scop. Ştiu: catedralele Occidentului s-au golit de sfinţenie, au devenit simple muzee de piatră ale unui trecut şi glorios, dar şi — mai ales — sîngeros. Biserica noastră răsăriteană — iată, o recunosc cu smerenie şi durere — s-a umplut de rîie şi laşitate, se pregăteşte pentru un nou somn milenar, sub brazdă, sub cenuşă. Dar, tocmai fiindcă suntem o biserică de ţărani iobagi, de plugari analfabeţi şi ciobani săraci cu duhul, noi ne putem lipsi de teologie, de comunitate, chiar de mînăstiri şi catedrale. Evoluăm spre un creştinism cosmic. Orice copac e o parabolă, orice rîu sau fîntînă un simbol sacru. Dumnezeu e bun cu noi fiindcă e milos, noi suntem buni cu El fiindcă suntem miloşi. Poate că nu suntem destul de fanatici ca să ne îndrăgostim de suferinţă şi jertfă; nici destul de înţelepţi spre a ne transforma neputinţa şi răbdarea în înţelepciune şi rost; nici destul de orientali spre a ne învinge individualismul funciar ţărănesc, nici destul de europeni spre a ne aduna în pieţe spre a ne întreba „Ce este de făcut? "; nici destul de năpăstuiţi ca să simţim cuţitul la os (nu prea avem oase), nici destul de necăjiţi ca să nu ne pese de frică şi ziua de mîine. Urme trainice de păgînism — de îndelung, aproape neîntrerupt sclavagism — ne fac să iubim chiar şi plăcerile mărunte, viaţa, vorba uşoară şi lesnicioasă, falsa fericire, plăcerile mărunte şi clipele-firimituri de lumină în întunericul ce se apropie de pacea lumii, de viaţa făpturilor ei...

Tăcu brusc, sorbi cu evlavie din paharul său, căruia, de fiecare dată, cu un şervet alb, scrobit, îi ştergea marginile. Ochii săi rîdeau puţin — există o ironie bizantină, aşa cum, probabil, a existat cîndva şi o ironie romanică sau gotică.

— Iubiţi oaspeţi întru Domnul, continuă cu voce mai coborîtă, nu este deloc exclus ca, la această oră a acelui *jenseits vom Gut und Bose** nietzschean, cei doi îngeri aşteptaţi de noi să prefere să asiste, cine ştie unde, la vreuna din experienţele atomice sau cosmonautice. Iar Domnul nostru Iisus Hristos, din motive numai de el ştiute, intrînd nevăzut în camera ospăţului nostru filosofic, să prefere a se aşeza la masa celor doi tovarăşi de acolo. Fiindcă nu este

* Dincolo de bine şi de rău (germ.).

exclus ca nu noi — sinagoga, creştinismul, filosofia — să reprezentăm viitorul mileniu ce va să vină, *ci ei!* Aşa cum sunt. Nu-i aşa, domnule Mefisto?

Alfons Vulcu rîdea reţinut, Ursu hohotea de-a binelea, eu eram foarte speriat. Mefisto ne privea cu ochii lui de drac cumsecade, îşi golea tacticos paharul cu vin, mușca dintr-un ardei iute, se pregătea ca un gladiator să intre în arenă. Afară fulguia uşor, cei doi inspectori masticau cu poftă, fără să se uite măcar în direcţia noastră.

Ridicîndu-se, Mefisto, neîntrecut retor de catedră şi cîrciumă, ni se adresă oarecum protocolar:

— Ahoi, şi ceasuri sfinte! Înainte de a ridica mănuşa aruncată de Sfinţia sa, permiteţi-mi să ridic acest pahar în cinstea celui mai preţios oaspete al întîlnirii noastre: tovarăşul Alfons Vulcu. Trăiască!

— Trăiască! strigarăm cu toţii.

— Ura! adăugară cei doi subalterni, avînd reflexe bune şi perfect educate.

— La această masă de taină şi pace, se întîlnesc cîteva destine rare: profesorul Ursu şi cu mine am cunoscut o lungă calvarie, din care am ieşit şi înfrînţi, şi total confuzi; doctorul Petrică-Sandu pipăie, cu mintea şi inima sa, gradul de înnebunire a lumii, încercînd să vadă sănătatea dincolo de boală şi viaţa de poimîine, dincolo de moartea de mîine; Sfinţia sa este adînc în cărţi cetitoriu, trăieşte cu credinţa şi înţelepciunea sa în deşertul sfînt al Thebaidei, iar cu conştiinţa sa de păstor în mijlocul acestei turme răvăşite, în care, deocamdată, nu deosebim oile de lupi şi nici cîinii de măgari. Iar eu, stimate şi onorate preşedinte, cel care de mîine voi deveni custodele acestei biblioteci teribile şi înfricoşătoare, dincolo de foarte modestele mele lumini filologice şi filosofice, nu mă consider decît o simplă maimuţă a bunului Dumnezeu, o biată furnică în umbra unei uriaşe şi necunoscute piramide... Aş fi putut să ajung *cineva*, nu sunt decît *ceva*! Ceva foarte mic, vag, ceva foarte ridicol şi jalnic... Nepreţuita, sublima mea Preoteasă, în momentele ei de mînie — aşa cum aţi avut ocazia să o auziţi în grădina căminului — mă defineşte, dintr-o respiraţie, în felul următor (definind astfel întreaga generaţie căreia aparţin, întreaga lume ce va muri, ca stil şi morală, o dată cu această tragicomică generaţie): „Nenorocitule, nu eşti decît un pom fără rădăcini, un creştin fără confesiune, un

socialist fără ideologie, un filosof fără sistemă, un istoric fără memorie, un semicetăţean tolerat, refuzat în Nord, neadmis în Sud, un român austro-ungar, un filorus antistalinist, un comunist contemporan cu fluturii şi cu Iosif din Arimateea, un estetician est-etic, un liberal îndrăgostit de lanţuri, un sindicalist de unul singur, un Don Juan viril doar cu norii şi cu vîntul, un proletar plin de lumpen-diplome, un miner fără lampă, un minisocrate ce nu a văzut Atena şi nici cartelă de cucută nu are, un biet Danton primind zilnic picioare în fund de la Robespierre-ul cartierului, un bătrîn ce se copilăreşte continuu, un boşorog ce adună sticle vechi şi amintiri amăgitoare, un sunit-şiit încercînd să rămînă creştin-copt într-o Valahie tot mai turcească, un neam incapabil să repare o siguranţă, un biet sergent dintr-o armată ce se tot retrage de un secol, un *zoon antipolitikon*, un cîine ciobănesc ajuns în ţigănie, un căcat în ploaie, asta eşti"...

Rîdeam. Tot ce spunea acest bufon al chefurilor mele avea un farmec teatral incontestabil. Se bău, aşteptam urmarea...

— Îmi place să-mi bat joc de propria-mi persoană, fiindcă ironia lucidă o consider un remediu nepreţuit împotriva negurilor, disperărilor şi morţii. Optimismul meu se bazează pe Karl Marx, Lenin şi Stalin; pesimismul meu, tot pe dumnealor — dar dincolo de optimism şi pesimism rămîne deschisă problema acestor doi reprezentanţi ai viitorului lumii pe care o construim, dar pe care noi, din cauza vîrstei, suntem obligaţi să o părăsim cît mai discret şi mai devreme... Sfinţia sa, afirmînd că nu este exclus ca un Hristos nevăzut să prefere să se aşeze la masa acestor doi tovarăşi inspectori de folclor şi danţuri naţionale, s-a referit la o discuţie a noastră mai veche. Mai bine zis o poveste... Cînd ninge aşa cum ninge acum, cînd e cald şi avem belşug pe masă, nu strică să ne aducem aminte că suntem fiii unui popor care a ştiut să povestească. Ne-am amăgit duşmanii şi timpul lor, am amăgit Răul şi străinele ocupaţii, biciul şi perceptorii, războaiele şi ciuma povestind, povestind, povestind. Chiar şi prezentul ni-l trăim povestind nu numai ce a fost, ce ar fi trebuit să fie — dar chiar şi ce va fi în caz că nu va fi chiar aşa cum ar fi fost să fie... Povestirea e forma noastră de tăcere şi înţelepciune, dar şi metoda prin care ne amorţim simţul practic al imediatului, anesteziindu-ne prudent în vederea unei muriri ce nu va fi decît o intrare sub glie a memoriei şi cuvîntului. Restul, oale şi ulcele ...

Ceea ce trebuie să evoc acum — spre a sublinia cele afirmate de Sfinţia sa — s-a petrecut undeva în Elada, în primele secole după Hristos. Grecia, după cîte ştim, era ocupată de legiunile romane, Roma era ocupată de filosofii greci. Barbari se anunţau şi din nord, şi din est: de pretutindeni. Un ev mediu întunecat şi foarte lung era în pregătire. Ei bine, în casa unui bogat magistrat grec — în slujba Romei, dar credincios tradiţiilor filosofice ale Atenei — s-au adunat, pentru un simposion — ca acesta al nostru, acum — mai multe capete albe de filosofi şi înţelepţi ai cetăţii. Ca să discute. Ca să analizeze. Erau cu toţii conştienţi că a murit o lume şi că se naşte alta: dar care era această nouă eră în care intra lumea veche nu ştiau. Şi aceasta era întrebarea: Olimpul se golise de zei, agora se umpluse cu soldaţi barbari. *Pax romana* se impunea unei lumi întregi prin sabie şi foc. Prin *dura lex*. Dar, ca filosofi ce erau, nu concepeau o lume fără morală, fără filosofie, fără arte spirituale. Fără culte, fără cultură, fără discuţii maieutice şi contradictorii, fără forţa dreptului în faţa dreptului forţei. Au stat aceşti bătrîni filosofi şi au tot discutat, bînd vin de Rhodos îndoit cu apă, toată noaptea: cum va arăta lumea nouă, a viitorului, religia noilor popoare, morala noilor stăpîni? Nu puteau răspunde la aceste cumplite întrebări. Nu vedeau nimic înainte, erau deznădăjduiţi şi jalnici la această răspîntie de istorie, la această întorsură de veac, în faţa unei atît de totale şi fatale *Umsturz der Werte*, răsturnare a valorilor. Spre dimineaţă, se auzi o neobişnuită gălăgie în curtea casei, urmată de huiduieli, icneli, bătaie şi înjurături. Stăpînul casei ieşi să vadă ce este. Se întoarse repede. „Ce s-a întîmplat?" îl întrebară oaspeţii săi. „Ei, mai nimic, le răspunse el. Nişte vulgari şi zdrenţăroşi nazarineni*, voind să predice cu forţa în casele sclavilor mei, au sărit gardul şi au pătruns în curte. Vechilul meu i-a întîmpinat cu ciomagul, aruncîndu-i de unde au venit!" Şi, imediat după această scurtă şi banală relatare, gazda continuă: „Ia să vedem, poate totuşi întrezărim care va fi formula lumii viitoare. Ce idee, ce morală, ce credinţă va face ordine în haosul ce ne înconjoară!?"... Răspunsul la frămîntarea acestor mari învăţaţi era chiar sub nasul lor: zdrenţăroşii predicatori

* Nazarineni: denumire dată de iudei creştinilor, pe care-i desemnau ca ucenici ai lui Iisus Nazarineanul.

nazarei. Ei vor deveni constructorii noii ordini europene, pentru un mileniu şi jumătate. Aşa cum nu e exclus ca aceşti băieţi frumoşi, jucînd şeptic la masa aceea, să reprezinte premisele lumii în care vor trăi copiii, nepoţii şi strănepoţii noştri. Sunt sănătoşi, nu se îndoiesc, nu au probleme, dorm liniştiţi, fără vise, fără memorie.

Sfinţia sa nu fu mulţumit de acest punct de vedere.

— Nu tot ce e simplu e şi primitiv, nu tot ce e ignorant e neapărat barbar sau crud. Acei bieţi nazarei erau predicatorii unei morale: a dragostei de oameni şi a mîntuirii prin jertfă. Deşi sunt faţă bisericească, deşi aici nu am motive să mint sau să fiu prudent cu ceea ce spun, eu ţin totuşi să exprim marea durere că Biserica — fiinţă sacră şi întrupare a lui Hristos — s-a despărţit (practic, nu teoretic) de teologie, de cer şi chiar de bunul Dumnezeu. Păcatele uriaşe ale întregii creştinătăţi sunt de neînţeles şi de neiertat. Luptele, războaiele religioase, cruciadele sfinte, inchiziţia, conchistele, creştinarea cu forţa, pravoslavia imperialistă etcetera, toate se adună acum. Am fost o biserică de stat, am avut putere politică şi sabie, toate greşelile şi crimele noastre s-au tras de la această *lumească* putere, de la această *lumească* supunere a noastră în faţa puternicilor şi bogaţilor... Acum suntem condamnaţi la lentă pieire — nu vom pieri, dar vom fi nevoiţi să coborîm în catacombele tăcerii şi neputinţei. Ce păcat! Sinteza, în morala creştină — între decalogul lui Moise, Ecleziast şi Predica de pe munte —, a alcătuit un cod moral care e superior şi veşnic. Care e practic şi eficace chiar şi pentru atei, chiar şi pentru cei mai înverşunaţi păgîni. Revoluţia socială ce are loc acum în jurul nostru e măreaţă, unică, e aproape un act de Providenţă. Progres, civilizaţie, egalitate, dreptate, mersul înainte şi mereu în sus. Foarte frumos, extraordinar. Dar acest program nu are o morală. Morala revoluţionară, a luării puterii, nu mai poate servi în clipa în care trebuie să consolidezi şi să construieşti, iar morala muncii sau a şedinţelor e o simplă disciplină, ea nu poate înlocui toate nevoile complicate ale vieţii. Frica de Dumnezeu nu poate fi înlocuită prin frica de şefi şi nici conştiinţa păcatului cu dosarul de la cadre. Ca morală naturală, morala creştină funcţionează încă în poporul de jos, în măsura în care această morală e firească şi conformă cu condiţia omului, ca om. Dar ar fi fost necesar — pentru epoca asta ştiinţifică şi militară — ca să fi fost măcar tacit

admisă, cît de cît, în praxisul facultăţilor, laboratoarelor, cazărmilor. Al şedinţelor şi analizelor sociale. Dacă aş fi iudeu, ca şi Iov, m-aş revolta. „Doamne, aş striga, cum ai putut să dai lumea asta frumoasă pe mîna unor fizicieni iresponsabili şi criminali, cum ai putut să dai omenirea toată pe mîna unor economişti-militari, care nu văd omul din cauza uniformei şi mulţimile din cauza cifrelor statistice?..."

Grăi Mefisto:

— Aţi zis: „dacă aş fi Iov, m-aş revolta!" Iată, eu am pe undeva certitudinea că Iov s-a revoltat. Şi a zis: „De ce să-mi fie mie pusă la încercare credinţa în Dumnezeu? De ce? Ce ar fi *să fac eu* un pariu cu diavolul — fiindcă stă în puterea mea acum un astfel de pariu — şi să pun eu la încercare răbdarea, atotputerea şi bunătatea divinităţii? Istoria, domnilor, nu e decît o ştirbitură a veşniciei, omenirea doar un experiment ratat. Acum, cînd pariul ajunge la termen, noi trebuie să vedem un semn, un mesaj, un miracol prin care să ne dăm seama că divinitatea şi-a pierdut răbdarea şi că e gata să intervină în soarta omenirii: politic, atomic, ideologic — oricum, dar suficient de eficient pentru ca, de pildă, această pace rece şi acest război şi mai rece să ia sfîrşit. Prin tratative, prin concesii reciproc avantajoase. Dar nu văd nici un semn în această direcţie: aşa că eu — un simplu atom din imensa omenire — cred că Iov trebuie să se împace cu diavolul, fie îmblînzindu-l, fie îndemonindu-se el, calculat şi planificat. Uneori, am momente cînd mă simt identic cu diavolul din mine: devin astfel Răul care s-a săturat de sine însuşi, nici nu mai pot deosebi un prost de un deştept, un cinstit de o lichea şi un savant de un Bulă agramat şi fanfaron. Dar, mai ales, nu pot deosebi cerul de pămînt; cerul e lipit de pămînt, se identifică perfect cu pămîntul, materia e una cu spiritul, graiul îngerilor e cel al copacilor, rîurilor, fiarelor celor mute şi nevinovate. Viaţa mi se pare atunci a avea o singură bună speranţă: moartea. Iar istoria va avea şi ea o soluţie: sfîrşitul ei, prin victoria ultimelor arme. Vom avea parte de moartea pe care o meritäm, ea nu va fi decît concluzia din silogismul în care prima premisă a fost religia, a doua ştiinţa. În consecinţă, iubiţi prieteni, să fim veseli şi să ne bucurăm de acest vin şi de această frumoasă, tîrzie ninsoare.

Acum venise rîndul fratelui meu, profesorul Ursu. Tuşi uşor, îşi goli paharul şi lăsă să fie umplut din nou. Apoi, cu o voce deosebit de caldă (dar nepermis de tristă), ne spuse:

— Moartea e una, murirea e alta. Şi altceva. Şi durerea e una — iar suferinţa e cu totul altceva. Nu vom muri, ceva va muri în noi: trecem printr-o nevăzută moară ce ne preschimbă pe unii în făină, pe alţii în tărîţe. În ultimul război au murit mult peste un milion de români nevinovaţi. Pentru ce? Au mai urmat şi alte tăieri de capete — ne-am plătit şi ne plătim încă datoriile acestui război — pe care l-am cîştigat, dar l-am şi pierdut — cu grîne, petrol, păduri şi vite: dar şi cu caractere, şi cu valori. Iată ce înseamnă o greşeală politică: cine o face şi cine plăteşte apoi oalele sparte! Sunt convins că într-o zi va înceta exploatarea omului de către om, dar pînă atunci va continua exploatarea popoarelor mici de către popoarele mari, a celor slabi de către cei puternici, a celor din agricultură de către cei din industrie, a celor care tac de către cei care iau cuvîntul, a celor cărora le e frică de către cei care îi înfricoşează, şi aşa mai departe. Sfinţia sa să mă ierte, nu cred că pravoslavnica noastră Biserică se poate plînge de marginalizare şi persecuţie. Slavă Domnului, politica e şi ea o formă de religie — tocmai fiindcă şi religia, cînd a fost la putere, a dorit să fie tot un fel de politică. Şi în religia asta nouă — pe care o condamnă tovarăşul Hruşciov la cel de al XX-lea Congres (şi în care distinsul nostru oaspete, Alfons Vulcu, este un mare iniţiat) — există, după cîte ştim, o mulţime de forme şi de esenţe preluate direct din ritualul şi dogmatica ortodoxă. Aş zice, tot ce e rău în politică e tot ce s-a preluat din religii. Însăşi ideea de ortodoxie (dreaptă credinţă) sau catolicism (universalitate) este moştenire dogmatică protocreştină. Am preluat ideea unor concilii ecumenice în care declarăm cine e cu noi şi cine e eretic, avem o Romă, o ţară sfîntă, pelerinaje, păcătuiri, spovedanii şi iertări sau condamnări. Avem icoane, evanghelişti, teologi, osanale şi tămîieri. Tindem spre un rai promis, ne ferim de un iad în care sălăşluiesc toate belelele. Acest iad capitalist îl vom călca în picioare cînd va sosi ceasul. Avem îngeri păzitori şi draci care ne îndeamnă la trădare şi abateri grave. Numai Dumnezeu nu avem — dar eu sunt sigur că el se va naşte şi va apărea... Acum vă întreb: cine e ateu şi cine e religios aici la această discuţie? Mă simt ca la un sinedriu, în

jurul acestui vin dumnezeiesc, sub impresia încă dureroasă a unei sălcii prăbuşite sub greutatea unei ierni prea lungi. Noi, cei de aici, tare mă tem că suntem cu toţii condamnaţi. La un fel de pieire. Fiecare în felul său. Nu mai are rost să ne întrebăm cum va arăta ziua de mîine: ea va fi ca şi cea de ieri, vă asigur. Am intrat în lunga durată, *la longue durée*, a istoriei — s-a terminat cu pacea, cu războaiele, cu schimbările de hotare şi guverne în urma unor evenimente. Acum va avea loc *Marea Schimbare* ce va hotărî nu soarta mea sau a ta, ci soarta lumii, a civilizaţiei şi culturii, de pe Terra asta nenorocită... Ceasul acesta de acum este într-adevăr sfînt, trebuie să o recunosc: fiindcă vorbim fără frică, fiindcă ne găsim unde ne găsim, fiindcă fiecare din noi se simte la un hotar greu de viaţă şi destin. *Vechiul Testament* se întîlneşte cu *Noul Testament,* istoria cu prezentul, miracolul cu întîmplarea. Între mine şi acest distins tovarăş Alfons este fosta mea soţie, Lidia, pe care i-o predau ca să o facă fericită; între mine şi Mefisto e povestea unui proces în care unul din noi doi s-a purtat cu frică şi trădător, ca un laş ce s-a vîndut diavolului. Între mine şi doctorul Petrică-Sandu stau o mie de reţete şi o sută de zile de internare — şi o bătrînă fîntînă bolnavă, cea a sufletului meu, rănit de moarte. Între mine şi acest tînăr Ion Lupu este un frate al lui, care a murit ca un martir. Poate că singurul care va tăia şindrilă şi îşi va acoperi casa, în urma a ce va aduna şi învăţa din mărturisirile noastre, va fi el. Să dea Dumnezeu, suntem frunze căzute, afînăm şi noi ţărîna din care va încolţi cea de-a doua jumătate a acestui secol, început atît de tragic... Cînd visez frumos, cînd am în mînă un pahar de vin curat, mă întorc în gînd înapoi la stîna străbunilor mei, pe un plai lin, încadrat de brazi bătrîni. Aud lătratul cîinilor, talanga celui mai vrednic berbec — şi, cu ochi de copil, urmăresc goana norilor şi risipirea ceţurilor ce acoperă, ca un văl de mireasă, faţa văilor pînă departe spre Cîmpia Ardealului meu. Fiecare din noi are două suflete, două feţe, două vieţi — deloc paralele. Nu pot să nu-l citez pe Hegel, care, vorbind de aventura extraordinară a spiritului în istorie, afirma faza asta de dezbinare, de rupere, numind-o *Entzweiung*, ea fiind faza premergătoare fazei de împăcare universală, a acelei *Versohnung**. Domnilor, iubiţi prieteni,

* Împăcare, reconciliere (germ.).

acum o sută de ani, în 1856, eram în plină Renaştere valahă: se terminase războiul Crimeii, cei şapte ani de luminată domnie a lui Barbu Ştirbei şi Grigore Ghica făceau loc unui interimat prin care foştii căuzaşi puteau pregăti — profitînd de confuzia politică din Europa — viitoarea Unire a Principatelor. Ungurii, speriaţi, intră, cu Transilvania cu tot, sub pulpana multinaţională a împăratului de la Viena, pe care îl declară şi rege al Ungariei. Pictorii noştri compuneau scene alegorice cu o Românie frumoasă ca o zînă trezindu-se din somnul cel de moarte, rupîndu-şi lanţurile şi sprijinindu-se pe un steag tricolor pe care scria: „Libertate şi frăţie". Evreii, speriaţi de sărăcia din ghetourile poloneze şi litvane, îngroziţi şi de pogromurile din Ucraina şi Rusia, soseau în sărăcia noastră ospitalieră ca să ne înveţe comerţ capitalist şi idei socialiste. Au trecut o sută de ani — de astă dată a fost altfel cu războiul Crimeii, am intrat şi noi sub o pulpană frăţească, multinaţională, cu Transilvania cu tot; acum, fraţii noştri evrei, după ce ne-au învăţat comerţ socialist şi ura împotriva capitalismului atlantic, încet şi discret, unul după altul, îşi lasă aici tradiţia, sinagogile şi cimitirele şi pleacă spre un nou vis, spre o nouă amăgire. Ei rămîn rătăcitori în pustiuri, noi rămînem *adscripta glebae**. Nu e frumos? Nu e sublim şi, în acelaşi timp, ridicol de tragic?

Apărură fripturile: peşti în saramură, pui în mujdei, purcel pe varză dulce, curcan cu pireu de cartofi sau mazăre. Se schimbase şi vinul: în locul celui alb, apăru un rozaliu de viaţă lungă, dar şi cîteva sticle de vin negru, cadarcă sau cabernet.

Se bea, se mînca, se rîdea. Impresia de surpriză, revelaţie a cuvîntărilor ce le auzisem, se amesteca cu impresia de vis şi nebunie fără de sfîrşit, cu spaima că am rătăcit într-o junglă în care ideile sunt mai rele şi mai necruţătoare decît fiarele vărgate, mai perfide decît ploşniţele ce mă exasperează nopţile. Abia îmi stăpîneam lacrimile ascunse — ele nu erau în legătură cu cele auzite, mai degrabă puteau fi răspunsul-ecou din adîncul peşterii sau fîntînii pe care doctorul Petrică-Sandu o numeşte „inconştient colectiv".

— Nu e bine să luăm totul prea în serios, spunea Sfinţia sa. Se poate trăi foarte bine şi în afară de filosofie şi departe de istorie.

* Legaţi de pămînt (lat.).

Fericite nu sunt decît popoarele care nu fac politică, nici armată şi nici filosofie. Care habar nu au cine le e preşedinte şi ce hram poartă primarul sau şeful de trib. Haina asta a mea îmi dă dreptul să fiu retrograd, conservator, paseist. Detest telefonul, automobilul — consider radioul şi acel televizor ce se anunţă drept nişte înşelăciuni de tîmpire ale diavolului. Dacă avem — sau am avut — un folclor atît de fantastic şi de original a fost fiindcă am trăit departe de istorie, de masa tratativelor ruso-turco-austriece. Mă tem că ne-am trezit prea tîrziu, ieşirea noastră din pădure şi intrarea cu orice preţ şi repede-repede în Europa s-au făcut printr-un troc spiritual din care păgubiţi şi păcăliţi vom fi noi, popoarele tinere, rămase în urmă (cum se spune mai nou) sau, cu o vorbă jignitoare şi total nedreaptă, „subdezvoltate"... Am oarecare rezerve critice şi faţă de această prea teologică şi poetică teorie a „nostalgiei paradisului pierdut " pe care îl căutăm mereu şi pe care nu-l mai regăsim decît în metafizică, artă sau vin. Dragii mei prieteni — credincioşi sau atei —, îmi permit acum, la această luculică masă şi lîngă acest vin drăcesc, să vă evoc experienţa sihaştrilor noştri de odinioară. Care nu au fost nişte eremiţi de stîncă sau deşert. Ei au trăit şi au meditat în afundul codrilor, în schituri primitive, aşezate lîngă un iezer sau munte sălbatic. De la ei, prin ei, ne-a rămas această foarte românească împărţire a vîrstelor, atît ale meditaţiei, cît şi ale istoricităţii noastre. Fiindcă suntem un popor al munţilor şi pădurilor (chiar dacă mai tîrziu am descălecat şi înspre Bărăgan şi bălţile Dunării), noi am avea trei trepte de desăvîrşire, dar şi de soartă: cea a *melcului*, care se retrage catabazic din lume, cea anabazică, a *lupului*, care atacă lumea şi cea *a mielului* tanatofil, pe care îl sfîşie şi îl mănîncă toţi. Noi prin vîrsta spirituală a melcului am trecut — eu cred, îmi vine să cred, că trecem acum prin cea a lupului, a lupului singuratic, din ce în ce mai vînat şi mai gonit, prin împuţinarea pădurilor şi înmulţirea puştilor cu ochean. Refuz să cred că am sărit — din motive sociovecine — direct în stadiul mielului de jertfă. Nu. Cred numai că ne apropiem de miel, dar, deocamdată, suntem în plină lupenie. Nu ştiu, poate că greşesc, totul e atît de relativ pe acest pămînt, chiar şi travestiurile istorice sunt posibile — dar eu cred că fericiţi cu adevărat şi întru duh (numai întru duh) nu am fost decît în acel foarte lung ev al melcului, din primul mileniu, cînd, ca şi melcii, am

trăit secretînd această limbă română care e un miracol și constituie și mîndria și mîngîierea noastră de acum. Mai puțin fericiți, dar mîndri și sălbatici, doritori de coborîre între oameni și popoare, am fost și suntem încă, în această a doua vîrstă, a lupeniei magice, a trăirii în codru, ca în codru, pentru codrul-tată și Dumnezeu... Să ne bucurăm și să ne veselim, de mîine ne întoarcem fiecare la „codrul" său de pîine. Nu amintesc de această vîrstă a lupului fiindcă la masa noastră avem doi cu acest nume. Avem și un urs, care numai urs nu este. Dar la noi lupul, în tradiția folclorică, dar și în cea patristică, apare ca un animal sfînt: un trimis al cerului, care nu are nici cultură și nici civilizație. Nici politică și nici filosofie. Nici teologie și nici scolastică. Lupul tradiției noastre umblă îmblînzit în urma unui Hristos cioban, vizitîndu-ne stînele, sălașurile, holda și fînețile. Lupercaliile sunt sărbători creștinești (deși ar fi foarte păgîne), în ele se aduc jertfe pentru lupul sfînt ce ne oblăduiește și ne apără de lupii-lupi și de dușmanii ce sunt mai răi și mai flămînzi decît o haită, iarna, pe mare ger.

— Foarte interesant ceea ce ne spuneți, interveni străluminat profesorul Mefisto. Lupul e prezent în aproape toate mitologiile. Popoarele ugro-altaice migrează spre Europa conduse fiind de un lup cenușiu. Wotan, zeul vechilor germani, umblă însoțit de doi lupi. În tradițiile celtice se vorbește de oameni transformați în lupi, în morți blestemați care revin în viață sub formă de lupi răi. La noi, într-adevăr, e cu totul altceva — aș zice că în folclorul mitologic românesc lupul e cumva deasupra omului. Nu prin putere și nici prin cruzime, ci prin această dorință de a deveni om, de a coborî, odată și odată, între oameni. Licantropia* noastră e inversă. Au existat popoare — sciții, de pildă — care credeau că se trag din lupi și că, trei zile pe an, fiecare om devine un lup sălbatic și viteaz. În popor există credința că, din timp în timp, un singur lup, care primește ordin, este trimis jos să se facă om. Zice versul popular: „numai unu n-are somn, *cată să se facă OM!*"... Cînd Aurelian, în 271, a părăsit Dacia Felix, lupii l-au însoțit pînă la Dunăre, dar nu au trecut cu el, ci au rămas aici, cu autohtonii. Ungurii, în evul mediu, ne numeau „lupi sălbatici", turcii ne evitau munții din frică sau respect

* Stare de nebunie în care bolnavul se imaginează a fi devenit lup.

pentru lupul nostru. Curios, lupul nu suportă prizonieratul, moare foarte repede în cuşcă sau în grădina zoologică. Este singurul animal ce are o caricatură domesticită a sa: cîinele. Pe care îl disprețuieşte profund, pe care, cînd poate, îl sfîşie ca pe ceva nedemn şi ruşinos. Nu am văzut lupi dresaţi în circuri, nici lupi legaţi în lanţ de ciobani sau ţigani şătrari. Ursul e mult mai puternic şi mai inteligent decît lupul, şi totuşi se comportă ca un intelectual laş şi poltron ce a dat de miere şi de viaţă comodă. Să mă ierte fratele Ursu, ironia mea nu-l vizează pe el, şi el ştie de ce: mierea lui e fiere. Dar urşii, în general, se transformă foarte uşor în dansatori pe sîrmă şi circari cu bicicletă sau în fotbalişti. Am văzut tigri şi lei îmblînziţi şi aşezaţi în rînd pe stative de un singur dresor neamţ sau rus. Dar lup să stea cuminte, să facă sluj sau să danseze vals nu am văzut şi nici nu am auzit de aşa ceva. În schimb, am citit — pe vremea cînd mă mai interesau miturile străvechi şi simbolurile arhaice — o mulţime de poveşti şi legende legate de lupenie. Am avut voievozi ce se chemau Lupu, avem munţi, ape şi aşezări cu acest nume; prima compoziţie de muzică — să-i zicem — cultă a fost închinată unei „voievodese Lupu ". Ca origine, Mefisto e miner. Ei bine, minerii săi din Lupeni, ca dîrzenie şi forţă, nu seamănă cu cei din Livezeni sau Cimpa. Cît am fost la Cluj, prin anii 30, se vorbea mult de un lup ce cobora de pe Feleac, în anumite răstimpuri de istorie sau legendă...

— În psihanaliză, continuă doctorul Petrică-Sandu, lupul e legat de o spaimă prin care trecem. *A fi visat* sau *văzut un lup* înseamnă, în terminologia rurală, a fi bolnav de frică. Chiar şi şefii mei cei mari ştiu că, din cînd în cînd, „lupul trebuie arătat": ca să se ştie că o capră poate mînca varza, dar lupul nu poate fi mîncat de nimeni. Decît, eventual, tot de nişte lupi. Mai mari şi mai ai dracului... Preoteasa noastră se visează în peştera ei cu un lup ce-i ţine companie. Apollon, zeul soarelui, apărea deseori însoţit de lup. Care e şi simbol al luminii — fiindcă vede şi pe întuneric.

— Vorbim de lup — şi lupul e de mult la uşă, glumi Mefisto. Mi se parte important să vedem cît de des apare lupul în folclorul nostru. Dacă memoria nu mă înşală, poetul din popor i se adresează cu Măria Ta: „Lupule, Măria Ta, n-ai văzut tu turma mea?" Şi Măria sa îi răspunde, anunţîndu-i nenorocirea: „Ba eu, neică, l-am vă-

zut,/L-am văzut şi l-am păscut,/Aliii, nu l-am cunoscut!" Am în biblioteca mea de aici — staţi că v-o aduc imediat — un dicţionar nou-nouţ de simboluri. Franţuzesc. Poftim. Se vorbeşte în el că la noi, românii, lupul are rolul de frate bun, care te conduce spre Celtărîmul morţilor. Aici toată lumea mai ştie franţuzeşte, am să citez în original, din dicţionar, citatul cules de cine ştie cine, dar introdus în ştiinţă de celebrul Robert Caillois.

Paraîtra encore
Le loup devant toi
Prends-le pour ton frère,
Car le loup connaît
L'ordre des fôrets,
Par la route plane
Vers le fils de Roi
Il te conduira...

Nu ştiu de ce, dar cred că şi în această cîntare sau baladă „fiu de crai" rima cu „gură de rai". Dar nu pot să nu menţionez că, în tradiţia noastră, sub influenţa slavă, fiul de crai poate fi şi fiul unui sfîrşit. Aici, în această poezie, lupul apare ca şi la indieni, ca fiind devoratorul timpului uman, un simbol al sfîrşitului vieţii, chiar al sfîrşitului lumii.

— Dacă îmi permiţi: poezia citată e dintr-un bocet, zise Sfinţia sa. De sub Parîng. Sper să mi-l amintesc. M-a interesat şi pe mine ideea acestui frate-lup care te poate trece dincolo, servindu-ţi de călăuză prin codri. Ascultaţi-l:

Şi-ţi va mai ieşi
Lupul înainte
Ca să te-nspăimînte.
Să nu te-nspăimînţi,
Frate bun să-l prinzi,
Că lupul mai ştie
Seama codrilor
Şi-a potecilor,
Şi el te va scoate
La-un fecior de crai.
Să te ducă-n rai...

Tăcurăm. Peste capetele noastre trecu în zbor o pasăre din copilărie. Sau se prăbuşea, fără zgomot, o salcie plină de cuvinte şi bocete încă verzi şi crude. Mă uitam în ochiul de purpură al vinului din pahar şi îmi vedeam casa în care mă născusem. Avea fundamentul de trei metri, numai din piatră de rîu: abia sus se clădiseră, din butuci de brad, cele trei încăperi. Toate cu faţa spre soare, umbra împărţindu-se, peste tot, în mod egal, la orice oră a zilei sau a anului. Din ceardac, auzeam toate zgomotele satului ca de sub apă — dar şi vuietul vîntului intrat cu mînie în codrii de pe Zănoaga sau Straja. Pe mama o auzeau descîntînd, cu căţuiul, pentru pomana sufletului tatii:

Roagă-mi-te, roagă,
De şapte zidari
Zidul să-l zidească
Şi ţie să-ţi lase
Şapte ferestrui,
Şapte zăbrelui.
Pe una să-ţi vină
Miroase de flori
De pe la surori;
Pe una să-ţi vină
Spicul grîului
Cu tot rodul lui;
Pe una să-ţi vie
Buciumel de vie
Cu tot rodul lui;
Pe una să-ţi vie
Raza soarelui
Cu căldura lui;
Pe una să-ţi vină
Vîntul cu răcoarea,
Să te răcoreşti,
Să nu putrezeşti.

Aveam cîini bărbaţi, Boanţa şi Rex. Unul pe lanţ, altul liber în curtea din spate, unde erau şura, grajdurile — două —, cămara cu cazanul de ţuică. Lup nu am văzut apropiindu-se nici chiar în iernile

grele. Dar de auzit, i-am auzit: uneori, noaptea, nici nu puteam dormi, atît de tare urlau către sat. Mama se scula și aprindea a doua candelă — Pătru făcea un foc mare în fundul grădinii, ca să abată năvala haitelor... Acum, în această tăcere grea ce se lăsase peste masa noastră, nu-mi era deloc greu să-mi închipui cum arată un bunget de codru peste care a nins mai multe zile. Vedeam aievea o scorbură de fag bătrîn, de sub care, în toată măreția sa liberă și sălbatică, ieșea la soarele de iarnă un lupan frumos. Îl auzeam lătrînd lung spre o zare fumurie, vînătă, și spre un cer noros, coborît pînă deasupra coamelor copacilor.

Fiecare din cei de față, sub masca acestei neobișnuite și grele tăceri, ascundea gîndul unui lup al său. O grijă, o frică, o presimțire. Și în cîrciumă uneori, cînd beam rom cu bere cu acest învățat Mefisto („căruia dracul și-a vîndut sufletul ", cum zicea el), interveneau asemenea momente de suspans și respiro. „Durata pură, zicea dascălul meu, iată Timpul care nu mai e timp, în care Ființa noastră se logodește cu neantul. Prin moarte...". Simțeam lupa în buzunarul meu și cutia cu prizonierele nopților rele. Spionii și călăii singurătății mele de lup ajuns cîine pe lanț.

— Ascultîndu-vă atent, îl auzii pe tovarășul Alfons — părea băut, deși nu l-am văzut atingîndu-se de pahar; avea ochii înroșiți, parcă de plîns sau mînie reținută; glasul îi era aspru și tînguitor, cu totul alt glas decît acela cu care-și pusese la punct confrații în naosul sinagogii —, ascultîndu-vă atent, iubiți tovarăși și prieteni, mă simt obligat să parafrazez vorba fratelui meu Wolf: „a fi român e o dramă, a fi țăran român, o dramă în plus, a fi cărturar român, legat de sat și țărani, e o adevărată tragedie ". Voi vă temeți acum de lupul vostru totemic, pe care îl așteptați și care, probabil, a și pornit spre voi. Alunecați astfel în veacul din mijloc, vine ciuma, vin hunii, vine antihristul. „Doamne, ziceți voi, trimite-ne Lupul Mîntuitor să ne scape și să ne arate calea..." Mă obligați să-mi amintesc. Ghem se face sufletul meu bătrîn! „vin ostașii faraonului", îmi zic, „vin zbirii regelui din Babilon", „Vin legionarii împăratului Titus ", „vine Inchiziția", „vine Hitler" etcetera; și atunci, vă întreb, de ce vă mirați că mă uit în ochii fiecărui Popescu sau Ionescu, zicîndu-mi: „oare de ce dorește el ca eu să plec cît mai devreme, cît mai departe!?" De ce toată lumea ne laudă și ne compătimește, dar

aceeaşi lume vrea, cît se poate de diplomatic, să scape de noi? Nu mă plîng, fraţilor: un evreu care plînge e un evreu pierdut, fiindcă nu mai speră. Eu plîng acum fiindcă sunt obosit foarte, fiindcă nu văd nimic înainte, fiindcă, după ce am construit o mie de speranţe, mi s-a făcut deodată lehamite de cuvîntul acesta — şi mă răz-gîndesc: caut altceva. Nu gîndirea e calitatea noastră majoră, ci răz-gîndirea: nu calea cea justă, calea unică sau cea de mijloc e stilul nostru, ci rătăcirea în pustiu, nu spre ţara unde curg lapte şi miere, ci spre ţara unde se poate visa — sau măcar discuta — despre lapte şi miere... Îmi cunosc sîngele şi neamul, niciodată nu m-am lepădat de mine însumi. Dar am minţit mult, m-am şi minţit deseori: şi iată, au sosit aceste lacrimi care sunt pentru ora asta a lupului vostru, dar şi pentru adevărul sufletului meu. Exagerăm în toate, nu avem măsură; ştim să umblăm cu averea, nu ştim să umblăm cu puterea. Cînd am fost noi puternici? Pe cît suntem de liberali pe din afară, pe atît putem fi de intoleranţi pe dinlăuntru. Nu uităm nimic, nu iertăm pe nimeni, ne răzbunăm pentru orice. Fiindcă nu am fost iubiţi nici măcar de Dumnezeul nostru. După cinci mii de ani de crudă istorie, poate că s-a cauterizat în sufletul nostru organul acesta al dragostei şi milei. Suntem făcuţi după chipul şi asemănarea Lui: mereu a tunat şi fulgerat, amenînţîndu-ne, blestemîndu-ne, direct din cer sau prin profeţii săi, pentru absolut toate greşelile faţă de El. De multe ori, pentru greşeli de care El era singurul vinovat. Acest Dumnezeu al nostru se comportă şi acum de parcă ar fi un dictator care se teme cronic de duşmani, care ne vrea doar pentru El, care îi consideră pe toţi cei care nu i se închină ca fiind spioni şi trădători. Ne cere să-I mulţumim chiar şi pentru foametea din pustiu, pentru nenorocirile şi pieirea ce ni le-a adus pe cap. Întreaga noastră istorie nu este decît o continuă şi nesfîrşită tîrguială cu severitatea Sa filosemită. Nici un popor din lume nu a pătimit cît am pătimit noi, nici un popor nu s-a rugat cît ne-am rugat noi. Timpul nostru a fost într-adevăr un timp-cascadă, adică drumul cel mai scurt între vis şi sfărîmare; de multe ori, în ziua în care am crezut că am cucerit totul am şi pierdut totul. Dar, de cîte ori am pierdut totul, ne-am regăsit proaspeţi, cu păgubos umor, gata s-o luăm iar de la început. Am pornit de la spirit şi am cucerit materia; am pierdut materia, nu-i nimic, ne vom salva prin spirit. Am fost mucenicii şi profeţii primului monoteism mon-

dial, am devenit și profeții și mucenicii materialismului ateu revoluționar. De ce? Fiindcă suntem materie primă pentru toate visele, speranțele, utopiile și religiile, pentru toate antiutopiile și antireligiile din istorie. Tragicul și ridicolul nostru constă în această adaptare a noastră, oricînd, la orice, *cu orice preț*, iar sublimul nostru este exact prețul fantastic pe care-l plătim pentru orice adaptare nouă... Din trupul spiritului nostru s-au născut și creștinismul, și islamismul. Ambele au avut și au în mînă cîte o sabie și un scut. Din aceste „cincizeci de secole de neurastenie ", cum zice Charles Péguy, s-au născut, bineînțeles dialectic, atît capitalismul bancar-monopolist și imperialist, cît și socialismul științific, revoluționar, care i se opune. Istoria mi se pare, la ora asta a veselei mele tristeți, o simplă și nesărată anecdotă povestită de un evreu prost — ne-am și săturat de acest Purim-Spiel* care au devenit evoluția și progresul. Noi avem dreptul să declarăm: dacă Istoria s-a putut lipsi de noi atîta vreme, să fim iertați, acum și noi ne putem lipsi de ea. Am încercat să facem curățenie în cer, în conștiința oamenilor, ordine nouă în societate, să rescriem trecutul, să visăm un nou viitor, mai bun și mai drept. Am inventat cambia și țapul ispășitor. Am luptat pentru și am trădat mii de cauze, steaguri, idealuri. Am răspîndit în lume boala asta a singurătății și exilului, a alienării și cronicei neliniști. Frica de Dumnezeu, frica de robie, frica de sărăcie, de bătaie, de deportare, de gazare, de ură mai ales; frica de regii cei răi, de tirani, de cezari sau cneji viteji; frica de Mitică și Costică. Frica. Se ridică la cer rugăciunile noastre, psalmii noștri se amestecă și se confundă cu aerul otrăvit al încordărilor și ideologice, și militare... Spuneți-mi sincer: mă vedeți pe mine rugîndu-mă unui Dumnezeu mic, slab și speriat, ca să mă scape de un popescu mare și tare? Ratarea, falimentele, deziluzia sunt boli tipic evreiești: mai mari decît ele nu sunt decît speranța, rătăcirea și optimismul incurabil. Am confrați în capitală care afirmă că cel de-al doilea război mondial a avut, de fapt, un singur cîștigător: poporul cu cei mai puțini supraviețuitori, adică poporul evreu, martir și victimă. Facem mereu lista criminalilor de război, uitînd că în jurul nostru și în cerul vecin a și început a se alcătui lista criminalilor de după război.

* Joc de-a Purimul, de-a sărbătoarea. Aluzie la festivismul găunos al epocii.

Dragii mei, noi am fost sarea pământului, dar o solniţă sau un munte de sare e ceva absurd şi lipsit de înţelepciune. Am zis: nu cred în acest Stat Israel, chiar dacă în fiecare seară mă rog cu lacrimi ca el să supravieţuiască. Nu cred. Fiindcă noi, peste tot, am făcut cultură şi civilizaţie, comerţ şi ideologie, fiind acolo ca sarea în bucate sau ca drojdia în pîine. Dar, odată adunaţi la un loc, nu devenim oare o ţintă? Un stat al evreilor poate fi o cursă a diavolului ce vrea să pierim: e ducerea noastră în ispită. Va trebui de acum să ne obişnuim unii cu alţii, noi între noi, să avem o armată, să ne batem, să cîştigăm şi să ne îmbătăm cu victorii militare şi economice. Un evreu singur e o valoare de circulaţie, schimb, inovaţie, de provocare şi concurenţă. Doi evrei înseamnă invidie, zece evrei înseamnă ceartă. O mie de evrei înseamnă dihonie şi vrajbă. *Tora* noastră zice foarte înţelept: „Într-o mînă sapa de agricultor, în cealaltă mînă cartea!" Da, aşa ar fi ideal, numai că cel care sapă trebuie să renunţe la carte, iar cel ce studiază nu mai e bun de sapă. Or, noi suntem un popor de cărturari, piramida noastră demografică e cu vîrful în jos. Oraşele voastre — veţi vedea — vor fi triste fără noi, evreii, dar la fel de triste vor fi — cred eu — oraşele în care nu vom mai fi decît noi între noi. Sufletul meu ar dori să plece, să plîngă la acel zid din Ierusalaim, dar tare mă tem că acolo — după cîte mă cunosc — mă va apuca dorul după Fălticeni sau strada Lipscani. După aceste păduri şi aceste poveşti cu melci şi lupi din această slăvită Balcanie a resemnării şi băşcăliei bizantine. Ziduri dărîmate există, mai nou, în toată lumea: chiar şi cimitirul din acest oraş e un loc potrivit pentru plîngeri şi regrete; chiar şi această demnă, dar tragică sinagogă, în amurgul unei ierni ce nu se mai termină, mi se pare un spaţiu din care îngerii au plecat pentru totdeauna. „Doamne, ar trebui să strig acum, tu nu dispreţuieşti o inimă zdrobită şi mîhnită!" — dar mă uit spre acest frate al meu, Ilie Ursu, şi mă simt vinovat şi umilit. Nu pot cădea în genunchi să-i cer iertare, nici nu pot să-l sărut, mulţumindu-i că mi le predă pe femeia şi fiica lui. Nu pot! Dar pot să vărs o lacrimă în acest pahar de vin bisericesc, rostind din memorie: „Întoarce-Ţi privirea de la păcatele mele, şterge nelegiuirea mea, zideşte în mine o inimă curată, pune în mine un duh nou şi statornic!"

Cei doi folcloriști, ca treziţi din somnul unei beţii adînci, începură să bată din palme. Vorbise şeful lor, era de a lor datorie să dea

semnalul la aplauze. Aerul se sparse. Mefisto se îneca de rîs. Ursu ar fi voit să sară la bătaie. Doar Sfinţia sa zîmbea. Iar vorbitorul Alfons Vulcu, făcîndu-i-se rău, ieşi în baie, grăbit, scuzîndu-se, scuzîndu-se.

Acum parcă toată lumea vorbea, nimeni nu mai era atent la nimic. Eu, neavînd voie să mă îmbăt, îl ascultam pe Mefisto. Obişnuinţa, inerţia, instinctul? Nu ştiu.

— Din iad, prin lume, la cer, se întreba al meu profesor, sau prin lume, din cer, spre iad? Dar cerul a fost golit de zei şi dumnezei, pămîntul nu mai este de mult al oamenilor, iar iadul nu poate fi decît acest prag de veşnicie, datorat unui vin bun, unui psalm bine ales şi unor lacrimi foarte vechi. Urcă turcii atei pe meterezele Romelor succesive, se retrag pădurile şi fiarele din cuvînt şi peisaj, noi ezităm deocamdată (sau încă) să iscălim — fiecare singur, fiecare pe a sufletului său răspundere — micul, dar inevitabilul nostru contract cu istoria. Prezentă, mereu prezentă, numai prezentă. Trecutul nu e decît un prezent depăşit sau alterat, viitorul nu va fi decît tot un prezent, dar cîrpit şi corectat. Iov, ca şi Noe, s-a îmbătat şi înjură cerul, iar Dumnezeul nostru, somnoros şi leneş, plictisit şi abulic, a uitat de mult care au fost condiţiile pariului cu diavolul, nefîrtatele Său. Acum, şi diavolul e disperat — simt eu că e disperat —, caută să îndrepte ce se mai poate îndrepta, el fiind semănătorul cel bun, cel harnic, ieşit să-şi semene sămînţa. O singură sămînţă, tinere Lupu, una singură, un *error fundamentalis*, poate strica în filosofie nu un silogism, ci o epocă, o întreagă eră geologică...

Ca un bici ce plesneşte în Templu răsună vocea de vestală a Preotesei. Era în uşă: înaltă, severă, zîmbitoare totuşi, îmbrăcată într-o şubă miţoasă, de regină barbară. Avea ochii violent vopsiţi, puternic încercănaţi cu cărbune. În mînă purta o ramură de salcie şi o cupă — cupa ei sacră — acoperită şi de astă dată cu o broderie ciudată. În spatele ei o vedeam pe Lidia, mai elegantă, mai femeie de lume, dar dureros de frumoasă şi scăpărătoare, şi, la urmă de tot, în întunericul curţii, prin ninsoarea vînătă a acestei înserări, se mai putea întrezări încă o siluetă îmblănită.

Ne ridicarăm cu toţii în picioare. Primul căruia i se întinse mîna — după Sfinţia sa Simeon — fu doctorul Petrică-Sandu. Dinspre bucătărie apăru, deosebit de proaspăt şi de voios, tovarăşul Alfons.

Fu salutat ca o veche cunoştinţă. Lidia îl sărută cu aceeaşi tandreţe ca pe soţul ei, Ilie Ursu. A treia umbră ce sosise împreună cu ele nu intră: o vedeam aşteptînd afară. Doctorul Petrică — cunoscînd-o, probabil — ieşi s-o invite. În clipa asta, Preoteasa, ca într-o piesă antică, ridică mîinile şi ceru să se facă linişte. Apoi, făcîndu-ne semn să ne aşezăm, cu un singur gest, foarte simplu, rugă pe cei doi inspectori să plece. Aceştia, timizi şi foarte speriaţi, se îmbrăcară în fugă şi, salutîndu-ne cu „să trăiţi!", dădură colţul. Călugărul Sofronie le puse fiecăruia în mînă cîte o plasă plină cu sticle şi bunătăţi, „pomana locului", zicînd.

— Am simţit nevoia, rosti Preoteasa, să vin pentru a bea cu voi un pahar din vinul acesta care îmi place. Umple-mi cupa, Sofronie frate! Aşa. Astăzi s-au apropiat de mine cîţiva demoni, încercînd să mă tulbure şi să mă ispitească. Mi-am adus aminte că în tinereţile mele risipite prin teatru şi poezie, am ţinut mult — aveam doar vîrsta şi candoarea ţărănească a Margaretei — să joc rolul... Elenei din Troia. Din *Faust* de Goethe. O piesă ce nu s-a jucat niciodată întreagă la noi. Dar a trecut vremea şi eu am uitat de acest vis vanitos. Fără să uit însă textul din partea întîi, pe care îl pot recita oricînd. Azi după-masă am simţit iar întrebările acestui duh advers care este Mefisto, omul pe care îl iubesc. Şi am auzit răsunînd în chilia mea îndoielile sale satanice: „Dar dacă Dumnezeu e un leneş? Dar dacă a plecat? Dar dacă pactizează cu diavolul? Dar dacă este chiar diavolul? Dar dacă a murit? Dar dacă nici nu s-a născut încă, ci abia acum se chinuie Muma-Mumelor să-i dea un pic de nemurire?" Eram pe o scenă, gîndeam, în jurul meu se juca, foarte serios, un teatru greu şi foarte serios, chiar dacă în piesa asta eu nu aveam nici un rol. Nimeni nu zîmbea distanţat, nimeni nu considera că Preoteasa este o nebună oarecare şi că ceea ce face şi zice ea este în afară de realitate şi normal...

M-am înfuriat, domnilor. Civilizaţia, de cînd e lumea, s-a complăcut mereu în faza asta a contractului cu Mefisto-demonul. Ca să-mi astîmpăr furia şi revolta, iată-mă, am sosit la voi, împreună cu aceste curate prietene ale mele, ca să recit blestemul lui Faust din partea întîi, scena dinaintea încheierii legămîntului cu cel neliniştit:

„Dacă din îngrozita mea bulboană
M-a smuls un cunoscut și gingaș ton,
Și-un rost din a prunciei simțire diafană
M-a amăgit cu-al vremii preafericite zvon —
Blestem acum acele false haruri
De dulci ademeniri și năluciri
Tot ce-n această peșteră de-amaruri
Ne-nlănțuie-n vrăjite lingușiri!
Blestem întîi înaltul nimb pe care
Și-l pune spiritul cu propriu-i braț!
Blestem pe aparența orbitoare
Care ne prinde simțurile-n lațl
Blestem pe vis, pe jalnica-i urzeală,
Pe-al gloriei și faimei vicleșug!
Blestem pe tot ce, ispitind, ne-nșală
Ca prunci, averi, femeie, slugi și plug!
Mamona fie blestemat, că-așterne
Comori, spre-a ne convinge să-ndrăznim,
Și că ne-oferă molicioase perne
Pe care-n desfătări să trîndăvim!
Blestem licoarea cea din struguri strînsă!
Blestem pe-al dragostei favor suprem!
Blestem speranța! Și credința! Însă
*Întîi de tot răbdarea o blestem!**

Aplaudarăm cu discreție. Mă simțeam cutremurat, de parcă aș fi fost scufundat — precum un cățel jegos — într-un rîu foarte rece, dar și foarte curat. Lidia mă căuta cu privirea. Îmi spuse în șoaptă: „Frumosule cioban, ia-ți paltonul, trebuie să pleci urgent!" Mă sculai și, scuzîndu-mă confuz (dar nimeni nu era atent la ce făceam eu, întreaga discuție era acum concentrată spre apariția Preotesei), o urmai afară. Aici, în lumina confuză a înserării, luîndu-mă de braț, folosind doar vag tonul ei obișnuit, de ironie și salon, îmi spuse următoarele (subliniind fiecare cuvînt, de parcă mi-ar fi dictat o tele-

* Traducere de Ștefan Aug. Doinaș.

gramă sau un ordin pe care trebuia să-l memorez şi să-l execut întocmai):

— Lupule, fii atent: nu îţi recomand să fii şi tare. Eşti tare. În felul tău. Te caut de azi-dimineaţă. Te-am căutat la spital, fuseseşi, dar plecaseşi. Te-am căutat apoi la Preoteasă. Acolo am dat peste această frumoasă fată, căreia trebuie să-i săruţi mîinile. Aşa! Ea se numeşte Ana, este fiica unică a maistrului nostru, Pascaly. Are douăzeci şi unu de ani. E fecioară. Foarte curată, foarte mîndră. Teribil de citită şi de bine crescută. Poate ai auzit, poate nu: ea e mută, nu poate vorbi; a rămas mută la nouă ani ai ei, în urma unei tragedii de familie. Şi de război. Şi ea te căuta. Din ordinul tatălui ei...

Nu înţelegeam nimic. Fata aceasta, care se numea Ana Pascaly, mă privea din poartă fără să clipească, foarte de departe, ca un portret dintr-un muzeu de provincie. Îmi zîmbea. Trist. Mă uitam în ochii ei, şi aceşti ochi semănau cu ceva sau cu cineva din copilăria mea.

— Doamnă Lidia, bîiguii confuz, zău dacă pricep ceva!

Lidia continuă netulburată.

— Soţia dumitale, doamna Emilia, te-a părăsit. Da! Nu te înfuria, totul e cît se poate de firesc. Era de mult încurcată cu un ştab, acesta a rămas văduv (sau a divorţat, nu ştiu precis) — în orice caz se pare că are nevoie de ea. Fiindcă, după cîte s-au auzit, o va duce în capitală. Pentru totdeauna. Nu este exclus ca el să fie făcut chiar ministru: astfel, şi coarnele ce le-ai purtat vor deveni nişte coarne aurite. Nu aş avea dreptul să o judec: nici nu o judec, o invidiez doar. Eu ce fac? Fug în lume cu acest jalnic şi nefericit prieten al soţului meu, care e tovarăşul Alfons Vulcu. O fac din calcul, e adevărat, dar trăim într-o epocă în care calculele sunt mult mai sincere şi mai sentimentale decît au fost inima şi ovarele.

— Să revenim la soţia mea. Vă rog.

— Azi-dimineaţă am primit un telefon cu epoleţi: erai chemat urgent acasă. Am spus că eşti în concediu medical. Că nu ştiu unde poţi fi găsit, la ce spital, la care farmacie. Am fost rugată să te găsesc. Am promis — deşi vocea care îmi telefona nu părea a fi cea a vecinului binevoitor sau a vărului din Arad. Am trimis o iscoadă la blocul unde locuieşti. Am aflat că două camioane militare, cu remorci şi prelate, erau trase în faţa casei. Tineri soldaţi — tăcuţi şi bacalaureaţi — îţi goleau căminul conjugal, încărcînd totul cu mare

grijă şi pricepere: mobilă, oale, tacîmuri, plăpumi, covoare, tot. Am considerat că — în absenţa ta civilă — instituţia noastră are dreptul să ceară anumite explicaţii. Nu? L-am trimis pe şmecherul de Stănculescu — are şi doi ani de Drept, e şi preşedintele sindicatului — era cel mai indicat. Stănculescu a reuşit să stea de vorbă chiar cu soţia ta. Era cam răvăşită, cam ca după chef sau bătaie din amor. Dar deloc furioasă. Nici pusă pe ceartă. I-a spus lui Stănculescu (pe care îl cunoştea) că se bucură că nu trebuie să dea ochii cu tine. Nu pleacă supărată, nici ca o hoaţă. Te iartă că ai fost aşa cum ai fost. Pleacă fiindcă a sosit momentul să facă ordine în viaţa ei. Mă urmăreşti? Trenul ei albastru nu ai fost tu — eşti bleg, ratat, plin de complexe —, trenul ei este acest tovarăş, cu grad mare în justiţie. Va pleca cu el, fie ce-o fi! O face şi în interesul tău. Din milă pentru chinurile tale şi dormitul în bucătărie, sub chiuvetă. Ţi-a ales cu grijă toate lucrurile, împachetîndu-le în trei valize mari. Nu-ţi lasă mobila şi lucrurile din casă, consideră că aceste bunuri îi aparţin: în schimb, îţi lasă libretul de economii — acolo unde merge ea, bani va avea, mobilă nu are. Regretă că nu a putut să-ţi transcrie repartiţia garsonierei: este a teatrului — şi teatrul are zece mari actori pe drumuri. Deja se încaieră între ei pentru o asemenea pleaşcă picată din cer. Te roagă s-o înţelegi. Te mai roagă să nu bei şi să nu exagerezi cu insectarele tale. Îţi urează „noroc bun!", Dumnezeu cu mila, divorţul îl va înainta ea foarte repede... Aş fi putut să-ţi povestesc toate aceste amănunte în faţa Anei — nu din indiscreţie sau pălăvrăgeală muierească, nu! —, dar nu am vrut. Deşi ea este total implicată în aventura asta. S-a nimerit ca toate valizele tale, circa patru sute de cărţi, plus două icoane şi o velinţă, să fie trimise cu o maşină la noi la ICRAL. Eu le-am văzut în cabina portarului. Tu nu erai de găsit. A trecut pe acolo — cam acum o oră — maistrul Pascaly (avusese o mică discuţie prietenească cu Băleanu, şi ăsta se mută, vrea să i se zugrăvească artistic), care mi-a spus că a stat îndelung de vorbă cu tine, azi-dimineaţă. „Ce să facem?" ne-am întrebat. Eşti pe drumuri, unde vei dormi la noapte? Soluţia — există şi un Dumnezeu al lupilor fără noroc — a găsit-o tot el, tatăl acestei fete ce ne aşteaptă în poartă. Are el o cămăruţă, lipită de cele două odăi ce le ocupă prietenul lui, Mefisto. Pînă se mută el în camerele pe care le va primi la sinagogă, poţi sta acolo. Se vor găsi un pat, o noptieră, un scrin şi

un lavoar. După ce se mută Mefisto, vom aranja, prin Alfons al meu, să obţii repartizarea legală de la spaţiul locativ pe fosta locuinţă a Profesorului. Ce zici? Fata asta — care, fără să vrea, a fost martora tuturor acestor discuţii — a acceptat să vină cu mine să te căutăm. Ca să-ţi spunem ce s-a întîmplat şi ca să te conducem — ca pe un prinţ cerşetor — la castelul fermecat din Lunca Ţigăniei...

Ninsoarea se porni din nou. Se aprindeau lămpile oraşului. Mi se părea că e cald, că e prea cald: îmi venea să urlu şi să lovesc pe cineva, dar mă stăpîneam. Mă durea carnea, gelozia asta a bărbăţiei mele de munte şi pădure. Mili, Mili! Mama, cu ochii ei de ţărancă, văzuse de la început ce refuzasem eu să văd. „Cîrciumăreasa asta de pe Mureş nu e de nasul tău, îmi spusese. Are să te părăsească de îndată ce va găsi unul cu bilet de clasa întîi." „De unde ştii?" — am întrebat-o. „După felul în care numără oalele, scoarţele, ograda. Fata asta e tare în aritmetică, ţi-o spun eu; copii nu are să-ţi facă şi nici la icoanele ce ţi le-am dat nu se va închina!"... Iată, s-a împlinit vorba ei.

— Să mergem, atunci, doamnă Lidia. Ar trebui să vă mulţumesc, dar acum mă simt foarte mic şi murdar.

— Lasă, lasă... Viaţa merge înainte. Pe Mefisto îl voi anunţa eu. Maistrul Pascaly te aşteaptă, îţi aranjează apartamentul. Fata asta te va conduce. Noroc bun — şi la mai mare!

Fata de lîngă noi mă luă uşor de braţ şi mă conduse pînă la căruţa ce ne aştepta. Era o platformă mică, dar calul era pepene de gras şi frumos. Roţile, din cauciuc gros. Pe platformă se puteau vedea trei valize mari, un coş de nuiele, grămezi de cărţi, legate cu sfori de cînepă, în pachete mici şi mai mari. Toată averea mea! O umbră de femeie grasă se dădu jos de pe capră. Fata „îi spuse" (din buze numai) ceva. Femeia luă în braţe cele două icoane ale mamei. (Pictură naivă. Pe sticlă. Cu rame negre. De la Nicula.) Se aşeză la spatele platformei. „Să n-aibă ploşniţe!", gîndii în prima clipă. Apoi, uitîndu-mă în ochii strălucitori ai acestei Ana Pascaly, mi-am dat seama că în preajma ei s-a terminat cu ploşniţele de orice fel. Şi cu trecutul meu.

Deparazitat, deratizat, dezinfectat — peste o lună urma să împlinesc treizeci şi trei de ani — luai frîiele din mîna fetei. La cai mă pricepeam. Şi, fără bici, pornii. Ninsoarea continua, caldă şi paşnică.

XIV

Nu știam — habar nu avusesem — că în balcanicul nostru oraș (pur valah și „ortodox" în toate) se găsește undeva și o veche catedrală gotică. Am descoperit-o, datorită Anei, într-o seară cînd mă invită la un concert de orgă. Locuiam de mai multe săptămîni în casele maistrului Pascaly, în două cămăruțe țărănești, curate și luminoase. Grație intervențiilor foarte eficace ale Lidiei (cît și influenței „oculte" a gazdei mele, maistrul Mihai Pascaly), reușii, ceea ce nu am reușit în cinci ani petrecuți alături de Mili. Am dezgropat diploma mea de inginer constructor (media de absolvire 9,50, anul 1949) și, fără nici o dificultate, am izbutit să mă transfer într-un post de inginer la CFR. Viaducte, hangare, gări etc.; aveam trei echipe de lucru, pe o rază de circa douăzeci de kilometri. Plecam dimineața, soseam seara, uneori și după ce se întuneca. Dar aveam o zi de sîmbătă liberă, în compensație pentru orele suplimentare. Chiar dacă, de multe ori, și această zi o petreceam pe șantier. O femeie din curtea Anei — căreia îi spuneam Doda Chiva — avea grijă de rufele și de masa mea de seară. Pentru restul zilei, tot ea îmi pregătea hrană rece într-o servietă ce o purtam în bandulieră. Mă spălam la cișmeaua din curte, iar o dată pe săptămînă mergeam cu Mefisto și Ursu la baia turcească. Care, de fapt, nu e deloc turcească, ci romană, zicea Profesorul. Acolo petreceam o dimineață întreagă, învăluiți în aburi și în cearșafuri albe. Discutam filosofie, literatură, politică, bîrfeam inteligent, liber. O asemenea zi petrecută la vană sau la dușuri finlandeze, cu un băieș ce ne bătea pe spate cu niște măturici din ramuri de pelin sau salvie, îmi refăcea umorul pentru o lună întreagă. Despre Mili nu auzeam decît foarte rar și numai vești extraordinare. Am aflat că a fost numită directoare la un fel de combinat de schimburi artistice; muzică, circari, dansatoare. Apoi, săturîndu-se de prea multele călătorii peste graniță, fu numită

tot un fel de directoare, peste nişte „consignaţii": tablouri, ceramică, cristale. Soţul ei — mai bine zis, viitorul ei soţ — ajunsese undeva sus de tot, în procuratură sau vamă. Toate aceste veşti mi se păreau a fi de pe altă lume, altă planetă. Din ziua în care Ana m-a luat de braţ, cineva nevăzut a şters cu buretele întregul meu trecut, întreaga mea viaţă de pînă atunci.

Plecam dimineaţa pe întuneric. O maşină a Regionalei noastre ne culegea pe toţi din oraş. Seara soseam singur, pe jos. Îmi ziceam: nu-i nimic, la toamnă îmi cumpăr o bicicletă, va fi o plăcere să traversez oraşul la o oră pustie şi răcoroasă. Dar şi aşa, ca infanteriştii, mă simţeam colosal. De îndată ce coboram spre Luncă, drumul devenea un fel de cîntec. *Ştiam că mă aşteaptă* ! Ştiam că pîndeşte sosirea mea de după perdelele grele ale salonului ei. În prima seară — ba nu! asta s-a întîmplat la cîteva zile după instalarea mea în spaţiul lui Mefisto — am fost invitat la cină la maistrul Pascaly. Eram foarte intimidat: călcam, pentru prima oară în viaţa mea, într-un salon cu cărţi foarte multe, cu pian şi fotolii de piele. Ea stătea rezemată de un scrin vechi, în bluză albă, brodată, cu o broşă-camee la gît. Era pieptănată ca domniţele din secolul trecut, cu cărare la mijloc şi melci pe urechi. Am privit-o lung, nu ştiam ce să-i spun — ce poţi să-i spui unei fete care e mută!? Dar am privit-o ca pe o cadră, ca pe o minune de frumuseţe şi farmec, din altă lume, alt veac. Ea stătea dreaptă, mîndră, foarte stăpînă pe sine. Nu zîmbea, nu se încrunta, doar mă cerceta: de parcă ar fi vrut să-mi cunoască, dintr-o dată, inima şi rădăcinile, mîlul şi pietrişul, luminile şi umbra? Tatăl ei, foarte distrat şi cu gîndul în altă parte, turna în pahare, mă întreba de vreme, de şantier. Se făcea că nu observă duelul nostru mut — dar ştiu că ştia şi simţea totul. O iubea enorm pe Ana. „Acum, ziceau Lidia şi Preoteasa, acum sosise, destul de tîrziu, éra cînd Dumnezeu sau dracul i-au scos în cale un bărbat pe care — nu fără multe ezitări şi teamă — acceptase să-l privească şi să-l admită în apropierea ei." Toată seara am avut sentimentul că mă plimb desculţ pe marginea unui vulcan: mă temeam să nu se spargă vraja, să mă trezesc din vis. Mă temeam mai ales, ca ea să nu vadă mizeria şi murdăria în care trăisem pînă atunci. Mi-am dat seama că aude perfect, că înţelege totul. Că răspunde chiar la întrebările noastre, vorbind cu buzele şi cu ochii, foarte rar ajutîndu-se de mîini. Dar în

seara aceea, a primei noastre cine luate împreună, nu a schiţat nici cel mai mic gest de apropiere sau de conversaţie. Cu toate acestea, am simţit că se întîmplă o osmoză şi că ţărmurile noastre, ieşind din ape, încep să se apropie. Poate că la acest miracol al apropierii noastre (infinitesimale, dar continue) a contribuit şi Preoteasa, care, venind să-l ajute la mutat pe Mefisto, ne-a zărit alături, în cadrul uşii dinspre curte. S-a apropiat de mine, m-a privit intens — spre ea a zîmbit doar —, apoi, punîndu-şi mîinile pe umerii mei, îmi spuse: „Nu te speria, robia Vavilonului s-a terminat: e cazul să încerci să treci şi peste cel de-al doilea pod. Eşti încă orb? Nu-i nimic, Ana te poate conduce de mînă!"

Îmi îmbrăcasem hainele noi comandate din banii de pe CEC-ul lăsat de Mili. Eram încă în concediul meu legal, pe care-l luasem ca să am timp pentru aranjarea transferului. Mi-a bătut în geam cu inelul ei. Am ieşit. Nu port pălărie, nici nu-mi stă bine, am o claie de păr sălbatic, căruia îi plac şi vîntul, şi ploaia. În curte ne aştepta o şaretă englezească. A luat frîiele calului, pe care-l chema „Luţu". Parcă eram într-un film, undeva în stepa rusească, pe vremea lui Turgheniev. Nu m-am mirat, nu trebuia să mă mire nimic.

Am lăsat calul şi trăsura la o familie cunoscută, foarte aproape de sinagogă. Mefisto ne aştepta în poartă. Alături de el era un domn, destul de vîrstnic, foarte înalt, încă mlădios. Ana îl cunoştea. Îi întinse mîna, pe care acesta i-o sărută cu o eleganţă aproape teatrală. Era foarte elegant îmbrăcat, dar de o eleganţă străină, exotică parcă. O manta lungă, din dimie sură, încheiată pînă sus, cu brandenburguri roşii la nasturi. Pălăria îi era verde-închis, cam vînătorească, turtită, avînd în spate, prins de panglica neagră, un pămătuf din păr de mistreţ sau jder. Foarte palid, foarte încercănat. Îl chema Adam Lendvay şi era un conte ungur, absolut veritabil. Ce căuta el în lumea noastră, de partea asta a Carpaţilor, nu ştiam. Nu era transilvănean, în timpul războiului fusese în Anglia, mai apoi în Franţa. După încheierea păcii, deşi era plecat din '33 din ţara sa, l-a apucat brusc un dor cumplit după patria-mumă. A trecut clandestin prin Iugoslavia, dar la graniţă, nu se ştie ce s-a întîmplat — el refuza să vorbească despre această stupidă eroare de orientare a sa, doar fusese maior de rezervă în Armata Regală Britanică —, a nimerit direct în braţele grănicerilor noştri. A făcut un an de puşcărie de drept co-

mun. (Dacă ar fi nimerit în Ungaria, zicea el, ar fi fost primit mult mai domneşte: ar fi fost spînzurat în curtea unei clădiri nobiliare.) Acolo, în acea infectă puşcărie, a învăţat totuşi româneşte, împrietenindu-se cu nişte ţigani din părţile acestea. A primit dreptul de a se întoarce în Anglia sau Franţa, dar el nu mai voia: ceva se rupsese în sufletul lui. „Am o inimă cu proteză" — zicea el, referindu-se la neobişnuita răsucire a soartei sale. În Franţa, unde era căsătorit cu o femeie foarte frumoasă şi înstărită, cu care avea două fete, păstra fotografia lor în portofel — era decorat cu o foarte înaltă medalie de război şi Rezistenţă. Nici nu voia să audă de aceste două ţări, Anglia şi Franţa, pentru care luptase ca un erou. „Anglia, spunea la beţie, e o babă speriată, iar Franţa o curvă laşă şi perversă." Era un poet, fără îndoială, un poet care nu scria poezii, le trăia doar. Foarte beţiv, serile bea de unul singur, bea şi cînta. Apoi plîngea — şi se ducea să se culce în grajdul celor doi cai albi ai săi. Fiindcă avea, într-adevăr, doi cai albi de toată splendoarea, pe care îi iubea şi de pe urma cărora trăia. (De pe urma cailor şi a ţigăniei în care se simţea ca acasă la el.) Avea un fel de întreprindere funerară; cu hamuri şi valtrapuri negre, într-un dric maiestuos, imitînd faetoanele cu îngeraşi ale Occidentului, servea acest imens sat posttărănesc în care, bine-nţeles, primăria avînd destule griji cu cei vii, nu se mai putea îngriji şi de înmormîntări. Între carul cu boi albi ai înmormîntărilor de la sate şi tractorul sau camionul cu pereţii lăsaţi, o categorie întreagă de marginali şi de hibrizi ţineau să fie duşi la groapă de faetonul negru aurit, cu sticle mate şi îngeraşi. Mai ales clasele sociale extreme, adică foştii burghezo-aristocraţi şi actualii lumpenproletari sau ţigani. Contele Adam îşi făcea datoria cu o severitate ce impunea. Îşi îmbrăca haina de academician francez, dădea drumul patefonului, pe care-l ţinea alături de el, pe capră. Cu un difuzor, întristata adunare se putea lipsi de serviciile fanfarei improvizate. E adevărat, uneori cei de la Primărie îl puneau la corvoadă: să care de la gară saci cu cartofi, ardei sau varză. O făcea fără să crîcnească — deşi un asemenea landou negru funerar descărcînd produse de aprozar făcea lumea să se înveselească şi să aplaude.

Vorbea româna cu accentul străin al francezilor. În afară de maistrul Pascaly — cu care juca şah şi canastă —, nimeni nu se putea apropia de el şi nici de camera sa din mijlocul ţigăniei. Unii spu-

neau că ar sta acolo în condiţii de voievod, alţii, din contră, susţineau că se complace într-o promiscuitate de şatră afumată, într-un bordei plin de copiii pe care îi avea din mai multe căsnicii succesive. Exagerări, legende, desigur; mă uitam la felul în care călca, la modul absolut urban cu care o însoţea pe Ana; mirosea ca un om ce se spală foarte des, cu foarte fine săpunuri, ştiam de la Pascaly că lucrează intens la un dicţionar ţigan-englez. Era totuşi un mare semn de întrebare acest bătrîn cavaler, a cărui stirpe se trăgea din casa lui Arpad sau a lui Ludovic de Anjou şi ai cărui strămoşi s-au bătut foarte vitejeşte, în modul cel mai perfect nefericit, cu absolut toate popoarele din jurul lor, reuşind performanţa — unică în Europa — ca, dintr-o Hungaria Magna, să ajungă acum o ţară mică de tot, alcătuită dintr-o capitală de-a dreptul imperială stăpînind peste o pustă tristă şi jalnică, plină de jandarmi şi de castele cu adevărat senioriale.

Prin părţile noastre, aici, rar ninge iarna; acum însă eram după o iarnă deosebit de lungă şi grea. Primăverile noastre sunt scurte — în două-trei săptămîni se instalează vara adriatică, lungă, secetoasă, răzbătută de furtuni mînioase, chiar de grindini sau ruperi de nori. În răstimpul acestei scurte primăveri de aprilie, bate un vînt cald dinspre sud, un vînt moleşitor, aducător de gripe, nervi, infarcte şi sinucideri. Mugurii, în mare întîrziere, plesnesc aproape văzînd cu ochii: copacii înfloresc grăbit, peste noapte parcă, toată această ecloziune ţine cîteva zile, rar o săptămînă sau două, ca apoi, imediat după scuturarea florilor, să se instaleze vara, care e stăpîna acestor bărăgane nisipoase, argiloase, dar foarte bogate în grîne, legume şi vie.

Era într-o sîmbătă după-masă, la începutul lunii aprilie. Bătea vîntul cel cald, otrăvit, zăpada era topită dar mugurii copacilor încă nu avuseseră răgazul să plesnească şi să se arate. Mă simţeam bine în hainele noi, chiar dacă, alături de mine, bunul meu prieten Mefisto — credincios principiului său că „sărăcia e premisa de aur a secolului nostru" — era îmbrăcat într-o manta jerpelită şi purta o bască de boem foarte lată, totuşi prea mică pentru chelia din faţă şi coama de păr leonin, alb, ce-i înconjura capul de sfînt dionisiac. Era încălţat în nelipsiţii săi bocanci, „sinteza morală dintre o opincă strămoşească şi o cizmă militară". Părea obosit, nedormit, ca după un greu chef cu litere şi filosofie.

M-a întrebat dacă mă mai supără ploşniţele, noaptea. I-am spus că în locuinţa pe care mi-a cedat-o nu există ploşniţe. Nu am simţit nimic, dorm ca un tăietor de lemne. „Ciudat, îmi spuse, să ştii că ploşniţe au fost şi în camera aceea: dacă nu te muşcă, asta trebuie să aibă o cauză pe care, deocamdată, nu o cunoaştem. " N-am înţeles, dar nici nu am vrut să insist. Nici nu-mi făcea plăcere să discut despre cimexuri: tot ce era legat de ele era legat şi de trecutul meu. De Mili, de lupa şi copacul din curte, de mizeriile zilelor cu Băleanu şi ale nopţilor ce le-am dormit sub chiuvetă, ca un sinistrat. Sau prizonier de război.

Nu puteam fi atent decît pe jumătate la cele ce-mi spunea Profesorul. Ochii îi aveam aţintiţi asupra perechii dinaintea noastră. Contele vorbea — mi se părea că în franţuzeşte —, Ana asculta. Nu asta mi se părea ciudat, ci faptul că cei doi... *conversau*. Da. El spunea cîte ceva, ea părea că se îndoieşte, că nu e de acord, el argumenta, ea din nou părea a avea anumite rezerve — în sfîrşit, totul părea *un dialog*. Un dialog cu o fată mută?! Mefisto băgă de seamă mirarea din privirea mea şi înţelese imediat de unde îmi vine această uimită nedumerire.

— Ana e un miracol, îmi spuse, sper că vei descoperi acest lucru. Ea e acum foarte atentă şi prinsă în discuţia cu acest nobil Adam din trei raiuri izgonit: dar e atentă numai cu o jumătate de ureche. Este capabilă să prindă din zbor tot ce vorbim noi, şi asta fără nici un efort. I s-au dezvoltat cîteva neobişnuite simţuri auxiliare ce compensează, într-un mod fantastic şi uluitor, infirmitatea ei. Ea nu poate grăi — ăsta e cuvîntul: nu poate grăi, şi totuşi comunică perfect şi vorbeşte curent. Da — vorbeşte inteligibil, foarte nuanţat şi complex. E adevărat că numai cu puţini oameni, cei pe care ea i-a ales şi la care ţine în felul ei. Pe mine nu mă iubeşte, are despre mine părerea Preotesei mele. Îi e milă de mine, mă ceartă deseori, mă condamnă... şi mă iartă. Mie, ţi-o spun sincer, mi-e frică de puterea ei, aprinde în mine jarul de sub spuză şi noroi. Unii au în oraş cîte un individ ce le serveşte ca „detector de dosar": te întîlneşti cu el, îl saluţi şi, numai după felul în care îţi răspunde, poţi deduce cum stai la stăpînire, ce te aşteaptă în viitor, ce avansări sau căderi sunt meteorologic posibile. Un asemenea „detector" — dar nu de dosar, ci de graţie — este fata asta, Ana. Trec pe sub ochii ei şi simt imedi-

at gradul meu de murdărie sau puritate. Îmi numără și demonii, și îngerii ce-mi dau tîrcoale, îmi ia temperatura mîniilor și tensiunea arterială a scîrbei sau a luminii de sus.

— Ziceți că vorbește! Cum? E mută, nu?

— Desigur, e mută-mută, deocamdată. Nu e mută din naștere, ci în urma unui cumplit accident. A unei traume îngrozitoare și de neuitat. A rămas fără glas. Se-ntîmplă: după fiecare cutremur de pămînt sau erupție de vulcan, rămîn cîțiva oameni care și-au pierdut glasul. Doctorul Petrică-Sandu ar putea să-ți explice cazul ei în termeni mai științifici. Afazie, dislexie, alalie etcetera — toate aceste diagnostice spun mai nimic. Miracolul Ana — după a mea părere — constă în modul în care Verbul ei se poate lipsi de sunet. De vorbire sonoră. Chiar și de discursivitate, fiindcă ea nu răspunde și nu comunică prin obișnuitele propoziții sau fraze, ci printr-un ghem logic, un semnal complex, pe care are darul nu numai să ți-l transmită nemijlocit, dar te ajută să refaci în detaliu „pagina" întreagă vorbită de ea, pe dinăuntru. Nu înțelegi, te cred! Vei înțelege. Dacă vei binemerita. În orice caz, pe mine — care toată viața mea am folosit-o și am risipit-o ca să înghesui între mine și adevăr, între mine și societate, între mine și Dumnezeu o mulțime de cuvinte, de propoziții sau fraze — modul în care Ana cunoaște și vorbește mă face să mă simt pierdut și ridicol. Evoluționismul și materialismul ne-au învățat cum ne-am ridicat în două picioare și cum, cu ajutorul mîinii și uneltelor, am devenit animale care vorbesc, animale care gîndesc prin noțiuni, animale care comunică între ele, în spațiu și timp, prin cuvinte vorbite sau scrise. Ana a făcut un pas semiologic în sus. Ea a reușit să extragă esența din cuvinte și judecăți, să realizeze comunicarea, care nu e cuvînt, ci e gîndire și simțire, perfect exprimate și transmise. Un chinez care se uită la un semn vechi al lor îți poate explica, în englezește, timp de o oră, ce spune acel semn, deși toate acele sensuri se pot „vedea" dintr-o singură privire. Un ghem conține toată lungimea ață dintr-însul, o pagină de partitură muzicală, văzută de un muzicolog, poate fi citită deodată, ca un fulger. Ea se ajută, ne ajută, să o urmărim, prin vorbirea ei anexă: cea a ochilor, mimicii, mîinilor. E vorba de o pantomimă interioară, intensivă — probabil în cadrul unui cîmp care mie mi se pare ori magic, ori parapsihologic. Da. Peștii nu lasă, zicem noi, urme în apa în

care înoată, păsările în zbor, aşijderea: nici cuvintele nu rămîn decît dacă sunt scrise. *Verba volant**. Iată că, meditînd şi eu, şi alţi amici ai mei asupra cazului acestei Ane, a trebuit să recunoaştem că ea ne demonstrează pe viu că orice cuvînt are un miez ascuns ce conţine totul, că orice cuvînt e însoţit de o umbră, că această umbră (pe faţă sau în cuget) nu dispare o dată cu rostirea şi uitarea cuvintelor. Ea descifrează urma cuvintelor pe faţa noastră, aşa că, fii sigur, dacă la concert va binevoi să se uite la tine, va citi dintr-o dată pe faţa ta tot ce am vorbit noi acum. În cazul ei, e evident, cuvintele nu sunt simple auxiliare ale gîndirii discursive, ci alcătuiesc o natură proprie, o supernatură ce dublează realitatea asta pe care o numim biosferă. Nimic nu dispare, nimic nu piere şi — mai ales — nimic nu se uită. Undeva. În logosferă, să zicem. Fumul coşurilor de la fabrici dispare fizic, conform unui precis principiu al termodinamicii. În entropie. Dar în logosferă există un cîmp încă necunoscut, în care urma sau umbra esenţială, bună sau rea, a cuvintelor e păstrată şi acumulată. Am început să divaghez... Iartă-mă. De cîte ori mă uit atent în ochii acestei splendori de fată, simt că devin un simplu coş de gunoi, plin de vorbe murdărite, urîte, false. Sau definitiv compromise moral. În faţa ei nu poţi pronunţa cuvîntul „suferinţă", sau „patrie", sau „singurătate": e ca şi cînd, în faţa unei sublime cascade, ai ţipa formula H_2O... Ridicol. Umilitor. Nu?

— Nu ştiu ce să vă spun. Mă simt foarte... ridicol. Şi totuşi!

— Păcătuiesc faţă de adevărul ei, acum. Fiindcă, analizînd-o cu mijloacele mele de sofist, nu fac decît s-o falsific. Adică s-o cobor din sfera simplicităţii ei în caducitatea teoretizărilor noastre gîngave şi înşelătoare. Ana nu e o zeiţă, nici vreo vestală sau profetă. Doamne fereşte! E o ţărancă simplă, foarte harnică, mult iubitoare de oameni. Doar că e plină de spaime, plînge enorm şi se teme de lume. O biată vrabie a bunului Dumnezeu. Eu am văzut-o plîngînd ca un copil nenorocit în braţele Preotesei mele. Lacrimile ei mi s-au părut tot ce poate fi mai simbolic pentru soarta acestei lumi în care nici cuptoarele holocaustului nu s-au stins şi nici gropile comune nu au încetat a funcţiona.

— M-a culeş de pe drumuri.

---

* Cuvintele zboară (lat.).

— La ea, a culege şi a alege sunt acelaşi lucru. Poate să fie spre salvarea ta, poate spre pierzania ta. Urcăm şi coborîm. Oamenii ca şi culturile. Norocul nostru constă în această anestezică inconştienţă: urcăm şi coborîm fără să ştim clar dacă ne pierdem sau ne salvăm.

— Dar ea ştie, nu-i aşa?

— Nu ştie. Simte...

Se adăugă grupului nostru şi profesorul Ursu, cărînd cu sine cutia unui violoncel. Ni se alăturară şi alţi muzicieni: diferite figuri palide, cu chică, purtînd în adîncul privirii lor acel duios şi umil semn al singularizării prin artă şi muzică. Cîţiva preoţi bărboşi ne aşteptau şi ei în piaţa asta veche.

Apoi, totul se precipită. Sosisem îngîndurat, prea ocupat cu grijile şi îndoielile mele ca să pot fi atent la cele din jur. Mefisto discuta aprins cu preoţii bărboşi, dar rîzînd şi fără urmă de mînie. Apoi îl văzui pe contele Adam, urmat de cei cinci sau şase instrumentişti, intrînd în catedrală. Cine mi-a spus că e vorba de o catedrală? Nimeni. Am avut un şoc, am fost izbit în faţă, cutremurat de o surpriză şi o dureroasă teamă. Poate că recunoşteam un peisaj din visele mele adînci, poate că începeam acum un vis nou, privind frontonul gotic, ascuţit, al vechii ruine uitate de vremuri şi Dumnezeu în acest oraş balcanic, abia ieşit dintr-o multiseculară ocupaţie turco-fanariotă. Sărisem peste cîteva secole — piatra cenuşiu-verzuie a faţadei, cu sfinţi gîrboviţi în firidele descrescînde ale portalului, poarta de bronz cu basoreliefuri, rozete de la mijlocul triunghiului de sus, toate aceste minuni, de ilustrată sau album străin, făceau să mă cutremur şi să transpir. Eram cu doi boi albi, căram de ani de zile piatră cioplită de undeva foarte departe; prin zloată, noroaie, praf, sub privirea aspră a unor vătafi şi înjurăturile străine ale ofiţerilor în zale din garda cetăţii. Am văzut cîndva ridicîndu-se această minune din piatră şi vitralii: aceasta sau alta asemănătoare; de atunci, cine ştie cum, sub mîlul celor o mie de ani de şerbie valahă, a persistat amintirea acestei clădiri. Strămoşii mei sunt veniţi din nord, dintr-o lume în care religia noastră bătrînă şi umilă, resemnată şi somnolentă a coexistat cu religia semeţelor catedrale ce înfruntă cerul cu altfel de rugăciuni şi altfel de suflete. Suntem un popor de robi sărmani, bisericile noastre vechi de la ţară par nişte sublime

bolţi de pivniţă ce ne apasă ca să ne înveţe umilinţa şi răbdarea. Cerul acestor biserici e întunecat, plin de sfinţi afumaţi, uscaţi şi foarte severi. Timp de multe sute de ani, probabil, în aceste umile lăcaşuri s-a cîntat şi s-au rostit rugăciuni în limba latină vulgară; apoi, vreo şapte sute de ani în slavona veche şi alte două sute de ani în greaca nouă; abia de două sute de ani popii şi cantorii noştri ne blagoslovesc într-o limbă ce este a noastră. Cerul acesta curbat peste aşteptările şi răbdarea noastră, un Dumnezeu ce a promis că va coborî între noi, un Hristos blînd, purtîndu-şi crucea de iobag printre bordeiele, stînele, cătunele noastre — asta ar fi esenţa umilităţii şi condiţiei noastre faţă de cer şi transcendent. Dar în faţa mea, ca un ic de îndrăzneală şi înălţare, se ridica această uitată catedrală. Acelaşi Dumnezeu, acelaşi Hristos, dar o altă privire spre cer şi istorie.

Mă dureau ochii de emoţie, nu înţelegeam de unde îmi vine valul acesta de amintiri şi dureri. Eram la aproape treizeci de metri de intrare. În faţa mea, pietruită cu dale bătrîne, se aşternea — încadrată de plopi subţiri şi foarte înalţi — o esplanadă, ca o scenă de teatru medieval. În jur, ca prin ceaţă, întrevedeam patrulaterul unor case bătrîne ce aparţinuseră negustorilor şi meseriaşilor străini, plecaţi demult. Totul părea a fi delăsat şi ruinat, presimţeam, ca inginer, buldozerele de mîine ce vor veni să construiască aici o ordine şi o lume modernă, socialistă... Şi nu puteam scăpa de sentimentul că visez, că tot ce văd e părere şi că această clipă ce o trăiesc acum nu e decît o pagină veche, rătăcită cine ştie cum, prezentul atît de altfel al vieţii noastre...

Ana mă privea. „Acum mă citeşte!" — mi-am zis. Nu zîmbea, nu se încrunta. Se uita *în mine* — ca într-o oglindă ruginită şi tulbure. Dar i-am suportat privirea — eram sub oblăduirea acestor pietre frumoase şi înalte, pe care strămoşii mei şi nu ai ei le-au scos din munte, le-au cioplit şi le-au cărat aici. De ce mă amăgeam? De ce încercam să ascund lovitura în inimă ce am primit-o? Ca orice inginer mediocru şi destul de incult, consideram sentimentele sau emoţiile culturale drept semn de slăbiciune şi ofsaid ştiinţific. Dar încetasem să mai fiu inginer: în faţa unui asemenea monument vechi, un înger al geometriei şi numerelor iraţionale îţi calculează proporţiile, rezistenţa şi racordurile din piatră, nu?

Ana mă privea. Eu mă deşurubam din condiţia de ploşniţă, din cea de melc (nătîng), dădeam la o parte nişte pietre tombale aşezate peste vîrstele eredităţii mele, încercam să ating verticala, alăturîndu-mă paralel staturii ei de zînă sau vrăjitoare.

Ea mă înţelese şi îmi veni în ajutor. Mefisto fu chemat de lîngă popii cu care acum se îmbrăţişa frăţeşte. Era vesel, cîştigase o bătălie, pierduse o certitudine, rămînînd la egală distanţă de orice dogmă sau prejudecată. Se apropie de noi, mă salută de parcă acum m-ar fi zărit — apoi citi din ochii Anei ordinul de atac şi apărare.

— Aa, da, am înţeles, îmi zise, bătîndu-mă prieteneşte pe umeri. Pînă îşi acordează orchestra instrumentele, pînă cînd contele (care e un foarte bun organist, Dumnezeu ştie unde şi cînd a învăţat să cînte, Ursu zice că e aproape un miracol modul în care descifrează *la prima vista** partiturile cele mai dificile), deci pînă cînd Adam încearcă tuburile micii sale orgi, ca să nu te uiţi ca un inginer la poarta asta nouă, frate Lupule, consider că e de a mea datorie să-ţi spun ce nu ştiu exact nici eu. *Fama est***: această catedrală a fost clădită de cavalerii cruciaţi, în drumul lor spre Constantinopol sau Ierusalim. Se zice că, la întoarcere, Ioaniţii sau Templierii, în migraţia lor spre nord, ar fi zăbovit pe aici, în odihnă şi refacere, timp de o sută de ani. Nimeni nu a cercetat amănunţit istoria acestor ziduri: de trei ori arsă, de tătari, de turci, de ai noştri. A fost refăcută, cît o vezi, în vremea primului nostru rege neamţ, existînd pe vremea aceea în oraşul nostru o colonie germano-franco-italiană. Orga, stricată în primul război mondial de nemţi, a fost reparată, în timpul celui de-al doilea război mondial de un furier neamţ, ce lucra la comandatura germană. Avea voie să cînte la orgă, că duminicile refugiaţii polonezi umpleau pînă la refuz biserica. Străinii au plecat — şi meseriaşii nemţi şi italieni, şi guvernantele franţuzoaice, şi refugiaţii polonezi şi cehi. Acum abia dacă sunt cîteva sute de catolici în oraş, proveniţi din toată roza vînturilor, dar mai ales din Transilvania. Aceştia ţin la lătinia lor, nu se lapădă uşor de Columna lui Traian, nici de Blajul alfabetului latin şi al renaşterii noastre naţionale. Astea le explicam, mai înainte cu cîteva minute, bravilor

* La prima vedere (it.).
** Se zice (lat.).

susţinători ai schismei din 1054. Această istorică scîrbă şi ură ce dăinuie între catolici şi ortodocşi, între catolici şi protestanţi, între creştini şi musulmani etcetera nu înseamnă decît o diavolească imixtiune în treburile interne ale conştiinţelor. *Divide et impera**. Întregul glob pămîntesc e ameninţat de dispariţie, viaţa de pe Terra, omenirea întreagă sunt în pericol de a pieri din cauza unei conflagraţii apocaliptice, toate valorile sunt întoarse, toată istoria poate fi făcută fărîme — şi popii noştri, ca şi acum o mie de ani, cu încăpăţînare şi obidă, continuă ura şi cearta pentru *homouzion* sau *homoiuzion***, pentru „filioque"***, pentru cuminecătura cu azimă sau numai cu pîine şi vin. Părerea mea le-am spus-o: o ştie şi Înalt Prea Sfîntul Mitropolit: mă consider un iudeo-creştin, de cultură greco-latină, de vocaţie europeană, cu convingeri clasic socialiste, pe care le schimb în fiecare cincinal; admir Biblia, dar am citit atent şi Coranul, şi texte fundamentale budhiste, şi taoism, şi Zen; *nu am nici o confesiune*, consider că sentimentul religios e universal, religiile şi confesiunile sunt doar forme de cultură şi stil. Dar cînd văd doi popi certîndu-se „popeşte", trec peste tot ce am citit, mă reîntorc la convingerile mele ferme din tinereţe şi-mi vine să iau lupta de clasă de la început, cîntînd: „Hai la lupta cea mare, rob cu rob să ne unim"... Dragii mei copii, consider că o religie (a dragostei şi umilinţei, întru bunătate şi iertare) devine — avem atîtea exemple în sîngeroasa istorie a tuturor confesiunilor —, din clipa în care se declară *singura* sfîntă, sobornicească şi apostolească biserică, un simplu stăpînet în stat, naţionalist, şovin, intolerant, autocondamnat la pieire prin stîngism de dreapta sau invers. Istoria speranţelor omeneşti, din păcate, se confundă cu istoria prostiei şi vanităţilor omeneşti. Orice dogmă e setoasă de sînge — fiecare pas înainte (sau înapoi) în convingerile definitive se face cu o enormă risipă de victime. Nevinovate. Absurde. Inutile... Nu zic, poate că datorăm miraculoasa noastră supravieţuire (în subexistenţă) tocmai acestei melcoide retrageri, prin umilinţa ortodoxă, în supunere şi răbdare. Prea îndelungă şi prea sclavagistă răbdare, după a mea părere. Nu

* Dezbină şi stăpîneşte (lat.).
** De aceeaşi substanţă sau de esenţă asemănătoare (gr.).
*** Şi de la Fiul (lat.).

mă interesează istoria papalităţii, nici inchiziţia şi nici noaptea Sfîntului Bartolomeu: mă interesează biblioteca Vaticanului, gradul de cărturărie a clerului lor, comorile de muzică şi artă ce s-au adunat sub mantia acestei biserici, care s-a ars şi cu puterea, şi cu politica. Nu sunt catolic fiindcă îl iubesc pe Luther ca fire şi caracter, ca gazetar, avînd în dreapta sa o călimară şi în stînga un drac ce-şi bătea joc de el. Nu pot fi nici protestant, deoarece consider că prin Luther s-a ajuns la ideea de naţiune aleasă, de supranaţiune. Sunt un foarte blînd ortodox cînd privesc bisericile noastre de la ţară, cînd îmi este dat să admir dumnezeieştile noastre icoane ţărăneşti. Dar, dialectic, devin un opus al acestei credinţe în clipa în care simt incultura şi venalitatea popilor, laşitatea şi oportunismul şefilor lor ierarhici. Amin.

Fu liniştit de Ana, care, ca şi mine, îi cunoşteam bine şi fulgerele, şi zăpoarele teoretice. Ocolirăm catedrala. Din vechea, originala clădire nu se mai păstraseră decît frontonul şi zidul din dreapta. În spatele măreţului fronton era o construcţie din cărămidă subţire, bine arsă.

Răsună un clopot firav într-o campanilă joasă, ascunsă de boschetele dese de iasomie şi liliac. Ana mă privi şi înţelesei că trebuie să intrăm. Ocolirăm prin iarba foarte sălbatică trupul roşu, netencuit, al catedralei şi ajunserăm iar în faţa portalului. Mefisto, glumind, îi îndemna pe preoţii bărboşi să vină fără frică, nu era nici un sacrilegiu dacă participau la un concert de orgă... Eu şi Ana rămaserăm puţin în urmă. Ea îmi arătă un petic negru pe o dală din faţa portalului. I-am spus: „Ce e cu pata asta? Nu înţeleg!" Ea regreta că nu înţeleg, scoase din buzunar un carnet şi un creion şi îmi scrise pe prima foaie: „Sînge! Aici aveau loc decapitările!" Am înţeles. M-am înfiorat.

Intrarăm. Ana îşi înmuie degetele în apa sfinţită, se închină. Aici eram în altă lume. Era mult mai răcoare ca afară, dar nu o răcoare de pădure sau margine de rîu, ci una de muzeu sau de castel părăsit. Sau pivniţă. Sau închisoare. Lumina era filtrată prin două vitralii, rămase intacte, pe zidul din dreapta. Pe cel din stînga atîrnau vreo zece scuturi heraldice, probabil nobiliare. Decolorate, zdrenţuite, simbolurile acelea — alcătuind un întreg cod de ranguri, fapte şi înrudiri — acum nu ne mai puteau spune nimic. În mijlocul

naosului mai supravieţuia, asemeni unui puternic arbore de piatră, cu nervuri armonioase, un stîlp de boltă gotică. Nu sprijinea nimic: ramurile ce ar fi trebuit să se arcuiască în lucrătura tavanului erau curmate şi atîrnau ca cioturile unui copac fulgerat. Dulgheria de sus — cea care susţinea acoperişul adaosului acestei ruine — era puternică, neagră, din topor. Privită de unde eram, mi se părea o pădure geometrică, un schelet de arcă sau un început de labirint vertical. Ţiglele de ardezit, sus, erau sparte pe alocuri, încît rîndunele harnice şi iuţi intrau înspre cuiburile înşirate la nivelul dinlăuntru al streşinii. Aerul era pur, albastru sau verde, încremenirea timpului şi spaţiului se simţea ca într-un acvariu sau criptă. (Cît de umane şi gospodăreşti îmi apar bisericile noastre de la ţară!) Un preot foarte bătrîn, slab ca un schelet, mormăia o rugăciune latinească la colţul altarului aurit, avînd doar cîteva lumînări aprinse. Ana îmi arătă estrada unde, la capătul a trei trepte, spre dreapta, se afla orga. Era înaltă, complicată, tuburile, aşezate în registre aproape dezordonate, păreau a fi din argint strălucitor. În jurul ei, cîţiva instrumentişti — viori, flaut, violoncel, fagot. Aceştia îşi acordau instrumentele. Cu reţinere, discret. În faţa claviaturilor orgii, în toată splendoarea costumului său de gală, stătea drept şi concentrat distinsul nostru prieten, contele Adam Lendvay.

Preotul îşi termină rugăciunea. Îşi scoase etola şi stinse lumînările din altar. Apoi, ca un bătrînel oarecare, se aşeză pe un scaun, cu faţa spre noi. Stăteam — nu mai mulţi de douăzeci–treizeci de auditori — în băncile de lemn, înalte, incomode, cu spatele spre orchestră şi cu faţa spre crucifixul (naiv, dar cutremurător) din altar. Mefisto părea învineţit de un frig bizar: nu era frig în biserică, era răcoare, umbră, acel prag al înserării ce premerge întunericului. Lîngă mine, Ana stătea dreaptă. Doar cu coada ochiului îi zăream profilul de înger foarte sever. Mi se părea încordată. Nu era! Eram eu (ca o săgeată ce îşi aşteaptă soarta, în mîna unui necunoscut, dar puternic arcaş). Instrumentele încetară acel haotic murmur dinaintea oricărui concert. Ana scrise pe notesul ei: „Vivaldi, Monteverdi, Bach, Händel, Buxtehude...“ Am înţeles. Apoi, zîmbindu-mi cu bunăvoinţă, îmi arătă o cutie mică, din argint filigranat. Îi deschise capacul. Înlăuntru, în cuibul unei catifele albastre, se vedeau patru perle mici, neregulate. O privii întrebător. Ea îmi „spuse“, de astă

dată fără să fie nevoie să scrie: „Sunt perle siberiene de rîu". Am înțeles. Erau întunecate, parcă acoperite cu un strat de fum. Scoase una și și-o vîrî în gură. Apoi mă îmbie să mă servesc. O întrebai: „Ce rost are?" Ea îmi răspunse: „Ai să vezi. Dar ai grijă să nu cumva s-o înghiți!" Am pus perla între buza de jos și gingie. Ea îmi pipăi bărbia, fu mulțumită: acolo era în siguranță, părea să-mi spună.

Ca un tunet, concertul începu. Mă plesni peste față, mă trînti jos. Mi se făcu frică. O frică senină, bună, totuși o frică mare și grea. Eram virgin în materie de muzică de acest gen. Un inginer valah, primă generație de la opincă, abia ieșit din pădure. Am apucat anii de studenție de după război, într-o epocă de uriașe convulsii și lupte. În primii mei ani de politehnică, mă pasionasem serios pentru calculul matematic: mi se părea uneori că, forțînd puțin imaginația, puteam să mă apropii de o ascunsă ușă, de o galerie de peșteră sau colț de cer. Odată scăpat de grija de a nu greși calculul — din neatenție sau ignoranță —, acesta devenea un fel de joc pur, un alt fel de cîntat la vioară, flaut sau cuvînt. Umpleam pagini întregi cu variante de analiză matematică și geometrie în spațiu. Dar toți acești muguri de vis și teorie trebuiră să fie stinși o dată cu rigiditatea precisă și complexitatea examenelor de rezistența materialelor, de profiluri și sisteme, fier-beton, armuri și racorduri.

Acum, cînd regîndesc aceste clipe, îmi vine mult mai ușor să analizez forma de „frică bună" ce puse stăpînire pe ființa mea în clipa în care armoniile și melosul orchestrei izbiră celulele mele adormite. Mă trezeam dintr-un somn, acesta e adevărul: schimbam trenul cu un avion, mă transmutam în niște senzații noi și uluitoare, printr-un salt amețitor și fermecat. Ce se întîmplă cu fierul care e bătut, bătut, bătut? Se transformă în oțel sau magnet. Ce ajung făina frămîntată, cînepa melițată, lîna dărăcită? Noi suntem un popor simplu: pădurea și muntele ne sunt frați buni, vite blînde ne-au fost profesori de morală, pămîntul l-am considerat ca fiindu-ne mumă. Părinții mei au trăit frumos și armonic fiindcă nu s-au despărțit niciodată de vatra și rostul lor. Mefisto, în lungile și musonicele sale lecții de filosofie, revenea, mereu și mereu, la această obsesie a propriei sale deșertăciuni: „Nu ajunge să caut adevărul! Trebuie să caut adevărul care e paralel cu ideea de absolut, cu ideea de sine, de ființă, de esență a spiritului meu: care adevăr e și cale, și viață? Chi-

nezii şi sufiţii arabi au ştiut-o înainte de Hristos şi Mohamed. Adevărul e scop şi mijloc, început şi sfîrşit. Adevărul e binele, care e frumos. E binele care e drept. E binele celor urgisiţi şi oropsiţi..."

Mă ardea căldura perlei din gură — alături simţeam vibraţia de trestie şi harfă a acestei Ane ce mi se părea un arbore de pîine în mijlocul unui deşert înrăit. Îmi era frică de aceste armonii ce nu se sfiau să întrebe cerul, pe Dumnezeu — doar că întrebările lor erau altfel rostite decît cele ale filosofilor sau moraliştilor. Răspunsul era acolo, cuprins în însăşi interogaţia, aşa cum, în unele probleme, rezultatul nu e decît premisa de la care s-a pornit în calcul. Mă deşurubam de sub pămînt, ca un locuitor al peşterilor, cîntam din frunză, din scoică, din pai, din orice cîntam. Cîntam mai ales din nai şi fluier. Dar nu eu cîntam, ci pădurea din mine, pămîntul, holda, livada de pruni şi pajiştea cu ierburi şi flori. Părinţii mei, strămoşii mei ţărani au cunoscut şi foametea, şi urgisirile toate. Au ştiut, totuşi, să se păstreze întru armonia firii şi a omeniei. Nu au cunoscut frica asta ce o simt eu prin toţi porii. Parcă aş fi la o baie, ies din mine aburii memoriei şi părerilor de rău. Văd propria-mi frică, mă apropii de esenţa răului din lume. Am fost ajutat de ai mei să mă ridic în picioare, să fac carte şi să calc spre condiţia de european civilizat. La primii paşi m-am împiedicat, am devenit un filistin fals: nici liber cărturar, nici ţăran pe soartă stăpîn, nici măcar un inginer priceput sau măcar o furnică sau termită asiatică, harnică, vitează, semănînd cu totul şi în toate cu celelalte miliarde de semene din imensul muşuroi al Terrei. Îmi transpira pielea uscată, întreaga mea interioritate se storcea de o dureroasă şi dulce otravă. Înţelegeam că mă apropii acum de ideea de om şi suferinţă; că muzica e o formă de damnare şi mîntuire. Cineva îmi făcea recensămîntul celulelor de laşitate şi trădare. Eram iradiat de frică, dar nu de frica exterioară, socială sau istorică, ci de una mai veche şi mai adîncă: poate cea a contractului meu moral, cea a statutului meu de rob liber în lumea asta periculoasă şi paradoxală. Umbra fratelui meu Pătru plutea în fumul de jertfă al acestei muzici ce se ridica, prin noi, spre cer. „Se vor stinge religiile bietei noastre civilizaţii, îmi spusese profesorul Ursu, muzica va rămîne; vor muri popii şi filosofii, muzica asta va rămîne; se vor încăiera sistemele, limbile, ideile, muzica asta va rămîne. Noi — ce păcat! —, ieşiţi doar abia de o sută–două de ani din

întunericul feudal al evului nostru mediu, ne-am început urcușul pe această abruptă piramidă Maya, care ar fi cultura majoră a lumii, abia în clipa în care au început jertfele uriașe de sînge. Vom urca pieptiș acolo, sus; la apusul soarelui, ni se va smulge inima!"

Doamne, îmi spuneam, gonește de sub fruntea mea norii spaimei și sfîrșitului. Monteverdi, Vivaldi, Bach, Händel, Buxtehude. Să adăugăm, ca jertfe: Enescu, Prokofiev, Șostakovici. Și mulți alții. Înaltul catedralei dispărea în întuneric, dinspre țărmul Anei bătea spre mine o briză lină și răcoritoare. Mefisto se lupta cu cei doi îngeri ai săi: cel negru și cel și mai negru. Mă topeam sub apăsarea bucuriei, fier-betoanele ignoranței mele deveneau elastice și cîntătoare. (Modulul lui Jung, drept coeficient de sensibilitate și înțelegere.) Cel răstignit semăna cu Spartacus, Horea, Danton — se uita la mine și parcă îmi spunea: „Dragostea lumii e jertfă, și orice jertfă e aidoma acestei muzici, care zdrobește și înalță, umilește și mîngîie. Ucide și învie..."

Cînd am ieșit, afară se întunecase de-a binelea. Instrumentiștii fură așteptați acolo, pe esplanadă. I-am aplaudat — arătau (și ei) ca niște fericiți naufragiați scăpați cu bine dintr-o prea omenească furtună.

Nu puteam fi atent la nimic, eram amețit și nesigur, mă dureau ochii, parcă eram beat și mă clătinam. Mă lăsai condus de Ana, știam că acum funcționez după comenzile ei, prin prezența ei. Fără nici o ironie, mi-i arătă pe cei doi inspectori de folclor: continuau, la lumina unei lămpi cu baterii, să joace cărți. Mi se părea cît se poate de firească această consecvență a naturii noastre, umane și inumane. În tot timpul răstignirii, se zice, soldații din gardă au jucat zaruri.

Mefisto și Adam Lendvay se grăbiră să ne părăsească. Ne-au spus că — în conformitate cu o tradiție deja înpămîntenită — se duc acum să se îmbete cu votcă rusească veritabilă. Astfel se împacă extremele, teza cu antiteza, spiritul cu spirtul și lumina răsăritului cu Dämmerung-ul* Abendland-urilor**.

Profesorul Ursu se întîlni cu Lidia și cu distinsul Alfons Vulcu. Într-o Volgă neagră. Cu perdele. Eu și Ana ne îndreptarăm spre

* Crepuscul (germ.).
** Țări occidentale (germ.).

brişca ce ne aştepta foarte aproape. Un ţigănuş desculţ, cu dinţi sclipitori, primi în palme bacşişul Anei. Calul avea frîiele scoase. I le pusei, strîngînd şi cheutorile rudei. Eram sub un felinar, la marginea oraşului. Din vîrful catedralei, un demon profilat pe cerul încă siniliu se uita cu milă în depărtare. Ana mă rugă să-mi scot perla din gură. În cutia ei rămăseseră două perle de culoare fumurie neagră. Le alăturarăm acum pe ale noastre. Perla Anei era sidefie, strălucitoare; a mea, chiar dacă era departe de întunecimea iniţială, mi s-a părut roşcată, tulbure.

Nu avea rost să mă uit în ochii ei. Am urcat şi am luat hăţurile. În spatele nostru, silueta întunecoasă a catedralei părea a fi a unui moşneag adormit. Oraşul era departe, cîmpul foarte aproape. Trecurăm peste pod — peste un fel de pod —, cotirăm spre un drumeag de ţară şi, în trap uşor, o luarăm spre casele noastre.

Tăcînd. Pe dinlăuntru. În limba ei.

XV

În primele săptămîni după mutarea mea în fosta locuinţă a profesorului Mefisto, l-am văzut foarte rar pe gazda mea, maistrul Pascaly. În schimb, i-am simţit, aproape zilnic, prezenţa. Mi-a obţinut de la spaţiul locativ repartiţia pentru noul meu domiciliu (alcătuit, scria în actul respectiv, dintr-o cameră şi un antreu), am găsit hîrtia asta ultravaloroasă pe masa mea de scris. M-am plîns într-o dimineaţă Dodei Chiva (am o barbă afurisit de aspră) de calitatea lamelor de ras „Uzbek" şi „Tiflis": seara mă aştepta un brici „Solingen", plus toate cele necesare bărbieritului clasic. Locuinţa asta nouă — după ani de zile petrecuţi în izolarea atomizantă a unui bloc sever şi rece — mi se părea un dar ceresc. Aparţineam aşa-zisului „maidan Pascaly", de fapt un complex de case ţărăneşti pe din afară, destul de civilizate în interior. Căsuţa mea era la vreo cincizeci de metri de casa Anei, avea intrare separată şi o curte mică, numai a ei. Spre seară, cînd soseam de la gară, mă dezbrăcam repede şi — numai în

chiloți și halat, pe o potecă pavată cu cărămizi — ajungeam, după nici zece metri, la un duș improvizat. Cu apă rece. Formidabil. O minune... În curte aveam un dud, la poartă se legănau doi plopșori abia plantați. Pădurea de stejari, carpeni și ulmi ai Luncii începea aproape de ulicioara noastră. Orașul era destul de departe, dar asta mă bucura, era ca și cînd m-aș fi apropiat de casa copilăriei mele, mutîndu-mă în condițiile clasei sociale căreia îi aparțineam prin origine și nostalgie... Fiecare seară îmi oferea o surpriză: azi apărea, lîngă divanul meu, un raft cu romane clasice de tot felul, dar alese totuși cu o anume grijă și gust — la ele adăugîndu-se, pe nesimțite, două rafturi de cărți în limba franceză, plus un dicționar și un *Petit Larousse*. Volumele tehnice fură separate de cele din „biblioteca Mili", fiind aranjate pe masă, la îndemînă, ca un discret îndemn, ziceam eu, spre învățare pentru o corigență profesională de care devenisem conștient. Masa de seară o luam în bucătărie, servit de Doda Chiva, cu un dichis aproape boieresc. Dimineața beam o cafea tare și ronțăiam cîteva pateuri, iar la amiazi mîncam hrană rece din geanta mea de serviciu. Scosesem cinci mii de lei de la CEC, îi dădusem maistrului Pascaly, rugîndu-l să aibă grijă de mine. Mi-a cumpărat stofă de haine, bocanci și salopetă nouă, o scurtă caldă de șantier. În rest, eram în grija Dodei Chiva. Prin această bătrînă — dar încă foarte agilă — țărancă bănățeană (fusese, pare-se, doica Anei), țineam legătura și comunicam la nevoie cu casa de sus.

Pe Pascaly îl vedeam destul de rar. Îmi făcea semne prietenești de departe, dar mi se părea că evită ocazia în care eu să-i mulțumesc pentru întreaga sa bunăvoință. Ana, deși foarte scumpă la vedere, era totuși mai prezentă ca nimeni altul în viața mea. Se ferea să mă întîlnească prea des, ceea ce pentru mine era de înțeles, cunoscîndu-i fantastica mîndrie și sensibilitate. Dar o simțeam foarte aproape de singurătatea mea — și eram fericit. Icoanele mamei mele fură așezate pe peretele din dormitor, o vază cu flori de cîmp era în fiecare seară o surpriză proaspătă. Găsii deschis, într-o noapte, un aparat de radio „Ceaika", excelent. Ca o aromă discretă și ascunsă, umbra ei părea să domine în singurătatea mea. Eram rănit, suferam încă, simțeam totuși că pericolul trecuse și că otrăvurile tulburii mele existențe se resorbeau încet-încet. Într-o seară, însoțită de tatăl ei (care se oprise la poartă, nedorind să deranjeze prin prezența lui),

Ana, luminată de o bucurie copilărească, îmi bătu în geam, făcîndu-mi semn să ies afară. Avea în braţe un căţeluş negru şi foarte nostim. Îmi „spunea" că mi-l face cadou, să fie de acum al curţii mele. I-am şi găsit repede un loc în şopron. Spun: „îmi spunea" — adevărul este că ne înţelegeam fără ca ea să vorbească. Nu gesticula, aşa cum vorbesc surdomuţii, de pildă; se uita în ochii mei şi eu înţelegeam corect tot ce „îmi spune". Căţelul, zicea ea, îmi seamănă, va creşte şi îmi va fi un bun şi credincios prieten. Eram de acord cu ea, am crescut la ţară, totdeauna am avut cîini, cîinii fac parte din gospodăria unui om cumsecade. Am hotărît să-l botezăm „Rex", în amintirea unui cîine pe care l-am iubit mult, pe vremuri. A fost de acord. Rex de asemenea. Am invitat-o în casă: m-a refuzat, dar mi-a promis, zîmbindu-mi, să mă scoată la pădure într-o zi, cînd voi fi liber. Dar mai întîi să mă obişnuiesc cu viaţa asta nouă. Ştie şi ea, şi tatăl ei că am nevoie de o riglă de calcul şi de nişte tabele de logaritmi: vom căuta, vom găsi. Mefisto a fost bolnav, acum e mai bine. Preoteasa cîntă mult şi pictează. Cum, nu am ştiut că pictează? Trebuie neapărat să-i văd colecţia de autoportrete. Le-a adunat doctorul Petrică-Sandu, are de gînd să scrie un studiu despre ele.

Cu căţelul în braţe, m-am dus la poartă şi am dat mîna cu tatăl ei. Nu i-am mai citit pe chip forţa aspră şi lucidă pe care i-o cunoscusem pe vremea ICRAL-ului: mă privea blînd, îngrijorat, de parcă ar fi dorit să-mi numere măştile toate. Nu aveam măşti — sub ochii Anei s-ar fi dizolvat orice mască —, eram un Ion Lupu oarecare, voiam să-i mulţumesc omeneşte, din inimă, pentru... Aş fi dorit să ne facem socotelile, nu voiam să rămîn dator. „Lasă, lasă, îmi spuse, ai deocamdată destule griji, noi doi avem vreme, n-au intrat zilele în sac..." Ana îmi dădu o sticlă de cerneală, dovadă că dimineţile ea făcea inventarul a tot ce-mi mai lipseşte...

Mă uitam în urma ei, avea un mers curgător, uşor ca o mătase, întreaga ei fiinţă respira o frumuseţe şi o duioşie ce nu încăpea în nici un fel de comparaţie. Eram un inginer uşor barbar, un fierar betonist abia ieşit dintre scriptele cu var şi vopsele ale erei Roşculeţ. Ajunsesem, din întîmplare şi noroc, sub minunile de pe Acropole: ce înţelegeam eu din ele? Mai nimic. În şcoală nu am făcut nici literatură, nici filosofie, dacă am ajuns să gîndesc şi să mă analizez, asta am făcut-o clandestin, ca amator autodidact. Lipsa de cultură,

de elementară cultură, înseamnă orbire și surzenie față de tot ce nu e fier și beton în lumea asta mare și frumoasă. Femeile pe care le-am cunoscut pînă acum nu m-au ajutat cu nimic în această direcție. „Iubirile" mele, toate, au fost, cum bine zicea Stănculescu, „provizorii, derizorii, iluzorii". Cultura mea începea prin măsurarea înspăimîntată a imenselor goluri din cunoștințele mele. Aș fi dorit să umplu — măcar puțin — acest gol, cu acele cîteva strict necesare idei și sinteze generale despre „ce sunt?", „ce vreau să fiu?", „ce admir și ce detest în jurul meu?" Dar nu aveam timp: cunoștințele de contabilitate cîștigate la ICRAL îmi erau deosebit de utile acum că, fiind șef de șantier, mă izbeam de jungla birocratică a devizelor, planurilor estimative, calculelor de prețuri de cost. Dar, în același timp, simțeam aproape ca o rușine golurile căscate în cunoștințele mele pur inginerești. Trebuia să recuperez totul, simțeam că sunt observat și de colegii mai vechi, și de muncitorii ce-i aveam în subordine. Citeam serile, cu creionul în mînă, conform unui plan de urgență și necesitate, tehnologia lui Nanu, analizele matematice ale lui André Angot și altele. Citeam cu plăcere, înțelegeam cu mare ușurință totul, mai ales că lucrările ce mi se încredințaseră la început nu puneau probleme prea dificile. Din contră, simțeam după fiecare zi de lucru că urc o treaptă, că depășesc o etapă, că îmi refac practic, lucrînd, acea parte din cursurile pe care le-am tocit doar pur teoretic, ca să obțin note cît mai mari. Și atît.

Luminile, în această parte a țării, sunt deosebit de vii și de puternice. Și totuși — începusem să-mi dau seama — adevărurile cele mai grave, mai esențiale, mai dureroase, erau cele ascunse vederii: *umbra* mi se pare a fi elementul ce definește și revelează, ea ascunde și dosește exact ce trebuie știut și cunoscut; umbra oamenilor, a valorilor, a ideilor sau aparențelor; iar tăcerea de dincolo de cuvinte, nespunerea în afară a tot ce simțim și gîndim, îmi devenea o evidență de nouă înțelepciune și morală. Numărul lucrurilor pe care le creăm și le manipulăm e mult mai mare decît cel al lucrurilor pe care le cunoaștem cu adevărat. Ana mi se părea o sinteză între taină, tăcere și umbră. Gîndind-o astfel, ea îmi apărea ca un simbol nu numai al singurătății mele de acum, ci un simbol al naturii întregi, al Patriei, al lumii acesteia siluite și traumatizate. O văzusem cosînd, brodînd, desenînd, culegînd cireșe, bucurîndu-se de frumuse-

ţea boabelor. Într-o zi mi-a arătat vreo duzină de pui abia ieşiţi din ouă (toată noaptea mă luptasem cu calculul de elasticitate şi rezistenţă a stîlpilor de susţinere). Se uita la aceşti galbeni pui de găină cu o duioşie şi bucurie apropiate de miracol... Pe la sfîrşitul lunii mai, am avut parte de o arşiţă neobişnuită, peste 30 de grade la umbră. Nu puteam dormi cu geamul deschis din cauza ţînţarilor: i-am spus maistrului Pascaly că mi-e dor de un crivăţ de munte şi un ger cu o zăpadă pînă în streşini. A dat din cap, a rîs puţin, asigurîndu-mă că totul e posibil. Seara a venit cu o mapă plină de foi de calc, pe care Ana avea desenate, în tuş, o mulţime fantastică de „flori de gheaţă". „Asta e una din bucuriile ei, îmi spunea, aceste flori exotice ce se nasc singure pe geamuri cînd afară e foarte mare ger. Ea crede că respectivele cristale de zăpadă sau gheaţă nu se aranjează întîmplător, ci reproduc în alb, dintr-un fel de memorie, imaginea unor păduri cu o mie de ferigi, frunze şi flori ce au existat cîndva şi au pierit pentru totdeauna". Am lipit împreună aceste foi de ochiurile geamului meu. Am stins lampa. Afară era lună plină. Mă uitam la geamul acoperit cu flori de gheaţă şi a trebuit să constat că, dintr-o dată, zăpuşeala dispăruse şi că eram mutat, cu totul, într-un climat de tundră, undeva în imperiul arctic al zăpezilor veşnice... Ana lucra la o cooperativă, ţesea covoare, broda costume naţionale, nu ştiu precis ce făcea. O singură dată, avînd eu zi liberă şi ea trebuind să predea nişte lucrări, am însoţit-o spre atelierele ei. Cu ocazia asta mi-a arătat un album compact în care, pe hîrtii de calc şi milimetrice, erau migălos desenate o mulţime de modele de scoarţe şi covoare. Mi se părea că-mi spune: „Toate aceste minuni ale satului vechi s-ar putea să dispară; sau să se altereze, vulgarizîndu-se, prin amestec cu oraşul şi mahalaua..." Dar, de fapt, ea nu-mi dădea nici un fel de explicaţie, se uita doar în ochii mei şi determina, prin simpla ei concentrare, un mecanism, aş zice, de „gîndire prin oglindă". Nu sunt un cunoscător în psihologie, ceea ce am ciupit eu în materie de limbă, limbaj şi vorbire erau noţiuni pur empirice, dezordonate şi întîmplătoare. Însă, prin forţa împrejurărilor, Ana devenise o prezenţă permanentă în gîndurile şi imaginaţia mea. Dacă ar fi stat nemişcată — cu profilul ei de domniţă din alt secol —, cu tîmpla transparentă ca marmora şi gîtul ei frumos arcuit, aş fi putut foarte uşor să o consider un portret anonim al unui mare

maestru din epocile în care lumina şi umbra, clarul şi obscurul se conjugau cu viaţa şi moartea, cu melancolia şi sacra singurătate. Am parcurs, nu o dată, sălile muzeului ce era vecin cu fosta mea locuinţă: mă uitam rece, inginereşte, politicos, dar pur informaţional, la toată galeria de picturi de gen, grupaje istorice, naturi moarte. Nu mă emoţionau deosebit. Dar în clipa în care ajungeam la portretele din secolele XVIII şi XIX, totul se schimba: rămîneam înmărmurit şi aproape speriat în faţa acestor chipuri, încremenite într-o veşnicie nemişcată şi totuşi atît de vie. Vie şi grăitoare. Le simţeam firea, povestea, destinul acestor fecioare, doamne sau babe, sosite din somn şi uitare să mă vadă şi să mă ignore. Spun toate aceste fleacuri ca să-mi explic de ce Ana mi se părea un portret înrămat în tăcere. Fiindcă — a trebuit să constat — totul din fiinţa ei se concentra în lumina extraordinară a privirii. Avea ochi foarte negri, totuşi deosebit de luminoşi şi transparenţi. Ochiul e totul în om, cred că se poate citi enorm într-o singură privire, în răstimpul dintre două clipiri. Nu mă refer numai la ce vede acest ochi, ci, mai ales, la ceea ce vedem noi în acest ochi, la ce este *dincolo* de ochiul fizic (sclerotică, iris, cornee, cristalin etc.): spiritul şi inteligenţa, afectele şi voinţa, umorul şi tristeţea — plus cortinele, ceţurile, întunericul — toate acestea concentrîndu-se în picătura de rouă a unei singure priviri, a unui singur zîmbet, de deschidere sau închidere. Cînd se mira, de pildă, mirarea asta a ei venea spre mine în etape, derulîndu-se ca un film în *ralenti*. Primeam astfel valuri-valuri de mirare, sesizam diferenţa între diferitele nuanţe ale sentimentului ei, creşterea şi descreşterea emoţiei, vedeam aievea curba telepatică, desenată clar în desfăşurarea unei singure clipe. Ceea ce mă umplea de uimire şi întrebări era faptul că, în tot timpul unui asemenea declic de comunicare, nu puteam percepe nici cea mai mică mişcare a feţei, clipit al pleoapelor sau adumbrirea graduală a apelor din privirea ei. Şi totuşi, mirarea, îndoiala, bucuria, atenţia, scîrba, parantezele, retragerea bruscă în miez şi ghem — toate aceste foarte dificile nuanţe de reacţie şi comunicare ea le oferea simultan, concentrat, în pilule, în rate, ca o muzică sau un dans. În faţa ei funcţionam cu o altfel de formă a atenţiei şi inteligenţei. Ieşeam dintre litere şi cuvînt şi intram într-o pădure de semne şi simboluri. Nu pot să-mi explic acest fenomen decît, eventual, recurgînd la o metaforă

din acustica învăţată în şcoală. Dacă într-o cameră plină cu instrumente de coarde ciupesc la întîmplare o coardă *la,* toate corzile la ale tuturor instrumentelor prezente (chiar şi în camera vecină) intră în vibraţie, automat. Prin simpatie. Dragoste. Solidaritate. Fenomenul acesta, în acustică, se cheamă „concordanţă de fază". Ea îmi „spunea" ceva — iar eu, vibrînd în concordanţă de fază (logică, afectivă, intelectuală), pur şi simplu înţelegeam totul, dintr-o dată. Uneori repetam discursiv „telegrama" ei, ea mă urmărea ca şi cînd ar fi verificat dacă o citesc corect sau nu. Alteori, îi spuneam, pur şi simplu, că „am înţeles", şi ea îşi dădea seama din privirea mea cît şi cum am înţeles din ce îmi „spusese" ea mai înainte. M-am gîndit: e ca şi cînd aş scrie la o maşină de scris ce nu e a mea şi nici în mine: asta ar însemna că *ea vorbea prin mine* — şi vorbea cu o precizie şi o claritate care, cu cît trecea timpul, devenea aproape un fel de literatură. Ne despărţeam, de pildă, după numai zece minute de „conversaţie" — şi eu aveam material de re-gîndire şi re-scriere pentru o seară şi o noapte întreagă. Adevărul este că în fiinţa ei totul părea a fi cristalizat într-o stare de maximă sinteză şi unitate. Mersul plutitor, desenul calm al mîinilor frumoase şi expresive, armonia feţei şi străluminarea privirilor, totul părea învăluit în muzică şi metaforă. O auzeam cu ochii, o vedeam cu pielea şi auzul meu — ea mi se părea a fi nucleul magic al unui cîmp magnetic pe care îl simţeam de departe; iar după ce pleca, rămîneau în urma ei un halou şi o aromă ce nu pot fi nici spuse şi nici traduse.

Se ascundea totuşi, se ferea — cred că 90% din fiinţa ei era teamă şi apărare. Făcea, de pildă, un mic gest de apropiere — turnîndu-mi, să zicem, lapte în ceaşcă — imediat după aceea simţeam că doreşte să fugă, să dispară. Auzisem de la Doda Chiva (care era destul de zgîrcită în ceea ce priveşte confidenţele de familie — cred că fusese special prelucrată, în acest sens, de maistrul Pascaly) că Ana are din cînd în cînd crize de groază, cînd urlă, plînge şi se teme. Doctorii nu o pot ajuta, doar Preoteasa singură are puterea s-o mai calmeze, să o mai descînte. În acele zile ea refuză să-l vadă chiar şi pe tatăl ei (pe care, altfel, îl adoră); se ascunde prin poduri şi şuri, îşi sfîşie hainele de pe ea, sfarmă tot ce-i cade în mînă. Bătrînul Pascaly, în aceste zile, bea, bea de unul singur, fără ortaci. Nu cîntă, nici nu blestemă. Bea şi plînge, ca orice om nenorocit... (Cred că la

el s-a referit bunul meu dascăl Mefisto atunci cînd mi-a spus că — date fiind premisele speciale ale bravului secol XX — ar trebui ca în fiecare casă serioasă, instituție, uzină sau fabrică, în fiecare primărie rurală chiar să se înființeze o cameră în care să se poată urla în voie. „Un *gueuloir*", ar zice sora noastră vitregă. Ar trebui să se dea chiar învoiri pentru acest gen de descărcare. Fiecare munte bătrîn are „o urlătoare", adică o peșteră sau cascadă unde poți striga în voie: „Nu mai pot! M-am săturat!" Orașele se îngrijesc de diferite servicii (pentru umplerea și golirea tubului digestiv), de ce nu s-ar îngriji și de asemenea locuri unde omul, de rînd sau din conducere, să poată să se descarce de cele ce-l apasă pe suflet? Spovedania a fost o instituție prea delicată și cu societatea, și cu divinitatea: ea accepta doar să-ți înșiri păcatele comise, greșelile și abaterile *tale*. Dar vremurile s-au schimbat mult, acum ar fi nevoie de un loc în care să te poți plînge în voie de păcatele șefilor, patronilor, caudililor, unde să poți striga în față însuși Creatorului tău că lumea asta, ce poartă iscălitura Sa, e ticăloasă și că mulți oameni se comportă ca niște fiare sau ploșnițe... Evreii își au Zidul Plîngerii lor, ziduri ale plîngerii există, mai nou, peste tot: în Germania, Vietnam, Coreea etc. Chiar și la Lupeni sau Petrila. Nu de ziduri ale plîngerii avem nevoie, ci de ziduri unde ne-am putea urla nefericirea, deruta, disperarea; foamea și frigul, frica și teroarea. Omenirea nu evoluează de la gorilă la Hristos — așa cum credea Dostoievski, ci invers: războaiele și fascismele nu se mai termină, nu pășim în sus, spre înțelepciune, calm și pace, ci spre o lume în care bombele, absurdul, războaiele, ura și blestemele vor alcătui repertoriul de urgență, atît al celor puternici și bogați, cît, mai ales, al celor umili și slabi...

Eu nu am văzut-o pe Ana niciodată cuprinsă de o asemenea criză de groază (despre care îmi vorbise, în treacăt, și Mefisto). Dar am văzut-o plîngînd — și nu un plîns oarecare. Asta s-a întîmplat după Sînziene, mi se pare. Era duminică, mă pregăteam să le însoțesc, pe Ana și pe Preoteasa, la un fel de muncă voluntară. Nu departe de noi — dar destul de departe de oraș — erau, alături, bine împrejmuite, dar în totală delăsare, patru cimitire vechi. Unul catolic, altul protestant — și, în fața acestora, unul evreiesc și altul armenesc. Nu ocupau mai mult de cîteva hectare fiecare — dar erau

pline de pietre tombale vechi, aproape muzeale. Nu eram singurii care mergeam să plivim aceste necunoscute morminte: multă lume din oraş, mai ales bătrîni şi chiar foarte bătrîni, îşi făcuseră un obicei din a veni aici cu săpăligi şi greble, cu cazmale şi lopeţi, ca să desţelenească aleile dintre morminte, şi chiar mormintele. Era un mod de a te reculege şi a medita cît se poate de simplu şi la îndemîna oricui. Am fost o singură dată, cu Ana şi cu Preoteasa, nu cred că am scos mai mult de zece cuvinte toată dimineaţa, şi totuşi — acum trebuie să o recunosc — cele cîteva ore petrecute acolo (vegetaţia părea nebună, insecte, fluturi, şopîrle şi o mulţime de broscuţe verzi) au reuşit să spargă carapacea mea de inginer ateu şi teluric. Nu ştiu dacă morţii reînvie undeva, cîndva (nici nu mă interesează, deocamdată); ceea ce îmi devenise oarecum evident într-o singură asemenea *missa solemnis** duminicală era faptul că mormintele acestea moarte erau vii, povesteau molcom, tulburîndu-ne dar şi mîngîind. Preoteasa era singura care cînta în surdină (bineînţeles, bizarele ei pricesne sau imne). Eu şi cu Ana, fără să ne vorbim, curăţam de buruieni necunoscutele morminte. Un taraf de ţigani — vioară, clarinet, ţambal portativ — executînd, ca la margine de lume şi imperiu, diferite vagabonde variante ale unor clasice recviemuri, trecea prin cimitir, cerşind cu demnitate obolul nostru. Apoi liniştea se refăcea sau se auzea de departe, din sectorul catolic sau armenesc. Mă gîndeam la tata, la Pătru, la cimitirul nostru de sat şi simţeam — oricît eram de blindat împotriva unor ispite metafizice — cum mă pătrund de vraja unei foarte fine şi parfumate ispite a nemărginirii. Ce se întîmplă — nu în matematici, ci în viaţă — cu un zero care tinde spre infinit? Dar cu unul care tinde spre moarte? Dar cu un zero pus sub streaşina unui radical la puterea „Ana"? Unde sunt hitiţii, moabiţii, filistenii şi chiar întregul Babilon? Unde sunt aceste seminţii catolice, protestante, evreieşti, armeneşti? Pleavă şi vînt, deşertăciunea deşertăciunilor... Acompaniam pe dinlăuntru şi melosul transmis de această rară pereche: Ana şi Preoteasa. O şopîrlă verde se odihnea pe o piatră tombală rabinică. Un melc leneş

* Compoziţie muzicală, cu cor, solişti şi acompaniament instrumental, alcătuită pe baza textului tradiţional al liturghiei catolice (lat.), executată cu ocazii solemne.

călătorea nepăsător spre infinitul său. Prindeam în palme o broscuță verde, ne uitam uimiți la cercul de aur ce-i încadra ochiul deloc speriat.

Femeile lucrau desculțe — așa hotărîse Preoteasa. Oh, ce n-aș fi dat să pot să mă descalț și eu; tălpile mele și-ar fi adus aminte, oftînd, de fericirea colbului, a miriștii, a mîlului cald din afundul iazului. Mefisto — pe vremea cînd cîrciumeam împreună — îmi spunea: „În sat, pînă și ultimul gușat, țigan sau cerșetor se putea considera a fi în centrul unui cerc știut. Acolo, toată lumea știe totul despre toți: fiecare celulă vie a satului respira nevoia de libertate și independență. Orașul acesta, în care am năvălit după război cam flămînzi și speriați, ne-a primit cu un fier înroșit cu care ni s-a ars pe coapsă cuvîntul «marginal». Să gîndim drept, să gîndim socialist. Deocamdată, toți suntem marginali — îmi perora Profesorul —, iar cei ce nu sunt încă vor deveni curînd. Și cei de sus, și cei de jos, și cei puternici și cei slabi. Nu e nimic rău și anormal în asta. Din contră. A fi marginali la istorie, la geografie, deocamdată, înseamnă a ne da seama de punctul de la care am pornit. Importantă e devenirea și orice devenire în timp începe de la marginalitate. Și turcii, și englezii, și rușii au fost «marginalii» Europei. Dar, fiindcă noi nu ne putem nicicum compara cu aceste mari împărății, trebuie să devenim lucizi și să recunoaștem că noi, românii, prin soartă și istorie, am fost obligați să trăim aici, la marginea a cinci uriașe împărății, la marginea a cinci puternice religii, a cinci sisteme diferite de sclavagism și capitalism. Acum, să ne ferească Marx și istoria de hibridizare sau *kitsch* — adică de încremenire în această marginalizare: nici oraș, nici sat, nici Asia, nici Europa, nici bogați, nici săraci. Fiindcă, după zece ani de la revoluție, o mulțime de oameni au plecat din sat, dar foarte puțini au ajuns orășeni. Sub pielea fiecărui muncitor, funcționar, militar arde încă jarul din vatra țărăniei definitiv pierdute. În spate avem istoria, cimitirele, folclorul nostru fantastic: în față un tunel. De voi, de generația voastră depinde ieșirea din acest tunel. Eu nu voi apuca ieșirea, dar tu ești tînăr, fii atent, fii atent, istoria e o mare păcăleală, cuvîntul «devenire» rimează periculos de corect cu «revenire»...

Ne pregăteam pentru o nouă ieșire la plivit (asta, dacă nu mă înșel, a fost în ziua de 28 iunie 1956), cînd, deodată, în liniștea săl-

batică a Luncii răsună un murmur neobişnuit. Cîinii lătrau, stoluri de lăstuni şi corbi zburau ca înainte de furtună. Murmurul surd şi acut creştea. Cutremur? Inundaţie? Război? îmi ziceam. Pielea mi-o simţeam de gîscă. Nu înţelegeam ce se întîmplă, stăteam în pragul uşii casei mele, vedeam lumea alergînd, ţipînd. În fiecare din noi există un primitiv care doarme, care crede în magie şi supranatural. Am trăit cutremurul din 1941 la Bucureşti, pe Berzei. Prima senzaţie nu a fost deloc ştiinţifică. Din contră (voi ţine minte cît voi trăi), cînd a început să se mişte pavimentul sub picioarele mele, am avut impresia că un animal uriaş — elefant sau broască ţestoasă — care ne sprijinise pînă acum se trezise supărat din somn şi încerca, scuturîndu-se, să scape de noi... Ana ieşi din casă, veni lîngă mine şi mă linişti. „Nu-ţi fie frică, îmi spuneau ochii ei, nu e nimic rău, nu vine peste noi nici o nenorocire!" Pascaly, îmbrăcat în ţinută de „Aleluia" (în fiecare duminică mergea la Mitropolie, unde cînta în corul bisericesc), ni se alătură. Avea în mîini un binoclu Zeiss, ni-l întinse.

— Roiesc! îmi zise. Asta e: roiesc ţiganii.

Nu înţelegeam. Cum era să înţeleg aşa ceva? Îi cunoşteam pe ţigani — aveam, ca orice bun român, acea superioară (totuşi tandră) înţelegere şi toleranţă pentru această seminţie. Sentiment în care, alături de o doză de dispreţ rasial, foarte vechi şi foarte înrădăcinat, funcţiona, din vremuri apuse, şi un fel de alarmă magică ce se declanşa ori de cîte ori ajungeam mai aproape de aceşti — să fiu sincer — *subdezvoltaţi* (în raport cu mine sau modul meu de a judeca). Acum, pe o rază de cîţiva kilometri, de-a lungul întregii Lunci şi peste zarea nu ştiu cîtor maidane şi bidonviluri, se vedea ridicîndu-se un praf imens, ca un nor. Şi, asemeni furnicilor sau termitelor, un întreg popor, cu cătel şi purcel, ca o masă compactă, părea a se desprinde din somnul pămîntului şi a porni, chiuind, cîntînd, ţipînd şi înjurînd, spre oraşul ce-l adăpostea şi-l şi hrănea.

— Nimeni nu cunoaşte cauza acestei mişcări, îmi explica maistrul Pascaly. Nici măcar Lendvay, contele, care e un „ţiganolog" reputat. Cine poate explica ştiinţific migraţia popoarelor, a religiilor, invazia ţînţarilor, a lăcustelor? Am auzit — de la Mefisto cetire — că ar exista în orice animal social sau sociabil o glandă ce secretă o substanţă numită „locustină". De la latinescul *locusta*, care în-

seamnă lăcustă. Cînd această secreţie se accentuează peste anumite limite normale (din cauza unor pete în soare, a unei faze lunare sau pur şi simplu a unor refracţii magice social-politice), atunci respectiva colectivitate e cuprinsă de o frenezie isterică, dementă, colectivă totuşi. Astfel — ne explica în batjocură, cred, profesorul — au loc toate migraţiile: de lăcuste, termite, furnici; de şerpi, broaşte, fluturi; de huni, avari, pecenegi şi turci; de catolici, protestanţi, mahomedani, pravoslavnici; de fascişti, evrei, nihilişti, ecologişti. Etcetera. Natura îşi are secretele şi ironiile sale sociale. Ţiganii ar fi, în aparenţă, o seminţie de maidan, murdărie şi mizerie: dar sunt un organism ce trăieşte extraordinar de organic, conform unui instinct de solidaritate tribală uluitoare. Personal, spunea Pascaly, am un mare respect pentru Adam Lendvay, care — tocmai pentru că e hipercult şi un hiperlucid observator al lumii şi istoriei — susţine că ţiganii sunt un fenomen social unic, excepţional şi — ai să rîzi — ...de mare viitor. Va trebui să stai odată de vorbă cu el — nu mi se pare deloc absurdă sau dementă argumentarea lui.

— Dar ce se întîmplă, de fapt, în timpul acestor „roiri"?

— Habar nu am. Nu am trăit pînă acum o mare roire. Ea are loc o dată la secol, pare-se. Dar mici roiri — ca un fel de antrenament sau repetiţie — au loc destul de des. Cu mare neregularitate, fără o cauză clară sau un scop precis. Ca un aluat ce dospeşte, ca o fiertură ce dă în foc. Cuprinşi de un fel de entuziasm de trib, dar şi de un sentiment de carnaval sau demonstraţie de mîndrie (da, de mîndrie!), ţiganii se adună şi pleacă spre centrul oraşului. Nici un discurs, nici o lozincă. Nici un scop precis, doleanţă sau revendicare. Rîsete, ţipete, blesteme, dans — colectivitatea îşi revarsă, pre limba şi legea ei, surplusul de forţă şi scîrbă, de răutate, dispreţ şi vitalitate. Asta, în centrul oraşului, sub ochii „albilor" şi sub nasul miliţiei, prudente, dar neputincioase. Nu sparg, nu jefuiesc, nu dau foc: cîntă, spurcă, îşi arată fundul şi urlă ce le vine la gură spre palate şi blocuri. Nu e vorba de ură de clasă, ci de un dispreţ de rasă. Ca lava unui vulcan se revarsă peste toate bulevardele şi pieţele din centru. Apoi, după o oră sau două, obosiţi şi plictisiţi, se retrag în pace, dispărînd iar în bordeiele, colibele sau şatrele lor. Totul durează răstimpul unei duminici de vară. Eu aş zice să înhămaţi, să-i

ocoliţi cu prudenţă, dar de văzut, să vă duceţi să-i vedeţi mai de aproape.

Înhămarăm într-o clipă şi o luarăm în buiestru grăbit nu direct spre centru, ci spre centura de margine a oraşului. Ana mîna Şargul nostru pepene stînd în picioare. Eu, cu binoclul la ochi, cercetam zarea. Nu era prea cald, plouase peste noapte, pămîntul era reavăn, moale. Porumbul părea frumos — la fel şi floarea-soarelui şi sfecla. Tremura imaginea în binoclu, tremuram şi eu de un fel de bucurie de vacanţă. Ca atunci cînd, în copilărie, se anunţau în sat circari, ursari, călugări sau paparude. Mă făceam că nu observ modul ei foarte ţărănesc de a mîna calul. Mi se părea că aud chiar anumite sunete, ieşite din gura ei, modelate de buzele şi limba ei. Deci — încercam eu să deduc —, deci poate scoate sunete, corzile vocale nu sunt total paralizate, ceea ce înseamnă că o minune este oricînd şi probabilă, şi posibilă. Dar, în timp ce gîndeam aceste vise de viitor, nu puteam să nu observ că şi ea mă observă, că îmi citeşte gîndurile şi, probabil, ştie exact ce gîndesc şi prin ce emoţii trec.

Dar ce se vedea în toate părţile era cu totul ieşit din comun. Ca un şuvoi de apă scăpat de sub strînsoarea unui dig, rîuri de oameni se scurgeau spre oraş. O mie, cîteva mii, zece mii — cine putea să-şi dea seama? Înaintau fără ordine, fără şefi de coloană, în totală harababură şi bramburească. Nu vedeam căruţe cu cai sau măgari, nici cîini sau capre. Ţiganii din bordeie — cei mai numeroşi — erau amestecaţi cu cei mai „boieri", locuind în case de paiantă şi avînd radio, şi ţiganii rudari, lingurari, căldărari, credincioşi încă vieţii nomade şi corturilor strămoşeşti. Aerul vibra de strigătele şi furia lor, foarte veselă şi grotească. Aveau tobe şi instrumente de suflat, tot felul de instrumente din care cîntau, alandala, bum-bam, dirim-diram. Văzurăm şi cîţiva urşi în coloană, pui de urşi, probabil în curs de dresare, nu mai mari decît un zdravăn cîine ciobănesc. Totul era teribil de colorat, gălăgios şi mişcat, plin de panglici şi fuste foarte ţipătoare, de salbe şi mărgele săltate de fete tinere, femei gravide (o mulţime) şi de baragladine grase, înconjurate de o mulţime de copii goi-puşcă, de toate vîrstele.

Aproape de şoseaua Dunării a trebuit să ne oprim. Drumeagul ce ocolea oraşul în cerc larg era tăiat de o şosea pietruită, pe care se scurgea, ca un torent de primăvară, o mulţime fără margini. Am tras

deoparte, sub un castan bătrîn. Îi puteam vedea acum de aproape. Femeile erau desculţe, ţipau şi cîntau. Copiii erau şi deosebit de goi, şi deosebit de murdari pentru ora zece dimineaţa. Dar murdăria la ţigani, mă gîndeam eu, se defineşte, probabil, altfel decît la noi, orăşenii civilizaţi (cît de cît). Poate că această murdărie la copiii lor (trimişi să cerşească în oraş) constituie un fel de travesti profesional, acordîndu-le un statut social precis şi fiind, în acelaşi timp, şi o formă de atac şi apărare, de autodefinire şi sfidare... Cît vedeam cu ochii — de-a lungul întregii artere din sudul oraşului — tălăzuia o maree compactă de popor pestriţ şi agitat. Urlau, gesticulau, înjurau, rîdeau. Nu puteam să-mi dau seama dacă erau furioşi, revoltaţi sau numai veseli, în felul lor excitat şi crispat. Nu sunt sociolog şi nici etnograf, dar am impresia că, avînd mereu alte, mai importante treburi de rezolvat, am ignorat cu rea şi bună-credinţă problema socială a acestei unice şi originale seminţii. Cei din secolul trecut, după cîte ştiu, se uitau la ţigani cu mai umanistă înţelegere şi înţelepciune decît ne uităm noi, astăzi. Ne-am mulţumit să-i izolăm, să-i dispreţuim şi să-i ignorăm... de departe. Trişînd puţin cifrele reale ale numărului lor la recensăminte şi făcîndu-ne că plouă ori de cîte ori mărginaşii oraşelor ridicau problema ţiganilor vecini şi „prieteni". Nu ştiu dacă am dreptate, dar mie mi se pare că întreg oraşul nostru (fost foarte boieresc), ca şi capitala, de altfel, este clădit pe o destul de întinsă şi intensă baltă de ţigănime, prolifică, beată, absentă din istorie, dar prezentă în realitate. Nu ştiu dacă se poate vorbi de o „explozie demografică" la ei, în orice caz, în timp ce noi, „albii", ne chinuim să ne înmulţim măcar în progresie aritmetică, ei, fără nici un efort sau încurajare, se înmulţesc în progresie geometrică. Priveam înfiorat această mulţime de lumpen-sclavi ai unei libertăţi total antisociale şi anistorice şi îmi dădeam seama că asist la o fantastică, misterioasă şi iraţională demonstraţie de vitalitate, supravieţuire, instinct tribal. Au şi americanii problemele lor cu foştii lor sclavi negri, au şi francezii necazuri cu algerienii lor, englezii cu negrii din colonii, nemţii cu turcii aduşi să le muncească mai ieftin etc. Dar ţiganii aceştia sunt, totuşi, ai noştri şi sunt de mult aici. Antonescu i-a trimis la Bug, ce ironie! cu evreii trimişi în Transnistria. Ungurii şi iugoslavii au catedre de specialitate, echipe sociologice care studiază ştiinţific căile de integrare a ţiganilor lor; la noi, deo-

camdată, nici usturoi nu au mîncat boierii noştri moşieri cu robi ţigani, şi nici gura noastră nu miroasă a neatenţie şi ignoranţă...

Nu descifram din strigătele lor nici un fir logic, nici o idee. Poate că nici nu trebuia să fie aşa ceva, era vorba de o roire, locustina lucrează şi în oameni; dar poate că această ciudată inundaţie dinspre maidane şi mahalale nu este decît o formă de semnalizare, un mod prin care inteligenţa defensivă a organismului nostru social, încă sănătos şi inteligent, ne atrage atenţia asupra unor realităţi pe care le ignorăm şi le subapreciem (după a mea părere!). Cu Mefisto am discutat eu odată...

Ana mă privea zîmbind. „Spune tare ce gîndeşti!" — citii în ochii ei. Şi, în modul cel mai firesc, îmi continuai seminarul, explicîndu-i şi ceea ce, de fapt, nici eu nu înţelegeam prea bine.

— Cu Mefisto, la cîrciumă, am discutat nu o dată despre această „rasială" problemă românească. El este de părere că ţiganii trebuie priviţi şi înţeleşi nu din afară, de sus, de departe, ci dinlăuntrul lor. Raţiunea lor suficientă e ascunsă, e prelogică, total opusă criteriilor de progres, civilizaţie şi cultură. După un secol întreg, în care s-au trezit naţiunile şi în care Europa (şi Asia) şi-au definit hotarele şi ideologia, în conformitate cu ideea de naţiune şi stat naţional, după valul de politică rasială a fascismului (şi nu numai a fascismului: aş zice, a fascismelor) — iată-ne într-o lume radical schimbată, restructurată şi reorganizată, războaie uriaşe, urmate de revoluţii şi mai uriaşe, de revoluţii sociale, politice, religioase, economice, industriale, militare etc. Singura etnie care, în esenţa ei, nu s-a schimbat nici măcar cu o iotă ar fi ţiganii. În Africa, Pacific, Asia s-ar putea să existe triburi ultraconservatoate: nu seamănă totuşi cu ţiganii noştri. Miracolul lor — îmi spunea Profesorul — ne apare cu atît mai evident, cu cît cercetările de sociologie, psihologie, patologie a popoarelor, filosofiile abisale ale culturilor, ca şi studiile de psihanaliză colectivă, toate, nu fac decît să scoată în relief trăsătura majoră a ţiganilor: ei nu doresc să fie mai mult decît sunt, altceva decît sunt, altfel decît sunt. Nu au nici un fel de conştiinţă socială sau politică — chiar dacă întregul lor comportament se bazează pe un fel de mîndrie de a fi şi a rămîne, pe o teribilă încăpăţînare de a ignora istoria, revoluţiile, societatea. *Nu au nevoie de contractul social*, nu vor să ştie de acest contract. Din instinct, din experienţă,

din şiretenie. Conform principiului: nu am nici o pretenţie, lasă-mă să trăiesc fără nici o obligaţie! Se feresc de şcoală, de buletin, de cîmpul muncii. De baie, de bibliotecă. E aproape un miracol că pot trăi — şi trăiesc foarte bine, mă asigura Mefisto — în aceste condiţii. Murdăria şi vulgaritatea, promiscuitatea şi josnicia aproape animalică sunt forme prin care se izolează şi se apără de exterior. Mint, fură şi ascund. Dar mint şi-i fură numai pe albi, pe care îi consideră şi mai proşti, şi mai nefericiţi decît sunt ei. Nu au pretenţii la spitale, clinici, teatre. Nimeni nu ştie unde îşi îngroapă morţii, adevărata listă a nou-născuţilor e fictivă şi relativă. Dacă refuzăm să scoatem o lege pentru apărarea şi ajutorarea lehuzelor şi mamelor, ei profită: nu au nevoie de ajutoare. Dacă scoatem o lege de ajutor al mamelor şi lehuzelor, tot ei profită, pot trăi numai din ajutorul de maternitate. Mă înţelegi? Sunt meserii şi arte în care, de sute de ani, excelează. Muzica şi magia — iată două mistere pentru care sunt excepţional dotaţi. În faţa viitorului — chiar dacă se anunţă, să zicem, plin de lipsuri, foamete, suprasolicitare în muncă sau şomaj fără speranţe — ei sunt excelent pregătiţi, tocmai fiindcă de cînd există au fost lumpenproletari, marginali, gunoaie ale satelor şi scursoarea anonimă şi ridicolă a marilor noastre oraşe.

Ana îmi făcea semn că nu am dreptate, că-mi scapă, totuşi, esenţialul. Adîncimea, semnificaţia problemei. Verticala ei...

— Desigur, îmi dau seama, continuai firul protestului şi al îndoielilor pe care le citeam în ochii ei, a-i judeca din punct de vedere limitat psihologic sau sociologic, etnografic sau istoric înseamnă a trece pe lîngă esenţial. Iartă-mă, îi spusei, nu pot să renunţ la punctul meu de vedere, care e şi mai sever, fiindcă e mai mult decît sociologic: e politic. Îi judec şi ca fiu de ţărani harnici, şi ca inginer, şef peste o echipă de muncitori foarte harnici. Judecaţi, prin această paralaxă, oricîtă poezie ar fi în mine, ei îmi apar ca o comunitate parazitară, antisocială şi antisocialistă, total retrogradă. Nu muncesc, nu învaţă, refuză încadrarea socială, trăiesc în cuibare de lene şi murdărie, de hoţie şi indiferenţă. Nu produc nimic (sau produc fleacuri), nu sunt rentabili, pe unde trec, murdăresc şi strică totul: şi calea, şi moravurile, şi legile. Ar trebui să vezi cum arată un compartiment de cale ferată după ce au călătorit în el o familie de şătrari. Stai, Ana, ştiu ce vrei să spui: planul pur politic sau sociologic

nu e suficient pentru a-i înţelege şi, eventual — conform unui plan inteligent şi umanitar, elaborat de un institut hiperspecializat — să încercăm o reeducare şi asimilare a lor. La ora asta ei nu există pe ordinea de zi: iar încăpăţînarea lor nu e de natură pur socială. Sunt o comunitate fără să fie o societate, o etnie fără să fie o naţionalitate şi un partid politic fără urmă de conştiinţă, ideologie, progres. Aşa este — ai perfectă dreptate, Ana! Ar fi o concluzie — geografică şi istorică — ale cărei premise s-au pierdut şi s-au uitat. Ei nu se dau în vînt după calea noastră, fiindcă nu au nevoie de nici o cale: o au pe a lor, e hiperverificată istoric. Nu cred în progres fiindcă nu cred că un ţigan poate ajunge altceva decît tot un ţigan, chiar dacă l-ai muta în palat şi l-ai îmbrăca în şapte şalvari de sultan sau mandarin. Nu cred nici în mersul înainte. Timpul lor e ciclic, ajungi mereu de unde ai plecat, dacă te-ai născut în bordei, tot în bordei vei şi muri: *abaramu**! Nu se uită în oglindă să se analizeze critic; nu scurmă trecutul sau pămîntul în căutarea originilor sau rădăcinilor: nici cerul nu-l biciuiesc cu întrebări, rugăciuni sau imne, tocmai fiindcă Dumnezeul lor e ceea ce-i pentru alţii primarul, pe sub ochii lui e bine să treci cît mai rar şi cît mai hoţeşte posibil. Omenirea crede că va putea ieşi din barbarie. Ei bine, zici tu, Ana: barbaria e de foarte multe feluri, ei, în orice caz, nu sunt barbari. Nu impun o dogmă, nu au pus niciodată mîna pe sabie ca să apere o credinţă sau un colţ de pămînt, nu fac prozelitism, nu vor nici să se salveze, nici să elibereze pe alţii. Mai mult, spui tu, pe undeva în adîncurile întunecate ale sufletului lor, ca un nor negru sau ca un fum ce refuză să se ridice la cer, persistă convingerea că drumul lor e mai bun şi mai practic decît drumul ales de noi — în primul rînd fiindcă e scutit de riscul unor greşeli sau al unui eşec total. În sinea lor, zici tu, ei ne aşteaptă la colţ, zicîndu-şi, zicîndu-ne: „la noi, foamea, frica, hoţia şi minciuna sunt la ele acasă — la voi, ele sunt camuflate şi şmecherite. Mai devreme sau mai tîrziu, toată lumea se va înţigăni, chiar de vom umbla numai în maşini şi vom mînca numai icre negre. Fiindcă orice sclavagism (iar noi — şi alături de noi ungurii, sîrbii, bulgarii — avem cea mai lungă şi mai crîncenă istorie sclavagistă, iobagă, după Rusia, atît în evul mediu, cît şi mai aproape, în capitalismul

* Refren din filmul indian *Vagabondul* care a rulat pe ecrane în epocă.

burghezo-moşieresc) sau şerbie are tendinţa de a trece de la supunere şi frică la ascundere şi minţire. Aici, mă tem că nu ai dreptate: cred că sentimentul proprietăţii individualiste se poate înlocui cu sentimentul proprietăţii colective. Nu crezi? Din cauza vătafilor? Vom vedea. Rezistenţa lor la bătaie, foame şi boli e extraordinară; durerea şi suferinţa le consideră soartă, lege, nici nu le mai simt: nu reclamă, nu cer, nu pretind. Doamne fereşte, zici tu, Doamne fereşte ca acest popor, teribil de prolific şi de rezistent la lipsuri şi nevoi, să primească într-o zi, să zicem, o conştiinţă naţională. Sau una de clasă. Cu siguranţă că atunci vor ajunge — *volens, nolens* — la convingerea că acest pămînt din sud-estul Europei, huno-valaho-bulgaro-sîrb, le-a fost lor planificat de istorie. Fiindcă ei sunt cei mai mulţi, cei mai săraci, cei mai oropsiţi din Europa şi întreaga lume. Suntem în 1956, zici tu: se vor răscula pe rînd toate popoarele colonialiste, sunt sigură, şi negrii din America, şi arabii din Africa, şi vietnamezii din Asia. Jugurile colonialiste vor fi scuturate. Ţiganii nu se vor răscula niciodată: se vor înmulţi numai, continuînd să refuze orice încadrare în sistem. Atît. Restul e treaba legilor materialismului istoric, a negaţiei-negaţiei, a saltului calitativ, care, toate, pot să lucreze şi în favoarea lor. Fiindcă nu poţi să negi — îmi spui tu, Ana —, nu poţi să negi faptul că ei, de bine, de rău, sunt liberi. Ştiu să fie fericiţi în condiţii în care noi ne sinucidem de disperare. Din punct de vedere demografic şi social, de cînd există lumea, barbaria şi analfabetismul au fost şi sunt mai pline de vitalitate şi forţă decît ordinea şi disciplina militară sau politică. Femeile noastre muncesc; ale lor îşi alăptează copiii toţi. Copiii noştri nu mai au timp de joacă, ai lor, ca păsările cerului, ca şi cîinii vagabonzi, cunosc o copilărie plină de surprize, lupte, aventuri. Bărbaţii noştri se scoală cu noaptea în cap, fac navete, ore suplimentare, ore voluntare; ţiganii se scoală la zece, înhamă la căruţă şi pleacă pe moşie... Nu mor de foame, nici de frig: chiar dacă vom fi bombardaţi atomic, ei vor supravieţui. Chiar de ar veni peste noi o perioadă de austeritate şi lipsuri ca de război, ei vor continua să aibă de toate, conform principiului „fiecăruia după nevoile sale!". Noi trăim izolaţi, chiar şi în blocuri, nu ne cunoaştem vecinii, rar facem vizite: ne ferim şi de prieteni, şi de duşmani, şi de popi, şi de miliţieni. Ei trăiesc în comunităţi tribale foarte solidare, după nişte cutume primiti-

ve, dar milenare. Nu se tem de nimeni (chiar dacă se prefac a fi fricoşi), în puşcărie sunt ca acasă. Nu se tem nici de Cer sau de Dumnezeu — ce va fi după moarte nu e treaba lor e treaba Celui de Sus. *O del sî baro!* Este un Dumnezeu undeva: la acest vag precept islamic se reduce toată religia lor...

Eram fericit că reuşisem să descifrez răspunsul Anei, şi mai fericit că o vedeam veselă, încîntată de tot ce se întîmpla în jurul nostru. Două ţigănci copile, desprinse de şuvoi, veniră să danseze lîngă şareta noastră. Erau splendide, îşi scuturau umerii goi cîntînd, picioarele lor desculţe sărutînd praful drumului. Plesneau din bice flăcăii căruţaşi, matroane grase se certau cu liota de copii goi şi afurisiţi. Un porc împodobit cu funde colorate era legat cu zgardă şi lănţug. Rîzînd, dar şi înjurînd sau schiţînd diferite gesturi porcoase, mai mulţi bărbaţi foarte albi la piele (totuşi foarte ţigani) duceau în mîini cîteva sperietori de păsări, pe care le „împrumutaseră" de pe cine ştie ce holde. Nu-mi dădeam seama dacă tumultul acesta de lume şi gălăgie, de ţipete şi cîntece, era o demonstraţie de bucurie, sănătate, dionisie sau un fel de miting de protest pentru ceva. Nu se vedea nici un cuţit, nici un ciomag, nici măcar o sticlă de băutură. Nimic nu era clar. Poate că ei *ştiau* de ce au ieşit pe bulevarde, pentru mine totul nu era decît, cum spunea Mefisto, „un mister, înconjurat de taină, în care se ascunde un secret".

— Şi totuşi, adăugai, nu putem face abstracţie de premisele psihologice şi sociale. Trăiesc în întuneric — chiar dacă acest întuneric este mobilat de fantasmele mitologiei lor. Primitivitatea muncilor de care sunt capabili (linguri, căldări, spoit, furt, găinării, sorcove) îi condamnă la marginalizare şi la un fel de robie. Cînd văd mulţimea asta de copii, cînd ştiu cît de greu se procură mîncarea sau lemnele pentru iarnă, nu pot să nu presupun că, dincolo de această sălbatică şi stupidă libertate, se ascunde, în fiecare şatră sau bordei, o variantă *sui-generis* de mic infern, cu întreg alaiul său de vulgaritate, cruzime şi chinuri. Fără de sfîrşit infern — şi fără de soluţie. Deocamdată. Nu crezi?

Ana mă privea într-un fel foarte ciudat: parcă îi părea rău de ignoranţa şi limitele mele, parcă se şi mira şi-i era şi milă de aşa-zisele mele frămîntări. Avea în deget un inel cu o piatră mare de safir. Îl scoase. Desfăcu din tivul rochiei ei un fir de bumbac alb, cam de

60–70 de centimetri, pe care îl leagă de inel. Între timp însă „îmi spuse" cam următoarele:

— Nu poți scăpa de trecut, domnule inginer! Premisele tale sunt tot ploșnițele care te-au mîncat, melcul valah din care nu ai înțeles mai nimic și șobolanii din subsoluri pe care îi visezi și cu care ai îndelungi discuții morale și filosofice. De ce să-i consideri pe acești țigani numai ca factori sociali — adică o populație constituind un anume procent — în continuă creștere — din demografia patriei noastre? Poate că ei aparțin mai mult naturii decît societății, mai mult atemporalului decît devenirii istorice! Un scai de maidan e la fel de valabil, în ochii Naturii, ca și un spic de grîu sau un măr frumos. Un cristal de cvarț poate fi prin proprietățile sale structurale mai aproape de lumină și energie decît suntem noi, niște biete maimuțe vorbitoare. Ești sigur că scopul creațiunii e chiar omul? Că pămîntul acesta — acum mai ales, după ultimul război mondial — a fost creat special pentru gloria și utilitatea exclusivă a oamenilor? Dar dacă țiganii, cînd zic că Dumnezeu iubește mai mult muștele decît pe oameni, au dreptate? Domnule inginer, iată aici un inel de aur curat pe care l-am atîrnat de un fir de bumbac alb. În mod obișnuit, acest inel, pe care îl țin atîrnat numai cu două degete, stă nemișcat. Dar dacă sunt mai mulți oameni aproape, atunci se împlinesc condițiile ca aurul să devină inteligent, să „știe" și să „arate". Da, aurul este un metal filosofic, deține cîteva proprietăți ce nu au putut fi încă explicate științific. Dacă mă legi la ochi și pui dedesubt un obiect al cărui proprietar *magic* (adică al cărui proprietar e de mult acceptat și iubit de obiectul respectiv) este o femeie — o oglindă, pieptăn, legătură de chei, ruj, poșetă veche —, inelul va începe să se rotească, de la sine putere, deasupra obiectului respectiv. De vei pune dedesubt un obiect al cărui proprietar e un bărbat, inelul va pendula, descriind un arc de cerc. Mai mult: dacă pui dedesubt o poezie, desen sau partitură muzicală, inelul va indica cu precizie adevăratul proprietar, adică autorul respectivei opere de artă... Eu predau lecții de țesut și broderie, la o școală de surdomuți: la examene, se întîmplă ca băieții să facă temele teoretice ale fetelor și fetele temele practice ale băieților. Supun, în fața clasei întregi, fiecare lucrare acestui examen de proprietate magică — și descopăr imediat micile înșelătorii. Nu-ți vine să crezi? Nici mie nu mi-a

venit. Dar am umblat cu ochii deschişi prin ţigănia romaneştilor, metoda asta cu inelul o ştiu de la contele Adam şi Mefisto.

Ana se ridică în picioare şi întinse mîna. Inelul căzu, se clătină uşor–uşor, pînă se linişti. Apoi, deodată, ca lovit, sări în lături: se agita ca un cîine în lanţ, pendula larg, cînd în cerc, cînd de-a lungul, nici una din mişcări nu era pură, nici ca geometrie şi nici ca justificare dinamică sau mecanică. Ana nu mişca din cele două degete cu care ţinea aţa — şi totuşi inelul de jos se comporta ca o fiinţă vie care se zbate şi vrea să fugă.

— Nu înţeleg, Ana, îi spusei. Ai milă de mine, mă simt desfiinţat. Se neagă aici cele mai elementare reguli de dinamică. Explică-mi, te rog, nu-mi vine să-mi cred ochilor...

— Nu-ţi pot explica. Deocamdată nimeni nu a putut explica acest fenomen. Nici măcar doctorul Petrică-Sandu, care e foarte învăţat. Probabil fiindcă raţiunea noastră e diferită de raţiunea intimă a inelului? Într-o cameră goală, inelul nu se mişcă. Nu are pentru cine, nu are prin cine!? Ia-l în mînă: poftim, inelul continuă să miş-te, dar mult mai puţin şi altfel decît mişca între degetele mele!

— Dar mişcă, totuşi!

— Fiindcă sunt eu aproape. Şi fiindcă suntem în mijlocul acestei mulţimi, care e foarte încărcată magic. Doctorul Petrică mi-a spus: „E ca şi cînd ar avea loc o furtună magnetică!“ Ca şi cînd! Aceasta-i logograma prin care explicăm ştiinţific un fenomen ce nu-l înţelegem şi care totuşi e simplu ca bună ziua. Aurul e insensibil la curenţii magnetici: pilitura de aur nu va forma niciodată un cîmp al ei. Dar dacă aş avea pilitură de fier şi aş aşeza sub o foaie de hîrtie pe una din ţigăncile pe care le cunosc eu, te asigur că s-ar putea ca firele de aur să înceapă să se mişte şi să se ordoneze altfel.

— Ana, ai vrut să-mi spui ceva prin demonstraţia cu acest inel. Ce anume?

— Am vrut să-ţi arăt că şi noi, şi aceşti ţigani ne găsim în mijlocul unui cîmp. Nu ştiu ce fel de cîmp — în orice caz, el nu e nici matematic şi nici filosofic. Este un cîmp telepatic, bănuiesc. În care totul are o semnificaţie şi o trimitere, totul vorbeşte în două limbi deodată, dar nu oricui. Un cîmp care comunică între plante şi animale, oameni şi plante şi animale, spune ca să ascundă şi ascunde anume ca să spună, ca să se arate... Eu cred în acest cîmp, trăiesc cu

ajutorul acestui cîmp, încerc să te aduc şi pe tine, undeva aproape de acest cîmp... Defilarea asta de carnaval, de pildă, are o cauză necunoscută şi un scop la fel de necunoscut. Ceva se va întîmpla în anul acesta, zic eu, trebuie să fim mai atenţi cu ce se petrece în jurul nostru.

Acestea mi le spunea Ana. Sau mi se părea că mi le spune. Sau le spuneam eu în locul ei. Nu are importanţă, lumea se mişca, inelul se mişca, inimile noastre se mişcau şi ele. Eram împreună într-un cîmp magnetic, sau vorbeam de el, sau cîmpul vorbea în noi doi — nu era acelaşi lucru?

Deodată încremenii. Dinspre cîmpuri, înconjurat de o mulţime compactă de oameni ce ţipau şi cîntau, gesticulînd şi scălîmbăindu-se la modul cel mai grotesc, în pas solemn, de mare paradă, înainta spre oraş faetonul funebru al contelui Adam Lendvay. Era plin ciucure de „puradei" goi şi murdari, dar atît de plin, încît mă şi miram că nu cad jos. Cei doi cai albi, ca şi caii unor zei, străluceau în hamurile lor argintate, sub pampoane de struţ negru. Îngerii baroci de la colţuri serveau acum de sprijin şi agăţători pentru copiii mai curajoşi. Contele, în toată splendoarea napoleonică a costumului său numai fireturi de aur, stătea drept pe capră. Părea (şi era!) teribil de serios şi solemn. Înmănuşat în alb, cu un bici simbolic în mîna dreaptă, ţinea cu stînga hăţurile cailor, ce călcau cu greabănul curbat ca la mare paradă. Pe faţa lui odihnită şi proaspăt rasă nu se putea citi nici o opinie sau sentiment. Contele îşi îndeplinea, cu seriozitate şi promptitudine, o datorie. Nu cred că era plătit pentru această ieşire: tocmai fiindcă nu se putea zări nici un fel de căruţă sau haraba ţigănească, prezenţa acestui nobil faeton funerar mi se părea deosebit de logică şi de înduioşătoare.

Ne ridicarăm în picioare. Trecînd prin faţa noastră, contele îşi ridică cu deosebită eleganţă tricornul. Îi răspunserăm, înclinîndu-ne. Fără nici un gest anex, cu cea mai deplină naturaleţe, în perfect stil de epocă, Adam îşi îndreptă privirea, continuîndu-şi drumul. Liota din jur striga (ţiganii, mi se părea, o cunoşteau bine pe Ana), ne saluta şi ea aruncîndu-şi în aer sau muşcîndu-şi în gură soioasele sale pălării...

Ana luă în mîini hăţurile. Mulţimea se desfăcu de parcă ar fi fost Marea Roşie la semnul lui Moise. Trecurăm prin ea în galop

zvîcnit şi apoi, ocolind prin cîteva ulicioare de margine, în cerc, ajunserăm în piaţa Catedralei vechi.

În biserică nu erau decît cîţiva bătrîni care nici măcar nu întoarseră capul cînd am intrat noi. Fără să ne întrebe cine eram, femeia ce vindea lumînări ne întinse cheia podului. Deschiserăm destul de greu o uşă medievală, legată în fier forjat. O scară în spirală piezişă ne urcă pe acoperiş. Ieşirăm deasupra frontonului, spre dreapta, pe un fel de coridor strîmt ce izola, pe vremuri, exteriorul de nervurile arcuite ale bolţii dinlăuntru. De aici, ca dintr-o loggia, priveam spre oraşul ce strălucea în pulberea solară a acestei dimineţi. Un demon cu urechi ascuţite şi limba scoasă (probabil că servise, în trecut, ca scurgere pentru apa de ploaie) privea acum spre cetatea cuprinsă de un fel de febră. Simetric cu acest demon — în partea cealaltă — era un altul, ce scruta zările departe, spre cîmpuri, sate, ţară. Nu era exclus ca nopţile, aceşti doi martori ai tuturor transformărilor din istorie să stea paşnic de vorbă, comunicîndu-şi impresiile şi concluziile. Dialogul între sat şi oraş, între stăpînire şi supuşi, între industrie şi agricultură ar putea constitui un capitol de istorie şi de morală socială. Un demon înţelept nu poate privi decît sceptic şi cu multă melancolie deşertăciunea lumii, zbaterile furnicarului, dialectica luptă dintre bine şi rău — şi tot dialectica împăcare (şi confundare) a binelui cu răul. Cu Răul fără de care nu se poate...

Priveam prin binoclu cele cîteva bulevarde sau străzi ce încadrau Centrul nostru administrativ. Totul părea a fi năpădit de o mulţime neagră şi roşcată. Ca un murmur de tunet îndepărtat, se auzea vuietul acestei mulţimi, asemănător tunetului din norii ce aduc fie o ploaie bună, fie o furtună rea. Se vedeau şi camioane cu miliţieni şi pompieri. Civili — vreau să zic, populaţie obişnuită, „albă" — nu se zărea deloc. Toată lumea era ascunsă, mamele îşi speriau copiii, taţii se uitau prin perdele sau de la balcon la întreg acest carnaval foarte paşnic şi inocent, în fond. Se striga, fără îndoială, dar, fiindcă ţiganii strigau pre limba lor, puteau să spună tot ce voiau şi ce gîndeau, fără frică de arestare sau de turnători. Limba lor era numai a lor. Nu ştiu dacă — în afară de contele nostru — în toată Valahia Veche mai sunt cinci sau şase bătrîni cunoscători ai limbii şi dialectului în care vociferau, cîntau şi blestemau aceşti lumpeni, dar liberi sclavi ai istoriei şi progresului.

Întinsei spre oraș mîna mea stîngă, în care țineam ața și inelul Anei. Proiectat pe cerul deosebit de albastru al zilei, inelul nu se mai zbătea, nici nu cerca să sară sau să scape în lături: se învîrtea în cerc, ca într-o tainică tiribombă a tainei. Ana zîmbea. Îmi luă ața și o întinse ea spre același orizont tulbure: încet-încet, inelul începu să penduleze, realizînd o amplitudine pe care aș fi dorit s-o pot calcula. Îmi lipseau însă datele primare. Nu înțelegeam și nici nu prea voiam să înțeleg. Din ochii umbriți ai Anei, soseau pînă la înțelegerea mea stoluri, stoluri de păsări străine și necunoscute. Neguri și nori grei vedeam eu în ochii cu care nu se uita la mine, dar în a căror privire eram implicat: ca semn, ca persoană, ca destin.

Țineam îmbrățișat trupul de piatră al demonului protector. Îl vedeam sub copac pe Luțu păscînd liniștit iarba din părculețul bisericii. Îl bănuiam pe contele Adam trecînd cu trăsura sa, încărcată ciorchine, prin fața Universității, Sfatului popular și chiar a Mitropoliei. Fiorul ce-l simțeam încă nu semăna cu acele schimbări de gamă pe care le trăiam cînd treceam de la un stadiu de beție la altul — sau, în nopțile mele de vînătoare, cînd reușeam să atenuez tensiunea nervoasă, după ultima ploșniță vînată pe întuneric. Nu! Simțeam acum o altfel de trecere. Nu cea mai mare trecere — dar poate cea mai importantă. Acum — îmi ziceam — poate că și în ochii mei se poate citi clar *totul*, poate chiar și adîncimile în care, în mare dezordine și durere, se zbat să se aranjeze cîteva semințe, oglinzi, scoici goale. Ana mă ținea aproape de tăcerea ei — eu călcam curajos pe o cărare de astă dată clară și luminoasă. Toată frica și mizeriile mele le lăsasem jos în oraș — poate că frica mea funciară, cea a condiției mele de fiu de șerb și nepot de sclav, defilează acum în faetonul fantastic al lui Adam, prin acest oraș pe care l-am urît în măsura în care îl și iubeam, pe aceste străzi de vis, printre aceste case în care am trăit cei mai frumoși ani ai mei ca un orb, surd și mut, ca un cerșetor la ușa adevărului și armoniei.

Ridicai binoclul și măturai cu privirea prin lentilele lui imensa pădure ce se înalță pe dealul Bucovățului, pînă departe în zare. Acolo, undeva, la vreo cincizeci de kilometri, doarme casa copilăriei mele, trăiesc prunii tatălui meu și cresc cei doi copii ai bunului meu frate, Pătru. El m-a mîntuit, prin el am ajuns să mă salt din mizerie, ignoranță și beții. Mefisto și Ursu, fiindu-i colegi și ortaci „acolo",

el i-a îndemnat pe aceştia să-şi arunce un ochi peste netrebnicia şi prostia mea.

Pădurea. Vedeam pădurea mea sfîntă şi curată. Nu mă mai interesa oraşul, nici carnavalul bizar din el. Aveam inelul Anei în palme — era cald şi viu ca un pui de pasăre fermecată, mă uitam prin ceaţa lentilelor la stejarii pădurii. Vedeam şi mă însimţeam în duhul acestei uriaşe forţe şi ispite care era pădurea mea uitată şi pierdută. Îmi defilau prin minte iezerele văzute, dumbrăvile şi măgurile, prăpăstiile şi peşterile, rovinele şi grohotişurile alpine ale Parîngului-Tată. Auzeam vîntul aspru trecînd peste creste, căderea grea a apelor la trecători, foşnetul viperei de aramă prin iarbă. Simţeam că El este acolo, că trebuie să fie acolo. Pentru prima oară îmi deveni oarecum limpede că toate rosturile mele sunt legate simbolic de El. Printre ferigi uriaşe, sub brazi şi cleanţuri trăsnite, îl simţeam trezindu-se din somn şi privind liniştit spre văile ceţoase. Ei bine, îmi ziceam, dacă El există, înseamnă că şi eu exist, şi, dacă eu am ajuns să mă gîndesc la El şi să-L aştept, înseamnă că şi El mă ştie şi mă recunoaşte.

Coborîi ocheanul. Ana mă privea: dreaptă ca o lumînare, luminoasă ca o lumînare, curată ca o lumînare.

Mă citi dintr-o singură rază. Îi urmăream apele adînci din privire, albeaţa curată a feţei de zînă valahă şi fată preacurată, dorind cu toată tăria mea ca ea să participe la fiorul şi cutremurarea mea. Eram fericit — şi nu puteam fi fericit singur; mi se spărsese crusta sau gheaţa, trebuia ca cineva drag să arunce o ochire spre lăuntrul meu nebulos.

Ana mă privea drept şi lung. O lacrimă, cît un bob de mărgea siberiană, se strecura spre colţurile ochilor mei: pădurea era subiectul şi predicatul din propoziţia inimii mele de acum, ea trebuia să fie citită şi „spusă" de către această fată, care mi se părea a fi nu numai o vestală a acestei clipe şi zile, dar şi o taină şi un semn al unei lumi la a cărei uşă băteam sfios şi cu teamă.

Şi Ana se rosti. Mi se păru că îşi mişcă buzele: nu sunt sigur. Dar sunt sigur — şi pentru asta pot jura în faţa oricărui altar sacru sau profan —, sunt sigur (aud şi acum în urechi) că Ana, cu privirea ei de portret din alt veac şi altă lume, *rosti* clar — şoptit, dar clar — un singur cuvînt. Dar ce cuvînt!

— Lupu !

XVI

Mă întorceam de pe şantier. Aveam o lucrare afurisită — un fel de rampă complexă, în pantă, pentru descărcarea din căruţe şi remorci şi încărcarea în vagoane a sfeclei, porumbului etc. Lucram departe de orice linie electrică, a trebuit să mă milogesc să mi se aprobe un grup electrogen cu păcură. În sfîrşit, treaba se pornise, şefii mei de la regională erau foarte mulţumiţi. La sfîrşitul schimbului, mă îmbăiasem în rîul ce curgea aproape de halta unde lucram. Acum, traversam cu bicicleta (pe care o lăsasem prinsă cu un lacăt în faţa magaziei noastre de materiale) holul gării centrale, îndreptîndu-mă spre ieşire. Deodată mă oprii în faţa unei figuri foarte cunoscute, pe care însă nu ştiam de unde s-o iau. Bătrînelul palid şi cocîrjat din faţa mea purta haine negre (pe căldura asta!) şi ţinea în mînă o coroană pentru mort. Mă privi cu ochi apătoşi, clipi de cîteva ori, apoi, cu o voce deosebit de clară, chiar dacă părea îndurerată, îmi spuse: „*Bonjour*, domnule inginer Lupu!"

Era fostul administrator al blocului în care am locuit în epoca Mili. L-am visat de cîteva ori, dovadă că nu era chiar o cunoştinţă oarecare — întîlnirea noastră fiind, din cine ştie ce motive, înregistrată în magaziile mele de „subsol". Mi-a spus că pleacă să-şi înmormînteze ultima soră („pe buna mea Olga, un suflet ales!"), acum rămăsese singur de tot. Avusese cinci surori, toate mai tinere decît el, toate muriseră. În primăvară îşi pierduse, într-un stupid accident de operaţie, şi soţia („pe buna mea Gigi, un suflet deosebit de ales"), ce să-i faci, asta e viaţa. I-am adresat condoleanţele de rigoare. Deşi plîngea, îmi făcea impresia că e foarte obişnuit cu înmormîntările: primele trei sunt mai dificile, celelalte urmează ca pe o bandă rulantă. În felul său militar şi academic, mă întrebă cum o duc, unde lucrez, ce mai fac. I-am spus.

— Ieri, îmi răspunse, privindu-mă fix, m-am gîndit la dumneata. M-am şi concentrat, încercînd să te chem telepatic. Uneori îmi

reuşeşte, alteori nu. Iată că mi-ai ieşit în cale — înseamnă că puterea mea de transmisie încă nu e stinsă de tot. Pe vechea dumitale adresă a sosit o citaţie de la Tribunal: să te prezinţi la grefă să-ţi ridici dovada sau sentinţa de divorţ.

— Mulţumesc, îi spusei. Voi trece mîine pe la dumneavoastră.

— Nu are nici un rost, îmi spuse, mîine sunt la înmormîntarea Olgăi. Uite, am la mine citaţia, am presimţit că te întîlnesc sau sunt foarte distrat. Iscăleşte matale aici şi, cu avizul ăsta, te poţi duce cînd vrei la Tribunal. Nu e nici o grabă — cu cît întîrzii, cu atît creşte şi bacşişul grefierului...

Îi mulţumii din nou. Lăcrăma întruna, dar continuam să fiu tot mai convins că aceste lacrimi nu au nimic comun nici cu mine şi nici cu biata Olga.

— Ce mai e nou în lumea ploşniţelor? îl întrebai, mai mult din politeţe.

Îmi făcu semn să tac. Să vorbesc încet. Nu e bine să discutăm în holul gării asemenea importante şi secrete probleme. Apoi, brusc întinerit, mă prinse de braţ şi mă trase în colţul cel mai ferit. Cu ochi strălucitori, îmi şopti:

— Cercetările noastre (de unde acest plural?) au avut cîteva rezultate cu totul deosebite. Aş zice revoluţionare, dacă nu aş avea anumite rezerve istorice faţă de acest termen. Ţin foarte bine în minte discuţia pe care am avut-o. Aş fi vrut să vă cooptez în grupul nostru de cercetare, dar aţi dispărut brusc. Iarna trecută mă întrebaţi: „De ce pe unii îi mănîncă, iar pe alţii deloc?" Aceasta era marea noastră întrebare, atunci. Astăzi, cred că, pot să răspund!

— Ei, asta-i! Chiar aţi descoperit criteriul de selecţie al acestor bestii parazite?

— Nu e vorba chiar de o descoperire, ci doar de o teorie ce urmează a fi verificată statistic, medical, microscopic. Grupul nostru este alcătuit din savanţi amatori, dar cu înaltă pregătire ştiinţifică şi morală. Suntem cu toţii pensionari — munca noastră ar fi un fel de contribuţie benevolă pe altarul Patriei. Al Patriei care, deocamdată, refuză cu încăpăţînare să ne revizuiască pensiile. Nu are nici o importanţă, zicem noi, românul are şapte vieţi şi nici un stomac, ha, ha!

— Iertaţi-mă, îi spusei, sunt grăbit, obosit, vă caut eu odată cînd am timp, îmi expuneţi atunci teoria dumneavoastră...

— Vai, cum poți să vorbești astfel? Eu pot muri mîine, dumneata poți fi oricînd transferat sau călcat de o mașină. Neagră. Nu avem voie să amînăm ocaziile de a spune adevărul. Lumea întreagă intră într-o criză de adevăr, tocmai fiindcă și-a mutat atenția de la știință la tehnologii, de la morală la politică, de la religii la spionaj și război rece. Trăim periculos, domnule inginer, foarte periculos chiar. *Carpe diem**, la vîrsta culturii noastre — și foarte bătrîne, și foarte tinere — înseamnă: „nu pierde nici o ocazie de a spune tot ce știi,*urbi et orbe*, fiindcă vin vremuri grele pentru întreaga planetă, nu se știe niciodată ce sămînță sau ce nenorocire va rodi sau va exploda! Și unde!

— Iertați-mă, aveți dreptate. Vă ascult, domnule colonel!

— Bine-nțeles. La vîrsta mea, aș fi total ridicol dacă n-aș avea, din cînd în cînd, și un pic de dreptate. Noi — așa cum ți-am mai spus — am considerat că este de datoria noastră cetățenească și patriotică să studiem, din proprie inițiativă, această cumplită plagă a paraziților de tot felul. Nu fiindcă, prin voia soartei, majoritatea din noi cîștigăm o jumătate de normă ca administratori de bloc, magazineri, paznici de muzee, paznici de siloz. Ploșnițele și șobolanii sunt doar o mică parte din imensul dosar pe care noi l-am intitulat D.D.D.: adică: Deparazitare, Deratizare, Dezinfectare. Aș zice, un întreg program de salvare a lumii, și chiar a salvatorilor ei. Desigur, problemele nu sunt simple: pe lîngă o latură pur materială — de pildă, realitatea existenței ploșnițelor și șobolanilor în viața noastră — se naște și o cumplită problemă morală, precum și alta de-a dreptul mistică sau metafizică. Orice pas pe care l-am făcut în studierea ultraseveră a ploșnițelor, de pildă, a dezvăluit dimensiuni ontologice care pur și simplu ne-au speriat. Fiindcă orice pas spre întuneric și necunoscut poate fi un pas spre spaimă și gol. Cea mai mică descoperire deschide cele mai mari întrebări... după. Caut să văd cum de e posibil ca unele specii de ploșnițe să fie fecundate înainte de naștere (fii atent, o mamă depune niște ouă din care ies, pe rînd, trei generații de ploșnițe, care, îndată ce devin mature, se și simt gravide prin ereditate, și se ouă, și fac pui, fără să aibă nevoie de aportul sexual respectiv: ajunge cel al bunicului! Se înmulțesc, așadar, ca

* Bucură-te de ziua de azi (lat.).

rachetele, în trei trepte...), cum zic, caut să înţeleg acest uluitor fenomen şi deodată mă pomenesc că mi se face frică şi simt nevoia să cer iertare Naturii pentru că mă amestec în trebile sale interne, spionînd-o, nechemat şi ignorant. Fiindcă, tinere domn, aici se pune problema sublimă a răului, ca miracol natural, sau a răului ce ar putea fi un uriaş bine pe care nu-l înţelegem, fiindcă, deocamdată, ne este advers. Nu? Mă găsesc în plină mistică a Genezei — trebuie să recunosc că nu noi, oamenii, suntem scopul vieţii pe pămînt: devin ateu şi presupun că Dumnezeu ne-a făcut pe noi, oamenii, pentru că iubeşte şobolanii şi ploşniţele mai mult decît pe noi... Ca ofiţer ce am făcut războiul, nu pot să nu fiu pesimist şi total sceptic în această direcţie... Dar să ne ferim de speculaţii teologice, orice imixtiune a religiei în cercetare duce la certuri, schisme şi chiar injurii grave. Avem un principiu: să fim materialişti în tot ce facem. Dacă vom reuşi să fim şi dialectici, şi istorici, cu atît mai bine pentru dialectică şi istorie; dacă nu, noi ne facem datoria, cercetînd pînă unde ne duce mintea şi ne ţin curelele. Restul e datoria voastră, a celor mai tineri, cărora vă vom preda dosarul cunoştinţelor noastre... A mai fost o problemă — nu fi nervos, nu uit de întrebarea dumitale —, aş zice, de-a dreptul uluitoare. Tot studiind cele 181 de specii (recenzate de noi în oraş şi regiune), deodată, camaradul şi prietenul meu Benone Popescu, fost general de cavalerie, vine şi susţine, cu probe şi experienţe, următoarea teorie (fii atent, e foarte actuală şi interesantă!): zice Benone că ploşniţele cunosc un fel de nemurire. Nici mai mult, şi nici mai puţin. Adică mor sufleteşte — vreau să zic că moare viaţa din trupul unei ploşniţe —, dar acest trup nu putrezeşte. Ceva îl întreţine. Chiar un an sau doi. Ca apoi, într-o singură zi, viaţa să revină şi respectiva moartă să se simtă puternică, veselă şi flămîndă. Ei, ce zici? Cumplit, teribil! Nu e aşa? Mai mult: Benone crede că nu toate ploşniţele cunosc acest fel de reînviere. Doar unele, alese, avînd probabil, un program genetic special... Francezii, care sunt foarte avansaţi în materie de parazitologie, au descoperit nişte ploşniţe de apă care — e de-a dreptul de necrezut! — nu-şi fecundează partenerele de amor (deşi fac amor), ci cadavrele strămoşilor. Acestea servesc ca excelente clocitori pentru noile generaţii. Pe lîngă acest sistem de înmulţire, trebuie să recunoşti că noi, hominienii, suntem nişte fiinţe mult rămase în urmă, pe o anumită

scară. Americanii au descoperit (au și ei paraziții lor!) — și aceasta e ultima lor bombă științifică — cum că balenele ce se sinucid în masă pe plajele din Florida o fac fiindcă... Ei, ce crezi de ce? De ce vin și mor, aparent fără nici un motiv, aceste uriașe mamifere oceanice pe țărmul însorit al unei plaje publice, fără a putea fi salvate sau măcar scutite de o lungă și grea agonie?... O ploșniță, iubite domnule inginer: o ploșniță hiperinteligentă (nu este exclus ca ea să fie dresată de crabii care consumă cadavrele sinucigașelor mamifere) se instalează în urechea șefului întregii colonii. Acolo, deranjează ceva — știe ea ce — în sistemul nervos central, balena-șef înnebunește, o ia razna și se sinucide din cauza unei crize de disperare, prostie sau demență — și întreaga turmă o urmează, credincioasă, pînă la moarte. O simplă ploșniță — dar unde, în a cui ureche, cu ce scop? Cine a învățat-o, cine i-a predat anatomie tactică și strategie oceanică? Fiindcă se ridică problema, domnule: ce este nebunia în lume? Care ar fi cauzele ei? Poate că Hitler — pe care eu, personal, l-am detestat ca pe un cîine, pentru mine era un simplu caporal ce se băga în toate, nepricepîndu-se la nimic —, poate că acest fatal Führer a fost pișcat în ureche de o anume ploșniță divină sau diabolică: poate că, la rîndul său, însuși Hitler nu a fost decît ploșnița care a înnebunit marele popor german, poate că marele popor german nu a fost decît... Amețim, domnule! Istoria privită ca o succesiune de catastrofe provocate de destin, destinul servindu-se de ploșnițe special selectate și instruite, insomnia cimexologică văzută ca o formă de meditație sau pierzanie — iată dimensiunile, doar în fugă schițate, pe care încearcă, prin observație și experiment riguros materialist, să le rezolve modesta noastră grupare de pensionari, D.D.D.

— Nu mi-ați spus care e motivul pentru care unii sunt pișcați și alții nu!

— Problemă grea, deosebit de grea! Bunul meu prieten, Temistocle Boboc, fost medic militar epidemiolog, încearcă acum să facă analiza otrăvii pe care ploșnițele ne-o injectează în sînge, în locul ales de ele pentru pompare. Este vorba de substanța care ne provoacă mîncărimea și, mai tîrziu, respectivele umflături și pete congestionate. „Blînde" — le numește poporul de jos. Boboc, în timpul războiului, s-a ocupat intens de păduchii purtători de tifos

exantematic. Aşa că ştie carte, ştie şi istorie. Stimate domnule Lupu, ne aflăm la un pas de o uriaşă descoperire! Se pare că substanţa pe care o injectează ploşniţele este un reactiv developator! Ploşniţele nu se hrănesc cu sîngele nostru, nu au nevoie de sîngele nostru, le e şi scîrbă de el, ele putînd să trăiască din orice şi chiar din nimic: după toate probabilităţile, ploşniţele ne iau probe de sînge... pentru *analiză*.

— Absurd. Ce fel de analiză? ţipai eu, scos din sărite.

— Cine poate să ştie? continuă bătrînelul meu, total indiferent faţă de tonul iritat în care mi-am exprimat ultima nedumerire. Sîngele e un uriaş mister al naturii, poate că în el se ascunde însăşi esenţa vieţii şi a morţii! În orice caz, ploşniţele dispun de un sistem radar prin care, de la distanţă, ştiu ce fel de „raze" emite unul sau altul din clienţii posibili. Fiecare om este o staţie de emisie şi recepţie, fiecare om e în mijlocul unui cerc din care emite informaţii. Nu informaţii de zi — acestea nu le interesează — ci informaţii de noapte. Eu ştiu? Visele, coşmarurile, frica, vinovăţia, disperarea, trădările. Totul e posibil. Suntem la începutul unui drum, deocamdată: cercetarea va fi lungă, dacă vom izbuti, vom dărui umanităţii un mijloc de psihanaliză cu totul excepţională. Fiindcă vin şi spun: dacă ploşniţele pot să constate şi să măsoare, de pildă, gradul nostru de frică sau inconştientă vinovăţie — atunci noi de ce să nu reuşim acelaşi lucru prin mijloace de laborator? Temistocle a observat că globulele roşii din sîngele victimelor care suferă, de pildă, de frică rămîn indiferente, adică îşi păstrează forma lor sferică. În schimb, fii atent, globulele albe, leucocitele — cele destinate să ne apere de infecţii, răniri şi tot felul de duşmani, interiori şi exteriori —, ele se alungesc, luînd o formă suspect ovoidală sau elipsoidală. Acum, bineînţeles, urmează să vedem dacă forma asta elipsoidală a leucocitelor e permanentă la cei fricoşi sau înfricaţi sau alungirea asta are loc ca reacţie la otrava ploşniţei!? Fiindcă, vezi dumneata, nici acum nu ştim cu siguranţă dacă ploşniţele care ne-au ales şi ne cercetează ne vor binele sau au misiunea de a ne distruge şi elimina. Nu ştim, nu ştim! Noi, cei din grupa de cercetare, avem cu toţii globulele albe foarte alungite. Dar putem noi să ne considerăm prototipuri sociale? Nu putem. Suntem nişte amărîţi, speriaţi şi de trecutul nostru, mai speriaţi de viitorul ce ne aşteaptă la colţ. Copiii se

nasc cu globule albe perfect sferice: intervin apoi şcoala, armata, cîmpul muncii. Şi, încet-încet, globulele albe se subţiază. Asta înseamnă că apărarea individului scade din cauza fricii. Ploşniţa ştie acest lucru — ea este ori un instrument timorant, ori unul ce diferenţiază pe cei vinovaţi de fraţii lor, liberi şi indiferenţi. Idealul ar fi să putem culca în acelaşi pat, alături, cele două extreme: iar dimineaţa să le luăm amîndurora cîte o picătură de sînge, s-o privim la microsocp: şi pentru ele, dar mai ales, pentru laboratorul din burta ploşniţei, asta ar fi revelator. Nu? Comparate, cele trei picături ne-ar putea da o imagine şi morală, şi teologică despre lume, despre viitorul sau sfîrşitul ei... Nu crezi?

O furie animalică se aprinse în mine, simţeam cum mi se alungesc globulele propriului meu sînge, atît cele albe, cît şi cele roşii. Dacă aş fi avut la îndemînă o ghioagă, l-aş fi zdrobit. Dar, în clipa în care eram gata să-i strîng gîtul acela de curcan vînăt şi zbîrcit, savantul meu fost-administrator observă, cu ochiul său de sticlă, că trenul de Caracal era de mult tras pe peron. Mă salută ceremonios, îmi strînse mîna oftînd îndurerat („biata Olga, biata Olga!"), se grăbi pe peron, neuitînd să-mi promită că mă va ţine la curent cu mersul cercetărilor.

Fierbînd de mînie, ieşii în piaţa gării. Îmi încălecai bicicleta şi începui să pedalez. Pe măsură ce se înălţau în mine valurile de memorie şi istorie, viteza creştea. Era cît pe-aici să dobor o tarabă de cireşe, depăşeam în slalom nebunesc toate maşinile de pe şosea. Fluieratul unui sergent mă trezi din beţie. Încetinii, cotind spre nişte străzi şi uliţe mai puţin populate.

Aş fi vrut să mă duc spre curtea fostei mele locuinţe, să văd ce mai face copacul acela minune. Dar, într-o lume în care nimic nu este întîmplător, cu totul întîmplător, am întîlnit-o pe... Ana. Puteam să trec spre fostul meu bloc pe trei drumuri diferite, mai scurte şi mai bine cunoscute. Am ales un drum ocolit şi am nimerit într-o stradă străină. Nu m-am mirat zărind-o pe Ana că aranjează o largă vitrină. Şcoala şi cooperativa ei de cusături şi ţesături naţionale pregăteau aici, într-o sală improvizată, o expoziţie cu vînzare. Cineva m-a oprit din mers şi mi-a arătat vitrina. Cineva a făcut ca Ana — care lucra în fundul sălii — să vină să ajute la aranjarea vitrinei. Eu am zărit-o? Ea m-a zărit? Nu ştiu! O elevă surdomută mă invită în-

lăuntru. Ana roşi puţin, se vedea că se bucură văzîndu-mă. Ea, care vorbea cu mine fără să gesticuleze, aici, cu elevele ei, folosea şi mîinile, şi faţa. Explica clasei ei cine eram, cu ce mă ocup, cum de am nimerit aici. Totul mi se părea ciudat — cumva din altă lume. Fetele rîdeau, cred că Ana făcea glume pe seama mea. Dar eram privit cu multă simpatie, eram o bună cunoştinţă a tovarăşei maistru, se vedea că autoritatea ei, aici, e mult mai solidă şi mai veche decît a mea pe şantier. Fui plimbat prin expoziţie — purta titlul sugestiv „Lada de zeste a bunicii" — inima mea de ţăran se bucura văzînd toate acele minuni de culoare şi forme ce aminteau de satul pierdut.

Ana mă aştepta, ştia că vin, adusese şi ceva mîncare şi era cu o bicicletă, probabil împrumutată. Am încercat să-i povestesc pe îndelete de ce voiam să merg în vizită la copacul meu din curte. Ştia mai totul despre ploşniţe, despre lupa mea şi despre nopţile legate de numele de Ezechiel. Acum, îi spuneam, mă consideram vindecat de murdăria şi nebunia acelui timp atît de dureros, copacul mi-a fost prieten şi frate: am auzit că a reînviat, crengile lui, pe care le credeam definitiv moarte, cunosc acum o înflorire şi înfrunzire miraculoasă.

M-a înţeles. Făcurăm cîţiva paşi alături, ducîndu-ne bicicletele de mînă. Elevele ei, vesele şi curioase, ne urmăreau cu privirea, comentînd şi glumind. Ieşirăm din raza lor. Umpleam această grea tăcere povestind — cu ironie şi distanţare — elucubraţiile cimexologice ale colonelului cu un ochi de sticlă. Mă asculta doar pe jumătate, o cunoşteam destul ca să ştiu că, acum, îmi evită privirea fiindcă e cu gîndul în altă parte.

Cotirăm spre Teatrul Naţional. Există aici, într-un modest părculeţ mic-burghez, cîţiva copaci semeţi, aproape voievodali: ulmi, arţari, castani. După zăpuşeala toridă a oraşului, aici puteai găsi o umbră calmă şi cuminte, de zăvoi sau dumbravă. Ne culcarăm bicicletele în iarbă, noi ne sprijinirăm de tulpina groasă a unei arbore.

Am stat aşa nemişcaţi, tăcuţi, cîteva minute lungi. O şopîrlă verde se strecura agilă printre ierburile uscate, un sticlete foarte colorat se legăna pe o ramură apropiată. Cu paşi de felină se apropia de noi ora de adevăr, ora în care vom închide sau vom deschide uşa spre grădină sau pivniţă.

Ana își ridică fața spre mine. (Sunt un bărbat înalt, trei centimetri peste un metru optzeci, ea, dacă era cu o palmă mai scundă decît mine, dar subțirimea învoaltă și mlădioasă a mersului o făceau să pară deosebit de înaltă.) Și-a ridicat fața spre mine și eu mi-am adus aminte că, acasă, mama păstra o Maică Precistă desenată pe sticlă, numai în trei culori: negru, roșu-cărămiziu și albastru foarte închis. În limbajul figurat al copilăriei mele, aveam pentru „mama" trei variante foarte clar diferențiate: mamă, muică, mumă. Muma — un amestec de codru și basm, de frică și vrajă — se folosea în variantele Muma Pădurii, Muma Mumelor și Muma Lumii. Icoana noastră era cînd Muma Mumelor, cînd Muma Lumii. Ovalul înclinat al acestei fețe îmi venea în minte acum — dar și aroma de busuioc și candelă, adică tot ce însoțea, pe vremuri, acel colț temut și respectat din odaia mare.

Ana își ridică fața spre mine și mă privi. Știam acum: după această privire a ei, exista o a doua, care, la rîndul ei, acoperea pe cea de-a treia: *Privirea* (probabil). Îmi trebuiau cîteva clipe ca să mă pot limpezi, spre a-i putea face față. Doctorul Petrică-Sandu — pe care, după mutarea mea în Luncă, l-am întîlnit de mai multe ori, totdeauna în fugă — a încercat să-mi explice cîte ceva din „cazul" acestei Ane. Considera că esența graiului ei mut se bazează pe o neobișnuită încărcare, logică și afectivă, prin care ea reușește să comunice. Dar nu totdeauna și nu cu oricine. Acest *modul lingvistic interior* al ei nu era altceva decît... tăcerea. Tăcerea ca stare, ca gîndire, ca apropiere. Tăcerea ei nu are nimic comun cu mutenia, ca infirmitate. Există foarte mulți oameni care sunt considerați muți, deși ei nu sunt decît foarte tăcuți. Există chiar și popoare de acest fel. Ana gîndește intens și focalizat. Adică modular. Întreaga ei energie — flacără rece și limpede — se revarsă în armonia trupului, în puritatea mîinilor și a feței, dar mai ales în privire. Un acvariu, de pildă, poate să-ți redea, în metaforică formă, întreg peisajul submarin, cu alge, pești, corali și madrepore. La fel, ea a reușit ca, citind, să vadă cuvintele și, tăcînd, să le rostească. Intensitatea privirii ei e direct proporțională cu nevoia de a spune și cu neputința de a vorbi. Se naște astfel un fel de dialog empatic, ea punînd în mișcare — doar uitîndu-se în ochii tăi — întregul tău aparat de recepție și înțelegere. Ar fi cît se poate de probabil ca limba asta a noastră în

care discutăm şi pălăvrăgim, analizăm şi bîrfîm, gîndim şi visăm să aibă posibilitatea — arhaică, probabil — de a exista şi sub o stare seminală, incipientă: cristal sau sămînţă, oglindă sau reflector. Cuvîntul, în cazul ei, trebuie scris cu „c" mare. Funcţionează ca un miez nuclear, prin iradiere, se poate transfera oricînd în discursiv, aşa cum comunică, probabil, prin văzduh, fără să deschidă gura asceţii pustiurilor sau şamanii din Tibet.

I-am povestit doctorului Petrică-Sandu cum, la începuturile cunoştinţei mele cu Ana („eram idiot, închipuiţi-vă, îmi pusesem în gînd ca eu să o învăţ pe ea să vorbească — în timp ce ea, indirect, mă învăţa să înţeleg ce vorbea ea atît de clar şi de logic"), ea mi-a „povestit" ceva din viaţa surdomutelor la a căror şcoală preda lucrul manual. Îmi spunea că doi surdomuţi, o fată şi un băiat, cînd se cunosc, îşi vorbesc la început, gesticulînd mult şi confuz. Pe măsură ce se cunosc, dansul mîinilor devine tot mai armonic şi mai reţinut. În clipa în care dragostea lor a atins o anumită culme, fata şi băiatul stau faţă în faţă, se privesc în ochi nemişcaţi, nu schiţează nici cel mai mic gest cu mîinile, buzele sau capul: dacă reuşesc să se citească reciproc *numai din privire*, asta înseamnă că au atins un prag care e mai mult decît o declaraţie sau jurămînt de dragoste... „Vezi, iubite domnule Lupu, singură această poveste — îmi mărturisi doctorul nostru — poate întoarce pe dos logica lui Aristotel şi o mare parte din teoriile moderne ale cunoaşterii. Ea nu-şi transformă partenerul în patefon sau megafon: ea rămîne o teză, pe care o citeşti în ochii ei; tu îi răspunzi, deci funcţionezi ca antiteză, dar ceea ce spui este o sinteză: e ca un fir de mărţişor — şi alb, şi roşu — adică şi ideea ei, şi gîndul tău, dar toarse şi îngemănate. Cu o importantă precizare: energia limbajului ei nu e ca a noastră, bazată pe inteligenţă, habitudine şi voinţă. Nu! Dinamica fiinţei Anei izvorăşte dintr-o rană, dintr-o cumplită rană, din care, precum vezi, creşte un nufăr de puritate şi înţelepciune. Logica ei are parfum, gingăşie şi dragoste. Ceea ce lipseşte, în general, din logicile clasice sau moderne..."

Ana îşi ridică faţa spre mine, mă privi şi îmi spuse:

— Copacul tău într-adevăr a înflorit. Te aşteaptă, fii sigur. Dar eu cred că ar fi mai bine să te duci într-o noapte, singur. Altă dată. Acum aş vrea să te rog să vii cu mine. M-a anunţat cineva că tanti

Cătălina, Preoteasa noastră, se simte rău: e chinuită de vise şi presimţiri, ne cheamă pe amîndoi să mergem s-o vedem.

— Mergem! răspunsei fără să ezit.

Dar Ana îşi avea planul ei. Se uită împrejur şi ochi o bancă de piatră. Îmi făcu semn să vin şi să mă aşez. Din geanta ei, desfăcu şi îmi întinse, pe rînd, mai multe din sandviciurile tip Doda Chiva: pîine „boamfă", de Banat, unsă cu unt, salată de vinete şi haşeuri de pui. Eram foarte flămînd, nu refuzai. Ea gustă puţin, se uita la mine mirată, se vedea că pofta mea bărbătească era ceva nou şi amuzant. Simţii nevoia să mă scuz:

— Azi, îi spusei, am lucrat la un pod peste un rîu. Am profitat şi mi-am făcut raţia de înot pe o lună. Apa stoarce şi flămînzeşte.

Încălecarăm bicicletele şi ajunserăm foarte repede în faţa aşezămîntului. Lăsarăm bicicletele în curte. Ciotul salciei din iarna trecută (salcia aceasta marca ziua în care m-a părăsit Mili şi am fost cules de pe drumuri de Ana) era acum plin de lăstare noi şi grase. Am rămas o clipă cu privirea aţintită spre ea. S-ar fi căzut să merg să sărut salcia aceasta, era un martor cinstit şi o metaforă vie a trecutului meu. Dar Ana mă privea, mă citea. Nu puteam să-mi permit, în faţa ei, să mă comport aşa cum o făceam în nopţile în care, cu o lupă în mînă, îmi vizitam fratele din curtea blocului.

Preoteasa ne aştepta, îmbrăcată tinereşte, în fotoliul unic din cămăruţa ei. Deşi geamul era deschis, aerul din cameră mi se păru greu şi plin de arome străine: tămîie? mirt? mentă?... Nu puteam să-mi dau seama. Ana o sărută ca pe o soră, ca pe o mamă. Eu, foarte intimidat sub privirea ochilor ei violent şi teatral vopsiţi, am spus doar: „sărut mîna, doamnă!" — şi îi sărutai mîna slabă, de bazilee vîrstnică.

— Staţi jos, copii, ne spuse.

Părea obosită, de parcă acum s-ar fi sculat dintr-un pat de boală. Dar vocea şi privirea ei tăioasă marcau deosebita energie ce mai vibra în acest trup puternic, înalt, ca un catarg tragic în mijlocul propriei furtuni.

— V-am chemat, continuă ea, ca să mă însoţiţi în zăvoiul din Luncă, unde astă-seară profesorul meu îşi ţine cursul de închidere a anului de învăţămînt. V-am chemat pe voi, fiindcă sunteţi singurii care, deocamdată, nu mirosiţi a moarte. Doctorul meu iubit, Petrică-

Sandu, e copleşit de demenţa lumii, a ajuns, după un atît de lung ocol, să creadă iar în psihologie. Groaznic. E pierdut: psihanaliza e una din cele mai periculoase amăgiri ale secolului nostru. Auzi? Hormoni, glande, creier. Creier... Domnul profesor Ilie Ursu se pregăteşte — bînd spirturi la o masă cu însuşi Belzebuth — pentru o despărţire care e sinucidere — şi o sinucidere ce nu va fi o despărţire. Lidia noastră joacă pocher cu istoria, vrea să-şi salveze fiica pianistă, neştiind că pierde, pierzînd totul. Dar asta e în firea ei: acest distins domn, Alfons Vulcu, care e un amestec de rabin şi comisar, de arhanghel şi escroc, va fi foarte fericit cu ea tocmai fiindcă are un mare talent pentru nefericire.

— Vă vom însoţi, doamnă, îi spusei, crezînd că a uitat că trebuie să plecăm undeva. Cu mare plăcere!

Mă măsură de sus (stăteam pe un taburet turcesc), închise ochii şi-i ceru Anei s-o ţină de mînă.

— E clar, îmi spuse, nu mai eşti Ezechiel. Ai reuşit să treci peste primul pod. Nu singur: ai fost foarte ajutat de fratele tău.

Se făcuse frig în jurul inimii mele, o uşă se deschidea spre micul meu iad.

— Doamnă, îi spusei, privind-o curajos, aş dori să ştiţi că nu am reuşit să aflu cum a murit fratele meu. Dar — permiteţi-mi, simt nevoia —, dar sunt obligat să vă mărturisesc, dumneavoastră şi acestei Ane, că eu — fratele mai mic, oblăduit de Pătru —, din laşitate, din prostie, l-am vîndut. Fără să vreau, am fost martor al acuzării în procesul său. Era nevinovat, îmi apărase un brad ce purta numele meu. Da! Soţia sa, Veronica, mamă a doi copii frumoşi, mi-a strigat în faţă, după proces: „Iudă!"

Nici o clipire a pleoapelor la Ana. Nici o reacţie la Preoteasa. Parcă aş fi vorbit despre vreme, despre var, despre fier-betoane.

— Nu mai eşti Ezechiel, continuă ea, fără să-şi deschidă ochii încercănaţi rotund în negru, dar robia Babilonului a trecut, Ierusalimul poate fi reconstruit. Nabucodonosor a murit nebun, crezînd că evreii au vrut să-l otrăvească. Mai ai două poduri de trecut. Pe unul treci acum — s-ar putea ca fata asta, care e o zînă a neamului nostru, să te ajute, ţinîndu-te de mînă. Ultimul pod, cel de-al treilea, îl vei trece împreună cu foarte mulţi, în numele Tatălui şi al Fratelui tău... Avem timp, Ana! E ora şase, soarele apune tîrziu. Mefisto,

nenorocitul, își ține cursurile în amurg, el crede că seara este timpul sacru pentru orice filosof, pentru orice filosofie. Știe că vom veni: ar dori să-l ajutăm. Să săpăm acolo, la rădăcina acelui copac pe care stă în timpul prelegerilor sale, o groapă în care să înmormîntăm, măcar pentru zece ani, o cutie de plumb în care, în latinește, a tradus cîteva din luminile sau întunecimile sale morale și metafizice... Deșertăciune, dragii mei: filosofia a fost servitoarea teologilor, guvernanta puilor de tirani și satrapi, acum e țiitoarea fascismelor de tot felul, curva din Biblie ce umblă călare pe o fiară. Am sînge rusesc în vine, pot să spun: filosofia acestei Europe condamnate, putrede și lașe nu a născut decît idei cu măciucă și valori cu mitraliere și bombe. Pînă și cuvîntul „dragoste" sau „libertate" înoată în sînge pînă-n gît.

O măicuță ne servi șerbetul roz și parfumat. Apoi trecurăm în atelierul mic, unde Preoteasa ținu să ne arate ultimele două odăjdii preoțești lucrate de ea. Erau din brocart — unul vișiniu, celălalt verde-pal —, cusute cu fire de aur și argint. Stăteau pe un stativ.

— Nu sunt încă sfințite, ne spuse, și nici nu știu dacă vor fi sfințite vreodată. Mă tem că Hristos, Domnul nostru, s-a îndepărtat de biserică, biserica e străină de cult și cultul a devenit o simplă bolboroseală de formă. Priviți aceste odăjdii: ele sunt foarte bizantine — deci vecine cu crima lumească și jertfa în pustiu a anahoreților. Pe mine cuvîntul Bizanț mă umple de bucurie, deși știu că, mai nou, bizantinism, în Occident, înseamnă tîrîrea pe burtă a eunucilor milogi ce-i lingușesc pe cruzii stăpîni ai lumii. Am propus Preasfinției sale ca, spre sfințire, să expunem aceste odăjdii într-una din acele vechi biserici de lemn ce mai există în cătunele îndepărtate. Față în față cu o catapeteasmă pictată de un meșter mut sau surd. Acolo, aceste odăjdii s-ar putea impregna cu un pic de slavă și sfințenie. Dar Sfinția sa e de altă părere: ele se vor sfinți „dialectic", în mijlocul lumii noastre păcătoase, ca niște contradicții la caracterul și moravurile unor fețe, mai puțin bisericești, ce le vor îmbrăca, totuși. Amin, am zis, zeul ultim la care mă rog eu poartă un simplu *peplum**. Nici nu e zeu, e doar un poet foarte vechi: cînd începe să cînte, rămîne gol asemenea vechilor statui grecești și etrusce...

* Îmbrăcăminte lungă și largă (în general femeiască) (lat.).

Revenirăm în chilia ei. Preoteasa aprinse candela care atîrna sub o icoană rusească ce mi se părea a fi în întregime din aur. Apoi, de sub patul ei de fier, scoase o mapă albastră. Era plină de acuarele (sau tempera, nu-mi dădeam seama) reprezentînd acelaşi cap de femeie în diferite ipostaze. Totul în aceste portrete (care nu semănau cu Preoteasa; sau, poate, semănau, dar în altă ordine de idei) era concentrat în ochii figurii. Aceşti ochi, încercănaţi foarte, mi se păreau a fi singurul amănunt ce varia de la o planşă la alta. Ana le cunoştea, ea se uita la mine să vadă cum reacţionez eu la aceste totuşi înspăimîntătoare chipuri.

— Să nu te sperii, tinere lup. Nimic în lumea asta nu e lipsit de însemnătate. Uită-te în ochii mei, dacă *ai* ochi să mă vezi: vei întîlni privirea mea de nebună, de incurabilă schizofrenă. Toate aceste priviri le vei întîlni şi aici: desenele mele nu sunt decît o ilustrare, cu mijloace naive şi nevrotice, ale diferitelor grade de spaimă prin care trec eu, treci tu, trece ea — trecem cu toţii. Fior, aşteptare, pîndă, frică, spaimă, groază, urlet, moarte — şi apoi iar de la început, în altă gamă, fior, spaimă, frică, groază. Nu pricepi? Nu-i nimic! Ana a trecut prin aceste vămi, ea este cu o mie de ani mai în vîrstă decît tine. Iar eu, să ştii, am urmat mai multe tratamente complete cu şocuri electrice, cu şocuri de insulină şi cu alte şocuri moderne şi contemporane. Spaimele de aici nu se leagă de suferinţele mele personale din spital. Acest război murdar a vîrît lumea întreagă într-un lazaret de nebuni. Fiecare conştiinţă curată a fost supusă unor şocuri; mai mult, fiecare popor trebuie, mai devreme sau mai tîrziu, să treacă prin focul curăţitor al acestor urîte spaime şi mute ţipete. Eu mi-am pierdut minţile în timpul unei repetiţii: avusesem premiera cu *Macbeth*, pregăteam acum *Troienele*. A venit la teatru un fel de Michiduţă speriat şi ne-a comunicat că aceste două tragedii vor fi scoase din repertoriu *pentru totdeauna*. Şi că de mîine va trebui să încep să repet în nu ştiu ce rol, în care voi avea un pistol. Va fi tot o tragedie, dar una optimistă. Nu am înţeles. Am înnebunit şi... gata. Am simţit eroii tragediilor clasice ridicînd mîinile şi plecînd — fără proteste, fără lupte — spre neant. Sau spre o ghilotină. Optimistă... Teatrul, tinere inginer, are o vechime de trei mii de ani, de trei sute de ani s-a permis şi femeilor să urce pe scenă, de treizeci de ani, bătrîna noastră foarte tînără limbă şi-a îmbrăcat coturnii şi masca şi

a păşit în repertoriul universal. Cum era să mă întorc la irozii şi vodevilurile cu haiduci, pistolari şi tînăra gardă? Nu puteam. Nu puteam. Am fost toată viaţa o conştiinţă de stînga, am crezut în oameni, în artă, în dreptul poporului de jos de a avea acces la cele mai înalte frumuseţi ale cuvîntului şi spiritului. Cu cinci ani înainte am refuzat să joc Tofana din *Patima roşie*, am refuzat şi multe piese de bulevard de mare succes. Ziceam: poporul meu jucăuş şi pădureţ, superficial şi levantin trebuie să iasă din şanţul de vulgaritate şi semidoctism în care a fost vîrît de cîţiva comediografi geniali, dar mitici. Trebuie să ne refacem — strigam în şedinţele consiliului de lectură al Naţionalului — legătura cu antichitatea, cu marii clasici şi romantici, *prin tragedii*. Trebuie să învăţăm să murim. Nu putem trăi, în mijlocul Europei, ca un popor latin, dar cu moravuri fanariote, memorie turcească şi o morală de şperţari, lichele şi şmecheri. Eu am oroare de vulgaritate şi băşcălie — tocmai fiindcă verbul nostru valah a acceptat să locuiască şi să răsune în inima mea de actriţă gravă. Aceste portrete pe care le vezi — treizeci şi două la număr, al treizeci şi treilea va fi pictat de Ana, după moartea mea — sunt chipurile Cuvîntului meu pătimit! Noi două ieşim să ne schimbăm (iubitul meu Mefisto doreşte să-l întîmpinăm îmbrăcate altfel). Pînă ne întoarcem, răsfoieşte-le. Sunt numerotate. Pe această hîrtie vei scrie numărul tabloului care te-a îngrozit cel mai mult, precum şi numărul tabloului care te-a liniştit şi ţi-a plăcut.

— Nu înţeleg, spusei. Ce rost are acest examen? Toate aceste chipuri mă îngrozesc.

— Nu e vorba de nici un examen. Vei face o călătorie şi, la sfîrşit, îţi vei spune care oraş te-a îngrozit şi în care ai fi dorit să rămîi şi să trăieşti. Nu te grăbi: de trei ori să le vezi pe toate, la fiecare tablou să stai cît respiri rar de nouă ori. Doctorul Sandu foloseşte această metodă ca să stabilească un diagnostic. Noi două dorim să ştim cîte trepte ai urcat sau ai coborît de cînd ai plecat din vechea ta casă...

Ana privea prin geam spre salcie: în mînă învîrtea distrată o cochilie de melc. Nu voia să mă ajute. Sau nu putea.

Mă aşezai în fotoliul unic şi începui, rar, ritmic, să răsfoiesc şi să privesc cu tărie şi atenţie planşele din mapa albastră. Femeile plecară spre ateliere. Prin geamul deschis intrară două rîndunele. Se

aşezară pe o sfoară întinsă sus, se vedea că sunt de-ale casei. Aşteptai cîtva timp să plece, pe urmă, observînd că ele stau foarte liniştite şi se uită la mine fără frică sau mirare, le lăsai în pace şi mă întorsei la ochii aceia în care — ca pe o claviatură de orgă — întîlneam toate gamele de frică şi spaimă din memoria mea.

În clipele în care, fiecare cu rana lui, ne retrăgeam la o masă de birt, lîngă nişte otrăvite romuri cu bere, Mefisto — a cărui obsesie de bază era în mare parte legată de un sentiment de vinovăţie filosofică — obişnuia, mereu şi mereu, să revină asupra acestei teme ce o vedeam defilînd din portretele Preotesei. „Nici peşterile din epoca de piatră, zicea el, şi nici lumea politeistă-sclavagistă nu a cunoscut Frica metafizică. Teama, spaima, oroarea — da, dar frica de necunoscut, frica de neant (sau de ce ar putea fi „dincolo"), toate acestea apar o dată cu creştinismul evului mediu. Statuaria Orientului îndepărtat, cu toţi monştrii şi dragonii săi, a reuşit, probabil, să cureţe sufletele de coşmarurile fricii originare: la noi, toate istorisirile biblice, picturile cu demoni, iad şi judecată de apoi nu au făcut decît să implanteze în oameni sentimentul morţii şi al damnării."

...Îmi aduc aminte (am o memorie de elefant — inginer fiind, o mare parte din spiritul meu e total neocupat), într-o noapte tîrziu mi-a înşirat pe o hîrtie de pungă cafenie, cu un creion bont, paralel, cele şapte categorii de frică: cele ale evului mediu — şi cele ale epocii noastre postatomice. Diavolii, strigoii, vrăjitoarele, ciuma, năvălirile barbare, predicatorii străini, inchiziţia — acestea ar fi fost cele şapte plăgi ale fricii pentru oamenii întunecatului ev mediu. Acestora, paralel, le-ar corespunde (afirma el — şi eu îl cred acum, cînd privesc ceea ce privesc) şapte plăgi ale lumii noastre, indiferent de continent, bloc, sistem politic. Iată-le: tiranii, dogmele, invenţiile ucigătoare, prostia (care corespunde perfect cu teama de ciumă a medievalilor), ocupaţia străină, exploatarea, arestările... „Rusilor, şi nu americanilor — striga el cu ţoiul cubanez în mînă — le revine rolul să mîntuie lumea de frică. Cu frica pe frică călcînd. Trecînd, cu marele şi încercatul lor suflet, peste toate bolgiile lumii, greşind şi păcătuind, tocmai fiindcă binele se naşte din rău şi libertatea e copilul din flori al robiei..."

Rîndunelele ciripiră delicat şi plecară. Eu am simţit care ar fi cele două tablouri extreme pe care trebuia să le notez cu plus sau

minus. Uşa se deschise şi — întocmai ca la teatru — îmi fu dat să asist la intrarea aproape în pas de dans a celor două femei. Preoteasa era îmbrăcată într-o togă antică, albastră, cu tivuri negre. În picioare purta sandale romane. Ana, care venea în urma ei, arăta într-adevăr ca o zînă din basmele noastre. Ie de Sălişte sau Răşinari, catrinţă lucrată de mînă, peste o fustă încreţită; în picioare opincuţe de vară, din piele de capră, peste ciorapi scurţi, din bumbac alb. La gît, o salbă simplă. Pe cap, pălărie de paie înfloratâ, din acelea ce se poartă la seceriş în Gorj sau în Alba.

Mă ridicai în picioare. Nu puteam să scot o singură vorbă. Ele se închinară în faţa mea (eram în pantaloni de doc şi cămaşă de vară, cadrilată), apoi, citind numerele indicate de mine, izbucniră în rîs.

— Domnule inginer, îmi spuse Preoteasa, nu va trebui să te temi că — trecînd noi, aşa cum suntem acum îmbrăcate — vom atrage atenţia lumii. Dacă ne-am aşeza pe treptele teatrului, sunt sigură că s-ar găsi cîţiva care să ne bruftuie sau să ne ducă la nebuni. Dar aici, la margine de oraş, la margine de Europa şi lume, oamenii sunt foarte înţelegători, fiind obişnuiţi cu fel de fel de deghizări. Am văzut o mireasă ca de Paris însoţită de fotbalişti în echipament de meci, am văzut o văduvă cu şapte văluri negre mergînd la parastas înconjurată de căluşari ce dansau, am văzut ţigănci paparude, aproape goale, dansînd în faţa bisericii Madona Dudu, pentru ploaie. Crede-mă, nimeni nu se va mira că eu voi merge la Argos, Ana spre ţara lui Roşu-Verde împărat, iar tu, inginerule, spre viitorul tău foarte luminos. Vei avea de cărat o traistă cu sticle. Profesorul meu este un mare beţiv — scrie el latineşte despre luciditate, dar după aceea simte nevoia să se îmbete ca un rus; predică el eliberarea spiritului printr-o spirală ce urcă pe un con luminat de sus, dar asta nu-l împiedică să cadă beat din vîrful conului „maximei libertăţi, minimei necesităţi".

Apucai traista plină cu sticle de vin. Urmăriţi cu încîntare şi veselie de întregul personal al Aşezămîntului, ieşirăm în stradă şi, traversînd grădina Dudu, o luarăm direct spre mahalaua Luncii.

Nu cunoşteam acest drum pietruit, cu un singur trotuar, cotind printre case mărunte, speriate şi ascunse în curţi afunde cu duzi şi cişmele, arătînd spre uliţă doar un umăr sau un cot, şi acela în unghi

ascuţit. Semn de ţîfnă sau şiretenie tîrgoveaţă, nu avea importanţă. Zînele mele mergeau în faţă. Preoteasa, conform obiceiului şi chemării sale, vorbea tare: nu cu mine, nici cu Ana, ci cu strada întreagă, cu ţara, cu lumea.

Ana se întoarse la un moment dat şi, roşind uşor, fără să mă privească, apucă o toartă a traistei cu cinci sticle pline. Acum, oricine venea din faţă, zărind mai întîi gîtul sticlelor ce le căram, realiza că e vorba de un chef: saluta cu respect şi, zîmbind complice, îşi vedea de treabă. Ceea ce ne deosebeşte oarecum de popoarele din jur ar fi gustul ţăranilor noastre de a se împodobi, gustul bărbaţilor pentru chef (nu pentru beţie) şi gustul poporului întreg pentru sărbători (nu sărbătoriri). Preoteasa vorbea tare, peste umăr, fără să întoarcă privirea. Nimeni nu se mira nici nu se oprea din drum să o asculte: în primul rînd, îmi ziceam, este în obiceiul acestor locuri (în care epoca sclavagist-feudală îşi dă mîna cu revoluţia electronică şi computerizată) ca stăpînul familiei, al satului sau al moşiei să meargă cu doi paşi înainte şi, fără să întoarcă gîtul şi capul, să vorbească necontrazis cu cei ce vin în urmă; în al doilea rînd, sticlele noastre, reprezentînd un fel de bilet de voie, asigură statutul de libertate şi iniţiativă al băutorilor şi chefliilor, aceştia avînd, pe întreg întinsul patriei noastre dragi, o vechime milenară, mitologică, păgînă şi creştină.

Pădurea Luncii nu se zărea încă, dar în pulberea strălucitoare a acestei înserări, de vară buiacă şi bogată, se putea întrezări cearcănul de verdeaţă ce ne aştepta la marginea-marginilor oraşului. Munţii erau foarte departe, siluetele lor înalte şi pline de vînăt şi argint le simţeam privind stăpîne peste bărăgane, pînă la ascunsa şi leneşa Dunăre.

Preoteasa, la trei paşi înaintea noastră, călca peste hîrtoapele bătrînului trotuar ca o regină volubilă şi certăreaţă. Gesticula frumos şi teatral cu mîinile ei dezgolite, încă foarte frumoase. Părea excitată, un fel de ireală frenezie, ca un vînt de adevăr şi poezie, adia dinspre ea spre tăcerea noastră, şi ea destul de încărcată.

— Dragii mei copii, ni se adresă fără să-şi întoarcă privirea, nu vă daţi seama cît de bucuroasă sunt. Am visat frumos în ultimele nopţi, febră nu am avut. Cu mure şi smeură am visat, cu măguri şi sihle de nepătruns: sufletul meu de munteancă, în somn, totdeauna

se întoarce undeva la marginea codrului, codruţului. Eu l-am sfătuit şi îndemnat pe acest nefericit şi pustiu amant al infernului meu, Mefisto, să înceteze a-şi mai risipi luciferia prin taverne şi birturi populare, cu diferiţi ingineri apteri, preoţi atei, contabili poeţi şi să-şi îndrepte toată dragostea şi ştiinţa lumească — mult prea omenească şi mult prea legată de materie şi istorie — spre acest public tăcut şi înţelept, veşnic şi dumnezeiesc, care e alcătuit din Măriile lor prinţii tărîmului valah, copacii. Fiindcă — i-am explicat băbeşte — copacii înţeleg, ascultă, reţin şi iubesc. Copacii nu uită, nu trădează, nu falsifică, nu se îmbată: un copac e mult mai aproape de veşnicie şi absolut decît o catedră de metafizică, o scenă istorică sau o arenă cu panduri şi căuzaşi. Dragii mei copii, i-am mai spus că viitorul nostru îl citim mult mai bine uitîndu-ne cu ochi de copii spre pădurile, apele şi livezile patriei, decît în manualele de sociologie sau economie statistică. Noi n-am avut niciodată un rol principal în Istoria Mare: am dus tava, am ţinut halebarda, am strigat „ura" la sosirea sau la plecarea marilor regi şi împăraţi. Iar de la acest nenorocit al doilea război mondial — pe care, v-o spun eu, nimeni nu l-a cîştigat, pe care mai ales cei morţi l-au pierdut în modul cel mai absurd şi mai criminal — Teatrum Mundi nu mai este Istoria. S-a terminat cu istoria evenimenţială. Cei doi giganţi cocoşi stau faţă în faţă, încercînd fiecare să-l hipnotizeze pe celălalt. Nimic nu se mai întîmplă — au loc mici schimbări, dar nici o mare schimbare. Noi să fim fericiţi de această *bello**-pauză: neavînd nici o replică sau o scenă tare în ea, ne simţim bine întorcîndu-ne în timpul nostru bătrîn, în mitologia lungă şi prelungă a aşteptării, resemnării şi înţelepciunii noastre de frunze şi rădăcini, de trestii pe lac şi ierburi sub coasă. De gîze, melci, lupi singuratici. Eu cred că totul e semn şi chemare în această lume: îl văd pe tata arînd şi semănînd, pe mama secerînd. Bunica mea torcea — şi eu simt firul limbii mele ca un caier haotic transformat în sens şi adevăr. Mama frămînta pîinea şi facerea unei pîini, astăzi, mi se pare mai mult decît o biografie sau o carieră. Eram încă o copilă cînd, împreună cu Irina, divina mea verişoară, mama acestei copile, am jucat o feerie în luminişul unei păduri: eu eram Baba Cloanţa, ea, care a fost aproape mai frumoasă decît tine, Ana, a fost, bine-nţeles, Ileana Cosînzeana.

* Bellum, -i = război (lat.). *Bello*-pauză (creaţie a autorului) = întrerupere a ostilităţilor.

Noi, românii, în primul mileniu, am avut obiceiul de a avea două nume, unul creştin şi altul păgîn. Nu din şmecherie sau prudenţă, ci din nevoie. Cu o faţă suntem întorşi spre actualitate, cu cealaltă spre trecut, spre poveştile şi legendele noastre sălbatice şi primitive. Eu te-am botezat Ana — şi ţi-am dat două nume: Ana Perenna*, ca să fii bună şi înţeleaptă, şi Diana, ca să ajungi o fată a pădurilor şi a fiarelor mute, dar curate şi cinstite...

Treceau căruţe cu oameni sărmani, ţigani călări, mulţi pensionari plini de demnitate şi respect. Salutau, ne zîmbeau şi îşi vedeau de drum. Trotuarul se termină, ne mutarăm pe caldarîmul pietruit. Soarele apunea după dealurile cu vii, fruntea înaltă a pădurii din Luncă se zărea ca un val oceanic, încremenit. Preoteasa cînta „Pe lîngă plopii fără soţ", obrajii Anei erau roşii. Un cîine alb, blîndă haimana de maidan, se alipi de grupul nostru.

— Se adună haita, trăiască haita! striga Preoteasa. Rataţi din lumea întreagă, veniţi cu noi!

Striga asemeni unei beţive, nu îi păsa de nimeni şi de nimic. Avea şi pentru cine. Dinspre Faraoni ni se alătură, discret şi tăcut, droşca mînată de domnul Pascaly. Alături de el, în costum de vară (Caragiale), îl vedeam pe mohorîtul profesor de muzică Ilie Ursu. Îl zăririm aproape de pădure şi pe distinsul conte Adam, ţinea de căpăstru cei doi cai albi ai săi. Întotdeauna, vara, îi ducea nopţile la păscut prin poienile imensului zăvoi al Luncii. Era deosebit de elegant, în brices şi cizme, cămaşă şi pălărie de vînător tirolez, dar plin de vînătăi. O mînă rănită o avea în eşarfă: fusese bătut — nu era prima dată, nimeni nu se mai mira, în partea asta a lumii conflictele de acest fel ţineau de fabulă şi anecdotă. Ne salută, se lăsă sărutat de Preoteasă, care, se vedea, avea o slăbiciune deosebită pentru distincţia şi tăcerile sale. Aşteptam să apară şi Lidia cu Alfons al ei, dar din privirile Anei înţelesei că Lidia şi-a dat demisia din serviciu, se şi mutase în capitală, unde urma să se căsătorească şi să-şi facă formele legale de plecare. În locul lor, pentru ca taraful nostru să fie totuşi complet, apărură, zîmbitori şi golani, cei doi inspectori de folclor. Erau bineveniţi — de-acum, făceau parte din compoziţia aerului şi a humei.

---

* Cea trainică, cea nepieritoare (lat.).

Ultimele căsuțe și grădini se terminară. Cîntînd, înalții plopi ne încadrau drumul. Ca un pîlc de ostași răniți într-o bătălie și dezertori din bătălia următoare, fericiți și veseli, ne scufundarăm bucuroși în îmbrățișarea frățească și blîndă a pădurii.

XVII

Am simțit cum ne cuprinde, cum ne învăluie și ne îmbrățișează pădurea. Copacii erau foarte înalți: stejari, carpeni, ulmi, arini — într-o reciproc-avantajoasă democrație, demnă de invidiat. Pe jos, covor elastic de frunze moarte, tufe mărunte de răchită și boz — cu multe flori modeste, mușețel, albăstrele, brîndușe tîrzii. Preoteasa mergea în frunte, ea știa drumul spre luminișul Profesorului. Ana culegea flori, o simțeam vorbind cu fiecare în parte. Alături, în grupuri tăcute, întreaga haită de „luminate căzături", cum zicea Preoteasa. O priveam pe Ana, dărîmat de frumusețea ei ireală, îmi dădeam seama că trăiesc un moment de culme a vieții mele, că sunt undeva aproape de mal și insulă. Îmi venea să-mi repet păgîna mea rugăciune — rugăciunea mea de inginer sărac cu duhul și bîntuit de stafii —, așa cum o șopteam pe vremea cînd, cu o lupă în mînă, coboram să îmbrățișez copacul-frate din curtea fostei mele locuințe: „Rogu-te, fii bun cu mine și-mi trimite cîteva adevăruri veșnice, un pumn de certitudini și măcar zece idei-cheie sau idei-șperaclu, care să lumineze ignoranța mea de inginer contabil: nu pot trăi orb și surd într-o lume mută, ajută-mă măcar să mă minunez și să mă întreb, dacă nu mă ajuți să pot cunoaște și înțelege..."

Aproape de luminiș, îl zărirăm pe doctorul Petrică-Sandu. Stătea pitit pe o buturugă și lua notițe. Pîș-pîș, ne așezarăm care încotro, fără zgomot. Cailor le fură scoase căpestrele, fiind lăsați să pască liberi

În mijlocul luminișului (acoperit de o iarbă fină și mărunță), așezat pe trunchiul retezat al unui stejar, avînd la spate o tablă neagră ca de școală primară veche, profesorul Mefisto — cu ochelarii

pe care şi-i scotea şi şi-i punea după nevoie, manevrînd nişte însemnări ce le avea îngrămădite în mîna lui — vorbea ca de la o catedră de liceu sau universitate. Cu toată seriozitatea şi dăruirea. Nimeni nu se mira, nimănui nu-i venea să rîdă, deşi, judecînd în termeni de normalitate şi utilitate practică, un profesor ce ţine o prelegere în pădure, pentru copacii, ierburile şi vîntul ce bate dinspre rîu, este tot ce poate fi mai absurd şi mai ridicol. Ana îmi citea îndoielile, îmi făcea semne: „taci, taci, nu ai dreptate!" ...Profesorul nu ne vedea. Şi, chiar de ar fi ştiut că îl ascultăm pe ascuns, nu i-ar fi păsat de noi. Se scula din cînd în cînd şi schiţa cu creta mici scheme pe tablă. Apoi se aşeza iar, cita din notiţele lui — ba în nemţeşte, ba în greacă — era prins într-o demonstraţie riguroasă, care-l pasiona, îi vedeam faţa străluminată de o bucurie dăscălească totală. Nu înţelegeam ce spunea, multe cuvinte se pierdeau, altele, fiind desprinse din întreg, nu se legau în vreun sens sau frază întreagă. Auzeam, de pildă, „melcoida retragere", sau „tragicul vegetal al nonviolenţei", sau „coborîrea în timpul uitării" — şi multe asemenea logogrife ciudate. Ştiam de la doctorul Petrică-Sandu că Mefisto ar fi terminat un „tratat de luciditate practică", rezumatul acestuia, pentru orice eventualitate, traducîndu-l în latineşte. Luciditatea, după a sa părere, fiind în acelaşi timp o stare, o valoare şi o esenţă, i se părea a fi superioară cunoaşterii (care duce sau la hiperspecializare, sau la sisteme dogmatice), superioară chiar şi intuiţiei metafizice: luciditatea ar fi fost starea de veghe a sclavului într-o lume în care libertatea şi egalitatea erau simple sloganuri, luciditatea va fi fost să fie starea de energie şi speranţă a omului condamnat la galere sau mină — şi va fi şi condiţia de acţiune şi umanism a comunistului cinstit, năpădit de lichele şi birocraţi. Istoria, după părerea Profesorului, este uvertura la o nouă eră: se mută polii magnetici, se schimbă clima, se naşte o generaţie spontanee de oameni cu calităţi mutaţionale diferite: de pildă, cu creierul mare prea mic, cu creierul mic prea mare, totul e posibil, chiar şi imposibilul. Îmi aduceam aminte de predicile sale de cîrciumă — ele nu erau decît simple prolegomene pentru pregătirea acestor prelegeri forestiere. Îmi spunea: „O lume concepută de popi este totuşi mai puţin plicticoasă decît o lume concepută de filosofi; şi o lume concepută de filosofi poate fi un rai pe lîngă altă lume concepută de ingineri sau contabili fanfaroni.

Luciditatea ar fi calitatea inginerului şi a contabilului prin care ei reuşesc să vadă pădurea ce se ascunde după cifre şi bune intenţii...

Adevărata pădure, cea a Luncii, în tăcerea ei de catedrală, primea cuvintele asimilîndu-le în felul ei misterios, aşa cum transforma şi lumina solară în hrană şi creştere. Începeam să percep frumuseţea simbolică a momentului, să înţeleg anumite cuvinte care, ca nişte spori zburători sau fum de jertfă inutilă, îmi atingeau timpanul interior.

— Pămîntul emite mai multă căldură decît poate elimina, îl auzeam pe iubitul meu Mefisto, oamenii emit mai multe intenţii decît pot realiza, natura emite mai multe ţipete de alarmă decît poate cerul să asculte... Luciditatea nu poate fi decît o stare de alarmă calmă în clipa în care incendiul s-a declarat şi pompierii nu pot veni fiindcă sunt în şedinţă sau la teatru. (Să vadă *Cetatea de foc*.)

Cineva aprinsese un foc de găteje. Fumul îmi gîdila nările, făcîndu-mă să mă întorc spre anii în care, cu Pătru alături, înnoptam pe Plaiul Şandrului, într-o colibă cu crengi, lîngă un foc măreţ, la care frigeam ciuperci şi slănină.

— Lumea, auzeam ca prin vis, suferă de trei boli nemţeşti, tipic postbelice. În primul rînd, savanţii lumii au pus la punct fuziunea şi fisiunea nucleară fără să aibă habar ce se va întîmpla cu noi în caz de război, accident sau catastrofă... În al doilea rînd, politologii au gîndit şi realizat preluarea şi consolidarea puterii fără să poată prevedea care ar putea fi consecinţele, de uz şi abuz — mă refer exact la ceea ce ştim cu toţii după cel de-al XX-lea congres al marelui nostru Frate —, în caz că această populară putere se concentrează în mîna unui singur om, chiar dacă el ar fi — cum a fost Marele Învăţător — geniul geniilor; şi, în al treilea rînd, între natură şi tehnică, între sat şi oraş, agricultură şi industrie, popoare sărace şi popoare bogate se va naşte un nou antagonism, ce poate deveni tragic în caz că nu i se găseşte o soluţie... Părerea mea este că revoluţionarul cu pistol trebuie înlocuit cu revoluţionarul lucid şi bun, capabil de sinteze şi gata oricînd să moară pentru binele celor de jos, care trudesc şi aşteaptă...

Mîna Anei era foarte aproape de mîna mea. Nu îndrăzneam s-o apuc — între noi, deocamdată, nu erau decît o mulţime de cuvinte nerostite şi gînduri trecute sub tăcere. Cozile ei împletite ţără-

neşte îmi aduceau aminte de o Norica ce trecea pe uliţele satului meu pe vremea cînd mi se schimbau vocea şi sufletul. Preoteasa stătea în genunchi, cu fruntea în iarbă. Inspectorii, în mare tăcere, jucau şeptic sau durac, feţele lor exprimau o mulţumire atît de simplă şi de pură, încît — deşi ştiam cam ce hram poartă — îi invidiam ca pe nişte gladiatori din marele circ. Ursu gusta dintr-o sticlă de buzunar. Pascaly, în mare tăcere, întreţinea focul. Adam Lendvay, rezemat de un stejar solid, părea a dirija, cu degetul numai, o simfonie pastorală pe care numai el o auzea.

— Abia de o sută de ani am ieşit dintr-o gogoaşă turcească, medievală, primitivă şi foarte asiatică: acum, se vede că aripile noastre nu sunt nici juste, nici corecte şi nici rentabile. Un demiurg foarte sever ne va obliga să reintrăm în gogoaşă şi să ne confecţionăm altfel de aripi. Perfect. Vom intra, avem timp, vom ieşi peste zece-douăzeci de ani, cu aripi ce vor părea şi mai mari, şi mai moderne. Deşi vor fi tot vechile noastre aripi. Luciditatea noastră este conştiinţa aripii, la sfîrşitul diferitelor etape ale istoriei şi devenirii noastre. Nu mai suntem viermi, ştim ce este un fluture, pentru noi progresul lucid înseamnă trecerea de la condiţia de tîrîre la cea de zbor. Şi nu de zbor oarecare, ci de zbor european: suntem români fiindcă suntem europeni — şi rămînem români numai cît timp vom aparţine Europei şi valorilor ei.

Conferenţiarul păru a-şi da seama că e ascultat. Se ridică în picioare şi, făcîndu-ne un semn discret de „aveţi răbdare, termin îndată!", îşi ridică mîna ca pentru fraza de concluzie şi încheiere.

— Fraţii mei copaci şi voi, ierburi şi tufe sălbatice! Numai voi ştiţi că eu cred (cu tot sufletul, cu toată ştiinţa mea) în circuitul creator al sevelor vieţii. Cred, de asemenea, în legile materiei, în valorile spiritului (care sunt şi valorile materiei). Cuvintele şi adevărurile mele spuse aici rămîn adevăruri şi valori, aşa cum o statuie frumoasă rămîne frumoasă şi pe întuneric sau îngropată sub pămînt. Să încep de jos, mi-am zis, copacii sunt şi ei un popor de care avem nevoie şi de care depind unitatea şi echilibrul nostru. Rîdă de mine proştii şi smintiţii — tot ce am spus în acest luminiş este mai veşnic şi va fi mai bine păstrat decît va fi cutia de plumb pe care o voi îngropa într-o arhivă de bibliotecă sau de muzeu. Nu uitaţi: luciditatea este singura stare calitativă în care o profeţie este posibilă şi

justă. Iubiţi copaci ai patriei mele, intrăm într-un ev lung, o imensă teză va fecunda antiteza lumii şi a popoarelor ei. Sinteza ultimă noi nu o vom apuca, dar ea va avea loc, fiindcă, de astă dată, nu numai oamenii gîndesc şi făptuiesc. Istoria, natura şi stihiile — toate sunt angajate în această poate ultimă, în orice caz fantastică aventură. Să rămînem lucizi, altfel, în absenţa inteligenţei umane, va începe materia să gîndească şi să acţioneze. Ea nu ştie nici morală şi nici politică — dacă ajungem să depindem de mîniile sau răzbunările ei, vom fi pierduţi. Personal, ceea ce am avut de spus am spus. Acum îmi depun armele teoretice: logica, bunul-simţ şi clara viziune. Am început prin a fi un creştin primitiv şi am devenit un comunist marxist, revoluţionar. Idealist şi romantic. O cravaşă şi un ciomag trimise la timp m-au făcut să mă răzgîndesc. Acum sunt un oarecare socialist de tip european cu limba de predare română. Cred că scopul oricărei bune societăţi e omul; el nu poate fi transformat în mijloc sau unealtă decît pentru scurtă vreme şi cu grele punităţi. Cred în omenie şi dragoste, în măsură şi dreptate. Cred în munca inteligentă şi în viaţa trăită ca o trestie sau un copac liber, dar gîndind şi fiind mereu lucid şi treaz. Şi gata să spun tot ce ştiu, în caz că cineva ar avea nevoie de luminile mele. Cred în sfîrşitul tunelului şi în cel de-al treilea pod, al cunoaşterii şi recunoaşterii. Dumnezeu e neputincios, e datoria noastră de creaturi şi creatori să-i venim în ajutor, să-l salvăm de neputinţă şi disperare, de moarte şi iad. Demonii care scoteau limba la mine în anii trecuţi, bătîndu-şi joc de conferinţele mele, acum au dispărut. Ceea ce înseamnă că o salvare e posibilă chiar şi pentru nenorociţi ca mine. Ceea ce înseamnă că răul e frate cu binele, din jale se întrupează orice lumină şi din suferinţe şi jertfe se naşte mintea românului cea de pe urmă. Simt venind spre mine un fel de întuneric. Dar nu mă tem. Anul acesta va *fi un an de întorsură* pentru fiecare din noi, pentru ţara întreagă: de întorsură, vă repet; voi, dragii mei copaci, îl veţi vedea coborînd din codri şi venind să ne aducă fie o veste mare, fie o mare amînare a veştii... Binecuvîntată fie era acestui ultim cuvînt al meu, binecuvîntată fie limba adevărului nostru! Să stăm drepţi, să stăm lucizi, istoria va fi lungă şi foarte afurisită! Amin.

Aplaudarăm. Emoţionat, Mefisto, cu mîna pe inimă, se înclina ca un actor stîngaci. Era aprins la faţă, bărbia îi tremura, era gata de

a izbucni în plîns. Se întîmplă deseori ca actorii mari sau profesorii de vocaţie să devină moşnegi într-o singură oră, de pildă, în timpul banchetului de pensionare. Eu şi Ana ne-am prezentat împreună pentru a-l felicita. S-a bucurat deosebit văzîndu-mă alături de Ana. L-a strigat pe Ursu, spunîndu-i: „Uite-i! Ce zici, am reuşit?" Cînd l-am întrebat despre ce e vorba, Ursu îmi răspunse, în felul său mîrîit şi greoi: „Transplantul".

Preoteasa rămăsese ultima care să-i acorde acolada unui sărut cavaleresc. Primirăm cu toţii pahare, Pascaly şi Adam Lendvay ne turnau din vinul adus. Cei doi inspectori cu folclorul fură rugaţi să se ocupe de jar şi de pregătirea grătarelor.

Preoteasa ceru linişte. Apoi, urcîndu-se pe ciotul retezat ce-i servise lui Mefisto de scaun şi catedră, ridică mîinile şi grăi:

— Îl sărbătorim astăzi, cu ocazia încheierii cursurilor de vară, pe distinsul şi iubitul nostru coleg, profesor şi amant ceresc, doctor Lucian Lupaşcu, alias Mefisto. Un Mefisto valah, foarte străin şi îndepărtat de modelul goethean. Mefisto înseamnă „cel ce urăşte lumina", fiind un demon de mîna a treia, trimis să ia sufletul acestui neamţ naiv şi compromis care e Faust. Fiindcă, sper că suntem cu toţii de acord, acest uriaş savant medieval care, la bătrîneţe, iscăleşte un contract cu diavolul ca să poată fi încă o dată tînăr, care seduce o nevinovată copilă, ca apoi, făcînd ocolul lumii antice şi a cerurilor, la sfîrşitul vieţii sale, prin graţia Celui de Sus, să ajungă un simplu brigadier-şef de dig sau canal, un asemenea spirit nu poate fi considerat un model pentru omul modern. Lumea noastră s-a umplut de Fauşti şi Wagneri, harnici, dar proşti şi limitaţi. Din clipa în care o mare conştiinţă îşi vinde sufletul pentru acel *Verweile doch, du bist so schön*!*, ea încetează de a mai fi un exemplu şi o speranţă. De aceea, dragi prieteni, întotdeauna am ţinut ca acest Lucian să rămînă un Mefisto. Prinţ al infernului, amar şi sarcastic, ascunzînd sub ironia sa durerea disperată a unei creaturi superioare părăsite de Dumnezeu, de Dumnezeul pe care îl iubea şi cu care semăna, ajunge prizonierul şi sclavul unui infern fără soluţie. După a mea părere, Mefisto este cel mîntuit, fiindcă suferă şi gîndeşte, deşi nu are nici o cartelă de speranţă sau libertate. Îi spune la un moment dat lui

* Rămîi totuşi, eşti atît de frumos! (germ.)

Faust: „Sunt o parte a acelei forţe care vrea totdeauna răul, dar creează fără încetare doar binele!" Mefisto al nostru, cel de faţă aici, e un Mefisto întors, fiindcă toată viaţa a vrut binele, dar din toate începute de el nu au ieşit decît rele din ce în ce mai mari. Poate că zeii trimit asemenea spirite pe pămînt tocmai ca sufletul oamenilor să nu adoarmă în plictis şi josnicie. Răul din lume nu e decît sursa cerească a unei nelinişti fecunde şi căutătoare, a unei suferinţi ce ne mişcă roata morilor, scoţîndu-ne din amorţeală şi nepăsare. Un Mefisto valah vorbeşte copacilor despre luciditate — şi copacii îl înţeleg: ce ar mai avea de făcut un arhanghel? Dispreţul pentru viaţă al originalului Mefisto s-a fost alchimizat la profesorul nostru în amărăciunea de a bănui cam ce este cu adevărat această viaţă. Dragostea nu e decît o suferinţă liber acceptată, răul nu e decît lipsa de speranţă şi căinţă. În lumea noastră mică, dar simbolică, profesorul Mefisto nu a fost şi nu este decît o cărare, o biată cărare, ce începe aiurea şi nu sfîrşeşte nicăieri. Un biet cărturar carpatin, rătăcit în jungla marilor utopii ale acestui secol, şi el de „întorsură". Filosofia germană, ideologia rusă şi talmudismul evreiesc — iată busolele cu care a navigat amantul meu, cu arca sa ce nu s-a mişcat din loc şi cu pînzele sale în care nu au suflat decît paznicii potopului. Toate rătăcirile se concentrează în neajungere: mîntuirea lui nu va veni nici de la cutia aceea de plumb, în care îşi are manuscrisele opului său despre luciditate şi nici din partea acestor copaci, care l-au ascultat cu mare respect şi multă răbdare... Iubiţi ai noştri fraţi întru melancolie şi singurătate, nu am urcat pe această sfîntă buturugă filosofică spre a aduce elogii, desfiinţîndu-l prin laude pe cel sărbătorit. Am ceva foarte important să vă spun. Doctorul Petrică-Sandu să ia notiţe — un nou delir se adaugă la dosarul meu de veche schizofrenă. Cei doi folclorişti să fie atenţi, să nu raporteze greşit sau fals profeţia mea. Fiindcă de o profeţie e vorba. A fi profet, astăzi, o spunea fratele Ilie Ursu, e foarte simplu: „Spune adevărul despre ziua de azi şi, peste zece-douăzeci de ani, pînă şi Primăria va recunoaşte că ai avut dreptate şi ai prevăzut". Dar, în cazul profeţiei mele de azi, lucrurile nu sunt chiar atît de simple. Nu sunt deloc simple. Fiindcă e vorba de un vis. Visul e graniţă între un adevăr de pod şi altul de pivniţă: o taină a întunericului şi a presimţirilor. Noi toţi, aici, trăim visul istoriei în visul istoriei, visînd departe de reali-

tatea din pieţe şi tribunale, din ministere, cazărmi şi universităţi. Suntem la marginea oraşului fiindcă suntem şi la marginea timpului acestui frumos oraş. Toţi am căzut şi acum încercăm să ne refacem viaţa, muncind cinstit şi mărşăluind cuminte. Dar nu ştiu dacă vom reuşi. Punctul de fugă al perspectivei viitorului nostru e în afară de tablou, de bunăvoinţă sau pricepere. Adevărata noastră istorie a fost cea care ni s-a arătat prin semne. Întîmplarea am interpretat-o prin amăgiri şi dezamăgiri, schimbările le-am explicat prin reverii şi speranţe, iar fericirea am judecat-o prin ce vedeam în ochii bătrînilor muribunzi sau în zîmbetul nevinovat al pruncilor. Să nu dispreţuim semnele: istoria neamului nostru poate să fie o spirală de viţă dialectică ce urcă şi urcă, în serpentină, spre vîrful unui munte ca Parîngul, dar poate fi şi acest drum Bumbeşti-Livezeni, cu patruzeci şi două de tunele, în care după fiecare tunel vine un strop de prăpastie luminoasă, ca apoi să urmeze alt tunel şi mai lung. Filosofia şi teologiile l-au anchilozat, luciditatea sa pur teoretică l-a orbit, iar Măria sa alcoolul i-a turnat în pahar acel dram de anestezic ce l-a ajutat să treacă, fără să urle de durere sau ruşine, pe lîngă tainele propriei sale vieţi... Iertaţi-mă că vă vorbesc atît de mult: orice actriţă, scăpată din hamurile textului de memorat, devine un mînz anarhic într-o ogradă sălbatică. Doctorul ştie că „a nu vorbi", în cazul meu cu totul special, înseamnă a mă îneca iar în apele negre ale demenţei. Ne-am născut dintr-o milenară tăcere, să nu ne întoarcem la tăcere, încruntare şi frică. Cuvîntul mijloceşte între adevăr şi viitor, între prezent şi veşnicie.

Mefisto o privea cu duioşie.

— Visul, îi şopti de aproape. Visul, doamna mea!

— Ai dreptate, bătrîne ocolitor al cucutei. Ai dreptate. Iată, ca şi în Elada veche, trec peste această dumbravă gîştele sălbatice. Ţipătul lor de seară mă înfioară. Luaţi-vă cupele cu vin, pregătiţi-vă instrumentele, iubite profesor Ursu şi conte Adam: după ce termin întunecata mea comunicare, va trebui să le oferim acestor savanţi copaci şi un moment de muzică şi dans. Conform tradiţiei noastre... Prăznuind voi astăzi pe sfîntul Ilie, să golim acest prim pahar în cinstea lui Ilie — Apollo Musagetul —, lăsînd ca trecerea spre vis şi întuneric să se facă încet, ca o apă curată ce intră fără frică într-o peşteră numai de ea ştiută şi pătrunsă.

Ne aşezarăm împrejurul ei. Preoteasa ţinea ochii închişi, respira rar, puternic. Ochii grei ai Anei îmi spuneau: „Dacă ai şti pe unde umblu, ce frică îmi e de ora ce se apropie!" Primii în palme o cochilie de melc. Aş fi vrut să fie pe aproape şi fratele meu Pătru. Mefisto părea orb, întunericul, deşi creştea, era tot mai luminos. Palide stele licăreau indiferente pe boltă.

— Eram îmbrăcată exact aşa cum mă vedeţi. Jucam în *Troienele*. Dar nu pe scenă, ci în Troia reală. Totul ardea în jurul meu, sîngele fiilor Ilionului curgea ca o lavă, acoperind totul. La picioarele mele era întinsă bătrîna Hecuba; eu eram Andromaca, soţia lui Hector şi mama copilului Astyanax, pe care elenii îl vor arunca în flăcări. Ultimul meu ţipăt de actriţă a fost cel al Andromacăi, fiindcă ultima piesă în care am jucat înainte de a-mi pierde minţile a fost *Troienele* de Euripide. În visul meu însă eram chiar la Troia, nu cu faţa către public, ci urmărind cu privirea îngrozită ostaşii lui Agamemnon şi Achile, cu căştile lor monstruoase, care urcau treptele palatului lui Priam şi Hector. Ar fi trebuit să strig şi să blestem. Să spun că într-un război nu există nici învingători şi nici învinşi, doar călăi şi victime. Călăi iresponsabili şi victime lipsite de apărare... Trebuia — dar, în mijlocul visului meu deosebit de clar şi logic, mi-am dat deodată seama că şi eu, şi Hecuba... suntem mute. Iartă-mă, Ana, ştiu ce simţi, iartă-mă. Se apropia moartea sau robia de noi, pierduserăm totul, patrie, cetate, familie. O lume se prăbuşea, barbaria răzbunătoare a ocupanţilor, prin hoţie şi şiretenie, se apropia de trupurile noastre, şi noi nu puteam scoate nici măcar un geamăt. Oh, zei, îmi ziceam, nu e drept să ne fie luat pînă şi dreptul la strigăt şi plînset. ce ne rămîne nouă, femeilor, după ce bărbaţii cetăţii au pierdut totul, pînă şi viaţa? Iar elenii cu suliţele lor cumplite, ca nişte monştri fără feţe, semănînd unii cu alţii, cu picioarele lor păroase şi murdare, urcau treptele de marmură albastră ale palatului. „Unde e Casandra? îmi ziceam. Să vină măcar ea. Să blesteme şi să le prezică sfîrşitul acestor fascişti ordinari ce ajunseseră grecii, după atîţia ani de asediu şi război." Casandra apăru tînără şi veselă. Era în costumul acesta în care o vedeţi pe Ana — nu mă miram, în vise nu te miri de nimic —, faţa ei însă era cea a mamei Anei, cea care mi-a fost verişoară şi dulce soră. Prietena copilăriei şi tinereţilor mele, Irina. Ea era Casandra — şi venea dansînd pe dalele largi

ale terasei palatului. Ne-a văzut că eram îngrozite. Prin semne ne arătă că nici ea nu poate vorbi — dar să fim liniştite, are ea puterea de a ne salva. Şi într-adevăr... Ridicîndu-şi mîinile spre ostaşii ce urcau, aceştia s-au transformat deodată în fum şi scrum. Un fum gros, negru. Apoi, fumul risipindu-se, în faţa noastră nu mai era o cetate în flăcări, ci o pădure de brazi, sublimă şi liniştitoare. În zare se vedeau munţii, Parîngul sau Cindrelul. Ca într-o hartă naivă, vedeam văile, codrii nesfîrşiţi, lacurile şi bungetele nepătrunse. Nu încetasem să fiu Andromaca pe terasa aceea istorică a Troiei, totuşi pădurea asta de brazi şi muntele vînăt mă umpleau de fior şi aşteptare. Casandra — maică-ta, Ana — fu prima care îşi reprimi vocea: „Vine! strigă ea din răsputeri. A pornit de sub detunate, trece prin sihle şi grohotişuri, coboară ca un zeu tînăr şi mîndru. Vine, vine — şi va fi ca o veste bună, ca un semn de dezlegare şi libertate. Vine şi ne va reda glasul pierdut, liniştea pierdută, speranţele pierdute şi ele. Vine, îl simt — striga Casandra-Irina —, coboară, se apropie..." Nu înţelegeam, nu ştiu cum am întrebat-o şi eu, şi Hecuba: „Cine vine, cine este acest zeu?" „Cine? ne spuse ea. Uite, va apărea curînd la geana pădurii, va intra în cetate şi se va apropia de locul jertfelor. El este: Măria sa Lupul, zeul nostru, al românilor vechi. Vine în fiecare veac o dată, ca să semneze în condica veşniciei noastre autohtone. A venit în 1856, va veni şi acum, după o sută de ani: el este semnul de întorsură, epifania noastră mitologică în istorie şi prezent..." Am vrut să strig: „Bine ai venit, Măria ta, iată stîna noastră arsă de duşmani: prin livezi stau maţe verzi, prin fîntîni stau căpăţîni, iar în capul jgheabului, coarnele berbeacului, samarul măgarului, cojocul ciobanului..." Nu ştiu cum am rostit aceste versuri. Deodată am simţit o suliţă pătrunzîndu-mă în inimă, pe la spate. Muream. Şi eram atît de fericită că mor aşa, că mor acolo, cu ochii aţintiţi spre codrul din care trebuia să apară El... Acesta a fost visul meu. Iar profeţia mea e foarte simplă: suntem la mijlocul unui veac şi al unui deceniu de cumpănă; minuni nu mai sunt posibile, se pun bazele unei lumi revoluţionare, materialiste şi istorice. *Totuşi, lupul va veni.* Cu siguranţă va veni — şi din clipa aceea, cu toţii vom şti că nu mai suntem singuri şi părăsiţi. Duhul arhaic al pădurilor şi munţilor se va adăuga la certitudinea şi luciditatea acestor copii, care au viaţa înaintea lor. Materia nu neagă copacii, mate-

rialismul nu poate fi împotriva acestui lup care nu e nici rege, nici emblemă şi nici măcar o lozincă: este un simplu animal, el vine ca să ne amintească unitatea cosmică a fiinţei noastre. Atît. El va veni, va vedea şi se va întoarce în codru. Iar noi, pentru zece sau o sută de ani, vom şti că suntem şi că nu vom pieri... Am zis — şi cu asta am terminat, interzicîndu-vă să-i pronunţaţi numele. Acum, să vină flautul şi fluierul. Ana, te rog eu, tot nu te-am văzut de mult dansînd. Un joc de una singură e cea mai perfectă replică la orice vis sau sistem filosofic. Prin jocul tău, Ana, pămîntul va vorbi cu cerul, realitatea cu visul şi istoria cu legendele şi basmul...

Ana îmi dădu să-i ţin pălăria ei de Căpîlna. Cu capul plecat, cu mîinile frumos încrucişate, aştepta pe marginea luminişului. Ca o balerină. Îmi dădeam seama că unghiul drept format de liniile perpendiculare ale tălpilor marcau o poziţie coregrafică de şcoală. Ursu cînta din fluier, Adam dintr-un flaut metalic, strălucitor. Preoteasa bătea tactul şi cînta încet, fără cuvinte. După prima frază a melodiei, Ana îşi începu dansul. Ritmul acestei hore sau învîrtite domoale era foarte ţărănesc, dar şi foarte cult, fiindcă era deosebit de grav, de lent şi de trist. Mîinile ei dansau în dialog cu picioarele. Deşi era îmbrăcată ca o ţărancă din munţii Sibiului sau Sebeşului, deşi în tactul lent al melodiei ghiceam arhitectura geometrică a unei hore foarte simple şi vechi, prezenţa flautului ca şi a Preotesei mă ducea cu gîndul la o gavotă medievală sau la o ciaconă barocă.

Apunea discret soarele de vară, încă apunea acest arzător soare de Cuptor, umbrele serii se lungeau. În aerul dens al înserării se simţea adierea vîntului dinspre munţi. Mă uitam la Pascaly, care se uita şi el la mine. Ghiceam în ochii lui o fericire dureroasă. Unul din caii albi ai contelui, ce păscuse pînă acum în marginea dumbrăvii, se opri pe loc, încremenind ca o statuie. Hora Anei devenea din ce în ce mai iute şi mai fierbinte. Pămîntul trebuia să simtă bătaia inimilor, ritmul deznădăjduit al bucuriei şi poftei noastre de a trăi şi de a iubi frumos. Ţipăt şi chiot, frenezie şi transfigurare, înfrîngere şi victorie...

Dar minunea — pentru mine, uriaşa minune a vieţii mele — a urmat după ce dansul s-a terminat. Răsunaseră cîteva aplauze. Preoteasa o săruta pe Ana cu lacrimi în ochii ei atît de vopsiţi. Ana, cu faţa aprinsă de febra jocului, deodată, ca sub imperiul unei bruşte

inspiraţii, ceru să se facă tăcere. Toată lumea tăcu. Ea ridică ochii spre mine — ochii ei mai grei acum decît toţi anii vieţii mele — şi îmi făcu semn să mă apropii de ea. Credeam că vrea să-i dau pălăria. Aveam şi o floare pe care voiam să i-o ofer. Îi dădui pălăria, ea o lăsă să cadă în iarbă. Mă privea puternic şi fix în adîncuri, parcă ar fi căutat ceva acolo, simţeam că privirea ei mă taie în două, mă cuprinde şi mă nimiceşte. Deşi nu era nimic rău în această neagră şi dulce privire, era mult: mă simţeam scrutînd adîncimile iezerului, încercînd să-mi ghicesc norocul în nemişcarea ierburilor şi jepilor îngropaţi în tăcerea lui.

Îşi întinse braţele de zînă şi-mi cuprinse gîtul. Apoi, închizîndu-şi ochii şi pălind puţin, mă sărută. Pe buze. Lung. Mătăsos, timid, curat, din tot sufletul. Sărut de fecioară. De mireasă. De fată bună şi cuminte. Sărut de Ană veşnică şi nemuritoare... Am crezut că mă înalţ spre cer. De fericire. Că, împreună cu ierburile şi copacii, voi începe să plutesc şi să mă înalţ. Carnea toată îmi tremura de o bucurie necunoscută, unică. Mintea şi inima mi le simţeam topite în obrajii ce îmi ardeau ca focul. Sărutul dura, creştea: nu evolua spre muşcătură sau poftă — ci spre liniştire şi împăcare. Spre salcie sau mesteacăn tînăr pe malul unei ape de munte. Erau atît de fierbinţi braţele ei, atît de aromate briza şi apropierea trupului, încît mi se părea că ţin în braţe un rug aprins. Un rug sau o mînăstire ce luase foc...

Ne desprinserăm uşor, ca dintr-un vals ce se stingea. Ana mă ţinea de mînă. Mă privea ca şi cînd acum m-ar fi văzut pentru prima oară. Eram ca după un cutremur, încercam să ghicesc ce este — ce poate să fie — după cortina de lacrimi ce începuse să-i înceţoşeze privirea. (În conştiinţa mea — furnicar răvăşit — defilau urlînd păcatele cretinei mele vieţi: procesul lui Pătru, ploşniţele, Mili, beţiile cu rom şi filosofie. Toate păcatele, plus sentimentul că am scăpat dintr-un codru rău şi m-am pomenit în braţele unei fete curate, frumoase, pline de vrajă. Ea îmi poate reda chipul meu adevărat, poate să developeze din diploma mea de inginer constructor omul bun, şi cinstit, fără de care nu aş fi nici întreg şi nici fericit.)

Tresări ca lovită de un bici. Îşi smulse mîna din palma mea, se întoarse către grupul de prieteni ce o urmărea în tăcere. Îi privi pe rînd, de parcă ar fi citit pagina fiecăruia separat. Izbucni în plîns

greu, zguduit și dureros, apoi o luă la fugă prin pădure. O strigai: „Ana, Ana!" și vrui să fug după ea. Dar Preoteasa mă reținu, zicîndu-mi: „Nu are nici un rost, acum las-o în pace, e mai bine să rămînă singură..." „Dar ce a fost? strigam ca ieșit din minți. Vreau să știu ce a fost asta!"

— Ioane, mă auzii strigat. Era maistrul Pascaly, care pînă acum mi se adresase totdeauna cu „domnule inginer" sau „tovarășe Lupu". Ioane, mă strigă el, aproape vesel, părînd total nepăsător față de cele întîmplate. Fii bun, ia frîul ăsta și prinde-l pe Luțu. Ajută-mă să-l înham.

Prinsei calul, care mă cunoștea. Îl adusei lîngă șaretă și începui să-l înham. Preoteasa și Pascaly descărcau coșuri cu pîine, mîncare, sticle de vin. Mefisto, cu un pahar în mînă, mă îndemnă să beau:

— Un înger a coborît, îmi spuse glumind, a tulburat apa Vitezdei; un înger a coborît și a sărutat gura leprosului; un înger a coborît și a întors clepsidra melancoliei...

Nu era beat, dar vorbea ca la beție. Acceptai paharul ce mi-l întinse, dar nu fui în stare să-i răspund. Mă uitam milog la Pascaly și la Preoteasă.

Mă rugară să-i conduc pînă la ieșirea din pădure. Își luară rămas bun de la toată lumea, urîndu-le veselie și chef lung — apoi, o luarăm pe jos în spre margini. Eu și Pascaly duceam calul de frîu, Preoteasa, murmurîndu-i rugăciunile, venea în spatele droștei.

— Ioane, îmi spuse Pascaly, va trebui să-ți fac cîteva mărturisiri. Poate că ai auzit — eu am avut un fiu, cam de vîrsta ta. Îl chema Paul. A murit pe front, prăbușindu-se cu un avion în flăcări. I-am găsit mormîntul. Lîngă Mărășești. Cum acolo familia noastră mai avea un mormînt din primul război, am zis să-i mut cosciugul din cîmp în cavoul familiei. Să se simtă mai acasă. Am făcut greșeala — pe care nu mi-o voi ierta niciodată — de a o anunța pe soția mea, Irina. Eram concentrat la Iași, ea mai fusese la mine, dar acum era altceva. Paul fusese lumina ochilor ei și, cu toate că de la moartea lui trecuseră aproape doi ani, cînd ea a auzit că e vorba să-i fac slujba de reînhumare, a luat-o pe Ana, care avea abia 10 ani, și a pornit-o la drum. Asta s-a întîmplat în ziua de 20 august 1944. În Piatra Olt așteptau un tren. În gară — potop de lume. Irina, la sfatul șefului de gară, mitui gras un escroc de elev plutonier de jandarmi,

ca acesta, folosindu-şi autoritatea, să îi facă loc în personalul ce venea de la Sibiu. Trenul sosi, plutonierul îi făcu loc în vagoanele rezervate pentru armata germană. Irina, neştiutoare, se pomeni într-un compartiment ocupat de uniforme ale marelui Reich. Dar — mai tîrziu am aflat — nemţii aceia nu erau deloc nemţi: soţia mea ştia perfect nemţeşte, făcuse doar liceul la Ursuline, în Sibiu. Erau asiatici din cei mai răi, din armata lui Vlasov: kirghizi, tadjici, calmuci, tătari — cine poate să ştie!? Irina s-a urcat în vagonul lor în jur de orele nouă seara. Dimineaţa, aproape de Buzău — fii atent, deci după foarte multe ore — trupul ei gol, teribil maltratat, a fost găsit aruncat din tren. Iar Ana, cu hainele sfîşiate, cu o lungă tăietură de cuţit pe pîntec, plină de vînătăi, zăcea alături de ea. Nu are rost să-ţi povestesc cum am reuşit să le găsesc. Pentru mine, ziua aceasta de august este ziua în care a murit totul în sufletul meu. Este şi ziua în care am constatat că unica mea fiică, lumina ochilor mei, şi-a pierdut total capacitatea de a vorbi...

— Am bănuit, şoptii. Am ştiut.

— Doctorul Petrică-Sandu a vindecat-o. Psihologic. Cît s-a putut. Ea este acum aşa cum o ştii. Nu a cunoscut bărbat, nici măcar nu a dansat cu vreunul. Din mîndrie, din cauza rănii, de prea multă luciditate. Nu ştiu. Dacă azi te-a sărutat, înseamnă că a simţit nevoia să-ţi spună ceva. Cu gura ei mută. Cine ştie ce? Sunt tatăl ei, ea este unicul meu rost în această lume. Am să te rog să nu o bagi de seamă, să nu cauţi să-i vorbeşti, acum trebuie lăsată singură, să îşi cearnă gîndurile şi inima. Dacă vei simţi că-ţi este milă de ea, n-o vei mai vedea niciodată. Dacă va simţi că o doreşti ca un bărbat, se va simţi foarte jignită. Sărutul ei nu a fost un sărut de fată sau femeie îndrăgostită: a fost un gest simbolic de victorie. Şi-a învins frica şi singurătatea. Poate că a făcut astfel primul pas înspre viaţă şi lume. Nu ştiu. Nici nu am voie să mă amestec. Am doar dreptul să o apăr... Şi să te apăr de un pas sau gest greşit.

Au vrut să mă întorc de la marginea pădurii. Mefisto se va supăra, ziceau, dacă voi lipsi de la cheful său de adio. I-am rugat să mă ierte, îmi este imposibil ca acum să mă întorc acolo. Am camera mea, simt şi eu nevoia să rămîn singur.

Aveam, probabil, ceva în voce și privire, fiindcă n-au mai insistat. S-au urcat în șaretă și au dat bici calului. Eu am pornit pe jos. Pe alt drum. Ocolind țigănia, ocolind și Romaneștii și Cărămidarii, traversînd cîmpuri și maidane. Ajuns tîrziu în spatele casei mele, sării gardul și intrai în casă. Masa era pusă, lampa ardea. Doda Chiva, fără să scoată un cuvînt, îmi aduse mîncare caldă și o sticlă cu vin. Mă pîndise, vede-se.

— Dodă, îi spusei, nu mănînc pînă nu-mi spui: ce e cu Ana? Cum se simte? Unde e?

Nu-mi răspunse. În ușă era Pascaly, care îmi făcu semn să-l urmez.

Trecurăm prin curte. Trecurăm, călcînd așa ca să nu facem zgomot, și prin sufrageria-salon a casei de sus. Duse degetul la buze, să tac. Deschise ușa de la camera Anei. Ea dormea, în cămașă de noapte, ca un copil, în brațele mătușii ei. Aceasta ne făcu semn să plecăm, totul e în ordine. Va dormi cu ea, noi să ne vedem de ale noastre. În camera asta nu mai intrasem niciodată: era camera unui copil, plină de cărți și de păpuși — dar avea și un stativ pentru țesut și o masă plină de desene și mape.

Ne-am întors în curte. Răsărea luna. Rex, cîinele meu, îmi linse mîinile.

— Frate Ioane, îmi zise Pascaly, du-te-n casă, mănîncă liniștit. Vin și eu ceva mai tîrziu. Vom bea împreună, fiecare după capacitatea sa, dar fără să scoatem un singur cuvînt. În mare și totală tăcere. Nu vom vorbi deloc, dar ne vom spune totul. Ai să vezi.

Așa a fost. Am băut încet, am fumat și ne-am privit în ochi. La început mi-a fost greu, mi se părea că sunt pîndit, bănuit, dușmănit. Dar, încet, încet, mi-am dat seama că această formă de tăcere este, de fapt, o altă formă de dialog, mai esențial, mai sincer și mai puțin riscant. După două ore și cîteva kilograme de vin bun, duceam acasă un bărbat puternic, dar foarte trist, care se uita la mine cu duioșie și încredere și în care, simțeam eu, pot de-acum să văd un prieten și un protector al meu. Morții mei se înfrățiră cu morții lui, mica mea dramă de viață se alăturase de tragedia cumplită a casei sale.

Am vrut să-i sărut mîna la despărțire. Nu mă lăsă. Doda Chiva îmi făcu patul, în care căzui ca un copac retezat.

XVIII

Avea dreptate Preoteasa noastră cînd spunea că ne trăim adevărata viaţă într-o paranteză, ca o scoică lipită de trupul puternic al unei balene uriaşe. Ar fi ca şi cînd am cînta la pian — cu dreapta desenînd melodia, cu stînga contrapunctînd acordurile... Sufeream din cauza Anei, dar suferinţa asta era o formă de bucurie şi vis. Cînd închideam ochii, auzeam vuietul unor ape căzînde... „Vedeam" un fel de auroră boreală vibrînd deasupra casei în care ştiam că suferă pe întuneric.

Veneam serile tîrziu de pe şantier, zăream lampa ei de veghe aprinsă. Dar perdelele strînse ale geamului deschis nu tremurau cînd treceam pe sub el. Îl puneam uneori pe Rex să latre, în speranţa că am să-i zăresc, printr-o minune, silueta proiectată pe întunericul nopţii. Nimic, nici un semn: parcă, desculţ, călcam prundişul unui rîu de munte dispărut într-o peşteră fără ecou. Strigam numele ei în mersul trenului meu de navetist (sau noaptea, cînd nu puteam adormi din cauza căldurii), fără vreo speranţă, dar avînd pe undeva superstiţioasa credinţă că acest nume al ei trebuie să-l rostesc în fiecare dimineaţă cînd plec şi în fiecare seară cînd mă întorc. În timpul unor sîmbete libere, dădeam tîrcoale şcolii de surdomuţi în speranţa s-o pot întîlni. Voiam să mă vadă elevele ei, să mă recunoască, să-i spună că am căutat-o. Desigur, cel mai simplu ar fi fost să iau un buchet de flori şi să mă prezint, la cîţiva paşi numai de casa mea, în vizită la familia Pascaly. Dar nu îndrăzneam, aşteptam un semn. Acest semn întîrzia, pluteam în ceaţă, atîta ştiam că nu înţeleg nimic, dar că ceva, totuşi, se întîmplă, că ceva creşte şi se coace. Sau se stinge şi piere definitiv.

Într-o seară nu am mai putut, am mers şi am bătut la uşa Preotesei. Nu m-a primit. Dar nici nu m-a repezit prea dur. Mi-a vorbit

prin ușă, spunîndu-mi (de parcă, ameţită, ar fi citit dintr-o carte) următoarele:

— Aşteaptă. Semănătorul încă nu a ieşit să-şi semene sămînţa sa. Vînătorul nu şi-a încordat arcul, mustul întîrzie să se prefacă în vin. Aşteaptă. Aluatul bun are dreptul la drojdia şi la mîna curată ce o va frămînta. Cuptorul va fi aprins de larii şi penaţii casei. Aşteaptă. Un lup, ca să devină cîine, are nevoie de evoluţie şi selecţie în jos. Unui cîine, ca să devină lup, trebuie neapărat să i se întîmple o minune de sus. Aşteaptă, frumosule Alcibiade, şi mai du-te dracului, împreună cu acel satir pădureţ care e iubitul meu Mefisto. Du-te şi te îmbată cu Zoharurile sale, dar spune-i că nu se poate trăi şi sub zidurile Troiei, şi cu sufletul în rai. *Apage, apage!**...“

Ce puteam eu înţelege din toate aceste elucubraţii? Trăiam în două orizonturi, cu două suflete, vorbind două limbi total diferite. Îmi era frică de cuvinte, nu ştiam să zbor şi nici să patinez pe gheaţa transparentă a iluziilor. Aşa că lucram ca un posedat, dăruindu-mă cu bucurie şi încîntare planşelor, calculelor, echipei mele de construcţii. Mă şi mutai în barăcile depozitului de şantier. Nespălat, flămînd uneori, eram totuşi departe de ea şi aproape de oamenii şi problemele de care răspundeam. Construiam o derivaţie dificilă de pod de cale ferată pe Amaradia Mică. Nu cine ştie ce. Dar, ca totdeauna, o lucrare anexă poate să devină mai complicată decît una nouă de tot. Lucram în apă, la cot cu dulgherii şi fierar-betoniştii mei, băieţi unul şi unul, de la ţară ca şi mine, primă generaţie în curs de calificare.

Într-o după-masă, mă pomenii cu maistrul Pascaly coborînd dintr-un camion de ocazie. (Eram murdar ca un drac, în chiloţi de baie, îi dădeam zor, ziceam să profităm de apa mică, să nu ne prindă vreo viitură de august, care pentru fundaţia noastră ar fi fost o adevărată nenorocire.) Îmi zîmbi prietenos şi colegial, se bucură că mă vede. Îmi adusese slănină, brînză, un borcan cu zacuscă de vară făcută de Doda. Şi schimburi. Şi o sticlă de ţuică. Şi ţigări, pe care le şi oferii pe loc băieţilor mei.

Eram mişcat de vizita lui, dar mă stăpînii. Voiam ca el să fie cel ce sparge cu adevărat tăcerea. Ca să-mi abat emoţiile, îi explicai

* Cară-te, cară-te! (lat.)

cam ce fel de pod facem noi aici, ce greutăţi avem. Nu i-am ascuns că sunt deosebit de bucuros că lucrez, în sfîrşit, în meseria mea. Că mă simt alt om, privesc altfel spre lume şi viitor.

Mă aproba. Dar continua să tacă.

— Ce face Ana? îl întrebai.

Se lumină.

— Ana? E bine, s-a mai liniştit. Lucrează mult: ţese, desenează, are un fel de tabără de vară la şcoala ei. Uite, ţi-a trimis un bilet şi un medalion.

Desfăcui în faţa lui biletul Anei. Tremuram de bucurie. Cu scrisul ei numai volute, de parcă ar fi fost litere arabe, Ana îmi scria doar atît: *„Scrie-mi, Lupule. Ana."*

Îi arătai biletul şi-i spusei că-i voi scrie în fiecare seară. Apoi desfăcurăm medalionul (pe care îl cunoşteam, de altfel). Ca într-o minusculă raclă, zăream în el două mărunte perle de rîu siberian. Una era rozalbă, cealaltă mi se părea afumată, dacă nu chiar neagră.

Schimbînd vorba (perlele acestea erau un secret numai al nostru), îl rugai să aranjeze el socotelile datoriilor mele. I-am predat salariul, prima, plus o listă a socotelilor şi obligaţiilor mele. L-am rugat să fie bun şi să trimită trei sute de lei mamei mele: e multă treabă aici, nu am unde ţine banii, nu-mi place să am datorii, îl rog să mă ierte...

La plecare mi-a strîns mîna. M-a privit, m-a privit. Eu, la fel. Nu-i cerşeam nimic, tot ce aşteptasem de la vizita lui era în mîna mea: biletul Anei şi cele două perle vii. L-am condus la maşină, mulţumindu-i pentru tot. Nu, nu aveam nevoie de mîncare, i-am spus, cantina depoului ne trimitea zilnic o marmită plină cu felul doi. Porţii duble, cu multă carne şi pîine la discreţie. Exista un economat în comuna din apropiere — aveam tot ce ne trebuie. Cînd termin? Nu ştiu — dar sper ca pînă la jumătatea lui august să pot preda partea mea, adică podul. Montarea rambleului şi a şinelor e treaba altei echipe.

— Te aşteptăm, Ioane, îmi spuse şi, de astă dată, el mi se păru a fi cel timid şi emoţionat.

Am pus medalionul în buzunarul salopetei (doar noaptea, cînd îi scriam, simţeam nevoia să-l simt atîrnîndu-mi pe piept). Eram tot timpul bine dispus. Odată calculele terminate şi fundamentele tur-

nate, devenisem unul dintre muncitorii manuali care executau betonarea şi racordul. Aveam idei, găseam soluţii, învăţam. Fericirea înseamnă libertate, dragoste şi muncă. La această fericire ajungi prin suferinţă, dragoste şi muncă. Libertatea ar fi ieşirea din orbire, prostie şi frică. Din neputinţă şi vinovăţie. Podul acesta peste Amaradia Mică însemna ieşirea mea dintr-un fel de întuneric şi pivniţă. L-am calculat să fie ultrasolid, independent ca sarcină faţă de podul-mumă, rezistent la inundaţii, cutremur, alunecare de teren. Podul acesta mai însemna apropierea mea de muncitori, în care vedeam nişte fraţi, însemna sfîrşitul formulei mele inconştiente de melc ce trăieşte istoria retrăgîndu-se, temător şi prudent, în cochilia sa. Nimeni nu neagă că aceşti primi zece ani de socialism au fost teribil de grei, plini de contradicţii şi chiar abuzuri. Dar s-au terminat. Pentru un întreg continent, discursul lui Hruşciov la cel de-al XX-lea Congres înseamnă o responsabilă lichidare cu întunericul dogmatic şi cu barbariile fals revoluţionare.

Mi s-a cerut de către serviciul de cadre al Regionalei noastre o nouă şi completă autobiografie. Am scris-o. De astă dată, cu toată sinceritatea şi încrederea, neocolind nici un amănunt întunecat sau dureros. După numai două săptămîni (între timp s-au cerut referinţe de peste tot) au sosit la locul meu de muncă trei tovarăşi din organizaţia de bază. Mi-au spus că dosarul meu e în ordine şi că pot să-mi fac cererea de intrare în partid.

— Există, totuşi, un punct negru în viaţa mea, le-am spus. Moartea fratelui meu, Pătru.

— Am cercetat, mi-au răspuns ei. Totul e lămurit. Fratele tău nu a fost un duşman. Am spune: din contră. Moartea lui a fost, să-i zicem, un accident de muncă. Pentru noi situaţia e limpede.

— Vă mulţumesc, le spusei. Mă voi gîndi. Dar mai întîi să termin cu bine lucrarea asta...

(Dar în sinea mea mă gîndeam: „Nu e deloc limpede. Cum a murit Pătru? Unde este înmormîntat? Ce fel de accident, la ce fel de muncă l-a ucis?")

În adîncul sufletului meu am rămas tot ţăran. Nu consider moartea tatălui şi a fratelui meu ca fiind nişte crime: adăugăm calamităţilor naturale — seceta, lăcustele, inundaţia sau grindina — pe cele legate de vechili şi perceptori. Şi chiar acele nenorociri care derivă

din războaie, armate străine, schimbarea stăpînilor, nebunia boierilor. În faţa istoriei, ne-am învăţat să stăm la fel de neputincioşi — dar lucizi şi atenţi — ca în faţa grindinei sau a gîndacilor de Colorado. Suntem un popor care s-a strecurat — cu răbdare, şiretenie şi pîndă — printre roţile de moară ale uriaşelor împărăţii, vecine şi prietene, vecine şi duşmane de moarte. „Dacă te uiţi pe harta Europei, îmi explica Mefisto, aici, la noi, se sfîrşesc întăriturile marilor cetăţi. Nici un oraş, castel sau scaun domnesc nu a fost întărit prin ziduri şi metereze. Ne puteam apăra de cete jefuitoare răzleţe, de podghiazuri sau incursiuni, dar în faţa uriaşelor armate ale uriaşelor împărăţii nu puteam să ne gîndim la o apărare militară. Totuşi, îmi spunea Profesorul meu, s-au pus la punct un sistem şi o metodă de apărare extrem de eficace, deşi cumplit de grele şi costisitoare. Tactica terenului pîrjolit, urmată de strategia sufletelor pîrjolite. Austriecii, de pildă, ne-au avut aici, sub ocupaţie, timp de peste optsprezece ani. Au vrut să ne exploateze organizat şi civilizat. Nu au reuşit. Astăzi făceau numărătoarea şi sistematizarea aşezărilor, numind juzi şi primari; mîine, toate bordeiele cu ţărani, cu juzi şi primari laolaltă dispăreau în păduri. O hartă făcută nemţeşte în primăvară era total falsă în toamnă: comandantul trupelor de ocupaţie, mergînd după fîn sau alimente, nu mai găsea în locul satelor trecute pe hartă decît bordeie şi case părăsite, şuri pustii şi hambare goale. În cea mai bogată parte a acestei Valahii Vechi, erau să moară de foame şi soldaţii, şi caii..."

Nu trebuie să mă lansez în idei generale, în filosofie. Sunt inginer, deci un angajat al prezentului, am, prin pregătirea mea, o binecuvîntată derogare de la orice îndoială sau speculaţie morală sau istorică. Se învîrte tamburul betonierei, noi, cu lopeţile, o încărcăm cu balast, ciment şi apă. Învăţ să „amestec ciulamaua" după ochi. Nu avem cîntar, nici nu avem nevoie, oamenii mei — în special maistrul Gore Prună — ştiu să dozeze perfect componentele. Betoniera asta, podul ce-l zidim, regionala ce ne e şi cloşcă, şi Dumnezeu — iată bazele conştiinţei noastre istorice şi politice. Le explicam oamenilor mei (seara, lîngă foc, în timp ce ne frigeam slănina de cină) cum stă treaba aceea teribilă cu al doilea principiu al termodinamicii. Bag într-o căldare cu apă rece un fier înroşit în foc. Fierul îşi cedează căldura apei pînă la egalizare, adică pînă cînd

temperatura sa devine egală cu temperatura apei. Vasăzică, mă băieţi, iată un principiu care e al naturii, al fizicii: cum se face că fierul, roşu şi puternic, nu smulge cu forţa, nu acaparează şi restul caloriilor existente în apă? Că, dacă ar fi un bogătaş sau o mare putere, aşa ar face, nu!? Setea de avere şi foamea de putere a exploatatorilor asta făceau. Dar, iată că a apărut în lume ideea de dreptate şi egalitate: socialismul nu poate fi decît consecinţa acestui principiu, care ne învaţă să ne dăruim şi să împărţim ce avem în mod egal. Şi averea, şi puterea. Cine nu se supune acestui principiu natural, moral şi politic intră în „entropie", adică în pierdere inutilă şi irecuperabilă de energie. Numai mintea omenească e scutită de entropie: cu cît o foloseşti mai mult şi mai pretenţios, cu atît devine mai bogată şi mai liberă. Nu poate un singur om să gîndească pentru întreaga omenire. Iată, de exemplu, viaţa: e atît de puternică şi diversificată tocmai fiindcă funcţionează pe sectoare, în mod autogestionar. Ce ar fi dacă fiecare frunză sau gîndac ar trebui să facă cerere şi să aştepte aprobare pentru oxigen, apă sau bălegar? Nu se poate! Fiecare strop de apă e un ocean în miniatură, fiecare frunză e o uzină, îşi are soarta, dar şi libertatea sa.

— Cred, îmi spunea nea Gore Prună, care a citit mult şi multe, că ne găsim, de astă dată, la o hotărîtoare cumpănă de viaţă. Turcii — sălbatici şi păgîni —, cînd ocupau o ţară, aveau pusă la punct o tactică perfectă de distrugere şi ocupaţie: „Tai capul căpoşilor, zicea paşa Küprüli, înnozi creierii prostimii şi dezbini toate instituţiile..." Revoluţia mi se pare a fi, dintre toate înfăptuirile omeneşti, cea mai uriaşă şi neasemuită îndrăzneală. Să schimbi orînduirile, conştiinţa, omul, pămîntul, trecutul istoric, clasele sociale, să goleşti cerul, să schimbi cursul apelor şi să muţi munţii — iată o întreprindere atît de uriaşă că ameţesc. Ea nu se va putea îndeplini prin voinţa unui singur om, chiar dacă acesta ar fi generalissim şi geniu, ci numai printr-un partid compus din capete ce gîndesc şi minţi ce răspund faţă de popor pentru tot ce fac. Nu? Ca şi acest amestec pe care îl udăm şi-l tot întoarcem, el nu va fi o realizare socialistă decît în clipa în care, scoţînd cofrajul, vom vedea şi judeca lucrul gata făcut — aşa şi socialismul pe care îl construim: cît timp el nu ajunge la un pic de bunăstare şi un strop de libertate pentru toţi oamenii muncii, rămîne un simplu experiment. Cred că suntem acum la un fel de

triaj, acum se aleg adevăratele drumuri ale viitorului. S-a terminat, după părerea mea muncitorească, faza de preluare a puterii în toate sectoarele: acum trebuie să trecem la consolidarea acestei puteri — şi, mai ales, să vedem la ce o folosim. Şi acum. Patria şi istoria au născut un Făt-Frumos, această democraţie populară, acum nu avem voie ca placenta ce a născut fătul să ia locul copilului. Revoluţionarii — cu o broşură într-o mînă şi un pistol în cealaltă mînă — trebuie să facă loc constructorilor, oamenilor de ştiinţă, specialiştilor. Nu cred în ce spun duşmanii noştri la Radio Londra: că vom fi un stat condus de militari în civil şi de economişti în uniformă... Am buna speranţă că în curînd se vor deschide uşile puşcăriilor, se va face inventarul adevărurilor, vom putea striga: „să nu mai mintim, să nu ne mai lăudăm, să nu mai vedem în fiecare om din popor un duşman camuflat". Trebuie să începem a folosi ciurul şi sita, să scăpăm cît mai repede de proşti, lichele şi ageamii — ăştia au găsit în pîntecul moale al socialismului un paradis de trai bun şi cariere garantate. Trăncănitorii de şedinţe şi băgătorii de seamă sunt paraziţii vieţii noastre noi. Faza de calitate a început, cred eu, prin recunoaşterea — chiar şi în şoaptă numai — a unor greşeli şi abuzuri din trecut. Va urma o uriaşă reformă agrară. Acum, totul va depinde de reuşita acestei reforme. Fiindcă noi suntem un popor de ţărani — dar de ţărani păţiţi, daţi dracului şi unşi cu toate unsorile. Ţăranul acesta e obişnuit de veacuri să suspecteze orice stăpînire. El va trebui convins că, de astă dată, nimeni nu-l va fura şi nici înşela la catastife. O simplă greşeală de vom comite şi va începe un război nedeclarat, mut şi surd, între sat şi oraş, agricultură şi industrie, pîine şi oţel, între ciocan şi seceră. Asemenea războaie au mai existat în istorie — ele totdeauna au fost cîştigate de ţărani, chiar dacă au pierit cu toţii şi cu toate ale lor. Fiindcă ţărîna şi ograda pot renaşte — pot să întoarcă legea aceea cu „entropia" de care-mi place că am aflat —, ţăranul se poate lipsi de orăşeni, dar orăşenii fără produsele ţăranului mor de foame. Aşa încît eu, ca fiu de ţăran şi fost ţăran, zic: trăiască colhozul, trăiască tractorul, scăpăm de cote şi griji, de acum nu va trebui să ne sculăm înaintea găinilor. Dar ca muncitor, mă uit împrejur şi zic: să avem grijă, să nu semănăm promisiuni, fiindcă vom culege doar angajamente, să nu semănăm frica, fiindcă vom culege teatru şi circ. Oamenii pot fi minţiţi, pămîntul nu! Pă-

mîntul este pentru noi adevărul, calea şi viaţa. Un ţăran care munceşte pînă la optsprezece ore pe zi, hrănindu-se cu ştevie şi mămăligă — dar îmi vînde mie, clasă muncitoare, pui şi trufandale de grădină — nu poate fi considerat un exploatator. Din proletar al pămîntului, dacă îi iei pămîntul tot, el ajunge un proletar al cerului: va începe să se roage şi să blesteme. Că ştie şi are şi talent. De ce să-i iei de pe acum calul, cît timp nu suntem siguri ce vom pune în locul lui!?... Dar iată, v-am ţinut un discurs frumos, aveţi dreptul să mă întrebaţi: „Nea Gore Prună, ai avea curajul să vorbeşti la fel şi în viitoarea plenară?" Vă răspund: „Nu. Fiindcă îmi va fi frică." Îmi este şi aici frică — uite, îl avem pe mucosul ăsta de Ţucă, un mare dansator: îl va chema tovarăşul Cutare la club, nu-l va duce pe scenă să danseze geamparalele sau ciuleandra, ci îl va înghesui în camera 6, punîndu-l să-şi scrie amintirile despre tot ce am vorbit noi aici. aşa e, mă Ţucă? Aşa că, tovarăşe inginer — iată ce vă sfătuiesc eu: să intraţi neapărat în partid! Veţi fi cu mine, mă bucur, sunteţi un om de nădejde. Nu trebuie să vă temeţi, au şi ateii credinţa lor, există şi un Dumnezeu al comuniştilor cinstiţi şi curajoşi. Nici dracul nu e de lepădat: ştie carte, istorie, literatură, are şi o seră pentru castraveţi şi lichele, produce chiar mai mult decît e nevoie. Uneori e chiar un foarte bun român!

Un vas se golea, altul se umplea. Mă simţeam sănătos şi puternic, era cazul să mă întorc cu faţa mea cinstită spre patrie şi soartă. În orice caz, avusesem mare noroc: în locul borderourilor şi inventarelor mincinoase cu vopsele, var şi humă, acum construiam, cu aceşti oameni minunaţi, un pod. Un pod solid, frumos, teribil de rezistent. *Aerae perennius**. Nu e peste Niagara sau Ienisei, nici măcar peste Dunăre nu e. E peste Amaradia Mică, dar pentru mine Amaradia asta e un fel de Iordan în care, după un fel de botez, am ajuns să fiu şi eu un fel de om...

Serile, culcîndu-mă eu afară, sub o salcie, chiar la marginea clipocindă a acestui rîu de vară, năvăleau barbarii tuturor îndoielilor mele prizoniere. Îmi aduceam cu precizie aminte de acea observaţie a lui Mefisto (de cîte ori spunea un lucru care mă atingea la conştiinţă, suna în mine un gong de alarmă), acea observaţie de cîr-

* Mai tare decît bronzul (lat.).

ciumă, rostită între o bere lîncedă şi un covrig foarte sărat: „Dacă e să definim trăsătura de fire şi caracter ce ne este cea mai caracteristică nouă, românilor — ce ne-a fost caracteristică cel puţin pînă la mijlocul acestui greu secol — eu nu găsesc alta mai specifică şi fatală decît această *obsesie şi încăpăţînare a căii de mijloc*. Ne ferim de extreme, poate că extremele reprezintă, în memoria poporului, polii opuşi ai ocupaţiilor străine. Nu eram nici cu ungurii, nici cu polonezii; nici cu turcii, nici cu ruşii; nici cu turcii, nici cu austriecii. Dar păstram distanţa prudentă şi zîmbitoare faţă de fiecare. Afurisită naţie putem fi dacă nu am avut nici un talent pentru fanatism, expansiune, prozelitism. Tot ce e exagerat ni se pare nefiresc, tot ce se spune prea tare şi prea des considerăm a fi străin şi mincinos. Această clasică virtute a căii de mijloc ar putea să ne fie fatală: suntem înconjuraţi de popoare foarte dotate pentru convingeri definitive, excesive şi spre extrema dreaptă, dar şi viceversa. Secolul XX nu e un secol al cumpenei şi al sintezei de mijloc (cum a fost secolul XIX, de pildă) între stînga şi dreapta, între naţionalism şi internaţionalism. Este cînd una, cînd alta — este şi una, şi alta, uneori separate, alteori confundate —, dar totdeauna cu maximum de fanatism şi jertfe. Noi putem să mimăm o aderare totală spre o extremă, dar în fond, ţi-o spun eu, rămînem prudenţi, ca măgarul lui Buridan, la egală distanţă, logică şi morală, faţă de ambele căi cu fîn sau măselariţă."

Groaznic. Cu atît mai groaznic, cu cît aceste gînduri de îndoieli pendulatorii le aveam serile, cînd, la lumina unei lămpi de campanie, pe foi milimetrice sau foi de calc, îi scriam nesfîrşite scrisori *Anei mele*. Nu scrisori de dragoste — acest cuvînt, „dragoste" sau „iubire", îl ţineam în lanţuri, ascuns în ungherul cel mai afund al conştiinţei mele, ci scrisori de tot felul. Vorbeam cu ea, mă explicam, încercînd în acelaşi timp s-o analizez, s-o ghicesc; îi povesteam visele, îndoielile, viaţa mea pierdută. Cuvintele scrise devin o lume în sine şi o forţă nouă de analiză şi aventură. Ocolesc o taină (Ana!) şi, încercînd să o definesc, mă defineam pe mine la nesfîrşit: descopeream, căutîndu-ne pe noi doi, o cărare, un drum şerpuit ce ne aştepta, deşi era străin de dragostea noastră.

Recapitulam, mai ales, etapele întîlnirii noastre. Îmi venea să-i spun „Domniţă ţesută din fum şi-ntîmplare" şi o vedeam rezemată

de pian, cu pieptănătura melc după ureche, îmbrăcată ca bunica ei de la 1900. O vedeam rîzînd cu elevele ei surdomute, călare pe bicicletă, mînînd pe Luțu pe drumeagurile ierbite ale Luncii. Dansînd o vedeam, în luminișul căruia Mefisto îi spunea, dracu știe de ce, Aletheia.

Ce minune! Mă uit la perlele ei, două minuscule lumini în întuneric, și-mi dau seama că Ana e o ființă năzdrăvană, că vine din poveste. Că este o zînă. Poate ultima zînă a acestor meleaguri. Îl aud pe acel Socrate al romului cu bere, într-o noapte de razie (noi fiind refugiați la cîrciuma „Bobocica", o cîrciumă de sfîrșit de lume și viață, potrivită unor rataţi sinucigași cum eram noi doi pe atunci), îl aud povestindu-mi așa:

— Eram în Cluj, prin anii 46–47, imediat după război. Fiind foarte apropiat prieten cu doctorii de la nebuni, Steiner și Dan Arthur, într-o zi mă pomenii chemat de urgență: să vin la ei, vor să-mi prezinte un caz deosebit de interesant... M-am dus. Sus, pe Strada Regală, în așezămîntul acela masiv de pe vremea austro-ungurilor. În cabinet erau doi țărani din nord, îmbrăcați ca de Paști. Splendide exemplare de daci liberi — sau urmași ai unor legiuni panonice, răsculate și fugite în munți. Doctorul Steiner mi-i prezentă. „Iată, îmi spuse, dumnealor sunt oameni cu carte, țărani bogați din Maramureș. Au un fiu, Ionuț Pintea, un flăcău sănătos, puternic, mîndru. A refuzat să facă armata la unguri. A trebuit să fugă în munți. Asta prin 1943 sau 44. Acolo, stînd el singur, cu vitele și oile lui, aproape de Rodna și Ineu, într-o zi..." Dar mai bine să-ți povestească maicăsa. Și mama acelui fecior, Ionuț Pintea, îmi povesti, cu savoare și horbote. Ce se întîmplase? Lui Ionuț i s-a fost arătat *o zînă*. Plîngea, săraca, era ultima zînă rămasă singură prin codrii și munții aceia. Suratele ei dispăruseră rînd pe rînd, ea rămînînd singură de tot. Nu putea nici cînta și nici dansa. Plîngea de se scutura cămeșa pe umerii ei frumoși. Flăcăul o luă în brațe și începură să se drăgostească. Fata venea în fiecare seară la el în colibă, era ca soarele de frumoasă, ca luna de mîndră, venea și-l mîngîia. Părinții băgară de seamă că ceva nu-i în regulă cu feciorul lor: războiul se terminase, el dezertor nu mai era, putea să coboare în sat, să dea iama în muieriște și fecioare. Dar el părea bolnav, se ferea de toată lumea, dispărînd tot mai des și pentru mai multă vreme în munți. Unde îl

aştepta zîna. Era vrăjit, cu alte cuvinte. L-au dus la babe să-l descînte, la popi să-i citească, la moaşte sfinte. Nici un rezultat. De zînă nu voia să se lepede. Iată, acum, într-o ultimă încercare, s-au pus pe tren şi au venit aici, unde-s doctorii ăi mai mari din tăt Ardealul. Să facă bine să le dezlege feciorul. Că de însurat nu se poate însura cu o zînă, nici copii nu poate face cu ea: de se vor căsători pe legea ei, cine ştie în ce iezer sau munte se vor preface. Nu?... L-am examinat cu mare atenţie pe acest Ionuţ Pintea. Era perfect sănătos, nu prezenta cel mai mic indiciu de obsesie, boală, halucinaţie. Iubea o zînă, zîna exista, o ţinuse în braţe, ca un bărbat, nopţi de-a rîndul. Numai spre dimineaţă ea dispărea ca o ceaţă sau un fum. Atît... „Am vrut, zicea flăcăul, s-o arăt părinţilor mei: ca să nu creadă că sunt nebun sau vrăjit: i-am dus la margine prelucăi în care ne întîlneam. Ea a venit, am îmbrăţişat-o, i-am vorbit — dar părinţii mei nu vedeau decît că eu dau din mîini şi că vorbesc singur. Am rugat-o atunci pe ea să se arate măcar mamei mele: ea a plîns, a zis că-i doresc moartea, dar pînă la urmă i se arătă în toată frumuseţea ei. Dar mama — care e tare ciudoasă şi pornită împotriva ei — a certat-o rău de tot, a aruncat şi cu un retevei după ea, de parcă ar fi fost diavolul însuşi"... Stăteam trei oameni foarte învăţaţi în faţa acestei absurdităţi: doi doctori în cele sufleteşti şi un doctor în filosofie. Mama lui — aici e toată buba — nu voia să-i „vindecăm" fiul de o boală, voia ca noi, cu ştiinţa noastră, să-l „dezlegăm" de vraja acestei ultime zîne. Fiindcă şi ea, şi întregul sat *credeau în zînă*. Pentru ei zîna exista: ca zînă şi nu ca farsă sau travesti. Mama lui Ionuţ a şi văzut-o, a şi încercat s-o descînte, a aruncat în ea cu ce i-a picat în mînă... Toţi erau oameni normali, ţăranii aceia erau mult mai sănătoşi la minte decît eram noi, doctorii în psihologie sau filosofia culturii... Aşa că, neputînd să ieşim din dilema ştiinţifică ce o aveam sub ochi, hotărîrăm să mergem în munţi, să căutăm, să cercetăm la faţa locului: voiam să vedem cu ochii noştri zîna aceea. Mii de motive aveam ca, în criza spirituală ce s-a instalat în lume după cel de-al doilea război mondial, noi să putem prezenta, la un congres internaţional, un studiu riguros, însoţit de dovezi, despre ultima zînă (şi aceea îndrăgostită de un cioban primitiv) de pe meleagurile unde naiul e acasă... Am mers, iubite domnule inginer, am bătut munţii, satele, cercetînd, anchetînd. Zîna nu

am putut-o întîlni — nu eram în grație, tainele pădurilor ni se refuzau, modul nostru de a gîndi și căuta e străin lumii în care, în modul cel mai real, trăia zîna aceea — cum zic, nu am putut-o nici zări și nici auzi cîntînd. În schimb, am fost culeși de o patrulă ce umbla după partizani de tot felul. La anchetă, îți dai seama, noi încercînd să le explicăm povestea cu zîna, ei fiind convinși că eram simpli trădători, camuflați ca cercetători de folclor și magie populară. Am fost condamnați. Tot ai vrut tu să afli cum am ajuns în pușcărie. Așa am ajuns. Fratele tău a stat pentru un brad al lui Ionuț Lupu, eu am stat pentru zîna lui Ionuț Pintea..."

Anei îi scriam din ce în ce mai scurte scrisori, ca și cînd, pe măsură ce înaintam în această pădure de imagini și oglinzi, deveneam tot mai zgîrcit cu așa-zisele „cuvinte". Mă simțeam evoluînd spre acea clipă mută, supremă, în care nu voi mai avea nevoie de grai ca să-i spun totul. I-am scris, în schimb, o lungă și „inteligentă" scrisoare doctorului Petrică-Sandu, în care i-am înșirat toate certitudinile, îndoielile, întrebările mele. Mi-a răspuns imediat, printr-o lungă (și foarte savantă) epistolie, din care eu, pentru ceea ce mă durea pe mine, nu am reținut decît finalul:

...Gîndește-te la vioara mută *a lui George Enescu. Acesta, ca să poată exersa și nopțile fără ca să deranjeze, a inventat această vioară mută, la care cînta foarte des. El auzea sunetele viorii... Iar eu sunt convins că vioara aceea nu era deloc mută. Totul e relativ; de îndată ce părăsim cărările obișnuitului cotidian, intrăm în mister și uimire. Orbii „văd" prin pielea lor, surzii „aud" cu ochii. Nu cred că asta e numai un proces de compensație senzorială. Simțurile, toate la un loc, alcătuiesc doar o mică parte dintr-un organ complex de comunicare și expresie. Suntem niște corzi ce vibrează mut, dar suntem și legătura cu inteligența sau sensibilitatea ce ne înregistrează. Celula asta a mea din vîrful degetului mic nu știe că face parte din trupul meu. Frunza asta pe care o vezi habar nu are că e componentă a copacului din care face parte. Ce știe o furnică despre vînt și fulger, ce știe o algă despre zăpezi și munți, ce știe o vrabie despre timp și istorie? Să nu fim îngîmfați — cea mai mare și mai umanistă, dar și cea mai științifică descoperire a acestui grandios și mizerabil secol XX constă în aserțiunea că orice pas făcut înainte spre acest mare necunoscut (materie, viață, rațiune) în-*

seamnă, în acelaşi timp, o considerabilă lărgire şi potenţare a necunoscutului în sine... Ana este o uzină energetică, fiindcă nu se cheltuieşte. Dorinţa ei cumplită de dăruire şi comunicare e blocată de muţenia ei. De aici incandescenţa din privire atunci cînd vrea să-ţi spună ceva. Vezi, discobolul lui Myron este înfăţişat în clipa în care atletul se înşurubează în efort; dar aruncarea nu a început încă, ea doar urmează. De aici forţa acestei statui. Căci o statuie care ar reprezenta un discobol ce a aruncat deja discul său, e ceva absurd, dezumflat, fără nici o continuare. La fel şi cu statuia lui Michelangelo, David: stă cu piatra în mîini, se pregăteşte de luptă: energia asta imensă s-ar pierde total în clipa în care David ar fi aruncat piatra. Am văzut actori ieşind din scenă după un monolog greu, am văzut oratori coborînd de la tribună dezumflaţi, descărcaţi ca nişte baterii uzate... Cuvîntul nu e un lătrat evoluat şi nici un superciripit: poate să fie, dar nu este. Cuvîntul e o entitate ontologică egală cu atomul materiei, cu celula vie a vieţii. Face parte dintr-o natură a sa proprie, dintr-o logosferă teribil de puternică şi de misterioasă. Ana e puternică fiindcă tace şi e un simbol fiindcă tace fără voia ei. Ana e cartea interzisă, călătoria nefăcută, patria ta sfîşiată de războaie şi istorie...

XIX

Abia în clipa în care, după ce predasem lucrarea noastră şi după despărţirea de oamenii din echipă, mă aflai iar în faţa tristei noastre gări de provincie (de provincie a ţării, a lumii, a cosmosului), văzînd norii mînioşi, de vînătă furtună, aşternuţi peste oraş, oamenii încruntaţi şi răi, ţărani cu priviri de găini legate la picioare, funcţionari fanfaroni cu aerul teatral al celor care cred că abia ieri am intrat victorioşi în Bizanţ — mi-am dat seama că mă întorceam acasă la mine, că, undeva, la capătul dinspre Luncă, într-o casă încărcată de amintiri şi suferinţe, mă aştepta o Ană pe care o iubeam din toată inima mea.

Patria ar fi deci locul unde simţim nevoia să ne întoarcem. Este acasă. Patria este limba în care visăm şi hora din care — orice am face — nu ne putem desprinde fără a fi răniţi sau mutilaţi de moarte. Cerul acesta sumbru, cu fulgere mute în zare, îmi umplea imaginaţia cu amintiri... istorice. Acum, îmi ziceam, aş fi un fel de libert în Roma, între Republică şi Cezari. Ar trebui să merg la tempul Dianei — protectoarea strămoşilor mei — să-i aduc jertfele cuvenite. S-ar mai cădea să fac o vizită în Forum, ca să ascult pălăvrăgeala retorilor şi avocaţilor demagogi, aruncînd, în trecere, şi o privire în Circus Maximus, unde gladiatori sclavi se bat cu fiare libere, aduse din întreg imperiul. Ca să nu uit cine sunt şi ce drepturi am, nu strică să fac un drum şi pînă la Via Appia: sunt răstigniţi acolo peste o mie de sclavi răsculaţi de un consîngean al meu, pe nume Spartacus... Gustul pentru „umanii şi umanioare" mi-a rămas de la bunul meu dascăl Mefisto: el avea această manie a *flash-back*-urilor istorice. „Nu se poate altfel, îmi spunea el, trebuie să extindem munca de lămurire şi asupra morţilor. Numai astfel vom putea intra conştienţi în conştiinţa istoriei. Sub crucea acestui Hristos al luptei de clasă, Spartacus, va trebui să ne oprim ca să-i explicăm, cu Karl Marx în mînă: „Tovarăşe sclav, nu ai înţeles că vremurile încă nu sunt pregătite pentru dreptatea ta? Trăieşti în plin sclavagism, această eră va dura enorm şi va deveni şi mai grea după ce se va naşte creştinismul. După aceea va urma o altă eră, cea feudală, la fel de crudă şi de sîngeroasă. După care va urma exploatarea burghezo-moşierească — şi abia după aceea vom schiţa cîteva forme de revolte şi revoluţii. Dar şi sclavul eliberat prin revoluţie va trebui să aibă nitică răbdare, vor exista faze de recrudescenţă dialectică şi a sclavagismului, şi a feudalismului sau burghezo-moşierimii; dar să nu disperăm, tovarăşe Spartacus, istoria e lungă, e ştiinţifică, mersul ei înainte (spre moarte) şi în sus (spre ceruri) ne este asigurat. Secolul acesta, XX, în toată măreţia lui, peste cîteva sute de ani, va fi adăugat întunecatului ev mediu, urmînd ca o Renaştere sau un iluminism să urmeze abia începînd cu secolul XXI..."

Dar de ce mă las devorat de îndoieli? Am construit un pod solid şi frumos. M-am curăţit de ploşniţe, frică, vinovăţie politică. Am scris zece scrisori de dragoste. Am bani, am casă, am prieteni excelenţi. Chiar dacă toţi sunt niţel atinşi în aripă, mai mult sau mai pu-

ţin nebuni sau sinucigaşi. Dar sunt cinstiţi, îşi iubesc adevărurile şi, fiecare în parte, cu mijloace artizanale, luptă pentru adevărul şi autenticitatea acestui moment istoric prin care trecem. Nu am voie să dezertez de la răspundere şi clarvedere: am ieşit din întuneric, cineva mi-a pus o lampă în mînă, nu voi risipi lumina atît de greu cîştigată ca să studiez cimex lectulariile nopţilor noastre. Eu o aud pe Ana vorbindu-mi: îi văd buzele şi citesc în ochii ei de zînă pînă şi numărul de copii pe care aş dori să-i avem împreună. E stupid, ştiu, nu am făcut nici un pas spre taina ei şi deja mă visez bunic.

Să aştept un autobuz. Să mă concentrez. Se apropie seara, se apropie furtuna asta de vară. Nu vreau să mă uit la cele două perle siberiene: aş dori să fie rozalbe, dar nu cred: nu sunt încă un cîmp purificator şi nici o forţă morală care să poată schimba culoarea cerului sau a apelor concentrate în taina acestor perle vii şi severe. Mi-e dor de un duş rece, mi-e dor de haine curate şi de o masă simplă, luminată de două lumînări verzi. De mîna ei servindu-mi gustarea, de ochii tatălui ei urmărindu-mă ca şi cînd aş fi dansator pe o sîrmă periculoasă.

Ah, ce surpriză! Calul Anei, şareta noastră. Pe capră, privindu-mă zîmbitor, domnul conte Adam. Îmi face semn să urc.

— Nu cumva, zic eu, aţi venit special pentru mine?

— Domnule inginer, trăiesc între ţigani, am despre soartă şi necesitate un punct de vedere deosebit de al dumneavoastră. Să zicem că am trecut întîmplător pe aici, să zicem că acest cal a simţit că veţi sosi, să zicem că stelele vă sunt favorabile astăzi. Totul e posibil într-o lume în care imposibilul e un cuvînt compromis. O luăm pe margini, ocolim oraşul pe şoseaua de centură, trecem prin faţa catedralei vechi. Acolo vă aşteaptă Preoteasa noastră. Trăieşte acum o perioadă de fervoare catolică. O va trăda. Luna viitoare, cred eu, va posti Ramadanul ismaeliţilor sau va respecta sărbătoarea corturilor evreeşti. E un mare favor să poţi avea mai multe religii, mai multe etnii, chiar şi mai multe nume. Vă avertizez — ca să nu comiteţi gafe inutile — că, mai nou, a revenit la numele ei adevărat. Estera, Hecuba, Penelope sau Andromaca au murit. A rămas Cătălina. Vă mai anunţ că domnul profesor Mefisto a încercat să se sinucidă. A fost salvat *in extremis* de doctorul Petrică-Sandu. Care, acum, face tot posibilul să-l convingă că nu mai e nevoie să mori,

după ce ţi-ai scris testamentul filosofic: el şi l-a scris, disperarea de moarte l-a apucat cînd şi l-a recitit. Aş da unul din caii mei să pot citi acest testament al său. Şi-a tăiat venele, ca Seneca. Dar şi le-a tăiat prost, fiindcă — deşi un mare latinist — fără minime cunoştinţe de anatomie nu poţi nimeri vena fatală...

— Îmi pare nespus de rău. Mă voi duce să-l văd.

— Nu primeşte pe nimeni. Doar Cătălina are voie să-i facă scurte vizite. În care nu îşi vorbesc: tac, se privesc — exprimîndu-şi astfel toată ura ce o conţine strania lor dragoste. Preoteasa e puţin vrăjitoare: ea ştie că va muri înaintea lui. E supărată că el, ca un prost ce este, a încercat să treacă Stixul fără ea în luntre. Şi că a băut votcă înainte de a-şi tăia venele...

— Groaznic. Poate din cauza votcăi...

— Votca, stimate domn, ţine loc de moarte, e uneori însăşi moartea, sub formă realist-rusească. Un beţiv adevărat — şi el este unul foarte adevărat — se consideră mort din clipa în care a început să bea de unul singur. Şi dimineaţa. Şi eu beau de unul singur, şi bunul meu prieten Mihai Pascaly bea tot singur. De Ilie Ursu — ce să mai vorbim...

— Ce face domnul Ursu?

— Se pregăteşte pentru Marea Trecere. Îl cunosc, e ţăran: el va reuşi. Doar ştii: doamna sa, frumoasa Lidia, a plecat la Bucureşti. Acolo s-a căsătorit cu distinsul nostru fost preşedinte de Cultură. Paşaportul li s-a aprobat (fratele domnului Alfons e un tovarăş foarte influent în R.D.G. — a pus umărul pentru obţinerea dreptului la această plecare definitivă). Totul mi se pare un aranjament cît se poate de fericit pentru toţi cei interesaţi: chiar şi pentru profesorul Ursu, care e iremediabil pierdut. Dar mai ales pentru Lidia, pentru fiica ei, Ruxandra, şi pentru distinsul domn tovarăş Alfons Vulcu.

— Nu credeţi că a fost la mijloc o dragoste?

Contele se uită la mine ca la o gînganie rară.

— Doamna Lidia e bogată, are bani în Elveţia. El o va scoate din ţară, ea îl va ajuta să înceapă acolo o nouă carieră. Acesta e aranjamentul — şi mi se pare cinstit. După cîte îl cunosc eu pe acest Alfons, nu peste mult vom auzi că a ajuns preşedintele culturii atlantice, cu sediul la Copenhaga, Amsterdam sau chiar Londra. Ur-

su se va spînzura. De asta sunt sigur. Beau deseori cu el după concertele noastre de muzică religioasă.

— Îngrozitor. Dar nu se poate face nimic ca să-l salvăm?

— Nimic. Domnule inginer, sunt ungur şi nimic din ce este unguresc nu-mi este străin. Şi eu voi sfîrşi prin a mă sinucide. De pe acum îmi construiesc cu grijă moartea. Poate că mă doare inima cînd aud cum creşte în Ungaria numărul alcoolicilor, sinucigaşilor. La români, se pare, numărul beţivilor scade. Şi al sinuciderilor la fel. La voi, aici, creşte numărul poeţilor, al oratorilor, al actorilor de tot felul. Al celor ce se îmbată cu apă de ploaie. Al filosofilor de radio şi tutungerie şi al politicienilor de pod sau pivniţă ascunsă. Poporul meu maghiar, tinere domn, e obosit de istorie. A făcut enorme greşeli. Acum, poate chiar în acest an, va plăti: dar va plăti ca un domn — şi va ieşi din istoria acestei Europe laşe cu fruntea ridicată.

Ocoleam prin cartierele vechi, mergeam la pas, şoseaua era pietruită cu bolovani de rîu, nici nu ne puteam permite un trap sau un buiestru.

— Suntem foarte singuri în Europa, asta e! Am reuşit să ne facem o mulţime de duşmani în jur: cehii, slovacii, sîrbii, românii nu ne înghit. Din cauza — ziceam noi — a vitejiei şi mîndriei noastre excepţionale. Azi şi aici, eu am dreptul să precizez: vitejia şi mîndria noastră aristocratică şi aristocratizantă se traducea în jos, la nivelul notarilor şi jandarmilor, prin trufie şi cruzime. Prin fanatism — şi de extremă stîngă, dar mai ales de extremă dreaptă. Nu avem prieteni decît în Finlanda, care nu ne cunoaşte, şi poate în Uiguria strămoşească, pe care nu am văzut-o niciodată... Ne-am bătut peste tot, cu toată lumea din jurul nostru, pentru nişte himere naţionale, imposibile şi absurde. Am fost totdeauna cu un secol înainte sau în urmă în tot ce am întreprins. Dacă îi uram atîta pe austrieci, de ce nu ne-am aliat cu turcii, cu care suntem înrudiţi? De ce nu ne-am aliat cu sîrbii şi românii, dacă voiam să-i batem pe turci? Mathias al nostru, lumina Renaşterii noastre, şi-a cheltuit toată energia şi floarea vitejilor noştri luptînd în haosul acela care era Praga, Boemia, Imperiul german. Stupid. În loc să caute Balcanii, ieşirea la Mare, Dunărea, ca măduvă a şirei spinării noastre. Bătălia de la Mohaci a fost un masacru — dar şi o lecţie de trădare politică, din care nu am înţeles nimic. Şi cînd, în secolul al XIX-lea, ne-am trezit din visele

de grandoare națională și revoluționară, am constatat că am rămas în urmă, că aveam o aristocrație pustie și retrogradă și că nu ne mai rămăsese decît foarte puțin popor. Dintr-o Hungaria Magna rămaserăm abia zece milioane — și din acelea jumătate fiind niște împrumuturi luate prin asimilare de la croați, nemți, evrei, valahi, slovaci etc. Ne-am agățat atunci de pulpana împăratului, și am excelat prin fanatism chezaro-crăiesc: apoi a venit Trianonul, am devenit o Ungarie Mică, un regat fără rege, conduși de un amiral fără mare. O democrație cu imense moșii feudale. Moșii ce nu mai erau în mîinile aristocrației noastre, îmbolnăvite de *spleen* și grandoare în amurg, ci într-ale arendașilor, cămătari sau bancheri, aparținînd neamului care ne-a învățat presă liberă, comerț și bolșevism. Abia l-am așteptat pe Hitler: era o nouă șansă. Am profitat de ea din plin, mîndria și vitejia noastră au cunoscut formele cele mai barbare ale trufiei fanatismului idiot și a cruzimii.

— De ce îmi spuneți toate aceste lucruri? Vă jur, nu cunosc și nici nu mă interesează problema maghiară.

Contele rîse, și-mi oferi dintr-o splendidă tabacheră o țigare fină, străină.

— Domnule inginer Lupu, aș putea invoca mai multe scuze. În primul rînd, toată lumea știe că sunt nebun. Nebunia îmi dă o mare libertate de gîndire și acțiune. În al doilea rînd, dumneata ai ajuns un personaj important în familia noastră de oropsiți ai oropsiților soartei: ești fratele lui Pătru Lupu, care a devenit un mit valah, teribil de măreț și simbolic. În al treilea rînd, să știi, Ana, fiica bunului meu prieten Pascaly, pînă acum un an, aproape regulat, în luna august, făcea o criză de teroare și groază. Atunci fugea la mine, nu în apartamentul meu din țigănime, ci în grajdul celor doi cai ai mei, Castor și Polux. Anul acesta, se pare, în urma unei minuni, Ana noastră va fi scutită de criza aceea urîtă... Am fost la ea s-o văd: citea niște scrisori. Nu am putut s-o refuz cînd m-a rugat frumos să vin să te aștept. *Fiindcă și ea te așteaptă*... Dar toate aceste motive, tinere domn român, nu scuză pofta asta a mea de a monologa. Eu vorbesc de obicei cu caii mei, asta îmi face bine, mă ușurează și mă eliberează de dureri și obsesii. Am observat: cît timp trec prin centru, prin oraș, discut cu ei numai politică. Politică maghiară, politică europeană, politică mondială. Din clipa în care trec spre cîmpuri

sau în pădure, temele mele se schimbă brusc: intru în basm, mitologie, religie. În vis şi apocalips. În poezie, istorie şi recviem. Eşti foarte îngîndurat, speram să te bucuri de cele ce ţi le-am spus.

— Domnule Adam, vine o furtună mare, abia o aştept. Sunt după o lungă şi rea secetă. Ana mi se pare a fi ploaia de care am nevoie. Mă bucur mult că mă aşteaptă. Dar... dar... Există un „dar"!

— Spune-mi-l! Nu sunt un străin.

— Nu pot!

— Încearcă!

— Domnule Adam, sunt într-adevăr fratele lui Pătru. Dar, fiind un frate rău, nu ştiu nici azi cum şi unde a murit el. Profesorul Ursu a vrut să-mi povestească — i-a fost greu, i-a fost silă, a renunţat. Mefisto, ori de cîte ori, la chefurile noastre proletare, îi făceam aluzii la Pătru, se făcea că plouă, îmi vorbea de izgonirea din rai, de ţapul ispăşitor, de fraţii Karamazov — de orice, în afară de ce mă interesa. Am înţeles că nu sunt încă destul de curat, ori demn, ori inteligent, ca să pot pricepe povestea morţii sale. Nu se putea uita că, la procesul lui, eu m-am purtat ca un vierme, lepădîndu-mă de el precum o Iudă.

Ploaia sosi ca un adevărat eliberator. Praf răscolit pe uliţele sătule de secetă, frunze smulse, apoi o răpăială oblică, ce se îndreptă, devenind o verticală certă ca o epură. O adevărată ploaie de aur. Soarele mai strălucea, undeva spre apus, norul acesta negru, ce se descărca deasupra noastră, primea lumini foarte colorate din partea aceea. Traserăm şareta sub un dud, intrarăm într-o bătrînă cîrciumă de cartier. O cîrciumă în care nu călcasem niciodată, dar pe care contele, se părea, o cunoştea foarte bine.

Mă invită la o masă şi comandă două pahare de vin. Prin geam puteam privi şareta noastră. Luţu, peste care şiroia ploaia, părea fericit. Un cîine al casei se strecură politicos sub masa noastră. Cîrciuma era plină, dar toată lumea bea în tăcere — acum, această mult aşteptată ploaie era singurul eveniment important.

— Cunosc, domnule inginer, povestea acelui proces. Cunosc şi — să-i spunem — accidentul în urma căruia a murit fratele dumitale. Am discutat mult acest caz, nu fiindcă ne place să bîrfim, dar fiindcă destinul său şi al dumitale mi se pare, din multe puncte de vedere, foarte asemănător cu propria mea tragedie de familie...

Ridicai privirea. Nu întîlnii ochii unui nebun, ai unui cioclu ce cînta la orgă, ai unui conte ce prefera ţiganii, Doamne fereşte! Erau ochii unui om care a suferit mult. Care suferea încă. Dar discret, înfăşurat în mantia amintirilor sale.

— Suntem azi în 20 august 1956. Am acum cincizeci şi unu de ani. În 1945 aveam patruzeci de ani, eram maior în armata engleză, ocupam un post destul de important în Statul-major al generalului Alexander, cel care i-a bătut pe nemţi în Africa de Nord. Pe lîngă calamităţile sale uriaşe, războiul mai aduce cu sine şi o uriaşă confuzie în capetele şi conştiinţa oamenilor. E destul să-ţi menţionez că noi, englezii, ca să putem debarca în Tunis şi Algeria, a trebuit să dăm lupte foarte sîngeroase cu garnizoanele — ai să rîzi! — franceze, ce apărau aceste porturi şi baze navale. Ofiţerii de acolo îl considerau pe Pétain ca fiind şeful statului lor, patriotismul astfel înţeles se traducea prin a-şi apăra comandamentele de englezi şi americani. Eu am condus logistic debarcarea din Tanger, în vreme ce fratele favorit al soţiei mele îl apăra. Foarte mulţi ofiţeri francezi au murit acolo, eroic, la datorie. *Pour la Patrie, pour la France**. Nu-i judec — îi evoc doar cu milă şi scepticism. Eram foarte bine informat de tot ce se întîmpla în Răsărit, de tot ce făceau nemţii în ţările ocupate de ei. Prevedeam soarta războiului: după Stalingrad şi victoria noastră din Africa, nu mai era un secret pentru nimeni cum se va termina războiul. Aveam un frate, un unic frate, mai mic ca mine cu zece ani. Îl chema Imre — era un fel de savant în matematici şi fizică. Fusese studentul unor străluciţi profesori de fizică nucleară, dăduse un examen de doctorat cu brio, îl aştepta o strălucită carieră ştiinţifică. La treizeci de ani era conferenţiar universitar, şef de laborator. Dar l-au prins evenimentele la Budapesta. I-am trimis în secret o scrisoare prin care-l imploram şi-i şi dădeam oarecum ordin să facă tot posibilul să se strecoare pînă în Franţa. Nu era însurat, stătea cu mama mea, care îl adora. M-a ascultat. A încercat şi a reuşit să ajungă în Franţa. Cum? Ca prizonier de război, într-un lagăr englez. Perfect, am zis eu, acum e datoria mea să-l scot. E fratele meu. Nu a fost militar, avea o dovadă că în tot timpul războiului a lucrat la universitate. Nu era filogerman, vorbea curent engleza.

* Pentru patrie, pentru Franţa (fr.).

Era în uniformă germană, de împrumut, fiindcă numai astfel a putut trece prin Germania. I-am cerut toate actele, ca, la Londra, unde aveam relaţii grele la Ministerul de Război, să-i obţin eliberarea din lagăr. Nu pot uita ochii cu care s-a uitat la mine în clipa în care mi-a dat toate actele lui. Era speriat, lagărul în care se afla părea că era plin mai ales de prizonieri proveniţi din răsăritul Europei — şi chiar din Uniunea Sovietică. L-am lăsat în grija comandantului acelui lagăr, care mi-a promis să fie cu ochii pe el... De ce s-o mai lungesc? A durat două luni pînă i-am obţinut actul de ieşire din lagăr. Am sosit în Franţa, la lagărul său, exact la trei zile după ce, în mare secret, perfidul Albion a făcut vînt spre Răsărit tuturor prizonierilor proveniţi de acolo. Cam un sfert de milion de suflete. Comandantul lagărului m-a făcut criminal inconştient, zicîndu-mi: „Ce a fost în capul dumitale, domnule maior, să iei actele fratelui? Cum puteam eu să-l scot din coloană sau din vapor, cînd el era în uniformă germană şi fără nici o hîrtie civilă?"... Am încercat la comandamentul superior sovietic. M-au ascultat, au reţinut mai ales amănuntul că fratele meu e fizician, că a lucrat în fizică nucleară. Abia în clipa asta l-am îngropat definitiv. Mama m-a blestemat pentru acest frate al meu, Imre. Soţia mea a divorţat din cauza morţii fratelui ei, generalul căzut la Tanger.

— Groaznic. Cred că am înţeles.

— Nu cred că ai înţeles totul. La durerea mea pentru pierderea, într-un fel de neant, a fratelui meu Imre se adăuga şi durerea pentru soarta neamului şi a ţării mele. Ceea ce îţi voi spune izvorăşte din mare dragoste. Consider că spunerea adevărului este prima şi cea mai importantă datorie a oricărui fiu care îşi iubeşte patria-mumă. Eu pot oricînd să mor pentru Ungaria mea, chiar şi aşa cum este ea astăzi, dar nu aş putea niciodată să mint pentru ea. Ce s-a întîmplat? Ceea ce îţi voi spune va fi ca şi ploaia asta curăţitoare: o formă de a combate tristeţea şi singurătatea vieţii noastre. Azi, toţi cei care judecăm la rece evenimentele dintre 1938–1945 ne întrebăm: „Cum a fost posibilă atîta inconştienţă şi imbecilitate politică şi diplomatică? Unde au fost conştiinţele, spiritele, savanţii noştri în istorie, morală, politică?... După ce ne-am aruncat, ca nişte proşti, ca să smulgem cîte o halcă de pămînt „maghiar" din trupul rănit al Cehoslovaciei, Romîniei, Iugoslaviei, am trimis acolo trupe de ocupaţie care

s-au purtat ca niște criminali. Am făcut masacre în Voivodina, masacre în Slovacia și Ucraina Subcarpatică, masacre în Ardealul de Nord. Chiar dacă din punct de vedere istoric am fi putut să justificăm apartenența acestor ținuturi la o Ungarie medievală Mare, comportamentul trupelor noastre de ocupație a dovedit că suntem niște barbari, că naționalismul nostru este criminal și de tip rasist și colonialist... Mă doare cînd îți spun aceste lucruri. Consider că actul vostru de la 23 August, judecat din punct de vedere militar, politic și social, este un adevărat miracol. Unic în felul său. De ce? Nu mă refer la abilitatea celor care l-au desăvîrșit ca lovitură de stat: să zicem că așa ceva, cu puțin noroc, am fi putut face și noi. Minunea, după părerea mea, constă în esența firii voastre, în faptul că la voi — neavînd nici un fel de convingeri fanatice, sîngeroase, definitive — a fost posibil ca, în 24 August, în toată Romînia, ocupată timp de patru ani de germani, să nu mai existe un singur filogerman. Pricepi? Toată armata, ofițerii, țăranii, muncitorii și toți intelectualii, ca un singur om, au trecut de partea Armatei Roșii, fără nici un tremur de conștiință, mîndrie sau prejudecată. Aici nu mai e vorba de luciditate sau calcul: aici e vorba de instinct politic. De milenară formă de acțiune și reacțiune istorică. Nu ne batem cu răul, îl îmblînzim și-l asimilăm, știm cît ne este plapuma, facem diferența între un război just și unul de jaf și cucerire, între pămîntul țării mele și pămîntul luat cu japca de la vecini. Pascaly, care a făcut războiul ca ofițer de rezervă, mi-a povestit într-o seară că un soldat i-ar fi spus: „Noi nu am făcut războiul cu ofițeri, noi l-am făcut cu cai. Ofițerul, la necaz, fuge și te lasă: calul, niciodată!..." Teribil. Sau povestea cu cei optsprezece ofițeri ardeleni care au refuzat să treacă Nistrul, spunînd: „Noi nu avem ce căuta dincolo, noi avem treabă cu Ardealul!" Se zice că au fost împușcați de Antonescu. Nu cred, românii împușcă și spînzură foarte greu. Preferă să amîne, să tergiverseze, să bată pasul pe loc, în așteptarea unor vremuri mai bune. Noi am împușcat și spînzurat enorm — din păcate. Cu frenezie, talent, cu plăcere mai ales. Da! Voi, în Ucraina, înaintați cu capul întors spre țară, ca o oaste care își cerea scuze că e în război, fraternizînd pe față cu populația civilă, lepădîndu-vă în gura mare de nemți și de alianța cu ei, ajutînd pînă și partizanii. Nici un viol, nici un masacru — armata voastră de țărani a trecut prin Ucraina, Crimeea, Caucaz și Don învățînd rusește și împărțind hrana cu femeile

şi copiii. În acelaşi timp, trupelor noastre li s-a trasat sarcina de a „curăţi" spatele frontului de partizani. Atît. Fraţii mei „au curăţit" acest spate răzînd de pe faţa pămîntului cîteva sate ucrainene, poloneze, căzăceşti. Rezultatul? Stalin este de acord să vi se dea înapoi Ardealul. Ceea ce îţi spun nu sunt teoriile istorice din capul meu nebun, ci ceea ce am citit cu ochii mei în documentele secrete ale guvernului britanic. Nu argumentele voastre istorice sau demografice l-au convins pe Stalin, ci actul de la 23 August, ajutorul eroic în eliberarea Ungariei şi Cehoslovaciei — dar mai ales informaţiile ce le avea în legătură cu modul în care s-au comportat, în acest criminal război, soldatul român şi cel ungur. Ardealul este şi recompensa pentru omenia şi blîndeţea acelui soldat-ţăran care, la timpul potrivit, nu a ezitat să tragă în grupările de extremă dreaptă, în legionarii ce ar fi dorit masacre şovine şi programuri antisemite. Noi, în 1943, la spartul tîrgului, l-am adus la putere pe Szálasi, care a trimis la moarte aproape un sfert de milion de evrei foarte maghiarizaţi... Îţi spun cu mare durere toate aceste lucruri, tocmai fiindcă sunt un foarte credincios şi cinstit patriot ungur... Dar acum adaug: nu cred că această cartelă de prostie şi cruzime e numai ungurească. Ea este dată în mod egal fiecărui popor. Şcoala, cazărmile, educaţia şovină sunt pepiniere de cruzime şi dogmatism. Întîmplător, noi am luat-o înaintea voastră. Sper că am învăţat minte! Acum e rîndul vostru să vă consumaţi cartela asta de naţionalism, istorie şi fascism latent.

— Am înţeles. Nu văd legătura cu cazul fratelui meu.

— Introducerea pe care ai suportat-o eroic face parte din ora de autocritică pe care mi-o ţin zilnic, vorbind tare şi ungureşte cu caii mei. Azi, în locul cailor, mă ascultă un tînăr inginer român, care e şi norocos şi inteligent... Domnule Lupu, fratele dumitale, dacă era ungur, ar fi tras. Ar fi ucis — şi ar fi fost ucis într-o încăierare sau mutinerie* de lagăr. Dar el nu a tras — şi din cauza aceasta Ursu şi Mefisto i se închină. Din cauza asta, dumneata, fiindu-i frate, eşti protejat acum de zei, şi de familia noastră, a cărturarilor de mahala. Din cauza asta, mormîntul lui, acolo, în colţul cel mai răsăritean al ţării, lîngă Chilia Veche, este întreţinut chiar de cel care l-a ucis. Din prostie, frică, inconştienţă. Faptul e cunoscut de oficialităţi:

* Rebeliune, răzvrătire. (Din fr. *mutinerie.*)

dumitale ţi s-a făcut propunerea să intri în partid şi toată lumea e de acord să intri. Tocmai fiindcă la baza acestui „favor" de excepţie ce ţi se face stă jertfa politică, tipic valahă, a fratelui dumitale.

— Dar, pentru Dumnezeu, vă rog...

— Ai dreptate. Trec la relatarea severă şi prescurtată a faptelor. Amănunte de atmosferă, psihologie, morală are cine să-ţi dea. Dacă vei simţi nevoia să le obţii. Deci: fratele dumitale era brigadier la tăiatul stufului, pe un braţ al Dunării, aproape de Chilia. Sezonul de tăiat începe la 1 decembrie — o dată cu lăsatul gerului — şi se termină pe la 15–20 martie. Circa cinci sute de deţinuţi erau cazaţi într-un bac vechi, pe un braţ mic al Dunării. Şi au tăiat toată iarna stuful de pe o insulă a acestei imense Delte. La data de 10 martie, seara, înainte ca brigăzile să se retragă în bac, a izbucnit un foc în partea de vest a bălţii. Focul înainta peste mirişte a de stuf ca un val roşu de cîţiva kilometri. Tot stuful tăiat în timpul unei cumplite ierni era strîns pe grind, în clăi uriaşe. Circa o sută de asemenea clăi cît o casă, cu o circumferinţă de zece metri în diametru — deci peste o sută de vagoane de celuloză de cea mai bună calitate. În clipa în care focul s-a apropiat de grindurile bacului 5, s-a creat o uriaşă panică. Plutonierii paznici şi-au pierdut capul, soldaţii din pază, aşijderea. Miriştea ardea aşa cum ard paiele uscate, stuful netăiat era o înaltă şi furioasă vîlvătaie, spicele trestiilor explodau ca nişte focuri de artificii. Aici a intervenit fratele tău. Ca rob, ar fi fost normal să spună: „Ducă-se dracului, nu e averea mea, e averea lor!" Nu? Dar el s-a gîndit ca un ţăran gospodar, ca un muncitor român. A strigat tare: „Fraţilor, să nu ia foc clăile! *Îs munca noastră!*" Şi a organizat apărarea de foc a grindului. La fiecare claie, doi-trei deţinuţi, care, pe jos sau călare unul în spatele celuilalt, cu pufoaicele şi zeghile de deţinut înmuiate în apă, stingeau focul acolo unde săreau scîntei de la incendiul din baltă. O muncă cumplită, toţi erau arşi, negri ca dracul. Toată această operaţie a fost o adevărată nebunie. O luptă cu focul — dar şi o bucurie de a fi liberi şi de a salva o recoltă din proprie iniţiativă. O recoltă care nu era a lor, dar era a ţării. Dimineaţa, focul din baltă se ostoise, mai ardeau abia cîteva sălcii bătrîne. Recolta era salvată. Dar doi tineri ostaşi din pază, soldaţi în termen, sub care se topise gheaţa bălţii, erau pînă în gît în mocirla cu gheaţă. Nu puteau nici să înoate şi nici să-şi fixeze picioarele, mîlul fiind foarte adînc. Fratele tău Petru s-a urcat pe o stănoagă şi,

legat cu o frînghie, a îndrăznit să se întindă şi să smulgă pe unul din soldaţi. Care era aproape leşinat de frig şi efort. Pe al doilea tot el l-a scos, de guler. Dar, fiindcă făcuse armata, ca să-i poată elibera mîinile, i-a luat automatul pe care şi l-a agăţat de gît. Apoi, cu greu, cu o mînă ţinînd stănoaga, cu cealaltă trăgînd de pufoaica soldatului, a reuşit să-l scoată la mal. Acolo a trebuit să-i facă respiraţie artificială, bietul soldat era sufocat, nu de apă, ci de mîl. În clipa în care-şi revenea, a sosit un remorcher a cărui sirenă suna alarma mare. Au sărit pe mal trei ofiţeri înarmaţi cu pistoale. Au crezut că e vorba de o răscoală, zărind soldaţii pe jos, automatele de gîtul prizonierilor, plutonierii din pază nicăieri. Nu au somat: cel din frunte a tras. L-a nimerit în umăr pe Pătru. Acesta s-a ridicat, a desfăcut larg braţele şi a întrebat, strigînd: „De ce tragi, prostule, de ce?" Atît. Au mai răsunat două împuşcături şi Pătru a căzut peste soldatul pe care îl salvase. Abia atunci a început revolta. Dacă nu erau Ursu şi Mefisto, totul ar fi luat o turnură foarte tragică. Cum au reuşit? Nu bătîndu-se cu mulţimea spumegîndă de furie, ci mult mai simplu. Au strigat: „Avem mort în casă!" Şi, ca la comandă, toată lumea şi-a scos căciulile. Inclusiv ofiţerii. Văd, eşti foarte lovit. Vei fi şi mai lovit dacă îţi voi spune — am primit această sarcină, trebuie să o duc pînă la capăt — că mormîntul fratelui tău e îngrijit chiar de cel care l-a ucis. A fost judecat, condamnat: omor prin imprudenţă. Şi-a dat demisia din armată, lucrează în Chilia. Mama ta şi soţia lui Pătru la el trag de cîte ori merg să pună o lumînare pe mormînt. Tu nu ai fost încă invitat acolo. Nu e tîrziu, vei fi! Brigada aceea a fost risipită — în doi ani, toţi cei care au făcut parte din ea, sub pretextul a diferite amnistii şi graţieri, au fost puşi în libertate şi reabilitaţi civil. Moartea lui Pătru a fost cauza pentru care Mefisto şi Ursu au pus ochii pe tine. Te-au urmărit, te-au sfătuit, primindu-te încet-încet în familia lor, luminîndu-te, deschizîndu-ţi ochii. Eliberîndu-te de stafii.

Cîrciuma era goală, toată lumea ieşise pe scări să vadă această ploaie cumplită ca o Niagară. Eu plîngeam pe umerii acestui conte Adam. Lacrimile mele erau lacrimi de copil, de fiu, de frate mai mic. Şi mai prost. Şi mai nefericit... Simţeam, în lacrimă, drumul lung ce m-a adus pînă în pragul acestei seri de vară. Îmi venea să strig: „Mamă, mamă, nu mă părăsi, ajută-mă!"

— Domnule Lupu, îl auzii pe Adam, te felicit că mai ai lacrimi. Eu mi-am pierdut capacitatea umană de a plînge. Cînd mă doare inima, scrîşnesc din dinţi şi îmi ascut mereu acest cuţit ce-l am ascuns în tureatca cizmei mele. Avem timp. Preoteasa ne va aştepta. Vei ajunge calm şi îmbăiat, curat şi liber la casa unde te aşteaptă cea mai frumoasă şi mai nobilă fată din cîte mi-a fost dat mie să cunosc. Crede-mă! Şi mie îmi face plăcere să te ţin în braţe şi să-ţi simt acest plîns de uşurare şi purificare. E ca şi cînd l-aş ţine în braţe pe fratele meu, Imre. Domnule Lupu, ai ascultat fabula — ascultă şi morala pe care eu am tras-o din această stupidă, dar sublimă moarte a fratelui dumitale. El nu a fost ucis, a fost jertfit. Trebuie să înţelegem — o dată pentru totdeauna — că cel bătut şi chinuit, cel lipsit de apărare, cel care a pierdut totul fără nici o recompensă sau speranţă, acela e adevăratul victorios. Trufia şi cruzimea i-au înălţat pe nemţii lui Hitler, aceeaşi trufie şi aceeaşi cruzime au fost cauza prăbuşirii lor totale. Evreii au dreptul să se considere cîştigătorii morali ai ultimului rîzboi, fiindcă au fost victime lipsite de apărare. Şi ruşii la fel, în măsura în care victoria lor nu se va transforma într-o altă specie de trufie... Eu am fost deţinut pentru cercetări la graniţa română. Era firesc — veneam de unde veneam, aveam numele pe care îl ştii. Nu? În detenţie, un consîngean de-al meu — *nomina odiosa** —, un secui liber, care nu a cunoscut niciodată exploatarea moşierească, se oferise, din plăcere, să fie cel care să mă înveţe minte. M-a bătut atît de cumplit, cu atîta pricepere şi artă, dar, mai ales, *cu atîta plăcere,* încît am rămas cutremurat. Am văzut în gratuitatea bestialităţii sale o dimensiune nenorocită a poporului meu. Şi am zis: „Trebuie să îndur acest păcat al sîngelui meu!" Romînii rîdeau, considerau bătaia colegului lor maghiar drept o problemă maghiară ce nu-i privea. Un fiu de ţăran ungur bogat bătînd un fiu de conte ungur sărac e tot ce poate fi mai corect şi normal într-o lume ce începe de la alfa. Dar acest consîngean al meu nu mă bătea din ură de clasă, nici din motive naţionale sau profesionale: mă bătea fiindcă îi plăcea să bată — aşa cum unora le place să tragă în păsări sau să ucidă pisici. Tot la trei luni, eram scos din celula mea plină de ţigani deosebit de omenoşi, eram dus în faţa acestui ofiţer, care venea de la Arad sau Timişoara special pentru o

* Numele sunt odioase (nesuferite) (lat.).

partidă cu contele Lendvay. Puteam să-l opresc: nu am vrut. Sunt cetăţean englez, primul-ministru Groza a fost foarte bun prieten cu tatăl meu, la Budapesta. Mă găseam în ţara asta sub înalta sa protecţie. Dar trecusem printr-o cumplită criză, ajunsesem să detest şi Franţa, şi Anglia, şi clasa mea socială, şi toată istoria contemporană. M-am retras în ţigănime, am terminat un dicţionar ţigano-englez, îl voi preda academiilor interesate. Am un statut de nebun perfect, sunt cioclu şi voievod, un fel de prinţ idiot al bordeielor şi şatrelor din Luncă şi din jur. Mă asculţi?... Aşa! Hotărîsem să bag acest cuţit în burta călăului meu. Şi o făceam dacă, la un foc de vară, cu o seară înainte de „audienţă", nu aş fi auzit povestea fratelui tău. Am tras concluziile mele. Şi a doua zi, cînd m-am prezentat la el, am desfăcut braţele şi am zis: „Bate-mă, prostule, te iert fiindcă nu ştii ce faci!" L-am învins. Şi-a ieşit din pepeni şi mi-a rupt mîna. S-a făcut o anchetă, a fost dat afară din armată, nu a mai fost reprimit nicăieri, nici măcar în satul din care fusese săltat. Prin ţiganii mei îl urmăresc: îl ajut cu bani, fără ca el să ştie cine îl protejează. N-aş vrea să se sinucidă, dar nu cred că pînă la urmă voi reuşi să-i salvez viaţa. Bea îngrozitor, caută cearta, va sfîrşi prin a fi un criminal... Iată reţeta Pătru, domnule frate: prostia brutală nu poate fi învinsă decît prin pasivitate. Răul care se bate cu un duşman ce i se opune devine mai puternic; răul lăsat liber, necombătut şi necontrazis devine propria otravă. Fiindcă, în timpul acestor anchete, am mai avut o revelaţie. Am constatat că românii — aceşti fii ai unui popor blînd, răbdător şi umil — se dovedesc şi ei a avea talent pentru cruzime. Nu sunt bătăuşi născuţi, sunt bătăuşi făcuţi — fac totuşi o treabă din ce în ce mai bună. Ca ungur zic aşa: cea mai mare idioţie ungurească a fost o frază naţionalistă, care e şi ridicolă, şi criminală. Zicea: „Ungaria este pana de mîndrie pe care bunul Dumnezeu o poartă la pălăria sa de duminică!" Exact! Am fost pana de mîndrie — am distrus o ţară, un renume, un popor. Acum, e cazul să vă împrumutăm această pană de clop divin: dacă românii vor părăsi cărarea modestiei şi bunului-simţ latin şi vor începe să se bată în piept, lăudîndu-se cu vechimea şi strămoşii lor, cu vitejia şi grozăvia înţelepciunii lor milenare — gata, se va sfîrşi cu bunul vostru nume şi renume în Europa. Vor începe vecinii să se uite strîmb la voi, apoi Occidentul se va porni pe rîs şi batjocură, iar ruşii vor chiui de bucurie că s-a găsit cineva în lagărul lor să preia

clopul acela al absurdității și ridicolului naționalist. Proștii din naștere și brutele de ocazie vor desăvîrși restul. Acesta va fi începutul sfîrșitului vostru — dar va fi, sper, și începutul renașterii poporului meu... Dragă domnule Lupu, cel mai bun prieten al meu este domnul Mihai Pascaly. Nu este numai un mare zugrav și vopsitor, este și un foarte învățat jurist și istoric român. Cu strălucite studii făcute în Germania și Franța. De la el am învățat să cunosc românii, așa cum au fost, așa cum ar trebui să rămînă. Habar nu ai cît de mult aș dori ca între unguri și români să aibă loc o pace istorică, morală, sufletească. Eu sunt convins că, pînă la urmă, francezii se vor împăca cu germanii, germanii cu israeliții, rușii cu germanii și chiar cu americanii și englezii. Mai știu că Dunărea, istoria, țărănia și întunericul din trecut ne leagă, ne apropie, ne fac asemănători. La voi toate defectele sunt calități, la noi toate calitățile sunt defecte — ne completăm ca temperamente și caractere. N-aș dori deloc ca pana care a fluturat pe parlamentul din Budapesta să treacă acum pe parlamentul vostru din București. Nu e bine! Suntem două popoare mici și slabe în raport cu uriașele forțe din lume: să ne scoatem pălăria unul în fața celuilalt, să-l considerăm criminal de război pe cel care rostește „Noi suntem cei mai buni, mai vrednici și mai viteji!" Stăm alături și drepți în fața veșniciei: să nu mai purtăm cuțit la tureatcă, să nu mai scormonim în fundul acestui cazan ars care e istoria. Trebuie să ne unim și să ne iubim — altfel pierim. Ca și hunii, cumanii, gepizii, pecenegii, tătarii și ceilalți, tot neamuri războinice, dar incapabile de morală și frățietate... Gata, s-a terminat ploaia ta, Lupule, s-a terminat și lecția mea de dirigență. Vino să te sărut. Acum o luăm în trap vesel spre catedrală. Acolo te predau protectoarei tale cerești, doamna Cătălina. Azi va fi vestală și nu preoteasă...

— Mîn eu calul. Vă rog să-mi mai povestiți. Seceta mea a fost foarte grea și lungă.

— Cînd am ieșit, dragul meu, din acel zdup sau pîrnaie, unde am stat numai între țigani, hoți și contrabandiști, am primit înapoi banii pe care-i avusesem la graniță. Eram de acum sub protecția Ambasadei engleze. Am cumpărat — nu pot să-ți explic de ce — acești doi cai pe care-i cunoști. Și, condus de ei, am ajuns de la Timișoara aici. Vezi, cum am părăsit orașul, cum am și încetat să vorbim politică. Povestim mitologie și legende. Mi-am întors pe dos

sufletul ca pe o mănuşă, m-am pedepsit şi m-am condamnat singur la această nebunie care nu e deloc simulată. Cred în ţigani, cred în pedeapsa mea, cred în caii mei, Castor şi Polux. Nu vreau să fiu înmormîntat cu ei — cum zice Mefisto cînd îşi bate joc de obsesiile mele —, doar pecenegii se înmormîntează cu caii şi nevestele lor. Eu privesc istoria prin caii mei, urmăresc ştirile la radio prin caii mei, încerc să înţeleg mersul lumii prin aceste nevinovate dobitoace. Aş fi putut învăţa un pic de magie, aş fi avut unde şi de la cine. Pascaly consideră că, de la ţigani, ţăranii noştri au învăţat să blesteme. Consider că blestemul valah este cel mai cumplit, mai ales cînd e făcut de ţărani săraci sau văduve, la ţară. E cumplit, fiindcă prinde. Nu mint, Lupule: *prinde*! Vor trebui să treacă o sută de ani pînă cînd sociologii Asiei vor putea să ne facă să înţelegem ce forţă poate deveni un blestem colectiv. Mie de blesteme mi-e mai frică decît de cravaşă sau pistol acestea pot fi combătute — blestemul nu. El se împlineşte prin văzduh, cu forţe materialiste ce nu au putut fi deocamdată prinse în formulă sau eprubetă. Iată deci o punte între noi: poporul meu e campion în înjurături, al tău în blesteme — stăpînii lumii ar trebui să se teamă de o alianţă magică între noi. Eu cred în caii mei: aştept viza maghiară, aştept şi viza sovietică, în ziua în care Castor şi Polux vor ridica al lor cap nobil nechezînd într-un anume fel, eu voi încăleca şi, cu acte în regulă, voi pleca. Fie spre răsărit — unde poate mă aşteaptă Imre, fratele meu, fie spre apus, spre mormîntul mamei mele, pe care am ucis-o. Va fi frumoasă ziua aceea, Mefisto şi Pascaly vor lăcrăma, iar tu şi Ana veţi flutura batista unei curate prietenii. Am ajuns. Te predau sănătos şi întreg doamnei Cătălina. *Szervusz. Isten veled!**

XX

„Sora mea, ploaia — fratele meu, vîntul", obişnuia să spună Pătru pe vremea cînd mă apăra să nu răcesc. „Taica-Parîngu şi mai-

* Sluga (dumitale)! (În sensul de: Salutare!) Dumnezeu cu tine (magh.).

ca-Dunărea", ziceam eu cînd rătăceam caii prin surpături şi alunişuri. Pentru frumuseţea strălucitoare a acestei înserări, ar fi trebuit să adaug „Măria sa soarele", pentru că superbiei sale împărăteşti îi datoram această policromă şi fastuoasă beţie de lumini şi umbre.

Pe frunzele copacilor scăpărau încă stropi de apă — pe jos, veşnic setoasa argilă înghiţea pîraiele şi băltoacele rămase după trecerea ploii. Trapul lui Luţu era proaspăt şi voios, mirosul de cal umed îmi amintea de anii cînd grajdul mi se părea a fi mai aproape de poveste decît vatra sau odaia părinţilor.

Doamna Cătălina — îmbrăcată ca o bazilee strălucitoare — ne aştepta tăcută în mijlocul grupului de muzicanţi veniţi pentru repetiţie. Îl auzeam pe contele Adam rostind în şoaptă un fel de incantaţie: „Wolfgang Amadeus, Wolfgang Amadeus". Demonul trist de pe cornişă îmi zîmbea melancolic, dar cu simpatie.

Am coborît. Contele îi sărută mîna cu o graţie rară, ca şi cînd ar fi fost într-adevăr o împărăteasă din Bizanţ. Apoi, doamna Cătălina se întoarse spre mine: mă privi luminoasă şi senină. Se bucura. Am vrut să-i sărut mîna — ea mă cuprinse şi mă îmbrăţişă. „Bine ai venit, Lupule, îmi şopti la ureche: ne-a fost dor de tine!"

Era multă lume pe marginile cuadratului pieţei. Se uita la grupul nostru; nu ne păsa. Mica orchestră execută, fără dirijor, un fragment englezesc dintr-o suită de Händel. Un uriaş buchet de flori îi fu înmînat doamnei Cătălina. Domnul Adam flutura galant o batistă foarte albastră, mi se părea că rosteşte, în continuare, binecuvîntarea sa: „Wolfgang Amadeus, Amadeus Wolfgang..."

Tăceam amîndoi. Îmi era frică să vorbesc. Cotirăm spre cîmpuri. Aveam de traversat, pe drumeaguri nepietruite, noroioase acum, mahalaua grădinarilor, maidanele sălbatice ale Romaneştilor, ţigănia muzicanţilor şi pe cea a foştilor zlătari. Abia după aceea, în chiar marginea înaltei păduri a Luncii, puteam să ajungem la casele noastre. Închideam ochii, întrebîndu-mă: cine mă aşteaptă, ce mă aşteaptă, cum mă aşteaptă? Cătălina-Doamna, dreaptă ca un steag, se uita zîmbind spre munţii care acum se puteau vedea deosebit de clar. Cu o mînă ţinea buchetul de trandafiri, cu cealaltă se sprijinea de umărul meu.

Fără să-mi întorc privirea spre ea, deschisei vorba, zicîndu-i:

— Am auzit, doamnă Cătălina, de nenorocirea ce a păţit-o bunul nostru prieten, profesorul Mefisto. Îmi pare foarte rău.

— Singur şi-a făcut-o! îmi zise. Să nu-ţi pară rău, o sinucidere ratată e o avansare în grad. De mii de ori i-am spus: „N-ai nimic latin în tine. Nu eşti nici jurist, nici gladiator, nici măcar soldat în garda pretoriană. Eşti un simplu sclav grec la Roma. Ca grec, trebuia să te sinucizi bînd cucută, puteam eu să-ţi procur nu un pahar, ci o damigeană întreagă; ca sclav, trebuia să te laşi crucificat." Ştii ce mi-a răspuns? „Nu sunt demn de cucută, nu sunt copt pentru cruce..." Aici trebuie să-i dau dreptate...

— Eu îl iubesc foarte mult. Îi datorez enorm.

— Nu-i datorezi nimic. Niciodată nu se ştie cine dă şi cine primeşte, cine e învăţător şi cine e învăţăcel. Ai primit puţină lumină, bănuiesc. Lumina asta nu e proprietatea lui. Lumina are această înţeleaptă calitate — asta o ştiu din teatru — de a sta la egală distanţă şi de cel ce luminează, şi de cel ce este luminat. Ca şi dragostea, de altfel...

— Ca şi dragostea?

— Da. Dragostea e o a treia persoană: cea care leagă mîinile şi inimile celor doi îndrăgostiţi. Eu l-am iubit mult pe acest profesor de pustietate. Dar dragostea dintre noi doi, la un moment dat, ne-a părăsit fără preaviz. Am rămas, faţă în faţă, doi oameni care, trebuind cumva să stea într-un singur picior, erau obligaţi să se ţină de mînă. Mă simt cauterizată acum, la bătrîneţe. Îmi vine să mă întorc în anii cînd am ars pe scenă ca un rug tînăr. M-aş duce să ling praful de pe acele sfinte scînduri. Dar nu se mai poate. Am căutat o altă dragoste. Am găsit-o. Dar ea nu este decît o fantasmă a nebuniei mele. Ştiu! Cînd sunt limpede, totdeauna ştiu că acel „El" nu există. Am fost la spital. Mefisto e legat la mîini, a ajuns să semene cu van Gogh şi cu peisajele acestuia. I-am spus: „Iubitule, cum ai putut să calci pe cărarea negrului munte fără mine?" Eu consider că nu transportăm dincolo nici operele noastre, nici averea, nici titlurile sau faima ce am avut-o. Trecem cu palmele goale, cu un bănuţ de aramă întins spre luntraş. Avem voie la vamă să ne declarăm şi să luăm cu noi — plătind în valută lacrimi-forte — dragostea de care am avut parte, neplătind nimic pentru dragostele ce le-am oferit. Cu aceste dragoste trecem dincolo!

— Libertatea, dragostea, luciditatea! Parcă aşa spunea el.

— Şi ingineria, rogu-te. Adaugă asta de la mine. Fiindcă te simt ars de soare, fiindcă ştiu că ai zidit un pod de piatră, fiindcă

miroși acum a bărbat care își cîștigă, muncind cinstit, dreptul la pîine și la copii. S-a terminat definitiv — din păcate — cu acei „nebuni rătăcitori cuminți gesticulînd pe bulevarde". Noi facem parte dintr-o familie de emigranți: am plecat dintr-o cultură și nu am ajuns încă în alta. Nici nu vom ajunge. Mefisto își caută moartea cu lumînarea, Ursu umblă prin păduri și prin poduri de case vechi în căutarea unei ramuri sau grinzi de care să se poată spînzura.

— Nu se poate!

— Ba se poate! Și-a rupt, nenorocitul, corzile violoncelului, s-a mutat la sinagogă, lîngă Mefisto. Bănuiesc că împreună au hotărît să se sinucidă. Nu știu. „Moartea înseamnă eliberarea de frica morții", îmi spunea iubitul meu. Dar ce contează ce spune un filosof care nu se trezește din beția cuvîntului decît atunci cînd bea votcă de unul singur? Eu, cînd beau mult vin, reușesc să mă întorc, printre ruine și flăcări, în palatul lui Priam și al Hecubei. Ursu, cînd bea, își aduce subit aminte că e nepot de-al tribunului Buteanu: dacă acesta a fost spînzurat, este de datoria lui să-i urmeze exemplul. Lidia a plecat la București, va pleca definitiv din țară. El e adevărata scoică goală, el e cel ce a pierdut absolut totul. După cum vezi, dragul meu, moartea ne dă tîrcoale. Ne cîntă sub salcie, ne cîntă sub geam; vine la ușă ca o țigancă hoață și strigă: „Sticle goale, sticle goale!" — apoi fuge rîzînd ca o bezmetică. Cu ce am greșit, unde am greșit, nu știu! Poate că păcatul nostru cel mai grav constă în inconștiența cu care am îngrămădit o mulțime de cuvinte mari și umflate între noi și veșnicie. Va trebui să dăm foc acestor grămezi de umbre și năluciri. Fumul cuvintelor arzînd va inaugura mileniul care vine.

— O iubesc pe Ana!

— ...Numai cei tineri și curați vor scăpa de această ascunsă jertfă. Dacă vor ști să tacă, dacă vor ști să-ndure, dacă vor ști să înțeleagă, să ierte, să se ridice deasupra. Dacă vor ști să cînte și să rostească poezii curate și curajoase. Dacă vor ști să iubească cu ochii deschiși, fără frică și fără să regrete. Cît de frumoasă mi se pare acum vara asta de aur și durere, deși simt de pe acum apropiindu-se toamna, cu ale ei putrede ploi, dinspre Adriatica și Rodopi. Lupule, mă dor oasele, mă doare sufletul și uite, o strig să se audă pînă la cer: *mă dor toate piesele în care nu am jucat!* Ca o cățea regret că am părăsit scena. Uite unde am ajuns fără ea: o dementă incurabilă, cu mască falsă și verb fals, monologînd pe un maidan plin

de ciulini, urzici şi măselariţe. Fără de cîmpul sacru al scenei, fără cerul acesteia, care este Sfîntul Public, nu se poate trăi. Învaţă de la mine şi de la cel care ţi-e tată vitreg, Mefisto: nu se poate trăi departe de oameni, omenire, omenie. Nu se poate trăi împotriva oamenilor, omenirii, omeniei. Singura mea scuză constă în această mărturisire pe care o fac cu mintea curată şi limpede: în inima mea, ţările nu au hotare, cuvîntul nu are naţionalitate, adevărul este al tuturor şi al nimănui. În inima mea arde Troia, dar Troienele se reîntrupează din jale şi sînge. Plîngînd şi blestemînd, ele duc viaţa şi istoria înainte. Oh, Doamne, e mintea cea de pe urmă a unei femei!? Sunt bătrînă şi fac pe Casandra. Sunt foarte bătrînă, putregaiul din mine luminează nopţile mele. Beau singură, mi se face dor de Sălişte, de cantorul Pătruţ, de dascălul meu Ghibu, de vecinul Roşca. O văd pe scumpa mea verişoară, Irina, venind spre mine, intrînd în mine, dar trecînd prin mine. Spre munte, spre Jina, Surianu, Vîrful lui Pătru, care e muntele sfînt al satului nostru.

— O iubesc pe Ana!

— Dragul meu, acolo, la spitalul doctorului Petrică-Sandu (pe care îl visez tot mai des şi mai urît), Mefisto mi-a spus, mai zilele trecute, că se simte colosal de uşurat şi înveselit dacă se aşază în patru labe şi lătră ca un cîine vagabond. M-am aşezat şi eu jos, lîngă el, şi am lătrat amîndoi. Mai erau trei melancolici în rezerva lui. Ne-au imitat. Au lătrat şi ei. Cu adevărat, ne-am simţit foarte bine după aceea.

— O iubesc pe Ana!

— Să ne oprim puţin. Aşa. Se vede fumul din bucătăria Dodei Chiva. Suntem aşteptaţi. E ora de hotar a zilei. Priveşte munţii, pădurile din zare. Simt cum se urcă prin sînge strigătul neamului meu: „Nu trebuia să ieşim din pădure, nu trebuia să coborîm de pe munte!" Negrii care au ieşit din junglă, chiar dacă dansează pe trotuarele Harlemului sau Manhattanului, suferă inconştient după natura pierdută, după orizontul pierdut. După libertatea primitivităţii lor naturale. Ruşii care călătoresc pe mări şi Everesturi nu au uitat melancolia şi nesfîrşita durere a stepei-mume. Noi suntem un neam pădureţ, limba noastră e încă plină de clorofile şi seve sălbatice — chiar dacă pentru lumea asta mare şi deşteaptă e nevoie de cuvinte cristale şi de fraze matematice. Noi ne învecinăm cu veşnicia frunzelor şi

a stîncilor mute. În vise, ne întoarcem spre plaiuri, stîne și peșteri. Închid ochii...

— O iubesc pe Ana!

— Închid ochii și deschid fereastra. Ninge. Văd o zăpadă curată și tăcută, mai frumoasă decît orice altă metaforă din lume. Simt că timpul s-a oprit, că greul pămîntului se întoarce în somn. Simt că El privește, latră la lună, se chinuie — dar pînă la urmă pleacă în jos. Uite, pe acele cărări va veni! Va trece peste trei ape repezi, prin trei codri, de brad, fag, stejar. Fără teamă, fără gînd rău, va coborî și va intra în cetate... Mai departe nu știu. Dar știu că soarta noastră, a tuturor, se va hotărî în acea noapte a Lui.

— A cui?

— Vei trăi și vei vedea!

— Eu o iubesc pe Ana. Nimic în afară de asta nu mă interesează.

— Lucrez acum cu Ana la un covor oltenesc. Pentru o mare expoziție. În străinătate. Am pus în covor tot ce trebuie: spice culcate, frunze cu mieze, fluturi de zi și fluturi de noapte. Și calul năzdrăvan, și pomul vieții, cu cele treizeci și trei de încrengături ale lui. Ana mi-a spus: „Să punem și mirele și mireasa!" „De ce?" am întrebat-o eu. „Fiindcă nu-și vorbesc, mi-a spus ea. Fiindcă nu se îmbrățișează. Se țin doar de mînă. Dar sunt alături sub pomul vieții și, chiar dacă vor muri cîndva, ei vor continua să rămînă tineri, să se țină de mînă și să se iubească, fără cuvînt, ca în prima zi a dragostei lor!"

De astă dată, mă înfuriai de-a binelea. Ridicîndu-mă în picioare, dădui bici năpraznic calului, strigînd de se cutremurară zările:

— O iubesc pe Ana, poate să vină Măria-sa Lupul, poate să vină și dracul, nu-mi pasă, sunt mîntuit de frică, o iubesc pe Ana mea!

Eram nebun, plesniseră niște corzi, fuseseră dărîmate și sparte o mie de oale și ulcele. Totul se revărsa acum în urletul meu de dragoste și eliberare.

Doamna Cătălina rîdea cu poftă. Rîsul acesta mă făcu să-mi revin și să încetez de a mai striga. Mîna ei frumoasă mi se puse pe gură, obligîndu-mă să tac. Ora vorbelor se terminase. Se închiseseră și porțile universității de noapte pe care o urmasem în particular, ascultînd nesfîrșite discursuri și monoloage despre viață și moarte, dragoste și ură. Am fost un bun student, am luat notițe, la examen mă voi prezenta bine pregătit. Dar acum ne apropiam de casa Pas-

caly şi pentru mine începea un alt timp. Cu alt nume. Am strunit calul ca să putem intra pe poarta caselor la pas, ca doi oameni calmi şi cuminţi.

În poartă, ca la mine la ţară, ne aştepta doar Doda Chiva, grăindu-mi aşa:

— Domnule Ionuţ, bine că v-aţi întors, bine că e bine. Vă rugăm să vă îmbăiaţi şi să vă bărbieriţi. Să vă puneţi hainele noi. Stăpînul meu are să vină de îndată ce sunteţi gata. Pe doamna Cătălina o aştepta Ana în odaia ei.

Camera mea era luminată. Abia o mai recunoşteam. Divanul vechi, moştenit de la Mefisto, fusese schimbat cu un studio larg, generos. Apăruse un raft înalt, plin cu cărţi necunoscute mie. Un radio „Orion" emitea o muzică firavă, dantelată. Desigur, Wolfgang Amadeus. Nici nu se putea altfel. Duşul improvizat din curte fusese mutat şi adăugat la odaia mea: cazanul lui de aramă, încălzit cu lemne, era fierbinte. În mijlocul camerei, pe o masă mică, erau gustări, tacîmuri, carafe cu băuturi. Am zis: „Nu era greu să afle data zilei mele de naştere. Peste cîteva zile voi împlini treizeci şi trei de ani. Vîrstă de cumpănă şi întorsură. Întreg acest dichis nu e decît prologul unui ospăţ de aniversare..."

Mă bărbierii, mă îmbăiai. Tremuram de nerăbdare. De întrebări. Acum, un alt şarpe se zvîrcolea în plexul meu solar. Eram sclavul din Levant, plecat singur în braconaj, temîndu-se încă de mistreţul acela cu colţii de-argint, sperînd totuşi că ultima zînă a ultimului plai valah mă va întîmpina la cumpăna anilor, pe nebănuitele trepte. („Care floare-nfloare, noaptea pe răcoare?") Am stins luminile de sus, am lăsat aprinsă doar veioza cu picior, darul mai vechi al Anei. Pe hîrtia albastră, cerată, a abajurului erau desenate în tuş simbolurile zodiacale. Un semn de carte, nou, broderie fină, mă aştepta în mijlocul tratatului de *Sisteme şi structuri de susţinere*. Pe el, cu litere filigrane, puteai citi: *„Chaque atome de silence a la chance d'un fruit mûr!"** Într-un vas alchimic fierbeau, alături şi de-a valma, toate otrăvurile trecutului meu. Am vrut să trag ceasul deşteptător: era tras. Geamul dinspre pădure era larg deschis. Sub el, pînă la înălţimea pervazului, se înălţau graţioase dalii. Mirosea puternic a mentă şi sulfină. Prin celălalt geam, zăream curtea pustie

* Fiece atom de linişte are şansa de a fi un fruct pîrguit (fr.).

a casei mari. Geamurile erau luminate, dar nici o umbră nu se vedea mişcîndu-se. Un bec de curte sclipea între bucătăria Dodei şi grajd. N-ar fi fost nevoie de el, noaptea asta de după furtună şi ploaie se anunţa a fi lunatică şi transparentă.

Îmi turnai un pahar de vin. Nu-l băui. Rupsei un coltuc de pîine. Nu-mi trebuia. Pătru mă sfătuia: „Sub apă trebuie să ţii ochii deschişi: vezi racii, ei te vindecă de rîie; vezi viermii, ei te vindecă de frică!" În gară, silueta în doliu a mamei, care-mi striga din mersul trenului: „Fiecare noapte vine cu lampa ei". Aud bătaia ceasului, îmi aud şi bătăile inimii. „De ce tragi, prostule, de ce tragi?!" A ars balta, clăile de stuf au fost salvate. A murit Pătru, eu am fost salvat. Moare o parte din ţară, ca să se salveze cealaltă. Moare o parte din timp ca să poată răsări ziua de mîine. Bravul meu şef de echipă, nea Gore Prună, mă bate pe umeri: „Trecem printr-un tunel. Orice întuneric e drumul obligatoriu între două puncte luminoase." Contele Adam, cu caii lui, va pleca spre apus. În Ungaria au loc, se aude, nişte evenimente. Noi suntem un popor foarte sărac în evenimente: 23 August, moartea Marelui Învăţător... Atît. Nu ne place istoria, nu e specialitatea noastră. Credem în noroc şi în ghinion, în accidente şi minuni; în cărarea şerpuindă ce urcă sau coboară domol, în roata morii ce se-nvîrteşte, în cîntece şi descîntece; credem în zîne şi păduri, în doine şi blesteme; în ceasul cel bun şi cel rău; în rost şi soartă, în umbra a doua; în lumina ce pătrunde, în lumina ce coboară, în lumina ce arată ca să ascunză mai bine, în lumina ce grăieşte doar ca să ne-nveţe să tăcem şi să avem răbdare; credem în dragostea care dă, în dragostea care primeşte, dar mai ales în dragostea care nici nu dă, nici nu primeşte: este dragoste şi nimic mai mult... Sunt un român bun şi blînd. Incapabil de trufie şi laudă, de ură sau cruzime. Urc cu Ana sufletului meu pe cornişa acelei ruinate biserici, ne sprijinim de demonul de piatră şi privim — prin el, împreună cu el, ca şi el — timpul fugace şi spaţiul meschin, dar sfînt, rezervat de zei şi de marile puteri pentru răgazul măruntei noastre durate. *Dubito ergo doleo, doleo ergo amo, amo ergo sum**... Toate aceste zdrenţe şi şpanuri din sfîşiata mea luciditate nu sunt decît fragmente din nesfîrşitele şi haoticele scrisori pe care i le-am trimis de pe Amaradia. Acum, aşteptînd bătaia marelui ceas din marele

* Mă îndoiesc deci sufăr, sufăr deci iubesc, iubesc deci exist (lat.).

turn, făcînd naveta între geamul ce priveşte spre muntele albastru şi cel prin care văd casa ce o ascunde pe ea — recapitulez febril, asemeni celor ce se îneacă la mal, filmul idiot al orbirilor şi rătăcirilor mele. Melc nătîng, melc nătîng. Nu trebuia să plec din sat, nu trebuia să mă despart de Pătru, nu sunt copt pentru acest secol. Stau între Europa şi Asia ca un cioban făcut peste noapte inginer, dar avînd încă un suflet şi o conştiinţă primitive, legate de ogradă, vite, brazi. Cu linguri de lemn zăbovim lîngă blide, lungi zile pierduţi şi străini. Oaspeţi suntem în tinda luminii...

Scînceşte Rex la uşă, nu îndrăzneşte să intre, nu e obişnuit. Mă duc afară, mă aşez pe treptele bojdeucii mele şi-l mîngîi. Are ochii mei, ochi ce imploră cîineşte un pic de mîngîiere şi dragoste. Luţu iese din grajd, stă în mijlocul curţii, se uită la mine, se uită, se uită: nu se miră, nu se teme. Caii ne cred zei, trăiesc, muncesc şi mor pentru noi. Nu ştiu cît de stupizi şi de luminaţi suntem, cît de criminale au fost bătăliile în care i-am dus. Poate că şi noi suntem nişte cai încălecaţi de fiinţe pe care le considerăm a fi zei şi Dumnezei. „Vino, Luţule, vreau să mă uit în ochii tăi, să-ţi cer iertare că sunt om!"...

În sfîrşit. Mă ridic în picioare. A ieşit din casă Mihai Pascaly. E îmbrăcat elegant, în cămaşă albă cu papion. Dar fără haină. În mînă ţine o sticlă. Îmi face semn să intru în casă. Calcă rar, mărunt, încet. Ţine capul plecat, pare îmbătrînit, parcă ar fi o cariatidă strivită de greutatea cerului.

Îl aştept în mijlocul camerei. Tremur.

Intră. Tremură şi el. Se uită la mine cu ochi apătoşi: nu e deloc băut, nici bolnav. Abia poate vorbi. Şi de la primele cuvinte simt lacrima asucnsă, greu reţinută.

— Ioane, fiule, îmi spune, am venit eu înainte... Ana e lumina vieţii mele, e tot ce am pe lumea asta. Ea a hotărît — iar eu şi Cătălina am fost de acord cu ea — să vină astăzi să ţi se ofere. E curată ca roua, nu a cunoscut bărbat. Nu cere dragoste, jurămînt sau căsnicie. E mută —, dar în muţenia ei, speranţa unui prunc înseamnă totul. Primeşte-o, Ioane, fiule, în genunchi te rog să o primeşti. Vrea un copil. Vrea să te roage să-i dăruieşti un copil. Fii bun şi blînd cu ea. Ai milă de noi. Azi se-mplinesc doisprezece ani de cînd... de cînd...

Am vrut să strig: „Dar eu o iubesc pe Ana!" Nu am putut. L-am îmbrăţişat. Era dărîmat. Se uita în ochii mei, ştiam că mă citeşte,

doar ştie citi, a avut de la cine învăţa. Toată voinţa şi toate simţirile mele le doream a fi înscrise pe faţa mea, în ochii mei.

Îmi puse pe masă sticla şi plecă. Nu ajunse pînă la uşa casei sale că văzui pe doamna Cătălina şi pe Ana ieşind. Ana îşi săruta tatăl. Îi săruta şi mîinile. Cred că acesta plîngea. Cătălina o conduse de braţ pînă la uşa mea. Ana mîngîie cîinele ce sărea de bucurie, sărută pe frunte calul. Cătălina se întoarse. Parcă se ruga, parcă ar fi cîntat...

Ana, îmbrăcată toată într-un halat de noapte, intră în cameră. Tremuram încă — dar în clipa în care îi zării ochii, dintr-o dată mă liniştii. Privirea asta nu i-o cunoşteam. Era şi zîmbet şi gravitate, dar totul concentrat într-un fel de siguranţă, de certitudine, de liniştire. Nici o frică sau îndoială. „Am ajuns aici, îmi spuneau ochii ei, trecînd peste cataracte, monştri, spaime de tot felul. Iată-mă sus pe creastă, aproape de tine, omule. *Omule, fii omul meu!*" ... Puritate, încredere şi blîndă aşteptare — fiinţa ei mi se părea şi luminoasă, şi numinoasă. Privind-o cu maximum de intensitate, avui trăsnitoarea bucurie de a şti şi a cunoaşte, numai în cîteva clipe, ce este în esenţă dragostea: ce este acest ţipăt mut de bucurie şi victorie, de robie dulce şi dulce eliberare...

Am îngenuncheat amîndoi. Mi-a întins mîna. I-am sărutat-o. Mi-a arătat o scoică de melc, două mici rozalbe perle. Mi-am luat de la gît cutiuţa ei. Am pus alături perlele toate. Am scos din buzunar inelele de logodnă pe care, în mare taină, le aveam cumpărate mai demult.

Ne-am logodit în numele tăcerii, martori fiindu-ne cerul înstelat şi legea morală din inimile noastre. Pămîntul bucuros de ploaie, mirosind a roade şi bunătate, copacii înţelepţi din Luncă, oamenii cei buni şi drepţi din cetate îi simţeam alăturîndu-ni-se într-un cortegiu nupţial, mut, dar grăitor.

Ne-am sărutat. Frumos. Nu mai era sărutul unei zîne, era sărutul unei femei fericite. Citeam în ochii ei tot ce voiam să-i spun. Citea în ochii mei tot ce nu s-ar fi putut spune prin cuvinte.

Am dezbrăcat-o încet, cu mare grijă. Nu am citit în ochii ei nici o sfială sau teamă. Mă chema, mă striga, buzele ei parcă îmi şopteau numele: „Lupule, Lupule!" Trupul ei era atît de frumos, că am crezut că orbesc privindu-l, sărutîndu-l. Mi-a cerut un strop de vin şi coltucul de pîine pe care îl rupsese înainte. Am băut din acelaşi pahar, am muşcat din aceeaşi pîine.

Şi am intrat la ea. Şi am cunoscut-o.

XXI

Ne-am căsătorit la Starea civilă a oraşului, în ziua de 16 septembrie 1956. Nu am făcut ceea ce s-ar putea numi „nuntă". Am invitat la o gustare pe toţi prietenii noştri: Mefisto nu a putut să vină, ne-a scris o scrisoare extraordinară. Ursu a venit, dar a tăcut tot timpul. Alfons Vulcu şi Lidia ar fi vrut să vină, dar nu puteau: ziua nunţii noastre coincidea cu ziua în care le pleca vaporul din Constanţa. Doamna Cătălina era cu mintea înceţoşată; a reuşit totuşi să ne recite foarte frumos *Cîntarea cîntărilor*. Au venit şi cei doi inspectori de folclor, au mîncat şi au jucat cărţi ca de obicei. Eu am invitat trei din muncitorii cu care lucram la noul depou. Nea Gore Prună, din partea colectivului, îmi făcu mie cadou un fluier de cireş, iar Anei o furcă de tors, cu crestături artistice, de toată splendoarea. A fost prezentă şi întreaga echipă de zugravi a maistrului Pascaly: au închinat, au gustat şi au plecat. Contele a venit, ne-a ţinut un discurs în latineşte, a cîntat la pian din Chopin şi Liszt şi a plecat încărcat cu sticle. Se grăbea. Aveau loc mari evenimente în Ungaria, se pregăteau şi mai mari evenimente în Suez, Israel, Polonia. Am rîs cu toţii: „Şi radioul e o boală, ne spuse Pascaly. În ceea ce priveşte politica mondială, o ţigancă ghicitoare în bobi poate fi mai clarvăzătoare decît sunt comentatorii specializaţi."

Săpămîna „de miere" am petrecut-o acasă la mama. Asta a fost dorinţa Anei. O cunoscuse pe mama în perioada în care absentasem din oraş, fiind pe şantierul podului de pe Amaradia. Mama primise banii, aflase astfel de noua mea adresă. Poate că avusese şi un pic de presimţire. A venit cu nepoata mea Ioana, fiica lui Pătru şi a Veronicăi. Veronica se măritase — sau era în curs de a se mărita cu un miner din Valea Jiului. Plecase la el cu fiul ei, Marin, care a intrat acolo la o şcoală profesională. Ioana asta — îmi spunea Doda Chiva, la care a stat mama mea, avînd, bineînţeles, grijă să afle ţărăneşte tot ce trebuia — era o fetiţă de nouă-zece ani, agilă ca o veveriţă

și deșteaptă ca tatăl ei. Între ea și Ana s-a născut un mare amor; nu știu cum s-au înțeles, dar am aflat că timp de trei zile ea a dormit în camera păpușilor cu Ana și că se distrau grozav. Era, de altfel, în intenția soției mele ca fata asta, care îmi purta numele, după ce își termină în sat clasa a patra, să vină să stea la noi și să urmeze liceul sub îndrumarea noastră.

La mama am lucrat ca niciodată. Cu socrul meu — căruia îi spuneam acum Mihai — am reparat acoperișul de șindrilă al casei, cuptorul, treptele de la cerdac. Am curățit fîntîna, am îndreptat jgheabul. Ana a ajutat-o la culesul prunelor (la noi prunele se coc tîrziu), le-au așezat în zăcători; nucile nu erau încă gata de bătut; am cules merele tîrzii și strugurii, buni doar pentru oțet, cartofii, morcovii, varza de toamnă. Mă rog, am lucrat ca niște gospodari la casa lor. Am plătit la sfat toate impozitele restante ale mamei, ca s-o scutesc de amenzi și alte necazuri. Ana adusese tot ce trebuia — bumbac alb și lînă vopsită — pentru războiul mamei. L-a și pus în funcțiune. Vecinele apărură rînd pe rînd, curioase. Admirația acestor țărănci pentru soția mea era totală, nu puteam decît să fiu uluit de succesul ei social. În comparație cu modul ironic și chiar vulgar în care „m-au felicitat" foștii colegi de birou, Stănculescu și Ivanovici („Bravo, șmechere, o soție tăcută, nici o soacră, o avere socialistă babană, ai tot ce-și poate visa astăzi un juvete pus pe căpătuială!"), vecinele noastre din sat — majoritatea rude îndepărtate ale familiei — au simțit de îndată bunătatea și priceperea ei. Mutenia ei — a cărei origine o știau din spusele mamei —, în loc s-o așeze în rîndul infirmelor demne de milă, o ridica într-o sferă superioară, vecină cu excepționalul și minunea. Țăranii au simțul tragic al vieții, oricine reușește să se ridice deasupra unei nenorociri sau catastrofe devine un fel de erou popular. Ana „le vorbea" și ele înțelegeau. Ana le arăta modelele de țesătură, o suveică nouă, un mod mai simplu de a face nodurile la urzeală — ele o considerau profesoară. I-au adus gutui, i-au arătat nepoții, au vrut să-i sărute mîna. A venit și bătrînul popă, Gregorian, cel care m-a botezat. A primit darurile noastre, ne-a dat binecuvîntarea lui. Săptămîna pe care am petrecut-o la mama acasă a reprezentat pentru mine un stagiu de împăcare și de reintrare în rost. Și o cunoaștere mai de aproape a darurilor tinerei mele soții.

Ne iubeam atît de mult, că începusem să mă tem. Să nu simtă oamenii cît suntem de fericiţi: sunt invidioşi şi răi. Să nu simtă zeii dragostea noastră: sunt răi şi invidioşi. Dormeam îmbrăţişaţi, ne întorceam în somn deodată. Dacă mă trezeam, se trezea şi ea. Dimineaţa, în timp ce eu mă îmbrăcam pentru şantier, ea îmi pregătea gustarea, cafeaua, sandviciul pentru ora zece. Cînd trebuia să rămîn şi pentru noapte, venea cu sufertaşul, aducea struguri pentru băieţi, stătea lîngă mine pînă mîncam. Ea avea o jumătate normă de maistră de lucru manual la şcoala de surdo-muţi şi o normă de colaboratoare externă la cooperativa de artizanat. Lucra şi în atelierul Cătălinei, cred că o ajuta pe aceasta să-şi facă norma. Şi — pe lîngă toate acestea — serile citeam mult, ascultam muzică, răsfoiam împreună albume de artă. Buchiseam sistematic din tratatele mele, aveam mari goluri, răspunderile mele erau din ce în ce mai complicate, nu voiam să fiu un inginer ageamiu şi improvizat. Studiam, calculam. Mihai mi-a procurat o riglă „Castell", o masă de desen, toate manualele franţuzeşti şi nemţeşti de calcul al rezistenţelor. Cît timp lucram sau citeam, Ana, ca o umbră, croşeta sau broda sub ochii mei, împrumutîndu-mi o linişte bună, o seriozitate şi răspundere de lungă durată. Eram soţul ei iubit, era soţia mea miraculoasă — de acum aveam obligaţii să ne organizăm temeinic viaţa. Mihai căuta în oraş o casă veche, într-o curte cu grădină, o casă de familie, pe care s-o reparăm şi să o amenajăm. Pentru noi doi, dar şi pentru Chiva şi Mihai, fără de care nu ne imaginam să trăim. Mihai ne-a propus să ne mutăm în odăile de sus, n-am vrut. Dacă ne vom găsi o casă mai aproape de centru, ne vom muta. Altfel, nu avea rost nici o schimbare.

Aş zice ca Poetul: „Niciodată toamna nu fu mai frumoasă". Trăiam într-o beţie continuă, fără să mă ating de băutură. Ana era într-adevăr o zînă, mă simţea de departe: chiar şi în orele în care lucram din greu, la birou sau pe şantier, ea era prezentă prin absenţa ei. Am fost cu ea la două concerte: mi s-a părut a fi fost pe departe cea mai distinsă şi mai frumoasă doamnă din sală. Plutea cînd era de braţ cu mine. Uneori mi se părea că-mi spune, că-mi spune *vorbind*, „bărbate" sau „soţule", cu o calinerie ce mă topea. În general însă rămîneam „Lupul" ei. Nopţile ne iubeam cu atîta bucurie şi plăcere, că începusem să cred în acea veche legendă din satul meu în legătură cu „Ion cel Schimbat". Era femeia mea dulce şi păti-

mașă, citeam în ochii ei țipătul de voluptate și dăruire. Rămînea totuși neschimbată în ceea ce privește acest cîmp de puritate, pudoare și taină. Mai ales taină. Avea pe pîntece o tăietură lungă, roșie, ca o lovitură de cravașă. Cînd îi sărutam această cicatrice, își înfigea degetele în părul meu și simțeam că abia se stăpînește să nu urle. Dar încolo, vorba doctorului Petrică-Sandu, fuseserăm doi naufragiați, ne-am salvat reciproc sufletele prin „amorul doctor", bînd din filtrul lui Tristan și al Isoldei, trîntind cu călimara în capul demonului pierzaniei, făcînd „sîc-sîc" istoriei contemporane. Eram plini de idei și energie, simțeam cum cresc în ochii muncitorilor și maiștrilor mei, care se pricepeau și la oameni, și la meserie. Și chiar în ochii șefilor mei ierarhici. Am fost chemat la cadre ca să fiu chestionat — așa, mai cu delicatețe — în legătură cu noua mea căsătorie. Am spus totul. Soția mea e o muncitoare, chiar dacă nu e de origine muncitorească. A pățit ce a pățit în timpul războiului, a suferit și suferă încă. Cît privește pe tatăl ei, este cel mai priceput maistru din ICRAL, fruntaș în muncă. Da, tatăl lui a fost constructorul și proprietarul celei mai mari mori cu valțuri din oraș. Dar el a înțeles morala vremurilor noi, și-a predat toată averea statului, și-a suflecat mînecile și trăiește din muncă. Este doctor în drept, nu a cerut niciodată să fie admis în colegiul de avocați. Mai are cinci ani pînă la pensie, stăm în niște case din chirpici. Da, avem și pian, și radio cu pick-up: suntem prieteni buni cu un conte ungur despre care ziceți că e nebun. Cea căreia i se spune „Preoteasa" nu e preoteasă, e o fostă actriță, a fost bolnavă, este și acum, dar lucrează și nu face nici un fel de agitație. Profesorul Mefisto? Nu știu de ce a făcut pușcărie, nu știu unde a învățat ebraica, nu știu de ce ține predici copacilor din Luncă. Da, țin foarte mult la el. E foarte cinstit și foarte învățat. Într-o perioadă în care eram gata să mă scufund în șanț, el m-a salvat: învățîndu-mă să gîndesc, să mă cunosc. Am fost cu soția mea în Deltă. Știu cum a murit fratele meu, Pătru. Nu profesorul Ursu mi-a povestit. Am fost la mormîntul lui, acolo, la Chilia Veche, am aflat chiar de la cel care a tras în el. E brigadier pescar, nu știu dacă e lipovean, vorbește însă foarte bine rusește. Citesc franțuzește și nemțește, dar numai cărți de tehnică. Nu sunt idealist. Nu sunt romantic. Doresc să-mi depun cererea de intrare în partid. Aștept doar să mi se dea un semn în această direcție. Îmi place muzica, la catedrala catolică mă duc numai pentru muzică. Nu sunt

mistic. Am făcut cununie religioasă, dar acasă la mama, la rugămintea mamei. Nu ştiu cine este Ezechiel. Nu am auzit de Lucian Blaga. Citesc ruseşte, dar numai cu dicţionar şi numai ziare. Nu ascult Radio Londra, nici alte posturi străine. Am în total cinci mii de lei economii la CEC. Da, e adevărat: vă pot aduce cîteva perle de rîu, nu au nici o valoare, se foloseau pentru broderii în Rusia ţaristă. Se înnegresc, se albesc, e treaba lor. Vă voi aduce două perle albe, veţi vedea că aici ele se vor înnegri. Dar dacă copilul dumneavoastră le ţine în gură numai două ore, culoarea li se deschide. Nu cunosc explicaţia ştiinţifică a acestui fenomen, nici ruşii nu o cunosc. Nici nu mă interesează. Recunosc, am mari lipsuri în ceea ce priveşte nivelul meu politic şi ideologic. Seara citesc tehnică şi construcţii. Nu cred că vin americanii, cred că ar fi fericiţi să poată pleca din toată Europa. Cred în viitor, cred în eliberarea tuturor popoarelor, cred în Revoluţia Mondială. Idealul meu? Să fac poduri bune, case bune, ateliere bune. Atît. Cred în lupta de clasă. O dată cu lichidarea vechei orînduiri, acum intrăm în faza în care *calitativ* trebuie să îmbunătăţim detaşamentul de frunte. Consider lichelele, nepricepuţii, trăncănitorii demagogi ca nişte paraziţi ai poporului muncitor. Eu? Nu mint, nu ţin discursuri, nu doresc să avansez: îmi ridic nivelul profesional paralel cu cel politic. Nu cer decît să fiu lăsat în pace, să-mi fac meseria şi să-mi clădesc viaţa de familie. Nu am văzut nici o armă în casa socrului meu. Nu am tras niciodată cu un pistol. Sunt sublocotenent de rezervă în armata poporului. Să trăiţi şi noroc bun!

Nu avea nici un rost să ascund faţă de ai mei aceste ciudate, deloc încurajatoare chemări la cadre. Cei care stăteau de vorbă cu mine nu mi se părea deloc a fi ceferişti — aş zice, din contra. Ana mă simţea de departe că vin spre casă de parcă aş fi cărat în spate un sac de cartofi furaţi de la cantină. I-am spus totul şi ei, şi lui Mihai. Au tăcut, au tăcut — apoi Ana a început să rîdă: „Nu mai există monştri, ne spuneau ochii ei, ultimii monştri au fost cei care au ucis-o pe mama!"

Toate acestea s-au întîmplat pe la 15 octombrie, ţin minte că voiam să spargem gheaţa şi să mergem şi noi la o premieră teatrală. Se montase o piesă minune, într-o distribuţie de aur. *Bunbury* de Oscar Wilde, mi se pare. Din cauza acestor dubioase anchete de cadre, am renunţat. Am ascultat toată seara muzică de Händel, bînd din vinul de mure trimis de mama. Ne-am liniştit. Nu totul trebuie

băgat în seamă, ceea ce noi numim accident poate să nu fie decît o simplă rutină birocratică. Nu totul merită să fie considerat fapt de viaţă sau soartă.

Dar lucrurile se complicau mereu. Era ca şi cînd un nevăzut scenarist şi regizor introducea în pacea noastră o serie de întîmplări şi surprize rele, cu singurul scop de a ne face să înţelegem că viaţa e o dramă — chiar dacă totul nu era decît o tragicomedie ce se tot repeta.

Cel care a dat semnalul acestor serii de întîmplări şi evenimente a fost bunul nostru prieten Adam Lendvay. Ne-a anunţat că are toate actele, vizele, banii necesari: caii îi nechează, dau semne de nerăbdare. Totul e limpede. Va pleca. Călare pe unul din cai, cu toate bagajele — cîteva schimburi, hrană rece, o copie a manuscrisului acelui dicţionar — pe celălalt. Va trece graniţa la Curtici. Are aprobare să nu meargă cu trenul, suferă de o fobie a trenului. Caii nu sunt de rasă, manuscrisul are ştampila Academiei, banii sunt din pensia sa de maior englez.

Era foarte emoţionat. L-au condus ţiganii, cu mare alai, pînă la marginea Luncii. Noi l-am condus ceva mai departe. Lăcrăma — părăsea o patrie de inimă pentru o patrie de sînge. Nu ştia ce-l aşteaptă dincolo. Voia să-şi vadă satul natal, Budapesta tinereţilor, mormîntul mamei sale. Nu voia să se întoarcă nici în Franţa şi nici în Anglia. „Sunt două popoare traumatizate de frică şi laşitate", ne spunea. Dacă va termina totul cu bine, aşa cum i s-a promis la Ambasadă, nu era exclus să se întoarcă la noi. Tot cu aceşti cai. Tot în ţigănime. Fiecare om are dreptul la moartea pe care o merită.

— Luaţi aminte, ne spuse el în clipa despărţirii, miturile nu sunt poveşti. Sunt adevăruri de destin şi istorie. Cînd eram copil, profesorul meu de literatură mi-a explicat că întreaga istorie a nenorocosului nostru popor se reduce la trista poveste a călăreţului care, pierzîndu-se de pîlcul său, rătăceşte prin smîrcuri şi mlaştini, nemaiputînd să găsească drumul ce l-ar putea duce înapoi, la ai săi. Iată-mă călare, după o lungă rătăcire încerc să mă întorc spre mine, acasă. Cu riscul de a pieri pe drum, fără nume, fără lumînare... Dar şi voi aveţi un mit tragic al istoriei voastre: doi fraţi răi, invidioşi — după părerea mea doar foarte proşti — se hotărăsc să-l ucidă pe cel mai mic, numai fiindcă e mai vrednic şi mai bogat. Acesta nu se apără, nici nu se gîndeşte să se apere: fiindcă nu poate, fiindcă nu

are rost, fiindcă îi este scris să moară de mîna fraţilor lui. Nu ştiu, nu înţeleg, mă depăşeşte. Ca ungur, nu pot înţelege nicicum această resemnare în faţa pieirii. Dar nu e treaba mea să vă înţeleg: eu sunt călare pe soarta mea, voi nu aveţi decît să vă pregătiţi pentru acea mare şi mistică nuntă. *Servus*, dragii mei, vă iubesc şi vă compătimesc fiindcă teribil de mult ni se aseamănă povestea. Dumnezeu să ajute popoarele mici — că cele mari se ajută singure!...

Şi astfel dispăru în ceaţa autumnală a acestui octombrie secetos.

Nu trecură decît cîteva zile de la această despărţire şi iată că, într-o frumoasă seară, se prezentară la noi în vizită profesorii noştri, Mefisto şi Ilie Ursu. Ne-au adus crizanteme, urări, o valiză uriaşă cu cărţi. Poezie, numai poezie. „În vremuri de cumpănă şi întorsură, zicea Mefisto, singura adevărată poezie patriotică este poezia de dragoste. Umpleţi văzduhul cu poezie, toate lucrurile din jurul vostru să se îmbibe de cuvînt şi imagine. Metafora şi revelaţia — iată ultimele materii prime ce au derogare de la entropie..."

Ne-am aşezat la masă. Nu au vrut să bea. Ziceau: „Adio alcool, adio minciună, adio anestezice pe inima goală. Plecăm la izvoare. Ne aşteaptă un munte sfînt şi o ţară de piatră..." Apoi ne-au explicat — vorbindu-ne cu ochii scăpărători, ca nişte copii ce au descoperit o nouă jucărie — că s-au întîlnit cu un vechi prieten al lor, care e inspector şcolar în regiunea Zarandurilor din Munţii Apuseni. Undeva la Abrud sau Cîmpeni. Acesta i-a invitat să vină *acasă*. Adică în Ardeal. Decît să tot încerce diferite forme de sinucidere sau dispariţie, de ce nu s-ar întoarce în munţii lui Horea şi Iancu? El îi poate numi învăţători, profesori chiar. Se aude că limba latină va fi reintrodusă în învăţămînt, oare nu e de datoria lor să învie începuturile Şcolii Ardelene? *Parva nepos Romae** îi aşteaptă. Dacă tot vor să se sinucidă, ţuică să găsească şi la Cîmpeni, Vidra sau Albac. Chiar şi un fag pentru o funie li se poate repartiza de către ocolul silvic. Munţii încă nu au ieşit din legendă, fluierul lui Iancu şi roata lui Horea aşteaptă încă. Şi le plouă, şi le ninge, şi n-are cine le-ncinge...

Aşa că s-au hotărît: pleacă. Acolo au fost fericiţi, acolo se întorc să moară. Umblă vorbele că două cătune de sub Detunata au intrat în pămînt. Cu totul, cu oameni, vite, case... S-au şters de pe

* Nepotul micii Rome (lat.).

hartă. Doar grădinile cu crumpeni și holda de orz și cucuruze au mai rămas. Înseamnă că există un drum spre dincolo. Nu au avut noroc cu găsirea acelei ultime zîne, nu-i nimic, poate o să aibă alt noroc: să găsească cărarea aceea prin care ne-am topi în munte, intrînd sub pămînt sau închizîndu-ne în vreun cleanț de bazalt... Desigur, fuseseră la Cătălina, voiau să-i explice, să-și ia rămas bun. Nu a vrut să-i primească. Prin ușă le-a strigat: „Nu stau de vorbă cu niște cadavre. Eu încă nu am murit. Eu îmi aștept lupul!"

A doua zi, Ana s-a dus la sinagogă, unde le-a cercetat garderoba. A făcut o listă de stricte necesități. Punînd mînă de la mînă, eu și Mihai le-am cumpărat bocanci, ciorapi groși, albituri. Am adunat din casă căciulile vechi și scurtele îmblănite. I-am forțat să le primească. Le-am dat și niște bani. Vor avea nevoie. I-am condus la gară. Era un tren de seară, pleca spre Bumbești, Livezeni, Simeria. (Patruzeci și două de tuneluri.) Am plîns, am fluturat o batistă. Ana îmi „spunea": „Simt o umbră, ca un mucegai, ca o igrasie verde, apropiindu-se de casa noastră. Cerul se strîmtează. S-a făcut frig și gol: fără acești doi nefericiți, nici noi nu mai suntem ce am fost. Să ne iubim, numai astfel putem scăpa de bulboană..."

Mama ne-a scris că a venit cineva de la sfat, însoțit de un milițian, și i-a confiscat toată țuica. Optzeci de litri. Nu e drept, fiindcă ea a plătit, după lege, tot ce se cuvenea statului. Acum ea din ce va trăi? Unde să reclame? Ce să facă?

I-am trimis cinci sute de lei, spunîndu-i că vom face noi, aici, reclamație. Sus, la Regiune. Nu am făcut, bine-nțeles, nu avea nici un rost.

În octombrie, pe la sfîrșit, s-a întîmplat scandalul cu biata noastră Cătălina. Dar asta a fost după o noapte în care am avut revelația unei posibile minuni. Da!... În noaptea de 28 octombrie, pe la orele patru și un sfert, m-am desprins ușor din brațele Anei mele, cufundată în somn adînc. (Nu puteam dormi, aveam necazuri la depou: maistrul Prună, căruia îi dădusem învoire să plece la o nuntă, nu mai apărea. Nici familia nu știa unde este, ce s-a întîmplat cu el.) Am aprins lampa mică de pe noptieră și mi-am căutat țigările. Știam că asta nu o supără pe Ana, avea un somn profund, tăcut, abia dacă respira. Mă uitam la fața ei de copil, de femeie. Avea niște cearcăne ușoare, dar toată fața ei exprima o liniște și o seninătate desăvîrșită. Și, privind-o în tăcere, în timp ce îmi fuman țigara grijilor, realizai

deodată ceva uluitor: Ana mişca din buze. Şi *vorbea*! Nu înţelegeam ce spune, nu mi se părea că rosteşte cuvinte sau propoziţii. Nu. Ana gîngurea, spunea ceva, dar într-o limbă necunoscută. Dar vorbea. Scotea sunete clare. Eram atît de fericit şi de uluit, încît simţeam că-mi explodează inima.

„Nu-i spun nimic, hotărîi. Doar dacă se mai repetă."

Se repetă chiar a doua zi. Era într-o sîmbătă noaptea spre duminică. M-am prefăcut că dorm, dar vegheam. (Am în această privinţă un lung antrenament. Sunt doctor docent în nesomn şi veghe.) Abia la patru şi un sfert — deci exact la aceeaşi oră (poate că era ora unui anume somn a unor anume vise!?) — Ana vorbi din nou. Aproape o jumătate de oră. Am desprins vocale şi consoane, silabe întregi, rostite cu buzele şi cu limba. Parcă am auzit şi cuvîntul „mama" sau „muma", nu sunt sigur, nu pot să jur. Dimineaţa am alergat într-un suflet la doctorul Petrică-Sandu. A rîs, s-a bucurat, zicea că e cît se poate de firesc. Şi mi-a explicat ştiinţific totul — dar eu nu am înţeles decît că o mare emoţie sau un eveniment ieşit din comun s-ar putea să-i ridice frînele vorbirii. Ea nu e mută din naştere, e mută în urma unei traume psihice grave. M-a sfătuit să nu-i spun deocamdată nimic nici ei şi nici lui Mihai.

N-am spus. Dar mă uitam la ea ca la o minune. E ridicol cît de dezarmaţi suntem în faţa tainelor şi a necunoscutului. Eram un inginer cu o bună şi solidă educaţie ştiinţifică, şi totuşi raţiunea suficientă a unei explicaţii pur psihologice sau fiziologice nu mă satisfăcea deloc.

A doua zi luam masa cu Mihai, în casa de sus. Ea stătea faţă în faţă cu mine. Mihai era vesel, băuse ţuică, acum bea din zaibărul de la Malu Mare. Rîdea de noi: „Nu ştiu de ce vă puneţi două tacîmuri, voi nu vedeţi că mîncaţi dintr-o singură farfurie?" Eram bine dispuşi, Ana îmi umplu paharul cu vin, făcîndu-mi semn că doreşte să beau. Am băut. Apoi, deodată, m-am pomenit că îmi torn singur şi, ca la un ordin al ochilor ei, spun exact ce nu aveam voie să spun.

— Ana, i-am zis privind-o în ochi, şi ieri noapte şi în noaptea ce a trecut, *ai vorbit în somn*. Ai vorbit tare, cu glas. Nu ştiu ce ai spus, dar ştiu că nu am visat şi că auzeam clar ce gîngureai!

...Mihai pălise, înverzise, era să cadă pe jos. Ana se uita la mine aşa cum se uită un steag la un soldat de rînd. Zîmbea. Trecu în camera cealaltă şi reveni cu o coală mare pe care scrisese, cu litere uriaşe, în cărbune, următoarele:

Nu am vorbit cu tine: am vorbit cu copilul nostru!"

Am vrut să mă îmbăt: nu am putut. Mi-a venit s-o iau la goană prin Luncă, să merg pînă la lacuri, să mă arunc în apă și să înot pînă la epuizare. La noi la munte, cînd se anunța sosirea unui prunct mult așteptat, tatăl acestuia se apuca să sape o fîntînă. Din fîntîna asta nu avea voie să bea nimeni pînă la nașterea copilului, acesta trebuind să fie îmbăiat cu apă neîncepută.

I-am spus Anei:

— Hai să ducem vestea mătușei Cătălina!

Ea îmi „răspunse":

— Știe.

— De unde, le-ai spus înaintea mea!?

— Nu, îmi răspunse Ana, fiecare știe după știința ce o are!

— Dar tu, o provocai, tu ai știut?

— Prostule, mi-a spus ea, de cînd te-am văzut, am bănuit că tu vei fi tatăl tuturor copiilor mei!

Era ora două după-masă. Mihai cînta în bucătăria Dodei Chiva. Eu n-o mai slăbeam din brațe pe Ana. Făceam planuri, visam, eram fericit.

— Dacă va fi băiat, hotărîsem, se va chema Pătru, iar de va fi fată să o cheme Petruța. Ce zici?

Priveam tăcuți prin geam spre grădina ofilită de toamnă. Cîmpul larg, acoperit de buruieni cenușii, negre. Pădurea Luncii se arămise în întregime. Plecaseră ultimele berze, auzeam țipătul gîștelor sălbatice. Cîntătoarele ne părăsiseră din septembrie, ca și rîndunelele. Doar o singură specie de ciocîrlii, îmi spunea Mihai, *Lullula arborea* sau *Alauda Arvensis*, rămînea cu noi peste iarnă. Ciocîrlia e o pasăre a verticalei, ni se aseamănă doar la cînt. Ana mă ținea de umeri, priveam spre cer și spre copaci ca înspre o casă a unor frați mai mari.

O mașină de piață — un Ford de pe vremea regelui Ferdinand — coti spre curtea noastră. Din ea coborî doctorul Petrică-Sandu. Ne sărutarăm, ne bucurarăm.

— Necazul e destul de mare, ne spuse. Preoteasa noastră a fost dată afară din cămin. Am vrut s-o iau la mine, la spital. Refuză. Stă pe treptele căminului, cu bagajele făcute, vă așteaptă pe voi. Zice: „Nici văduva și nici orfana cerului nu sunt: am copii, să vină să mă ia de aici!" Părintele econom vrea să vă vorbească. Nu au dat-o afa-

ră cu forţa, dar nu o mai pot ţine. Luaţi maşina cu care am venit şi aduceţi-o aici. Eu stau şi o aştept. Va avea nevoie de o injecţie.

Ne îmbrăcarăm repede şi gonirăm spre căminul „Renaşterea". Geamurile clădirii erau pline de bătrîne şi bătrîni, care o ascultau şi se închinau. Avea lîngă ea două valize şi un covor mare, făzut sul. Covorul ei oltenesc. Covorul nostru, de fapt.

Am liniştit-o, i-am spus să urce în maşină. A lăcrămat puţin, dar ne-a ascultat. Am rugat şoferul să o ajute. Şi să ne aştepte. Mergem la birou să-i scoatem actele.

Furăm conduşi de călugărul Sofronie (care era foarte răcit) la Sfinţia sa părintele Pamfilie.

— Ştie şi Înalt prea sfinţia sa, ne explică el, vădit jenat, dar nu o mai putem adăposti. Nu ne putem plînge de ea în ceea ce priveşte munca în ateliere: din mîna ei ies minuni, lucrează frumos şi cu spor. Dar a intrat într-o fază de agitaţie neobişnuită, ciudată. Las' că niciodată nu am ştiut dacă e ortodoxă sau papistaşă, creştină sau păgînă. A rămas actriţă, se închină în faţa a mai multor creatori. Asta nu ne-ar supăra prea mult, toleranţa bisericii noastre e nesfîrşită. Dar, în ultima vreme, a început să predice cu voce tare venirea Lui. Staţi puţin, am verificat: nu e vorba de venirea Mesiei, nici a vreunui zeu elin cu harpă în mîini. Nu! E vorba de venirea Lupului, a sfîntului lup valah. Cunoaştem legendele, ne închinăm în faţa acestor latine rămăşiţe de credinţe şi eres populare. Dar, de astă dată, tot ce spune şi povesteşte ea se prinde. E crezută. Căminul acesta, destinat bătrînilor şi văduvelor cinului nostru preoţesc, vuieşte acum ca un stup în care s-a dat alarma. Toată suflarea aşteaptă venirea acestui lup. „S-a împlinit vremea, spune ea, vorbind totuşi în stil de Biblie şi Evanghelie. Sufletele toate au ajuns la răscruce: pădurea, muma noastră, ni-l trimite ca să limpezească inimile, să întoarcă ceasul, arătîndu-ne calea spre viitor. Va coborî nu ca să ne mîntuiască — nu mai suntem vrednici de nici un fel de mîntuire —, ci ca să ne arate ce soartă ne aşteaptă..." Cuvinte în aparenţă normale, dar efectul lor e păgîn şi vrăjitoresc. Nu afirmăm că ea ar fi posedată de un diavol. Deşi nu este exclus. Dar este sigur posedată de un mit păgîn, arhaic, care nu are nimic comun cu creştinismul. Fiindcă nu e vorba de o stihie sau un cuvînt. E vorba de un Lup-Lup, de o fiară simbolică, o fiară care va trebui să coboare din Munţii Cernei, Vîlcanului sau Parîngului, ca să vină în cetate să ne

dea semn că, deşi Dumnezeu ne-a uitat, muntele şi pădurea încă ne iubesc. Despre Dumnezeu — cînd am întrebat-o — mi-a spus aşa: „Nu a murit, nici nu doarme. A plecat să caute o altă lume, cu alţi oameni." Dar diavolul? am continuat eu să o descos (de faţă fiind şi doctorul Petrică-Sandu, care poate să depună mărturie): „Diavolul a ajuns un simplu inventator şi vînzător de arme. Iadul e în fiecare din noi. Moartea e chiar moarte, învierea nu mai e posibilă. Nici nu o mai doreşte nimeni. La ce? Pentru ce?"

Ana se scutură ca de friguri. O strîngeam de mînă să se stăpînească.

— Cum vă spuneam, dragii mei copii, continuă părintele Pamfilie, nu avem nimic împotriva credinţei ei. Ştim că e bolnavă, orice credinţă presupune un pic de sfîntă nebunie. Nu ne-ar păsa — chiar ne-ar conveni — dacă ar fi una din muncitoarele noastre atee. Noi cu ateismul avem un contract de coexistenţă paşnică. Şi dialectică. Ei ne consideră tovarăşi de drum, noi îi considerăm fraţi întru pierzanie şi deşertăciune. Dar ea predică despre lup şi în ateliere, şi în curte, şi vizavi, în părculeţul Mitropoliei. Am zice: nici asta nu ar fi grav, trăim într-un secol în care a predica nu mai e o chemare, ci o meserie. Dar ceea ce e deosebit de periculos şi de neadmis e faptul că *e crezută*. Da. Toată lumea aşteapă lupul, trebuie să vină lupul, de acest lup depinde totul. Se dau bani la biserică, cerîndu-ni-se nouă să citim acatiste pentru acest lup. În care crede şi Spiridon şi despre care se vorbeşte pe toate coridoarele din palatul Mitropoliei. În faţă avem Catedrala Sfîntului Dumitru, mai jos e biserica Madona Dudu, pînă departe, se întinde un imens cartier de pensionari intelectuali. La biserică nu vin. Ce fac? Ascultă radio şi aşteaptă lupul. În faţă avem o şcoală de şoferi: a venit directorul şi ne-a acuzat că noi i-am înnebunit pe mecanicii lor, toţi aşteaptă iarna şi vorbesc de arătarea lupului. Cu care ocazie, susţin şoferii, vor fi arse dosarele, vor fi schimbaţi toţi şefii de cadre şi se vor desfiinţa cotele. Vă daţi seama? I-am propus Cătălinei să-i citim cîteva rugăciuni de dezlegare. A rîs de noi, zicîndu-ne: „Eu sunt dezlegată, e rîndul altora să se dezlege, dacă mai pot!"... Şi-a făcut rost de o cădelniţă, tămîiază cu ea, aprinde lumînări şi cîntă în jurul ciotului aceluia de salcie. Pe care am ordin să-l retez cu ferăstrăul. Cîntă şi cădelniţează, dar şi blestemă. Noaptea. Adună rămăşiţe de la masă, se duce la lada de gunoi din colţul străzii şi hrăneşte cîinii vaga-

bonzi. Zice: „Ei, cîinii ăştia, nu sunt decît nişte lupi ajunşi în robia oamenilor. Să ne fie milă de ei, ni se aseamănă!"... Mă trec spaimele cînd vă povestesc toate acestea. Fiindcă mă întreb tot mai des: dar dacă nu e nebună? Dar dacă lupul acesta e vestea cea nouă?... Şi mă aştept ca, într-o bună noapte, şi eu, şi întregul sobor duhovnicesc să ne pomenim alături de ea, cădelniţînd salcia, în aşteptarea lupului ei. Doamne apără şi păzeşte!

Am dus-o acasă la noi. Era foarte liniştită. Doctorul i-a făcut o injecţie. Nu s-a opus. Era după cîteva nopţi nedormite. Am culcat-o în fosta cameră a Anei. A adormit repede. Atîta a apucat să ne spună: „Nu vă speriaţi, nu am să vă supăr mult. Ceasul meu se apropie. Irina mă aşteaptă!"

Toate lucrurile îşi schimbară culoarea, după sosirea ei nimic nu a mai putut să fie aşa cum a fost. Nu în rău: nu deranja, nu ţipa. Nici măcar nu încerca să ne predice sau să ne cînte. Se farda însă tot mai violent — mai ales ochii şi-i încercuia cu negru, scoţînd în evidenţă albul scleroticii şi tăria privirii ei de bolnavă. Croşeta hăinuţe pentru un prunc, deşi Ana nu-i spusese că e gravidă. Dar croşeta la aceste hăinuţe de mult, din ziua în care, sub ochii ei, ne-am fost sărutat, în pădure, cu ocazia sărbătoririi lui Mefisto.

Toamna devenea tot mai putredă şi mai bolnăvicioasă. Seceta dura. Era o secetă periculoasă, pămîntul scorţos şi crăpat nu primea nici fierul de plug şi nici sămînţa de toamnă. Lucram din greu şi la planşetă, şi pe teren, la depoul meu. Uneori întîrziam şi nopţile. Munca şi dăruirea mea totală le consideram unicul remediu împotriva umbrelor şi ameninţărilor ce le simţeam crescînd în jurul meu şi al casei mele. Voiam să fiu primit în partid, mă consideram vrednic şi destul de pregătit ca să pot face pasul acesta din semicetăţenie şi ghetou marginal spre creierul şi forţa motrice a ţării şi societăţii mele. Era şi părerea lui Mihai că am intrat într-o lungă fază de dificile metamorfoze politice, soarta ţării va depinde, pentru cel puţin un secol, de calitatea reală a membrilor de partid. Am trecut de faza activiştilor birocraţi şi demagogi, puterea, ca să poată construi o lume nouă, durabilă şi rentabilă, are nevoie de o selecţie justă a valorilor şi a cadrelor. Ne trebuie oameni cinstiţi, inteligenţi şi bine pregătiţi, care, prin simpla, dar cinstita şi dezinteresata lor dragoste de idee şi ţară, să înlocuiască proştii, brutele şi ageamiii care, profitînd de conjunctură, s-au înfipt şi la pîine, şi la cuţit.

Dar lucrurile nu păreau deloc simple: istoria este un gigant iubitor de putere și de puternici, adoră utopiile, fiind, mereu și mereu, repetentă la materialismul științific. Din inerție sau obișnuință, tot spre religie sclavagistă și barbarie feudală tinde. Mihai ne informa ce fac și ce scriu francezii, italienii, englezii. La noi, Stalin murise demult (și de tot), chiar dacă noi, românii, din anumite motive „obiective", am evitat să-i cîntăm prohodul. La occidentali, stalinismul era în floare, toată inteligența Parisului și a Romei făcea pelerinaje poetice în țara de unde ne vine lumina. Noi — calea de mijloc: nici prea-prea, nici foarte-foarte. Cu sufletul în două luntri, împăcînd capra cu varza, imitînd și învățînd repede exact ce era mai dur și mai absurd în stilul de viață și cultură al acestei revoluții care, în loc să lichideze lupta de clasă, așa cum ar fi fost corect și marxist, devenea pe zi ce trece o formă de suspiciune și persecuție *omnium contra omnes**.

— Trecem printr-o febră, o lume nouă nu se face așa, ceac-pac, ne spunea Mihai. Societatea nu e mașină la care înveți să șofezi peste noapte, nici națiunea nu e un organism pe care să-l poți reeduca radical, în zece sau douăzeci de ani. Revoluția trebuie să țină cont de legile evoluției. Vor trebui să treacă două–trei generații, cîteva decenii, pînă cînd ni se vor schimba sau „muta" rădcîndinile, categoriile de gîndire, modul nostru de a concepe proprietatea, munca, idealurile. Chiar și rușii experimentează încă, păcat că ne vînd metode și aparatnici, sub titlul de soluții sigure, verificate — deși, deocamdată, toate frumoasele lor proiecte sunt încă neverificate social și politic. Asta e părerea mea. Cred că mai trebuie să trecem printr-o fiertoare și un grătar pînă cînd ne va veni mintea la cap și vom începe să ne construim — conform calităților și lipsurilor noastre naționale — socialismul nostru propriu, adică socialismul unui popor care a fost eminamente agrar, foarte țărănesc, foarte balcanic, tare temător de schimbări, de predicatori străini sau înstrăinați. Mă tem că suntem conservatori, iubim pămîntul, ograda, chiverniseala proprie, cobilițînd cu prudență și frică tot ce vine de sus sau din capitală. Timp de un mileniu și mai bine, omul a învățat să se teamă de orice stăpînire. Fiindcă orice stăpînire presupune slujbași și soldați — și aceștia trebuie întreținuți de țăran. Eu cred că această șireată și

* A tuturor împotriva tuturor (lat.).

prudentă frică a ţăranului — şi chiar a muncitorului, 90% fiind derivaţi din sat şi ţărănime — trebuie tratată cu răbdare şi multă înţelepciune. Cu cravaşa şi pistolul poţi obţine orice, în afară de încredere şi cinste. Un ţăran care se apără e un ţăran care — conform unei reţete milenare — începe să mintă, să ascundă şi să latronizeze treptat. Asta nu e bine — determină un nou val de vigilenţă şi arestări, care, la rîndul lui, înmelcuie şi aricește pe cei care ne produc şi pîinea, şi laptele, şi carnea din care trăim. Ştiu că ţărănimea e o pătură socială (eu cred că este o clasă socială) care e condamnată economic: un ţăran, cosind toată ziua, nu produce nici cît costă un şurub sau o manivelă. Dar vezi, fără şurub se poate vieţui, fără coasa lui, ba. Şi apoi, satul e vatra noastră demografică, ea e baza patriotismului nostru real, ea naşte şi acele valori de inteligenţă şi creaţie cu care ne mîndrim în facultăţi şi academii. Am ieşit dintr-un tunel, am învăţat abecedarul revoluţiei, am intrat în rîndul acelei părţi din Europa în care se construieşte o altfel de ordine şi lume. Acum, pare-se, urmează un nou tunel. Se întîmplă ceva în Ungaria, acest ceva, pentru noi, va avea foarte rele consecinţe. Stăpînirea veche, stalinistă, se clătina, o nouă generaţie de cărturari şi specialişti ieşiseră la lumină. Acum, vechii staliniști au un pretext să pună iar stăpînire pe putere, cu metodele şi sistemul pe care îl cunoaştem prea bine. Evreii încep să fugă, ungurii să se răzgîndească. Nu e bine. Cred în Xenopol; teoria sa, cu seriile şi succesiunile în istorie, mă încurajează să sper că peste cel mult zece ani vom fi gata — moral şi spiritual — pentru o treabă mare şi serioasă. Dacă vom avea puţin noroc. Eu mă rog bunului Dumnezeu, mă rog şi lui Hegel şi Marx, ca, pînă atunci, să nu dispară toate categoriile prin care am supravieţuit: cumpăna, modestia, prudenţa, dragostea de carte, dragostea de Europa şi lume, simţul dreptăţii şi echităţii romane...

— Mihai, spune-mi, îl întrebai rîzînd, vine lupul Preotesei?

— Eu zic să-şi amîie deocamdată sosirea. Încă vreo zece sau cincisprezece ani. Dacă vine acum, tare mă tem că-l prindem, îl închidem şi-l dresăm. Un lup dresat, un lup în cuşcă, vorbind în două limbi nu are nici un haz. Nu crezi?

Cătălina noastră croşeta, totdeauna tăcută, lîngă geam. Foarte rar cînta. Nu am văzut-o rugîndu-se sau cădelniţînd. Nu aducea vorba despre Mefisto, la care, cu siguranţă, se gîndea mult. O singură

dată — ascultasem toată seara Bach, Händel, Mozart — fără să-i pronunțe numele, ne spuse zîmbind tristă:

— Poate că unii reușesc să se întoarcă. Mă rog pentru ei doi să nimerească drumul înapoi spre codri și peșteri. Aș fi plecat cu el, dar nu puteam. Eu trebuia să aștept pe cineva!

Ana muncea din greu, peste opt ore pe zi. Se angajase să termine și lucrările restante ale mătușii ei. La cooperativă fură angajate lucrătoare noi, trebuia să le inițieze. La școală fusese numită maistră-șefă peste toate atelierele de croitorie, țesut, brodat. Cîștiga de două ori cît salariul meu.

Grijile totuși creșteau. Ne-au sosit de la spațiul locativ niște funcționari care, destul de înțelegători, ne-au sfătuit să ne mutăm împreună. Una din case ne va fi rechiziționată. Mihai s-a agitat, a plătit, a și mituit — lucrurile păreau a se fi liniștit. Într-o zi ne sosi groaznica veste că iubitul nostru prieten și doctor, Petrică-Sandu, a fost lovit în cap cu o cărămidă de un nebun despre care nimeni nu credea că ar putea deveni furios. Din contră, era un grav melancolic, un foarte cunoscut gazetar, un adevărat „geniu" al reportajelor optimiste și al interviurilor pozitive, internat, nu pentru prima oară, pentru ciclicele angoase și depresiuni postalcoolice. Doctorul, izbit puternic în craniu, fu transportat cu Salvarea la București, unde ar fi trebuit să fie operat de colegul și prietenul său, marele Arsene. Nu primisem nici o veste de acolo, doctorul nu avea rude, trăia singur. Cu ocazia acestui stupid accident am aflat că soția și fiica lui plecaseră, fiind evreice, imediat după război în Statele Unite, la niște rude. Nu-i scriau. Întreținea totuși, din salariul său, două mătuși bătrîne ale soției sale, foste profesoare de pian.

Am mai fost chemat la cadre de două ori. O dată ca să prezint, în original, diploma și indexul meu de student. Să se vadă că nu sunt falsificate. (S-au descoperit, se vorbea în oraș, o mulțime de asemenea false diplome de ingineri și doctori.) A doua oară, am fost rugat, nu prea politicos, să dau o declarație despre prietenii mei, profesorii Ilie Ursu și Lucian Lupașcu, zis Mefisto. Să scriu dacă eu le-am cumpărat bocancii, din banii mei, dacă eu le-am dăruit scurtele de iarnă. Dacă le-am dat și bani de drum. Am recunoscut totul, cinstit (nu am amintit nimic de Mihai), am iscălit o declarație pe care, am zis eu, s-o scrie ei, mie nu-mi plac deloc asemenea literaturi.

Acasă nu am spus nimic. Mihai era înnegurat, tăcut; ca în trecere mi-a comunicat că şi-a cerut transferul de la ICRAL. Băleanu e un porc fără margini, un porc periculos. Vrea să se mute la Patrimoniu sau la Trustul Regional de Construcţii. Va vedea el. Deocamdată şi-a luat un concediu fără plată. Îl bătea şi gîndul unei pensionări pe motiv de boală: avea cincizeci şi cinci de ani şi o anghină pectorală destul de avansată. „Mi-am trăi traiul, ne spunea, mălaiul să-l mănînce alţii". Bea tot mai des, tot mai singur.

— Du-te, mă ruga Ana, te rog du-te şi bea cu el. Lasă-l să-ţi vorbească. Are să-i facă bine. Mai nou, te iubeşte mai mult decît pe mine.

M-am dus. Am băut cu el. Am tăcut, conform acelei legi a beţiei fără cuvinte. L-am şi provocat. Nu mi-a răspuns. Abia cînd veni şi Cătălina (scena se petrecea în bucătăria Dodei Chiva), Mihai se porni, căşunînd pe biata Preoteasă.

— Dacă vine lupul tău, Cătălino, îi spuse, înseamnă că e un lup prost. Sau unul atît de viteaz, că ne va face pe toţi de rîs. Cătălină, Cătălină, nu trebuia să părăseşti teatrul. Ioane, fiule, nu trebuia să cobori din sat. Eu nu trebuia să mă las de morărit. Am nimerit un secol greu, nu suntem înarmaţi pentru această eră atomică şi cosmonaută. Nu trebuia să ieşim din păduri şi munţi, trebuia să intrăm acolo în pămînt, în iarbă verde. Nu ştiu dacă vom putea învăţa să umblăm cum trebuie cu maşinile, cu puterea, cu ciuleandra asta ce va trebui s-o jucăm, prinşi în hora marilor puteri şi a uriaşelor încleştări de tot felul. Bea, Cătălină, cred că lupul tău va veni cu siguranţă. Fiindcă tu crezi în el. Lupul meu şi al acestui ginere al meu s-a prins în cursă, e de mult blană la cojocul marelui pădurar. Poate că lupul Anei şi al copilului ei să fie marele şi adevăratul lup al timpurilor viitoare...

Nu înţelegeam nimic din această poliloghie. Într-o zi, venind de la gară, zării un modest cortegiu de înmormîntare. Mă descoperii aşteptînd să treacă. Cineva în doliu mă apucă de braţ. Era administratorul fostului meu bloc. Am vrut să fug, era exact omul de care trebuia să mă feresc.

— Domnule, îmi spuse lăcrămînd, ţinîndu-mă foarte strîns de mînă, a murit bietul Benone Popescu. Generalul. Era numai la un pas de o uriaşă descoperire. Ce păcat, ce păcat! Lumea habar nu are

ce mare pierdere este plecarea lui... Era singurul care știa, care știa sigur de ce...

— Nu mă interesează, i-o tăiai brutal. Dumnezeu să-l odihnească. Nu m-a interesat niciodată.

Nici nu băgă de seamă iritarea și impolitețea mea.

— Voi căuta să-i continuu cercetările. În orice caz, să știi: cheia nu e de găsit la cimexuri. Nu! După luni de frământări și căutări, Benone a descoperit drumul cel bun. Am extins cercetările la căpușe, lipitori și țînțari. Ei bine, află că lipitorile, de pildă...

Mi-am smuls brațul și am fugit. Am fugit ca un laș ce s-a speriat. Am intrat în primul birt popular și am cerut o halbă de bere și un rom Jamaica. Tonomatul cînta „La Spania, la Spania", o blondă beată mă îmbrățișă, îmi ceru un rom și-mi spuse: „Credeam că ai murit, Ieronime".

Ploile nu soseau, deși vînturi rele băteau și ziua, și noaptea. Citeam serile, în pat, *Poezii* de Lucian Blaga. Anei îi plăceau la nebunie. Îi plăceau pentru că acest poet (despre care nu știam dacă trăiește sau a murit demult), în tinerețe, o curtase pe mama ei, dar și fiindcă, îmi spunea ea, acest Lucian Blaga a fost mut pînă la șase ani. I-a revenit vocea numai la rugămintea mamei sale. Dar nu era vocea lui, era o voce împrumutată. Nu se știe de unde.

Citeam:

„Oaspeți suntem în tinda luminii
la curțile dorului. Cu cerul vecini."

Citeam:

„Cenușa îngerilor arși în ceruri
ne cade fulguind pe umeri, pe case."

Citeam:

„În noaptea aceasta-i bolnav. Simte o durere
la spete, tainic, la locul
unde purced să-i crească aripile.

Luna, intrînd pe fereastră, alături se culcă pe paie.
E noaptea de boală a lunei, cînd mugurii toți
plesnesc c-un mulcom țipăt sub zare.
Totul e-n așteptare. Totul — albastră văpaie."

XXII

Totul era în aşteptare.

Ziua aceea de octombrie tîrziu începu cu mai multe semne. Nu am prea dormit noaptea: l-am visat pe contele Adam turnînd beton peste caii săi vii. Stupid. Stupid, dar înfiorător. Nici Ana mea n-a închis ochii. Mihai era plecat în capitală, unde, după grele chinuri, se stinsese din viaţă iubitul nostru prieten şi mentor, doctorul Petrică-Sandu. Nu puteam merge la înmormîntare, nici nu avea vreun rost: neavînd loc de veci nicăieri, se hotărîse incinerarea lui. Cred că Mihai luase asupră-şi toate cheltuielile legate de transportul la Bucureşti al celor două mătuşi care acum rămîneau pe drumuri.

Era duminică, zi lucrătoare totuşi. Aveam de aranjat cîteva hîrtii, de obţinut cîteva iscăliturі pe unele devize modificate. Nu eram obosit, faptul că dormeam lipit de Ana îmi transmitea un fluid de energie şi forţă cu totul neobişnuită. (Vechii sultani, la bătrîneţe, dormeau cu fete tinere; mai tîrziu, îşi făceau „comprese" cu trupul unor copii de cinci-şase ani. Ştiau ei ceva!) Ana mă privea tot timpul foarte intens — nu ştiam de ce, nu puteam descifra ce-mi spunea, eram confuz şi plin de griji. De griji politice, de cadre, de lume şi ţară. Nea Prună continua să nu se arate. Colegii de serviciu mă obligară să ascult ştirile legate de aşa-zisele evenimente din Ungaria. Deschideam radioul, şi, culmea, dădeam peste un ocean de comentarii de la Londra despre Suez: acolo, americanii, aliaţi cu sovieticii, i-au pus cu botul pe labe pe francezii aliaţi cu englezii şi cu Israelul. Din toată povestea asta a ieşit învingător bravul erou al poporului egiptean, Abdul Nasser.

Nu pot să cred — şi nu credeau nici Mefisto sau Ilie Ursu — în posibilitatea unor răscoale. Din clipa în care au apărut tunurile, tancurile şi mitralierele, orice Comună sfîrşeşte la... groapa comună. Ţăranii noştri ştiu lecţia de la 1907. Muncitorimea o învaţă cu oarecare întîrziere istorică. Vechea nobilime din Polonia şi Ungaria, în

alianţă, pe atunci, cu inteligenţa romantică, a fost autoarea tuturor mutinerilor din secolul trecut. Ca şi în răscoalele noastre ţărăneşti, armatele au învins peste tot şi totdeauna. Situaţia s-a schimbat radical după Marea Revoluţie din Octombrie. Aceasta a reuşit fiindcă a fost făcută de armata însăşi, avînd la spate un uriaş continent, un uriaş popor şi un program tot uriaş. Ce mai contau, în raport cu această formidabilă forţă, cu acest atotputernic aparat, micile dureri ţărăneşti, legate de pămînt, grîu, vite, sau şi mai măruntele idealuri morale ale inteligenţei şi burgheziei ruse progresiste, legate de drepturile omului, de libertăţi sau acel englezesc *habeas corpus ?* Poate că şi Marea Revoluţie, peste o sută de ani, să devină cu totul altceva. A început ca o revoluţie morală („pîine şi dreptate pentru cei exploataţi!"), dar pe parcurs lucrurile s-au mai complicat: ne trebuiau o forţă conducătoare, atotputernică, electrificare şi soviete, apoi colectivizare şi industrializare masivă. Cu dreptatea şi egalitatea mai trebuia să aşteptăm. În orice caz, revoluţia rusă (spre deosebire de cea franceză sau americană) a arătat că totul poate fi dărîmat, schimbat, că totul poate fi început de la zero. „Totul se schimbă" — îmi spunea Mefisto — „totul, în afară de acest adevăr neschimbat, că totul se schimbă." Contactul dialectic al tuturor lucrurilor stă la pîndă, totul poate fi afirmat sau negat, singura concluzie a istoriei nu ar fi decît că „fără popor nu e posibilă nici o revoluţie, nici un fel de progres social".

„Noi nu avem — îmi spunea Mihai Pascaly, fiul celui mai bogat morar şi moşier din judeţ — o burghezie consolidată în două sute de ani de evoluţie, cum au vecinii noştri din Europa de mijloc. Am stat sub fanarioţi şi turci pînă la 1877. Avem o burghezie improvizată, sperioasă, vinovată şi laşă. Inteligenţa — adică intelectualii sau cărturarii adevăraţi — a fost pusă la popreală, ea va dispărea în groapa sau vîntul Istoriei de Roller. Acum, cei care o înlocuiesc sunt nişte improvizaţi, atît de lipsiţi de caracter, încît nici nu apuci să-i contrazici un pic şi au şi trecut cu totul de partea ta. Rămîn muncitorimea (veche sau nouă), ţărănimea, funcţionărimea de mijloc. Dacă partidul vrea să conducă prin aceştia, ar fi excelent: dar va trebui, să-şi aplece din cînd în cînd urechea şi la durerile lor imediate. Umiliţii şi obidiţii aşteaptă de un secol steagul dreptăţii

lor. Nu poţi veni acum să le spui: „Tovarăşi, aveţi răbdare, întîi ne aranjăm noi, apoi armata, apoi cadrele mici: peste un secol vă va veni şi vouă rîndul. Pînă atunci răbdare, disciplină şi întreceri socialiste!" Nu se poate. Lozinca nu poate înlocui realitatea şi nici defilarea nu poate suplini lumina şi pîinea. Să ne ferească zeii şi Marx de nenorocirea de a amuţi poporul prin forţă. Cei muţi vor deveni surzi exact cînd ne va fi lumea mai dragă. Dictatura proletariatului trebuie să fie dictatura adevărului şi a dreptăţii sociale. Să nu uităm revoluţia, ameţiţi de mijloacele de putere pe care aceasta ni le-a pus în mîini."

Aveam la mine cererea de intrare în partid. Sunt fiul tatălui meu, fratele lui Pătru, soţul Anei mele. Mă îndoiesc, *dar cred!* Cred în planurile de construcţii viitoare, cred în alfabetizarea celor de jos, cred în electrificare şi în puterea populară. Cred în mecanizarea muncilor grele, cred în dreptul la învăţămînt gratuit al tuturor fiilor patriei, cred în egalitatea de şanse şi în egalitatea înaintea legilor. Cred în dictatura proletariatului, eu şi Ana — şi chiar Mihai, maistrul zugrav, fruntaş în muncă — trăim şi muncim în modul cel mai socialist. Nu am resentimente în legătură cu moartea fratelui meu, Pătru. Cu condiţia ca asemenea abateri de la legislaţia socialistă să nu se mai întîmple niciodată în viitor. Nu-mi place excesiva birocraţie şi nici sistemul acesta de a umbla cu bocancii în trecutul şi în conştiinţa intimă a oamenilor. Cunosc de aproape o mulţime de foşti fascişti, de foşti fii de bancheri industriaşi sau arendaşi, deveniţi peste noapte fanatici paukerişti şi stîngişti de extremă. Aceştia nu au dosare? Trecut? Rude în puşcărie sau străinătate? De ce? Fiindcă ei controlează şi dosarul meu, şi dosarul lui nea Prună. Şi pe cel al lui Mefisto sau Ilie Ursu, care, amîndoi, au fost ilegalişti şi antifascişti de baricade şi Doftana! Dar eu nu mă revolt: eu mă ridic şi spun partidului totul despre acest con de umbră din conştiinţa mea.

În consecinţă, rog să mi se ia în considerare această sinceră mărturisire de credinţă şi devotament. Vin cu multe certitudini şi cu multe îndoieli. Practica vieţii de şantier şi organizaţia de bază vor face din mine un soldat multilateral educat. Am fost mulţi ani foarte singur şi — se ştie — un om singur e totdeauna în foarte proastă tovărăşie.

Îi arătasem cererea asta lui Mihai. A dat din cap și a zis: „Asta ești, ăsta să rămîi!" I-am citit-o și Anei: „Din punct de vedere politic, să știi, noi nu prea avem noroc. Doar copilul nostru, poate... Dacă vom fi vrednici să-i asigurăm o lume liberă, luminoasă și dreaptă."

Dar această duminică lucrătoare avea toate semnele unei zile ieșite din comun. Nu plecasem încă la Regionala CFR, cînd ne pomenirăm cu Cătălina, îmbrăcată sobru, bătînd cu discreție la ușa casei noastre. O ruga pe Ana să-i dea buletinul: vrea să meargă la CEC, are trei carnete vechi, vreo zece mii de lei, adunați de ea și de Mefisto. Pentru cazuri de boală, înmormîntare, pelerinaj la peșteră. S-a gîndit la asta azi-noapte: să facă un singur CEC și s-o treacă pe Ana ca a doua posesoare. Pentru orice eventualitate. De ce s-a îmbrăcat în negru? Cum, nu știm? Păi, a murit una din fostele ei colege de școală și arte plastice, domnișoara Dorubschi. A fost și ea mai mulți ani la nebuni, era și ea o incurabilă. Umbla, biata, cu două traiste umflate prin oraș. Nu cerșea, nu făcea scandal. Era numai foarte murdară. Dormea și iarna, și vara în clopotnița bisericii Mîntuleasa. Hienele și șobolanii de pradă din oraș au jefuit-o de tot ce avea. Tatăl ei, directorul unei bănci agricole, fusese un intelectual de mare clasă. Fiind un pasionat iubitor de teatru, a adunat o viață întreagă tot felul de documente. Și a scris o istorie a teatrului. În trei volume. Cu fotografii vechi, afișe, documente, scrisori, toate în original. O comoară de istorie culturală — această carte. Dar ea a dispărut fără urmă — împreună cu toată biblioteca și cu o colecție excepțională de timbre, cu bijuterii și alte bunuri. Cine știe cine se bucură de moartea ei, pîndind clipa în care se va putea folosi de moștenirea Dorubschi? Poate că acea colecție de timbre — despre care s-a zvonit că ar fi ars — a și fost vîndută undeva într-o mare capitală occidentală. Pe dolari. Biata Maria Dorubschi! A fost cea mai frumoasă și mai distinsă fată din generația lor; la Conservator venea cu trăsura ei. O înmormîntează Fondul Plastic, era membră veche a Uniunii Pictorilor, avusese expoziții și succese înainte de a se întuneca total.

Pre limba ei, Ana i-a spus: „Stai, nu te las singură, am cunoscut-o și eu pe Maria Dorubschi. Mergem și la catafalcul ei. Să-i ducem un buchet de flori..."

Am trecut pe la şantier. Totul era în regulă. Ne bucuram că terminarăm la timp cu betonatul circularului de întors locomotivele. De-acum nu ne mai păsa, putea să ningă, să plouă, utilajele erau toate la adăpost. Turnul de semnalizare îl puteam turna şi pe lapoviţă sau ninsoare.

La organizaţia de partid nu am găsit pe nimeni. Cu secretarul sectorului meu m-am întîlnit pe coridoare: era grăbit, distant, nu mi-a zîmbit deloc. („Ce dracu are? Ce poate să fie? De ce e cu su-su-n jos?") Peste umăr, scuipînd cuvintele ca pe nişte seminţe, îmi spuse telegrafic: „Tovarăşe Lupu, dumneata să te duci imediat, dar imediat, la camera 6. Lămureşti acolo ce ai de lămurit — abia după aceea vii şi la noi..."

Camera 6. Camera 6. M-am dus. Am fost ţinut în picioare mai mult de o oră. Apoi am fost condus în altă cameră, unde un tovarăş foarte plictisit şi obosit îmi puse în faţă o foaie de hîrtie (toc rezervor aveam) şi mă invită să scriu tot ce ştiu despre dispariţia (dispariţia, nu moartea) fratelui meu, Pătru Lupu. Am refuzat, zicînd:

— Fratele meu e mort, consider acest capitol ca fiind definitiv închis. Nu am nimic de reclamat sau de declarat!

— Dar avem noi, îmi spuse ipochimenul cu ochii roşii de nesomn: de unde ai aflat de moartea lui? Cine ţi-a deconspirat numele lucrătorului care, chipurile, a tras în el? Ce rol au jucat în drama asta bandiţii Ilie Ursu şi Lucian Lupaşcu, zis Mefisto, zis şi Ezechiel? Ce ai căutat la Chilia Veche, cu soţia, fiica fostului capitalist Mihai Pascaly? Astea să ni le scrii! Şi-apoi vom vedea.

M-am ridicat calm şi zîmbitor. Cu vocea mea cea mai frumoasă le spusei următoarele:

— Morţii cu morţii — iar noi cu ale noastre. Vă salut şi vă zic „noroc bun", fiindcă, afirmă minerii din Valea Jiului, există şi un „noroc rău" în istoria clasei muncitoare!

Zicînd acestea, ieşii drept, ca o flamură salvată dintr-o nedreaptă bătălie.

Nu are nici un rost să mă mai gîndesc la figurile pe care mi le făcea şarpele *redivivus** din pancreasul meu. Priveam spre ceţurile întunecate ale munţilor, simţeam zăpada care vine. Vîntul rece, dar deloc geros, îmi biciuia faţa. Plecai pe jos în oraş, mi se făcuse un

* Reînviat (lat.).

dor nebun de Ana, de doctorul Petrică-Sandu, de mama. Presimţeam o mare nenorocire, nu eram de ieri, de alaltăieri, ştiam cam ce vînturi bat în lume, prin ţară, prin oraş. Dar trebuia să fiu bărbat, aveam o familie — şi ce familie! —, trebuia să lupt. Sau, dacă nu mi se dădea dreptul de a lupta, măcar să fiu la înălţimea exemplului dat de fratele meu. Există, în istoria oricărei revoluţii, urcuşuri şi coborîşuri, tunele şi viaducte, sistole şi diastole. Primii sacrificaţi sunt totdeauna copiii săi. Danton a fost decapitat de Robespierre, Robespierre a fost decapitat de răzbunătorii lui Danton. Kirov, Zinoviev, Kamenev, Gorki, Pătrăşcanu şi mulţi alţii. Tito, de pildă: ieri călău şi iudă, azi un prieten devotat al socialismului real.

Ca un pensionar sentimental, m-am dus în curtea din spatele muzeului. Am sărit gardul şi am ajuns aproape de vechiului meu bloc. Căutai copacul acela, frate şi martor. Nu-l mai găsii: fusese tăiat exact în dimineaţa zilei de azi, mi se spuse. Zăcea acolo — mi se părea liniştit şi foarte împăcat cu soarta lui. Rupsei o creangă din vîrful lui, din vîrful ce rămăsese viu, deşi totul părea că e uscat şi mort, şi plecai la „Bobocica".

Aici, lumea părea foarte agitată, se vorbea de la o masă la alta. Cică azi-noapte avusese loc un mic cutremur de pămînt, care, din fericire, nu s-a soldat cu vreo pagubă. Nu se ştia precis unde a fost centrul seismului: în Munţii Vrancei sau în Macedonia? Oamenii nu l-au prea simţit, totuşi între animale a fost o mare alertă. De spaimă, un inginer tînăr s-ar fi aruncat pe geam, doi contabili au băut o sticlă de spirt medicinal şi au murit în chinuri grele.

Tresării fericit. Prin geamul cîrciumii se uita la mine Mihai. Îi făcui semn să intre. Venea de pe drum, adusese urna bunului nostru prieten. Iat-o. Asta e tot ce a rămas din unul din cei mai străluciţi savanţi din urbea noastră. A fost cea mai tristă înmormîntare posibilă. Nici nu a fost o înmormîntare: o simplă *restitutio in integrum** a unor hidrocarburi, cu ajutorul focului ce ardea tot pe bază de hidrocarburi.

Comandarăm bere şi rom. Îi povestii tot ce mi s-a întîmplat la camera 6. Tăcu, oftă:

— Se pare că va avea loc un nou val de epurări, deblocări, verificări. Ioane, noi n-ar trebui să ne temem, dosarele noastre sunt hiperverificate...

---

* Restabilirea totală (a situaţiei iniţiale) (lat.).

Şi mi-a spus vestea cea mare: Băleanu, trimis în delegaţie în Iugoslavia vecină şi prietenă, a trecut clandestin graniţa în Austria şi a cerut azil politic. Nu singur, ci cu Stănculescu şi Ivanovici, doi tovarăşi de nădejde şi mare încredere... Iar despre Mefisto şi Ursu îmi spuse că au fost reţinuţi şi anchetaţi mai multe zile la Cîmpeni sau la Turda. Ceea ce i-a pus în alarmă pe cei de acolo e faptul că, în mod cu totul misterios, cei doi bătrîni profesori au dispărut fără urmă. S-au volatilizat. Nu erau urmăriţi, ancheta la care fuseseră supuşi era una de rutină: munţii sunt suspecţi, orice om care vine de la oraş şi vrea să se stabilească în apropierea unui munte devine automat şi el suspect. Mai ales cînd are un anume trecut legat de zîne, iezere etcetera. Dar, după dispariţia lor din localul miliţiei, lumea s-a alarmat. Pînă la urmă, nu au avut încotro şi i-au declarat nebuni. Se spune că au refuzat să scrie şi să vorbească româneşte: vorbeau numai ungureşte, nemţeşte, evreieşte, ruseşte. Dar totdeauna în altă limbă decît translatorul adus.

Mă înveselii.

— Suferinţa îşi are umorul ei. Dacă am ajuns să fiu om şi să mă pot considera demn de a ţine capul sus, o datorez, în mare parte, ploşniţelor lui Mili, lecţiilor cu rom şi bere ale lui Mefisto şi Ursu. Nu mi-e frică de viitor. Poate că e necesar ca ţara asta să mai treacă printr-o probă de durere. Din ea învaţă toată lumea, învaţă mai ales cei care greşesc greşind greşeala. Fericirea dezbină, îmbuibă, leneveşte; suferinţa luminează, trezeşte, ne aduce mintea la cap. Deşi totul e stupid, criminal şi absurd, totul e şi foarte, foarte omenesc. Din păcate...

— Nu ştiu dacă ai dreptate, îmi zise socrul meu. Asia nu e Franţa, nici Stalin nu a fost Napoleon. Hruşciov a scos oamenii din lagăre, acum trebuie să scoată teama de lagăr din oameni. Trăim asiatic şi ne judecăm după norme europene. Dragul meu, nu mai ajunge să ştim istorie şi geografie, trebuie să învăţăm filosofia istoriei şi a geografiei. Fiindcă, din păcate, istoria însăşi nu ştie istorie: istoria nu s-a uitat niciodată în oglindă. Şi oglinda asta ar fi poporul de jos. Din cauza asta, împăraţii şi regii nu ştiu ce e viaţa, mareşalii şi generalii ce comandă în războaie habar nu au ce e moartea şi nici puternicii lumii, care conduc popoare şi naţiuni, nu cunosc adevărul din oglindă... Vorbeşti de suferinţă ca de o şcoală. Pentru unii, este! Dar pentru cei mai mulţi există pericolul unei lente şi sigure ticălo-

şiri. Cel care e obligat să mituiască se simte îndrituit să fure şi să mintă: cel pe care nu-l plăteşti omeneşte sau căruia îi iei vita şi găina din bătătură devine peste noapte un disperat, capabil de orice. Poporul are nevoie de exemple şi modele. Noi nu avem o biserică luptătoare şi nici tradiţii sindicale muncitoreşti. Pămîntul ne-a unit, limba ne-a făcut o naţiune, şcoala şi armata ne-au dat sentimentul de stat independent într-o Europă modernă. Dar revoluţia e altceva. Ea este cea mai uriaşă experienţă socială pe scară planetară. Are la bază o filosofie ce crede în ştiinţă. Afirmă drepturile la egalitate şi dreptate socială pentru toţi urgisiţii şi oropsiţii acestei lumi, atît de nedrepte şi inegale. Acum, conducătorii ei, sunt niţeluş speriaţi: a curs sînge proletar în Polonia, Ungaria. Este cît se poate de normal să fie aşa. Cine a făcut o revoluţie ţine cu dinţii de ea, nu mai doreşte, se teme ca de foc de o nouă revoluţie. Sau contrarevoluţie. Oricît de mică. Crede-mă, ţăranul nostru are dreptate — o dialectică dreptate — cînd spune: orice rău e spre bine, fiindcă şi orice bine e spre rău. Secolul acesta e atît de dens, are reactivi atît de puternici, încît oamenii, societatea, ideile şi legile se schimbă în zece ani mai mult decît se schimbau într-o sută de ani în trecut, într-o mie de ani în străvechime. Noi să avem o singură grijă: să supravieţuim, cinstit şi calm. Comuniştii vor descoperi singuri că libertatea şi adevărul nu sunt nişte gogoriţe intelectuale, ci nişte legi şi constituente ale lumii. Cărbunii, petrolul, celuloza, pămîntul arabil, maşinile toate, ca să funcţioneze normal şi rentabil, au nevoie de adevăr şi libertate. Oamenii se pot lipsi de ele, ei se pot entuziasma, se pot minţi, închinîndu-se unor iluzii, umflînd cifrele şi rapoartele ca totul să pară aşa cum ni se pare nouă că ar trebui să fie. Dar Materia nu ştie carte, ea nu are nici nivel politic sau ideologic, materia are nevoie de capete care gîndesc şi de cifre reale. Pămîntul nu e nici lichea şi nici birocrat. Pămîntul e pămînt, dacă nu vorbeşti cu el pre limba lui, mori de foame între un tractor ultraamerican şi un siloz ultrasovietic. Orice bătălie cu oamenii poate fi cîştigată de oameni, dar o bătălie cu valorile scop — binele, adevărul, dreptatea — e o bătălie pierdută. Fiindcă înseamnă o bătălie cu baza, cu legile materiei, cu rădăcinile condiţiei universului...

— Şi atunci, întrebai înfiorat de sumbre presimţiri, ce e de făcut? Ce e de făcut... acum?

— Nimic, îmi răspunse rîzînd Mihai. Nimic decît să aşteptăm Lupul.

Nu ştiam dacă vorbeşte serios sau glumeşte, ca de obicei.

— Dar vine? Crezi în acest lup?

— Ioane, problema mă depăşeşte. Totuşi, de multă vreme mă urmăreşte, în somn, un vis greu... Trebuie să ştii că strămoşii mei au fost mocani, chemaţi de Vodă Mavrocordat să construiască mori pe aceste sălbatice meleaguri. Suntem de origine din Răşinari, ne-am chemat Pascu. Un Ipsilante, pentru bani grei, ne-a căftănit şi ne-a dat acest nume grecizat, Pascaly. N-am vrut să revin la numele vechi fiindcă nu voiam să se creadă că mă lepăd de neamul meu. Prin tradiţie, toţi bărbaţii din familie s-au căsătorit peste munte, luînd fete din părţile Haţegului, Făgăraşului sau din Mărginimea Sibiului. Irina mea era fată de popă din Sălişte, mama ei fiind sora soţiei învăţătorului, a cărei unică fată e Cătălina asta a noastră... Ca să ştii.

Tăcu un timp. Trecea la un registru greu, la o gamă sensibilă şi, probabil, încă dureroasă.

— Ca flăcău cu şcoală şi mare avere, am traversat şi eu Carpaţii în pantahuza asta care în Ardeal se cheamă „a merge în vedere". Adică a merge şi a-ţi căuta o fată pe potrivă. Nu eram încă logodiţi, nici nu fusese deocamdată vorba de dragoste sau cerere în căsătorie. Îmi amintesc doar că mă plimbam cu Irina mea prin Dumbrava Sibiului. Erau acolo, în adîncul acestei păduri de lîngă Răşinari, o casă vînătorească şi, în jur, cîteva cuşti cu animale sălbatice din munţi. Un început de grădină zoologică. Ţin minte că într-o cuşcă era o vulpe încolăcită ce dormea, în altă cuşcă un urs ce-şi lingea tălpile. Şi între acestea... un lup. Un lup nefericit, neresemnat. Se plimba în cerc, se izbea de gratii, tot ce făcea arăta că doreşte să scape şi că se zbate de moarte pentru libertatea lui. Irina — care era o fată fină şi tăcută — a rămas cu ochii pe acest lup. A fost atît de mişcată de nefericirea acelui biet animal, încît, după o vreme, izbucni în plîns, scuturîndu-mă: „Scapă-l! Tu nu vezi cît se chinuie?"... În sfîrşit, acesta a fost, cred eu, momentul în care am hotărît s-o iau pe ea şi nu pe alta de soţie... Ăsta ar fi prologul. Irina a pierit aşa cum a pierit. Nu am reuşit mulţi ani s-o visez măcar o dată. Ea îmi umplea ziua. Drama ei a fost Steaua Polară a bietei mele vieţi. Dar, de la o vreme, a început să mi se arate în somn.

Vag, de departe, doar un zîmbet şi o siluetă albastră. În ultimele luni însă am avut de cîteva ori acelaşi vis. Cu ea. Eram tot în Dumbravă, tot tineri ca atunci. Irina era veselă, veselă, nu ştiam de ce se bucura de unde atîta fericire. Am întrebat-o, ea m-a luat de mînă şi m-a dus pînă aproape de acele cuşti cu animale. Vulpea era tot încolăcită în somnul ei, ursul îşi lingea labele — dar cuşca lupului era goală, gratiile dispărute. „Uite, îmi spunea în somn Irina, uite, vezi? Lupul nostru a reuşit să scape!"... Acesta ar fi *pattern**-ul visului ce îmi revine tot mai des.

— Deci vine!

— Cred că da. În vremurile trecute — cronicile o consemnează — venea la o sută de ani. Dar acum, prin această condensare a istoriei de care ţi-am amintit, e nevoit să coboare tot la zece ani. În '46 a coborît: dar nu aici, ci de pe Feleac în Cluj. L-au împuşcat nişte soldaţi beţi. Anul acesta s-ar putea să coboare în Iaşi, Bucureşti sau la noi. Cine ştie? Suntem la întorsură, el e un lup valah, are obligaţia să vină, să vază şi să fie văzut. Cătălina a spînzurat de tavan un fir de lînă de care atîrnă un inel gros: de cîteva zile, zice ea, inelul pendulează continuu. A fost cutremur azi-noapte: te asigur că inelul nu şi-a schimbat pendularea în amplitudine, neliniştea lui e legată de altceva.

— Ana ştie?

— Desigur. Ana nu mai e fată, nu mai e nici femeie: Ana e mamă. Şi o mamă ştie tot. O mamă e cheia de boltă. Ea este calea şi viaţa...

Tăcurăm. O umbră verzuie, ca un mucegai rece, ca o veninoasă ciupercă, se apropie de mine. Ştiam că ea e frica mea. Frica de moarte, frica de viaţă, frica de frică. De obicei, pe vremea cînd beam tot rom cu bere în această cîrciumă, dar ascultînd prolegomenele marelui Mefisto, umbra asta intra în mine, mă cuprindea osmotic, mă îmbiba pînă la lacrimă sau ţipăt. Ceream atunci un rom dublu, treceam la băşcălii de contabil cretin şi uitam. Uitam ignorînd şi anulam tîmpindu-mă. Acum priveam în ochii lui Mihai, ştiam de mult că melancolia este fericirea celor trişti şi singuratici, mă bucuram că afară începuse să fulguie, că, de departe, se aude o

* Tiparul, modelul (engl.).

fanfară funebră ca un memento. Umbra continua să-mi dea tîrcoale, dar nu mai găsea nici un por deschis spre laşitate sau minciună.

Am prins convoiul de înmormîntare al Mariei Dorubschi chiar la intrarea în cimitirul Ungureni. Nu-mi venea să-mi cred ochilor. În coloana ce urma dricul lui Lendvay (dar tras de alţi cai şi condus de alt căruţaş) erau doi preoţi: unul catolic şi altul ortodox. Iar în urmă, se înşiruia o impunătoare coloană de „oameni bine": generali în uniformă, foşti demnitari, actori pensionari, cucoane muzeale. Toată această lume era îmbrăcată foarte elegant, mirosind, e adevărat, a naftalină, dar menţinîndu-se la cel mai pretenţios nivel *high-life** dintre cele două războaie.

Au slujit pe rînd ambii preoţi: în pace, fără nici o urmă de *ira*** sau *studio**** schismatic. Mi s-a părut extraordinar, se încrîncena pielea pe mine (Ana se lipise de braţul meu) auzind, la sfîrşit, cîntîndu-se: *Circumdederunt me gemitus mortis***** de către preotul catolic, urmat imediat de tînguitul gregorian al protopopului ortodox: „Într-adevăr deşertăciune sunt toate, şi viaţa aceasta e umbră şi vis..."

Şi viaţa aceasta e umbră şi vis!

Se întetea ninsoarea. Dar frig nu era. Am ajuns acasă pe jos. Am pus un vin bun să fiarbă cu mirodenii şi am cinstit pomana acestei nefericite Marii, care, în viaţa ce a avut-o, nu a fost decît o umbră şi un biet vis.

XXIII

Era trecut de orele unsprezece, Ana depăna un scul de lînă, eu îi comentam ultima (şi unica) scrisoare a nefericitului meu dascăl, Mefisto. Simţeam că soţia mea e foarte îngîndurată, se uita rar în ochii mei, o cunosc destul de bine acum ca să nu-mi dau seama că — fie din cauza înmormîntării Mariei Dorubschi, fie din alte tainice

---

* (Viaţa din) înalta societate (engl.).

** Mînie (lat.).

*** Părtinire (lat.).

**** Mă înconjurară gemetele morţii (lat.).

motive legate de trecerea în a patra lună de graviditate — era deosebit de nervoasă și înfricoșată. Ca să-i abat gîndurile și furtuna unei scadente crize, îi comentam ideile (total bizare) ale prietenului nostru, scrise în gara Simeria sau Teiuș.

— Iată, îi rezum Anei, profesorul ne spune că, la Tignes, 115 fizicieni, dintre care doi avînd premiul Nobel, s-au unit ca să discute problema asta a neutrinilor. Aceștia se nasc în soare sau în centrale nucleare, nu au sarcină electrică, trec prin noi. Dacă li se va descoperi o cît de infimă masă, aceasta va însemna că acel „big bang" inițial se mai poate repeta — deci că pot avea loc ciclice geneze de noi universuri. În istorie, adaugă profesorul, deja avem o mulțime de dovezi că anume fenomene sau întîmplări revin cu regularitate. Există un „little bang" ce are loc acum, sub ochii noștri. Lumea s-a umplut de diferiți neutrino, totul e gata pentru o nouă geneză... Îmi scrie apoi, continuai eu să relatez, despre holograme, despre fenomenul Kirlian, despre experiențele lui Backsen. Un savant român, cu care e prieten, ne convinge că esența nu e decît o imagine înfășurată; gîndirea nu ar fi decît aceeași esență... desfășurată. Miracolul, ne scrie, a intrat adînc în fizică, biologie: plantele au memorie și inteligență (iubesc și nu uită), animalele văd și simt lumea și chiar istoria, mările și oceanele sunt ființe. Nu există materie, există doar energie. Chiar și Hegel trebuie depășit. El susținea că spiritul creează materia: s-a înșelat. Materia e o formă de spirit mult superioară spiritului imaginat de el, e energie pură și nemuritoare, deci un mister deocamdată infinit. Galaxiile se dilată, fug, civilizația și cultura noastră nu sunt decît un experiment sau un accident al materiei spiritului energetic, un fel de boală a pielii sau o rîie a spațiului infinit și a timpului absolut... Există — continuă profesorul, cred că băuse ceva înainte de a ne scrie —, există un scenariu al lui Feigenbaum, în care e dovedit că orice sistem fizic poate trece de la o stare fizică stabilă la una haotică și dezordonată... Încearcă apoi — rîndurile acestea sunt scrise deja în gara Teiuș — să ne explice ceea ce s-ar putea numi *forma mentis** la români. Toți cei care au încercat, scrie el, inclusiv subsemnatul, să explice psihologia poporului nostru ar fi contrazișî de schimbările survenite după război. Înainte, în perioada naiv romantică a naționalismului nostru idilic, se putea afirma că suntem un popor blînd, tolerant, ospitalier: nu am dat sfinți, nu

* Imaginea spirituală (lat.).

am organizat pogromuri, ruguri, vînători de vrăjitoare. Nu am avut războaie religioase sau civile. Ne plac bîrfa, viaţa uşoară, suntem superficiali, începem multe şi nu terminăm mai nimic. Poeţi şi gazetari, actori şi public înzestrat cu mult spirit ironic şi autoironic. Biserica noastră e lumească, asceza ne e străină (am postit timp de două milenii), politica cea mare e de tip bizantin (dar inteligentă şi practică), cea mică, ce se face prin cafenele şi pieţe, e levantină şi teatrală... Dar, îmi scrie cu amărăciune Mefisto, toate aceste trăsături de caracter (şi de lipsă de caracter), din păcate, nu mai sunt deloc valabile astăzi. Nu mai suntem blînzi şi răbdători — scenariul lui Feigenbaum e deosebit de activ —, dăm un numă deosebit de mare de şnapani şi bătăuşi. Suntem uniţi, mai uniţi ca niciodată, dar, deocamdată, uniţi sub norii unei spaime, ai unei ocupaţii, în aşteptarea unei autonomii şi independenţe mîntuitoare. Vechea noastră lozincă tolerantă, din timpul dezgheţului din 1954–1955, „cine nu e împotriva noastră e cu noi!" are tendinţa, deloc neutrină, de a deveni contrarul său. Te plictisesc, draga mea, nu-i aşa?

Ana îmi zîmbea. Ochii ei îmi spuneau clar:

— Din contră. Îmi face bine. Chiar dacă nu înţeleg şi nu pot urmări totul...

— Ciudat, draga mea, mi se pare modul în care Profesorul îşi încheie scrisoarea. Îţi citez: „Cartea lui Iov mi se pare a fi cea mai cutremurătoare scriere despre condiţia umană. Este o pagină de supersatiră metafizică. Nici mitul lui Sisif, nici cel al lui Hristos, nici Iona în chit, Prometeu spînzurat de Caucaz sau Faust iscălindu-şi stupidul contract cu tizul meu nu rezumă mai perfect absurditatea Atotputerniciei, ce creează un Rău ce nu se poate termina nicicum şi nicicînd. Cred că la cele trei stări de care ţi-am vorbit — starea de veghe, de somn, de vis — trebuie adăugate starea de recluziune şi cea de Iovie. Adică de neputinţă. Adică starea în care, prin absurd, pierdem totul din cauza unui criminal pariu făcut în ceruri. Şi casa, şi copiii, şi vitele. Pînă şi prietenii. Şi cu toate acestea, culmea, nu avem măcar voie de a ne pierde credinţa, de a ne îndoi sau revolta... Dragii mei, eu nu pot, eu refuz, eu sunt prea om ca să rezist la atîtea. Am fugit din sinagogă, fug şi din Vechiul Testament, mă duc învăţător în munţi, nu vreau să ajung să fiu *eu* nevoit a-i ierta pe stăpînii lumii pentru criminala lor nedreptate..."

— E cumplit, citii în ochii foarte atenţi ai soţiei mele.

— Așa e. Iată că încheie tremurat (cred că aceste ultime rînduri le-a scris în mersul trenului) cu următoarele: „Ana noastră minunată va naște un copil frumos. De va fi băiat, să-i spuneți Pătru; de va fi fată, s-o numiți Irina. Voi doi și cu a mea Cătălina sunteți tot ce las frumos în urma mea. Viața mea a fost o succesiune de nenoroace: în rău, prin rău, spre și mai rău. Doresc ca viața voastră să fie un șirag continuu de minuni bune..."

M-am dus la geam, am dat perdelele la o parte. Ningea frumos afară, fără vînt sau viforniță, fără ger prea mare. Soba noastră de teracotă era fierbinte. Știam ce gîndește Ana privind spre zarea nevăzută a munților. Acolo, sus, era senin, cred că răsărea luna. Plină. În Luncă ningea acum ca în cărțile de povești, ca în desenele animate. Cu fulgi mari și grei.

Auzirăm o bătaie în ușă. Era Cătălina. Îmbrăcată în țundra ei mițoasă, cu cizme grele de pîslă, mănuși de lînă groasă. Deloc fardată, fără nici o strălucire de nebunie în priviri.

— Eu v-aș propune să veniți și voi, ne zise.

— Unde?

— Să-l așteptăm. Să-l întîmpinăm. Să-l vedem. Simt eu că în noaptea asta El va coborî în Cetate.

— Lupul? întrebai eu în locul Anei.

— Da. Lupul nostru.

— Ce nevoie avem noi de el? zisei eu, oțărîndu-mă. Lupul nostru cel mic și drag e pe drum. Noi, în afară de copilul nostru, nu recunoaștem nimic și pe nimeni.

Preoteasa se încruntă. Dar se stăpîni.

— Ascultați-mă! Eu sunt foarte bolnavă, inima mea abia mai bate. Dacă vă chem, o fac fiindcă știu că și voi doi aveți nevoie să-l vedeți. De ce n-aveți încredere în mine? Cînd v-am mințit eu?

— Mihai știe?

— Desigur. Dar e amețit. A băut tocmai fiindcă știe.

— Ce știe? Toată după-masa am fost împreună. Nu mi-a spus nimic.

— Mihai știe istorie! Și istoria noastră — slavă Domnului — încă nu s-a lepădat de tot nici de legende și nici de mitologie. Uneori, semnul e mai important decît evenimentul, legenda mai adevărată decît fapta în sine. O dată pe secol, pentru o noapte, poate că pădurea devine mai importantă decît Parlamentul sau Patriarhia... Tăcu, tăcu, privind în jos, ca un copil scos la tablă. Apoi mai zise:

Eu nu pot să neg şi nici să ascund: îl aştept de mult. Azi, cînd a început să ningă, am înţeles că a pornit. Şi că vine. Nu vă daţi seama — dar ... dar şi voi îl aşteptaţi.

Ne îmbrăcarăm gros şi ieşirăm în noapte. Baba Chiva şi Mihai ne urmăreau tăcuţi din curtea lor. „Luaţi şareta!" ne strigă Mihai. Dar Cătălina fu împotrivă: dacă el vine pe jos, să mergem şi noi pe jos.

— Oraşul e plin de patrule, i-am spus. S-a întîmplat ceva, undeva...

— Acele patrule sunt pentru paza oamenilor, îmi răspunse Cătălina. Nu au nimic cu un lup.

Am pornit de-a lungul cîmpului, pe drumul ştiut. Zăpada era destul de înaltă, dar moale şi afînată. Ningea frumos, mi se părea că e cald, de parcă aş fi fost într-o cameră în care s-a făcut foc bun. Femeile, ţinîndu-se de braţ, veneau în urma mea, eu le tăiam cărare. Oraşul, somnoros luminat, se vedea ca un ochi bolnav. Nu bătea nici un fel de vînt, ninsoarea cădea verticală.

Plecam să vedem un lup. Plecam să vedem Lupul. Mi se părea şi absurdă, şi sublimă această acceptare de către noi a visului Preotesei noastre. Intrarea în mimesis şi mit, ar zice Mefisto, înseamnă intrarea în metoforă şi simbol, ieşirea din real şi acceptarea misterului, ca teatru şi istorie. Ne întoarcem cu un mileniu în urmă, ciuma ne apare sub chipul unui cerşetor jegos, cu mască de mort, hunii ne sunt prezentaţi sub chipul unei invazii de vulturi pleşuvi. Sfînta Genoveva păzeşte Parisul. „Sfînta Cătălina" ridică podurile Cetăţii pentru ca El să poată intra. Venea tot la o sută de ani — acum, din motive foarte, foarte obiective — e nevoit să vină tot la zece ani. De ce vine? Nimeni nu ştie. Ce-l scoate din codri şi-l mînă în jos? Ce rost să punem asemenea prea-logice şi pre-logice întrbări!? Suntem făcuţi din materie şi spirit — din spirit care e materie şi din materie care e spirit —, trăim respirînd cunoaştere, dar şi întuneric, avem sufletul împărţit între instincte şi raţiune, iar spiritul ne e alcătuit din categorii imanente, dar şi transcedente. Chiar şi la facerea betonului, există un moment chimic pe care, deocamdată, îl intuim mai mult decît îl ştim, chiar dacă îi scriem clar formula pe tablă.

Nu o auzeam vorbind pe Preoteasa noastră. Nu era o seară ca toate celelalte. Cenuşa îngerilor arşi în ceruri... şi aşa mai departe. Eram încălţat în cizmele mele de cauciuc, aveam ciorapi de lînă groasă, mă simţeam bine sub cazaca mea îmblănită. Şi Ana era foarte gros îmbrăcată, cu o manta îmblănită de Orăştie, în picioare

cu pîslari rusești. Înaintam în pas normal, fără grabă, ocolind orașul pe linia sudică de centură. Tăind marile artere ce duceau spre centru, treceam ca niște umbre prin țigănia Romaneștilor, prin spatele hipodromului, străbătînd fostul cartier al ceferiștilor.

Cînd am ajuns în piața vechii catedrale, era trecut de miezul nopții. Ninsoarea continua — dar fulgii parcă se mai răriseră. Piața era complet pustie, castanii ninși erau luminați de două becuri slabe. Silueta frontonului gotic, în unghi foarte ascuțit și înalt, se vedea ca o stafie într-un cimitir.

Ana îmi făcu semn să nu întreb nimic. Preoteasa merse și curăți cu mîna zăpada din fața portalului, în acel loc unde — știam acum acest amănunt — pe vremea cavalerilor cruciați aveau loc execuțiile necredincioșilor. Sau ale ereticilor. Sau ale hoților de rînd. Pata neagră nu se putea vedea pe întuneric, dar era acolo, precis era acolo.

— Să urcăm, zise Cătălina.

— Cum? întrebă Ana din privire.

— Cum? repetai eu aceeași întrebare.

— Am cheie!

Nu avea rost s-o iscodim de unde avea această cheie. O avea — și gata! Intrarăm în biserică, înfiorați. Nu eram hoți, nici dușmani, ne simțeam totuși călcînd înspre un domeniu interzis. Aprinserăm lumînările de la un sfeșnic și, ocolind estrada orgii, începurăm să urcăm pe scara strîmtă și spiralată spre pod. Regăsirăm cornișa ce împrejmuia acoperișul adăugat în secolul trecut. Ca un vechi prieten, curății de zăpadă demonul nostru cuminte și mă rezemai de gîtul său puternic. De aici se vedea pînă foarte departe. Se vedeau întunericul, geana roșie a orașului luminat, geana vînătă a munților bătuți de lună, cine știe de unde și cum. O cuprinsei pe Ana, o sărutai pe amîndoi obrajii (care îi ardeau). Mă simțeam bine. Chiar vesel.

— Orașul e foarte mare, îi spusei mătușii Cătălina. De ce îl așteptăm tocmai aici?

— Nu știu, îmi zise. Dar eu cred că lupului nostru îi plac ruinele. Cartierul acesta e plin de babe și moșnegi. Biserica asta e cea mai veche, poate și cea mai însîngerată. Nici nu e o biserică: iaca un zid bătrîn acoperit cu scînduri și țigle. Și apoi, suntem și noi aici, iar el, dacă nu știe, simte acest lucru.

— Chiar știe? întrebai cu oarecare răutăcioasă ironie.

— Ştie, domnule inginer. Ştie! Nu e un lup vrăjit şi trimis. E un lupan tînăr, i s-a făcut dor deodată de oraş, de oameni, vine şi el să vadă o catedrală. Să vadă cum e în afara codrului, între fugari şi dezertori...

— Vine să se închine?

— Nu are nevoie. Animalele sunt scutite de credinţă şi cer. Au marele favor de a nu şti ce e moartea, ce e timpul, ce e istoria. Dacă mor, nu vreau să ajung înger în rai. Vreau să ajung, de pildă, o simplă lupoaică. Să nasc doi pui şi să-i păzesc să nu coboare niciodată în oraşele şi cetăţile oamenilor.

— Ca Baba Dochia?

— Nu am auzit de această babă. Babele nu-mi plac. Eu nu voi muri ca o babă, fii sigur...

O lacrimă adîncă o îneca. Simţeam că am jignit-o. Dar mînia sau durerea ei era bine reţinută — vorba, abia şoptită...

— Nu am venit aici fiindcă sunt nebună. Sau fiindcă mă cred Preoteasă. Religia în care pot eu crede este sau foarte departe în trecut, sau foarte aproape în viitor. Eu, astăzi, am fost un simplu ac barometric care a vibrat şi a coborît. Anunţ o schimbare: nu a vremii, nici a vremurilor, ci a vremelniciei. Dar voi sunteţi prea tineri şi prea fericiţi ca să mă puteţi înţelege. Am fost o actriţă cu har pe scenă: nu harul l-am pierdut, ci scena. Din vina mea. Prin harul meu — care e legat de adevăr şi de cuvînt — am devenit o scoică goală, dar în care se poate auzi vuietul depărtărilor. Al mării, al pădurilor, al stelelor armoniei universale. Nu suntem aici nici în aventură, nici în excursie. Suntem aici fiindcă am fost chemaţi. Ca martori, ca acuzaţi sau acuzatori — ce importanţă are!? Poate că noaptea asta e o simplă noapte de veghe: a murit ceva, cineva, undeva — noi, aici, îi ţinem o lumînare aprinsă. Aşteptînd un Lup.

Tăcu brusc, întorcîndu-ne spatele. Fusesem pus la punct, îmi părea rău că am jignit-o. Ana mă strîngea de braţ.

O umbră apăru în conul de lumină al esplanadei. Strigarăm:

— Hei, care eşti? Ce cauţi aici la ora asta?

O voce bătrînă şi răguşită ne răspunse:

— Nu pot dormi. Din cauza curenţilor magnetici. Sau a exploziilor solare.

Avea şi el cheie. Intră in biserică şi aprinse acolo cîteva lumînări. Apoi ieşi.

— Foarte multă lume nu poate dormi!

— De ce?

— Nu ştim. Se-ntîmplă. Parcă trebuie să ştim chiar totul!? Cînd vom muri, vom afla! Dar voi ce căutaţi acolo sus?

Grăi Cătălina:

— Aşteptăm lupul!

— Lupul? întrebă bătrînelul, dar nu părea să se mire prea tare. Nu cred că poate veni. Poate la anul, poate peste zece ani! De obicei coboară din Munţii Apuseni în Cluj.

— Anul acesta va coborî aici. Urcă-te lîngă noi.

— Nu pot. Sunt paracliser, datoria mea este să stau aici. Aţi simţit cutremurul de ieri-dimineaţă?

— L-am simţit. Cutremurul e un semn. Vine!

— Dacă e semn, e un semn foarte rău, ne strigă el de jos.

Pe trotuarele ce împrejmuiau pătratul acestei pieţe (tîrg de vite, de oale, lumînări, talcioc, bursa ţiganilor lăutari la nunţi, piaţă pentru coroane şi sorcove, plante medicinale, hrean, năut, ciuperci uscate, laur, lipitori, busuioc, borş, zeamă de varză, păsări mici în colivii, acvarii, porumbei, iepuri, clepsidre, grîu de colivă etc.) se puteau vedea tot mai multe grupuri de oameni încotoşmănaţi, tropăind pe loc. Geamurile ce priveau spre piaţă se luminau rînd pe rînd. Simţeam cum vibrează trupul Anei mele, cum se încordează trăsăturile aspre ale feţei Cătălinei. Începui şi eu să vibrez, intrînd în concordanţa de fază a acestei nopţi. Să vibrez, să aştept. Să fiu convins că vine.

— A coborît, o auzii pe Preoteasă. Simt asta. Se apropie. Nu va ocoli oraşul, îl va traversa. Nu e un lup fricos. Este oraşul său, noi suntem poporul lui. Chiar dacă el nu ştie — e destul că ştim noi. Totul se transmite, una suntem, noaptea asta e o noapte de vrajă şi jertfă. Ceasurile se vor opri, sufletele se vor întoarce pe dos. La treatru se vor prăbuşi costumele voievozilor şi armele vitejilor de altădată. În biblioteci vor tresări volumele clasicilor limbii şi ai neamului. Mefisto va simţi, Ursu Ilie va plînge, Lidia va fi muşcată de un dor cumplit de ţară. Mihai va sosi cu şareta. Nici el nu poate dormi. Chiar dacă a băut. Lupul...

— Să nu-l împuşte vreo patrulă.

— E nemuritor!

Creştea tremurul, urca mercurul clipei. Ana mă săruta disperată transfigurată. Preoteasa, calmă şi sigură în aparenţă, murmura un cîntec al ei: „Numai unul n-are somn, cată să se facă om!" Piaţa era goală, dar pe margini, pe sub bolţile porţilor vechi, se vedea o mulţime de umbre. Demonul sceptic ce îmi servea de sprijin mi se părea viu, viu şi cald.

Şi atunci se întîmplă minunea.

Foarte simplu. Ana se smulse brusc din îmbrăţişarea mea şi se aplecă mult peste trupul de fiară al demonului meu de pe cornişe. Întinse mîinile şi deodată, cu o voce deosebit de puternică, total nouă pentru mine, *strigă*, precum în ziua ei cea dintîi:

— Lupul, oameni buni. Lupul! Iată-l!

Şi imediat leşină.

O ţineam în braţe, nu ştiam ce să fac, tremuram. Eram fericit, eram şi fericit, şi foarte îngrozit. Ca în reverberaţie, auzeam de jos murmurul mulţimii strînse. Preoteasa, mută, părea încremenită. O cariatidă a cerului apăsător. Ana se trezi, mă sărută, mă sărută, lacrimile ei şi ale mele curgeau şiroaie.

— Vorbesc, soţule, bărbatule, Lupule! Vorbesc. Nu din sperietură, nu. Vorbesc, fiindcă în noaptea aceea, mama...

I-am pus palma la gură.

— Taci, i-am spus. Acum să vedem lupul nostru.

— Uite-l, ne zise Cătălina, care părea că nu realizează minunea Anei. Acolo! Dinspre Cuza Vodă!

Într-adevăr. Pe zăpada proaspăt căzută, moale, se vedea înaintînd spre noi un lup deosebit de frumos. Nu era prea mare, nici prea puternic. Era un lupan tînăr, foarte mîndru şi demn. Nu venea alergînd, nu avea limba scoasă, nu lehăia. Venea la pas, ca un voievod acasă la el. Nu se uita împrejur, deşi, bănuiesc, nările lui de pădure trebuie că simţeau numărul mare de oameni care, acum, ascunşi după garduri şi porţi, în case şi poduri, îl priveau fără frică, dar uluiţi.

Ocoli în cerc larg catedrala. Apoi se opri exact în locul acela din faţa portalului unde era pata de sînge. Nu făcea nimic. Stătea drept, aşezat, cu picioarele din faţă înălţate. Cu capul privind înainte. Îi vedeam dunga aproape albă de pe gît şi pîntece. Urechile ascuţite, ochii strălucitori. Era ora trei şi un sfert. (Am zis: e şi ora la care Ana vorbea în somn.) Uşa catedralei era deschisă. Paracliserul nu se vedea. Lumînările ardeau, parcă cineva scotea şi cîteva acorduri de orgă.

Stătea nemişcat, privind fix şi atent uşa larg deschisă. Nu s-a ridicat, nu părea că doreşte să intre. Ningea iar, dar foarte subţire şi foarte vertical. Nu ştiu cît timp a trecut aşa, în această suspendată tensiune şi aşteptare. Mult, destul de mult. Ana îmi tot spunea:

— Am crezut, iubitule, că îmi voi primi vocea în durerile facerii sau cînd ar fi trebuit să-mi sărut pruncul şi să-i spun pe nume. Dar mama, mama mea, a aranjat altfel... Vezi, fiarele prin fiare se vindecă. Pădurea nu ne-a uitat! Suntem copiii lui, tu mai ales, soţule!

Era atîta fericire liniştită şi în ochii Cătălinei, atîta înaltă bucurie! Nici acum nu realiza *că Ana vorbeşte* — fiindcă asta, probabil, i se părea o minune mică. Cea derivată, corolarul adevăratei minuni. A minunii celei mari. În faţa catedralei nu avea loc un mister sau o tragedie istorică. Un simplu lup de codru stătea ca o statuetă egipteană şi privea spre uşa larg deschisă a unei ruine de fostă catedrală. Nu voia să intre. Nu urla, nu avea nimic să ne spună. Eu aş fi putut să-i strig cîteva dureri, cîteva jalbe, cîteva nedreptăţi. Dar ce rost avea? Tot ce-i omenesc îi era străin. De aceea a venit, de aceea nu-i e frică, de aceea stă aşa cum stă, fără scop şi fără rost, dar în numele unei umile, silvestre, cosmice solidarităţi. Printre lacrimi, mi se părea luminos, nimbat de o aură pură, mai mult decît legendară.

Ce a urmat a fost ca o explozie, ca o ciocnire de trenuri sau o scufundare a unui paşnic vas cu pelerini. Cineva în mulţime ţipă deodată, tare şi îngrozit: „E lup sălbatic, poate e turbat, chemaţi vînătorii!"

Lupul nu se mişcă. Făcu două cercuri în jurul locului său, apoi se aşeză din nou, privind drept înainte, ca un duh împietrit al datoriei. Orga răsuna puternic (cred că era paracliserul), pata de aur a luminii lumînărilor se prelingea pînă aproape de el.

Vuietul de alarmă prostească creştea. Soseau în grabă patrule, vînători, pompieri înarmaţi cu cîngi şi topoare. Cătălina, cu vocea ei uriaşă, striga de sus, ca de pe zidul Troiei:

— Nu-l ucideţi! E lupul nostru. E nevinovat, a coborît din codru pentru noi! Pentru noi! Nu-l ucideţi, vă ucideţi norocul şi nădejdea. Zece ani pierdem dacă-l omorîm. Sau o sută. Sau o mie. Nu trageţi, proştilor, nu trageţi!

Răsunară cîteva împuşcături. Lupul sări în sus aproape doi metri, apoi rămase întins pe lespede. Mort. Ucis.

Preoteasa coborî ca o vijelie. Smulse două candelabre aprinse din biserică şi le aşeză lîngă cadavrul bietului animal. Lumea nu îndrăznea să se apropie — vocea ei, ca un clopot, blestema acum. Blestema atît de cumplit, că tremurau flamele lumînărilor, coamele copacilor din jur.

Nu ştiu cum s-a întîmplat. Coborîrăm cu grijă, pe întuneric, scările spiralate. La ieşire ne aştepta Mihai.

Peste trupul frumos şi curat al lupului era întinsă Cătălina noastră. Un atac de inimă, probabil. Puşcaşii dispăruseră. Şi lumea. Chiar şi pompierii. Doar paracliserul, ieşind din catedrală, îşi ştergea ochii plini de lacrimi. Spuse între două accese rele de tuse:

— Nu vă atingeţi de victime. Trebuie să anunţăm miliţia!

Abia peste trei zile, după multe şi complicate intervenţii, reuşirăm să obţinem dreptul de a o înmormînta pe iubita noastră Preoteasă, Cătălina. Nu am putut nici măcar visa să o ducem la peştera visurilor ei. Am înmormîntat-o lîngă prietena ei din tinereţe, Maria Borubschi. Am găsit cu greu un bătrîn preot care a acceptat să-i slujească recviemul în latineşte. Ana nu a putut asista la înmormîntare, era doborîtă de emoţii şi lacrimi. Avea şi puţină febră. Au venit în schimb o mulţime de oameni simpli din mahalaua noastră, din Romaneşti, şi foarte multe bătrîne din fostul ei cămin şi din jur. Am aşezat-o în groapă, punînd între ea şi Maria urna cu cenuşa doctorului Petrică-Sandu.

Am împărţit pomeni: bani, colaci, batiste şi lumînări.

Ne-am întors pe lumină.

În faţa casei ne aştepta o maşină. Cîţiva miliţieni şi trei civili. (Între ei, două foste cunoştinţe: inspectorii de folclor ai prietenului nostru Alfons. Se făceau că nu ne cunosc, priveau vrăbiile, mîncau seminţe.) Foarte urban, deosebit de politicos, furăm invitaţi să-i urmăm. Trebuia să dăm nişte declaraţii în legătură cu acest lup care, nu întîmplător, a întors oraşul pe dos.

Craiova, 1983–1986

Pentru difuzare
vă puteţi adresa
la Editura „Casa Şcoalelor“
C.P. 5–92 — Bucureşti
Telefon: 01/638.96.16

Culegere şi paginare

ADISAN COMPUTER SRL
tel./fax: 01/222.57.26

Tiparul executat la Imprimeria Filaret Bucureşti
Comanda nr.762 /1995

ION D. SÎRBU (n. Petrila, 28 iunie 1919 — m. Craiova, 17 sept. 1989) a fost fiu de miner. Absolvent al Facultății de Litere și Filozofie din Cluj și, totodată, strălucit membru al Cercului Literar, a luptat, student fiind, pe frontul de est. După absolvire, a fost asistentul lui Lucian Blaga și, ulterior, conferențiar la catedra de estetică a prof. Liviu Rusu. Retrogradat în 1950 („pentru orientări idealiste"), devine învățător la Baia de Arieș, apoi profesor de liceu. Arestat pentru „omisiune de denunț" la 16 sept. 1957, a făcut 6 ani de închisoare, iar după eliberare a avut interdicție de semnătură și domiciliu forțat în Petrila, unde a lucrat în mină ca vagonetar. Angajat în aparatul tehnic al Teatrului din Valea Jiului (care azi îi poartă numele), reușește să ocupe, la scurt timp după aceasta, postul de secretar literar al Naționalului craiovean, pentru nouă ani. ◆ Este autorul mai multor lucrări dramatice, jucate în țară și în străinătate, al mai multor volume de proză scurtă, romane, eseuri și al unui jurnal consistent, care a relevat cititorilor personalitatea sa multilaterală, calitatea morală și spiritul cu adevărat european care l-a animat. ◆ Romanul *Lupul și catedrala* oferă o imagine a societății românești din anii 50, bîntuită de sloganul luptei de clasă. Intelectualii marginalizați care populează paginile cărții, artiști iluștri sau profesori încununați cu lauri academici, au executat ani grei de închisoare ori sînt clienți ai clinicilor de psihiatrie. Cînd sînt pe punctul de a-și găsi un loc demn în societate, au loc întîmplări ciudate. Între altele, în mod miraculos, un lup tînăr și plin de cutezanță, a cărui venire a fost profețită de mult, coboară din codru în oraș, vrînd parcă să le amintească oamenilor virtuți pe care, în viața lor înrobită, le-au uitat. O dată cu uciderea lui, speranța „dezghețului" care mijise în acel an 1956, anul revoluției din Ungaria, este operativ retezată prin intervenția brutală a „organelor de partid și de stat".

Premiul Uniunii Scriitorilor, 1982 și, post-mortem, 1993.

EDITURA CASA SCOALELOR

ISBN 973-95876-8-2

4900 lei